

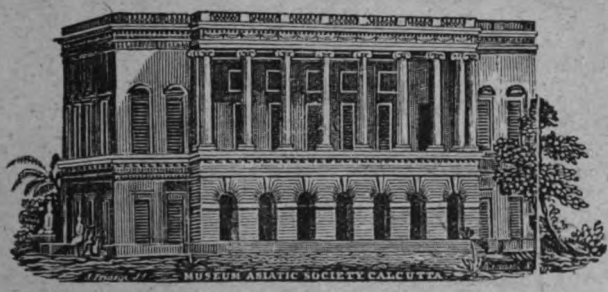
HARVARD COLLEGE LIBRARY
JUL 3 1905
CAMBRIDGE, MASS.

40-115
I 31 d L 212/149
13 of our 32/149

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1110.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।

सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPAÑCĀ KATHĀ
OF
SIDDHARŚI.

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.
FASCICULUS VIII.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,
1905.

140

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. BERNARD QUARITCH,

15, PICCADILLY, LONDON, W., AND MR. OTTO

HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	Rs. 1	8
Advaitachinta Kaustubhe, Fasc. 1-2	...	0	12
*Agni Purāna, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	4	2
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-5 @ /6/	...	7	8
Āṇu Bhāṣyam, (Text) Fasc. 2-5 @ /6/ each	...	1	8
Aphorisms of Sāṅḍilya, (English) Fasc. 1	...	0	12
Aṣṭaśaḥsrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
Aṣṭavaidyaka, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 2-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	9	0
Bāla Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1	...	0	6
Baudhayana Sranta Sūtra, Fasc. 1-2 @ /6/ each	...	0	12
*Bhāmāti, (Text) Fasc. 4-8 @ /6/ each	...	1	14
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, Fasc. 1-5	...	1	14
Bṛhaddēvatā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	8
Bṛhaddharma Purāna, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
Bodhicaryavatara of Cantidevi, Fasc. 1-3	...	1	2
Catadusani, Fasc. 1-2	...	0	12
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8	0
Ātapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. III, Fasc. 1-5	...	4	8
Ātasahasrika-prajnaparamita (Text) Part I, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	3	0
*Caturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1-25; III, Part I, Fasc. 1-18.	...	21	0
Part II, Fasc. 1-10 @ /6/ each; Vol IV, Fasc. 1-3	...	3	2
Ālokavartika, (English) Fasc. 1-5	...	5	4
*Āraṇṭa Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 4-17 @ /6/ each	...	6	0
Ditto Āṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each; Vol 4, Fasc. 1	...	1	2
Crī Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	0	12
Dan Kriya Kaumudi, Fasc. 1-2	...	2	10
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol I, Fasc. 1-7	...	1	8
Kāla Mādava, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	2	4
Kāla Viveka, Fasc. 1-6	...	4	8
Kātantra, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	10	8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	3	6
Kūrma Purāna, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	2	4
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	4	2
Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	7	14
Mahā-bhāṣya-pradīpōḍāta, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-12 @ /6/ each	...	1	2
Manuṭikā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	6	0
Mārkaṇḍēya Purāna, (English) Fasc. 1-8 @ /12/ each	...	4	14
*Mīmāṃsā Darśana, (Text) Fasc. 7-19 @ /6/ each	...	2	4
Nyāyavārtika, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/	...	5	4
*Nirukta, (Text) Vol. III, Fasc. 1-6; Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	2	10
Nityacarapaddhati Fasc. 1-7 (Text) @ /6/	...	1	14
Nityacarapradīph Fasc. 1-5	...	0	10
Nyayabinduṭikā, (Text)	...	3	6
Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa (Text) Vol. I, Fasc. 1-6 Vol. II, Fasc. 1-3 @ /6/ each	...		

विद्यौभूतं तद्विद्यसितपुत्रिनं । परिभग्नचित्तविचेपमण्डपः । निर-
 स्था दृष्टावेदिका । विषटितं विपर्याषविष्टरं । संसृष्टिता चा-
 विद्यागात्रयष्टिः । प्रसौनो महामोहराजः । उच्चाटितो महा-
 मिथ्यादर्शनपिशाचः । निर्नष्टो रागकेसरती । निर्भिन्नो द्वेषगजेन्द्रः ।
 विपाटितो मकरध्वजः । विदारितो विषयाभिस्त्रासः । निर्वासिता
 महामूढतादयस्तद्गार्थाः । विहिंसितो हासभटः । विकर्तिते
 जुगुप्सरती । निषूदितौ भयशोकौ । विदक्षिता दुष्टाभिसन्धि-
 प्रभृतयस्वरटाः । पलायितानि डिग्मरूपाणि । विद्राविता ज्ञानसं-
 रणादयस्ते चथो दुष्टनरपतयः । अनुकूलीभूतास्ते चत्वारः सप्तानां
 मध्यवर्तिनो वेदनौघाद्याः । व्यपगतं चतुरङ्गमपि तत्सकलं बलं ।
 प्रशान्ना विम्बोकाः । विगञ्जिता विस्त्रासाः । तिरोभूताः समस्तवि-
 काराः । किं बद्धना । सर्वथा

यद्दृष्टं भवता तस्यां वर्णितं च मया पुरा ।
 वस्तु किञ्चित्समस्तानां दुःखदं बाह्यदेहिनाम् ॥
 चित्तवृत्तिमहाटव्यां तत्सर्वमिह संस्थिताः ।
 प्रसौनं वत्स पश्यन्ति नूनमेते महाधियः ॥
 सा सर्वोपद्रवैर्मुक्ता श्वेता रत्नौघपूरिता ।
 एतेषां ध्यानयोगेन चित्तवृत्तिः प्रभासते ॥
 तदेते ते महात्मानो ये मया वत्स वर्णिताः
 पूर्वं तपोधनाः सम्यक् पश्य विस्फारितेक्षणः ॥
 प्रकर्षणोक्तं ।

चाह चाह कृतं माम विहितो मदनुग्रहः ।

अजितः धूतपापोऽहमेतेषां दर्शनात्तथा ॥
 कृतं मानसनिर्वाणं विहितः पटुलोचनः ।
 आनन्दामृतसेवेन गात्रं निर्वापितं च मे ॥
 केवलं दर्शनीयोऽसौ ममाद्यापि ननु त्वया ।
 सो वर्षितो महावीर्यो माम् सन्तोषभूपतिः ॥

विमर्शनेनाम् ।

य एष दृश्यते वत्स स दृष्टेः सुखदायकः ।
 शुभ्रश्चित्तसमाधानो माम् विलीर्षमण्डपः ॥
 सर्वेषां वल्लभोऽमीषां जनानां पुरवासिनाम् ।
 स सन्तोषमहाभूपो नूनमत्र भविष्यति ॥
 प्रकर्षः प्राह यद्येवं ततोऽप्येव प्रविश्यताम् ।
 एवं भवतु वत्सेति वभाषे तस्मै मातुलः ॥
 प्रविश्य शोषिते देये ताभ्यां दृष्टः स मण्डपः ।
 निजप्रभावविशिष्टजनसन्तापसुन्दरः ॥

तत्र च ।

राजमण्डलमध्यस्थं दीप्तिनिर्धूततामसम् ।
 वेष्टितं भूरिलोकेन सचित्तानन्ददायकम् ॥
 विशालवेदिकाकूटमुपविष्टं वरासने ।
 दत्तास्थानं नरेन्द्रं तौ पश्यतः स्म चतुर्मुखम् ॥
 ततः प्रकर्षणं वीक्ष्य मनसा चर्षनिर्भरः ।
 मनाक् संजातसन्देहो मातुलं प्रत्यभाषत ॥
 अहो रम्यमिदं जैनं पुरं यत्पेदृशः प्रभुः ।

ईदृचो मण्डपो लोका वास्तव्या यत्र चेदुग्राः ॥

एवं च स्थिते ।

यत्रेदृग्रं पुरं माम विवेकवरपर्वते ।

किं सोऽयं भवचक्रेऽत्र वर्तते दोषपूरिते ॥

विमर्गोदितं वत्स यस्मिन्नेष महागिरिः ।

वर्तते तदहं वक्ष्ये खानमस्य निशामय ॥

चित्तवृत्तिमहाटव्यां वर्तते परमार्थतः ।

भवचक्रे तु विदद्भिरुपचारेण कथ्यते ॥

यतोऽत्र विश्रुते वत्स सलोकपरिपूरितम् ।

अन्तरङ्गं सुविस्तीर्णं पुरं सात्त्विकमानसम् ॥

तत्रायं संस्थितो वत्स विवेकवरपर्वतः ।

आधारधेयसम्बन्धस्तेनैवं परिकीर्तितः ॥

प्रकर्षेणोदितं । माम यद्येवं ततो यदिदमस्य पर्वतस्थाधारभूतं सात्त्विकमानसं पुरं ये च तस्मैविनो बहिरङ्गलोका यस्यायं विवेक-महागिरिर्यश्चेदमप्रमत्तत्वं शिखरं यथादो जैनं पुरं ये यत्र स्थिता बहिरङ्गजनाः यस्यायं चित्तसम्यग्धानमहामण्डपो यत्र येयं वेदिका यश्चेदं सिंहासनं यस्यायं अरेन्द्रो यस्यायमस्य परिवारः तदिदं सर्वं मम जन्मापूर्वं । तत्रो ममनुग्रहधिया प्रत्येकं विशेषतस्तदर्थयितु-मर्हति मामः । विमर्गोदितं । वत्स यद्येवं ततः समाकर्षय ।

यदिदं पर्वताधारं पुरं सात्त्विकमानसम् ।

तदन्तरङ्गरत्नानां सर्वेषामाकरो मतम् ॥

अनेकदोषपूर्णेऽपि भवचक्रे व्यवस्थितम् ।

नेदं स्वरूपतो वत्स दोषसंज्ञेयभाजनम् ॥
 अधन्या भवचक्रोऽत्र वर्तमाना मनुष्यकाः ।
 इदं स्वरूपतो कस्य न पश्यन्ति कदाचन ॥
 यानि निर्मलचित्तादिपुराणान्तरभूमिषु ।
 अत्रैव प्रतिबद्धानि तानि जानीहि भावतः ॥
 स कर्मपरिणामाख्यो राजा नेदं महापुरम् ।
 समुक्तिकं ददात्येकं महामोहादिभूभुजाम् ॥
 किं तर्हि ।

स्वयमेव भुनक्तौदं तथान्यैर्वरभूमिपैः ।
 शुभाश्रयादिभिर्वत्स भोजयेच्च समुक्तिकम् ॥
 इदं हि जगतः सारमिदं च निरुपद्रवम् ।
 इदमेव कृताह्लादं बहिरर्जनमनोहरम् ॥
 तदिदं ते समासेन पुरं सात्त्विकमानसम् ।
 निवेदितं मया वत्स शृणु चात्राधुना जनम् ॥
 ये लोका निवसन्त्यत्र पुरे सात्त्विकमानसे ।
 बहिरङ्गा भवन्तेषां शौर्यवीर्यादयो गुणाः ॥
 बहिरङ्गा जनास्ते हि निवसन्त्यत्र सत्पुरे ।
 पुरमाहात्म्यमाक्षेण गच्छन्ति विबुधास्तथे ॥
 अन्यच्च वसतामत्र पुरे सात्त्विकमानसे ।
 प्रत्यासन्नतया याति विवेको दृष्टिमोक्षरे ॥
 ततश्च ।

यद्यारोहन्त्यसुं लोका त्रिवेकवरपर्वतम् ।

ततो जेनं समासाद्य पुरं यान्ति सुखास्यदम् ॥
एवं च स्थिते ।

पुरप्रभावमात्रेण सदैते सुन्दरा जनाः ।
विवेकशिखराढ्याः पुनः स्थिरतिसुन्दराः ॥
किं च ।

अन्येषां पापिनां वत्स भवचक्रनिवासिनाम् ।
सदा न प्रतिभातीदं जनानां जैनसत्पुरम् ॥
निवसन्ति पुनर्येऽच पुरे सात्त्विकमानसे ।
बहिरङ्गजनास्त्रेषां भातीदं जैनसत्पुरम् ॥
तदमी भाविकस्याणा लोका मार्गानुयायिनः ।
वास्तव्यकाः पुरे येऽच सदा प्रकृतिसुन्दरे ॥
तदेते कथितास्तुभ्यं पुरे सात्त्विकमानसे ।
लोका महागिरे रूपं समाकर्षय साश्रितम् ॥
तावद्धारुणदुःखार्ता भवचक्रनिवासिनः ।
जना यावन्न पश्यन्ति ते विवेकमहागिरिम् ।
तदा न रमते तेषां भवचक्रे मतिर्गृणम् ॥

ततश्च ।

विहाय भवचक्रं ते समाह्वय महागिरिम् ।
विमुच्य दुःखं जायन्ते निर्द्वन्द्वानन्दभाजिनः ॥
यतोऽच निमंले तुङ्गे स्थितानां वत्स देहिनाम् ।
भवचक्रमिदं सर्वे करस्त्रमिव भासते ॥
ततो विविधवृत्तान्तं दुःखसङ्घातपूरितम् ।

त्रिलोकोद्भवं विरञ्जन्ते नगरान्नेऽहृतो जनाः ॥
 विरक्तासु भवन्त्यत्र प्रतिबद्धा महागिरौ ।
 विवेके भावतः सौख्यहेतुरेष च मद्गिरिः ॥

ततश्च ।

विवेकसङ्गिरेर्वत्स माहात्म्येनास्य ते जनाः ।
 भवन्ति सुखिनोऽत्यन्तं भवषक्तेऽपि संश्लिताः ॥
 तदेष सर्वलोकानां सुखहेतुर्महागिरिः ।
 विवेको वर्णितस्तुभ्यमधुना शिखरं शृणु ॥
 इदं हि शिखरं ज्ञातुं सर्वदोषनिवर्हणम् ।
 उत्तमकारणं मन्ये दुष्टान्तरमहौभुजाम् ॥

यतः ।

विवेकाकूटलोकानां यद्युपद्रवकारिणः ।
 आगच्छेयुः कचिद्भद्रं बहामोहादिप्रभवः ॥
 ततस्ते निर्दयैर्भूत्वा विवेकाकूटजन्तुभिः ।
 शिखराद्ग्रमस्तत्वाक्लोच्यन्तेऽस्मान्न संशयः ॥
 ततस्ते शूर्पिताग्नेषशरीरात्रयवाः पुनः ।
 दूरतः प्रपलायन्ते शिखरं वीक्ष्य कातराः ॥
 तदिदं नूनमेतेषां दक्षनाथं विनिर्मितम् ।
 विवेकवाग्निशूष्मान्तरङ्गमहौभुजाम् ॥

किं च ।

शुभ्रं विशासुस्तुङ्गं सर्वलोकसुखावहम् ।
 वत्सेदमप्रमत्तत्वं शिखरं गाढसुन्दरम् ॥

तदिदं ते समासेन कथितं शिखरं मथा ।
 अधुना वर्णते जैनं पुरं तत्त्वं निशामथ ॥
 इदं हि सत्पुरं वत्स निरन्तानन्दकारणम् ।
 दुर्लभं भवचक्रे तु जन्तुभिः पुण्यवर्धितैः ॥
 यतः ।

कालेन भूयसा लोकाः पर्यटन्तः कथं चन ।
 आसादयन्ति क्षणेषु पुरं वाचिकमानसम् ॥
 स्थित्वा तत्र पुनर्वाञ्छन्ति भवचक्रे निरन्तके ।
 एनं वत्स न पश्यन्ति विवेकवरपर्वतम् ॥
 भूरिभिर्विहितैस्तात ततश्चेत्यं गमागमैः ।
 कदाचित्तेऽत्र पश्येयुर्विवेकवरपर्वतम् ॥
 नारोहन्ति च दृष्टेऽपि तथान्ये वत्स सङ्गिरौ ।
 प्रयान्ति च विद्वान्तेऽपि भवचक्रे स्वैरिणः ॥
 आरोहेयुः कदाचिच्च तत्राच्छटाः सुदुर्लभम् ।
 शिखरं ते न पश्येयुरिदं वत्सातिसुन्दरम् ॥
 दृष्टेऽपि नानुतिष्ठन्ति तचारोहणमुच्चकैः ।
 त्रैधिल्येनैव तिष्ठन्ति भवचक्रे सकौतुकाः ॥
 यदा तु धन्याः शिखरमारोहन्ति मनोहरम् ।
 इदं वत्स जना जैनं पश्यन्त्येव तदा पुरम् ॥
 सा चेषा भवचक्रेऽत्र वर्तमानैः सुदुर्लभा ।
 सामयौ जन्तुभिर्वत्स थास्य दर्शनकारिणी ॥
 तेनेदं सततामन्दकारणं जैनसत्पुरम् ।

भवचक्रे मया तुभ्यं दुःखं प्रतिपादितम् ॥
 इदं रत्नौघसंपूर्णमिदं सर्वसुखास्यदम् ।
 इदमेव जगत्यत्र सारात्सारतरं मतम् ॥
 तदिदं ते समासेन वर्णितं जैनसत्पुरम् ।
 अधुना येऽत्र वास्तव्या लोकास्तानवधारय ॥
 एते हि सततानन्दाः सर्वाबाधाविवर्जिताः ।
 पुरप्रभावतो वत्स वर्तन्ते जैनसञ्जनाः ॥
 प्रस्रिता नगरीं सर्वे निर्वृतिं कृतमिच्छयाः ।
 आरात्रयाणकैः किञ्चिद्गमन्ति विबुधास्तथे ॥
 वीर्यं वीक्ष्य भयोद्भ्रान्तेर्महामोहादिशत्रुभिः ।
 एते जैना जना वत्स दूरतः परिवर्जिताः ॥

प्रकर्षेणोदितं । माम नैतदेवं । यतः

यथैव ते मया दृष्टा भवचक्रनिवासिनः ।

महामोहादिभिर्घस्तास्तथैतेऽपि न संग्रयः ॥

तथाह्येतेष्वपि जैनलोकेषु दृश्यन्ते सर्वाणि तत्कार्याणि ।
 यस्मादेतेऽपि मूर्च्छन्ति भगवद्विम्बेषु रज्यन्ते स्वाध्यायकरणेषु स्त्रियन्ति
 साधर्मिकजनेषु प्रीथन्ते सद्गुणानेषु तुष्यन्ति गुरुदर्शनेषु हस्यन्ति
 सदर्शोपसङ्गेषु द्विषन्ति व्रतातिचारकरणेषु क्रुध्यन्ति सामाचारौ-
 विज्ञोपेषु रुध्यन्ति प्रवचनप्रत्यनीकेषु माद्यन्ति कर्मनिर्जरणेषु अहं-
 कुर्वन्ति प्रतिज्ञातनिर्वाहणेषु अवष्टम्बन्ति परीषहेषु स्मयन्ते दिव्या-
 क्षुपसर्गेषु गूह्यन्ति प्रवचनमास्त्रिन्यं वस्यन्तीन्द्रियधूर्तगणं सुभ्यन्ति
 तपस्वरणेषु गृह्यन्ति वैयावृत्याचरणेषु अभ्युपपद्यन्ते सद्धानयोगेषु

दृश्यन्ति परोपकारकरेषु । निग्नन्ति प्रमादचौरदृष्टं । विभ्यति
भवचक्रधमणात् । जुगुप्सन्ते विमार्गचारितां । रमन्ते निर्दृतिनगरी-
गमनमार्गं । उपहसन्ति विषयसुखग्रीलतां । उद्विजन्ते ग्रैथिद्या-
चरणात् । शोचन्ति शिरन्तनदुश्चरितानि । गर्हन्ते निजग्रीलस्त्वसि-
तानि । निन्दन्ति भवचक्रनिवासं । आराधयन्ति जिनाज्ञायुवतिं ।
प्रतिशेवन्ते दिविधशिचासलगां ॥

तदेवं सर्वकार्याणि महामोहादिभृभुजाम् ।
एतेषु माम दृश्यन्ते जैनेषु सुपरिष्कृतम् ॥
तत्कथं भवता प्रोक्तमेवं सति ममागतः ।
यद्यैते दूरतस्थान्ता महामोहादिग्रन्थिभिः ॥
विमर्शमोदितं वत्स य एते भवतोदिताः ।
महामोहादयस्तोऽन्ये वत्ससा जैनबान्धवाः ॥
एते हि दिविधा वत्स महामोहादयो मताः ।
एकेऽरयोऽप्य जन्तूनामपरेऽतुलबान्धवाः ॥

यतः ।

प्रथमा भवचक्रेऽप्य पातयन्ति सदा जन्मम् ।
अप्रग्रस्ततया तेषां प्रकृतिः खलु तादृशी ॥
दूतरे निर्दृतिं लोकं नयन्ति निकटे स्थिताः ।
प्रग्रस्तास्ते यतस्तोषां प्रकृतिः सापि तादृशी ॥
तदेते ग्रन्थिभिर्यन्ता बन्धुभिः परिवेष्टिताः ।
महामोहादिभिर्वत्स मोदन्ते जैनसज्जनाः ॥

एवं च ।

अग्नी सकलकक्षाण्यभाषिनो जैनसञ्जनाः ।
 निवेदिता मया तुभ्यमधुना शृणु मण्डपम् ॥
 अयं चित्तसमाधानो मण्डपः सर्वदेहिनाम् ।
 संप्राप्तः कुरुते सौख्यमनुसं निजवीर्यतः ॥
 अस्मैव भूपतेर्नूनमास्थानार्थं विनिर्मितः ।
 वेधसा त्रिजगद्वन्धोरादरादेश मण्डपः ॥
 नास्त्येव भवचक्रोऽच सुखगन्धोऽपि सुन्दर ।
 यावाच्चित्तसमाधानो नैष संप्राप्यते जनेः ॥
 तद्देशे खेपतो वत्स वर्णिता वरमण्डपः ।
 एषा निःस्पृहता नाम वेदिका ते निवेद्यते ॥
 ये लोका वेदिकां वत्स स्मरण्येनां पुनः पुनः ।
 तेषां शब्दादयो भोगाः प्रतिभान्ति विषोपमाः ॥
 न तेषु वर्तते चित्तं क्षीयते कर्मसञ्चयः ।
 जायन्ते निर्मलत्वेन भवचक्रपराङ्मुखाः ॥
 येषामेषा स्थिता चित्ते धन्यानां वत्स वेदिका ।
 नेन्द्रैर्न देवैर्ना भूपैर्नान्यैस्तेषां प्रयोजनम् ॥
 एषापि नूनमस्मैव निविष्टा वरभूपतेः ।
 आस्थानार्थं विधापेति वत्स सुन्दरवेदिका ॥
 इयं निःस्पृहता तात वर्णिता ते सुवेदिका ।
 जीववीर्यमिदं नाम साम्प्रतं शृणु विष्टरम् ॥
 जीववीर्यमिदं येषां परिष्कुरति मानसे ।
 सुखमेव परं तेषां दुःखानामुद्भवः कुतः ॥

अथं हि राजा दीप्ताङ्गो वृश्चते यत्सतुर्लुब्धः ।
 निविष्टोऽपि जगद्वन्दुर्दत्तास्त्रानो मगोरमः ॥
 यः शुभ्रः परिवारोऽस्य यद्राज्यं वा विभूतयः ।
 यच्चातुल्यं महत्तेजो विष्टरं तच्च कारणम् ॥
 किं वाच वृद्धगोप्तेन पुरं लोका महागिरिः ।
 शिखरं सत्पुरं लोका मण्डपो वरवेदिका ॥
 राजाथं सह सैन्येन राज्यं भुवनसुन्दरम् ।
 जगज्ज्येष्ठमिदं सर्वं माहात्म्येनास्त्र नन्दति ॥

तथाहि ।

यद्येतन्न भवत्यपि जीववीर्यं वरासनम् ।
 महामोहादिभिः सर्वं तदिदं परिभूयते ॥
 विद्यमाने पुनर्वत्स जीववीर्यवरासने ।
 महामोहादद्यो नैव प्रविशन्त्यपि मण्डपे ॥

अन्यच्च ।

क्वचित्तिरस्कृतं तात महामोहादिभिर्वत्सम् ।
 इदमाविर्भवत्येव जीववीर्यप्रभावतः ॥
 इदं सिंहासनं वत्स यावदपि प्रकाशते ।
 तावद्धि सर्वतोभद्रं राजा सैन्यं गिरिः पुरम् ॥
 तदिदं वर्धितं वत्स जीववीर्यवरासनम् ।
 परिवारयुतो राजा साश्रितं ते निवेद्यते ॥

प्रकर्षेण चिन्तितं । अथे चान्येतानि प्रतिपादितान्यनेन मे
 वस्त्रानि तेषामेष भावार्थो मम स्फुरति हृदये । यदुत ।

अकामनिर्जरापेक्षं जन्तुवीथं यदुत्कटम् ।
 मिथ्यादृष्टेर्विनाशानं तद्धि सात्त्विकमामसम् ॥
 ये तेन संयुता लोका वास्तव्यास्ते प्रकीर्तिताः ।
 त एव तत्प्रभावेण प्रयान्ति विबुधास्तथे ॥
 धमपुत्रकलचादेः शरीरात्कर्मणस्तथा ।
 अन्वोऽहं भेदतो दुष्टा महामोहादिग्रन्थवः ॥
 अज्ञातजैमसिद्धान्ते कर्मनिर्जरणाव्यने ।
 या स्यादेवंविधा बुद्धिः स विवेक इहेष्यते ॥
 विवेकादप्रमत्तत्वं कषायादिनिवर्तने ।
 यद्भवेत्सुदोषाणां शिखरं तदुदाहृतम् ॥
 चतुर्वर्णमहासङ्घप्रमोदपरकारणम् ।
 दादग्राङ्गं पुनर्जैनं वचनं पुरमुच्यते ॥
 वास्तव्यका जनास्तत्र ये तदादेशकारिणः ।
 त एव स चतुर्वर्णा यथोक्तगुणभूषणाः ॥
 एष एव स शारोऽत्र यथार्थो वरमख्यपः ।

यतः ।

विना चिन्तसमाधानं पुरमेतन्न शोभते ॥
 वेदिका वासनं वेदं कथितं प्रकटाक्षरैः ।
 यथार्थमेव विज्ञेयमिदं दितयमञ्जसा ॥
 ततो येन मया सर्वमिदं भावार्थसंयुतम् ।
 बुद्धं षोऽहं नृपं सैन्यं भोत्स्ये नास्त्यत्र संग्रहः ॥

ततश्च ।

बोधावष्टम्भतुष्टात्मा स प्राह निजमातुलम् ।
 माम वर्षथ राजानं येनाहमवधारये ॥
 ततस्तस्मात्सुखेनोक्तं वत्स योऽयं नराधिपः ।
 लोके चारिचधर्मोऽयं प्रसिद्धोऽत्यन्तसुन्दरः ॥
 अनन्तवीर्यो विख्यातः प्रगुणो जगते हितः ।
 समृद्धः कोशदृष्टाभ्यां ज्ञेयः सर्वगुणाकरः ॥
 यान्यस्य वत्स दृश्यन्ते चत्वारि वदन्नि भोः ।
 तेषां नामानि ते वक्ष्ये वीर्याणि च निबोध मे ॥
 दानं ग्रीषं तपस्नात चतुर्थं शूद्रभावनम् ।
 एतानि ननु वक्त्राणां नामान्येषां यथाक्रमम् ॥
 तत्रायं दापयत्यत्र पात्रेभ्यो जैनसत्पुरे ।
 सञ्ज्ञानं मोहञ्ज्ञानार्थमभयं जगतः प्रियम् ॥

तथा ।

सद्धर्माधारदेहानां यदुपगृहकारणम् ।
 आहारवस्त्रपात्रादि दीयतामिति भाषते ॥
 दौर्गन्धकृपणैश्च दीयमानं कृपापरैः ।
 आहारादिकमेतद्गो वदनं न निषेधति ॥
 गवाश्वभूमिहेमानि यस्मान्यदपि तादृशम् ।
 तत्रेच्छति गुणाभावाद्दीयमानमिदं सुखम् ॥

अन्यच्च ।

सदाश्रयकरं वक्त्रमाग्रहच्छेदकारकम् ।
 इदं जगति लोकानामनुकम्पाप्रवर्तकम् ॥

दानाख्यं तदिदं भद्र वर्णितं प्रथमं सुखम् ।
 भूपतेरस्य ग्रीलाख्यं द्वितीयमधुगा शृणु ॥
 य एते साधवो वत्स वर्तन्ते जैनसत्पुरे ।
 यदिदं भाषते वक्त्रं तत्ते सर्वं प्रकुर्वते ॥
 अष्टादशसहस्राणि नियमानां नरोत्तमाः ।
 अस्यादेशेन कुर्वन्ति सदैते वत्स साधवः ॥
 इदमेव हि सर्वस्वमिदमेव विभूषणम् ।
 इदमालम्बनं वत्स साधूनां ग्रीलमुत्तमम् ॥
 तेभ्यः संपूर्णमादेशं सुखमेतन्नयच्छति ।
 किञ्चिन्मात्रं प्रकुर्वन्ति वचोऽस्य मुनिशेषकाः ॥
 ग्रीलाख्यं वदनं वत्स तदिदं वर्णितं मया ।
 द्वितीयं तु तपोनाम वदनं तन्निबोध मे ॥
 चारिचधर्मराजस्य वक्त्रमेतन्ननोहरम् ।
 आकाङ्क्षार्त्तिविनाशेन जनेऽत्र कुरुते सुखम् ॥
 विशिष्टज्ञानसंवेगप्रमसातकरं परम् ।
 तपःसंघमिदं वक्त्रमव्याबाधसुखावहम् ॥
 इदमस्य नरेन्द्रस्य वदनं वीक्ष्य सञ्जनाः ।
 आराध्य च महासत्त्वा निर्दृतिं यान्ति लीलया ॥
 तदिदं ते तपोनाम भूपतेर्वदनं मया ।
 कथितं साम्प्रतं वक्ष्ये चतुर्थं शूद्रभावनम् ॥
 स्मृतं निरौचितं भक्त्या सञ्जनेरिदमञ्जया ।
 निःशेषपापसङ्घातदहनं कुरुते सुखम् ॥

अथादेशादिमे जैना भावयन्तीह सञ्जनाः ।
 समस्तवस्तुविस्तारमतितुच्छं विगन्धरम् ॥
 नास्तीह ग्ररणं लोके दुःखपीडितदेहिनाम् ।
 एकस्य जायते जन्मर्षियते च भवोद्धौ ॥
 यदिदं देहिनां किञ्चिच्छिन्तावन्भविधायकम् ।
 ग्ररीरं धनमन्यदा सर्वं तद्विष्ममात्मनः ॥
 मूचान्मल्लेदेजात्मात्पूरितं च कच्छेवरम् ।
 तदचात्यन्तबीभत्से शुचिगन्धो न विद्यते ॥
 माता भूत्वा पुनर्भार्या भवत्यत्र भवोद्धौ ।
 कर्मास्त्रवो भवत्येव पापानुष्ठानकारिणाम् ॥
 निवृत्तानां कदाचाराख्यायते वरसंवरः ।
 तपसा तु भवत्येव सततं कर्मानर्जरा ॥
 मृता ज्ञाताश्च सर्वेषु लोकोद्देशेषु जन्मवः ।
 भक्षितानि च सर्वेषु रूपिद्रव्याणि जन्तुना ॥
 संसारसागरोत्तारकारकश्च जिगोदितः ।
 धर्मः सुदुर्लभा चात्र बोधिः सर्वज्ञदर्शने ॥
 ये चैवं भावयन्त्यत्र शुद्धाः संशुद्धबुद्धयः ।
 आदेशं वदनस्यास्य ते धन्यास्ते मनस्विनः ॥
 चारिचधर्मराजस्य वदनं चारुदर्शनम् ।
 इदं वत्स प्रकृत्यैव सर्वसौख्यकरं परम् ॥
 तदेष वदनैर्वत्स चतुर्भिः पुरवाशिनाम् ।
 एषां निःशेषसौख्यानि करोत्येव महानृपः ॥

किं च ।

सर्वेषामेव सुखदो भुवनोदरचारिणाम् ।
 वत्स चारिचधर्मोऽयममृतं कस्य दुःखदम् ॥
 तथापि पापिनः सत्त्वा भवचक्रनिवासिनः ।
 एके नैनं विजानन्ति निन्दन्त्यन्ये विपुष्पकाः ॥
 तदेष ते महाराजस्यतुर्वदनसुन्दरः ।
 वर्णितः साम्प्रतं वक्ष्ये परिवारमथाधुना ॥
 यैषा विलोक्यते वत्स शुद्धस्फटिकनिर्मला ।
 अर्धाशने निविष्टास्य नारी सर्वाङ्गसुन्दरी ॥
 इयं हि विरतिर्नाम भार्यास्य वरभूपतेः ।
 समानगुणवीर्या च भूभुजानेन वर्तते ॥

तथा हि ।

आच्छादजननी लोके निर्दृतेमार्गदेशिका ।
 गता तादात्म्यमेतेन न भिक्षेयं प्रतीयते ॥
 य एते पञ्च दृश्यन्ते राजानोऽभ्यर्षवर्तिनः ।
 एतस्यैव नरेन्द्रस्य स्वाङ्गभूता वधस्यकाः ॥

तत्र च ।

आद्यः सामयिकाख्योऽयं भूपतिर्जैनसत्पुरे ।
 निःशेषपापविरतिं वत्स कारयते सदा ॥
 छेदोपस्थापनो नाम द्वितीयो वत्स भूपतिः ।
 पापानुष्ठानसङ्घातं विश्लेषेण निषेधति ॥
 परिहारविशुद्धीयस्तृतीयस्तु नरेन्द्ररः ।

सधूनां दर्शयत्युपं तपोऽष्टादशमासिकम् ॥
यस्त्वेष दृश्यते वत्स चतुर्थो वरभूपतिः ।
स सूक्ष्मसंपरायाख्यः सूक्ष्मपापाणुनाशकः ॥
अत्यन्तनिर्मलो वत्स निर्धूताशेषकलापः ।
एष सारो यथाख्यातः पञ्चमो वरभूपतिः ॥
शरीरं जीवितं प्राणाः सर्वस्वं तत्त्वमुत्तमम् ।
चारित्रधर्मराजस्य पञ्चायेते वयस्यकाः ॥
यस्त्वेष निकटे वत्स दृश्यते मूलभूपतेः ।
सोऽस्यैव यतिधर्माख्यः सुतो राज्यधरः परः ॥
बहिर्विबोकिता भद्र ये त्वया मुनिपुङ्गवाः ।
अत्यन्तवल्लभस्तेषामेष राजसुतः सदा ॥
यैरेष दशभिर्वत्स परिवारितविद्यहः ।
मानुषाणि प्रकुर्वन्ति तानि यत्तन्निबोध मे ॥
योषिदाद्या क्षमा नाम मुनीनामपि वल्लभा ।
तेषामुपदिशत्येषा सदा रोषनिवारणम् ॥
डिम्बरूपमिदं तात द्वितीयमिह मार्दवम् ।
करोति निजवीर्येण साधूनामतिनयताम् ॥
द्वितीयमार्जवं नाम डिम्बरूपमिदं सदा ।
सर्वत्र सरस्वं भावं विधत्ते वत्स सद्वियाम् ॥
एषा तु मुक्तता तात चतुर्थी खलना सदा ।
निःसङ्गं बहिरन्तश्च मुनीनां कुर्वते मनः ॥
तपोयोग इति ख्यातः संशुद्धः पञ्चमो नरः ।

युक्तो द्वादशभिर्वत्स खान्निर्कैर्वरमानुषेः ॥
 एतेषां च प्रभावेण मानुषाणां नरोत्तमः ।
 यदेष कुरुते जैने पुरे तत्ते निवेदये ॥
 सर्वाहारपरित्यागाग्निःस्पृहं कुरुते जनम् ।
 वीर्यं च वर्धयत्येष कारयद्ग्नमभोजनम् ॥
 अस्यादेशेन कुर्वन्ति नामाभिग्रहसुन्दरम् ।
 मुनयो वृत्तिसङ्केपं ग्रमसातविवर्धनम् ॥

तथा ।

रसभोगं न कुर्वन्ति मोहोद्रेकादिकारणम् ।
 अस्यादेशाग्निषेवन्ते कायक्लेगं सुखावहम् ॥
 कषायेन्द्रिययोगैश्च संलीनास्तात साधवः ।
 विविक्तचर्यया नित्यमासते तेन षोदिताः ॥
 प्रायस्सिक्तं च दग्धधा विनयं च चतुर्विधम् ।
 वैयापृत्यं च कुर्वन्ति दग्धैवास्त्य वीर्यतः ॥
 पञ्चप्रकारं स्वाध्यायं द्वेषा ध्यानं च सत्तमम् ।
 सततं कारयत्येष मुनिलोकं नरोत्तमः ॥
 गणोपधिग्ररीराणामाहारस्य च निःस्पृहाः ।
 प्राप्ते काले प्रकुर्वन्ति त्यागमेतेन षोदिताः ॥
 खेग्रोद्देशादिदं वत्स तपोयोगविचेष्टितम् ।
 वर्षितं विस्तरेणास्य वर्षने नास्ति निष्ठितिः ॥
 यस्त्वयं दृश्यते वत्स षष्ठोऽमीषां मनोरमः ।
 वल्लभो मुनिलोकस्य संयमाख्यो नरोत्तमः ॥

स सप्तदशभिर्युक्तो मानुषैर्जिनसत्पुरे ।
 यथा विजृम्भते तात तप्ते सर्वे निवेदधे ॥
 पापास्तवपिधानेन शान्तबोधनिराकुलम् ।
 पञ्चेन्द्रियविरोधेन संतुष्टं विगतस्पृहम् ॥
 कषायतापप्रशमाच्चित्तनिर्वाणबन्धुरम् ।
 मनोवाक्काययोगानां नियमेन मनोहरम् ॥
 सततं धारयत्येष सुनिष्ठाकं नरोत्तमः ।
 संयमाङ्गः स्ववीर्येण निमग्नं धृतिशागरे ॥

अथवा ।

इच्छाजलानलगतामनिसाखिलशशिनाम् ।
 हिंसां द्विचिचतुष्यञ्च हृषीकाणां निषेधति ॥
 अचित्तमपि यदस्तु हिंसाकरमसुन्दरम् ।
 यद्वृणं तस्य यत्नेन वारयत्येष संयमः ॥
 प्रेषणं स्रष्टिच्छादीनां गृहस्थानामुपेक्षणम् ।
 स्नानादिकरणं सम्बक् तद्भूमौनां प्रमार्जनम् ॥
 आहारोपधिग्रथ्यानामशुद्धाधिकभावतः ।
 परिष्ठापनमन्तस्य मनोवाक्काययन्त्रणम् ॥
 विमुक्तभवकर्तव्यैः सततं सुसमाहितैः ।
 मुनिभिः कारयत्येष सर्वमेतन्नरोत्तमः ॥
 तदिदं ज्ञेयतो वत्स चरितं परिकीर्तितम् ।
 नरस्य संयमाख्यस्य शेषाणां शृणु साम्प्रतम् ॥
 य एष सप्तमो वत्स दृश्यते पुरुषोत्तमः ।

यतिधर्मपरीवारे सत्यनामातिसुन्दरः ॥
 हितं मिताचरं काष्ठी जगदाह्लादकारणम् ।
 अस्यादेशेन भाषन्ते वचनं मुनिपुङ्गवाः ॥
 ग्रौचाभिधानो यो वत्स वर्तते चाष्टमो नरः ।
 द्रव्यभावात्मिकां शुद्धिमस्यादेशेन कुर्वते ॥
 यदिदं नवमं तात डिम्भरूपं मनोहरम् ।
 आकिञ्चन्यमिदं नाम मुनीनामतिवल्लभम् ॥
 अवाप्तसौष्टवं वत्स वाङ्मान्तरपरिग्रहम् ।
 मुनिभिर्माययत्येतच्छुद्धस्फटिकनिर्मलम् ॥
 इदं तु दशमं तात गर्भरूपं मनोहरम् ।
 ब्रह्मचर्यमिति ख्यातं मुनीनां हृदयप्रियम् ॥
 दिव्यौदारिकसम्बन्धं मनोवाक्काययोगतः ।
 अत्रह्य वारयत्येतत्कृतकारणमोदनैः ॥
 तदेष दशभिर्वत्स मानुषैः परिवारितः ।
 पुरेऽत्र विलसत्येवं यतिधर्मः खलीलया ॥
 एषात्र विलसद्दीप्तिर्वालिकामललोचना ।
 सङ्गावधारता नाम भार्यास्य मुनिवल्लभा ॥
 अस्यां जीवति जीवन्त्यां मरणेऽस्या न जीवति ।
 अत्यर्थरतचित्तोऽस्यां राजसूनुरयं सदा ॥
 किं चेह वञ्चनोक्तेन दाम्पत्यमिदमौदृशम् ।
 निर्मिथ्यस्नेहगर्भायं न दृष्टं कुचचिन्मया ॥
 यः पुनर्दृश्यते तात द्वितीयोऽयं कुमारकः ।

गृह्णन्माभिधानोऽसौ कनिष्ठोऽस्य सहोदरः ॥
 यदेष कुरुते वत्स युक्तो द्वादशमानुषैः ।
 जैनेन्द्रसत्पुरे चित्तं लसन्नुद्दामस्त्रीलया ॥
 तदहं वर्षयिष्यामि पुरतस्ते वरेचण ।
 चेतः समाहितं कृत्वा तच्च वत्सावधारय ॥
 अत्यन्तसूक्ष्मवत्सायाः क्वचिद्विरतिसुन्दरम् ।
 सूक्ष्मालीकनिवृत्तं च करोत्येष पुरे जनम् ॥
 सूक्ष्मस्तेयनिवृत्तं च परदारपराङ्मुखम् ।
 क्वचित्संचिप्रमानं च सकलेऽपि परिग्रहे ।
 परित्यक्तनिशाभक्तं हतमानं च संवरे ।
 युक्तोपभोगसम्भोगं कर्मानुष्ठानकारकम् ॥
 अनर्थदृष्टद्विरतं सामायिकरतं सदा ।
 देशावकाशिके सक्तं पौषधे हतनिश्चयम् ॥
 अतिथेः संविभागेन परिपूतमनोमलम् ।
 करोत्येष जनं वत्स गृह्णन्मोऽत्र सत्पुरे ॥

किं च ।

यो यावन्तं करोत्यत्र निर्देशं शक्तितो जनः ।
 तस्य तावत्करोत्येष फलं नास्त्यत्र संग्रहः ॥
 या तेषा बाष्पिका वत्स विस्फारितवरेचणा ।
 दृश्यतेऽस्यैव भार्दधं नाम्ना सहुणरक्तता ॥
 वत्ससा मुनिलोकस्य गुरूणां विनयोद्यता ।
 भर्तारि स्नेहवद्धेयं वत्स सहुणरक्तता ॥

तदेतौ जैनलोकानां राजपुत्रौ सभार्यकौ ।
 विज्ञातयौ प्रकृत्यैव सततानन्दकारकौ ॥
 अनयोश्च सदा पित्रा विहितः परिपालकः ।
 अयं महत्तमो वत्स सम्यग्दर्शननामकः ॥
 अनेन रहितावेतौ दृश्येते न कदाचन ।
 एतौ हि वर्धयत्येष निकटस्थोऽतिवत्सलः ॥

अन्यच्च ।

यानि ते कथितान्यत्र सप्त तत्त्वानि सत्पुरे ।
 दृढनिश्चयमेतेषु भवचक्रे पराङ्मुखम् ॥
 ग्रमसंवेगनिर्वेदकृपास्त्रिक्यविराजितम् ।
 मैत्रीप्रमोदकावस्थमाध्यस्थैर्भावितात्मकम् ॥
 सदा प्रयाणकारूढं निर्द्वैतौ गमनेच्छया ।
 करोत्येष जनं वत्स सम्यग्दर्शननामकः ॥
 या त्वेषा दृश्यते वत्स शुभवर्णा मनोहरा ।
 इयमस्यैव सङ्गार्या सुदृष्टिर्नाम विश्रुता ॥
 इयं हि जैनलोकानां सन्मार्गं वीर्यशालिनी ।
 चित्तस्त्रैर्धकरी ज्ञेया विधिना पर्युपासिता ॥

एवं च स्थिते ।

योऽसौ निवेदितस्तुभं कुदृष्टिसहितः पुरा ।
 विचित्रचरितज्ञात महामोहमहत्तमः ॥
 तदाचारविरुद्धं हि सर्वमस्य विचेष्टितम् ।
 विज्ञेयं जगदानन्दं सुविचारितसुन्दरम् ॥

स तन्मयति यत्नेन महामोहबलं सदा ।
 चारित्रधर्मराजस्य बलमेव महत्तमः ॥
 सम्यग्दर्शनसंज्ञस्य तस्मादत्र व्यवस्थितः ।
 स एव शत्रुः परमो मिथ्यादर्शननामकः ॥

एवं च स्थिते ।

चिरूपस्य भवत्येष किञ्चिदासाद्य कारणम् ।
 क्षयेण प्रतिपक्षस्य प्रशमेनोभयेन वा ॥
 तच्च रूपक्षयं वत्स जायेतास्य स्वभावतः ।
 यदा संपादयेदेष मन्त्री सद्बोधनामकः ॥
 अयं हि सचिवो वत्स सद्बोधो भुवनोदरे ।
 तस्मास्ति यन्न जानीते पुरुषार्थप्रमाधकम् ॥
 भवद्भूतभविष्यत्सु भावेषु भवभाविषु ।
 विज्ञातुं प्रभवत्येष सूक्ष्मव्यवहितेषु च ॥
 किं साच बड्ढनोक्तेन जगदेष चराचरम् ।
 अनन्तद्रव्यपर्यायं वीक्षते विमलेक्षणः ॥
 निपुणो नीतिमार्गेषु वत्सलस्य महीपतेः ।
 चिन्तको राज्यकार्याणां बले च विहितादरः ॥
 प्रियो महत्तमस्योच्चैस्तस्य च स्थिरताकरः ।
 सकलेऽपि जगत्यत्र सचिवो मास्त्वमूढुशः ॥

किं च ।

ज्ञानसंवरणस्थायं प्रतिपक्षतया स्थितः ।
 क्षयोपशमतस्तस्य क्षयाच्च द्विविधो मतः ॥

इयं तु निकटे वत्स निर्मलाङ्गी सुलोचना ।
 भन्निष्णोऽवगतिर्नाम भार्यास्यैव वरानना ॥
 स्वरूपं जीवितं प्राणाः सर्वस्वं वर्ततेऽनघा ।
 इयमस्य सदा पत्नौ शरीराव्यतिरेकिणौ ॥

तथा ।

य एते पञ्च दृश्यन्ते त इमे पुरुषोत्तमाः ।
 अस्यैव तु सद्बोधस्य स्वाङ्गीभृता वयस्यकाः ॥
 आद्योऽत्राभिनिबोधोऽथं वयस्यः पुरवाधिनाम् ।
 इन्द्रियानिन्द्रियज्ञानं जनानां जनयत्यलम् ॥
 द्वितीयः पुरुषो भद्र प्रसिद्धोऽयं सदागमः ।
 यस्यादेशे स्थितं सर्वं पुरमेतन्न संग्रहः ॥
 कार्याणि मन्त्रयत्येष निखिलान्यपि भृभुजाम् ।
 वचःपाटवयुक्तोऽयं मूकाः शेषा मनुष्यकाः ॥
 यतः सदागमस्यास्य दृष्ट्वा वचनकौशलम् ।
 सद्बोधोऽनेन भूपेन मन्त्रित्वे स्थापितः पुरा ॥
 अयं सदागमोऽमीषां सर्वेषां वत्स भृभुजाम् ।
 बहिष्य जैनलोकानां ज्ञेयः परमकारणम् ॥
 अनेन रक्षितं वत्स न कदाचिदिदं बलम् ।
 पुरं चेदं जगत्यत्र स्वरूपेण प्रकाशते ॥
 तदेष सर्वकार्याणामुपदेष्टा सदागमः ।
 द्वितीयः पुरुषो वत्स प्रधानोऽनेन हेतुना ॥
 तृतीयोऽवधिनामायं सद्बोधस्य वयस्यकः ।

अनेकरूपविस्तारकारकोऽथमुदाहृतः ॥
 कश्चिद्दीर्घं कश्चिद्ब्रह्मं कश्चित् श्लोकं कश्चिद्दुःखं ।
 वस्तुजातं जगत्पञ्च विलोकयति स्त्रीस्यया ॥
 चतुर्थः पुरुषो वत्स मनःपर्यायनामकः ।
 साक्षात्करोति वीर्येण परेषां यन्मनोगतम् ॥
 मनुष्यलोके नास्त्वय चित्तं तत्तात किञ्चन ।
 अनेन यज्ञ दृश्येत धीमता भाववेदिना ॥
 पञ्चमः पुरुषो वत्स केवलो नाम विश्रुतः ।
 निःशेषश्रेयविस्तारमेष पश्यति सर्वदा ॥
 निर्वृतिं नगरीं यान्ति ये जना जेनसत्पुरात् ।
 तेषामेष प्रकृत्यैव नायकः पुरुषोत्तमः ॥
 तदेष पञ्चभिर्वत्स वयस्यैः परिवारितः ।
 सद्बोधसचिवो लोके साक्षादिव दिवाकरः ॥
 प्रकर्षणोदितं माम स सन्तोषमहीपतिः ।
 न दर्शितस्त्वयाद्यापि यत्र मेऽत्यन्तकौतुकम् ॥
 ततस्त्वस्मात्सुखेनोक्तं वत्स योऽयं पुरः स्थितः ।
 संयमस्य स विज्ञेयः सन्तोषो नात्र संग्रहः ॥

प्रकर्षणोक्तम् ।

यत्सोपरि समायाता महामोहादिभृभुजः ।
 विज्ञेयेण स सन्तोषो नैष किं मूलनायकः ॥
 विमर्शनोदितं वत्स नैवायं मूलनायकः ।
 चारित्रधर्मराजस्य पदातिरिति गृह्यताम् ॥

शूरो नीतिपरो दक्षः सन्धिविग्रहवेदकः ।
 तेनैष तन्त्रपालत्वे नियुक्तो मूकभ्रुशुजा ॥
 संपूर्णबलसामर्थ्या भ्रमतोद्दामलीकथा ।
 अनेन स्वर्गनादीनि तानि दृष्टानि कुचषित् ॥
 ततोऽभिभूय तान्येष स्वमाहात्म्येन निर्वृतौ ।
 नयति स्म जगं कंचिद्वलेनैषां महीशुजाम् ॥
 ततो विज्ञाय वृत्तात्ममेतं ते जनवार्तया ।
 महामोहादिभूपासाद्यखिता रणकाम्यया ॥
 ततस्तैः खधिया वत्स कल्पितो मूकनायकः ।
 पदातिरपि सन्तोषस्तचेदं हन्त कारणम् ॥
 तावन्मात्रं जगो वेत्ति यावन्मात्रं किलेक्षते ।
 यतः सितोदरोऽपौह कृष्णः सरोऽभिधीयते ॥
 अनेन स्वर्गनादीनि निहतानीति वार्तया ।
 अस्योपरि यथा रोषलोषां श्रेषेषु नो तथा ॥
 सन्तोषसुररीकृत्य ततो विग्रहवाङ्मया ।
 महामोहादयो वत्स स्रपुरेभ्यो विनिर्गताः ॥
 चित्तवृत्तिमहाटव्यां रणमेवामनेकशः ।
 संजातं न च संजातौ स्फुटौ जयपराजयौ ॥

यतः ।

क्वचिज्जयति सन्तोषस्तन्त्रपालोऽरिसंहतिम् ।
 प्रभवन्ति क्वचित्तेऽपि महामोहादिभ्रुशुजः ॥
 एवं च स्थिते ।

सदा सेन्यदयस्यास्य हृषान्धोन्यं जिगीषतः ।
 काले गच्छति पद्माच्च न जाने किं भविष्यति ॥
 स एष दर्शितस्तुभ्यं मया सन्तोषतन्त्रपः ।
 आख्यातस्यास्य वृत्तान्तो यत्र तेऽत्यन्तकौतुकम् ॥
 या लस्य पार्श्वे पद्माची कृष्णते वस्य वासिका ।
 सा निष्पिपासिता नाम भार्याश्चैव वरानगा ॥
 शब्दरूपरसस्पर्शगन्धेषु सुधियां मनः ।
 निस्तृष्यकं करोत्येषा रामशेषविवर्जितम् ॥
 साभासाभे सुखे दुःखे सुन्दरेऽसुन्दरेऽपि च ।
 तथाहारादिके जाते सन्तुष्टिं जनयत्यस्यम् ॥
 तदेवं वस्य बुधस्य निर्विकल्पेन चेतसा ।
 चारित्रधर्मराजोऽत्र नायकः परमार्थतः ॥

अस्य च

यतिधर्मः सुतो व्यायान् गृह्णधर्मः कनिष्ठकः ।
 मन्त्री सहोधनमायां निविष्टो राज्यचिन्तकः ॥
 महत्तमस्तु विज्ञेयः सम्यग्दर्शननामकः ।
 सन्तोषस्तन्त्रपाखोऽयमेवं वस्यवधारय ॥
 महामोहादयः सर्वे यथा भुवनतापकाः ।
 तथैते वस्य विज्ञेया भुवनाह्लादकारिणः ॥
 एते हि जगदात्मना एते हितविधायकाः ।
 एते समस्तजन्तूनां पारमार्थिकबान्धवाः ॥
 एते निरन्तर्धरसागरोत्तारकारकाः ।

अमन्ताल्हादसन्दोहदायका जगतो मताः ॥
 चारित्रधर्मराजाद्याः सर्वेऽप्येते नरेश्वराः ।
 सुखहेतव एवात्र सर्वेषामपि देहिनाम् ॥
 तदेते स्वाङ्गिकास्तात तावदित्यं मयास्त्रिधाः ।
 चारित्रधर्मराजस्य बान्धवास्ते निवेदिताः ॥
 ये त्वमी वेदिकाभ्यर्णं वर्तन्ते मण्डपस्त्रिताः ।
 शुभाशयादथस्तात तेऽप्यस्यैव पदातयः ॥
 अस्यादेशेन कुर्वन्ति सुन्दराणि सदा जने ।
 एते कार्याणि भृपाक्षा निर्मिथ्यममृतोपमाः ॥

किं च ।

मनुष्या थोषितो जिज्ञा ये लोकसुखहेतवः ।
 विवर्तन्ते समस्तास्ते मध्येऽमीषां महीभुजाम् ॥

ततश्च ।

असंख्यातजनं वत्स पूरितं भूरिभूमिपैः ।
 निःशेषमिदमास्त्रानं को हि वर्णयितुं क्षमः ॥
 ततो मयेदं ते वत्स समासेन निवेदितम् ।
 गच्छावः साम्प्रतं द्वारे यदि पूर्णं कुतूहलम् ॥
 एवं भवतु तेनोक्ते विनिर्गत्य विसोकितम् ।
 चतुरङ्गं बलं ताभ्यां तदीयं तच्च कौदुग्मम् ॥
 गाम्भीर्यैदार्यशौर्यादिनामभिः स्यन्दनैः सदा ।
 श्रेष्ठदुष्पक्षप्रारवपूरिताशेषदिक्पथम् ॥
 अश्वैःसौष्टवसौजन्यप्रमथादिमहागजैः ।

विलसत्कण्ठनिर्घोषसंद्भुवनोदरम् ॥
 बुद्धिपाटवत्राग्मित्वनैपुण्यादितुरङ्गमैः ।
 महाहेशारवापूर्णसत्प्रजाकर्णकोटरम् ॥
 अचापक्षमनस्त्रिलदाक्षिणादिपदातिभिः ।
 अलम्बगाधविस्तीर्णस्त्रिमितोद्धिविभ्रमम् ॥
 ततश्चैवंविधं वीक्ष्य चतुरङ्गं महाबलम् ।
 प्रकर्षसेतसा तुष्टः प्रोवाच निजमातुलम् ॥
 यथेष्टमधुना माम पूरितं मे कुतूहलम् ।
 यदत्र किञ्चिद्द्रष्टव्यं तत्सर्वं दर्शितं तया ॥

तथाहि ।

दर्शितं भवचक्रं मे नानावृत्तान्तसङ्कुलम् ।
 महामोहादिवीर्यं च कारणैरपरापरैः ॥
 विवेकपर्वतस्यायं दर्शितो मे मनोहरः ।
 निवेदितं च सलोकैः पूर्णं शालिकमानसम् ॥
 शिखरं चाप्रमत्तत्वं जैनं चेदं माहपुरम् ।
 युक्तं महात्मभिर्लोकैर्दर्शितं मम सुन्दरम् ॥
 तथा चित्तसमाधानो मण्डपो वेदिका च मे ।
 तया निःस्पृहताख्याता जीववीर्यं च विष्टरम् ॥
 वर्षितस्य महाराजः साक्षात्करणपूर्वकम् ।
 प्रत्येकं वर्षिताः सर्वे भूपासास्तस्य सेवकाः ॥
 इदं च दर्शितं रम्यं चतुरङ्गं महाबलम् ।
 एवं च कुर्वता माम नास्ति तद्यत्न मे कृतम् ॥

जनितः पूतपापोऽहं ह्यतो वृहदनुग्रहः ।
 कृपापरीतचित्तेन पूरिता मे मनोरथाः ॥
 तथापि रमणीयेऽत्र वस्तुमिच्छामि शाश्वतम् ।
 दिनानि कतिचिन्माम लीलया जैनसत्पुरे ॥

किं च ।

यथा यथाच तिष्ठामि सदिचारपरायणः ।
 पुरे तथा तथा प्राज्ञो जायेऽहं त्वत्प्रभावतः ॥
 अहं च परमां काष्ठां नेयो मामेन सर्वथा ।
 अतो जैनपुरे तावदत्र त्वं वस्तुमर्हसि ॥
 ततस्तस्मात्सुखेनोक्तं या तवेच्छा प्रवर्तते ।
 तामेष त्वत्सुखाकाङ्क्षी किं भनक्ति वशो जनः ॥
 महाप्रसाद इत्युक्त्वा ततस्तत्रैव सत्पुरे ।
 स्थितो मासद्वयं यावत्स प्रकर्षः समातुस्तः ॥
 इतश्च मानवावासे वसन्तो ह्यङ्घ्रितस्तदा ।
 आदेशेन महादेव्याः प्राप्तो पीपः सुदारुणः ॥

यत्र पीपे ।

जगत्कोष्ठकमध्यस्थो लोहगोष्ठकसन्निभः ।
 भ्रायते षण्डवातेन जगद्वाहकरो रविः ॥
 जायते पत्रशाटस्तरूणामसं हीयते देहिनां यत्र देहे बलम् ।
 पीयते प्राणिभिर्भूरिधाराजसं शुष्यते चास्त्रमेघां दृषात्यर्गसम् ॥
 दहते तीव्रतापेन सर्वां जनः खिद्यते स्वेदनिर्वदितं तन्मनः ।
 वान्ति वाताः सतप्ता जगन्तापिनः शुष्कपचावलीमर्मराराविणः ॥

अपि च ।

भागोरिव प्रतापेन संतुष्टं वर्धितं दिनम् ।

स्वामिनोऽभ्युदये सर्वः सन्तोषादभिवर्धते ॥

यत्र च विदक्षिता मङ्गिकाः । विकक्षिता जात्यपाटलाः ।
श्यामक्षितं कुसुमभरेण शिरीषवनं । सुभगीभृतासुन्दकिरणाः ।
हृदयदयिता जज्ञाश्रयाः । मनोभिरुचिता मौक्तिकहारयष्टयः ।
अतिवह्निभानि विमलहर्ष्यतस्मानि । प्रियतमानि चन्दनविश्लेषना-
नि । अमृतायन्ते तासुहृन्तश्चजनकानि । सुखायन्ते शिशिरकिसल-
यकुसुमसस्तराः । लगन्ति बहिःशरीरनिहिता अपि जनानाम-
न्तर्मानसे चन्दनजखार्द्रा इति ।

ततश्चैवंविधे काले भागिनेयमभाषत ।

गच्छावः साम्प्रतं वत्स स्वस्थानमिति मातुलः ॥

प्रकर्षः प्राह गमने दारुणोऽवसरोऽधुना ।

तन्नाहं माम शक्नोमि गन्तुमेवंविधेऽध्वनि ॥

ततो मासद्वयं तिष्ठ माम सन्तापदारुणम् ।

येनाहं ग्रीतस्त्रीभूते दिक्चक्रे यामि सत्वरम् ॥

किञ्च ।

विचारपरयोः स्थानमावयोर्गुणकारणम् ।

अत्र जैनपुरे माम मा मंखा निष्प्रयोजनम् ॥

यतः ।

मम स्वैर्यं भवेदेवं पुरस्यास्य गुणोत्करे ।

ततस्नातोऽपि जायेत महुणादत्र बद्धधीः ॥

एवं भवतु तेनोक्ते ततस्तत्रैव सत्युरे ।

तिष्ठतोः प्रावृषायाता तयोः सा हन्त कौटुशी ॥

घनतुङ्गपयोधरभारधरा लसदुज्ज्वलविद्युदलङ्करणा ।

कृतसन्ततगर्जितधीररवा दृढगोपितभास्करजाररता ॥

रटदुद्गटदर्दुरखिङ्गनरा चलाशुभ्रवलाहकहासपरा ।

गिरिकोटरनृत्तग्रिखण्डिवरा बङ्गलोकमनोहररूपधरा ॥

सुसुगन्धिकदम्बपरागवहा विटकोटिविदारणमोदसहा ।

इति रूपविलाससत्कपटा भुवनेऽत्र रराज यथा कुलटा ॥

अथ तां तादृशीं वीक्ष्य प्रावृषं हृष्टमानसः ।

प्रकर्षो गमनोद्युक्तः प्रोवाच निजमातुलम् ॥

गम्यतामधुना माम त्वरितं तातसन्निधौ ।

यतोऽमी ग्रीतस्त्रीभृता वर्तन्ते सुगमाः पथाः ॥

विमर्शानोदितं वत्स मैवं वोचः कदाचन ।

यतोऽधुना व्यवच्छिन्नौ विशेषेण गमागमौ ॥

तथाहि ।

सुच्छन्नमृदमथस्त्राः स्वाधीनदयिताननाः ।

वर्षासु धन्या गण्यन्ते अनैर्यं न प्रवासिनः ॥

तथाहि । पश्यतु वत्सः ।

जलपूरितमार्गेषु पङ्कल्लिङ्गेषु गच्छतः ।

स्त्रलिला पतितानेते हसन्ति कुटजोत्कराः ॥

निपतदारिधारौघहता ये यान्ति पापिनः ।

देशान्तरेषु तान्नेघो मारयामीति गर्जति ॥

एवं व्यवस्थिते तात सुच्यतां गमनादरः ।
यथेयनं स्थितः काष्ठं तिष्ठाच्चैव तथाधुना ॥

किं च ।

गच्छन्नच वज्रः कालो न दोषाय गुणावहः ।
यतः सोऽनुचक्षं वत्स आयते तव वृद्धये ॥
एवं भवतु तेनोक्ते पुनर्मासचतुष्टयम् ।
स्त्रिता समागतौ गेहे वृष्टौ स्त्रस्त्रीयमातुषौ ॥
अथ प्रविष्टौ तौ गेहे दत्तास्थाने शुभोदये ।
भार्यायुक्ते च तस्यैव निकटस्थे विषण्णे ॥
ततो विधाय सङ्गत्वा प्रणामं विहिताञ्जली ।
तेषां पुरो निविष्टौ तौ विनयाच्छुद्धभृतसे ॥
ब्रह्मादुत्थाप्य बुद्ध्यासौ विमर्गः स्निग्धचेतसा ।
आस्त्रिजितः प्रयत्नेन तद्गर्चा च पुनः पुनः ॥
प्रकर्षोऽपि समास्त्रिञ्च स्त्रेहनिर्भरमानसैः ।
निजास्त्रे स्थापितः सर्वैः परिपाञ्चातिवस्रभः ॥
आप्रातो मूर्धदेशे च कुग्रलं च सुङ्गसुङ्गः ।
आनन्दोदकपूर्णाक्षिः पृष्टः सर्वैः समातुषः ॥
ततो यथा विनिर्गत्य गेहाद्वाङ्गेषु हिण्डितौ ।
ततोऽन्तरङ्गदेशेषु यथा पर्यटितौ पुनः ॥
यथा पुरद्वयं दृष्टं यथा दृष्टा महाटवी ।
विष्णोक्तिं यथा स्नानं महामोहादिभ्रमुजाम् ॥
रसनामूलाद्गृह्णित्व यथा सम्यग्निनिश्चिता ।

यथेयं वर्तते पुत्री रागनेसरिमन्त्रिकः ॥
 कुट्टकस्यैव भवचक्रं प्रया गतौ ।
 निरीक्षितं च तत्सर्वं नानावृत्तान्तसङ्कुलम् ॥
 यथा दृष्टा महात्माको विवेकवरपर्वते ।
 चारिषधर्मराजस्य यथा स्नानं विज्ञोकितम् ॥
 यथा दृष्टः स सन्तोषो यच्च तेन विषेष्टितम् ।
 यच्च कारणमुदिश्य भूरिकाणोऽतिवाहितः ॥
 तदिदं तेन निःशेषं विमर्शनं परिस्रुटम् ।
 पुरो विषण्णपादीनां विस्मरेण निवेदितम् ॥
 इत्यस्य मांसमद्याद्यैर्कालचंशामसौ जडः ।
 रसनां क्षोभतावाक्चैर्न चेतयति किंचन ॥
 स तस्या खाद्यने सक्तः कुर्वाणः कर्म मर्हितम् ।
 न पश्यति महापापं न लज्जां न कुसुमम् ॥
 अन्यदा क्षोभतावाक्चैर्मन्त्रिकस्यचेतसा ।
 महाजं मारयामीति मारितः पशुपासकः ॥
 ततश्च तमवारचं पशुभ्राज्या निपातितम् ।
 निरीक्ष्य क्षोभतादुःखाज्जडेवेदं विचिन्तितम् ॥
 खाजिता रसना नूनं मांसैर्नागाविधैर्मया ।
 इदं तु मरुद्वं मांसं नैव दत्तं कदाचन ॥
 ततोऽधुवा इदामीदमस्यै पश्यामि थादृशः ।
 ज्ञानेन जायते त्रीप्तो रसवासाः स्रस्त्रावहः ॥
 ततः संकल्प्य तद्वत्तं तेन जातममोहिता ।

रसना लोलता तुष्टा बोऽपि हर्षकुपागतः ॥
 भुयस्य लोलतावाक्यैरपरापरमानुषान् ।
 निहत्य भार्यया सार्धं खादञ्जातः स राक्षसः ॥
 ततो बालजनेनापि जिन्दिता बन्धुवर्जितः ।
 लोकेन परिभूतस्य स जातः पापकर्मणा ॥
 अन्यदा लोलतायुक्तो मनुष्याणां जिर्घासया ।
 प्रविष्टस्यौरवद्राचौ मृष्टे शूरकुटुम्बिनः ॥
 ततः प्रसुप्तं तस्मिन् मृष्टौत्सा निःशरन् बहिः ।
 स दृष्टस्तेन शूरेण जडः क्रोडान्धचेतसा ॥
 ततः कलककारावं कुर्वता सह बान्धवैः ।
 तेनास्त्रोच्च निबद्धोऽसौ मारितो घातनाम्नैः ॥
 प्रभाते च स वृत्तान्तः संजातः प्रकटो जने ।
 तथापि किञ्चिच्छूरस्य न हतं जडबन्धुभिः ॥
 किं तर्हि प्रत्युत तैश्चिन्तितं । यदुत ।
 शूरेण विहितं चारु यदसौ कुलदूषणः ।
 अस्माकं लाघवोत्पादी जडः पाषो निपातितः ॥
 अमुं च जडवृत्तान्तं निरीक्ष्य स विषद्यतः ।
 ततश्च चिन्तयत्येवं जिर्मलीमसमानसः ॥
 अथे ।

इह लोके जडस्येदं रसनालालने फलम् ।

संजातं परलोके तु दुर्गतिः संजनिष्यति ॥

ततोऽत्यर्थं विरक्तोऽसौ रसनालालनं प्रति ।

स्थितो विषचक्षुः पूर्वं धावन्तौ समुपागतौ ॥
ततश्च ।

कथितायां विमर्शेन मूलशुद्धौ विषचक्षुः ।
रसनां त्यक्तुकामोऽसौ पितरं प्रत्यभाषत ॥
तात दृष्टविपाकेयं रसना साम्प्रतं जडे ।
दुहिता दोषपुञ्जस्य रागकेसरिमन्त्रिणः ॥
तदेनामधुना दुष्टां भार्यां दुष्टकुलोद्गताम् ।
सर्वथा त्यक्तुमिच्छामि ताताहं त्वदनुज्ञया ॥
ततः शुभोदयेनोक्तं भार्येति प्रथिता जने ।
तवेयं रसना तस्मान्नाकाण्डे त्यागमर्हति ॥
अतः क्रमेण मोक्तव्या त्वेयं वत्स सर्वथा ।
यदत्र प्राप्तकालं ते तदाकर्षणं साम्प्रतम् ॥
ये ते तुभ्यं महात्मानो विमर्शेन निवेदिताः ।
विवेकपर्वताच्छुद्धा महामोहादिसूदनाः ॥
तेषां मध्ये स्थितस्येयं तदाचारेण तिष्ठतः ।
दुष्टापि रसना वत्स न ते किञ्चित्करिष्यति ॥
तस्मादावृद्ध यत्नेन तं विवेकमहागिरिम् ।
रसनादोषनिर्मुक्तस्तिष्ठ त्वं सकुटुम्बकः ॥
ततो विषचक्षणेनोक्तं तात दूरे स पर्वतः ।
कथं कुटुम्बसहितस्तथाहं गन्तुमुत्सहे ॥
शुभोदयोऽब्रवीद्वत्स न कार्यं भवता भयम् ।
विमर्शो यस्य ते बन्धुस्त्रिन्तामणिरिवातुल्यः ॥

यतोऽस्य विद्यते वत्स विमर्शस्य वराञ्जनम् ।
 तद्वत्साहर्षयत्येष तमिहैव महागिरिम् ॥
 प्रकर्षेणोदितं तात सत्यमेतन्न संग्रहः ।
 अनुभूतं मयाप्यस्य योगाञ्जनविजृम्भितम् ॥

किं वञ्जना ।

यावदेव महावीर्यं न प्रयुंक्ते वराञ्जनम् ।
 तावदेव न दृश्यन्ते ते पर्वतपुरादयः ॥
 यदा तु विमलालोकमयं युक्ते तदञ्जनम् ।
 तदा सर्वत्र भासन्ते ते पर्वतपुरादयः ॥
 ततो विचक्षणोक्तो विमर्शो भद्र दीयताम् ।
 मद्यं तदञ्जनं त्वर्णं यद्यस्ति तव तादृशम् ॥
 ततोऽनुग्रहबुद्धौव सादरं प्रतिपादितम् ।
 विचक्षणाय निःशेषं विमर्शेन तदञ्जनम् ॥
 ततस्तदुपयोगेन क्षणादेव पुरः स्थितम् ।
 विचक्षणेन यद्दृष्टं तदिदानीं निबोधत ॥
 यत्तल्लोकग्रताकीर्णं पुरं सात्त्विकमानसम् ।
 यस्यासौ विमलस्तुक्तो विवेको नाम पर्वतः ॥
 यच्च तच्छिखरं रम्यमप्रमत्तत्त्वनामकम् ।
 यच्चोपरिष्ठात्तस्यैव निविष्टं जैनसत्पुरम् ॥
 ये च लोका महात्मानः साधवस्तन्निवाशिनः
 यच्च चित्तसमाधानो मध्यस्थस्तत्र मण्डपः ॥
 या च निःस्पृहता नाम वेदिका तत्र संस्थिता ।

तस्याशोपरि यञ्चारु जीववीर्यं महाबलम् ॥
 चारिचधर्मराजश्च परिवारविवेष्टितः ।
 ये च तस्य गुणाः शुभ्रा ये च तेषां महीभुजाम् ॥
 तदिदं भो महाराज तदानीं नरवाहन ।
 विचक्षणो नःश्रेष्ठं साक्षादेवावलोकितम् ॥

ततश्च भो भो महानरेन्द्र नरवाहन स विचक्षणः सहैव तेन
 शुभोदयेन पिचा युक्त एव तथा निजचारुतया माचा अलिङ्गित
 एव तथा प्रियभार्यया बुद्ध्या सहित एव तेन अशुर्घर्षं विमर्गन
 अन्वित एव वचःस्वल्पग्रायिना तेन प्रकर्षेण प्रियतनयेन समुपेत
 एव वदनकोटरवने वर्तमानया रसनाभार्यया सर्वथा सकुटुम्बक
 एव । केवलं तामेकां लोलतां दासपेटिं परित्यज्य निराकृत्य च
 पुरुषक्रियया संप्राप्य गुणधरनामानमाचार्यं प्रव्राजितस्तेन स्थित-
 स्तेषां जैनपुरनिवासिनां भगवतां साधूनां मध्ये किलार्हं प्रव्रजित
 इति मन्यमानः । ततः शिञ्चितः समस्तोऽपि तेन तेषामाचारो
 निषेवितः परमभक्ता विषर्जिता सा रसना सर्वथा विहितात्यर्थ-
 मकिञ्चित्करी । ततः स्थापितस्तेन गुरुणा निजपदे स विचक्षणः ।
 स चान्यत्रापि दृश्यमानः परमार्थतस्तत्रैव विवेकगिरिशिखर-
 वासिनि जैनपुरे द्रष्टव्यः । यतो भो महाराज नरवाहन स
 विचक्षणोऽहमेव विज्ञेयः । एते च ते महात्मानः साधवो मन्त्रव्याः ।
 ततो महाराज यद्भवद्भिरभ्यधापि यदुत किं ते वैराग्यकारणमिति
 तदिदं भम वैराग्यकारणं । इयं चेदृशी मदीया प्रब्रूयति ।
 एवं च व्यवस्थिते ।

भार्यादोषेण यो नाम प्रब्रह्म्यां समुपागतः ।
 न च सापि परित्यक्त्वा सर्वथा येन पापिनी ॥
 यस्य पापयतेऽद्यापि कुटुम्बं तदवशितम् ।
 तस्य मे कौटुम्बी नाम प्रब्रह्म्या भूप कथ्यताम् ॥
 तथापि ते महाराज यन्ममोपरि गौरवम् ।
 तर्कयन्नपि तत्राहं न जाने वत कारणम् ॥

वतः ।

सदोषेऽपि गुणारोपी जगदाल्लादकारकः ।
 किमेषोऽपि चिन्मसौन्दर्यः सञ्जनप्रकृतेर्गुणः ॥

तथाहि ।

नूनमेषा सतां दृष्टिस्थापयष्टिरपूर्विका ।
 अकारणेऽपि या नित्यं गुणारोपपरायणा ॥
 किं वा भुवनवन्द्यस्य गुणोऽयं हतविद्विषः ।
 अथैव जैनशिष्यस्य यच्चैत्रे संश्लिता वचनम् ॥

तथाहि ।

सुरेन्द्रा अपि वन्दन्ते तं भक्तिभरपूरिताः ।
 करस्यं यस्य पश्यन्ति जैनेन्द्रं शिष्यमक्षया ॥
 किं ब्रान्मत्कारणं किञ्चिद्गृहस्थाचारधारकः ।
 येनेदृशोऽपि ते रामस्य हं दुष्करकारकः ॥

एवं च व्रदति भगवति विगलितसदप्तेतसि विषयणसुरौ
 नरवाहनराजेन चिन्तितं । अहो निजचरितकथनेन भगवता
 जमितो मे मोहविश्रयः । अहो भगवतां वचनत्रिन्नासः । अहो

विवेकित्वं । अहो मय्यनुग्रहपरता । अहो दृष्टपरमार्थतेति ।
विज्ञातस्य मया सर्वस्यास्य भगवद्भाषितस्य गर्भार्थः ।

ततोऽभिहितमनेन ।

भदन्त यादृशं लोके संपन्नं ते सुदुम्बकम् ।
अधन्यास्तादृशं नूनं प्राप्नुवन्ति न मादृशाः ॥
इदं च पोषयन्नच जैनशिष्ये च संस्थितः ।
भदन्त भगवानेव गृहस्थो भवतीदृशः ॥

अन्यस्य ।

कृताकिसिक्करौ येन रसनापि महात्मना ।
अत्यन्तदुर्जया लोके लोखता च निराकृता ॥
महामोहादिवर्गं च जिता धो जैनसत्पुरे ।
स्थितोऽसि साधुमध्यस्थः सुदुम्बसहितो मुने ॥
स चेत्वं न भवस्य च हन्त दुष्करकारकः ।
कीदृशाप्ते भवन्त्यन्ये ब्रूहि दुष्करकारकाः ॥
यस्यायं तव संपन्नो वृत्तान्तो जगदद्भुतः ।
एतद्वृत्तान्तयुक्ता ये ते वन्द्याः प्रतिभान्ति मे ॥
तद्भदन्त किमेतेषां साधूनामयमौदृशः ।
संपन्न एव वृत्तान्तः किं वा नेति निवेद्यताम् ॥
ततो विचक्षणोक्तं सर्वेषामयमौदृशः ।
साधूनां भूप संपन्नो वृत्तान्तो नास्ति संग्रहः ॥

अन्यस्य ।

संपद्यते तवापीह वृत्तान्तोऽयं नरेश्वर ।

यदि त्वं कुरुषे सद्यो यादृशं मादृशैः कृतम् ॥
दर्शयामि क्षणेनैव तं विवेकमहागिरिम् ।
ततस्तस्माद्यते तेऽथ स्वयमेव कुटुम्बकम् ॥

ततश्च ।

महामोहाद्विर्गं च स्वयमेव विवेक्ष्यसे ।
खोलातां च गिराहृत्य रंश्यसे साधुमध्यगः ॥
ततो भगवतो वाक्प्रमाकृष्टीदं मनोरमम् ।
स्वचित्ते चिन्तयत्येवं नरवाहनपार्थिवः ॥
अहो भगवता प्रोक्तमिदमथ परिस्फुटम् ।
य एवोत्सहते दोर्भां तस्यैव प्रभुता करे ॥
ततो भागवतीं दीक्षां गृह्णाण किञ्च भूपते ।
तव संपद्यते ज्ञेन संपन्नं यत्तु मादृशाम् ॥
अहो भगवता शब्द ममादिष्टं महात्मना ।
गृह्णाम्येवाधुना दीक्षामिति चित्तेऽवधारितम् ॥
ततो विघटितानिष्टदुष्टपापाणसञ्चयः ।
अवोचत गुरुं गत्वा स राजा नरवाहनः ॥
भदन्न यदि मे काचिद्विद्यते योग्यतेदृशी ।
ततः करोम्यहं तादृक् कृतं यादृग् भवादृशैः ॥

किं चानेन ।

दीयतां जिनदीक्षा मे क्रियतां मदनुग्रहः ।
ततो युष्मत्प्रसादेन सर्वं शब्द भविष्यति ॥
सूरिणाभिहितं भूप सुन्दरस्ये विनिश्चयः ।

युक्तमेतद्धि भव्यानां कृत्यमेतद्गवाङ्गाम् ॥
 नूनं मदीयवाक्यस्य सङ्गावार्थोऽवधारितः ।
 संजातस्तेन ते भूप महोत्साहोऽयमीदृशः ॥

तथाहि ।

तादृशु वल्लामानेषु महामोहादिग्रन्थेषु ।
 को वा नाश्रयते दुर्गं सुचेभं जैनसत्पुरम् ॥
 निश्चिन्तो गृह्णवासेऽत्र को वा दुःखौघपूरिते ।
 आसीत् विदिते जैने सत्पुरे सुखसागरे ॥
 अस्त्रं कालविलम्बेन राज्ञश्च महाभये ।
 एवं ते ज्ञाततत्त्वस्य युक्तमत्र प्रवेशनम् ॥
 ततो भावगतं वाक्यं श्रुत्वा संतुष्टचेतसा ।
 तदेतच्चिन्तितं राज्ञा दीक्षाग्रहणकाम्यया ॥
 राज्ये कं स्थापयामीति को वा धोम्योऽस्य मत्सुतः ।
 ततो विस्फारिता दृष्टिर्नीलाब्जदलजासिनी ॥
 अथागृहीतसङ्केते तदाहं रिपुदारणः ।
 तथा निषण्णस्तत्रैव निर्भाग्यो रोरूपकः ॥

इतश्च ।

हृद्योऽप्यसौ शरीरेण तथा तातस्य पश्यतः ॥
 पुण्योदयो वयस्यो मे मनाक् सस्फुरतां गतः ॥

ततश्च ।

दृष्टो निरीक्ष्यमाणेन तातेनामल्लचेतसा ।
 ततो मां वीक्ष्य तातस्य पुनः प्रत्यागतं मनः ॥

चिन्तितं च ततस्तेन स एष रिपुदारणः ।
 मन्या बहिष्कृतो गेहान्तपस्त्री प्रोच्यतां गतः ॥
 हा हा मयेदं नो चारु कृतं यत्सुतभर्त्सनम् ।
 विषट्खोऽपि संवर्धं स्वयं क्लेप्तमसाध्यतम् ॥
 तदिदं प्राप्तकाष्ठं मे तयेदं जनकोचितम् ।
 इदमेव सतां युक्तमिदं दुष्कृतग्रोधनम् ॥

अदुत ।

एनं राब्धेऽभिषिञ्चामि संपूज्य रिपुदारणम् ।
 ततश्च कृतकृत्योऽहं दीर्घां गृह्णामि निर्मलाम् ॥
 भद्रेऽग्रीतघस्तेते तथाहं दोषपुञ्जकः ।
 तातस्य तादृशं चित्तं तयेदं हन्त कारणम् ॥
 नवनीतसमं मन्ये सुकुमारं सतां मनः ।
 तत्पश्चात्तापसम्पर्काद् द्रवत्येव न संग्रथः ॥
 आत्मा स्फटिकशुद्धोऽपि सदोषः प्रतिभासते ।
 परस्तु दोषपुञ्जोऽपि निर्मलोऽमलचेतसाम् ॥
 परोपकारसाराणां कारणेऽपि च निष्ठुरम् ।
 कृतं कर्म करोत्येव पश्चात्तापं महाधियाम् ॥
 ततश्चाह्वय तातेन निजोत्सङ्गे निवेशितः ।
 तदाहं प्रश्रितसेत्यं सूरिर्गद्गदभाषिणा ॥
 भदन्त विदितस्तावन्नमेष भवादृशाम् ।
 ज्ञानासोकवतां लोके थादृशो रिपुदारणः ॥
 तदस्य यत्कुले जन्म सामपीथं मनोहरा ।

संजाता किं पुनर्जातं तादृशं चरितं पुरा ॥
 सूरिणाभिहितं भूप न दोषो ऽस्य तपस्विनः ।
 शैलराजमृषावादावस्य सर्वस्य कारणम् ॥

तातेनोक्तं ।

अनर्थसार्थहेतुभ्यां भदन्तेह कदा पुनः ।
 आभ्यां पापवयवस्याभ्यां विद्योगोऽस्य भविष्यति ॥
 सूरिराह महाराज विद्योगो ऽद्यापि दुर्लभः ।
 शैलराजमृषावादौ यतो ऽस्यात्यन्तवल्लभौ ॥
 कारणेन पुनर्थेन विद्योगोऽस्य भविष्यति ।
 भूरिकाले गते तत्ते संप्रत्येव निवेदये ॥
 शुद्धाभिसन्धिर्विख्यातो नगरे शुभ्रमानसे ।
 राजास्ति तस्य द्वे भार्थे वरतावर्धते किल ॥
 मृदुतासत्यते नाम तस्य द्वे कन्यके शुभे ।
 विद्येते भुवनानन्दकारिके चारुदर्शने ॥
 साक्षादमृतरूपे ते ते सर्वसुखदायिके ।
 अत्यन्तदुर्लभे भूप मृदुतासत्यते जनैः ॥

एवं च स्थिते ।

कदाचिदेष ते कन्ये लक्ष्यते रिपुदारणः ।
 तस्मात्ते च वयस्याभ्यामाभ्यामेष विद्योक्ष्यते ॥

यतः ।

गुणसन्दोहभूते ते तथेमौ दोषपुञ्जकौ ।
 तस्मात्ताभ्यां सहावस्था नानयोर्भूप पापयोः ॥

ततः प्रयोजनस्यास्य कश्चिदन्यो विचिन्तकः ।
यत्तु तेऽभिमतं भूप तदेवापर साध्यतम् ॥
तच्छ्रुत्वाचिन्तयद्राजा स तदा नरवाहनः ।
अहो कष्टमहो कष्टं सूनुर्मम तपस्विनः ॥
यस्येदृशौ रिपू नित्यं पार्श्वस्थौ दुःखदायिनौ ।
अहो वराको नैवासौ यथार्थो रिपुदारणः ॥
ततः किं क्रियतामत्र नैवास्वस्य प्रतिक्रिया ।
त्यक्तसङ्गो ऽधुनाहं तत्करोमि हितमात्मने ॥
ततोऽभिषिच्य मां राज्ये कृत्वा सर्वं यथोचितम् ।
विचक्षणगुरोः पार्श्वे निष्क्रान्तो नरवाहनः ॥

ततश्च ।

विवेकशिखरस्थोऽपि स विचक्षणसूरिणा ।
सार्धं बाह्येषु देशेषु विजहार महामतिः ॥
ममापि राज्ये संपन्ने सन्भावसरसौष्टवौ ।
श्रेष्ठराजसृष्टावादादौ नितरामभिवर्धितौ ॥
दृष्टवत्स्यं जगत्सर्वं पश्यामि सुतरां ततः ।
जलगण्डूषसंकाशमनृतं प्रतिभाति मे ॥

एवं च ।

विद्वैहत्प्रास्यमानस्य निन्द्यमानस्य पण्डितैः ।
तुष्टस्य धूर्त्तवचनैरलीकैश्चाटुकर्मभिः ॥
पुण्योदयस्य माहात्म्याद्राज्यं पालयतो मम ।
गतानि कतिचिद्भद्रे वर्षाणि किञ्च लीलयया ॥

इतस्त्रोपप्रतापञ्चः सार्वभौमो द्विषंतपः ।
 चक्रवर्ती तदा स्त्रोके तपनो नाम भूपतिः ॥
 स सर्ववत्सलसामय्या महीदर्शनस्त्रीसया ।
 भ्रमंस्तत्र समायातः पुरे सिद्धार्थनामके ॥
 ततो विदिततद्दार्तेरहं मन्त्रिमहत्तमैः ।
 हितकारितया प्रोक्तो विज्ञातनृपनीतिभिः ॥

चदुत ।

चक्रवर्ती जगज्ज्येष्ठस्तपनोऽयं महीपतिः ।
 तदस्य क्रियतां देव गत्वा सम्मानपूजनम् ॥
 पूज्योऽयं सर्वभूपानामर्षितस्तव पूर्वजैः ।
 विशेषतो गृह्यायातः साम्प्रतं मानमर्हति ॥
 अहं तु श्रेष्ठराजेन विधुरीकृतचेतनः ।
 आघ्नातस्तन्महत्सर्वान्गुस्तानाभाषे तदेद्दृशम् ॥

चदुत ।

अरे विमूढाः को नाम तपनोऽयं ममापतः ।
 येनास्य पूजनं कुर्यामहं न पुनरेष मे ॥
 तदाकर्ण्य मन्त्रिमहत्तमैरुक्तं । देव मा मैवं वदतु देवः ।
 अस्य हि पूजनमकुर्वता देवेन सञ्चितः पूर्वपुरुषक्रमः परित्यक्त्वा
 राजनीतिः प्रसक्त्यं नीताः प्रकृतयः समुज्झितं राज्यसुखं परिहापितो
 विनयः अपकर्षितमस्त्रद्वचनं भवति । तन्नैवं वदितुमर्हति देवः ।
 क्रियतामस्माकमनुरोधेन तपनराजस्याभ्युद्गमनं देवेनेति वदन्तः
 पतिताः सर्वेऽपि मम चरणयोः । ततो मृदूभृतो मनाङ् मे

शैलराजीयहृदयावलेपनावष्टम्भः । केवलं संश्रितोऽहं मृषावादेन ।
 ततो मयाभिहितं । न ममात्र क्षणे चित्तोत्साहः । तद्गच्छत यूयं
 कुर्वत यथोचितं । अहं तु पश्चादागमिष्यामि । दत्तास्थाने
 राजनि प्रवेक्ष्यामीति । ततो यदाज्ञापयति देव इति वदन्तो
 निर्गतास्तपनाभिमुखं मन्त्रिमहत्तमा राजसोकस्य । सन्ति च
 तस्य तपननृपतेर्विविधदेशभाषावेषवर्णस्वरभेदविज्ञानान्तर्धान-
 विज्ञातारो बहवस्वरविशेषाः । ततः केनचित्स्वरेण विदितोऽयं
 वृत्तान्तो निवेदितस्तपनाथ । इतस्य मन्त्रिमहत्तमैर्विहिता तपन-
 राजस्य प्रतिपत्तिरूपस्थापितानि महार्हप्राभृतानि समावर्जितं
 हृदयं । दत्तं चास्थानं तपननरेन्द्रेण । पृष्टा रिपुदारणवार्ता ।
 मन्त्रिमहत्तमैरुक्तं । देव देवपादप्रसादेन कुग्रन्थी रिपुदारणः ।
 समागच्छति चैव देवपादमूलाभिति । ततो दत्ता ममाज्ञायकाः ।
 विजृम्भितौ शैलराजमृषावादौ । ततस्ते मयाभिहिताः । यदुत

अरे वदत तान् गत्वा सर्वांश्चमन्त्रिमहत्तमान् ।

यथा केनात्र प्रहिता यूयं दुरात्मानो नराधमाः ॥

ततो मया नागन्तव्यमेव । त्वर्णमागच्छत यूयं । इतरथा
 नास्ति भवतां जीवितमिति । तदाकर्ण्य गतास्तत्समीपमाज्ञायकाः ।
 निवेदितं मन्त्रिमहत्तमानां मदीयवचनं । ततस्ते तत्र स्थाने
 सर्वैश्चक्ष्वाः सचासाः सोद्देगा नष्टजीविताग्नाः परस्परभिमुखमीच-
 माणा अहो रिपुदारणस्य मयादेति चिन्तयन्तः किमधुना कर्तव्य-
 मिति विमूढाः सर्वेऽपि मदीयमन्त्रिमहत्तमाः । सञ्चितास्तपन-
 नरेन्द्रेण । ततोऽभिहितमनेन । भो भो लोका धीरा भवत ।

मा भेषुर्न दोषोऽयं भवतां । प्रतीतं मे रिपुदारणस्य ग्रीखं । ततोऽहं
स्त्रयमेव तेन भस्त्रिय्यामि । केवलं भवङ्गिरवस्तुनिर्वन्धधरैर्न भाव्यं ।
मोक्तव्यस्तस्योपरि स्त्रामिवङ्गमानः । नोचितोऽसौ राजसत्त्वाः ।
न योग्यो युष्मद्विधपदातीनाम् ।

तथाहि शुभ्ररूपाणां रतानां शुद्धमानसे ।

न जातु राजसंघानां काको भवति नायकः ॥

तन्मुञ्चत सर्वथा तस्योपरि स्त्रेहभावं । ततो मयि विरक्त-
त्वात्तेषामभिहितं सर्वैरपि । यदाज्ञापयति देव इति । ततो
ऽभिहितस्तपनराजेन योगेश्वरनामा तन्त्रवादी कर्णं । यदुत गत्वा
तस्येदमिदं कुरुष्वेति । योगेश्वरेणोक्तं । यदाज्ञापयति देवः ।
ततः समागतो मत्समीपे सह भूरिराजपुरुषैर्योगेश्वरः । दृष्टो ऽहं
कृतावष्टम्भशैलराजेन समालिङ्गितो मृषावादेन परिवेष्टितस्योत्पास-
नपरैर्बहिरङ्गैः क्षिप्रस्योक्तैः । ततः पुरतः स्त्रित्वा तेन योगेश्वरेण
तन्त्रवादिना प्रहृतोऽहं मुखे योगचूर्णमुष्वा । ततोऽचिन्त्यतया
मणिमन्त्रौषधीनां प्रभावस्य तस्मिन्नेव क्षणे संजातो मे प्रकृति-
विपर्ययः संपन्नं शून्यमित्र हृदयं प्रतिभान्ति विपरीता इवेन्द्रि-
यार्थाः क्षिप्र इव महागङ्गरे न जानाम्यात्मस्वरूपं । तपनसत्कोऽयं
योगेश्वर इति भीतो मदीयपरिवारः स्त्रितः किंकर्तव्यतामूढो
मोहितस्य तेन योगशक्त्या । ततो विहितश्चकुटिणा स्त्राः पाप
दुरात्मस्त्रागच्छसि त्वं देवपादमूळमिति वदता ताडितोऽहं वेचस्त्र-
तया योगेश्वरेण । संपन्नं मे भयं । गतो दैन्यं पतितस्यश्चरणयोः ।
अचान्तरे नष्टोऽसौ मदयस्यः पुष्पोदयः । तिरोभूतौ शैलराज-

मृषावादौ । ततः संज्ञिता योगेश्वरेणात्ममनुष्यकाः । ततोऽहं
 चण्डेणैव संजातोऽस्मादो वेद्यमानस्त्रीप्रमत्तस्तापं विहितसौर्यथाजातः
 हतः पञ्चजटो विखिन्नो भृत्या चर्षितो माषपुण्ड्रकैः । प्रवृत्तास्ते
 तास्त्वारवं कर्तुं । समवतारितोऽहं रासमध्ये । ततो मां नाटयन्तः
 प्रारब्धास्ते मनुष्यास्त्रितासकं रासं दातुं । कथम् ।

यो हि गर्वमविवेकभरेण करिष्यते

बाधकं च जगतामनृतं च वदिष्यते ।

नूनमच भव एव स तीव्रविडम्बनां

प्राप्नुवीत निजपापभरेण भृशं जनः ॥ ध्रुवकः ॥

एवं च सोऽस्मासमुद्गायन्तस्ते वल्गामानाः कुण्डकमध्ये मां कृत्वा
 विजृम्भितुं प्रवृत्ताः । ततोऽहं पतामि तेषां प्रत्येकं पादेषु ।
 नृत्यामि हास्यकरं जनानां । समुल्लासामि तेषूल्लासमानेषु । ददामि
 च तासाः । ततसौरभिहितं ।

पश्यतेह भव एव जनाः कुट्टइच्छं

शैलराजवरमिचविस्वासकृतं फलम् ।

यः पुरैष गुह्यदेवगणानपि नो नतः

सोऽद्य दासचरणेषु नतो रिपुदारणः ॥

पुनर्ध्रुवकः । यो हि गर्वमविवेकभरेण करिष्यत इत्यादि ।

ततो ममापि सुखं स्फुटिलेदमागतं । यदुत ।

शैलराजवशवर्तितया निखिले जने

हिषितोऽहमनृतेन वृथा किल पण्डितः ।

मारिता च जगनी हि तथा नरसुन्दरी

तेन पापचरितस्य जनाश्च विह्वल्यन्तम् ॥

पुनर्भुवकः । यो हि गर्वमविवेकभरेण करिष्यत इत्यादि ।

ततो रासकदायकाः प्रोक्ता विदितपूर्ववृत्तान्तेन योगेश्वरेण ।
चरेरे एवं मायत । इदं च कुर्वत ।

योऽन जन्ममतिदाबिहृष्टमन्वरे

योऽन दासचरणापतञ्जैरपि हन्वते ।

यस्त्वस्त्रीकवचनेन जमानुपतापयेत्

तस्य तपननृप इत्युचितानि विधापयेत् ॥

पुनर्भुवकः । यो हि गर्वमित्यादि ।

ततश्चेदं मायन्तस्ते गाढं पार्थिवप्रहारैर्मां निर्दयं चूर्णयितुं
प्रवृत्ताः । ततो निविडसोऽपिच्छैरिष समकाशं विपतङ्गिरेतावङ्गिः
पादैर्दक्षितं मे प्ररीरं । विमूढा नाडतरं मे चेतया ।

तथापि ते राजपुरुषा नरकपाशा इव जम कुण्डकाग्निःशारम-
यच्छन्तस्तथैवोपलभामा मां यस्मादास्तेऽथन्तस्त्रिणाशकं रासं दद-
माना एव प्राप्तास्तपननरेन्द्रास्त्वावं । दर्शितं तत्र विभ्रेशतस्तत्रेषणकं ।
प्रवृत्तं प्रहसनं । ईदृशस्यैव योग्योऽयं दुरात्मोऽति संव्रतो जनवादः ।
ततो योगेश्वरेण रासकदायकमध्ये खिलाभिहितम् । यथा ।

यो नतोऽसि पितृदेवमशं च च मातरं

किं हतोऽसि रिपुदारण पश्यसि कातरम् ।

नृत्य नृत्य विद्विताहति देवपुरोऽधुना

निपत विपत चरन्तेषु च सर्वमस्त्रीभुञ्जन् ॥

पुनर्भुवकः । यो हि गर्वमविवेकभरेण करिष्यत इत्यादि ।

ततोऽहमुष्मादवशेन जीवितमयेन च देव्यसुररोहण्य नाटि-
तोऽनेकाधा पतितोऽन्यजानामपि चरणेषु संजातश्चावस्तुभूतः ॥

तपनमरेन्द्रेण तु मदीय एव कनिष्ठो भ्राता कुलभूषणो
नामाभिषेकितः सिद्धार्थपुरे राज्ये । ततो भद्रेऽऽट्टहीतसंज्ञेने तथा
तैर्गाढपार्ष्णिप्रहारेर्जजरितघ्नरीरक्ष मे निपतितसुदरे रत्नं संजातः
सम्भापातिरेकः ॥

ततो जीर्षा मे वैकभवेद्या गुडिका । दत्ता च ममान्या
गुडिका भवितव्यतया । तस्माद्याभ्येन ततोऽहं तस्यां पापिष्ठ-
निवासायां नगर्यां महातमःप्रभाभिषाने पाटके वसुत्पन्नः
पापिष्ठकुलपुत्ररूपः । क्षितस्तपैव चक्षिंश्चसागरोपमानि कन्दु-
कन्दुस्रस्रमाणोऽधस्तादुपरि च वस्त्रकण्ठकैस्तुष्टमानः । तदित्थमव-
गाहितो नयातितीव्रतरदुःखमरसानरः । ततस्तत्पर्यन्ते जीर्षायां
पूर्वदत्तमुडिकायां दत्ता ममान्या गुडिका भवितव्यतया । तस्मिन्वा
समागतोऽहं पञ्चाक्षरशुसंज्ञाने नगरे । दग्धितस्तत्र जम्बुकाकार-
धारको भवितव्यतया । एवं च भद्रेऽऽट्टहीतसंज्ञेने केसिधरतया
तया निजमार्येण भवितव्यतया तस्यां पापिष्ठनिवासायां नगर्या-
सुपर्युपरि क्षितेषु वनसु पाटकेषु तथा पञ्चाक्षरशुसंज्ञाने विक-
साक्षनिवासे एकाक्षनिवासे मनुजमतौ किं वदन्ना तदसंख्यवहार-
नगरं विहायापरेषु प्रायेण सर्वज्ञानेषु । जीर्षायां तस्मानेकभव-
वेद्याभिधानायां कर्मपरिणाममहाराज्यवर्षितायां पुनरपरापरां
गुडिकां धोजयन्यारवद्वृष्टीवन्मन्त्राद्येन भूमितोऽहमननं काष्ठं
प्रतिष्ठानमननवाराः । सर्वज्ञानेषु च सर्वज्ञाने मे जम्बुका जाति-

निन्दितं क्लृप्तं अत्यन्तहीनं वक्षं गर्हितं रूपं निन्द्यं तपस्वरणं आ-
जम्भ दारिद्र्यं सततं च मूर्खता अज्ञाभसन्तापदारुणं थापकत्वं सकल-
जनानिष्टत्वं च गुणिकाप्रयोगेषैव प्रकटितं भवितव्यतया । तथा
जिह्वोत्पाटनं तप्ततास्रपाणं मूकत्वं मन्मथत्वं जिह्वोच्छेदमित्यादि च
विधापितवती ।

एवं च वदति संसारिजीवे प्रज्ञाविग्राहयथा चिन्तितं । अहो
मानमृषावादयोर्दाहणता । तथाहि । तद्ग्रवर्तिनामेन संसारि-
जीवेन हारितो मनुष्यभावः प्राप्तास्तत्रैव विह्वन्मनाः अवगाहितो
ऽजन्तः संसारसागरोऽनुभूतानि विविधदुःखानि प्राप्नोति गर्हितानि
जात्यादीनौति । संसारिजीवः प्राह । ततोऽन्यदा दर्शितोऽहं भव-
चक्रपुरे मनुष्यरूपतया । संजाता मे तत्र मध्यमगुणता । ततस्तुष्टा
ममोपरि भवितव्यता । आविर्भावितस्तथा पुनरपि स सृष्टरो मे
पुण्योदयः । ततोऽभिहितमनया । आर्यपुत्र गन्तव्यं मनुजगतौ
भवता वर्धमानपुरे । स्नातव्यं तत्र यथासुखासिकया । अथं च तवा-
नुचरः पुण्योदयो भविष्यति । मयाभिहितं । यदाज्ञापयति देवी ।
ततो जीर्णायां प्राचीनगुणिकायां दत्ता पुनरेकभववेद्या सा ममा-
परा गुणिका भवितव्यतयेति ॥

भवगहनमनन्तं पर्यटङ्गिः कथंचि-

अरभवमतिरम्यं प्राप्य भो भो मनुष्याः ।

निरुपमसुखहेतावादरः संविधेयो

न पुनरिह भवद्भिर्मानजिज्ञानृतेषु ॥

इतरथा बह्वदुःखग्रतेर्हता

मनुजभूमिषु सन्धविडम्बनाः ।
मदरसानृतगृह्णित्वापराधणा
ननु भविष्यथ दुर्गतिगासुकाः ॥
एतन्निवेदितमिह प्रकटं मया भो
मध्यस्थभावमवलम्ब्य विशुद्धचिन्ताः ।
मानानृते रसनद्या सह संविहाय
तस्माप्सिनेन्द्रमतसम्पत्तां कुरुष्वम् ॥

इत्युपमितिभवप्रपञ्चायां कथायां मानसृषा-
वाद्दरसनेन्द्रियविपाकवर्णनश्चतुर्थः
प्रस्तावः समाप्तः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमः प्रस्तावः ।

अथ तप्तोकविख्यातं सर्वसौन्दर्यमन्दिरम् ।
बहिरङ्गं जमत्स्यसि वर्धमानं पुरोत्तमम् ॥
पूर्वाभाषी श्शुचिः प्राज्ञो दक्षिणो जातिव्यसः ।
नरवर्गः सदा यत्र जैनधर्मपरायणः ॥
विनीतः ग्रीहसंपन्नः सर्वावयवसुन्दरः ।
सङ्गम्याभूवणो यत्र धार्मिकः सुन्दरीजनः ॥
तत्र दर्पोद्गुरारातिकरिबुधविदारणः ।
अभून्निर्व्याजसदीर्यो धवलो नाम भूपतिः ॥
यः शशाङ्कायते नित्यं स्वबन्धुसुदाकरे ।
कठोरभास्कराकारं विभर्ति रिपुतामसे ॥
तस्यास्ति सर्वदेवीनां मध्ये सभपताकिका ।
सौन्दर्यग्रीहपूर्णाङ्गी देवी कमलसुन्दरी ॥
तस्या गर्भे समुद्भूतः समुत्तगुणमन्दिरम् ।
सुतोऽस्ति विमलो नाम तयोर्देवीनरेन्द्रयोः ॥
यस्तदा बाह्यकाशेऽपि वर्तमानो महामतिः ।
स्रष्टुकर्मतया धन्यो न स्पृष्टो बाह्यचेष्टितैः ॥
अथ तत्र पुरे स्थातः समस्तजनपूजितः ।
अभूद्भूतचितः श्रेष्ठो सोमदेवो महाधनः ॥
धनेन धनदं धन्यो रूपेण मकरध्वजम् ।

धिया सुरहृदं धीरो षो विधिष्ये मतस्तथा ॥
 तस्मानुरूपा ग्रीवाया जावथावृतत्राणिनी ।
 भर्तृभक्ताभवद्गार्वा नाया कनकसुन्दरी ॥
 ततोऽहं गुहिकादानाद्भवितव्यतया तथा ।
 तस्याः प्रवेग्नितः कुचौ भद्रे पुच्छोदवाप्तिः ॥
 अथ संपूर्णकाशेन प्रविभक्तप्ररीरकः ।
 खितस्याहं वक्षिषीमि रङ्गमध्वे वया नटः ॥
 ततः किञ्च प्रसूताहं आतो मे पुनकोऽनघः ।
 इति भावन्वा चित्तो जनन्वा प्रविशोक्तिः ॥
 सोऽपि पुच्छोदयो जातः केवचं नेचितस्तथा ।
 जनदृष्ट्या न दृश्यन्ते तेऽन्तरङ्गजा यतः ॥
 ज्ञातोऽहं सोमदेवेन परिवारनिवेदितः ।
 ततश्च कारितस्तेन सुतजन्ममहोद्यवः ॥
 दत्तानि भूरिदानानि पूजिता गुरुसंरतिः ।
 प्रनृप्ता वान्धवाः सर्वे श्रद्धितानेकमर्दखाः ॥
 अथातीवेऽन्तितोषेण हादशाहे च सोऽन्वम् ।
 ततो मे विहितं वाम वामदेव इति स्फुटम् ॥
 ततः संवर्धमानोऽहमत्यन्तसुखसाक्षितः ।
 यावद्भद्रे सम्प्रपन्नो यत्तत्तैतन्यसंगतः ॥
 तावद्दृष्टौ मया भद्रे सप्तकारधरौ चरौ ।
 तयोश्च विक्रटे वक्रा वारी वक्षितदेशिका ॥
 चिन्तितं च कथा कथा किमिदं मन्तुव्यमम् ।

मत्सजीपे समाथातं किं वाञ्छित्य प्रथोजनम् ॥
 अथैकक्षत्र मां गाढं बलादास्त्रिंशत् मानवः ।
 निपत्य पादयोस्त्रेषां ततश्चेत्यमभाषत ॥
 भिन्न प्रत्यभिजानीपे किं मां किं नेति वा पुनः ।
 मयोक्तं नेति तच्छ्रुत्वा स जातः श्लोकविद्वज्जः ॥
 मयोक्तं तात किं जातस्त्वमेवं श्लोकविद्वज्जः ।
 तेनोक्तं शिरदृष्टोऽपि यतोऽहं विस्मृतस्तव ॥
 मयोक्तं कुत्र दृष्टोऽसि त्वं मया वरशोचन ।
 तेनोक्तं कथयाम्येष समाकर्षय साम्प्रतम् ॥
 पुरेऽसंबन्धवहारे त्वमासीर्वास्तव्यकः पुरा ।
 तत्रासन्मादृग्नास्तात बहवस्ते वयस्यकाः ॥
 केवलं तत्र नाभूवमहमद्यापि ते सखा ।
 अन्यदा निर्गतोऽसि त्वं ततो भ्रमणकाम्यथा ॥
 ततश्चैकाक्षवासे त्वं विकसाक्षपुरे भ्रमन् ।
 पञ्चाक्षपञ्चसंस्थाने कदाचित्पुनरागतः ॥
 तत्र ये गर्भजाः सन्ति संज्ञिनः कुक्षपुत्रकाः ।
 अन्यस्थानानि पर्यव्य तेषु प्राप्तोऽसि सुन्दर ॥
 अथ तत्र खितस्थायं जातस्तव वयस्यकः ।
 तिरोभूतपरत्वेन न सम्यग् लक्षितस्त्वया ॥
 ततो भ्रमणश्रीलत्वात्तातागन्नेषु धामसु ।
 अनन्तवारा भ्रान्तोऽसि सह स्त्रीयमहेक्षया ॥
 कुद्वेषवशेनाथ पुरे सिद्धार्थनामके ।

बहिरङ्गे गतस्तात कदाचित्त्वं समर्थकः ।
 नरवाहनराजस्य भवने त्वं तदा स्थितः ॥
 दिनानि कतिचिन्नाम्ना प्रसिद्धो रिपुदारणः ।
 संसारिणीव इत्येतत्तात ते नामपूर्वकम् ।
 वासके वासके नाम जायते चापरापरम् ॥
 ततस्तत्र स्थितेनाहं भवता वरलोचन ।
 वयस्य प्रत्यभिज्ञातो मृषावाद इति स्फुटम् ॥
 ततस्तत्र मया सार्धं क्षणितोऽसि वरानन ।
 संजाता च परा प्रीतिर्मदीयज्ञानकौशले ॥
 पृष्टस्याहं त्वया तोषाद्ययेदं तव कौशलम् ।
 जातं कस्य प्रसादेन ममानन्दविधायकम् ॥
 मयोक्तं प्रतिपन्नास्ति भगिनी मे महत्तमा ।
 मूढतानन्दिनी माया रागकेसरिणोऽङ्गजा ॥
 इदं तस्याः प्रसादेन संजातं मम कौशलम् ।
 सा हि संनिहिता नित्यं मम मातेव वत्सला ॥
 यत्र यत्र मृषावादस्तत्र तत्रेह मायया ।
 भवितव्यमिति प्रायो विज्ञातं वासकैरपि ॥
 त्वयोक्तं दर्शनीयेति सात्म्याया भगिनी मम ।
 मयापि प्रतिपन्नं तत्तावकीनं वक्षस्तदा ॥
 ततस्तद्वचनं तात स्मरन्नेषोऽहमागतः ।
 भगिनीं पुरतः कृत्वा दर्शयामीति ते क्लृप्त ॥

थावता ।

स तदा तादृशः स्नेहस्तत्र तात मया सह ।

ते तादृशाः समुन्नायाः सा च मैत्री ज्योहरा ॥

तथापि ।

न त्वं प्रत्यभिजानीषे दृष्टमप्यधुना जवम् ।

महत्तरमतोऽपि स्यात्किं शोकभरकारणम् ॥

तदेष मन्दभाग्योऽहं भवता परिचर्जितः ।

ज्ञायामि ज्ञा च तिष्ठामि संजातस्त्रिजन्मातुरः ॥

मयोक्तं न स्मरामीमं वृत्तान्तं भद्र भावतः ।

तथापि हृदये मेऽस्ति यथा त्वं शिरसंगतः ॥

यतः ।

दृष्टिर्मे शीतलीभूता चित्तमाबन्धपूरितम् ।

त्वयि भद्र मृषावादे जाते दर्शनगोचरे ॥

नूनं जातिस्मारा मन्ये दृष्टिरेषा शरीरिणाम् ।

प्रिये हि विकल्पेषा दृष्टे दन्द्यते ऽप्रिये ॥

नस्मादत्र न कर्तव्यः शोको भद्रेण वस्तुनि ।

वयस्यः प्रायतुस्त्रस्तं ब्रूहि यत्ते प्रयोजनम् ॥

तेनोक्तमिष्यदेवाच मम तात प्रयोजनम् ।

यद्देवात्समीपमिनी दर्शिता तेऽतिवस्तुना ॥

माघेति सुप्रसिद्धापि ज्यैष्ठ्यरितरश्चितैः ।

इयं वज्रशिका तात प्रियमात्माभिधीयते ॥

तदेतन्ना समं तात वर्तितव्यं यथा मया ।

अहं तिरोभविव्यामि नास्ति मेऽवधरोऽधुना ॥

किं तु ।

यचेयमाक्षो तथाहं स्थित एवेह तत्पतः ।
 परस्परानुविद्धं चिं स्वरूपमिदमावधोः ॥
 अयं तु पुरुषस्वप्नतः कनिष्ठो मे रुद्रोदरः ।
 युक्तसो मित्रमावच्छ तैम संदर्शितो मया ॥
 स्तेयनामा महावीर्यस्तिरोभूतः स्थितः पुरा ।
 प्रस्तावमधुना ज्ञाना सोऽयं तात समानतः ॥
 तदेषोऽपि त्वया नित्यं वषाहमवलोचितः ।
 तथैव खेहभावेन द्रष्टव्यः प्रियवान्भवः ॥

मथोक्तं ।

येवं ते भगिनी भद्रं सा ममापि न संग्रहः ।
 यक्षो रुद्रोदरो भ्राता स ममाप्येष वान्भवः ॥

तेनोक्तं ।

अहो मयाप्रसादो मे विहितो मदनुपहः ।
 संजातः छतच्छयोऽहमेवं सति नरोत्तम ॥
 इत्युक्त्वा स शृषावादस्तिरोभावमुपागतः ।
 ततो मे हृदि संजातो वितर्कः स च कौटुम्भः ॥
 अहो मे धन्यता नूनं संपन्नं जन्मानः फलम् ।
 भगिनी भ्रातरौ यस्मै समापन्नौ मनेदुग्धौ ॥
 ततो विस्मयतस्ताभ्यां सार्धं मे मनसीदुग्धः ।
 जाता वितर्ककस्रोता भद्रे विश्रान्तचेतसः ॥
 वक्ष्यामि जगत्सर्वं नानारूपैः प्रतारणैः ।

परेषां धनसर्वस्वं सुष्णामि च यथेच्छया ॥
 ततोऽहं वञ्चनेऽन्येषां हरणे चान्यसम्पदाम् ।
 प्रवर्तमानो निःशङ्कस्तुलितो लोकबान्धवैः ॥
 ततस्तत्तादृशं वीक्ष्य मामकीनं कुचेष्टितम् ।
 गणितस्तृणतुल्योऽहं तैः सर्वैर्लोकबान्धवैः ॥
 इतश्च नृपतेर्भार्या या सा कमलसुन्दरी ।
 साभूत्कनकसुन्दर्याः सर्वकाष्ठं सखी प्रिया ॥
 ततोऽसौ तनयस्तस्या विमलो राजदारकः ।
 आतो मे मादसम्बन्धात्सखा निर्व्याजवत्सलः ॥
 सदोपकारपरमः स्नेहनिर्भरमानसः ।
 स महात्मा मया सार्धं श्रायहीनः प्रमोदते ॥
 अहं तु तस्या वीर्येण भगिन्याः शठमानसः ।
 निमलेऽपि मलापूर्णः संजातः कौटिल्यालयः ॥
 निर्मिथ्यश्रायभावेन तदेवं वर्तमानयोः ।
 अनेकक्रीडनासारभावयोर्यान्ति वासराः ॥

ततश्च ।

कौमारे वर्तमानेन विमलेन महात्मना ।
 आसाद्य सदुपाध्यायं गृहीताः सकलाः कक्षाः ॥
 योषितां नयनानन्दं मीनकेतनमन्दिरम् ।
 लावण्यसागराधारं तारुण्यकमवाप सः ॥
 अन्यान्यदा मया सार्धं ललमानो महामतिः ।
 स क्रीडानन्दं नाम संप्राप्तो वरकाननम् ॥

तच्च कौटुम्बम् ।

अग्नोकनागपुञ्जागबकुलाङ्गोत्तराजितम् ।

चन्दनागरकूर्परतरुषण्डमनोहरम् ॥

द्राक्षामण्डपविस्तारवारितातपसुन्दरम् ।

विश्वसत्केतकौगन्धगृह्यान्वीकृतषट्पदम् ॥

अनेकतालचिंतालनालिकेरमहाद्रुमैः ।

यदाह्वयति हस्ताभैः सम्पर्धमिव नन्दनम् ॥

अपि च ।

विविधाहुतचूतलतागृहकं क्वचिदागतसारसहस्रबकम् ।

सुमनोहरगन्धरुण्डमरं द्युसदामपि विश्वयतोषकरम् ॥

स च तत्र मया सहितो विमलः सरलो मनसा बद्धपूतमलः ।

उपगत्य तदा सुचिरं विजने रमते स्म मृगाच्च मनोज्ञवने ॥

अचान्तरे किं संपन्नं ।

नूपुरारवसंमिश्रः साग्रङ्को निभृतो ध्वनिः ।

कयोश्चिष्वस्वपतोर्दूरादागतः कर्णकोटरम् ॥

ततो विमलेनाभिहितं । वयस्य वामदेव कस्यायं ध्वनिः श्रूयते ।

मयोक्तं । कुमार अस्फुटाच्चरतया न सम्यङ् मयापि लक्षितो बहूनां

चात्र ध्वनिः संभाव्यते । यतोऽत्र काननाभोगे विचरन्ति यथाः

परिधमन्ति नरवराः संभाव्यन्ते विबुधा रमन्ते सिद्धा ह्रिण्डन्ति

पिशाचाः संभवन्ति भूता गायन्ति किन्नराः पर्यटन्ति राक्षसा

निवसन्ति किम्बुहृषा विलसन्ति महोरगा ललन्ते गान्धर्वाः

क्रौडन्ति विद्याधराः । तस्मात्पुरतो गत्वा निरूपयावः येन निश्ची-

यते कस्याथं शब्द इति । प्रतिपन्नमनेन । गतौ स्त्रोकं भूमिभागं ।
दृष्टा पदपद्धतिः । विमलेगोक्तं । वयस्य वामदेव मनुषमिथुनस्य
कस्यचिदेवा पदपद्धतिः । यतः ।

पश्यैकानि पदान्यत्र कोमलानि लघूनि च ।
दृश्यन्ते वाङ्मयकामधे सूक्ष्मरेखाङ्कितानि च ॥
तथान्यानि पुनर्यत्कथंकाङ्कुशश्लेषादिभिः ।
साङ्कितानि विभाष्यन्ते पदानि विरलानि च ॥
लग्नन्ति च न देवाणां पदानीह भुवस्तले ।
शामान्यपुरुषाणां च नेदृशी पदपद्धतिः ॥

तदत्र वयस्य वामदेव विभिष्टेन केनचिन्नरमिथुनेन भाव्यं ।
मयोक्तं । कुमार सत्यमेवमिदमयतो गत्वा निरूपयावः । ततो गतौ
पुनः स्त्रोकं भूमिभागं । दृष्टमतिघनतद्गहनमध्ये सतायुषकं । निरू-
पितं सतावितानविवरेण । तत्र च निष्ठीनं दृष्टमपहसितरति-
मन्मथसौन्दर्यं तन्मिथुनं । विलोकितं विमलेन नखाद्येभ्यो वासा-
याणि यावत् । न दृष्टौ मिथुनेनावां । अप्रसृतौ कतिचित्पदानि ।
विमलेगोक्तं । वयस्य न सामान्याविमौ स्त्रीपुरुषौ । यतोऽनयोः
शरीरे विभिष्टानि लक्ष्मणान्युपलभ्यन्ते । मयोक्तं । कीदृशानि नर-
नार्योर्लक्ष्मणानि भवन्ति । महत्कुतूहलं मे । ततस्तान्येव तावन्निवे-
दयतु कुमारः । विमलेगोक्तं ।

लक्ष्मणस्यमाख्यातं विस्तरेण वरानन ।
पुञ्जलक्ष्णं झटित्येव कदादर्शयितुं चमः ॥
तथैव लक्ष्मणं नार्यां विज्ञेयं वञ्जविस्तरम् ।

तद्वर्णनं हि को नाम पारथेत्कोऽवधारयेत् ॥

अतः समासतत्पुंशं यदि गाढं कुतूहलम् ।

ततोऽहं कथयाम्येष लक्षणं नरयोषितोः ॥

मयोक्तं । अनुपहो मे । विमल्लेनोक्तं ।

रक्तस्निग्धमवक्रं च पद्माभं मृदु कोमलम् ।

प्रग्रस्तं वर्णितं प्राज्ञैः सुस्निग्धं पादयोस्तलम् ॥

शशिवज्राकुशच्छस्रशृङ्गादित्यादयस्तले ।

पादयोर्धस्य दृश्यन्ते स धन्यः पुरुषोत्तमः ॥

एत एव च चन्द्राद्या यद्यसंपूर्णभिन्नकाः ।

अवेयुः पश्चिमाभोगाः संपद्यन्ते तदा नरे ॥

रासभो वा वराहो वा जम्बुको वा परिस्फुटम् ।

दृश्येत पादतलयोर्धस्यासौ दुःखितो नरः ॥

मयोक्तं ।

लक्षणे प्रस्तुते वक्रं लघेदमपलक्षणम् ।

किमुक्तं विमलः प्राह समाकर्णय कारणम् ॥

लक्ष्यते दृष्टमानस्य नरस्येह शुभाशुभम् ।

येन तल्लक्षणं प्रोक्तं तद्देहा सुन्दरेतरम् ॥

ततः सर्वं समासेन सुखदुःखनिवेदकम् ।

शरीरसंज्ञितं चिह्नं लक्षणं विदुषां मतम् ॥

तेनापलक्षणापि अदिदं प्रतिपादनम् ।

युक्तं तद्गद्ग जानीहि प्रस्तुते वरलक्षणे ॥

मयोक्तं ।

कुमार परिहासोऽयं व्युत्पत्त्यर्थं मया कृतः ।
 तद्गूहि सर्वं यदायं द्विगुणोऽयमनुग्रहः ॥
 विमलेनोक्तं ।

उत्तुङ्गाः पृथुलास्तासाः खिग्धा दर्पणसन्निभाः ।
 नखा भवन्ति धन्यानां धनभोगसुखप्रदाः ॥
 सितैः अमणता ज्ञेया रूच्यपुष्यितकैः पुनः ।
 जायते किञ्च दुःश्रीसो नखैलोकेऽपि मानवः ॥
 मध्ये संचिन्नपादस्य स्त्रीकार्यं मरणं भवेत् ।
 निर्मांसावुत्कटौ पादौ न प्रग्नस्तावुदाहृतौ ॥
 क्रूर्मोन्नतौ घनौ खिग्धौ मांससौ समकोमलौ ।
 सुस्निष्टौ चरणौ धन्यौ नराणां सुखसाधकौ ॥
 ये काकजङ्गाः पुरुषास्तथैवोद्धङ्कपिण्डिकाः ।
 ये दीर्घस्रूलजङ्गाश्च दुःखितास्तेऽध्वगामिनः ॥
 ये हंसशिखिमातङ्गवृषगत्यनुकारिणः ।
 नरास्ते सुखिनो लोके दुःखिनोऽन्ये प्रकीर्तिताः ॥
 जानुद्वयं भवेद्गूढं गुह्यफौ वा सुसमाहितौ ।
 यस्यासौ सुखितो ज्ञेयो घटजानुर्न सुन्दरः ॥
 वृखं राजीवसच्छायसुन्नतं मणिके शुभम् ।
 वक्रं दीर्घं विवर्णं च न लिङ्गमिह प्रस्यते ॥
 दीर्घायुष्का भवन्तीह प्रसन्नवृषणा नराः ।
 उल्कटाभ्यां पुनस्ताभ्यां वृखायुष्काः प्रकीर्तिताः ॥
 मांसोपचितविस्तीर्णं शुभकारि कटीतटम् ।

तदेव दारिद्र्यकरं विज्ञेयं वृक्षसङ्कटम् ॥
 यस्योदरं भवेत्सुखं सिंहव्याघ्रखण्डिनाम् ।
 तथैव वृषमत्स्यानां भोगभोगी स मानवः ॥
 वृत्तोदरोऽपि भोगानां भाजनं किल गीयते ।
 शूरो निवेदितः प्राञ्चैर्मण्डूकसमकुचिकः ॥
 गम्भीरा दक्षिणावर्ता नाभिरुक्तेह सुन्दरा ।
 वामावर्ता च तुङ्गा च नेष्टा लक्षणवेदिभिः ॥
 विशालसुस्रतं तुङ्गं खिग्धलोमशमार्दवम् ।
 वचःस्रलं भवेद्भुज्यं विपरीतमतोऽपरम् ॥
 कूर्मसिंहाश्रमातङ्गसमपृष्ठाः सुशोभनाः ।
 उद्धवाहवो दुष्टा दासास्तु लघुबाहवः ॥
 प्रसन्नबाहवो धन्याः प्रशस्ता दीर्घबाहवः ।
 अकर्मकठिनौ हस्तौ विज्ञेयाः पादवस्त्रखाः ॥
 दीर्घा मेषसमः स्कन्धो निर्मांसो भारवाहकः ।
 मांसस्रो लक्षणज्ञानां लघुस्कन्धो मतः किल ॥
 कष्टो दुःखकरो ज्ञेयः कृशो दीर्घश्च यो भवेत् ।
 स कम्बुसन्निभः श्रेष्ठो वलिचयविराजितः ॥
 लघ्वोष्ठो दुःखितो मित्यं पीनोष्ठः सुभगो भवेत् ।
 विषमोष्ठो भवेद्दीर्घोऽर्धोष्ठो भोगभाजनम् ॥
 शुद्धाः समाः शिखरिणो दन्ताः खिग्धा घनाः शुभाः ।
 विपरीताः पुनर्ज्ञेया नराणां दुःखहेतवः ॥
 दाक्षिण्यद्रुदमो राजा भोगी स्यादेकहीनकः ।

चिंशता मध्यज्ञो ज्ञेयस्ततोऽधस्तात् सुन्दरः ॥
 लोकदत्ता अतिदत्ता ज्ञानदत्ताश्च चि नराः ।
 मूषकैः समदत्ताश्च ते पापाः परिकीर्तिताः ॥
 बीभक्षुश्च कराक्षेश्च दम्भैर्विचमचञ्चितैः ।
 तेऽत्यन्तपापिनो ज्ञेया दुष्टश्रीका नराधमाः ॥
 या पद्मदक्षवल्गवा सुखा वा शास्त्रवेदिनाम् ।
 भवेज्जिज्ञा विद्यासाधिविधिता मद्यसाधिनाम् ॥
 शूराणां पद्मवल्गवार्थं भवेन्नास्तु मनोरमम् ।
 कृष्यं कुसुमचयनरं नीलं दुःखस्य कारणम् ॥
 संसारसनादानुकारिणः सुन्दरा नराः ।
 भवन्ति सुखिनः आकस्मिकादानास्तु दुःखिताः ॥
 दीर्घया सुखिनो नित्यं सुभगस्तु विशद्वेषा ।
 मया विपिटया प्रापञ्चौरः कुञ्चितनाभिकः ॥
 नीलोत्पलदक्षवल्गवा दृष्टिरिष्टा मनस्विनाम् ।
 मधुपिङ्गा प्रपञ्चैव याया नार्जारसन्निभा ॥
 महृष्टिर्जिह्वादृष्टिश्च रौद्रदृष्टिश्च केकरा ।
 दीनातिरक्ता हृत्वा च पिङ्गला च विगर्हिता ॥
 इन्दीवराभा धन्यानां गभीरा धिरजीविनाम् ।
 विपुला भोगिनां दृष्टिदक्षसा लोकजीविनाम् ॥
 काष्ठाद्भरतरोऽन्धः स्यात्केकरादपि काशकः ।
 वरमन्धोऽपि काष्णोऽपि केकरोऽपि न कातरः ॥
 अवद्वेष्यया सततं घूर्णते कारणं विना ।

रुचाभा म्बामरूपा च धा इष्टिः पापकर्मणाम् ॥
 अधी निरीचते पापः सरसं सज्जुरीचते ।
 उर्ध्वं निरीचते धन्वस्त्रिरस्त्रीनं तु कोपनः ॥
 दीर्घं वृषुत्तरूपे च मानसौभाग्यशास्त्रिणाम् ।
 भ्रुवौ मराणां हीने तु योषिदर्घं महापदाम् ॥
 अधुस्तूलौ महाभोगौ कर्णौ तौ घनभागिणाम् ।
 चारुकर्णं भवेन्नेधा लीमग्री चिरजीविणाम् ॥
 कक्षाटपट्टो विपुलश्चन्द्रामः संग्रहाकरः ।
 दुःखिणामतिविस्तीर्णः संचिन्नः स्रष्ट्यजीविणाम् ॥
 वामावर्तो भवेत्स्रष्ट्य वामार्था दिग्नि मस्तके ।
 निर्ध्वजः शुधाशामो भिद्यामव्यास्य रुचिकाम् ॥
 दक्षिणो दक्षिणे भागे यस्यावर्तस्तु मस्तके ।
 तस्य गिद्यं प्रजापतेत कमला करवर्तिनी ॥
 यदि स्याद्दक्षिणे वामो दक्षिणो वामपार्श्वके ।
 पद्मात्काष्ठे ततस्तस्य भोगा नास्त्यत्र संग्रहः ॥
 स्फुटिता रुच्यमस्त्रिणाः केशा हरिश्चचेतवः ।
 सुखादासो मृदुस्त्रिगधा वन्द्याभाः केचिच्चेतवः ॥

अन्यच्च ।

उरोसुखललाटानि वृषूनि सुखभागिणाम् ।
 गम्भीराणि पुनस्त्रीणि नाभिः सत्त्वं स्वरस्तथा ॥
 केशदन्तनखाः सुखा भवन्ति सुखचेतवः ।
 कण्ठः वृष्टं तथा जङ्घे वृक्षं क्षिप्रं च पूजितम् ॥

रक्ता जिह्वा भवेद्भ्रूया पाणिपादतलानि च ।
 पृथुक्षाः पाणिपादास्तु धन्यानां दीर्घजीविनाम् ॥
 स्निग्धदन्तः शुभाहारः सुभगः स्निग्धलोचनः ।
 नरोऽतिदीर्घो ह्रस्वश्च स्थूलः कृष्णश्च निन्दितः ॥
 त्वचि रोमसु दन्तेषु जिह्वायां चिह्नरेषु च ।
 नेत्रयोश्चातिरूक्षा ये ते न धन्याः प्रकीर्तिताः ॥
 पञ्चभिः शतमुद्दिष्टं चतुर्भिर्नवतिस्तथा ।
 त्रिभिः षष्टिः समुद्दिष्टा लेखाङ्गैर्भास्ववर्तिभिः ॥
 चत्वारिंशत्पुनः प्रोक्तं वर्षाणि नरजीवितम् ।
 ताभ्यां द्वाभ्यां तथैकेन त्रिंशद्वर्षाणि सुन्दर ॥

किं च ।

अस्त्रिध्वर्याः सुखं मांसे त्वचि भोगाः स्त्रियोऽस्त्रिषु ।
 गतौ यानं स्त्ररे चाज्ञा सर्वं सत्त्वे प्रतिष्ठितम् ॥
 गतेर्धन्यतरो वर्षी वर्षाद्भन्यतरः स्त्ररः ।
 स्त्रराद्भन्यतरं सत्त्वं सर्वं सत्त्वे प्रतिष्ठितम् ॥
 यथा वर्षस्तथा रूपं यथा रूपं तथा मनः ।
 यथा मनस्तथा सत्त्वं यथा सत्त्वं तथा गुणाः ॥
 तदिदं ते समासेन वर्षितं नरलक्षणम् ।
 अधुना योषितां भद्रं लक्षणं मे निग्रामय ॥

मयोक्तं ।

कुमार भवता तावदाधारमिह कीर्तितम् ।
 सर्वस्य लक्षणस्यास्य सत्त्वमत्यन्तनिर्मलम् ॥

तच्च किं यादृशं जातं तादृगेवावतिष्ठते ।
किं वा कथंचिद्वर्धेत नराणामिह जन्मनि ॥
विमलेनोक्तं ।

सन्ति संवर्धनोपायाः सत्त्वस्थाचैव जन्मनि ।
ते चेमे ज्ञानविज्ञानधैर्यस्मृतिसमाधयः ॥
ब्रह्मचर्यं दया दानं मिःस्पृहत्वमृतं तपः ।
श्रौदासीन्यं च सर्वत्र सत्त्वसंशुद्धिहेतवः ॥
एतैरविमलं सत्त्वं शुद्ध्युपायैर्विशुध्यति ।
सेव्यमान इवादर्शः पारसेनकरादिभिः ॥

यतः ।

भावच्छेहं गिराकृत्य रुचयन्ति न संग्रयः ।
भावा एतेऽन्तरात्मानं सेव्यमानाः पुनः पुनः ॥
रुचीभूतात्पतत्यस्मादात्मनो मलसञ्चयः ।
ततः शुद्धा भवेत्सेव्या सा च सत्त्वमिहोच्यते ॥
शुद्धे च सत्त्वे कुर्वन्ति लक्षणानि बहिर्गुणम् ।
अपलक्षणदोषाश्च जायन्ते नैव बाधकाः ॥
तदेवं भद्रं विद्यन्ते ते भावा यैर्विवर्धते ।
समस्तगुणसम्भाराधारं तत्सत्त्वमुत्तमम् ॥

एवं च वदति विमले

मथा भद्रे न विज्ञातो भावार्थस्तत्र कश्चन ।
तथापि भगिनीदोषान्नं प्रतीदं प्रजल्पितम् ॥
कुमार साधु साधून् नष्टो मे संग्रथोऽधुना ।

तन्नावद्वर्णवेदानीं लक्षणं मम घोषिताम् ॥
 अन्यच्च कौदुशं तावदिदं ते प्रतिभासते ।
 मिथुनं लक्षणेन जातस्ते विस्मयोऽस्तुतः ॥

विमलेनोक्तं । आकर्षणं ।

चक्रवर्ते भवत्येव नरोऽमृदृशलक्षणेः ।
 लक्षणापीडुश्री भद्र भार्या तस्यैव जायते ॥
 तेन मे विस्मयो जातो बृहदेदं मिथुनोत्तमम् ।
 निग्रामय ततो मद्र लक्षणं घोषितोऽधुना ॥

मयोक्तं । कथयतु कुमारः । विमलेनोक्तं ।

सुखमधं शरीरस्य सर्वं वा सुखमुच्यते ।
 ततोऽपि नाशिका श्रेष्ठा नाशिकातोऽपि शोचने ॥
 चक्रं यद्गं ध्वजं ह्यं लक्षिकं वर्षमानकम् ।
 यासां बादतले विद्यास्ताः स्त्रियो राजयोषितः ॥
 दासत्वं पृथुसैः पादैर्वक्रैः शूर्पनिभैस्तथा ।
 शुष्कैर्दारिद्र्यमाप्नोति शोकं चेति कुनेर्वचः ॥
 अङ्गुष्ठो विरक्षा कृष्णा यक्षाः कर्मकरी तु सा ।
 खूलाभिर्दुःखमाप्नोति दारिद्र्यं च न संशयः ॥
 लक्ष्णाभिः संश्रुताभिश्च सुदृप्ताभिस्तथैव च ।
 रक्ताभिर्नातिदीर्घाभिरङ्गुलीभिः सुखान्विता ॥
 पीनौ सुसंश्रुतौ शिग्धौ घिरारोमघिवर्जितौ ।
 हस्तिहस्तनिभौ यक्षा जङ्गोह वा प्रशस्यते ॥
 विस्त्रोर्णमायक्षा शुर्वी चतुरस्तातिशोभना ।

बहुमतनितम्बा च कटिः स्त्रीषां प्रगच्छते ॥

अद्रेष्य विराद्येन निर्मात्रेण सुभार्दिता ।

विश्वग्रन्थग्रोभेन तेनैव सुखभागिनी ॥

कुमरोः व्रणोः क्षिप्रैर्विस्तीर्णै रोमरोः करैः ।

विक्रमैः पाप्पुरै रूचैर्नाथिं हसैः सुदुःखिताः ॥

घावचैवं किल विश्वरेष्य भिन्नेदविष्यति मम नारीसख्यं
विमलाश्वदकाष्ठ एव किं संपन्नं ।

आकाशे भास्कराकारौ निष्कृष्टाद्यौ विभीषणौ ।

नरौ विज्ञोकितौ ह्यर्णमागच्छन्तौ तदा मया ॥

ततः ससंभ्रमं तदभिसुखमवसोकथता मयाधिहितं । कुमार
कुमारेणि । ततो विमलेनापि विष्कारिता किमेतदिति चिन्तयता
तदभिसुखं विमलकोमलकन्दकदशविषासकाश्रिणी दृष्टिः । अथाकरे
प्राप्तौ अताप्यहकण्डोपरि तौ पुरुषौ । ततोऽभिहितमेवेन । अद्रेरे
निर्गन्धं पुरुषाधमं नासि नक्षतोऽपि भवतो मोक्षः । तद्विद्वान्नीं
सुदृष्टं सुदं प्रीयकोकं । अरेष्टदेवतां सुदयो वा भवेति । एतन्ना-
कर्णाद्यौ अताप्यहकण्डधवतीं पुरुषो प्रीरा भवेति संस्वाथ तां
कण्ठान्तरैरे न विस्मर्तव्यमिदमात्मप्रथितं यस्मात् क्रो प्राप्
नश्यतीति त्रुवाणः समाह्वय करवास्तुत्पतितस्तदभिसुखं ।

ततस्ताभ्यां ससं मद्य विषयत्त्वन्नवारणम् ।

प्रेङ्खन्त्यस्यप्यारावर्षिं हनादातिभीषणम् ॥

अनिककरणोद्दामवस्यनोद्भूतिवन्धुरम् ।

आत्मनाप्रोभमं भीममाकाशे क्वाविकल्पम् ॥

तयोश्चैकः पुरुषो सुहृत्सुहृत्तामृष्टकं प्रवेष्टुमभिवाञ्छति स्म ।
 ततः सा बाला भयविह्वला वेपमानपयोधरा हरिणिकेव सिं-
 चाशिता दग्धस्त्रपि दिक्षु चक्षुः क्षिपन्ती निर्गत्य पलायितुं प्रवृत्ता ।
 ततो वृद्धा विमलकुमारमभिहितमनया । चायस्त्र पुरुषोत्तम
 चायस्त्र गतास्मि तवाहं शरणं । विमलेनोक्तं । सुन्दरि धीरा भव
 नास्त्रधुना ते भयं । अचान्तरे तद्गृहणार्थं प्राप्तः स पुरुषः । स
 च विमलकुमारगुणगणोपार्जिततया तस्मिन्नेव गगने स्तम्भितो
 वनदेवतया ।

ततो विस्फारिताक्षोऽसौ विलक्षो विगतक्रियः ।

क्षिपन्तिताविव न्यस्यो गगनस्थः स्थितो नरः ॥

अचान्तरे स तस्य द्वितीयः पुरुषो निर्जितस्त्रेण मिथुनकेन
 पलायितुं प्रवृत्तः । सग्नस्तत्पृष्ठतो मिथुनकः । वृष्टः स्तम्भितनरेण ।
 गृहीतोऽसौ रोषोत्कर्षेण । प्रवृत्ता पृष्ठतो गमनेच्छा । लक्षितो
 देवतया तद्भावः । ततश्चोत्तम्भितोऽषावनया । प्रवृत्तः पृष्ठतो वेगेन ।
 इतश्च लक्षितौ वृष्टेर्गोचरमितरौ । गतः सोऽपि तदनुमार्गणादर्शनं ।
 ततः सा बाला आर्यपुत्र हा आर्यपुत्र क्वा यासि मां सुक्ता मन्द-
 भाग्यामिति प्रक्षपितुं प्रवृत्ता । संस्थापिता कथंचिद्विमलेन मया
 च । गता कियत्यपि वेद्या । अचान्तरे

जयत्रिधा परीताङ्गो लसत्कान्तिमनोहरः ।

समागतः स वेगेन तस्या मिथुनको नरः ॥

ततस्तं वृद्धा सा बालिकामृतसेकसिक्तेव गता परमपरितोषं । निवे-
 दितश्च तथा तस्मै वृत्तान्तः । ततः स पुरुषो विमलकुमारं प्रणम्येदमाह ।

बन्धुर्धाता पिता माता जीवितं च नरोत्तम ।
त्वं मे येन प्रिया धीर रक्षितेषं मम त्वया ॥

अथवा ।

दामोऽहं किङ्करो वयः प्रेक्ष्यस्ते कर्मकारकः ।

तद्द्वीयतां ममादेन्नः किं करोमि तव प्रियम् ॥

विमलेनोक्तं । महासत्त्व असमच्च सम्भ्रमेण । के वयमत्र रक्षितं ।
रक्षितेषं स्वमाहात्म्येनैव भवता । केवलं महत्कौतुकं मे । कथयत्सु
भद्रः कोऽयं वृत्तान्तः किं वा ते गतस्य संपन्नमिति । तेनोक्तं ।
यद्येवं ततो निषीदत्सु कुमारः । महतीयं कथा । ततो निषणाः
सर्वेऽपि क्षतामृष्टके । स प्राह । कुमारार्कर्षय ।

अस्ति भरश्चन्द्रधरकरनिकरधवल्लो रजतमयो वैताड्यो नाम
पर्वतः । तत्र चोत्तरदक्षिणे द्वे श्रेणी । तयोश्च षष्टिः पञ्चाग्रश्च
षष्ठाक्रमं विद्याधरपुराणि वसन्ति । तत्र दक्षिणश्रेणामस्ति गगन-
श्रेखरं नाम पुरं । तत्र मण्डिप्रभो राजा । तस्य कनकशिखा देवौ ।
तस्याश्च रत्नश्रेखरस्तनयो रत्नशिखामणिशिखे च दुहितरौ । तत्र
रत्नशिखा मेघनादस्य दत्ता मण्डिशिखा त्वमितप्रभस्य । ततस्तयो
रत्नशिखामेघनादयोर्जातोऽहं तनयः । प्रतिष्ठितं मे नाम रत्नचूड
रति । मण्डिशिखामितप्रभयोस्तु द्वौ सूनू जातावचस्य चपस्य ।
रत्नश्रेखरस्य च रतिकाम्ना पत्नी । तस्याश्वेतमेका चूतमञ्जरी
दुहिता जातेति । सहक्रीडितानि सर्वाण्यपि वयं बाह्यकाले ।
प्राप्तानि कुमारभावं । गृहीताः कुलकमायाता विद्याः । इतश्च
रत्नश्रेखरस्य बाह्यवयस्योऽस्ति चन्द्रनो नाम सिद्धपुत्रकः । स च ।

सर्वज्ञागमसङ्गावभावितो निपुणस्तथा ।
 निमित्ते ज्योतिषे मन्त्रे सतन्त्रे नरलक्षणे ॥
 ततस्तदीयसम्यर्कासंजातो रत्नग्रेखरः ।
 गाढं रक्तो वृढं भक्तो धर्मं सर्वज्ञभाषिते ॥
 ततो मदीयताताय मेघनादाय सादरम् ।
 दत्तस्तेनापि सद्भूमौ भगिन्वै मङ्गमेव च ॥

इतश्च ।

निर्दिष्टसन्देहेनाहं किञ्चिदाज्ञोक्त्य लक्षणम् ।
 यथायं दारको विद्याचक्रवर्ती भविष्यति ॥

अचान्तरे मयोक्तं । कुमार संवदति तत्तावकीनं वचनं ।
 विमलेनोक्तं । वयस्य वामदेव न मामकीनं तत्किं तद्वागिमवचनं ।
 तत्र च कुतो विसंवादः । रत्नचूडेनोक्तं । ततस्तेन मदीयमातुस्तेन
 रत्नग्रेखरेण साधर्मिकोऽयमुचितोऽयं सलक्षणोऽयमिति मत्वा दत्ता
 मङ्गमियं चूतमञ्जरी । परिणीता मया । ततः प्रकुपितावचल-
 चपञ्चौ । न च मां परिभवितुं शक्नुतः । मृगयेते हिद्राणि । ततो
 मया हलघातागङ्गया मुक्तो मुखरनामा चरः । तेन चागत्य
 निवेदितं मे । यथा कुतश्चिद्वाप्ता ताभ्यामचलचपलाभ्यां काली
 विद्या तत्साधनार्थं तौ कुचचिद्गताविति । मयोक्तं । भद्र यदा
 तावागच्छतस्तदा निवेदनीयं भवता । मुखरेणोक्तं । यदाज्ञापयति
 देवः । ततोऽद्य प्रभातसमये निवेदितं तेन मे । यथा । देव समा-
 धातौ तौ । सिद्धा काली विद्या । जातं तयोर्मन्त्रणं । अभिहित-
 सचखेन यथा चपल मया रत्नचूडेन सह योद्धव्यं भवता तु

शूतमञ्जरी हरणीयेति । एतदाकर्ष्य देवः प्रमाणं । ततो मथा
चिन्तितं । शक्रोऽहं सविद्ययोरपि तद्योर्निराकरणे । केवलं न
मारयितव्यौ मादृश्वसुः पुत्रौ तौ तावदक्षपत्न्यौ मया धर्मवृत्ति-
भयाहोकापवादभयाच्च । दुष्टग्रीलस्यासौ चपलः । ततश्चलेन हत्वा
यद्येनां शूतमञ्जरीं विनाशयिष्यति ततो मे गृह्यतो मुञ्चतश्चेनां
लाघवं संपश्यते । न चान्योऽस्ति मे सहायो यो युध्यमानस्य मे
शूतमञ्जरीं रचति । तस्मादभावसरे ममापक्रमणं श्रेयः । ततो
गृहीत्वा शूतमञ्जरीमपक्रान्तोऽहं । दृष्टपूर्वं च मयेदं ब्रह्मः
क्रीडानन्दनमुद्यानं । ततोऽच समागत्य स्थितो क्षतागृहके धाव-
दनुमार्गेषैव मे समागतौ तावदक्षपत्न्यौ । समाहृतस्याहं गगन-
वर्तिनैव सतिरस्कारं सखधं निष्ठुरमचलेन । ततस्तदचनमाकर्षयतो
मे हृदयं कीदृशं संपन्नं ।

इतः प्रियतमास्त्रेहतन्नुभिर्बन्धकीलितम् ।

इतश्च शत्रुदुर्वाक्यैः सङ्गामरसभासुरम् ॥

न तिष्ठति न वा याति मूढं कर्तव्यताकुलम् ।

ओलाकूटमिवाभाति क्षणं मे हृदयं तदा ॥

तथापि गाढामर्षवशेन समुत्पतितोऽहं तदभिमुखं । अग्रमा-
योधनं । दृष्टं च तन्प्रायो युष्माभिः । यावन्नष्टोऽसन्नो गतोऽहं
तदनुमार्गेषु । यावत्प्राप्तोऽसौ मया उत्तेजितः परुषवचनैः वक्षितो
मदभिमुखं । पुनर्ह्यग्रमायोधनं । ततो मया दत्त्वा बन्धमास्कोटि-
तोऽसावन्नो गगनस्थेनैव भूतले । ततस्तस्य शूर्पितान्यङ्गोपाङ्गानि
विगच्छितं पौरुषं संजातं दैन्यं न वहन्ति विद्या निष्पन्दं शरीरं ।

कतो मया चिन्तितं । सर्वथा तथा संपन्नो वचा न पुनरा-
गच्छति । किं तु ।

इतं सुष्टिभिराकाशं कण्डिताश्च तुषा मया ।

योऽस्त्राहं पृष्ठतो खग्नतां हिला चूतमञ्जरीम् ॥

अतः सैकाकिनौ वासा भयेनैव मरिच्यति ।

अथवा अपन्नः पापः स तां नूनं हरिच्यति ॥

अथा किमप्य वक्तव्यं इतैव ननु वासिका ।

मृहीला तां गतो दुष्टः किं तु नो कश्चित्तो मया ॥

तदधुना क थाति स दुरात्मोति विचिन्त्य चक्षितोऽहं वेगेन ।
चावहृष्टो मया सङ्गममागच्छंश्चपलः । ततो मया चिन्तितं । अथे
किञ्चैव चपलः समागतः । किं न दृष्टानेन चूतमञ्जरी । किं
वानिच्छन्ती सुरतं रोषास्त्रिपातितानेन पापेन । सर्वथा तस्यां
स्वाधीनायां जीवन्त्यां वा न कथंचिदस्त्रागमनं युज्यते । तथाहि ।

शून्ये दधिघटीं दृष्ट्वा काकः स्त्रगमवर्जिताम् ।

सखस्त्रादोऽपि तां मुक्त्वा कथमन्यत्र गच्छति ॥

ततो निश्चितं न जीवति मे प्रियतमा । चावचैवमहं चिन्त-
यामि तावदापतितश्चपलः । अग्रं युद्धं । ततः सोऽपि मया तथैवा-
स्त्रोटितो भूतले । जाता तस्यापि सैव वार्ता । ततो हा इत्त किं
मृता सा किं नष्टा सा किं विनष्टा सा किं कश्चिद्गोपायिता सा
किमन्यत्र कश्चिच्छिकरीभूतेति प्रियतमागोचरानेकस्तुविकल्पस्त्रोस्त्र-
कलोत्तज्जालमाशाकुल्लचेतो नदीस्रोतःस्रवे प्रवमनः प्राप्तोऽहमिन्द्र-
सुदेधं । दृष्ट्वा प्रियतमा । ततः समुच्छ्रितं इदमेव पुत्रकितमङ्गेन

स्थिरौभूतं चेतनया कृतमाण्डं ग्ररीरे सुखासिकया विगतं चित्तो-
द्वेगेनेति । कथितं चानया मे समस्तवृत्तान्तं भवदीयमाहात्म्यं ।
तदेष मया निवेदितः समासेन प्रस्तुतवृत्तान्तः । एवं च स्थिते ।

तदेनां रक्षता तात रक्षितं मम जीवितम् ।

कृता कुलोन्नतिधीर दत्तं मे निर्मलं यशः ॥

किं वाच वज्रनोक्तेन नास्ति तदस्तु किंचन ।

महानुभाव लोकेऽपि यत्र मे विहितं तया ॥

सुप्रसिद्धं चेदं लोके । यदुत

कृते प्रत्युपकारोऽपि वशिष्ठर्षी न साधुता ।

ये तु तत्रापि सुहृन्नि पञ्चवक्त्रे न मानुषाः ॥

तद्दीयतां ममादेशः क्रियतां मदनुषः ।

येन संपादयत्येष प्रियं ते किङ्करो जगः ॥

विमलेनोक्तं । अहो कृतज्ञश्रेष्ठर असमतिस्मृतेषु । किं वा न
संपन्नमस्माकं युगद्दर्शनेन । किमतोऽप्यपरं प्रियतरमस्ति । तथाहि ।

वचःमहस्त्रेण यतां न सुन्दरं हिरण्यकोव्यापि न वा गिरीक्षितम् ।

अवाप्यते सञ्जनलोकचेतसा न कोटिलक्षैरपि भावभीक्ष्णम् ॥

किं वाच मया विहितं ते येनैवमात्मानं पुनः पुनः संभ्रमयति
भद्रः । इत्येवं वदति विमले कुतः सृजनेऽर्थित्वं कर्तव्यस्यास्य मया
कश्चित्प्रत्युपकारो न भवत्यन्यथा मे चित्तनिवृत्तिरिति मन्यमानेन
प्रकटितं रत्नचूडेनैकं रत्नं हस्ततले । तच्च कौटुम्बं ।

किं नीलं किमिदं रत्नं किं पीतं यदि वा सितम् ।

किं कृष्णमिति सुव्यक्तं लोकदृष्ट्या न लक्ष्यते ॥

द्योतिताग्नेषदिकृच्छ्रं सर्ववर्णविराजितम् ।
 लसदच्छप्रभाजालोर्दिक्षु बद्धेन्द्रकामुंकम् ॥
 तच्च दर्शयित्वाभिहितं रत्नचूडेन । कुमार ।
 सर्वरोगहरं धन्यं जरादारिद्र्यनाशनम् ।
 गुणैश्चिन्तामणेश्चल्यमिदं रत्नं सुमेचकम् ॥
 दत्तं ममेदं देवेन तोषितेन स्वकर्मणा ।
 इह लोके करोत्येतत्सर्वांशापूरणं नृणाम् ॥

तदस्य ग्रहणेन ममानुग्रहं करोतु कुमारो नान्यथा मे धृतिः
 संपद्यते । विमलेनोक्तं । महात्मन्न कर्तव्यो भवताग्रहो न च विधेया
 चेतस्वभावना । दत्तमिदं त्वया गृहीतं मया । केवलं तवैवेदं
 सुन्दरं । अतः संगोप्यतामिदं । सुच्यतामतिशयम् । ततस्तूतमञ्ज-
 र्याक्तं । कुमार न कर्तव्यो भवतार्थपुत्रस्याद्यमभ्यर्थनाभङ्गः । तथाहि ।

निःस्पृहा अपि चित्तेन दातरि प्रणयोद्यते ।
 सन्तो नाभ्यर्थनाभङ्गं दाक्षिण्यादेव कुर्वते ॥
 एवं च चूतमञ्जर्यां वदन्यां विमलः किल ।
 किमुत्तरं ददामीति यावच्चिन्तयते इति ॥
 तावदस्त्राञ्चले तस्य रत्नचूडेन सादरम् ।
 तद्रत्नं बद्धमेवोच्चैर्दिव्यकर्पटके स्थितम् ॥
 अथ तादृशरत्नस्य ज्ञानेऽपि विगतस्पृहम् ।
 मध्यस्थं हर्षनिर्मुक्तं विमलं वीक्ष्य चेतसा ॥
 स रत्नचूडः स्वे चित्ते तद्गुणैर्गाढभावितः ।
 तदा विचिन्तयत्येवं विस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥

अहो अपूर्वं माहात्म्यमहो निःस्पृहतातुषा ।
 इदमस्य कुमारस्य लोकातीतं विचेष्टितम् ॥
 यदा यस्मिद्दृशं जातं चित्तरत्नं महात्मनः ।
 तस्यास्य बाह्येलोकेऽपि किं वा रत्नैः प्रयोजनम् ॥
 एतदेवंविधं चित्तं जायते पुण्यकर्मणाम् ।
 प्रायोऽनेकभवैर्धर्मकर्मरञ्जितचेतसाम् ॥
 ये तु पापाः सदा जीवाः शुद्धधर्मबहिष्कृताः ।
 तेषां न संभवेत्प्रायो निर्मलं चित्तमीदृशम् ॥

ततश्चैवमवधार्य चिन्तितं रत्नरूपेण । अये पृच्छामि तावेदन-
 मस्य कुमारस्य सदृशं । यदुत कुत्रत्योऽयं कुमारः किं नामा
 किंगोत्रः किमर्थमिहागतः किं वास्यानुष्ठानमिति । ततः पृष्टोऽहं
 यथाविवक्षितमेकान्ते कृत्वा रत्नरूपेण । मयापि कथितं तस्मै ।
 यथा । अत्रैव वर्धमानपुरे क्षत्रियस्य धवलनृपतेः पुत्रोऽयं विमलो
 नाम । अभिहितं चाद्यानेन । यथा वयस्य वामदेव यदिदं क्रीडा-
 नन्दनमुद्यानमतिरमणीयं जनवादेन श्रूयते तन्मम जन्मापूर्वं ततो
 ऽद्य गच्छावस्तद्दर्शनार्थं । मयोक्तं । यदाज्ञापयति कुमारः । ततः
 समागताविह । श्रुतो युवयोः शब्दः । तदनुसारेण गच्छन्त्यां दृष्टा
 पदपङ्क्तिः । तथा लक्षितं नरमिथुनं । ततो क्षतागृहके दृष्टौ युवां ।
 निरूपितौ कुमारेण । कथितं मे लक्षणं । निर्दिष्टं च यथायं चक्र-
 वर्तीयं चाखैव भार्या भविष्यति । तदिदमिहास्यागमनप्रयोजनं ।
 अनुष्ठानं पुनरस्य सर्वं यथा चेष्टितं स्नाघनीयं विदुषामभिमतं
 लोकानामाह्लादकं बन्धुनामभिरुचितं वयस्यानां स्पृहणीयं सुगीना-

मपीति । केवलं न प्रतिपन्नमनेनाद्यापि किञ्चिद्दर्शनं । रत्नचूडेन चिन्तितं । अथे सर्वं सुन्दरमाख्यातमनेन । तदिदमत्र प्राप्तकालं । दर्शयाम्यस्य भगवद्विम्बं । उचितोऽयं तद्दर्शनस्य । संपत्स्यतेऽस्य तद्दर्शनेन महानुपकारः । एवं च कुर्वतो ममापि प्रत्युपकारकरणमनोरथः परिपूर्णा भविष्यतीति । विचिन्त्याभिहितोऽनेन विमलकुमारः । यथा । कुमार इह क्रीडानन्दने समागतः कश्चित्पूर्वं मदीयमातामहो मणिप्रभः । प्रतिभातमिदमतिकमनीयं काननं । ततोऽच पुनः पुनर्विद्याधराणामवतारायं महाभवनं विधाय प्रतिष्ठितं तेन भगवतो युगादिनायस्य विम्बं । अत एव बह्वोऽहमिहागतः पूर्वं । ततो ममानुपयेण तद्द्रष्टुमर्हति कुमारः । विमलेगोक्तं । यद्दत्तार्थः । तदाकर्ष्यं हृष्टो रत्नचूडः । ततो गता वधं भवनाभिसुखं । हृष्टं भगवतो मन्दिरं । तच्च कौटुम्भम् ।

विमलस्फटिकच्छायं स्फर्णराजिविराजितम् ।

तद्विद्वल्यसंयुक्तशरदम्बधरोपमम् ॥

विलसदक्षवैदूर्यपद्मरागमणिलिषा ।

नष्टान्धकारसम्बन्धमुद्योतितदिगन्तरम् ॥

अपि च ।

ससदच्छास्त्रनिर्मलस्फटिकमणिनिर्मितकुट्टिमसंक्रान्तविलसत्तापनीयसम्बन्धं स्तम्भविन्यसविद्रुमकिरणकदम्बकरक्तमुक्ताफलावचूलं अवसूक्ष्मविरचितमरकतमधूखश्यामायमानसितचमरनिकरं सितचमरनिकरदण्डशामीकरप्रभापिञ्जरितादर्शमण्डलं आदर्शमण्डलगतविराजमानाक्षमण्डिहारनिकुम्भं हारनिकुम्भावलम्बितविशदहाटक-

किङ्किणीजालमिति । तत्र चैवंविधे भुवननाथस्य भवने प्रविश्य
तैरवलोकितं भगवतो युगादिनाथस्य विम्बं । तच्च ।

दिक्षु प्रेङ्खन्प्रभाजालं ग्रातकुम्भविनिर्मितम् ।

ग्रान्तं कान्तं निराटोपं निर्विकारं मगोहरम् ॥

ततः सर्वैरपि विहितो हर्षभरविष्कारिताद्यैः प्रणामः । वन्दितं
च विग्रदानन्दपुल्लकोद्भेदसुन्दरं वपुर्दधानाभ्यां विधिवचूतमञ्जरी-
रत्नपूजाभ्यां । तच्चेदृग्रं सचराचरभुवनबन्धोर्भगवतो विम्बं निरूप-
यतो विमलकुमारस्य सहसा समुल्लसितं जीववीथं विदारितं भूरि-
कर्मजालं वृद्धिसुपगता बहुद्धिः प्रादुर्भूतो वृढतरं गुणानुरागः ।
ततश्चिन्तितमनेन । अहो भगवतोऽस्य देवस्य रूपं । अहो सौम्यता
अहो निर्विकारता अहो सातिग्रथत्वं अहो अचिन्त्यमाहात्म्यता ।
तथाहि ।

आकार एव व्याचष्टे निष्कलङ्को मगोहरः ।

अनन्तमस्य देवस्य गुणसम्भारगौरवम् ॥

वीतरागो गतद्वेषः सर्वज्ञः सर्वदर्शनः ।

सुनिश्चितमयं देवो विम्बादेवावगम्यते ॥

थावत्संचिन्तयत्येवं मध्यस्थेनान्तरात्मना ।

विमलः शालयन्नुच्चैर्भलमात्मीयचेतसः ॥

तावत्तस्य समुत्पन्नं स्वजातेः स्मरणं तदा

अतीतभवसंज्ञानवृत्तान्तकृतिकारणम् ॥

अथ संजातमूर्च्छाऽप्रावचिन्त्यरसनिर्भरः ।

पतितो भूतले सद्यः सर्वेषां हृतसंभ्रमः ॥

अथ वायुप्रदानेन संजातः स्पष्टचेतनः ।
 पृष्ठं किमेतदित्येवं रत्नचूडेन सादरम् ॥
 ततः प्रादुर्भवद्भक्तिः स्फुटरोमाञ्चभूषणः ।
 हर्षान्फुल्लविशालाक्षः प्रबद्धाक्षस्त्रिबन्धुरः ॥
 विमलो रत्नचूडस्य गृहीत्वा चरणद्वयम् ।
 आनन्दोदकपूर्णाक्षः प्रणनाम सुउर्जुजः ॥

प्राञ्च च ।

ग्ररीरं जीवितं बन्धुर्नाथो माता पिता गुरुः ।
 देवता परमात्मा च त्वं मे नास्त्वथ संग्रहः ॥
 येनेदं दर्शनादेव पापप्रक्षासनक्षमम् ।
 त्वया मे दर्शितं धीर बहिम्नं भवभेदिनः ॥

एतद्भिर्दर्शयता रत्नचूड भवता दर्शिता मे मोक्षमार्गः कृतं
 परमशौजन्यं ह्येदिता भववत्तरी उन्मूलितं दुःखजासं दप्तं सुख-
 कदम्बकं प्रापितं शिवधामेति । रत्नचूडेनोक्तं । कुमार नाहमद्यापि
 विशेषतोऽवगच्छामि किमत्र संपन्नं भवतः । विमलेनोक्तं । आर्यं
 संपन्नं मे जातिस्मरणं । स्मृतोऽद्यदिनमिवातीतो भूरिभव-
 सम्मानः । यतः पुरोऽपि निवेशिता मया भक्तिभरनिर्भरेण भूरि-
 भवेषु वर्तमानेन भगवद्विम्बे दृष्टिः निर्मलीकृतं सम्यग्ज्ञान-
 निर्मलजलेन चित्तरत्नं रञ्जितं सम्यग्दर्शनेन मानसं सात्मीकृतं
 सद्नुष्ठानं भावितो भावनाभिरात्मा वासितं तत्साधुपर्युपासन-
 यान्तःकरणं सात्मीभूता मे समस्तभूतेषु मैत्री गतोऽङ्गाङ्गीभावं
 गुणाधिकेषु प्रमोदः धारितं बद्धग्रन्थिते क्लिष्टमानेषु काशं

दृढीभूता दुर्विनीतेषूपेक्षा निश्चिन्नीभूतं वैषयिकसुखदुःखयोरौदा-
सीन्वं तथा परिषतः प्रशमः परिचितः संवेगः शिरसंस्तुती
भवनिर्वेदः प्रगुष्णिता करुणा अनुगुष्णितमास्तिक्यं प्रगुष्णीभूता
गुरुभक्तिः ज्ञेचौभूतौ तपःसंयमाविति ततो यावद्दृष्टं मयेदं
भुवनभर्तुर्भगवतो निष्कलङ्कं विम्बं तावद्दृष्टं सिक्त इवामृततरसेन
पूरित इव रत्या स्त्रीकृत इव सुखाधिकया भूत इव प्रमोदेन ।
ततः स्फुरितं मम हृदये । यदुत

रागद्वेषभयाज्ञानश्लोकचिह्नैर्विवर्जितः ।

प्रशान्तमूर्तिर्देवोऽयं लोचनानन्ददायकः ॥

दृश्यमानो यथा धत्ते ममाङ्गादं तथा पुरा ।

गुणं कश्चिन्नया मन्ये दृष्टोऽपि परमेश्वरः ॥

एवं च चिन्तयन्नेव लोकातीतं रसान्तरम् ।

प्रविष्टोऽनुभवद्वारसंवेद्यमतिमुन्दरम् ॥

यतो भवात्समारभ्य प्राप्तं सम्यक्कसुप्तमम् ।

ततः स्मृता मया सर्वे तदारान्निखिला भवाः ॥

तद्दिदं महात्मनश्च मे संपन्नं । अतः कृतं तन्मे भवता यत्परम-
गुरवः कुर्वन्तीति त्रुवाणो रत्नचूडचरणयोर्निपतितः पुनर्विमल-
कुमारः । ततो नरोत्तम अलमलमतिसंभ्रमेणेति वदता समुत्थापि-
तोऽसौ रत्नचूडेन साधर्मिक इति वन्दितः सविनयं अभिहितं च ।
कुमार संपन्नमधुना मे समीहितं परिपूर्णा मनोरथाः कृतस्ते प्रत्युप-
कारो यदेवं मादृशजनोऽपि ते परिचिततत्त्वमार्गप्रत्यभिज्ञाने
कारणभावं प्रतिपन्न इति । स्थाने च कुमारस्यायं हर्षातिरेकः ।

यतः ।

सत्कलत्रे सुते राज्ये द्रविणे रत्नसञ्चये ।
अत्रापि स्वर्गसौख्ये च नैव तोषो महात्मनाम् ॥

तथाहि ।

तुच्छानि स्वल्पकाष्ठानि सर्वाणि परमार्थतः ।
एतानि तेन धीराणां नैव तोषस्य कारणम् ॥
जैनेन्द्रं पुनरासाद्य मार्गं भीमे भवोद्धौ ।
सुदुर्लभं महात्मानो जायन्ते हर्षनिर्भराः ॥

तथाहि ।

संप्राप्तस्तत्त्वणादिव मार्गः सर्वज्ञभाषितः ।
श्रमसातामृतास्वादसंवेदनकरो नृणाम् ॥
अनन्तानन्दसंपूर्णमोक्षहेतुस्य निश्चितः ।
अतः सतां कथं नाम न हर्षोत्सासकारणम् ॥

अन्यच्च ।

सत्त्वानुरूपं वाञ्छन्ति फलं सर्वेऽपि जन्तवः ।
आ हि तुष्यति पिण्डेन गजघातेन केसरी ॥
मूषको व्रीहिमासाद्य नृत्यत्युत्तासहस्रकः ।
गजेन्द्रोऽवज्ञया भुङ्क्ते घ्नदन्तं सुभोजनम् ॥

तथा ।

अदृष्टतत्त्वा ये मूढाः श्लोकचिन्ता मनुष्यकाः ।
धनराज्यादिकं प्राप्य जायन्ते ते मदोत्कटाः ॥

त्वं तु पूर्वं

चिन्तामणिसमे रत्ने लब्धे मध्यस्त्रतां गतः ।

न लक्षितो मया धीर हर्षदोषकलङ्कितः ॥

अधुनैवं पुनर्धन्यः स्फुटरोमाञ्चसुन्दरः ।

सन्मार्गलाभे तुष्टोऽसि साधु साधु नरोत्तम ॥

केवलमत्र जने नैवमतिगुरुत्वमारोपणीयं कुमारेण । किमत्र
मया विहितं कुमारस्य । निमित्तमात्रं अत्र संपन्नोऽहं । स्वयमेव
योग्योऽसि त्वमेवंविधकल्याणपरम्परायाः । मयापि हि तावकीनां
पापतामुपलक्ष्यायं विहितो यज्ञः । तथाहि ।

स्वयंविज्ञातसद्भावा लोकान्तिकसुरैस्तदा ।

यदि नाम प्रबोध्यन्ते तीर्थनायाः कथंचन ॥

तथापि ते सुरास्त्रेषां न भवन्ति महात्मनाम् ।

गुरवस्तादृशे पक्षे द्रष्टव्योऽयं त्वया जनः ॥

विमलेगोत्रं । महात्मन्या मैवं बोधः । न सदृशमिदमस्योदितं
भवता । नहि भगवति बोधधितथ्ये लोकान्तिकसुराणां निमित्त-
भावः । भवता तु दर्शयता भगवद्विम्बं संपादितमेव ममेदं सकलं
कल्याणं । इह च ।

निमित्तमाचतां योऽपि धर्मं सर्वज्ञभाषिते ।

प्रतिपद्येत जीवस्य स गुरुः पारमार्थिकः ॥

एवं मे विदधानस्त्वं गुरुरेव न संशयः ।

लक्षितं तु सतां कर्तुं सद्गुरोर्विगथादिकम् ॥

तस्मादुचितमेवेदं सर्वं तावकोपकारस्येति । किं च ।

एषा भगवतामाज्ञा सामान्यस्यापि सुन्दरम् ।

कार्यः साधर्मिकस्येह विनयो वन्दनादिकः ॥
 किं पुनस्ते महाभाग नैवं सद्गुणदायिनः ।
 युज्यते विनयः कर्तुं निर्मिथ्यस्यापि सहुरोः ॥
 रत्नसूत्रेनोक्तं । मा मैवमादिग्रतु कुमारः । तथाहि ।
 गुणप्रकर्षरूपस्त्वं पूजनीयः सुरैरपि ।
 त्वमेव गुरुरस्माकं तन्नैवं वक्तुमर्हसि ॥
 विमलेनोक्तं ।

गुणप्रकर्षरूपाणां कृतज्ञानां महात्मनाम् ।
 इदमेव स्फुटं खिन्नं सहुरोर्भक्तिपूजनम् ॥
 स महात्मा स पुण्यात्मा स धन्यः स कुलोद्गतः ।
 स धीरः स जगद्वन्द्यः स तपस्वी स पण्डितः ॥
 यः किङ्करत्वं प्रेक्ष्यत्वं कर्मकारत्वमञ्जसा ।
 दासत्वमपि कुर्वाणः सहुरूपां न क्षण्यते ॥
 स कायः श्लाघितः पुंसां यो गुरोर्विनयोद्यतः ।
 सा वाणी या गुरोः श्लोकी तन्मनो सहुरौ रतम् ॥
 अनेकभवकोटीभिरुपकारपरैरपि ।
 धर्मोपकारकर्तृणां निष्क्रयो न विधीयते ॥

अन्यच्चेदमधुना पर्यालोच्यं भवता सार्धं मया । यदुत विरक्तं
 तावन्मे भवचारकवासाच्चित्तं गृहीता दुःखात्मकतया विषयाः
 भावितो श्लोकोत्तरायातास्त्रादरूपतया प्रथमः । न स्यातव्यमधुना
 गृह्यपञ्चरे । गृहीतया भागवती दीक्षा । केवलं सन्ति मे तात-
 प्रभृतयो बहवो बान्धवाः । तेषां कः प्रतिबोधनोपायः स्यात् ।

एवं हि तेषां मया बन्धुत्वकार्यमाचरितं भवति यदि तेऽपि मन्त्रि-
 मित्तकं भगवद्भाषिते धर्मे प्रतिबुध्यन्ते नान्यथा । रत्नचूडेनोक्तं ।
 अस्ति बुधो नामाचार्यः । स यदीह कथंचिदागच्छेत्ततस्तानपि तव
 ज्ञातीनवश्यं प्रतिबोधयेत् । स हि भगवाञ्जिधिरतिग्रथानामा-
 करश्चित्तज्ञतानैपुण्यस्य प्रकर्षः प्राणिप्रग्रमल्लभेरिद्यत्ताभूमिर्वचन-
 विन्यासस्येति । विमलेनोक्तं । आर्यं क्व पुनरसौ दृष्टो बुध-
 स्त्वरिर्भवता । रत्नचूडेनोक्तं । अत्रैव क्रीडानन्दने ऽखैव च भगव-
 द्भवनस्य द्वारभूमिभागे दृष्टोऽसौ मया यतः समागतोऽहमतीता-
 हृम्यां सपरिकरो भगवत्पूजनार्थमिह मन्दिरे । प्रविशता च दृष्टं
 मया दृहत्तपोधनमुनिवृन्दं । तस्य च मध्ये स्थितः कृष्णो वर्षेन
 बीभत्सो दग्नेन चिकोषेण शिरसा वक्रदीर्घया शिरोधरया
 शिपिटया नासिकया विरलविकरालेन दग्गनमण्डलेन लम्बेनोदरेण
 सर्वथा कुहूपतयोद्देशेत्तुर्दृश्यमानः केवलं परिशुद्धमधुरगभीरेण
 ध्वनिना विग्रदेन वर्षोष्णारणेनार्थसमर्पिकया गिरा धर्ममाचष्टाणो
 दृष्टो मयैकस्तपस्वी । संजातस्य मे चेतसि वितर्कः । यथा वत भग-
 वतो न गुणानुरूपं रूपं । प्रविष्टोऽहं चैत्यभवने । निवेशिता भक्ति-
 सारं भगवद्विम्बे दृष्टिः । अवतारितं निर्माद्यं । विधापितं सन्मा-
 र्जनं । कारितमुपलेपनं । विरचिता पूजा । विकीर्णः पुष्यप्रकरः ।
 प्रज्वालिता मङ्गलप्रदीपाः । समुल्लासितः सुगन्धिधूपः । निःशेषितं
 पूर्वकरणीयं । प्रमार्जितमुपवेग्नस्थानं । न्यस्ताग्नि भूमौ जानुकर-
 तलाग्नि । निबद्धा भगवद्ददने दृष्टिः । प्रवर्धितः सद्भावनया शुभ-
 प, रणामः । संजातो भक्त्यतिग्रथः । ज्ञावितमानन्दोदकविन्दुनिव्यन्द-

सन्दोहेण लोचनयुगलं । संपन्नं कदम्बकुसुमसन्निभं दृष्टदानन्द-
विग्रदपुल्लकोद्भेदसुन्दरं मे शरीरं । पठितो भावार्थानुस्मरणगर्भं
भक्तिनिर्भरतया शकस्तवः । कृतः पञ्चाङ्गप्रणिपातः । निषण्णो भूतले ।
स्तुतः सर्वज्ञप्रणीतप्रवचनोक्तिकरैर्द्यौगमुद्रया प्रधानस्तोत्रैर्भावसारं
भगवान् । रञ्जितं भगवद्गुणैरन्तःकरणं । विहितो भूयः पञ्चाङ्गप्रणि-
पातः । तदवस्थेनैव वन्दिताः प्रमोददृष्टिजनकाः स्मरिप्रभृतयः । समु-
त्थिता जिगमुद्रया । संपादितं चैत्यवन्दनं । तदन्ते कृतं प्रणिधानं
मुक्ताशुक्तिमुद्रया ॥ अत्रान्तरे मत्परिवारेण निर्वर्तितं भगवतो वञ्चि-
विधानं सञ्जीकृतं स्नातोपकरणं विस्तारिता विशिष्यवस्त्राण्यङ्गारो-
क्तोष्णाः । प्रारब्धं सङ्गीतकं । समापूरिताः कलकाह्वलाः । चास्त्रिताः
सुघोषघण्टाः । राणितानि कणकणकभाणकानि । ध्वानिता दिव्यदुन्दु-
भयः । नादिता मधुरशृङ्गाः । वादिताः पटुपटहाः । आस्त्राक्षिता
चर्चरिकथा मृदङ्गाः । समुच्छ्रितानि कंशाककानि । विजृम्भितः
स्तोत्ररवः । प्रवर्तितो मन्त्रजापः । विमुक्तं कुसुमवर्षं । झणझणायिता
मधुपावली । अभिषेचितं महार्द्धरसगन्धौषधिसत्तीर्थोदकैर्विधिना
जगज्जीववन्धोर्भगवतो विम्बं । प्रवृत्ता मन्थरं चूतमञ्जरी । विस्त-
रितमुद्दामानन्दोषितं शेषविलासिनीजनेन । दत्तानि महादानानि ।
कृतमुचितकरणीयं ॥ एवं महता विमर्देन विधाय भगवद्भिषेक-
पूजनं निर्गतोऽहं साधुवन्दनायं थावन्तथैव तस्य सुसाधुवृन्दस्य
मध्ये स्थितः स तपस्वी निविष्टः कनककमले रतिविरहित इव
मकरकेतनो रोहिणीविद्योजित इव मृगसाङ्गनः शचीविनाकृत
इव पुरन्दरः उत्तमकार्तस्वरभास्वरेणाकारेण उल्लसन्महाप्रभाप्रवाह-

पिञ्जरितसुनिमस्रस्रः क्रूर्मोन्नतेन पादतलेन गूढधिराजालेन
 प्रग्रस्रस्राङ्कनसाञ्चितेन दर्पणाकारनखेन सुस्रिष्टाङ्गुलिना चरस्र-
 युगलेन वरकरिकराकारेण जङ्गदयेन कठिनपीनसुष्टन्तविस्तीर्णेन
 केशरिकिशोरस्त्रीसाविडम्बिना कटीतटेन चुटितमनोहरेषोदर-
 देशेन विशालेन वचःस्रलेन प्रस्रम्बेन भुजदण्डयुगलेन मत्तमहेभ-
 कुम्भास्र्फालनसहाभ्यां कराभ्यां शिवस्रिविराजितेन कण्ठेन अधरित-
 ग्रग्रधरारविन्दशोभेन वदनेन उन्नतस्रस्रस्रितेन नास्रिकावशेष
 सुस्रिष्टमांसस्रप्रस्रम्बेन कर्णयुगलेन अपहस्रितकुवस्रस्रदस्ताभ्यां लोच-
 नाभ्यां संहतस्रमया स्फुरत्किरणजालरञ्जिताधरपुटया दन्तपङ्क्त्या
 सुस्रिष्टाष्टमौग्रग्रधरस्रभिनेन स्रसाटपङ्क्तेन अधस्तनावधवचूडामशि-
 नोत्तमाङ्गभागेन किं बद्धना सर्वथोपमातीतरूपधारी दृष्टो ऽसौ
 मया तथैव धर्ममाचखाणः । प्रत्यभिज्ञातस्र तेन पूर्वावधारि-
 तेन ध्वनिना । संजातो मे मनसि विस्मयः । ततश्चिन्तितं मया ।
 स एवायं तपस्वी । कथं पुनरीदृशकमनीयरूपः स्रसादेव संपन्न रति ।
 अथवा किमथाश्चर्यं । निवेदितं मे पूर्वं धर्मगुरुणा चन्द्रेण । यथा ।
 भवन्ति भगवतां सुसाधूनां स्रस्रस्रः । तन्माहात्म्येन च भवन्त्येते
 स्रस्रस्रसा विविधरूपधारिणः । जायन्ते परमाणुवत्सूक्ष्माः । संपन्नन्ते
 पर्वतवद्गुरवः । वर्तन्ते ऽर्कद्वस्रवस्रस्रवः । पूरयन्ति स्रस्रदेहविस्तारेण
 भुवनं । आम्नापयन्ति किङ्करमिव देवेश्वरं । निमज्जन्ति कठिन-
 शिखातले । स्रुर्वन्त्येकघटाद्द्व्यग्रतस्रस्रस्रं । दर्शयन्त्येकपटात्पटग्रत-
 स्रस्रस्रं । आकर्षयन्ति सर्वाङ्गोपाङ्गैः । हरन्ति स्रस्रमात्रेण निःशेष-
 रोगमणं । गच्छन्ति पवनवद् गगने । सर्वथा नास्ति किञ्चिदसाध्य-

मेतेषां भगवतां सुसाधूनां । प्राप्तसम्बन्धो ह्येते सर्वस्य करणपटवो
 भवन्ति । अतोऽयं सुनिश्चयः पूर्वं तथा कुरूपो मया दृष्टोऽधुना
 पुनरेवंविधरूपधारी दृश्यते । तस्मिन् प्राप्तसम्बन्धे भगवानित्यहो
 भगवतोऽतिशयः । ततः प्रहृष्टचेतसा वन्दितो मया भगवानन्य-
 मुनयस्य । अभिनन्दितोऽहं सर्वैः स्वर्गापवर्गमार्गसंसर्गनिसर्गहेतुना
 धर्मसाभेन । निविष्टो भूतस्ते । अता चामृतकस्या आक्षेपकारिणी
 भव्यचित्तानां विक्षेपजननी विषयविषाभिलाषस्य अभिलाषोत्पादनी
 शिवसुखे निर्वेदसम्पादनी भवप्रपञ्चे बाधनी विमार्गस्य भगवतो
 धर्मदेशना । रञ्जितोऽहं तस्य गुणप्राग्भारेण । पृष्टस्य निकटोपविष्टः
 शनैरेको सुनिर्मथा । यदुत कोऽयं भगवान् किं नाम कुचत्यो
 वेति । तेनोक्तं । सूरिरथ गुह्यस्माकं बुधो नाम । स धरातल-
 पुरवास्यस्यदधिपतेरेव शुभविपाकनृपतेस्तनयो निजसाधुतामन्दन-
 स्तृणवदपहाय राज्यं निष्क्रान्तः साम्प्रतमनियतविहारेण विहर-
 तीति । ततोऽहमाकर्ण्यं तच्चरितं दृष्ट्वा तदतिशयं निरीक्ष्य रूपं
 श्रुत्वा धर्मदेशनाकौशल्यं संचिन्त्य च हृदये यथाहो रत्नाकरकल्प-
 मिदं भगवतां दर्शनं यच्चैवंविधानि पुरुषरत्नान्युपलभ्यन्ते ततः
 संजातो भगवदर्हत्प्रणीते मार्गे मेरुशिखरवज्रिष्पुकम्पः । स्थिरौभूतस्य
 धर्मं तेनैव बुधसूरिदर्शनेन मदीयः सर्वोऽपि परिकरः । ततोऽभि-
 वन्द्य भगवन्तं गतोऽहं स्वस्थानं । भगवानपि क्वचिदन्यत्र विहर-
 तीति । तेनाहं ब्रवीमि । यद्यसौ बुधसूरिरागच्छेत्ततस्ते बन्धुवर्गं
 बोधयति । परोपकारकरुणैकव्यसनी हि स भगवान् । यतस्तदापि
 मम मत्परिकरस्य च सङ्गं स्वीचर्यं विहितं तेन तत्तादृशं

वैक्रियरूपमिति ॥ विमलेनोक्तं । आर्यं सोऽपि कथंचिदिहागम-
नाय भवतैवाभ्यर्थनीयः । रत्नचूडेनोक्तं । यदादिग्रति कुमारः ।
केवलमस्रदियोगेन साम्प्रतं विधुरस्तातो विसंयुत्साम्ना वर्तते ।
तद्गच्छामि तावदहं तयोः संधीरणार्थं स्वस्थाने । ततः करिव्यामि
युष्मदादेशं । नाच कुमारेण विकल्पो विधेय इति । विमलेनोक्तं ।
आर्यं किं गन्तव्यं । रत्नचूडः प्राह । कुमार

युष्मत्सङ्गामृतचोदस्रन्वास्त्रादस्य मेऽधुना ।

गन्तव्यमिति वक्तव्ये भारती न प्रवर्तते ॥

तथाहि ।

जडोऽपि सज्जने दृष्टे जायते तोषनिर्भरः ।

उदिते विकसत्येव शशाङ्के कुसुदाकरः ॥

स तच्च चणमात्रेण प्रीतिसंबद्धमानसः ।

जीवन्नेव न तं सुक्ता नूनमन्यच गच्छति ॥

किं च ।

संसारेऽमन्नादुःखौघपूरितेऽप्यमृतं परम् ।

इदमेकं बुधैरुक्तं यत्सद्भिश्चित्तमीक्षणम् ॥

कोऽर्थं कर्तुं समर्थोऽच सतां सङ्गस्य भृतस्त्रे ।

यदि तद्विघटने हेतुर्न स्याद्विरहसुहृदः ॥

चिन्तामणिमहारत्नममृतं कल्पपादपम् ।

स दृष्टं संत्यजेन्मूढः सज्जनं यो विसृजति ॥

कुमारविरहोच्चासाञ्जिज्ञा स्रगति तास्तुक्ते ।

तवापि पुरतो मेऽद्य गन्तव्यमिति जल्पतः ॥

इदं वज्राग्नेस्तुष्यमिदमत्यन्तनिष्ठुरम् ।

यन्मे भवादृशामघे गच्छाम इति जल्पनम् ॥

तथापि

ताताम्बाचित्तसन्नापरूपं संचिन्त्य कारणम् ।

मद्गन्तव्यमेवेति मयेदमभिधीयते ॥

विमलेनोक्तं । आर्यं यद्येवं ततो गम्यतां भवता । केवलं न
विस्मरणीयमिदमार्येण मदीयमभ्यर्थनं आनेतव्यः स कथंचिदपि
बुधसूरिरिति । रत्नचूडेनोक्तं । कुमार कोऽपि विकल्पः । ततो
भाविसुजनदर्शनविच्छेदकान्तरहृदया चूतमञ्जरी सवाष्यगद्गदया
गिरा विमलं प्रत्याह । कुमार

सहोदरोऽसि मे भ्राता देवरोऽसि नरोत्तम ।

शरीरं जीवितं नायस्त्वं मे भवसि सुन्दर ॥

तदेष गुणहीनोऽपि स्मरणीयः कश्चिज्जनः ।

भवादृशां महाभाग धन्या हि स्मृतिगोचरे ॥

विमलेनोक्तं । आर्यं

गुरुस्य गुरुपत्नी च यदि न स्मृतिगोचरे ।

ततो मे कौटुम्भो धर्मः किं वा सौजन्यमुच्यताम् ॥

एवं च कृत्वा मयापि सह सम्भाषणं गतौ चूतमञ्जरीरत्नचूडौ ।
मम पुनरगृहीतसङ्केते भद्रे समाकर्षयतोऽपि तथा विमलरत्न-
चूडयोः सम्बन्धिनं धर्मज्ञस्यं गुरुकर्मतया दूरभयतया च मत्तस्येव
सुप्तस्येव विचित्रचित्तस्येव मूर्छितस्येव प्रोषितस्येव मृतस्येव न तदा
परिणतमेकमपि धर्मपदं हृदये वज्रग्निसागकलघटितमिव मना-

गपि द्रावितं जिगवचनामृतरससेकेनापि चित्तं । ततो विग्रेषतः
संस्तुत्य भगवन्तं निर्गतञ्चैत्यभवनात्मया सहितो विमलः । ततोऽभि-
हितमनेन । वयस्य वामदेव यदिदं रत्नचूडेन मङ्गं दत्तं रत्नं महा-
प्रभावमिदमाख्यातं तेन । ततः कदाचिदिदमुपयुज्यते कश्चिन्नृति
प्रबोजने । मम च नास्त्राधुना रत्नादिके । ततो गृहीतमिदमना-
दरेण कथञ्चिन्नृत्ति । तस्मादत्रैव कुञ्चिन्नृदिगे निधाय गच्छाव
इति । मयोक्तं । यदादिगति कुमारः । ततो विमोच्य वस्त्राञ्चक्षं
समर्पितं तद्भक्तं मे विमलेन । निष्ठातं मयैकच भूप्रदेशे । कृतो
निहपलक्षः स प्रदेशः । प्रविष्टौ नगरे । गतोऽहं स्वभवने । कृतः
सोयवज्जलिकाभ्यां मम शरीरेऽनुप्रवेशः । ततश्चिन्तितं मया ।

तद्भक्तं रत्नचूडेन सर्वकार्यकरं परम् ।

निवेदितं समक्षं मे तुल्यं चिन्तामणेरुषैः ॥

तत्तादृशमनर्षेयं रत्नं को नाम मुञ्चति ।

हरामि त्वरितं गत्वा किं ममापरचिन्तया ॥

ततोऽवलम्ब्य जघन्यतां विस्मृत्य विमलक्षेत्रं अविगण्य सङ्गा-
वार्पणं अपर्याप्तोप्यायति अनाकलय्य महापापं अविचार्य कार्याकार्यं
अधिष्ठितः सोयवज्जलिकाभ्यां गतोऽहं तं प्रदेशं । उरुखातं तद्भक्तं
निष्ठातमन्यत्र प्रदेशे । चिन्तितं च मया । कदाचिदधुनैवागच्छति
विमलः । ततो रिक्तेऽस्त्रिण्दृष्टे प्रदेशे भवेदस्य विकल्पो यथा
वामदेवेन गृहीतं तद्भक्तं । यदि पुनरत्र प्रदेशे यथेदं कर्पटाव-
गुच्छितं निष्ठातं तथैवान्यस्तत्रमाणः पाषाणो निखन्यते ततो विम-
लस्तं दृष्ट्वा भवेदेवंविधो वितर्कः यथा तद्भक्तं ममैवापुच्छेरेवं

पाषाणीभूतमिति । एवं च विचिन्त्य मया निखातस्तत्प्रमाणः कर्ष-
टावगुण्डितस्तत्र प्रदेशे पाषाणः । समागतो गृहं । लङ्घितं तद्दिनं ।
समाधाता रजनौ । स्थितोऽहं पर्यङ्गे । समुत्पन्ना मे चिन्ता । अथे
विरूपकं मया कृतं यस्मान्नोतं तद्भ्रमं । दृष्टः केनचिदहं तथा
कुर्वाणः । पश्वीव्यति कश्चिदन्यस्तद्भ्रमं । तदधुना किं करोमीति ।
वितर्ककल्लोसमालाकुक्षितचिन्तवृत्तेश्चिन्तसम्भासेन विनिद्रस्वैवातीता
सर्वापि शर्वरी । प्रभाते च समुत्थायातिल्वरितं गतोऽहं पुनस्तं
प्रदेशं । इतश्च समागतो मङ्गवने विमलः । न दृष्टोऽहमनेन । पृष्टो
मत्परिजनः कं वामदेव इति । कथितमनेन यथा क्रीडानन्दगो-
द्यानाभिमुखं गत इति । ततः समागतो ममानुमार्गेण विमलः ।
स चागच्छन् दूरे दृष्टो मया । ततः संजाता ममाकुक्षता । विस्मृतो
रत्नप्रदेशः । समुत्खातः पाषाणो गोपितः कटीपट्ट्या । कृतो
निरूपस्तत्रः स प्रदेशः । गतोऽहमन्यत्र गहनान्तरे । संप्राप्तो विमलः ।
दृष्टोऽहमनेन । लङ्घितो भयतरकालोचनः । ततोऽभिहितमनेन ।
वयस्य वामदेव किमेकाकी त्वमिहागतः । किं वा भीतोऽसि ।
मथोक्तं । श्रुतः प्रभाते मया त्वमिहागतः । तेनाहमप्यागतः । ततो
न दृष्टस्त्वमत्र । तेन संजातो मम हृदये चासः क कुमारो गत इति
चिन्ताया । साम्प्रतं तु त्वयि दृष्टे यदि परं स्वस्तीभविष्यामीति ।
विमलेनोक्तं । यद्येवं ततः सुन्दरमिदं संपन्नं यदिहागतौ । साम्प्रतं
गच्छावो भगवद्भ्रवने । मथोक्तमेवं भवतु । ततो गतौ जिनमन्दिरे ।
प्रविष्टोऽभ्यन्तरे विमलः । स्थितोऽहं द्वारदेशे । चिन्तितं मया ।
मूर्धं विज्ञातमनेन । ततो नश्यामि त्वरितं । इतरथा ममेद-

मेघ रत्नमुहालयिष्यति । न चात्र पुरे तिष्ठतो ममाख्यस्मान्मोक्षः ।
 अतः पतामि निर्देश इति । ततः पश्चाद्यतोऽहं वेगेन । क्रान्तो
 बद्धविषयं । ऊढस्त्रीणि राचिंदिमानि । गतोऽष्टाविंशतिर्योजनानि ।
 ह्योटितो रत्नयन्त्रिः । दृष्टो निष्ठुरपाषाणः । ततो हा हतो ऽस्मीति
 गतो मूर्खा । लम्बा हृष्टेण चेतना । गृहीतः पश्चात्तापेन प्रारम्भः
 प्रलयितुं भ्रष्टोऽहं । कथंचित्ततः स्नानात् तत्पुनर्गमामीत्यभिप्रायेण
 वसितः स्वदेशाभिमुखं ।

इतश्च जिनसदनाभिर्गतेन न दृष्टोऽहं विमलेन । ततः संजाता
 विमलस्य चिन्ता क्व पुनर्गतो वामदेव इति । गवेषितः सर्वत्र कानने
 न चोपलब्धः । ततो भवने पुरे च सर्वत्र गवेषितो यावत्तत्रापि न दृष्टः
 ततः सर्वदिक्षु प्रहिता ममाश्वेषकपुरुषाः । प्राप्तोऽहमेकैर्भीतस्तेभ्यः ।
 अभिहितस्तैः । यथा वामदेव शोकार्तस्त्वद्वियोगेन विमलो वर्तते
 वद्यमानेतारस्तवानेन प्रहितास्तेन गम्यतामिति । ततो मया चिन्तितं ।
 अये न लक्षितोऽहं विमलेन । ततो विगतं मे भयं । गीतोऽहं तैर्वि-
 मलसमीपे । दृष्टो विमलेन समाश्लिङ्गितः स्नेहेन । मुक्तमुभाभ्यां
 नयनैर्विमलसलिलं किं तु मया कपटेन प्रियमौलकमुदा विम-
 लेन । निवेष्टितोऽहमर्धासने अभिहितस्थानेन । वयस्य वामदेव
 वर्षथ किमनुभूतं भवता । मयोक्तं । कुमाराकर्षथ । अस्ति ताव-
 त्प्रविष्टस्त्वं जिनमन्दिरे । ततो यावत्तत्र किलाहमपि प्रविशामि
 तावद्दृष्टा मया तूर्णमागच्छन्ती गगनतलेऽम्बरचरी । सा च कौड्यौ ।
 प्रकाशयन्ती दिक्चक्रं रूपलावण्यशालिनौ ।

आह्वयकरवासा च यमजिह्वेव भीषणा ॥

ततस्त्वां दृष्ट्वा यावद्दृग्मभिलाषोन्नाससंकीर्णं रसान्तरमनुभवामि
तावदुत्पाटितस्तथा नेतुमारब्धो गगनमार्गेषु । ततोऽहं

हा कुमार कुमारेति रटञ्जुच्चैः सुविह्वलः ।

गीत एव तथा दूरं भो विद्याधरयोषिता ॥

किं च । पयोधरभरेणोच्चैः सखेहमवगूहितः ।

शुभितश्च बलादङ्ग्रे प्रार्थितो रतकाम्यथा ॥

तथा रक्तापि सा बाला विषरूपा प्रभासते ।

कुमार वरमिषेषु त्वया विरहितस्य मे ॥

चिन्तितं च तदा मया । यदुत ।

अनुरक्ता सुरूपा च यद्यप्येषा तथापि मे ।

वरमिषवियुक्तस्य न सुखाय प्रकल्पते ॥

अचान्तरे समायातान्याम्बरचरी । विलोकितोऽहमनया । गता
सापि मय्यभिलाषं । प्रवृत्ता चोद्दामने । ततश्च

आः पापे कुच धासीति शब्दसन्दर्भभौषणम् ।

जातं परस्परं युद्धं तयोः खररथोषितोः ॥

ततो व्याकुलितायां निश्चुटितोऽहं हस्तात्पतितो भूतस्ते चूर्णितो
गात्रभारेण । चिन्तितं मया । यद्यपि दलितोऽहं न शक्नोमि वेद-
नया नष्टं तथापि यावद्मयोरेका न गृह्णाति मां तावन्नश्यामि
येन जीवन्नेव विमलकुमारवरवयस्यं पश्यामि । ततः पलायितोऽहं
त्वरया दृष्टशामीभिर्मनुष्यैः प्रापितः कुमारसमीपं । तदिदं कुमार
मयानुभूतमिति । तच्छ्रुत्वा रञ्जितो विमलो मदौषनिष्कृचिम-
खेदेन । दृष्ट्वा मेऽन्तर्गता बज्रलिका किल प्रत्यायितोऽयं मया

Pañmāwati, Fasc. 1-4 @ 2/	Rs. 8	0
Pañcīṣṭa Parvan, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1	14
Prākṛta-Pāṅgalam, Fasc. 1-7 @ /6/ each	2	10
Prithivirāj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1-5 @ /6/ each	1	14
Ditto (English) Part II, Fasc. 1	0	12
Prākṛta Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1	1	8
Parāçara Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8 Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /6/ each	7	8
Parāçara, Institutes of (English)	0	12
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	2	4
*Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc.	12	6
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	2	4
Sraddha Kriya Kaumudi, Fasc. 1-6	2	4
Suçruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	0	12
*Taittereya Saṁhitā, (Text) Fasc. 14-45 @ /6/ each	12	0
Tāṇḍya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	7	2
Trantra Vartika (English) Fasc. 1-3 @ /12/	2	4
Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 2-10, Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /6/ each	14	4
Tattvarthadhigama Sutrom, Fasc. 1-2	0	12
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/	1	2
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	2	10
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/	4	8
Vallala Carita, Fasc. 1	0	6
Varāha Purāna, (Text) Fasc. 1-14 @ /6/ each	5	4
Varsa Kṛya Kaumudi, Fasc. 1-6 @ /6/	2	4
*Vāyu Purāna, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /6/ each	4	8
Vidhano Parigata, Fasc. 1-6	2	4
Viṣṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each	0	12
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	2	10
Vṛhannārāḍya Purāna, (Text) Fasc. 2-6 @ /6/	1	14
Vṛhat Svayambhū Purāna, Fasc. 1-6	2	4
<i>Tibetan Series.</i>				
Pag-Sam Thi S'ā, Fasc. 1-4 @ 1/ each	4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	14	0
Rtogs brjod dpag khkri S'iā (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	10	0
<i>Arabic and Persian Series.</i>				
*Alamgirnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each	4	14
Al-Muqaddasi, (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/	2	4
Āin-i-Akbari, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each	22	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/12/ each	29	12
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each	37	0
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ 1/ each	9	0
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	0	6
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	7	2
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2	2	0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @ 1/ each	21	0
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each	14	0
Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsī's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	3	0
Futūh-ush-Shām of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	3	6
Ditto of Āzādī, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1	8
Haft Asmān, History of the Persian Masnawi, (Text) Fasc. 1	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	4	8
Iqbāl-nāmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	1	2
Isābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	38	4
Maāsir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ /6/ each	13	2
Maghazi of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1	14

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

Muntakhabu-t-Tawārikh, (Text) Fasc. 1-15 @ /6 each ...	Rs. 5	10
Muntakhabu-t-Tawārikh, (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-6 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each ...	12	0
Muntakhabu-l-Lubāb, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each ...	7	2
Ma'āsir-i-'Ālamgīrī, (Text), Fasc. 1-6 @ /6/ each ...	3	4
Nukhbatu-l-Fikr, (Text) Fasc. 1 ...	0	6
Nizāmi's Khiradnāmah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each ...	1	8
Riyāzu-s-Salātin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...	1	14
Ditto Ditto (English) Fasc. 1-5 ...	3	12
Tabaqāt-i-Nāṣirī, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...	1	14
Ditto (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each ...	10	8
Ditto Index ...	1	0
Tārīkh-i-Firūz Shāhi of Ziyān-d-dīn Barnī (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each... 2	10	
Tārīkh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each... 2	4	
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each ...	3	0
Wis o Rāmin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...	1	14
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /6/ each ...	6	6
Tuzuk-i-Jahāngirī (Eng.) Fasc. 1 ...	0	12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/ each ...	20	0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.		
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8) 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/per No. to Non-Members.		
<i>N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>		
4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 ...	3	0
A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ...	4	0
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J.A.S.B., 1868) ...	2	0
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1875) ...	4	0
5. Anīs-ul-Musharraḥīn ...	3	0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata ...	3	0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal ...	3	8
8. Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each... 32	0	
9. Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāzī, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ...	2	0
10. Khizānatu-l-'ilm ...	4	0
11. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each ...	40	0
12. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ...	18	0
13. Sharaya-ool-Islām ...	4	0
14. Tibetan Dictionary, by Csoma de Kőrös ...	10	0
15. Ditto Grammar ...	8	0
16. Kaçmīraçabdāmṛta, Parts I and II @ 1/8/ ...	3	0
17. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson... 1	0	
18. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kāsmīr, by M. A. Stein, Ph.D., Jl. Extra No. 2 of 1899 ...	4	0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-29 @ 1/ each ... 29 0
 Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

12-12-04.

Books are supplied by V.-P.P.

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY
NOV 14 1906
CAMBRIDGE, MASS.

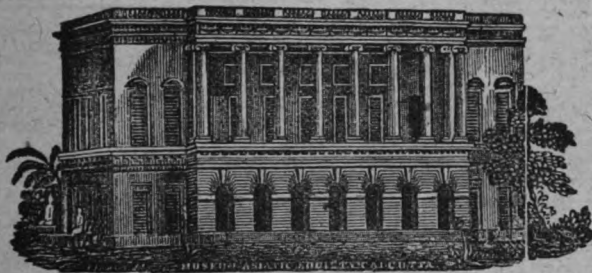
40113
Ind 2121
Box on sh

BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1140.

14

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।
सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPANĀ KATHĀ
OF -
SIDDHARṢI.

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.
FASCICULUS IX.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1906.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. BERNARD QUARITCH,

115, PICCADILLY, LONDON, W., AND MR. OTTO

HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 2-4 @ /6/ each	...	Rs. 1	12
Advaitachinta Kaustubhe, Fasc. 1-2	...	0	12
*Agni Purāna, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	4	2
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-5 @ /6/	...	7	8
Aphorisms of Sāṅḍilya, (English) Fasc. 1	...	0	12
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
Aṣṭavaiidyaka, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 2-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	9	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1.	...	1	0
Bāla Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2	...	0	12
Baudhayana Srāuta Sutra, Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	1	2
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, Fasc. 1-5	...	1	14
Bṛhaddśvātā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	8
Bṛhaddharma Purāna, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
Bodhicaryavatara of Cantidevi, Fasc. 1-3	...	1	2
Catadusani, Fasc. 1-2	...	0	12
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8	0
Ātapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-3, Vol. III, Fasc. 1-7	...	6	6
Ātasahasrika-prajnaparamita (Text) Part I, Fasc. 1-10 @ /6/ each	...	3	12
*Caturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1-25; III, Part I, Fasc. 1-18. Part II, Fasc. 1-10 @ /6/ each; Vol IV, Fasc. 1-5	...	21	12
Ālokavartika, (English) Fasc. 1-5	...	3	0
*Āraṇṭa Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 6-17 @ /6/ each	...	4	8
Ditto Ānkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each; Vol 4, Fasc. 1	...	6	0
Ārī Bhāshyam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	1	2
Dan Kriya Kaumudi, Fasc. 1-2	...	0	12
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol I, Fasc. 1-7...	...	2	10
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1.	...	0	6
Kāla Viveka, Fasc. 1-6	...	2	4
Kātantra, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4	8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	10	8
Kūrma Purāna, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	3	6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	2	4
Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each...	...	4	2
Mahā-bhāṣya-pradīpodyōta, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-12 Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each.	...	9	6
Manuṭikā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	1	2
Mārkaṇḍeya Purāna, (English) Fasc. 1-9 @ /12/ each	...	6	12
*Mīmāṃsā Darśana, (Text) Fasc. 7-19 @ /6/ each	...	4	14
Nyāyavārtika, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/	...	2	4
*Nirukta, (Text) Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	3	0
Nityacarapaddhati Fasc. 1-7 (Text) @ /6/	...	2	10
Nityacarapradīph Fasc. 1-6	...	2	4
Nyayabindantikā, (Text)	0	10

विमलो मुग्धबुद्धिरिति ॥ अचान्तरे यस्त इव मकरेषु दक्षित इव
 वज्रेषु समाघात इव हतान्तेन न जाने कां प्राप्तोऽहमवस्थां । यतः
 समुन्मूल्यदिवान्त्राणि मे प्रादुर्भूतसुदरशूलं उत्पाटयन्तीव सोचने
 प्रवृद्धा शिरोवेदना प्रकम्पितानि सन्धिवन्धनानि प्रचक्षितं रदन-
 जास्रं समुल्लसितः श्वाससमीरणः भग्ने नयने निवृद्धा भारती ।
 समाकुलीभूतो विमलः । कृतो हाहारवः । समागतो धवलराजः ।
 मिश्रितो जनसमूहः । समाहृतं वैद्यमण्डलं । प्रयुक्तानि भेषजानि ।
 न संजातो विशेषः । स्मृतं विमलस्य तद्रत्नं । अथमवधरसास्येति
 मत्वा गतो वेगेन तत्प्रदेशं । निरूपितं यत्नेन यावन्न दृश्यते तद्रत्नं
 ततो जाता विमलस्य मदौच्यचिन्ता । कथमसौ जीविष्यति । ततः
 समागतो मम समीपे ॥ अचान्तरे विजृम्भितैका वृद्धनारी ।
 मोटितमनया शरीरं उद्वेक्षितं भुजयुगलं मुत्कलीभूताः केयाः कृतं
 विकरासुरूपं मुक्ताः फेत्कारारावाः वस्त्रिगतमुद्दामदेह्या । भीतः
 सराजको जमः । ततो विधाय पूजामुत्पाद्य धूपं पृष्टासौ । भट्टा-
 रिक्के का त्वमसीति । सा प्राह । वनदेवताहं । मयाथमेवं विहितो
 वामदेवो यतोऽनेन पापेन सङ्गावप्रतिपन्नोऽपि वञ्चितोऽयं सरसो
 विमलः । हतमस्य रत्नं निखातमन्यप्रदेशे पुनर्गृहीत्वा नष्टः
 पुनरानीतेन रक्षितमास्रजास्रं । एवं च कथितं तथा वनदेवतया
 सविस्तरं मदौघं विस्त्रक्षितं दर्शितं तत्र प्रदेशे रत्नं । आह च ।
 तदेष मया पूर्णनीयो दुष्टात्मा वामदेवः । विमलेनोक्तं ।
 सुन्दरि मा मैवं कार्षीर्महानेवं क्रियमाणे मम चित्तषण्णापः
 संपद्यते । ततो विमलाभ्यर्चनया मुक्तोऽहं वनदेवतया । निन्दितोऽहं

लोकेन धिक्कारितः शिष्टजनेन हसितो बालसार्धेन बहिष्कृतः
 खजमवर्गेषु । जातस्तृणादपि जनमध्ये लघुतरो ऽहमिति । तथापि
 महानुभावतया विमलो मामवलोकयति शिरमनस्त्रित्या न
 दर्शयति विप्रियं न मुञ्चति स्नेहभावं न शिथिलयति प्रसादं न
 रहयति मां क्षणमप्येकं । वदति च । वयस्य वामदेव न भवता
 मनागप्यज्ञजनवचनैस्त्रिप्तोद्देशो विधेयः । यतो दुराराधोऽथं
 लोकस्ततो भवादृशामेष केवलमवधीरणामर्हतीति । न च न
 प्रतीतं तस्य महात्मनो विमलस्य तदा मदीयचरितं । तथापि

अहं बद्धलिकादोषान्तादृशो दुष्टचेष्टितः ।

स तादृशो महाभागस्तचेदं विद्धि कारणम् ॥

वारुणामुदरं गच्छेदस्तं प्राच्यां दिवाकरः ।

लङ्घयेत स्वमर्यादां यदा चौरमहार्णवः ॥

अथवा ।

वज्रिपिण्डोऽपि जायेत कदाचिद्धिमश्रीतलः ।

अस्त्रावुत्तरेक्षीरे निक्षिप्तो मेरुपर्वतः ॥

निर्व्याजस्नेहकारुण्यः सद्वाक्षिण्यमहोदधिः ।

तथापि सुजनो भद्रे प्रतिपन्नं न मुञ्चति ॥

अन्यच्च ।

जानन्नपि न जानीते पश्यन्नपि न पश्यति ।

न अद्भुत्ते च शुद्धात्मा सञ्जनः स्वप्नचेष्टितम् ॥

ततोऽहं बन्धुभिस्त्र्यक्तो लोके संजातलाघवः ।

विचरामि तदा सार्धं विमलेन महात्मना ॥

अथान्यदा मया युक्तो विमलो विमलेक्षणः ।
 संप्राप्तस्तत्र जनेन्द्रमन्दिरे वन्दनेच्छया ॥
 विधायाशेषकर्तव्यं प्रणिपत्य जिनेश्वरम् ।
 अथासौ स्तोत्रमारब्धो विमलः कलया गिरा ॥
 अचान्तरे लषह्रीन्निर्विद्योतितदिगन्तरः ।
 स रत्नचूडः संप्राप्तः खरैः परिवेष्टितः ॥
 अथासौ मधुरध्वानमाकर्ष्य श्रुतिपेशस्रम् ।
 ततः संचिन्मसत्येवं रत्नचूडः प्रमोदितः ॥
 अथे स स्तौति धन्यात्मा विमलो जन्तुबान्धवम् ।
 भगवन्तं महाभागं तत्तावच्छ्रूयतामिदम् ॥
 ततो निश्चतस्रश्चारो मूकौष्ठ्य खखेचरान् ।
 सहैव चूतमञ्जर्या चिचन्यस्त इव स्थितः ॥
 अथ गम्भीरनिर्घोषः स्फुटकण्ठकभूषणः ।
 आनन्दोदकपूर्णाक्षः क्षिप्रदृष्टिर्जिमानने ॥
 सङ्गत्त्वावेग्रयोगेन साक्षादिव पुरः स्थितम् ।
 जिनेशं परमात्मानं भगवन्तं समातनम् ॥
 सोपाकृष्यं सविश्रम्भं सखेहं प्रणयान्वितम् ।
 ततः संस्तोत्रमारब्धो विमलोऽमलमानसः ॥
 अपारघोरसंसारनिमग्नजनतारक ।
 किनेष घोरसंधारे नाथ ते विस्मृतो जनः ॥
 सङ्गावप्रतिपन्नस्य तारणे लोकबान्धव ।
 मयास्य भुवमानन्द धेनाद्यापि विलम्ब्यते ॥

आपन्नशरणे दीने कद्वषामृतसागर ।
 न युक्तमीदृशं कर्तुं जने नाथ भवादृशाम् ॥
 भीमेऽहं भवकान्तारे मृगश्रावकसन्निभः ।
 विमुक्तो भवता नाथ किमेकाकी दयालुना ॥
 इतस्त्रेतस्य निश्चिन्तयचक्षुरस्तारकः ।
 निरासन्नो भयेनैव विनश्येऽहं त्वया विना ॥
 अगन्तवीर्यसम्भार अगदासन्नदायक ।
 विधेहि निर्भयं नाथ मामुन्तार्य भवाटवीम् ॥
 न भास्करादृते नाथ कमलाकरबोधनम् ।
 यथा तथा अगच्छेत् त्वदृते नास्ति निर्दयिः ॥
 किमेष कर्मणां दोषः किं ममैव दुरात्मनः ।
 किं वास्य हतकालस्य किं वा मे नास्ति भयता ॥
 किं वा सद्गुणनिर्गच्छ सद्गुणस्त्वपि तादृशी ।
 निश्चलाद्यापि संपन्ना न मे भुवनभूषण ॥
 लीलादक्षितनिःशेषकर्मजाल ह्यपापर ।
 मुक्तिमर्थयते नाथ येनाद्यापि न दीयते ॥
 स्फुटं च अगदासन्न नाथेदं ते निवेद्यते ।
 नास्तीह शरणं लोके भगवन्तं विमुच्य मे ॥
 त्वं माता त्वं पिता बन्धुस्त्वं स्वामी त्वं च मे गुरुः ।
 त्वमेव अगदानन्द जीवितं जीवितेश्वर ॥
 त्वयावधीरितो नाथ मीनवज्रखवर्जिते ।
 निराशो दैन्यमासन्नस्य धियेऽहं जगतीतले ॥

स्रसंवेदनसिद्धं मे निश्चयं त्वयि मानसम् ।
 साक्षाद्भूतान्यभावस्य यदा किं ते निवेद्यताम् ॥
 मच्चित्तं पद्मवन्नाथ दृष्टे भुवनभास्करे ।
 त्वयीह विकसत्येव विद्वत्कर्मकोशकम् ॥
 अमनजन्तुसन्मानव्यापाराक्षयिकस्य ते ।
 ममोपरि जगन्नाथ न जाने कौदृशी दया ॥
 समुन्नते जगन्नाथ त्वयि सद्गुर्मनोरदे ।
 नृत्यत्येष मथूराभो महोर्दण्डशिखण्डिकः ॥
 तदस्य किमियं भक्तिः किमुन्मादोऽथमीदृशः ।
 दीयतां वचनं नाथ कृपया मे निवेद्यताम् ॥
 मञ्जरीराजिते नाथ सञ्चूते कलकोकिलः ।
 यथा दृष्टे भवत्येव लसत्कलकलाकुलः ॥
 तथैष सरसानन्दबिन्दुसन्दोहदायक ।
 त्वयि दृष्टे भवत्येवं मूर्खोऽपि सुखरो जनः ॥
 तदेनं मावमन्थेथा नाथासंबद्धभाषिणम् ।
 मत्वा जनं जगज्ज्येष्ठ सन्तो हि नतवत्सलाः ॥
 किं वासोऽस्त्रीकवाचास्त आस्रजास्रं लपन्नपि ।
 न आद्यते जगन्नाथ पितुरानन्दवर्धनः ॥
 तथास्त्रीसाचरोस्त्रापजस्याकोऽयं जनस्तव ।
 किं विवर्धयते नाथ तोषं किं नेति कथ्यताम् ॥
 अनाद्यभ्यासयोगेन विषयाशुषिकर्दमे ।
 गर्ते सूकरसंकाशं धाति मे चटुसं मनः ॥

न चाहं नाथ शक्नोमि तन्निवारयितुं चलम् ।
 अतः प्रसीद तद्देव देव वारय वारय ॥
 किं ममापि विकल्पोऽस्ति नाथ तावकशासने ।
 येनैवं सपतोऽधीश नोत्तरं मम दीयते ॥
 आरूढमियतीं कोटीं तव किङ्करतां गतम् ।
 मामथेतेऽनुधावन्ति किमद्यापि परीषदाः ॥
 किं चामौ प्रणताग्नेषजगवीर्यविधायक ।
 उपसर्गा ममाद्यापि पृष्ठं सुञ्चन्ति नो खलाः ॥
 पश्यन्नपि जगत्सर्वं नाथ मां पुरतः स्थितम् ।
 कषायारातिवर्गेण किं न पश्यसि पीडितम् ॥
 कषायाभिद्रुतं वीक्ष्य मां हि कारुणिकस्य ते ।
 विमोचने समर्थस्य नोपेक्षा नाथ युज्यते ॥
 विज्ञोकिते महाभाग त्वयि संसारपारगे ।
 आसितुं क्षणमप्येकं संसारे नास्ति मे रतिः ॥
 किं तु किं करवाणीह नाथ मामेष दारुणः ।
 आन्तरो रिपुसङ्घातः प्रतिबध्नाति सत्वरम् ॥
 विधाय मयि कारुण्यं तदेवं विनिवारय ।
 उद्दामस्त्रीलया नाथ येनागच्छामि तेऽन्तिके ॥
 तवायत्तो भवो धीर भवोत्तारोऽपि ते वयः ।
 एवं व्यवस्थिते किं वा स्त्रीयते परमेश्वर ॥
 तद्दीयतां भवोत्तारो मा विज्ञानो विधीयताम् ।
 नाथ निर्गतिकोक्षापं न शृण्वन्ति भवादृशाः ॥

इत्येवं विमलो यावत्सङ्गावर्षितमानसः ।
 भूतनाथमभिष्टुत्य पञ्चाङ्गप्रणतिं गतः ॥
 तावदुल्लासितानन्दपुष्पकोङ्गेदसुन्दरः ।
 संतुष्टस्तस्य भारत्या रत्नचूडः स खेचरः ॥
 साधु साधु कृतं धीर स्तवनं भवभेदिनः ।
 त्वथेत्येव ब्रुवाणोऽसौ प्रादुरासीत्तदा पुनः ॥
 धन्यस्त्वं कृतकृत्यस्त्वं जातोऽसि त्वं महीतले ।
 यत्सेदृशी महाभाग भक्तिर्भुवनबान्धवे ॥
 युक्त एवासि संसारात्त्रिष्वितस्त्वं नरोत्तम ।
 प्राप्य चिन्तामणिं नैव नरो दारिद्र्यमर्हति ॥
 एवं च कलवाक्येन विमलं खचराधिपः ।
 अभिमन्य ततो नाथं वन्दित्वा भक्तिनिर्भरः ॥
 तदग्रे विमलस्त्योच्चैर्वन्दनं प्रविधाय सः ।
 प्रथमं वन्दितस्तेन निविष्टः शङ्करभूतले ॥
 ततो विहितकर्तव्या निषणा चूतमञ्जरी ।
 विद्याधरनरेन्द्राय निषणा नतमस्तकाः ॥
 अथ पृष्टतनूदन्तौ जाततोषौ परस्परम् ।
 विमलो रत्नचूडस्य सम्भाषं कर्तुमुद्यतौ ॥
 उक्तं च रत्नचूडेन महाभाग निगम्यताम् ।
 हेतुना येन संजातं मम कालविलम्बनम् ॥
 नानीतो भवदादिष्टः स स्वरिबुधनामकः ।
 तत्रापि कारणं किञ्चिन्नृपहाभाग निगमय ॥

इतो नतोऽहं वैतास्त्रे दृष्टान्मा शोकविक्रमा ।
 तातश्च मदियोगेन तौ च संधीरितौ मया ॥
 अथातीते द्विने तस्मिन् सङ्गमानन्दबन्धुरे ।
 राचौ स्थितोऽहं ग्रथ्याद्यां कृतदेवनमस्कृतिः ॥
 ध्यायतः परमात्मानं भगवन्तं जिनेश्वरम् ।
 समागता च मे निद्रा द्रव्यतो न तु भावतः ॥
 तावद् भो भो महाभाग भुवनेश्वरभक्तक ।
 उत्तिष्ठेति गिरं शृण्वन् विबुद्धोऽहं मनोहराम् ॥
 अथ विद्योतिताशेषदिकृष्णप्रतिभास्वराः ।
 तदाहं पुरतः साक्षात्पश्यामि बद्धदेवताः ॥
 ततः ससम्भ्रमोत्पानविहितातुल्यपूजनम् ।
 ताभिर्मां साक्षयन्तीभिरिदमुक्तं वचस्तदा ॥
 धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि पूजनियोऽसि मादृश्याम् ।
 यस्य भागवतो धर्मः स्थिरस्ते नरसत्तम ॥
 रोहिण्याद्या वयं विद्यास्तव पुष्टेन चोदिताः ।
 सर्वास्ते योग्यतां मत्वा समायाताः स्वयंवराः ॥
 आर्वाजता गुणैस्तात तावकीनैः सुनिर्मलैः ।
 अत्यन्तमनुरक्तास्ते सर्वाः सर्वात्मना वयम् ॥
 यस्य भागवतो धीर नमस्कारो हृदि स्थितः ।
 सदा जाण्वस्यते लोके तस्य ते किमु दुर्लभम् ॥
 एताः पञ्चनमस्कारमन्त्रमाहात्म्ययन्त्रिताः ।
 आगत्य स्वयमेवेह वयं किङ्करतां गताः ॥

करिष्यामः प्रवेशं ते शरीरे पुरुषोत्तम ।
 प्रतीच्छ भवितव्यं च भवता चक्रवर्तिना ॥
 एतच्चास्माभिरादिष्टं विद्याधरबलं तव ।
 पदातिभावमापन्नमायातं द्वारि वर्तते ॥
 अक्षकुण्डलकेयूरकिरीटमणिभास्कराः ।
 ततः प्रविश्य ते सर्वे खेचरा मे नतिं गता ॥

अत्रान्तरे प्रहतसुहामातोद्यग्रब्धं प्राभातिकद्वरं । पठितं च काण्ड-
 निवेदकेन । अदुत

एष भो भास्कारो लोके स्वभावादुदृष्टं गतः ।
 प्रबोधकारको नृणां दृष्टिप्रवरदायकः ॥
 सद्नुष्ठानहेतुश्च सर्वाधामर्थसम्पदाम् ।
 सन्मादक इति ख्यातः सङ्कर्म इव वर्तते ॥

ततः ।

भो भो लोकाः समुत्थाय सङ्कर्मं कुरुतादरम् ।
 येन वोऽतर्किता एव संपद्यन्ते विभूतयः ॥

एतच्चाकर्ष्यं चिन्तितं मया । अथे भगवद्भाषितसङ्कर्ममाहात्म्य-
 मिदं घटतर्कितोपनता एव सिद्धा ममैताः सर्वविद्याः । न चेदं
 मे हर्षस्नानं । विद्मः स्वल्पेण समुपस्थितो मे । न भविष्यति विम-
 लेन साधं दीक्षापक्षं । यतः पुष्पानुबन्धि पुष्पमपि भगवता
 सौवर्षिकमिगडतुष्यं व्याख्यातं । आदिष्टं च पूर्वमेव मे चन्दनेन
 विद्याधरचक्रवर्तिनं समर्थितं च महात्मना विमलेन । तत्का गतिः ।
 भक्तिव्यमेवमनेन । तदेवं चिन्तयत एव मे कृतो देवताभिः

शरीरेऽनुप्रवेशः । प्रारब्धो विद्याधरसमूहैर्मे राध्याभिषेकः । कृतानि
 कौतुकानि विहितानि माङ्गलिकानि समुपनीतानि सत्तीर्थोद्-
 कानि प्रकटितानि रत्नानि सञ्जीव्यताः कनकरत्नकलत्राः । एवं
 च महता विमर्देन निर्वर्तितो मे राध्याभिषेकः । ततः पूजयतो
 देवान् सन्मानयतो गुरुन् स्थापयतो राजनीतिं निरूपयतो भृत्य-
 वर्गं कुर्वतो यथार्हप्रतिपत्तिं समाचरतोऽभिनवराध्याोचितं सर्वं
 करणीयं सञ्चितानि मम कियन्त्यपि दिनानि । ततो निराकु-
 लीभूतस्य मे संकृतो युष्मदादेशः । विनितं च । अये नाप्तेषितो
 ऽसौ मया बुधसूरिर्न गौतो विमलसमीपं । अहो मे प्रमत्तता ।
 ततस्तद्गवेषणार्थं स्वयमेव भ्रान्तोऽहं भूरिभूमिमण्डलं । दृष्ट्यैकत्र
 नगरे मया बुधसूरिः । निवेदितो युष्मद्वृत्तान्तः । ततोऽभिहित-
 मनेन । गच्छ त्वं तावद्दिदिमिदं च विमलाय निवेद्य । अहं तु
 पश्चादागमिष्यामि । अयमेव हि विमलबन्धुर्न प्रतिबोधनोपायो
 नान्यः । ततः कर्णाभ्यर्णं स्थित्वा शनैः कथितो विमलाय रत्नचूडेन
 स प्रच्छन्नो बुधसूरिसन्देशकः । स तु मया नाकर्णित इति ।
 प्राह च रत्नचूडः । तदनेन कारणेन संजातो मे कासविषण्णः ।
 असुना च हेतुना नानीतो बुधसूरिरिति । विमलेनोक्तं । सुन्दर-
 मनुष्ठितमार्येण । ततः प्रविष्टाः सर्वेऽपि नगरे । स्थित्वा च महा-
 प्रमोदेन द्विषाणि दिनानि गतः स्वस्वामं रत्नचूडः ।

विमलस्तु ततः प्रभृति गाढतरमभ्यस्ततया कुशलभावस्य प्रहीण-
 तया कर्मजालस्य विशुद्धतया ज्ञानस्य हेयतया विषयाणां उपादेय-
 तया प्रशमस्य अविद्यमानतया दुस्वरितानां प्रवृत्ततया जीववीर्यस्य

प्रत्यासन्नतया परमपदसम्पत्तेर्न बद्धमन्यते राज्यश्रियं न कुर्वते शरीर-
संस्कारं न क्षलति विचित्रस्त्रीणाभिः नाभिसापति घाम्यधर्मसम्बन्ध-
गन्धमपौति । केवलं भवचारकविरक्तचित्तः शुभधानानुगतः काशं
गमयति । तं च तथाविधमवलोक्य पितुर्धवस्तनूपतेर्मातुस्तु कम-
स्तसुन्दर्याः समुत्पन्ना चिन्ता । यथैष विमलकुमारः सत्यपि मनो-
हरे तावद्ये विद्यमानेऽप्यपहसितधनदविभवे विभवे पश्यन्नयधरिता-
मरसुन्दरीणावस्था नरेन्द्रकन्यका अधःकृतमकरकेतनोऽपि रूपाति-
श्रयेण संगतोऽपि कक्षाकक्षापेन नौरोगोऽपि देहेन संपूर्णोऽपौश्रिय-
सामय्या रक्षितोऽपि मुनिदर्शनेन नास्तीयते यौवनविकारेर्न निरौ-
चते ऽर्धाक्षिनिरौचितेन न जल्पति मन्मगस्त्वलितवचनेन न सेवते
नेषादिकक्षा न बद्धमन्यते भूषणानि न गृह्यते मदान्धतया न
विमुच्यते सरसतया न विषहते विषयसुखनामापौति । तत्कि-
मिदमीदृशमस्य संसारातीतमलौकिकं चरितं । यावच्चैष प्रिय-
पुत्रको विषयसुखविमुखः स्वप्नं मुनिवदवतिष्ठते तावदावयोरिदं
निष्कलं राज्यं अकिञ्चित्करी प्रभुता निष्प्रयोजना विभवा मृत-
समानं जीवितमिति । ततः कथं पुनरेष विषयेषु प्रवर्तिष्यते
कुमार इति संपन्नो देवीनूपयो रहसि पर्यालोचः । स्थापितः
सिद्धान्तः । यदुत स्वयमेव तावदभिधीयतां विषयसुखानुभवं
प्रति कुमारः । स हि विनीततया दाक्षिण्यधनतया च न कदाचन
पिचोर्वचनमतिहासयिष्यतीति । मत्वा ततोऽन्यदाभिहितो रहसि
जननीजनकाभ्यां विमलकुमारः । यथा पुत्र मनोरथग्रतेस्वमावयो-
र्जातोऽसि राज्यधूर्धरण्यमस्य वर्तसे । तत्किमिति नानुश्रीकथसि

निजावस्थानुरूपं । किं नाधितिष्ठसि राज्यं । किं न क्षुरषे दार-
संग्रहं । किं नानुभवसि विषयग्रामं । किं न वर्धयसि कुलसन्ततिं ।
किं नोत्पादयसि प्रजानामानन्दं । किं नाह्लादयसि बन्धुवर्गं ।
किं न पूरयसि प्रणथिजनं । किं न तर्पयसि पिष्टदेवान् । किं न
सन्मानयसि मित्रवर्गं । किं न जनयसि वचनमिदं कुर्वन्नावधोः
प्रमोदसन्दोहमिति । विमलेन चिन्तितं । सुन्दरमिदमाभ्यामभि-
हितं । भविष्यत्ययमेव प्रतिबोधनोपायः । ततोऽभिहितमनेन ।
यदाज्ञापयति तातो यदादिग्रत्यम्ना तत्समसं मादृशां करणो-
चितं । नात्र विकल्पः । किं तु ममायमभिप्रायः । यदि सर्वेषां
स्वराज्ये दुःखितलोकानामपहृत्य बाधां संपाद्य च सुखं ततः स्वयं
सुखमनुभूयते तत्सुन्दरं । एवं हि प्रभुत्वमाचरितं भवति नान्यथा ।
तथाहि ।

विधाय लोकं निर्वाहं स्थापयित्वा सुखेऽखिलम् ।

यः स्वयं सुखमन्विच्छेत्स राजा प्रभुव्यथते ॥

यस्तु लोके सुदुःखार्ते सुखं भुङ्क्ते निराकुलः ।

प्रभुत्वं हि कुतस्तस्य कुचिंभरिरसौ मतः ॥

तदिदमत्र प्राप्तकालं । वर्तते तावदेव संतापिताग्नेषुभूमसुखो
पीयूषसमयः । ततोऽहमत्रैव मनोमन्दमाभिधाने गृहोपवने युक्तो
बन्धुवर्गेण परिहृतो मित्रवृन्देन सेवमानो धर्मसमयोचितां राज-
स्त्रीणां संपादयामि ताताम्बयोः सम्बन्धिनमादेशं । केवलं मिथु-
व्यन्तां राजपुरुषा ये सर्वे दुःखदौर्गत्योपहतं लोकं गवेषयित्वा
समानोच्य च मया सार्धं सुखमनुभावयन्तीति । एतच्चाकर्षं प्रहृष्टो

धवलराजः प्रमुदिता कमलसुन्दरी । ततोऽभिहितमाभ्यां । साधु
 वत्स गुरुवत्सल साधु चारु जल्पितं वत्सेन युक्तमिदमीदृशमेव भवतो
 विवेकस्तेति ॥ ततस्तत्र मनोनन्दने गृहोपवने सञ्जीकारितमति-
 विशालं नरेन्द्रेण हिमगृहं । तत्राच्छादितं निरन्तरं नखिनौदलैः
 समन्तादुपगूढं मरकतहरितैः कदलीवनेर्विष्टं सततवाहिन्या कर्पूर-
 पूरितोदकप्रवाहया गृहमद्या विक्षेपितं मलयजकर्पूरसोदगार्धा
 कृतविभागसुग्रीरमृषासनासकल्पितैर्भिन्निभागैः । ततस्तत्र तादृशे
 पीनसन्तापहारिणि शिशिरसुखोत्कम्पकारिणि महति हिमभवने
 विरचितानि शिशिरपल्लवग्रथनानि कल्पितानि शिशिरसुखदमृदू-
 न्वासनानि प्रवेष्टितः सह लोकसमूहेन विमलकुमारः । ततः
 समक्षेणापि जनसमुदयेन सहित एव विस्मितः सरसचन्दनेन
 गृष्टितः कर्पूरेणुना माक्षितः सुरभिपाटलादामभिर्विराजितो
 मल्लिकालुसुमसखकैरालिङ्गितः सुखमुक्ताफलकलापेन निवसितः
 सुखकोमलवसनैर्वीष्यमानः शिशिरबिन्दुवर्षिभिस्तासृष्टनैर्लाक्षितः
 स्नादुकोमलेनाहारेण प्रीत इव सुरभिताम्बुजेन प्रमोदित इव
 मनोहारिकाकशिगीतेन शानन्द इव विविधकरणाङ्गहारहारिणा
 नृतेन साहाद् इव ललितविद्यासिनीलोककुवलयदललोललोचन-
 मालावल्लोकनेन प्रविष्ट इव सह लोकेनावगाहितुं रतिसागरं ।
 तदेवं जननीजनकयोः प्रमोदसन्देशदानार्थं सर्वेषामपि लोका-
 नामात्मनोऽप्यधिकतरं बहिःसुखं संपादयन्नासितुं प्रवृत्तो विमल-
 कुमारः । प्रवेशयन्ति च यथादर्शं राजादेशेन नियुक्तपुरुषा
 दुःखदौर्गत्योपहतं तत्र लोकं । ततः क्रियते तेषां दुःखापनोदः
 संपाद्यते शानन्दातिरेक इति । एवं च ।

नृपतोषविधायिविस्त्रासकरे सुखसागरवर्तिनि राज्यधरे ।

अथ तत्र सुते सुभगे विमले प्रमदः क्रियते नगरे सकले ॥

एवं शानन्दिते राजनि तुष्टायां महादेश्यां प्रसुदिते सकले
जने विमलसुखसागरावगाहनेन प्रविष्टाः केषिन्नियुक्तपुरषास्तत्र
श्चिमच्छे । दत्ता तैरन्तरा जवनिक्ता । तथा च व्यवहितमेकं पुरुषं
संख्याय छतप्रणामैर्विज्ञापितं तैः । यथा देव देवादेशेन विचर-
द्भिरस्माभिर्दृष्टोऽयमत्यन्तदुःखितः पुरुषः समानीतश्च देवसमीपं ।
न चैष गाढबौभत्सतया देवदर्शनयोग्य इति मत्वा जवनिकया व्यव-
हितोऽस्माभिरिह प्रवेशित इत्येतदाकर्ण्य देवः प्रमाणं । धवस्तरा-
जेनोक्तं । भो भद्राः क्व दृष्टोऽयं युष्माभिः कथं चात्यन्तदुःखित
इति । ततोऽभिहितमेकेन । देव अस्ति तावदितो निर्गता वयं
देवादेशेन दुःखदारिद्र्योपहतलोकानयनार्थं । निरूपितं नगरं
थावद्दृष्टं समस्तमपि तत्सततानन्दं । ततो गता वयमरथे थावद्दृष्टो
दूरादयं पुरुषः । कथं ।

वर्तमानेऽतिमध्याह्ने भृतसे वक्रिसन्निभे ॥

उत्तमन्नोहपिण्डाभे जगत्तपति भास्करे ।

निर्दाहिमुर्मुंराकारे सूक्ष्मधूलौमहापथे ॥

पादपाणविनिर्मुक्तो गच्छन्नेष विशोकितः ।

ततोऽयं दुःखित इति ज्ञत्वा दूरादुच्चैरभिहितो ऽस्माभिः ।
थदुत भो भो भद्र तिष्ठ तिष्ठेति । जनेनोक्तं । भो भद्राः
स्मितोऽहं यूयं तिष्ठतेति । ब्रुवाणो गन्तुं प्रवृत्तः । ततो
मथा गत्वा वेगेन बलादानीतोऽयं तदमूले । निरूपितः सर्वे राज-

पुरुषैः यावद्द्वदग्धस्त्राणुरिवातिष्ठणो वर्षेन बुभुक्षासामेणोदरेण
 पिपासाशोषितेनाधरोष्ठेन अध्वस्त्रेदनिःसहेनाङ्गेन बहिरन्तस्ताप-
 सूचकेन स्त्रेदजलेन कुष्ठेन गलता कृमिजासोष्वणेन देहेन अन्तः-
 शूलनिवेदकैर्मुखभङ्गैः प्रकल्पमानया जराजीर्णकपोलया गात्रयक्षा
 महाज्वरसूचकेन दीर्घाण्णनिःश्वासजालेन मलाविलेनाश्रुगलना-
 विकलेन शोषनयुगलेन प्रविष्टया नासिकया शटितप्रायैः करचर-
 षैरभिनवसुक्षितेन मस्रनेनात्यन्तमस्त्रिनेश्वरखण्डैर्लक्षमानेन कम्ब-
 लेन गृहीतेन सट्पडेनासासुदयेन करतलविलम्बिनौर्णिकपिच्छेन ।
 सर्वथा

निधानं सर्वदुःखानां दारिद्र्यस्य परा गतिः ।

अथमेवेति सर्वेषां तदास्माकं इति स्थितम् ॥

एनं वीक्ष्य नरं नाथ गाढं बीभत्सदर्शनम् ।

श्चिन्तितं च तदास्माभिः सोऽयं प्रत्यक्षनारकः ॥

ततोऽभिहितोऽस्माभिः । भद्र किमित्येवंविधे मध्याह्ने बन्ध-
 मीषि । किमिति श्रौतस्तच्छायायासुपविष्टः सुखासिकया न तिष्ठ-
 सीति । अनेनोक्तं । भद्रा न खल्वहं स्थायन्तोऽस्मि । गुरोरादेशेन
 पर्यटामि । तदायन्तोऽहं । अस्माभिश्चिन्तितं । अथे परवशोऽयं
 वराकः । अहो कष्टमिदमस्य महत्तरं दुःखकारणं यदीदृशावस्त्र-
 खापि पराधौनत्वं नाम । ततोऽभिहितमस्माभिः । भद्र किं पुनरे-
 वमहर्निशमादेशं कुर्वतस्ते स गृहः करिष्यति । अनेनोक्तं । भद्राः
 सन्ति मम कृतान्तसदृशा बन्धिनोऽष्टाष्टणिकाः । तेभ्यो यन्विदा-
 नेन मां मोचयिष्यति । ततोऽस्माभिश्चिन्तितं । अहो कष्टतरमि-

दमस्त वराकस्त महत्तमं दुःखकारणं जदेवंविधावस्तथापि दान-
 पश्यं तन्मोक्षनदुराग्रा चेति । सर्वथा नातः परतरो दुःखी जगति
 लभ्यते । ततोऽस्माभिरुक्तं । भद्रं प्रवर्तस्त गच्छ राजकुले येन ते
 सर्वदुःखदारिद्र्यक्षणविमोक्षः क्रियते । अनेनोक्तं । अन्नं भवतां
 मदीयचिन्तया । न खलु भवादृशैर्मोक्षितो सुखेऽहमिति । नृवाणो
 गन्तुं प्रवृत्तः । ततश्चिन्तितमस्माभिः । अरे शोभाद् इवायं
 दुरात्मा । तथापि कर्तव्यं राजग्रासनं । नेतव्योऽयं देवसमीपमि-
 त्याकलन्त्यानीतोऽस्माभिरिति । धवस्तुराजेनोक्तं । महत्कुटूहलं मे ।
 पश्चान्मेनं । अपनयत जवनिकामिति । ततोऽपनीता तैर्जवनिका ।
 बृष्टो यथानिर्दिष्टस्वरूपः पुरुषः । विस्मितः सपरिवारो राजा ।
 विमलेन चिन्तितं । अथे समागतः स एष भगवान् बुधसूरिः ।
 अहो भगवतो वैक्रियरूपकरणातिशयः अहो ममोपरि कक्षणा अहो
 परोपकारकरक्षेकरसनं अहो स्तसुखकार्यनिरपेक्षता अहो निर्व्या-
 जसौजन्यातिरेक इति । तथाहि ।

स्वकार्यमवधीर्यैव परकार्यं कृतोद्यमाः ।

भवन्ति सततं सन्तः प्रकृत्यैव न संशयः ॥

अथवा ।

स्वकार्यमिदमेतेषां यत्परार्थं प्रवर्तनम् ।

भागोः किं किञ्चिदस्वन्यज्ञोक्तोद्योतादृतेः पश्यम् ॥

अथवा ।

निजे सत्यपि साधूनां कार्यं नैवाद्दरः कश्चित् ।

सखाच्छनो जमदघोती बृष्टान्तोऽच निशाकरः ॥

नाभ्यर्चिताः प्रवर्तन्ते परकार्ये महाधिपः ।
 केन हि प्रार्थिता लोके वृष्टये धीर नीरदाः ॥
 सन्नेऽपि न सन्नेऽपि सुखं वाञ्छन्ति साधवः ।
 क्लिश्यन्ते यत्परार्थे ते वैव तेषां सुखाधिका ॥
 यथाग्निर्द्रवपाकाय जीवनाय यथामृतम् ।
 सन्भावेन तथा लोके परार्था साधुसन्ततिः ॥
 कथं ते नामृतं सन्तो ये परार्थपरायणाः ।
 इषावापि न मन्यन्ते समुखे धनजीविते ॥
 इत्येवं ते महात्मानः परार्थे कृतनिश्चयाः ।
 आत्मनोऽपि भवन्ते नूनं सिद्धप्रयोजनाः ॥

कुलकम् ।

तदेष भगवानेवं रूपमाख्याय वैक्रियम् ।

बोधनायं समासातो मद्भूना कृतोद्यमः ॥

संदिष्टं चानेन मम भगवता रत्नसूत्रस्य हसो । यथा-
 हमागमिष्यामि रूपान्तरेण भवता च दुःखितसत्त्वान्निषेणं कार्यं ।
 न चाहं विज्ञातोऽपि वन्दनीयः । न तावदात्मा परैर्लक्षयितव्यो
 भवता यावत्स्यार्थसिद्धिर्न संपन्नेति । ततः कृतो विमलेन बुधसू-
 रेर्मानसिको नमस्कारः । कथं ।

नमस्ते ज्ञातसद्भाव नमस्ते भव्यवत्सल ।

नमस्ते मूढजनूना सम्वोधकरणे पटो ॥

अज्ञानापारनीरेणसन्तारणपरायण ।

स्वागतं ते महाभाग चाह चाह त्वया कृतम् ॥ इति ।

भगवतापि मनसैवाभिहितं ।

संसारसागरोत्तारी सर्वकल्याणकारकः ।

सकार्षिद्वेषे भद्र धर्मसाभोऽसु तेऽनघ ॥

अपान्तरे द्विमभवनमध्ये प्रवेष्टितः स राजपुरुषैः पुरुषः । स
च खेदनिःसहतया द्राष्टव्य निषण्णो भूतत्वे प्रचलायितुं प्रयत्नः ।
ततस्तं तादृशमवलोक्य केचिदुपहसन्ति केचिच्छोचन्ति केचिजि-
न्दन्ति केचिद्वधीरयन्ति । तथान्ये परस्परं जल्पन्ति । यदुत

दुःखी दीनो दम्भान्तः शान्तः क्षान्तो बुभुक्षितः ।

एष प्रेक्षकप्राचः समायातो नराधमः ॥

जानीतः केन वाजीतः किंचिद्देव सुदुःखिनः ।

न वराको विजानीते केवलं प्रचलायते ॥

एतच्छाकस्य तेन रूपान्तरवर्तिना बुधस्वरिणा किं कृतम् ।

प्रदीपभस्वरौ कृत्वा ससन्नावशिगोचकौ ।

कोपाटोपसन्दाख्यानं ज्वलतेव विरीक्षितम् ॥

सप्तं च ।

आः पापाः किमहं जातो युक्तोऽपि विरूपकः ।

दुःखितो वा यतो यूथं मामेवं हसयाधमाः ॥

अप्यवर्णा बुभुक्षार्ताक्षुष्णार्ताः खेदनिःसहाः ।

तापार्ताः कुष्ठिनो यूथं ग्राहं भो बृडमानवाः ॥

शूलाक्रान्ता जराजीर्णा महाज्वरविबाधिताः ।

खीन्नादा विकलाशास्य यूथं ग्राहं नराधमाः ॥

यूथमेव परावन्ता यूथमेव अचार्दिताः ।

धूमं च प्रपलायध्वे नाहं भौ मूढमानवाः ॥
 हे पापाः कश्चिता धूमं नूनं काष्ठेन वाशिशाः ।
 सुनिं मां दुर्बलं मत्वा तेनैवं हसयाधुना ॥
 अथ तौ भास्कराकारौ दृष्ट्वा तस्याधिगोचरौ ।
 जाज्वलमानौ सहसा प्रकाशितदिगन्तरौ ॥
 जिह्वां च विद्युदाभासां दन्तपंक्तिं च भास्कराम् ।
 दृष्ट्वा श्रुत्वा च तां वाचं जगतः कम्पकारिणौम् ॥
 अथादेव तदास्थानं भीतकम्पितमानसम् ।
 संजातं सिंहनादेन अथा हरिष्ययुचकम् ॥
 ततो धवसराजेन विमलं प्रति भाषितम् ।
 कुमार नैव कोऽपीह नरः प्रकृतिमाशुषः ॥
 तथाहि ।

महाविषं पुरा अशुरधुना भास्कराधिकम् ।
 अथ देहीयते वत्स तेजसा वक्रकोटरम् ॥
 अनेकरणवद्भटकोटिविदारिणः ।
 श्रुत्वाश्च भारतीं वत्स कम्पते मम मानसम् ॥
 तदेष न भवत्येव तावत्सामान्यमानवः ।
 देवः कश्चिदिहायातः प्रच्छन्नो सुनिवेककः ॥
 एवं च क्षिते ।
 यावन्न तेजसा वत्स सर्वं भस्मीकरोत्ययम् ।
 तावत्प्रसादाद्यन्वेनं क्रोधान्धं सुनिपुङ्गवम् ॥
 विमलेनोक्तं ।

एवमेतन्न सन्देहः सम्यक्कालेन निश्चितम् ।
नेष सामान्यपुरुषो विषमः कोऽप्ययं महान् ॥

ततश्च

दूषणं प्रसाद्यतामेव यावन्नो याति विक्रियाम् ।
भक्तिपाद्या महात्मानः क्रियतां पादवन्दनम् ॥
तच्छ्रुत्वा विश्वसन्नोऽकिरीटकटकुण्डलः ।
धावन्नृचैर्महाराजो मुनेः पादगतिं गतः ॥
ततो दृष्ट्वा महाराजं पतितं क्रमयोऽक्षया ।
तथैव प्रणतं सूरैः सर्वं जनकदम्बकम् ॥

उक्तं च नरपतिना ।

शाम्बलेन महाभागो दोषमञ्जनैः कृतम् ।
ददातु च प्रसादेन स्त्रीयं मे दिव्यदर्शनम् ॥
ततो यावन्नृपो भूमेरुत्याद्य पुनरौषते ।
तावत्स कौटुम्बकेन सन्नोकेन विशोकितः ॥
सोऽचनानन्दिस्त्रावस्थनिर्जितामरविपद्दः ।
विश्वसद्दीप्तिविस्तारः शास्त्रादिव दिवाकरः ॥
अग्नेषस्यचणोपेतः सर्वावयवसुन्दरः ।
निषद्यः कमले दिव्ये सत्कार्तस्वरभास्वरे ॥
अथ तं तादृशं वीक्ष्य कान्तरूपं मुनीश्वरम् ।
सनुपास्ते जना जाता विस्मयोत्फुल्लसोचनाः ॥
परस्परं च जल्पितं प्रवृत्ताः । यदुत
कथं वा तादृशः पूर्वं कथमेवंविधो ऽधुना ।

नूनमेष महाभागो देव एव न संशयः ॥
 ततः कृत्वा नरेन्द्रेण कृत्वाटे करकुङ्कुमसम् ।
 स पृष्टो भगवानेवं कथं भो नाथ कथ्यताम् ॥

मुनिर्वाच ।

यतिरस्मि महाराज न देवो नापि दानवः ।
 विशेषयतिरूपं तु सिद्धादेवावगम्यते ॥

धवस्तराजेनोक्तं ।

यद्येवं किमिदं नाथ विहितं भवताहुतम् ।
 ईदृशं रूपनिर्माणं पूर्वं बीभत्सदर्शनम् ॥
 कृष्णवर्षादयो दोषा निजदेहविवर्तिनः ।
 अस्माकं भवतादिष्टाः किं वा संश्लिष्य कारणम् ॥
 कथं वा क्षणमात्रेण दिव्यरूपधरः परः ।
 भगवास्ताथ संपन्नो मादृशां कृतविस्मयः ॥
 तदिदं मे प्रसादेन सर्वं नाथ निवेदय ।
 मनोत्पन्नं मनोमध्ये महदत्र कुटूहलम् ॥
 मुनिराह महाराज कृत्वा मध्यस्थमानसम् ।
 कथ्यमानमिदं सर्वं समाकर्ष्य साध्यतम् ॥
 इदं विरचितं पूर्वं मया रूपं नरेन्दर ।
 निदर्शनार्थं जीवानां संसारोदरवर्तिनाम् ॥

यतः

एवं भूता इमे सर्वे जीवाः संसारवर्तिनः ।
 तथापि न विजानन्ति स्वरूपं मूढमानसाः ॥

अतोऽमीषां प्रबोधार्थं तादृन् बीभत्सदर्शनम् ।
 दृष्टान्तभूतं भूतानां रूपं भूप निरूपितम् ॥
 सुनिवेशधरं तच्च वक्ष्याथा भूप निर्मितम् ।
 कृष्णवर्णादयो दोषा युष्माकं ये च बोधिताः ॥
 तथापि कारणं भूप वर्णमानं नया स्फुटम् ।
 विधाय निपुष्पां बुद्धिं धीर चित्ते ऽवधारय ॥
 सुनयो ये महात्मानो बुद्धाः सर्वज्ञदर्शने ।
 तपःसंयमयोगेन चाश्रितास्त्रिष्वकक्षायाः ॥
 ते कृष्णवर्षा बीभत्साः सुत्पिपासादिपीडिताः ।
 कुष्ठिनोऽपि बह्विर्भूप सुन्दराः परमार्थतः ॥
 इते तु लोका रात्रेऽथे सद्गर्भवशिष्कृताः ।
 गृहस्थाः पापनिरताः विषयामिषगृह्णवः ॥
 एते यद्यपि दृग्गन्ते नीरोगाः सुखनिर्मराः ।
 तथापि तत्पतो ज्ञेया दुःखिता रोगपीडिताः ॥

किं च ।

कृष्णवर्षादक्षे दोषा गृह्णीषां यन्नि ते यथा ।
 तथा न यन्नि बाधूनां तदिदं ते निवेशते ॥
 बहिः कनकवर्षोऽपि पच्छित्तैः परमार्थतः ।
 अन्तः पापतमोलिप्तः कृष्णवर्षोऽभिधीयते ॥
 बहिरङ्गारवर्षोऽपि चित्ते स्फुटिकनिर्मलः ।
 नरो विचक्षुर्भूप कृष्णवर्षोऽभिधीयते ॥
 एवं च कृष्णवर्षोऽपि बाधुः संशुद्धमानवः ।

विज्ञेयः परमार्थेन सर्ववर्षी नराधिप ॥
 गृह्यस्तु सदा भूप पापारम्भपरायणः ।
 हेमावदातदेशोऽपि विज्ञेयः कृष्यवर्षकः ॥
 अनेन परमार्थेन मघोक्तमिदमज्ञया ।
 न कृष्यवर्षोऽहं लोका धूममेव तथाविधाः ॥
 तथा ।

संप्राप्तैरपि लो हस्तिर्विषयेषां नराधिप ।
 विद्वद्भिः परमार्थेन वा बुभुक्षा प्रकीर्तिता ॥
 तथा बुभुक्षिताः सर्वे सुवनोदरस्परिणः ।
 अमी वराकाः सङ्गर्मविक्षा मूढजनवः ॥
 ते हि अद्यपि दृश्यन्ते हन्ताः संपूरितोदराः ।
 तथापि तत्त्वतो ज्ञेया बुभुक्षाभिमितोदराः ॥
 साधवस्तु महात्मानः सदा सन्तोषपोषिताः ।
 न पोषितास्तथा भूप भीमभावबुभुक्षया ॥
 तेन अद्यपि दृश्यन्ते विरिक्तजठराः परम् ।
 तथापि तत्त्वतो ज्ञेयास्तै हन्ताः सख्यमानसा ॥
 इदं कारणमाशोष्य बुभुक्षार्ताः पुरा मया ।
 धूमसुक्ता धरानाथ हस्तज्ञात्मा प्रकाशितः ॥
 तथा ।

अनागतेषु भोगेषु लोऽभिलाषो नराधिप ।
 वा पिपासेति विज्ञेया भावकच्छत्र प्रीयसी ॥
 तथा पिपासिताः सर्वे पिबन्तोऽप्युदकं जनाः ।

ये केचिद्भूप दृश्यन्ते जैनधर्मवर्षिकृताः ॥
 मुनयस्तु सदा धन्या भाविभोगेषु निःस्पृहाः ।
 तेनोदकं विनाप्येते पिपासादूरवर्तिनः ॥
 अतः पिपासिता यूयमहं तु न दृषार्दितः ।
 मत्वेदं कारणं मत्वा पुरा राजन्निवेदितम् ॥

तथा ।

अस्मत्प्रसन्नपर्यन्तो दोषचौरग्रताकुलः ।
 विषमो विषयव्याप्तो दुःखधूष्या प्रपूरितः ॥
 अयं नरेन्द्र संसारो विद्वद्भिर्भावस्युषा ।
 अध्वा निरीक्षितो घोरः खेदहेतुः शरीरिणाम् ॥
 एते च सततं जीवा गृहीत्वा कर्मग्रन्थसम् ।
 वदन्तो भवमार्गोऽथ न कुर्वन्त्युग्रयाणकम् ॥
 तेनामी जैनसद्गुरुंरक्षिता मूढजन्तवः ।
 संसाराध्वमहाखेदखेदिताः सततं मताः ॥
 ततो यद्यपि दृश्यन्ते गृहे श्रौतसमष्टये ।
 तथापि तत्ततो ज्ञेया गच्छन्तः पथि ते सदा ॥
 मुनयस्तु सदा भूप विवेकवरपर्वते ।
 आरूढाः सतताङ्गादे वर्तन्ते जैनसत्पुरे ॥
 तत्र चित्तसमाधानं मष्टपं हिमश्रौतसम् ।
 आशाश्च निर्धृतात्मानस्त्रिष्ठन्ति विगतग्रमाः ॥
 ततो यद्यपि दृश्यन्ते ते वधिः खेदनिःस्रवाः ।
 विज्ञेयाः खेदनिर्मुक्ताश्चापि परमार्थतः ॥

तदिदं कारणं मत्वा भवन्तः खेदमिःसहाः ।
अहं तु नेति राजेन्द्र मया पूर्वं निवेदितम् ॥

तथा ।

क्रोधो मानसतया माया लोभश्चेति चतुर्विधः ।
तापः संसारिणां भूष सर्वाङ्गीणः सुदारुणः ॥
तेन दम्बज्ञमानासौ तापार्ताः सततं मताः ।
यद्यपीह विसोक्यन्ते चन्दनादिविषेपिताः ॥
साधवस्तु महाराज सततं शान्तमानसाः ।
मिथ्याया महात्मानो निस्तापाः पापसूदनाः ॥
ततो यद्यपि दृश्यन्ते ते बहिस्तापपीडिताः ।
तथापि परमार्थेन विज्ञेयास्तापदूरगाः ॥
इदमेव मया ज्ञात्वा यूथं तापार्दिताः पुरा ।
अहं तु नेति राजेन्द्र प्रतिज्ञातमग्रह्या ॥

तथा ।

कुविकल्पकमिस्त्रानं मिथ्यात्वं भूष देहिनाम् ।
गलदासिक्वजाम्बासं कुष्ठमुक्तं मनीषिभिः ॥
विनाग्रयति तद्भूष बहुद्विवरणासिकाम् ।
घर्घरायुक्तघोषं च नरं धत्ते मदोद्धतम् ॥
ग्रमसवेगनिर्वेदकारुष्यामि च मूकतः ।
हस्तपादसमान्येषां प्राटयत्येव देहिनाम् ॥
तेन मिथ्यात्वकुष्ठेन विद्वदुद्देगहेतुना ।
आक्रान्ताः पृथिवीनाथ सदामी मूढजन्तवः ॥

ततो यद्यपि दृश्यन्ते सर्वावयवसुन्दराः ।
 तथापि भावतो ज्ञेयाः कृमिजास्यताङ्गकाः ॥
 सम्यग्भावेन पूतानां सुनीनां पुनरीदृशम् ।
 कुष्ठं नास्येव तेनामी सर्वावयवसुन्दराः ॥

ततश्च ।

कर्तृचिदपि यद्येते बहिः कुष्ठसमन्विताः ।
 भवेयुर्भावतो भूप तथापि न तथाविधाः ॥
 अत एव मया पूर्वमिदमाज्ञोष्य कारणम् ।
 तथोक्ताः कुष्ठिनो घृष्टं नाहं कुष्ठीति चोदितम् ॥

तथा ।

परेषु द्वेषदुष्टानां समृद्धिं वीक्ष्य देहिनाम् ।
 ईर्ष्या सा जायते भूप सा शूलमभिधीयते ॥
 ईर्ष्याशूलेन चाक्रान्ताः परेषां व्यसने जमाः ।
 द्वेषाश्चाताः प्रकुर्वन्ति वक्रभङ्गं पुनः पुनः ॥
 तच्च नास्ति महाशूलं सुनीनां धरणीपते ।
 सर्वत्र समचित्तास्ते वीतद्वेषा हि साधवः ॥
 इदं कारणमाश्रित्य शूलाक्रान्ताः पुरा मया ।
 यूयमुक्तास्तथात्मा च शूलहीनः प्रकाशितः ॥
 अनादिभवचक्रे ऽत्र यथा भूताः कथंचन ।
 तथाद्यापि प्रवर्तन्ते सदामी भूप जन्तवः ॥
 कदाचिन्न पुनः प्राप्तं विद्याजन्म मनोहरम् ।
 नैतैर्विवेकतारुण्यं न मृता भावमृत्युना ॥

जराजीर्णस्ततो भूप यावत्संसारजीविनः ।
 जन्तवोऽजन्तदुःखास्तीवस्तीपस्वितसंगताः ॥
 बहिष्ते तदृषाकारं धारयन्तोऽपि मानवाः ।
 विज्ञेयास्तत्ततो भूप जराजीर्णकपोलकाः ॥
 साधुभिर्भूपते सत्त्वं विद्याजन्म मनोहरम् ।
 प्राप्तं विवेकतादृष्टं दीक्षासधोगसुन्दरम् ॥
 अप्राप्य तां जरां घोरां तदृषे वर्तमानकाः ।
 तथा च ते मरिष्यन्ति यद्योत्पत्तिर्न जायते ॥
 अतः सर्वे जराजीर्णा ये भवे दीर्घजीविनः ।
 जन्तस्तु सौवनाहृदाः कर्मनिर्दलनचमाः ॥

तथा ।

यतोऽमी देहिनी मूढा रागसन्तापतापिताः ।
 तेनोच्यन्ते मया भूप महाज्वरविबाधिताः ॥
 सत्साधूनां पुनर्नैव रामगन्धोऽपि विद्यते ।
 ते बहिर्ज्वरवन्तोऽपि विज्ञेयास्तेन विज्वराः ॥

तथा ।

यत् कृत्यं सदनुष्ठानं तन्न कुर्वन्ति मूढकाः ।
 वारिता अपि कुर्वन्ति पापानुष्ठानमञ्जसा ॥
 ततोऽमी जगतौनाथ येऽपि पण्डितमानिनः ।
 सोऽन्नादा इति विज्ञेयास्तेऽपि भावेन देहिनिः ॥
 सदनुष्ठानरत्नानां साधूनां पुनरीदृशः ।
 गोऽन्नादोऽस्ति धरानाथ तस्मान्ते शुद्धबुद्धयः ॥

अराजोर्णां राजाक्रान्ताः सोन्मादा इति तत्पुरा ।

सूयं नाहमिति प्रोक्तं सर्वमेतेन हेतुना ॥

तथा ।

पश्यन्तोऽपि विग्राह्येन चक्षुषा बहिरक्षुषा ।

अन्तर्वसुंधरानाय कामान्धा मूढजन्तवः ॥

विकल्पाद्या मया पूर्वं तेनामी परिकीर्तिताः ।

साधूनां विकल्पाद्यत्वं कामजन्यं न विद्यते ॥

अतो यद्यपि दृश्यन्ते ते बहिर्नष्टदृष्टयः ।

तथापि साधवो नैव विकल्पाद्या नराधिप ॥

तेनामी जन्तवः प्रोक्ता विकल्पाद्या मया पुरा ।

आत्मा प्रकाशितो भूप सञ्जास्यस्यारक्षोचनः ॥

राजभेदे परायत्ता यथा गेहस्यजन्तवः ।

साधवस्तपरायत्तास्तथा ते कथ्यतेऽधुना ॥

निःखेहं परमार्थेन भिन्नकर्मविनिर्मितम् ।

इदं कश्चपुत्रादि तत्पौषणसदोद्यताः ॥

अदृष्टपरमार्थानामत्यन्तं मनसः प्रियम् ।

तत्त्वभूतमिदं तेषां मूढानां प्रतिभासते ॥

तत्सदर्थं क्लिश्यन्ते दायाः कर्मकरा यथा ।

राजौ दिवा च मोहेन पशुभूता वराककाः ॥

आहारयन्ति न स्वस्था राजौ निद्राविवर्जिताः ।

चिन्तयाकुञ्चिता नित्यं धनध्यानपरायणाः ॥

तदेवं ते कुटुम्बस्य सदैवादेशकारिणः ।

परायत्ता न जानन्ति परमार्थममेधसः ॥

तथाहि ।

माता भ्राता पिता भार्या दुहिता पुत्र इत्यपि ।
 सर्वेऽपि जन्तवो जाता निरादिभवचक्रके ॥
 ततो विज्ञातसद्भावः को हि नाम चकर्षकः ।
 तदायत्तो भृशं भूत्वा स्त्रकार्यं हारयेन्नरः ॥
 अत एव महात्मानस्तत्कृत्वादिपञ्चरम् ।
 संपरित्यज्य निःशेषं जाता निःसङ्गबुद्धयः ॥
 त एव ह्यपरायत्तास्त एव कृतिनो नराः ।
 त एव स्त्रामिनो भूप सर्वस्य जगतोऽनघाः ॥
 गुरुणां ते परायत्ता भवन्तोऽपि महाधियः ।
 निर्मुक्ता गृहपात्रेण तस्मादत्यन्तसुत्कृष्ठाः ॥
 इदं च हृदये कृत्वा कारणं मानवेश्वर ।
 ध्ययमुक्ताः परायत्ता मयात्मा तद्विषयणः ॥

तथा ।

ये च तेऽष्टौ मया पूर्ववृष्टिकाः संप्रकाशिताः ।
 विद्धि तान्यष्ट कर्माणि दुःखदानीह देहिनाम् ॥
 ते चामी सततं जीवाः कदर्थन्ते मुञ्जमुञ्जः ।
 दानघृष्टिकैर्भूय कर्मभिस्तीव्रदारुणैः ॥
 बुभुक्षिताः कश्चिद्हीना धार्यन्तेऽत्यन्तविज्ञाः ।
 कश्चिद्गाढं प्रपीयन्ते क्षिप्ता नरककोष्ठके ॥
 बाधूनामपि ते सन्ति वृष्टिकाः किं तु नो तथा ।

कदर्शनं प्रकुर्वन्ति शूद्रप्राथम्यं यतः ॥
 शोधयन्ति च ते नित्यं बाधवः कृतनिश्चयाः ।
 अथं तस्मै ते तेषामृष्टिका नैव बाधकाः ॥
 अष्टादिता मया पूर्वं व्युत्पद्यतेन हेतुना ।
 प्रोक्ता भूप तथात्मा च अष्टसुक्तः प्रकाशितः ॥
 यथा च प्रचक्षायन्ते भावतोऽमी नरेश्वर ।
 जैनधर्मवर्द्धिभूता जन्तवस्तन्निग्रामव ॥
 दुरन्तः कर्मसन्तानो घोरः संसारसागरः ।
 रौद्रा रागादयो दोषास्तरुणं देहिनां मनः ॥
 चटुस्रस्येन्द्रियग्रामो दृष्टमष्टं च जीवितम् ।
 यथा विभूतयः सर्वा देहस्य चण्डभङ्गुरः ॥
 ग्रन्थः प्रमादो जीवानां दुस्तरः पापसञ्चयः ।
 असंयतत्वं दुःखाय भीमो नरककूपकः ॥
 अनित्याः प्रियसंयोगा भवन्त्यप्रियसङ्गमाः ।
 चण्डरक्तविरक्ताश्च योषितो मित्रवान्भवाः ॥
 उग्रो मिथ्यात्ववेतासो जरा करविवर्तनी ।
 भोगास्मानन्तदुःखाय दारुणो मृत्युभूधरः ॥
 एतत्सर्वमनासोत्थं कृत्वा पादप्रसारिकाम् ।
 विवेकचक्षुः संमील्य स्तपन्ति ननु जन्तवः ॥
 महाघुरघुरारावं कुर्वन्तो नष्टचेतनाः ।
 कथंश्चिन्नं प्रबुध्यन्ते शब्दैरपि विवेकिनाम् ॥
 विबुद्धा अपि कष्टेषु घूर्णमानेन सत्तुषा ।

भूयो भूयः स्वप्नश्चैव ते महामोहनिद्रया ॥

अन्यच्च ।

कुतो वचं समाधाताः प्रापिताः केन कर्मणा ।

ज्ञानताः क्व च चास्थामो विद्वन्धेतन्न मूढकाः ॥

ततो यद्यपि दृष्टन्ते वसगमानाः पृथग्जनाः ।

तथापि तन्नतो भूप विज्ञेयाः प्रपञ्चायिताः ॥

साधूनां पुनरेषा भो महामोहतमोमयी ।

निद्रा नाश्चैव धन्यानां तेन ते नित्यजागराः ॥

सर्वज्ञागमदीपेण साधवस्ते महाधियः ।

गत्यागती प्रपञ्चन्ति स्वस्थान्येषां च देहिनाम् ॥

ततश्च ।

ते बहिर्निद्रया भूप सुप्ता अपि कथंचन ।

असुप्ता इति विज्ञेया विवेकोन्मीलितेषणाः ॥

इदमेव मया सर्वं संचिन्त्य हृदये पुरा ।

यूयं भोः प्रपञ्चायध्वे नाहमित्येव भाषितम् ॥

तथा ।

यूयमेव न जानीथ स्वरूपं मोहनिद्रिताः ।

मम प्रत्यक्षमेवेदं विवेकस्फुटचक्षुषः ॥

अन्यच्चैवं व्यवस्थिते ।

ये सद्गुर्मबहिर्भूतास्त एव परमार्थतः ।

देहिनो भूप विज्ञेया दारिद्र्याकान्तमूर्तयः ॥

तथाहि ।

ज्ञानदर्शनधारिणवीर्षादीनि नरेश्वर ।
 न सन्ति भावरत्नानि तेषां पापहतात्मनाम् ॥
 तान्येव धनसाराणि तान्येवैश्वर्यकारणम् ।
 तान्येव सुन्दराणीह तैर्विना कीदृशं धनम् ॥
 अतस्तै रहिता येऽपि दृश्यन्ते धनपूरिताः ।
 विज्ञेयास्तोऽपि राजेन्द्र निर्धनाः परमार्थतः ॥
 तस्याधूनां पुनश्चानि भावरत्नानि भूपते ।
 चिन्तापवरके नित्यं जाज्यस्यन्ते महात्मनाम् ॥
 अतस्ते धनिनो धन्यास्त एव परमेश्वराः ।
 ते शक्ता भुवनस्यापि पोषणे नास्ति संग्रहः ॥
 मस्तिना मस्तिनैर्भूय बहिःश्रीवरखण्डकैः ।
 अस्त्राबुद्ध्या दृश्यन्ते दरिद्रा इव सुगन्धकैः ॥
 तथापि परमार्थेन ते महारत्ननायकाः ।
 विज्ञेयाः पण्डितैर्भूय मुनयः परमेश्वराः ॥

किं च ।

दृष्ट्वापाद्भक्तकोटीस्य पातयन्ति स्वतेजसा ।
 यदि कार्यं भवेत्ताभिस्तेषां भूप महात्मनाम् ॥
 अतः स्वकीयं दारिद्र्यमनास्तोष्य भवाद्दुःखैः ।
 महाधनोऽपि मादृचः कथमुक्तो दरिद्रकः ॥
 मस्तिनोऽपि स एवापि यः कर्ममल्लपूरितः ।
 बहिः चास्त्रितसद्गात्रवस्त्रोऽपि जगतीपते ॥
 तुषारहारगोचीरनिर्मलीमसमानसः ।

बहिर्मलधरोऽप्यत्र निर्मलो मानवेश्वर ॥
 तद्दिदं भावमाशिन्यमविचार्यात्मनि स्थितम् ।
 अहं हा हसितः केन कारणेन पुरा जनाः ॥
 सुभगोऽपि जगत्यत्र सङ्कर्मनिरतो नरः ।
 विवेकिनां समस्तानां यस्मादत्यन्तवल्लभः ॥
 सुरासुरसमायुक्तं जगदेतच्चराचरम् ।
 बन्धुभृतं हि वर्तेत सङ्कर्मगतचेतसाम् ॥
 तस्मात्साधुः सदाचारो लोके सौभाग्यमर्हति ।
 तत्र ये कुर्वते द्वेषं पापिष्ठास्ते नराधमाः ॥
 पुमानधर्मभूयिष्ठो दुर्भगो भावतो मतः ।
 निन्दन्ति तं यतः सर्वे महाराज विवेकिनः ॥
 तस्मात्पापे रतः प्राणी लोके दौर्भाग्यमर्हति ।
 तमप्यत्र प्रशंसन्ति ये ते पापा नराधिप ॥

एवं च स्थिति ।

धार्मिको मुनिवेषेण प्रकटोऽपि पुरा जनैः ।
 दुर्भगैः सुभगोऽप्यस्मि केन कार्येण निन्दितः ॥

एवं च स्थिते महाराज य इमे जिनवचनान्मृतबहिर्भूताः
 संसारोद्भवर्तिनो जन्तवोऽजवरतं वराका बध्यन्ते दृढकर्मसन्तान-
 रज्ज्वा पीद्यन्ते विषयासन्नोषबुभुक्षथा श्लथन्ति विषयाशापिपासया
 खिद्यन्ते निरन्तरभवचक्रभ्रमणेन सततोपतप्ताः कषाचघर्माङ्गणा
 गृह्यन्ते मिथ्यात्वमहाकुष्ठेन तुद्यन्ते परेर्याशूलेन जीर्यन्ते दीर्घ-
 संसारावस्थानेन दन्द्यन्ते रागमहाज्वरेण अन्धीक्रियन्ते कामकाच-

पटलेन आक्रम्यन्ते भावदारिद्र्येण अभिभूयन्ते जराराक्षसा आच्छा-
 द्यन्ते मोहतिमिरेण आह्वयन्ते हृषीकतुरङ्गमैः पापयन्ते क्रोध-
 तीव्रवह्निना अवष्टभ्यन्ते मानमहापर्वतेन वेद्यन्ते मायाजालिकया
 झ्वाव्यन्ते लोभसागरञ्जवेन परिताप्यन्त इष्टविधोगवेदनया दोदूयन्ते
 ऽनिष्टसङ्गमतापेण दोषायन्ते कालपरिणतिवशेन तन्मम्यन्ते कुटुम्ब-
 पोषणपरायणतया कदर्शयन्ते कर्मदानगण्डणिकैः अभिद्रूयन्ते महा-
 मोहनिद्रया कवलीक्रियन्ते मृत्युमहामकरेणेति, त इमे महाराज
 जन्तवो यद्यपि श्रूयन्ति वेणुत्रीणामृदङ्गकाकलीगीतानि पश्यन्ति
 विभ्रमविम्बोककारिमनोहारिरूपाणि आस्त्रादयन्ति सुसंस्कृतकोम-
 लपेणसहृदयेष्टविशिष्टाहारप्रकारजातं आजिघ्रन्ति कर्पूरागुडकस्तूर-
 रिकापारिजातमन्दारनमेरुहरिचन्दनसन्तानकसुमनोहरकोष्ठपुट-
 पाकादिगन्धजातं आलिङ्गन्ति कोमलसञ्चितसलनात्स्त्रादिस्पर्शजातं
 तथा जलन्ते सह खिगधमिषट्ठन्देन विससन्ति मनोरमकाननेषु
 विचरन्ति यथेष्टेष्टया क्रीडन्ति नानाक्रीडाभिः भवन्ति सुखा-
 भिमानेनानाख्येयरसवन्ननिर्भरा निमीक्षिताश्वाः तथाप्यमीषां जन्तूनां
 क्षेत्ररूप एवायं यथासुखानुग्रहः । एवंविधविविधदुःखहेतुग्रतत्रात-
 पूरितानां हि महाराज कौटुम्भं सुखं का वा मनोनिर्वृतिरिति ।

तदिमे दुःखपूरेण पूरिताः परमार्थतः ।

मोहादेवावगच्छन्ति जन्तवः सुखमात्मनः ॥

याधैर्विलुप्यमानस्य प्रक्तिनाराचतोमरैः ।

यत्सुखं हरिणस्येह तत्सुखं भूप गेहिनाम् ॥

गलेन मृच्छमाणस्य निर्भिन्ने तालुमर्मके ।

यत्सुखं मूढमीगस्य तत्सुखं भूप गेहिनाम् ॥

एतावद्दुःखसङ्घातपातनिर्भिन्नमसक्तकाः ।

सद्गुर्मरिचिता भूप गेहिनी नारकोपमाः ॥

सत्साधूनां पुनर्भगवतां महाराज नश्यन्त्येवामी पूर्वोदिताः सर्वे
ऽपि क्षुद्रोपद्रवाः । यतस्तेषां भगवतां प्रमष्टं मोहतिमिरं आविर्भूतं
सम्यग्ज्ञानं निवृत्तः सर्वथापहविशेषः परिणतं सक्तोषामृतं व्यपग-
ता दुष्टक्रिया पुटितप्राया भववह्नरौ स्त्रिरीभूतो धर्मनेघसमाधिः ।
तथा गाढानुरक्तमन्तरङ्गमन्तःपुरं । यतस्तेषां भगवतां सक्तोष-
दायिनी धृतिसुन्दरी चित्तप्रसादहेतुः अद्भ्या आण्हादकारिणी
सुखाधिका निर्वाणकारणं विविदिषा प्रमोदविधायिनी विज्ञप्तिः
सद्बोधकारिणी मेधा प्रमदातिरेकनिमित्तमनुप्रेषा अगुक्कलचा-
रिणी मैत्री अकारणवत्सला करुणा सदानन्ददायिनी सुदिता
सर्वोद्वेगघातिनी उपेक्षेति ।

तदेताभिः समायुक्ताः सुन्दरीभिर्नरेश्वर ।

दृष्टाभिर्दृढरक्ताभिर्मादन्ते ते मुनीश्वराः ॥

संसारसागरोत्तीर्णं निर्वाणसुखसागरे ।

निमग्नं ते सदात्मानं मन्यन्ते मुनिपुङ्गवाः ॥

नेन्द्राणां तत्र देवानां नापि तच्चक्रवर्तिनाम् ।

सद्भ्यागपरिपूतानां यत्सुखं शान्तचेतसाम् ॥

ये स्वकेऽपि महात्मानो वर्तन्ते देहपञ्जरे ।

परा इव सुखं तेषां भूप कः प्रष्टुमर्हति ॥

संसारगोचरातीतं यत्सुखं वेदयन्ति ते ।

त एव यदि जानन्ति रसं तस्य न चापरे ॥
 एवं व्यवस्थिते राजन् दुःखिभिः सुखपूरितः ।
 परमार्थमनालोच्य निन्दितोऽस्मि मुधा जनेः ॥
 किं वा सुखाभिमानेन सूयमेवं विनाटिताः ।
 न लक्षयथ राजेन्द्र परमार्थसुखं परम् ॥

नृपतिरुवाच । भगवन्

यद्येवं विषया दुःखं प्रशमः सुखमुत्तमम् ।
 तदेष लोकः सर्वोऽपि कस्मान्नेदं प्रबुध्यते ॥
 सुनिराह महाराज महामोहवशादिदम् ।
 न बुध्यते जनस्तत्त्वं यथासौ वठरो गुरुः ॥

धवलराजेनोक्तं । भदन्त कोऽसौ वठरगुरुः कथं चासौ न
 बुध्यते स्म तत्त्वं । बुधसूरिराह । महाराजाकर्णय ।

अस्ति भवो नाम विस्तोर्णे यामः । तस्य च मध्ये स्वरूपं नाम
 शिवायतनं । तच्च सदा पूरितमनर्घ्यरत्नैः शृतं मनोऽर्घैर्विबिध-
 खण्डखाद्यकैः समायुक्तं द्राक्षापानादिपानकैः समृद्धं धनेन निश्चितं
 धान्येन संपन्नं हिरण्येन पर्याप्तं कनकेन अम्बितं वरचलेन पुष्ट-
 सुपस्करेण ।

सर्वथा सर्वसामग्र्या संयुक्तं सुखकारणम् ।

तद्देवमन्दिरं शैवं तुङ्गं स्फटिकनिर्मलम् ॥

तत्र च शिवभवने तस्य स्वामी शारगुरुर्नाम शैवाचार्यः स-
 कुटुम्बकः प्रतिवसति । स सोऽन्तको हितमपि वत्सलमपि सुन्दर-
 मपि तदात्मीयं कुटुम्बकं न पास्यति न च जानीते तस्य स्वरूपं

न लक्षयति तां शिवभवनसमृद्धिं । ततो विज्ञातमिदं तस्य
 चेष्टितं तद्गामवासिभिस्तस्करैः । ततो धूर्ततया तैरागम्य कृता तेन
 भौतेन सह मैत्री । तस्य चोन्मत्तकतथैव ते तस्कराः सुन्दरा वत्सला
 हितकारिणो वल्लभाश्च प्रतिभासन्ते । ततोऽपकर्णं तदात्म्यं
 कुटुम्बकं तैरेव सार्धमनवरतं विलसन्नास्ते । ततोऽसौ वारितो
 माहेश्वरैः । यथा भङ्गारक सौराः खल्वेते मा कार्षीरमौभिः सह
 सम्पर्कमिति । स तु न शृणोति तद्वचनं । ततो मूर्ख इति मत्वा
 तैर्माहेश्वरैः सारगुरुरिति नामापहृत्य तस्य वठरगुरुरिति नाम
 स्थापितं । परित्यक्तं च सर्वमाहेश्वरैर्धूर्ततस्करपरिकरितं तन्नि-
 चभावमापन्नं वठरगुरुमुपलभ्य तद्देवमन्दिरं । ततो लम्बप्रसरैस्त्रैर्धूर्-
 ततस्करैर्योगदानेन तस्य वर्धितो गाढतरमुन्मादो वशीकृतं शिवाय-
 तनं अभिभूतं तत्कुटुम्बकं क्षिप्तं मध्यापवरके तालितं तस्य द्वारं ।
 ततो वशीभूतमस्माकं सर्वमिति मत्वा तुष्टचित्तैस्त्रैरेकः स्थापितो
 महाधूर्तस्तस्कारो नायकः । ततः कृततालारवास्तस्यापतस्तं वठरगुरुं
 नाठयन्तस्तिष्ठन्ति । गाथन्ति चेदं गीतकं । यदुत ।

धूर्तभावमुपगम्य कथंचिदहो जना

वस्यध्वमपि मित्रजनं हतभोजनाः ।

मन्दिरेऽत्र वठरस्य यथेष्टविधाशका

एत एत ननु पश्यथ वयमिति नायकाः ॥

क्वचित्पुनरेवं गाथन्ति । यदुत ।

वठरो गुरुरेष गतो वज्रतां

वसतिं वयमस्य सरत्नगताम् ।

मिजधूर्ततया प्रकटं जगतां

खादेम पिबेम च हस्तगताम् ॥

स पुनरधन्यो वठरगुरुर्न सञ्चयति तामात्मविशम्भनां नाव-
बुध्यते मिजकुटुम्बयतिकरं न जानीते सन्तुष्टिशिवायतनहरणं नाव-
गच्छति तेषां रिपुरूपां मन्यते च महामिषभावं । ततो हृष्ट-
तुष्टो रात्रौ दिवा च तेषां तस्कराणां कुटुम्बस्य मध्यगतो नृत्य-
आसौ । तत्र च ग्रामे चत्वारः पाटकाः प्रतिवसन्ति । तद्यथा ।
जघन्योऽतिजघन्य उत्कृष्ट उत्कृष्टतरश्चेति । ततोऽसौ वठरगुरुर्बु-
भुषाचामसान् भोजनं याचते । ततस्तैः समर्पितं तस्य तस्करैर्म-
हाघटकपर्पं । चर्चितो मषीपुण्ड्रकैरभिहितस्य । वयस्य गुरो भिचा-
मट । विहितमेव तप्तेन । ततस्तैः परिवेष्टित एव गतोऽसौ
तत्रातिजघन्यपाटके भिचार्यं । ततो मृष्टे मृष्टे नृत्यस्यै वेष्टित-
स्तैर्विहिततास्कारवेर्विचरितुं प्रवृत्तः । संश्रितास्तस्करैः विद्वज्जोकाः
यथा चूर्णयतेन । ततस्तैः किं कृतं ।

यष्टिमुष्टिमहासोष्टप्रहारैस्ताडितो भृशम् ।

स वराको रटञ्चैः कृतान्मैरिव दारुणैः ॥

अनुभूय महादुःखं चिरं भिचाविवर्जितः ।

निर्गतः पाटकात्तस्मात्ततोऽसौ भग्नकर्परः ॥

ततः समर्पितं तैस्तस्करैस्तस्य शरावं । नीतस्तत्र जघन्यपाटके ।

तत्रापि न लभते भिचां बाध्यते विद्वज्जनेन ।

ततस्तत्रापि पर्यञ्च चिरं भग्ने शरावके ।

उत्कृष्टपाटके नीतस्तैर्दत्त्वा तास्यभाजनम् ॥

तत्रासौ विरलां भिन्नां लभते ह्ययथा तथा ।
 यथायं देवगेहस्य रत्नपूर्णस्य नायकः ॥
 कदर्शते च तत्रापि चिन्मूर्त्तिकेस्यथा परैः ।
 अथान्यदा कश्चित्तस्य भग्नं तत्ताम्रभाजनम् ॥
 तत्र भग्ने पुनः पात्रे दत्त्वा राजतभाजनम् ।
 तथैव वेष्टितश्चौरैर्नीतोऽसौ तुर्घपाटके ॥
 तत्र चात्यन्तविख्यातः क्लिष्टायं रत्ननायकः ।
 ततः सुसंस्कृतां भिन्नां लभतेऽसौ गृहे गृहे ॥
 एवं ते तस्करास्तेषु पाटकेषु पुनः पुनः ।
 भ्रमयन्त्येव तं भौतं नाटयन्तो दिवानिशम् ॥
 हसन्तसूर्णयन्तस्य वल्लगमाना गृहे गृहे ।
 कृततास्वारवा हृष्टा नानारूपैर्विडम्बनैः ॥
 स तथा क्रियमाणोऽपि तस्करैर्वठरो गुरुः ।
 भिन्नामात्रेण हृष्टात्मा वल्लगते पूरितोदरः ॥
 गायति च । कथम् ।

अतिवत्सलको मम मित्रगणः

कुरुते विनयं च समस्तजनः ।

तदिदं मम राज्यमहो प्रकटं

भ्रियते जटरं सुधया विकटम् ॥

आत्मानं मन्यते मूढो मय्यं च सुखसागरे ।

वेष्टि तस्करदोषाणां कथकं स जडो जन्म ॥

न पुनरसौ वराको बहिर्भावितं रत्नादिषमृद्धादात्मैयभवना-

द्यावितमनुरक्तसुन्दरनिजकुटुम्भात् पातितं दुःखसमुद्रे शोच्यमा-
त्मानमाकलयतीति ॥

तदेष महाराज निवेदितस्ते मया वठरगुरुर्धेन सदृशोऽयं
लोक इति ॥ नृपतिराह । कथमेतत् । भगवतोक्तं । आकर्ण्य ।

ग्रामोऽत्र भूप संसारो विश्वीर्णस्तस्य मध्यगम् ।
स्वरूपं जीवलोकस्य विज्ञेयं शिवमन्दिरम् ॥
तदेव ज्ञानवीर्यादिरत्नपूरैश्च पूरितम् ।
संपूर्णं सर्वकामैश्च परमानन्दकारणम् ॥
जीवलोकस्य तत्त्वामी भौताचार्यो निगद्यते ।
तस्य स्वाभाविकाः सर्वे ये गुणास्तत्कुटुम्बकम् ॥
तत्तु स्वाभाविकं तस्य सुन्दरं हितकारि च ।
तथापि जीवलोकस्य न चित्ते प्रतिभासते ॥
सोऽयं लोकः सदोत्पन्नः कर्मयोगेन वर्तते ।
न जानीते निजं रूपं गुणरत्नादिपूरितम् ॥
रागादिदोषाः सर्वेऽपि तस्कराः परिकीर्तिताः ।
त एव हि महाधूर्ता जीवलोकस्य वञ्चकाः ॥
सुहृदस्ते प्रभासन्ते जीवलोकस्य वल्लभाः ।
ते च गाढं प्रकुर्वन्ति कर्मोन्मादस्य वर्धनम् ॥
ते स्वरूपं वग्रीकृत्य जीवलोकस्य ये गुणाः ।
कुटुम्बमन्तस्तत्सिद्धा चित्तदारं निरुन्धते ॥
तदेवं ते धरागाय गुणसम्भारपूरितम् ।
स्वरूपं जीवलोकस्य हत्वा मन्दिरसन्निभम् ॥

अविभूय तिरोधाय तस्य भावकुटुम्बकम् ।
 दृष्टदूर्तोपमं राज्ये महामोहं निधाय च ॥
 रागादिदोषाः सर्वेऽपि तस्याग्रे दृष्टमाणसाः ।
 तं लोकं वर्धितोन्मादं नाटयन्ति वशीकृतम् ॥
 स एष श्रूयते भूप महाकोलाहलः सदा ।
 गीततास्त्रवोम्भिः कृतो रागादितस्करैः ॥
 माहेश्वरास्य विज्ञेयास्ये जीवा जैनदर्शने ।
 प्रबुद्धास्ये हि तं लोकं वारयन्ति षण्णे षण्णे ॥

कथं ।

जीवलोक न युक्तस्य सङ्गो रागादितस्करैः ।
 सर्वस्वहारका दुष्टास्तवैते भावग्रन्थवः ॥
 स तु कर्ममहोन्मादविज्ञसीभूतचेतनः ।
 हितं तत्तादृशं वाक्यं जीवलोकोऽवमन्यते ॥
 सुन्दराः सुचदो धन्या ममैते हितहेतवः ।
 एवं हि मन्यते मूढो रागादीनेष भावतः ॥
 ततो माहेश्वराकारैः स सारगुहसन्निभः ।
 तैर्ज्ञाततस्मैर्मूर्खत्वाद्दठरो गुह्यस्यते ॥
 तं लोकभौतं विज्ञाय हृतं रागादितस्करैः ।
 जैनमाहेश्वरास्तस्य त्यजन्ति शिवमन्दिरम् ॥
 यथा च याचितास्येन जुधाचामेष भोजनम् ।
 ते तस्कराः करे दत्तं तैस्तस्य घटकर्परम् ॥
 विच्छिन्नस्य मषीपुच्छैर्नीतो भिच्चाटनेन सः ।

तदिदं जीवसोकोऽपि समानमिति मृच्छते ॥
तथाहि ।

भोगकांक्षाचुधाचामो जीवसोकोऽपि वर्तते ।
रागादीनेष यत्नेन याचते भोगभोजनम् ॥
ततसोऽपि भवघामे भिष्ठाटनविधिसया ।
निःसारयन्नि दर्पिष्ठासं लोकं भौतसन्निभम् ॥
कथम् ।

कृष्णपापमषीलेपपुण्ड्रकैर्गाढचर्चितम् ।
विश्रासनरकायुष्कवितीर्णघटकर्परम् ॥
तिर्यङ्गारकमानुष्यदेवसम्बन्धिगो भवाः ।
विज्ञेयास्ते भवघामे चलारः पाटकास्त्वया ॥
अघन्यातिअघन्यौ द्वौ तत्राद्यौ परिकीर्तितौ ।
उत्कृष्टो मानुषो ज्ञेयस्तपोत्कृष्टतरः परः ॥
कर्परं च शरावं च तासं राजतमेव च ।
भाजनं लोकभौतस्य तदायुष्कमुदाहृतम् ॥
स एष जीवसोकसौर्वेष्टितो भावतस्करैः ।
पापात्मा नरकं यायादाद्यपाटकसन्निभम् ॥
तत्रासौ याचमानोऽपि नाश्रुते भोगभोजनम् ।
घोरेर्नरकपाक्षेऽप्यपीच्यते विद्वसन्निभैः ॥
तीव्रान्गन्तमहादुःखसङ्गतमनुभूय च ।
आयुष्ककर्परे भग्ने निर्गच्छेत् ततः कश्चित् ॥
अथ तिर्यग्भवं प्राप्य द्वितीयमिव पाटकम् ।

ततोऽसौ पर्यटोत्तम भोगभोजनसम्पटः ॥
 अथ तथापि नैवासौ लभते भोगभोजनम् ।
 बुदादिषिष्यलोकेन केवलं परिपीयते ॥
 पुनश्च तिर्यगायुष्के क्वचिन्निष्ठां गते सति ।
 द्वितीयपाटकाकारं मानुष्यकमवाप्नुते ॥
 अथ तत्र भवेदस्य पुण्यलेयः कथंचन ।
 आन्तरैश्वर्ययुक्त्वे सा ह्याया परिकीर्तिता ॥

ततश्च ।

या ह्यायास्य महाराज सा पुण्यसवलक्षणा ।
 तथा हि जीवल्लोकोऽपि लभते भोगभोजनम् ॥
 तथा मनुष्यभावेऽपि राजदायदतस्करैः ।
 रागादिभिश्च पीयते धूर्तोजनसन्निभैः ॥
 स ताम्रभाजनाकारे नरायुष्केऽतिशङ्किते ।
 गण्डेद्देवभवं लोकसुर्यपाटकसन्निभम् ॥
 अन्तरङ्गमहारत्नच्छाया तत्र शरीयसी ।
 नरेन्द्र जीवल्लोकस्य देवल्लोके विभाष्यते ॥
 ततस्तत्र भवे भूरि लभते भोगभोजनम् ।
 दधानो राजताकारममरायुष्कभाजनम् ॥
 एवमेष महाराज लोकभौतो दिवानिग्रम् ।
 बुभुक्षितो भवमाने बभ्रमीति पुनः पुनः ॥
 सन्नप्तः कर्मयोगेन पापमव्या विलेपितः ।
 रागादिभिः छतारावैर्वेष्टितो धूर्ततस्करैः ॥

इषन् गाधन् रटकुक्षैर्नृत्यकुहामस्त्रीकथा ।
 तेषु तेषु महाराज योनिगेषु शिष्यते ॥
 यथा च हृदये तुष्टः स भौतो भिष्यथा तथा ।
 वराको नैव जानीते हतं रत्नभूतं गृहम् ॥
 अभिभूतं कुटुम्बं च सुन्दरं गाढवत्सलम् ।
 न सञ्चयति चात्मानं दुःखसागरमध्यगम् ॥
 केवलं मोहदोषेषु संतुष्टः सुखनिर्भरः ।
 बध्ममानो जने गाढं करोत्यात्मविह्वलनम् ॥
 नयाचमपि राजेन्द्र जीवस्योक्तः कथंचन ।
 संसारे अद्यवाप्नोति तुच्छं वैषयिकं सुखम् ॥

तथा ।

इन्द्रं विबुधत्वं वा राज्यं रत्नधनादिकम् ।
 पुषं कञ्चनमन्यदा जयते यदि किंचन ॥
 ततोऽस्त्रीकाभिमानेन किञ्चाहं सुखनिर्भरः ॥
 मीकभिःस्रन्दमन्दासो न चेन्नयति किंचन ॥

ततश्च ।

अहो सुखमसौ स्वर्गो धन्योऽहमिति भावितः ।
 एवं विचेष्टते भूय यथाचं तावको जनः ॥
 अनन्तदर्शनज्ञानवीर्यामन्दादिभिः बद्धा ।
 भावरत्नैर्भूतं त्वात्मस्वरूपं नानुबुध्यते ॥
 वराको न च जानीते अषेदं भावतस्करैः ।
 हतं रागादिभिर्मैऽत्र स्वरूपं मन्दिरोपमम् ॥

क्षमामार्दवसत्यादिरूपं भावकुटुम्बकम् ।
 न चाद्यं बुध्यते श्लोकः सुन्दरं हितवत्सलम् ॥
 इदं च न विजानीते चित्तापवरके यथा ।
 अमीभिरेव रागाद्यैरभिभूय तिरोहितम् ॥
 ततोऽयं तादृशैश्चर्यादमन्तानन्ददायिनः ।
 भ्रंशितः सुखहेतोश्च कुटुम्बानैर्विधोजितः ॥
 क्षिप्रश्चाप भवपामे दुःखसङ्घातपूरिते ।
 तथापि श्लोको रागादीन् वयस्यामिव मन्यते ॥
 भिषाभूतमिदं सन्धा तथा वैषयिकं सुखम् ।
 दृष्टो नृत्यति मूढात्मा यथासौ वठरो गुरुः ॥
 तदेवमेव राजेन्द्र जनसत्त्वं न बुध्यते ।
 दुःखसागरमथस्रः सुखित्वं तेन मन्यते ॥

धवस्तराजेनोक्तं । भदन्त यद्येवं ततः सततमुन्मत्ता वयं विषमा
 रागादितस्कराः सुषितं स्वरूपश्रिवायतनं नाशितं भावकुटुम्बं
 पर्यटामो भवपामे सुदुर्लभा भोगभिषा तद्भवसाभेन तुष्टा वयं
 निमग्नाः परमार्थतो दुःखसागरे । अतः कथं पुनरितोऽस्माकं मोक्षो
 भविष्यतीति । बुधसूरिणोक्तं । महाराज भविष्यति भवतामितो
 भवविषमनाम्नोक्षो यदि यादृशं तस्य वठरगुरोर्दृष्टान्तान्तरं संपन्नं
 तादृशं भवतामपि संपद्येत । नृपतिराह । भदन्त किं पुनस्तस्य
 संपन्नं । भगवतोक्तं । महाराज तं तथानवरतं तैर्धूर्ततस्करैः खसी-
 क्षिप्रमाणं वठरगुरुसुपसम्भ ससुत्पन्ना कस्यपिदेकस्य महामाहेश्वरस्य
 तस्योपरि कृपा । यदुत कथमस्य दुःखविमोक्षो जायेत । ततः

पृष्ठोऽनेनैको महावैद्यः । दत्तस्तेनोपदेशः । सम्यगवधारितोऽनेन ।
 गृहीतमुपकरणं । गतो रात्रौ शिवायतनं । इतश्च दृष्टीं वेष्टां
 नाटयित्वा वठरगुरुं आन्ता इव प्रसुप्तास्ते तस्मिन्नवसरे धूर्ततस्कराः ।
 ततः प्रविष्टो माहेश्वरः । प्रख्यालितोऽनेन शिवमन्दिरे प्रदीपः ।
 ततो दृष्टोऽसौ वठरगुरुणा माहेश्वरः । तथाभव्यतथा च संजात-
 खेदेन चाचितोऽसौ जलपानं । माहेश्वरः प्राह । भङ्गारक पिबेदं
 तत्परोक्षकं माम सत्तीर्थीदकं । पीतमनेन । ततः प्रमष्टः क्षणादु-
 ष्मादो निर्मलीभूता चेतना विस्त्रोकितं शिवमन्दिरं दृष्ट्वास्ते धूर्त-
 तस्कराः । किमेतदिति पृष्ठो माहेश्वरः । कथितोऽनेन ग्रनैः ग्रनैः
 सर्वोऽपि वृत्तान्तः । ततोऽभिहितं श्रैवेन । तर्हि किं मयाधुना
 विधेयं । ततः समर्पितो माहेश्वरेणास्य वज्रदण्डः । प्राह च ।
 भङ्गारक वैरिणस्त्वैते । ततो निपातय मा विलम्बिष्ठाः । ततः
 समुत्थाप्य चूर्चिता वज्रदण्डेन ते सर्वेऽपि तस्कराः श्रैवेन । प्रवि-
 ष्ठाटितस्त्रिणापवरकः । प्रकटीभूतं कुटुम्बकं । आविर्भूता रत्नरा-
 शयः । प्रविस्त्रोकिता सर्वापि निजशिवमन्दिरविभूतिः । संजातः
 प्रमोदातिरेकः । ततो वज्रतस्करं परित्यज्य तं भवग्रामं क्षित-
 स्ततो बहिर्भूते निरुपद्रवे शिवास्त्रयाभिधाने गत्वा महामठे स
 खारगुरुरिति । तदयमीदृशो वृत्तान्तस्तस्य संपन्नः ॥

नृपतिरुवाच । भदन्त कथमेष वृत्तान्तोऽथ जने समानः ।
 भगवानाह । महाराजाकर्णय । महामहेश्वरस्याचीवोऽथ सङ्गर्म-
 प्रबोधकरो गुरुर्द्रष्टव्यो । यतः ।

विडम्ब्यमानं रागादितस्करैर्दुःखपीडितम् ।

भावैश्वर्यपरिभ्रष्टं खलुटुम्बवियोजितम् ॥

लोकभौतं भवयामे वीक्ष्य भिन्नाचरोपमम् ।

तन्मात्रेषैव संतुष्टं कर्मात्मादेन विह्वलम् ॥

सद्गुरुं गुरुरेवाच जायते करुणापरः ।

असुभ्रातुःखसन्तानात्कथमेष वियोज्यते ॥ इति ।

ततो जिनमहावैद्योपदेशादवधारयति सद्गुरुं गुरुस्य चोपायं ।
ततो धूर्ततस्करेख्विव सुप्तेषु रागादिषु चोपग्रमसुपगतेषु प्रख्या-
लयति जीवस्वरूपशिवमन्दिरे सञ्ज्ञानप्रदीपं पाथयति सम्यग्दर्शना-
मखजसं समर्पयति चारिषवच्छदण्डं । ततोऽयं जीवलोकोः सञ्ज्ञा-
नप्रदीपोद्योतितस्वरूपशिवमन्दिरे महाप्रभावसम्यग्दर्शनसखिसापान-
नष्टकर्मात्मादो गृहीतचारिषदण्डभासुरो गुरुवचनेनैव निर्दलयति
सस्यर्धमाह्वय महामोहादिधूर्ततस्करगणं । तं च निर्दलयतोऽस्व
जीवलोकोः विद्यास्त्रीभवति कुशलाग्रयः क्षीयन्ते प्राचीनकर्माणि
न बध्यन्ते नूतनानि विधीयते दुःखरितानुबन्धः समुत्पद्यते जीव-
वीथं निर्मलौभवत्यात्मा परिणमति गाढमप्रमादो निवर्तन्ते मिथ्या-
विकल्पाः स्थिरौभवति समाधिरत्नं प्रदीयते भवसन्तानः । ततः
प्रविष्टाटयत्येष जीवलोकोः शिवापवरकावरणकपाटं । ततः प्रादुर्भ-
वति स्वाभाविकगुणकुटुम्बकं । विस्फुरन्ति च्छद्भिर्विशेषाः । विलो-
कयति तानेष जीवलोको विमलसंवेदनालोकेन । ततः संजायते
निरभिव्यङ्गानन्दसन्दोहः । समुत्पद्यते ब्रह्मदोषभवयामजिहासा ।
उपग्राम्यति विषयमृगदृष्टिका । रूचीभवत्यन्तर्यामी । विचटन्ति
सूक्ष्मकर्मपरमाणवः । व्यावर्तते चिन्ता । संतिष्ठते विशुद्धध्यानं ।

दृढीभवति योगरत्नं । जायते महासामाधिकं । प्रवर्ततेऽपूर्वकरणं ।
 विजृम्भते सपकमेही । निहन्यते कर्मजास्रशक्तिः । विवर्तते शुक्ल-
 ध्यानागलः । प्रकटीभवति योगमाहात्म्यं । विमोक्षते सर्वथा घाति-
 कर्मपाशेभ्यः क्षेपज्ञः । स्थाप्यते परमधोमे । देहीयते विमलकेव-
 लासोकेन । कुरुते जगदनुपहं । विधत्ते च केवलिसमुद्गातं ।
 समागच्छति कर्मशेषं । संपादयति योगनिरोधं । समारोहति श्रेष्-
 षवक्षां । चोटयति भवोपपाहि कर्मबन्धनं । विमुञ्चति सर्वथा
 देहपञ्जरं । ततो विहाय भवपामनेष जीवसोकः सततागन्दो
 निराबाधो गत्वा तत्र शिवास्त्रयामिधाने महामठे शरगुरुरिव
 सभावकुटुम्बकः सकलकाष्ठं तिष्ठतीति ॥ अनेन हेतुना महाराज
 मयोक्तं । यथा यादृशं तस्य शरगुरोर्दृष्टान्तान्तरं संपन्नं तादृशं
 यदि भवतामपि संपद्येत ततो भवेदितो विद्वन्नाम्नोषो गान्ध-
 चेति ।

ततः श्रुत्वा सुनेर्वाक्यमिदमत्यन्तसुन्दरम् ।

दृष्टः स धवलो राजा ते च लोकाः प्रमोदिताः ॥

ततश्च ।

विदलत्कर्मजासैलैः समक्षैर्भक्तिनिर्भरैः ।

इदमुक्तमनूचानैर्ललाटे कृतकुड्मलैः ॥

शेषां गो भगवात्प्रायः संपन्नोऽत्यन्तवत्सलः ।

तेषां न दुर्लभो नाम वृत्तान्तोऽयं यतीश्वर ॥

अतो भगवतास्त्राकं निर्विकल्पेन चेतसा ।

दीक्षतामधुनादेगो मादृशैः किं विधीयताम् ॥

बुधसूरिराह ।

चारु चारुदितं भद्राः सुन्दरा भवतां मतिः ।

विज्ञातं ननु युष्माभिः सर्वं मामकभाषितम् ॥

बुद्धो मदीयवाक्यार्थः सभावार्थो नरोत्तमाः ।

साम्प्रतं हि महाराज सफलो मे परिश्रमः ॥

इयानेव ममादेशो भवद्भिः क्रियतामिह ।

यत्नया विहितं भूप तद्भवद्भिर्विधीयताम् ॥

गृपतिस्वाच । भदन्त किं भवद्भिर्विहितं । बुधसूरिराह ।

पर्यालोच्य मथाहारं संसारं चारकोपमम् ।

दीक्षा भागवती भूप मृचीता तन्निवर्हिणी ॥

युष्माकमपि चेज्जातो मदीयवचनेन भोः ।

अगन्तदुःखविस्तारे निर्वेदो भवचारके ॥

ततो मृचीत तां दीक्षां संसारोच्छेदकारिणीम् ।

हे लोका मा विस्मन्ध्वं धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥

गृपतिस्वाच ।

यदादिष्टं भदन्तेन खितं तन्मम मानसे ।

किंचिन्तु भवता तावत्कथ्यतां मे कुतूहलम् ॥

एते प्रबोधिता नाथ यत्नेन भवता वचम् ।

भवांसु बोधितः केन कथं वा कुत्र वा पुरे ॥

किं वा जातः स्वयंबुद्धो भदन्त परमेश्वरः ।

सर्वं निवेद्यतां नाथ ममेदं हितकाम्यया ॥

सूरिराह महाराज साधूनामात्मवर्णनम् ।

नैवेद्यं पुण्यते कर्तुं तद्धि साधवकारणम् ॥
 ममात्मचरिते तच्च कथ्यमाने परिस्फुटम् ।
 यतः संपद्यते तस्मान्न जुक्तं तस्य कीर्तनम् ॥
 ततो धवस्वराजेन प्रहस्य चरणादयम् ।
 स शृष्टः क्रौत्तुकावेशाभिर्बन्धेन पुनः पुनः ॥
 अथ विज्ञाय निर्बन्धं तादृशं तस्य भूपतेः ।
 कुतश्च जनानां च ततः सूरिरभाषत ॥
 यद्यसि ते महाराज महदथ कुतश्चयम् ।
 ततो निवेद्यते तुभ्यं समाकर्षयं साम्प्रतम् ॥

अस्ति लोके सुविख्यातं विशीर्षमतिसुन्दरम् ।
 अनेकाद्भुततृप्तान्तं पुरं नाम धरातलम् ॥
 तत्र प्रसिद्धमाहात्म्यो जगदाङ्गादकारकः ।
 राजा शुभविपाकोऽस्ति प्रतापाक्रान्तभृतलः ॥
 तस्यमतिवह्मसा ध्वी समस्ताङ्गमनोहरा ।
 विद्यते विदिता लोके सुन्दरी निजसाधुता ॥
 अन्यदा काञ्चपर्यायादासाद्य निजसाधुताम् ।
 समुत्पन्नो बृधो नाम तत्सुतो लोकविश्रुतः ॥
 आकरो गुणरत्नानां कलाकौशलमन्दिरम् ।
 स वर्धमानः संजातो रूपेण मकरध्वजः ॥
 भ्राता शुभविपाकस्य जगन्तापकरः परः ।
 तथाशुभविपाकोऽस्ति भीषणो जननेजयः ॥
 तस्य विख्यातमाहात्म्यं लोकसन्तापकारिणी ।

देवौ परिणतिर्नाम विद्यते भीमविग्रहा ॥
 अथ ताभ्यां समुत्पन्नो द्वादशकारधारकः ।
 विषाकुरोपमः क्रूरो मन्दो नाम सुताधमः ॥
 आवासो दोषकोटीनां गुणगन्धविवर्जितः ।
 संपन्नो वर्धमानोऽसौ तथापि मदविह्वलः ॥
 पित्रव्यपुत्रभावेन तयोश्च बुधमन्दयोः ।
 यदृच्छ्या वा संपन्ना भाषोर्मैत्री मनोहरा ॥
 सञ्चितावेव तौ नित्यं नगरे काननेषु च ।
 ततो विचरतः स्नेहाक्रीडारसपरायणौ ॥
 अथासि धिषणा नाम सुरे विमलमानसे ।
 शुभाभिप्रायराजस्य दुहिता चारुदर्शना ॥
 सा तेन धौवणस्त्रेण बुधेन वरसोचना ।
 गृहे स्त्र्यं वरायाता परिणीता कृतोत्सवा ॥
 तस्याश्च कालपर्यायाभिःश्रेष्ठगुणमन्दिरम् ।
 मनोरञ्जयन्तैर्जातो विचारो नाम पुत्रकः ॥
 अथान्यदा निजे जेजे क्रीडतोर्बुधमन्दयोः ।
 यत्सदानौ समापन्नो वृत्तान्तसं निबोधत ॥
 अथ जेजस्य पर्यन्ते दृष्ट्वाभ्यां मनोरमः ।
 ललाटपट्टसङ्गमा विग्राहो वरपर्वतः ॥
 तस्योपरिष्टादुत्तुङ्गे शिखरे सुमनोहरा ।
 निस्त्रीनासिकुलच्छाया कवर्याख्या वनावली ॥
 ललाटपट्टनामानं पर्वतं तं निरीक्षितुम् ।

अथ तौ खोलया तत्र प्रदेशे समुपागतौ ॥
 यावद्दृष्टा सुदीर्घाभिः शिलाभिः परिनिर्मिता ।
 तस्याधस्ताद्गता दूरं नासिकाख्या महागुहा ॥
 अथ तां तादृशीं वीक्ष्य रमणीयां महागुहाम् ।
 तन्निष्पन्नान्पथं संजातं बुधमन्दयोः ॥
 अथाग्रे संस्थितौ तस्यास्तभिरीक्षणालसौ ।
 यावद्दृष्टं सुगन्धीरं तत्रापवरकद्वयम् ॥
 युक्तं तदन्धकारेण खोचवप्रसरातिगम् ।
 अद्भुतमानपर्यन्तं द्वाराभ्यामुपलक्षितम् ॥
 ततो मन्दो बुधं प्राह पश्चापवरकद्वयम् ।
 अनेनैव विभक्तं नासिकाख्या महागुहा ॥
 तदाकर्णं बुधेनोक्तं भ्रातः सम्यग्विनिश्चितम् ।
 एषा शिलानयोर्मध्ये विभागार्थं विनिर्मिता ॥
 एवं च जल्पतोर्दूरं तदानीं बुधमन्दयोः ।
 गुहातो निर्गता काचिद्दारिका षट्सङ्घातिः ॥
 प्रणम्य पादयोस्सूर्यं तयोः सा राजपुत्रयोः ।
 पुरतो दग्धितप्रीतिस्रतस्त्रेत्यमभाषत ॥
 स्नागतं भवतोरत्र विहितो मदनुग्रहः ।
 प्रतिजागरणं मेऽद्य युवाभ्यां यदनुष्ठितम् ॥
 ततो मन्दो सप्ततोषो वृद्धा वचनपाटवम् ।
 तां दारिकां मृदूस्त्रापैः सखेहं समभाषत ॥

कथम् ।

निवेद्यावचोर्वाले कासि त्वं वरलोचने ।
किमर्थं वा वयस्त्वय गुह्याकोटरचारिणी ॥
एतच्च वचनं श्रुत्वा सा शोकभरपीडिता ।
मूर्च्छया पतिता वासा भूतले गृष्टचेतना ॥
ततो वायुप्रदानाद्यैर्मन्देनाभ्यासिता पुनः ।
सूक्ष्मसुक्ताफलाग्रीव साश्रुविन्दूनसुञ्जत ॥
भद्रे किमेतदित्येवं पृच्छतश्च पुनः पुनः ।
मन्द्स्य साग्रीवीदेवं स्नेहगद्गदया गिरा ॥
नाथ मे मन्द्भाग्यायाः किं स्तोकं शोककारणम् ।
युवचोर्विकृतास्तीति द्वाहं स्वस्वामिगोरपि ॥
अहं भुजङ्गता नाम भवतोः परिचारिका ।
युवाभ्यामेव देवाभ्यां गुह्यायां विनियोजिता ॥
अस्यां हि भवतोरस्ति प्राणनामा वयस्त्वकः ।
तिष्ठामि युष्मदादेशान्तस्याहं परिचारिका ॥
चिरकालप्ररूढं हि युवचोस्तोत्र संगतम् ।
यथा स्नेहं तथा नाथ समाकर्णय साग्रीतम् ॥
पुरेऽसंख्यवहाराख्ये पुराभृद्भवतोः स्थितिः ।
ततः प्रसन्नितौ कर्मपरिणामस्य ग्रासनात् ॥
गतावेकाचसंस्थाने विकल्पाचे पुनस्ततः ।
भूरिस्तोकाकुलं तत्र विद्यते पाटकचयम् ॥
द्वितीये पाटके सन्ति बहवः कुलपुत्रकाः ।
तत्र चिकुरणे नाम तन्मध्ये संस्थितौ युवाम् ॥

स कर्मपरिणामाख्यो नरेन्द्रस्तत्र तिष्ठतोः ।
 प्रसन्नो युवयोस्तेन दत्तेयं वां महागुहा ॥
 अयं च घ्राणसंज्ञोऽप्य वयस्यो हितकारकः ।
 युवयोर्विहितस्तेन गुहायाः परिपालकः ॥
 सुखसागरहेतुश्च युवयोरेष वत्सलः ।
 वयस्योऽपि न्यमाहात्म्यस्ततः प्रभृति वर्तते ॥

किं तु ।

राजादेश्वरशादेश न गुहाया विनिर्गतः ।
 तत्रैव वर्तमानोऽयं युवाभ्यां स्नातः पुरा ॥
 तथाविधेषु स्थानेषु यत्र यत्र गतौ युवाम् ।
 स्नातस्तत्र तत्राद्यं गन्धैर्गन्धाविधैः पुरा ॥
 पुरीं मनुजगत्याख्यामन्यदा कश्चिदागतौ ।
 तस्यां पुनर्विशेषेण युवाभ्यामेव स्नातः ॥
 अहं च विहिता स्नेहादस्यैव परिचारिका ।
 युवाभ्यामेव मिषस्य मन्दभाग्या भुजङ्गता ॥
 तदेवं चिरदृष्टेया घ्राणेन सह मैत्रिका ।
 युवयोरनुचरौ लोके प्रसिद्धाहं भुजङ्गता ॥
 तथापि देवौ यद्येवं कुर्वते गण्डीशिकाम् ।
 अतः परतरं नाद्य किं शोकभरकारणम् ॥
 तस्माच्चिरन्तनस्थित्या दृश्यतां किङ्करो जगः ।
 युवाभ्यां नाद्य निर्मिथं पाश्र्वतामेव बान्धवः ॥
 एवं वदन्ती सालीकच्छेदार्थितसम्भ्रमा ।

पादेषु पतिता गण्डं बालिका बुधमन्धयोः ॥
 बुधेन चिन्तितं हन्त दारिका नैव सुन्दरा ।
 इयं हि धूर्ततासारा कारणैः प्रविभाष्यते ॥

यतः ।

कपोलसूचितं हास्यं सख्यं मृदुभाषितम् ।
 भवतीह कुलस्त्रीणां निर्विकारं निरीक्षितम् ॥
 एषा तु वृहदाटोपा विलासोस्त्रासिञ्जोचना ।
 वागाडम्बरसारा च ततो दुष्टा न संग्रहः ॥
 ततोऽवधार्य चित्तेन बुधेनेत्यं महात्मना ।
 कृतावधीरणा तस्याः किञ्चिन्नो दत्तमुत्तरम् ॥
 भन्दस्तु पादपतितां समुत्थाप्य भुजङ्गताम् ।
 संजातनिर्भरस्येहस्तस्येदमवोचत ॥
 विषादं मुञ्च शर्वङ्गि धीरा भव वरानने ।
 एवं हि गदितुं बाले युक्तं ते शारङ्गोचने ॥
 वृत्तान्तो विस्मृतोऽप्येष तथा संपादितस्त्वया ।
 अनेन खेदघारेण यथा प्रत्यक्षतां गतः ॥
 तदपभवती तावन्निवेदयतु मेऽधुना ।
 यदेष कुरुते भद्रे खेदक्रीतो जगत्सव ॥
 तथोन्मिष्यदेवाच कर्तव्यं नाथ साम्प्रतम् ।
 अयं चिरन्तनस्त्रित्या स्यात्कनीषो वधस्यकः ॥
 मन्दः प्राह यथा कार्यं सासनं कमसानने ।
 मयास्य वरमिषस्य तत्सर्वं मे निवेदय ॥

भुजङ्गताह सङ्गन्धुम्भुद्विरथं सदा ।
 अतः सुगन्धिभिर्द्रव्यैः क्रियतामस्य ज्ञानमम् ॥
 चन्दनागदकपूररसुरङ्गमदमिश्रितम् ।
 कुङ्कुमचोदगन्धाब्जं रोचतेऽसौ विलेपनम् ॥
 एलासत्रङ्गकपूरसञ्जातिफलसुन्दरम् ।
 तथा सुगन्धिताम्बुषं स्रदतेऽसौ मनोरमम् ॥
 सधूपा विविधा गन्धा वर्तिकाः पुष्पजातयः ।
 यत्किञ्चित्सौरभोपेतं तदेवास्यातिवत्तमम् ॥
 दुर्गन्धिवस्तुनामापि नैवास्य प्रतिभासते ।
 तस्मात्सुदूरतस्त्राण्यं तदस्य सुखमिच्छता ॥
 तदेवं क्रियतां तावत्ज्ञानं मित्रपासनम् ।
 एतद्भि भवतोर्दुःखवारणं सुखकारणम् ॥
 यदेवं ज्ञापितेनेह प्राण्येन भवतोः सुखम् ।
 संभविष्यति तद्देव को हि वर्षयितुं क्षमः ॥
 मन्देनोक्तं विश्रास्तासि सुन्दरं गदितं त्वया ।
 सर्वं विधौयते सुभ्रु तिष्ठ भद्रे गिराकुक्षा ॥

एवं च वदतो मन्दस्य

पादयोः पतिता भूयो हर्षविष्कारितेच्छणा ।
 महाप्रसाद इत्येवं वदन्ती सा भुजङ्गता ॥
 बुधस्तु मौनमासन्न्य ग्रन्थारण्ये मुनिर्धया ।
 अवस्थितो यतस्तेन श्रुतोऽयं ज्ञपितस्तया ॥
 ततो न किञ्चिदुक्तोऽसौ काकली विहिता परम् ।

बुधेन तु तदालोक्य चित्तेनेदं विवेचितम् ॥

अथे

चेन्नं मदीयं शैलस्य मामिकेयं महागुहा ।
अतोऽस्यां यः स्थितो प्राणः स मे पाख्यो न संशयः ॥
केवलं यदियं वक्ति दारिका ग्राह्यसारिका ।
तन्मया नास्य कर्तव्यं सासनं सुखकाम्यया ॥

किं तु

वावत् चेन्नं न मुञ्चामि तावदस्यापि पासनम् ।
कार्थं विशुद्धमार्गेण लोकयाचानुरोधतः ॥
एवं निश्चित्य चित्तेन बुधस्यं पासयन्नपि ।
प्राणं न युज्यते दोषैर्लभते सुखमुत्तमम् ॥
मन्दस्तु तां पुरस्कृत्य प्रठचिन्तां भुजङ्गताम् ।
प्राणसासनसाम्यव्यास्रभते दुःखसागरम् ॥

कथं ।

सुगन्धिद्रव्यसम्भारकरणोद्यतमानसः ।
तन्मन्यते वृथा मूढसन्निमित्तं दिवाणिग्रम् ॥
दुर्गन्धपरिहारं च कुर्वाणः स्थित्यते सुधा ।
प्रमसौख्यं न जानीते हस्यते च विवेकिभिः ॥
तथापि मोहदोषेण सुखसन्दर्भभिर्भरम् ।
आत्मानं मन्यते मन्दः प्रसक्तो प्राणसासने ॥
इतश्च चौवनारूढो विचारो राजदारकः ।

कथंचित्कील्यथा गेहाद्देशकाखिकथा गतः ॥
 बहिरङ्गान्तरङ्गेषु स देशेषु पुनः पुनः ।
 पर्यन्तं कचिदायातः स्वर्गेषु राजदारकः ॥
 अथ तत्र समायाते प्रहृष्टौ धिषणाबुधौ ।
 संजातो हृष्टदानन्दः संतुष्टं राजमन्दिरम् ॥

ततश्च

वृत्ते महाविमर्देन समागममहोत्सवे ।
 सा ज्ञाता मैत्रिका तेन प्राणैर्बुधमन्दयोः ॥
 ततो रक्षसि संस्थाय तमात्मपितरं बुधम् ।
 स विचारः प्रणम्येत्यं प्रीवाच कृतकुङ्कुमसः ॥
 तात यो युवयोर्जातो प्राणनामा वयस्यकः ।
 सोऽयं न सुन्दरो दुष्टस्तथाकर्णथ कारणम् ॥
 अस्ति तावद्दहं तात देशदर्शनकाम्यया ।
 अपृष्ट्वा तातमम्बां च निर्गतो भवनात्तदा ॥
 ततोऽनेकपुरयामखेटाकरमनोहरा ।
 विलोकिता मया तात भ्रान्त्वा भ्रान्त्वा वसुन्धरा ॥
 अन्यदा भवसक्तोऽहं संप्राप्तो नगरे परे ।
 राजमार्गं मया दृष्ट्वा तत्रैका वरसुन्दरौ ॥
 सा मां वीक्ष्य विशाखाक्षी परितोषमुपागता ।
 रसान्तरं भजन्ती च कीदृशी प्रविलोकिता ॥
 सिक्नेवाहृतसेकेन कल्पपादपमञ्जरौ ।
 दृष्ट्वा नीरदनादेन नृत्यन्तीव मधूरिका ॥

अग्ने षड्वरश्चैव मिशिता चक्रवाकिका ।
 अक्षोदबन्धनेनेष विमुक्ता चन्द्रलेखिका ॥
 राव्ये कृताभिषेकेव चित्रेव सुखसागरे ।
 मया सा क्वचिता साध्वी प्रीतिविस्कारितेषणा ॥
 ततस्तां वीक्ष्य संपन्नो ममापि प्रमदस्तादा ।
 चित्तं क्षार्त्रीभवेदृष्टे सख्यने खेदनिर्भरे ॥
 ततः कृतप्रणामोऽहं प्रोक्तो दत्ताग्रिषा तथा ।
 ब्रूहि वत्स कुतस्थोऽसि त्वं मे हृदयमन्दनः ॥
 मयोक्तमग्न्य जातोऽहं धिषणाया धरातले ।
 पुषोऽहं बुधराजस्य देशकालिकया गतः ॥
 एतच्चाकर्ष्य सा नारी विलसन्नयनोदका ।
 खेहेन मां परिख्वय्य चुम्बित्वा मस्तके मुञ्जः ॥
 ततः प्राह महाभाग चारु चारु कृतं त्वया ।
 [त्वमादावच मे वत्स विदितश्चित्तशोचनेः ॥
 जातिस्मरे जनस्यैते शोचने हृदयं च भोः ।
 यतोऽमूनि विजानन्ति दृष्टमात्रं प्रियाप्रियम् ॥]
 वत्स त्वं नैव जानीषे मां प्रायेण विग्रेषतः ।
 सखिष्ठोऽसि मया वत्स विमुक्तो बालकस्तादा ॥
 अहं हि मातुस्ते वत्स धिषणाया वयस्त्रिका ।
 वत्सभा बुधराजस्य नास्मा मार्गानुसारिता ॥
 शरीरं जीवितं प्राणाः सर्वस्वं मम सागधा ।
 तव माता महाभाग पिता ते जीविताधिकः ॥

तथोरेव समादेशाद्दहं लोकावलोकनम् ।
 कर्तुं विनिर्गता वत्स जातमात्रे पुरा त्वयि ॥
 अतोऽमे भागिनेयस्त्वं पुत्रस्त्वं जीवितं तथा ।
 सर्वस्त्वं परमात्मा च सर्वं भवसि सुन्दर ॥
 सुन्दरं च कृतं वत्स देशदर्शनकाम्यया ।
 यदेवं निर्गतो गेहाञ्जिगीषुस्त्वं न संग्रयः ॥

तथाहि ।

यो न निर्गत्य निःशेषां विलोकयति नेदिनीम् ।
 अनेकाहुतवृत्तान्तां स नरः कूपदुर्दुरः ॥

थतः ।

क विज्ञायाः क पाण्डित्यं क बुद्धिः क विदग्धता ।
 क देशभाषाविज्ञानं क शैषाचारचरता ॥
 यावद्भूर्तग्रताकीर्णा नानावृत्तान्तसङ्कुला ।
 मानेकग्रः परिभ्रान्ता पुरुषेण वसुन्धरा ॥
 तथेदं सुन्दरतरं वत्सेन विहितं हितम् ।
 भवचक्रे यदायातस्त्वमच नगरे परे ॥
 इदं हि नगरं वत्स भूरिवृत्तान्तमन्दिरम् ।
 अनेकाहुतभूयिष्ठं विदग्धजनसङ्कुलम् ॥
 विलोकयति यः सम्यगेतद्धि नगरं जनः ।
 तेन सर्वमिदं दृष्टं भुवनं सचराचरम् ॥

अथवा किमनेन वज्जना ।

धन्यास्मि कृतकृत्यास्मि यस्या मे दृष्टिगोचरम् ।
 स्वत एवागतोऽसि त्वं वत्स सद्गुरुपुञ्जकः ॥
 मयोक्तमन्व यद्येवं ततो मे चारु वेधसा ।
 इदं संपादितं हन्त मीक्षितोऽहं यदम्बया ॥
 अधुना दर्शयत्वन्मा प्रसादेन विशेषतः ।
 ममेदं वत निःशेषं भवचक्रं महापुरम् ॥
 ततः सा बाढमित्युक्त्वा तात मार्गानुसारिता ।
 समस्तं भवचक्रं मे सृष्टन्तान्तमदर्शयत् ॥
 अथैकच मया दृष्टं पुरं तच्च महागिरिः ।
 तच्छिखरे रमणीयं च निविष्टमपरं पुरम् ॥
 ततो मयोक्तं ।

निवेदयाम्ब किं नाम पुरमेतदवान्तरम् ।
 किं नामाद्यं गिरिः किं च शिखरे दृश्यते पुरम् ॥
 मार्गानुसारिता प्राह वत्स गो सञ्चितं त्वया ।
 सुप्रसिद्धमिदं लोक्रे पुरं सात्त्विकमानसम् ॥
 एषोऽपि सुप्रसिद्धोऽत्र विवेकवरपर्वतः ।
 प्रकूटमप्रमत्तत्वमिदं च शिखरं जने ॥
 इदं तु भुवनख्यातं वत्स जैनं महापुरम् ।
 तव विज्ञातसारस्य कथं प्रष्टव्यतां गतम् ॥
 धावत्सा कथयत्येवं मम मार्गानुसारिता ।
 तावज्जातोऽपरस्ताच्च वृत्तान्तस्तं निबोध मे ॥
 गाढं प्रह्वारनिर्भिन्नो नीयमानः सुविज्ञसः ।

पुरुषैर्विद्वितो बृष्टो मयैको राजदारकः ॥

ततो मयोक्तं ।

क एष दारको मातः किं वा गाढप्रहारितः ।

कुच वा नीयते क्षुद्रः के वामी परिचारकाः ॥

मार्गानुसारिता प्राह विद्यतेऽत्र महागिरौ ।

राजा चारिचधर्माख्यो यतिधर्मस्तु तत्सुतः ॥

तस्याथ संयमो नाम पुरुषः ख्यातपौरुषः ।

एकाकी च क्वचिद्बृष्टो महामोहादिग्रभुभिः ॥

ततो बद्धत्वाच्छ्रूणां प्रहारैर्बर्जरीकृतः ।

अथ निर्वाहितो वत्स रणभ्रमेः पदातिभिः ॥

अमी पदातयो वत्स नेत्यन्तीमं स्त्रमन्दिरे ।

अस्य चात्र पुरे जैने सर्वे तिष्ठन्ति बान्धवाः ॥

मयोक्तं । अम्बिके ।

बृष्टमं यत्करिष्यन्ति ग्रभुभिः परिपीडितम् ।

चारिचधर्मराजाद्या बृहन्मे तत्र कौतुकम् ॥

अतो महाप्रसादेन नीत्वा मां गिरिमस्तके ।

अधुना दर्शयत्वन्वा स्वामिनोऽस्य विषेष्टितम् ॥

मार्गानुसारितयोक्तं । वत्सैवं क्लियते ।

ततस्तदनुमार्गेषु विवेकगिरिमस्तके ।

आरूढा वा भया सार्धं तत्र मार्गानुसारिता ॥

अथ तत्र पुरे जैने राजमण्डलमध्यगः ।

दृष्टस्त्रिभुवनसमाधाने मण्डपे च महानृपः ॥
 नामतो गुणतः सर्वे वर्षिताश्च पृथक् पृथक् ।
 ममाये ते महीपालास्तथा विज्ञाततत्त्वया ॥
 इतश्च तैर्नरैस्त्रुणैः समाणीतः च संघमः ।
 दर्शितश्च नरेन्द्रस्य वृत्तान्तस्य निवेदितः ॥
 ततस्तं तादृशं ज्ञात्वा शुचुजन्यं पराभवम् ।
 तचास्त्राने समस्तास्ते सुभटाः सोभमागताः ॥

ततश्च

भीमध्वानैः कराघातप्रकम्पितमहीतक्षैः ।
 तैर्जातं तत्सदः सोभविभ्रान्तोद्धिसन्निभम् ॥
 केचिन्मुञ्चन्ति ऊह्वारं क्षुपितान्तकसञ्जिभाः ।
 भुजमास्त्रास्त्रयन्त्ये पुस्तकोद्भेदसुन्दराः ॥
 रोषरक्तानगाः केचिष्वाता भृशुटिभीषणाः ।
 अन्ये त्वृत्तानितोरस्त्राः खड्गे विन्यस्तदुष्टयः ॥
 क्रोधान्धबुद्धयः केचित्संपन्ना रक्तसोचनाः ।
 अन्ये स्फुटाहृष्टासेन गर्जितास्त्रिभूधराः ॥
 अन्येऽन्तस्तापसंरथादिगलत्क्षेदविन्दवः ।
 केचिद्रक्ताङ्गभीमाभाः साक्षादिव कृशागवः ॥
 अतस्तं तादृशं वीक्ष्य क्षुभितं राजमण्डलम् ।
 चारिचधर्मराजेन्द्रं सद्बोधः प्रत्यभाषत ॥
 देव नैष सतां युक्तो धीराणां कातरोचितः ।
 अकाञ्चनीरदारारवसञ्जिभः सोभविभ्रमः ॥

तस्मादेते निवार्यन्तामसुत्तासमानसाः ।
 राजानः क्रियतामेषामभिप्रायपरीक्षणम् ॥
 ततो निवारणाकृतस्त्रीसूत्रा प्रविशोक्ताः ।
 चारिचधर्मराजेन क्षणं मौनेन ते स्थिताः ॥

उक्तास्य ते तेन नराधिपेन ।

यथा भो भो महीपाला ब्रूत यदो विवक्षितम् ।
 एवं व्यवस्थिते कार्ये किमत्र क्रियतामिति ॥

एतच्चाकर्ण्य

सत्यग्रौचतपस्त्रागब्रह्माद्यास्तो नराधिपाः ।
 प्रवृद्धरभसोत्साहा योद्भुकामाः प्रभाषिताः ॥
 इत्थं महापराधे तैः संयमस्य कदर्शने ।
 प्रसन्न विहिते देव किमद्यापि विशम्भ्यते ॥
 येऽपराधक्षमापथ्यसेवया वृद्धिमागताः ।
 तेषामुच्छेदनं देव केवलं परमौषधम् ॥
 अन्येष्वेह कुतस्तावत्सुखगन्धोऽपि मादृग्राम् ।
 न यावन्ते हताः पापा महामोहादिग्रभवः ॥
 यावच्च देवपादानां नेच्छा तत्र प्रवर्तते ।
 न स संपद्यते तावद्वातस्त्रीषां दुरात्मनाम् ॥

यतः ।

एकैकोऽपि भटो नाथ तावकीनो महाहवे ।
 सर्वाभिर्दल्यत्येव कुरङ्गानिव केसरी ॥
 क्षणेन ज्ञावयन्तीमे क्षुभिताम्भोधिविभ्रमाः ।

रिपुसैन्यं न चेदेषां स्थाप्यवाञ्छा विधारिका ॥
 एवं च ते महीपालाः श्रौण्डीरा रणशालिनः ।
 सर्वेऽपि स्वाभिगोऽथचमेकवाक्यतया स्थिताः ॥
 रणकण्ठूपरीताङ्गास्तानेवं वीक्ष्य भूभुजः ।
 दुर्दान्तमन्तमातङ्गनिर्दारिहरिषञ्जिभान् ॥
 स राजा मन्त्रिणा सार्धं सद्बोधेन सभान्तरे ।
 प्रविष्टो गुह्यमन्त्रार्थमाह्वय च महत्तमम् ॥
 अथ तत्रापि सा तात साध्वी मार्गानुसारिता ।
 अन्तर्धानं विधायोच्चैः प्रविष्टा सहिता मया ॥
 ततस्तपोचितं राज्ञा पृष्टौ मन्त्रिमहत्तमौ ।
 स सम्यग्दर्शनस्तावद्राजानं प्रत्यभाषत ॥
 देव यत्सुभटैः प्रोक्तं सत्याद्यैः प्रत्यविक्रमैः ।
 तदेव प्राप्तकाष्ठं ते कर्तुं को ह्यत्र संग्रहः ॥

यतः ।

वध्यानां दुष्टचित्तानामपकारं सुदुःसहम् ।
 ग्रन्थामोद्भृगं प्राप्य मानौ कः स्थातुमिच्छति ॥
 वरं मृतो वरं दग्धो मा संभृतो वरं नरः ।
 वरं गर्भे विलीनोऽसौ द्योऽरिभिः परिभूयते ॥
 स धूम्रिः स द्रुपं लोके स भस्म स न किंचन ।
 द्योऽरिभिर्मृद्यमानोऽपि स्तस्त्रचित्तोऽवतिष्ठते ॥
 यस्मैकोऽपि भवेद्राज्ञः शत्रुः सोऽपि जिगीषति ।
 तत्तेन युज्यते स्थातुमनन्ता यस्य शत्रवः ॥

अतो निर्भिद्य निःश्रेष्ठं प्रचुवर्गं नराधिप ।
 निष्कण्ठकां महीं कृत्वा ततो भव गिराकुलः ॥
 तदेवमुद्धतं वाक्यमभिधास्य महत्तमः ।
 मौनेनावस्थितः सद्यः कृत्वा कार्यविनिर्णयम् ॥
 अथाभिधातुं यत्कृत्यं सौख्यमन्वराद्या दृश्या ।
 चारिषधर्मराजेन सहोद्यः प्रविश्लोकितः ॥
 ततो निर्णीय गर्भाधिं कार्यतत्त्वस्य कोविदः ।
 सहोद्यः सचिवः सारं वाक्यमित्यमभाषत ॥
 साधु साधूदितं देव विदुषा तेन ते पुरः ।
 संप्रत्यसाम्यतं वक्तुं मादृश्यामच वस्तुनि ॥
 तथापि ते महाराज यन्ममोपरि गौरवम् ।
 तदेव लम्बितोत्साहं वाचास्त्रयति मादृशम् ॥
 ततः सम्यग्दर्शनं प्रत्याह ।

अहो तेजःप्रधानत्वमहो वाचि प्रगल्भता ।
 अहो ते स्वामिभक्तत्वं चाह चाह महत्तम ॥
 सत्यं मानवतां धीर दुःसहोऽरिपराभवः ।
 सत्यं पराभिभूतस्य लोके निःशरता परा ॥
 सत्यं दुष्टाः श्रुता वध्या महामोहादिशत्रवः ।
 सत्यं तद्वातुकाः सर्वे देवपादानुजीविनः ॥

किं च ।

तिष्ठन्तु पुरुषास्त्वावहेवशासनवर्तिनः ।
 नार्योऽपि देवसैन्यस्य तेषां निर्घातने चमाः ॥

किं तु ।

प्रस्तावरहितं कार्यं नारभेत विचक्षणः ।
 नीतिपौष्ट्ययोर्धक्षात्प्रस्तावः कार्यसाधकः ॥
 अथवा देवपादानां भवतस्तु पुरो मया ।
 नीतिशास्त्रं यदुच्येत इत्त तत्पिष्टपेषणम् ॥

तथाहि ।

षड् गुणाः पञ्च चाङ्गानि शक्तिचितयसुप्तमम् ।
 एवोदयाः सिद्धयस्त्रिस्तथा नीतिचतुष्टयम् ॥
 चतस्रो राजविद्यासु यच्चान्यदपि तादृशम् ।
 प्रतीतं युवयोः सर्वं तद्धि किं तस्य वर्धते ॥

यतः ।

स्नानं ध्यानं तथा सन्धिर्विद्यस्य परैः सह ।
 संश्रयो द्वैधभावस्तु षड् गुणाः परिकीर्तिताः ॥

तथा ।

उपायः कर्मसंरम्भे विभागो देशकालयोः ।
 पुरुषद्रव्यसम्पत्तौ प्रतीकारस्तथापदाम् ॥
 पञ्चमी कार्यसिद्धिसु पर्यालोच्यमिदं किल ।
 अङ्गानां पञ्चकं राज्ञा मन्त्रमार्गं विजागता ॥

तथा ।

उत्साहशक्तिः प्रथमा प्रभुशक्तिर्द्वितीयिका ।
 तृतीया मन्त्रशक्तिस्तु शक्तिचयमिदं परम् ॥
 शक्तिचितयसंपाद्यास्तथा एवोदयास्तथा ।

द्विरष्टमिचभूमिनां ज्ञानाः सिद्धिचयं विदुः ॥

तथा ।

सामभेदोपदानानि दृष्ट्वेति चतुष्टयम् ।

नीतीनां सर्वकार्येषु पर्याप्तोच्यं विज्ञानता ॥

तथा ।

आग्नीषिकी च यो वार्ता दृष्टनीतिस्तथा परा ।

विद्यास्यतस्यो भूपानां किञ्चैताः सन्ति गोचरे ॥

तदेतद्देवपादानां भवतश्च विशेषतः ।

प्रतीतमेव निःशेषं वर्ण्यतां किं महत्तम ॥

केवलं ज्ञातशास्त्रोऽपि स्वावस्थां यो न बुध्यते ।

तस्याकिञ्चित्करं ज्ञानमन्वस्येव सुदर्पणः ॥

प्रवर्तताविवेकेन स ज्ञानार्थोऽपि वस्तुनि ।

ततश्च ।

सोक्ते स जायते हास्यः समूहश्च विनश्यति ॥

इदं मूलविनष्टं हि तात सर्वं प्रयोजनम् ।

अतोऽस्य तावकोत्साहः कुत्र नामोपयुज्यताम् ॥

यतः ।

भवत्कमिदं सर्वं वयं ते च महारथः ।

स कर्मपरिष्णामाख्यो यस्य राजा महावसः ॥

आयत्तं सर्वमेवेदं तस्यैकस्य महात्मनः ।

तात संसारिजीवस्य यस्यायत्ता महाटवी ॥

स चाद्यापि न जानीते नामापि खलु मादृशाम् ।

महामोहादिसेन्यं तु मन्यते गाढवक्त्रभम् ॥

इतश्च ।

यत्र संसारिजीवस्य पक्षपातो बलेऽधिकः ।
 तस्यैव विजयो नूनं स हि सर्वस्य नायकः ॥
 ततो यावन्न जानीते सोऽस्माकं सैन्यमुत्तमम् ।
 यावच्च पक्षपातोऽस्य नाद्याप्यस्मासु जायते ॥
 तावच्च युक्तः संरम्भो न धामं न च विपद्दः ।
 युक्तं साम तदा स्नानमुपेक्षा गजमीलिका ॥
 संकुचन्ति हि विद्वांसः कार्यं संचिन्व किंचन ।
 केसरौ गजनिघाति यद्योत्पातविधिसया ॥
 न पौरुषं गच्छत्यत्र नश्यतोऽपि विजानतः ।
 मेघो ह्यपसरत्येव वृहदास्फोटदिसया ॥

सन्धग्दर्शनेनोक्तं ।

आर्यं संसारिजीवोऽसौ न जाने ज्ञास्यते न वा ।
 अस्मानेतेऽरयो नित्यमधुनेवं विबाधकाः ॥
 तदद्य संघमस्तावदित्यमेभिः कदर्थितः ।
 सः सर्वानपि हन्तारस्ततः स्वातुं न युज्यते ॥

सद्बोधेनोक्तं ।

आर्यं मोक्षार्थतां कार्षीः काश्चसाध्ये प्रयोजने ।
 ध्रुवं संसारिजीवोऽसौ ज्ञास्यते नः कदाचन ॥

यतः ।

स कर्मपरिणामाख्यो नरेन्द्रोऽप्य बलदये ।

समानपक्षपातेन सदा प्रायेण वर्तते ॥

इतश्च ।

तस्य संसारिजीवोऽपि निःशेषं कुरुते वचः ।

अतोऽस्मानेष तस्योच्चैः कदाचिञ्चापयिष्यति ॥

ततश्च ।

ज्ञाताः संसारिजीवेन सप्रसादेन पूजिताः ।

वयमार्थं भविष्यामः शत्रुनिर्दलनक्षमाः ॥

केवलमसावपि कर्मपरिणामः क्वचिद्वसरे पर्याप्तोऽथ महत्तम-
भगिन्या सह लोकस्थित्या पृष्ठा चावसरं निजभार्षां काष्ठपरिणतिं
कथयित्वात्मीयमहत्तमाय स्वभावाय कृत्वा विदितं नियतियदृच्छा-
दीनां निजपरिजनानामनुकूलयित्वा संसारिजीवस्यैव महादेवीं
भवितव्यतामपेक्ष्य सप्रसादोऽयमिति विश्वप्रिकावसरं ततः संसारि-
जीवस्य समस्तमस्रहृन्तानां सर्वेषामभिरुचिते सति विज्ञापयिष्यति ।
ततः प्रतिबन्धकाभावाद्भविष्यति सा विश्वप्रिका । भविष्यति
संसारिजीवोऽस्मासु सप्रसादः । ततश्च ।

निर्मूलास्त्राग्निविष्यामः शत्रूनेतास्महत्तम ।

तेन काष्ठविस्त्रम्बोऽत्र रुचितो मे प्रयोजने

सम्यग्दर्शनेनोक्तं ।

अद्येवं प्रेष्यतां तावद्दूतस्तेषां दुरात्मनाम् ।

न सङ्घयन्ति मर्यादां येन ते दूतभर्त्सिताः ॥

सद्बोधेनोक्तं ।

न कार्यं तत्र दूतेन प्रहितेन महत्तम ।

तिष्ठामक्षावदेषैव बक्ववन्निभृतेश्रियाः ॥

सम्यग्दर्शनेनोक्तं ।

न भाव्यमतिभीतेन भक्ता पुरुषोत्तम ।

सुदृष्टा अपि ते पापाः किं करिष्यन्ति माकृशाम् ॥

अन्यच्च ।

यदि नो रोचते तात दूतस्ते दृष्टपूर्वकः ।

ततः सन्धिविधानार्थं सामपूर्वः प्रह्वीयताम् ॥

सद्बोधेनोक्तं । आर्थं मा मैवं वोचः । यतः ।

कोपाग्नाते कृतं साम कक्षहृत्स्य विवर्धकम् ।

जाव्वक्षीति हि तोयेन तप्तं सर्पिर्न संग्रयः ॥

अथवा ।

फलेन दृश्यतामेतत्पूर्यतां ते कुट्टहृत्सम् ।

येन संपद्यते तात प्रत्ययो मम जल्पिते ॥

दूतः प्रह्वीयतां तेषां यदि देवाय रोचते ।

ततो विज्ञाय तद्भावसुचितं हि करिष्यते ॥

अथ चारिचधर्मेषु तद्वाक्यमनुमोदितम् ।

ततस्तैः प्रहितो दूतः सत्याख्यः शत्रुसंहतेः ॥

अथ दूतानुमार्गेण चापि मार्गानुसारिता ।

गता तात मया सार्धं महामोहबन्धे तदा ॥

प्रमत्ततानदीतीरे चित्तविचेपमण्डपे ।

दृष्टस्य विहितास्त्रानो महामोहमहानृपः ॥

अथ दूतः स सत्याख्यस्तत्रास्त्रानेऽरिपूरिते ।

प्रविष्टः प्रतिपत्त्या च निविष्टः शुभविष्टरे ॥
 ततः पृष्टतनूदक्तो वाक्यमेवमुदारधीः ।
 स प्राह साहसार्थोऽपि कोपाग्नेः शान्तिकाम्यथा ॥
 चित्तवृत्तिमहाटव्या यः प्रभुः परमेश्वरः ।
 लोके संसारिजीवोऽसौ तावद्गो मूलनायकः ॥
 बहिरङ्गान्तरङ्गाणां संसारोदरचारिणाम् ।
 राज्ञां ग्रामपुराणां च स स्वामी नाच संग्रथ ॥

एवं च स्थिते

ध्रुवं वयं च ये चान्ये केषिदान्तरभूभुजः ।
 ते कर्मपरिणामाद्याः सर्वे तस्यैव किङ्कराः ॥
 ततस्यैकमिदं राज्यं सर्वेषामेक एव च ।
 स्वामी संसारिजीवोऽतः को विरोधः परस्परम् ॥

यतः ।

ग्रन्थाः स्वस्वामिनो भक्ताः संश्रुताश्च भवन्ति ते ।
 भृत्या बन्धूपमा नैव स्वपक्षचयकारकाः ॥
 तदस्य सततानन्दमतः प्रसृति सुन्दरम् ।
 युष्माभिः सह राजेन्द्र प्रेम नः प्रीतिवर्धनम् ॥
 इदं सत्योदितं सत्यं वाक्यमाकर्ष्य सा सभा ।
 माहामोही महाचोभमथ प्राप्ता मदोद्गुरा ॥

ततश्च ।

दृष्टोष्ठा रक्तसर्वाङ्गा भूमिताङ्गतत्पराः ।
 क्रोधान्धबुद्धयः सर्वे समकाशां प्रभाषिताः ॥

अरे रे दुष्ट केनेदं दुरात्मस्य निवेदितम् ।
 यथा संसारिणीवो नः स्वामी सम्बन्धिनी वयम् ॥
 पातालेऽपि प्रविष्टानां नास्ति मोक्षः कथंचन ।
 युष्माकमात्मजालेन किमनेन नराधमाः ॥
 संसारिणीवो नः स्वामी यूयं सम्बन्धिनीः किल ।
 अहो सम्बन्धघटना अहो वाक्यमहो गुणाः ॥
 तन्नूर्णं गच्छ गच्छेति देवतास्मरणोद्यताः ।
 यूयं भवत शान्तिर्यजेते वो वयमागताः ॥
 एवं च ।

सहस्रतालमुत्तासाः प्रविहस्य परस्परम् ।
 तथान्वे निष्ठुरैर्वाक्यैः कृत्वा दूतकदर्शनम् ॥
 चञ्चितास्तत्पञ्चादेव क्रोधान्धास्ये महीभुजः ।
 संगद्भवद्भवकवशा महामोहपुरस्सराः ॥
 सत्येनापि समागत्य सर्वं तच्छेष्टितं प्रभोः ॥
 चारिचधर्मराजस्य विश्वरेण निवेदितम् ॥
 अथाभ्यर्षणतां मत्वा महामोहमहाचमृम् ।
 चारिचधर्मराजीवं संगद्भवद्विषं वल्लम् ॥
 ततः परिसरे रस्ये लग्नमायोधनं तयोः ।
 चिन्तयन्निमेषाटव्यां सैन्ययोः कृतविस्मयम् ॥

तच्च कौटुम्भं ।

विचक्षितभट्टकोटिसङ्घातहेतिप्रभाजालविस्वारसञ्चारनिर्माश्रिता-
 ग्रथतामिसमेकत्र चारिचधर्मानुसञ्चारिराजेन्द्रद्वन्द्वैरतोऽन्यत्र दुष्टा-

भिसन्ध्यासनेक-प्रसख्योपभूषेन्द्रप्राङ्गसञ्चायकायप्रभोसायवद्भान्ध-
 कारप्रतानप्रगष्टाखिलज्ञानसद्योतसन्मानजातं ततो भीषणे तादृशे
 कातराणां नराणां महामोतिसन्धादके वादितानेकविम्बोकवादिष-
 निर्घातसंवासिताशेषसंसारसञ्चारिणौवौषसंपाम-सम्पर्दनालोकिसम्भि-
 द्भुविद्याधरे भो रणे ते महामोहराजेन्द्रसक्ता भटाः पाटयन्तः
 परानीकमुदेक्षिता इति ॥

ततश्च ।

बहुदाहणग्रस्यग्रतैः प्रहतं दक्षिताखिलवारणवाजिरथम् ।
 अतभीषणवैरिनिनादभयान्तदशेषमकन्यत धर्मवक्षम् ॥
 ततश्चारिबधर्मोऽसौ सबलौ बलग्राहिना ।
 महामोहनरेन्द्रेण जितज्ञात महारुवे ॥
 गंदा प्रविष्टः स्वस्थाने ततस्तौ रिपवक्षकम् ।
 स्वसत्कक्षकसारावा रोधधिला ब्वस्थिताः ॥
 ततः परिणतं राज्यं महामोहनराधिपे ।
 शारिबधर्मराजसु निरुद्धोऽभवन्तरे क्षितः ॥
 मार्गानुसारिता प्राह दृष्टं तात कुतूहलम् ।
 सुष्ठु दृष्टं मथाप्युक्तमम्बिकाथाः प्रसादतः ॥
 केवलं कलहस्थस्य मूलमन्त्र परिस्फुटम् ।
 अहं विज्ञातुमिच्छामि तन्निवेद्य साम्प्रतम् ॥
 मार्गानुसारिता प्राह रागकेसरिणोऽगतः ।
 थोऽयं दृष्टस्वया वत्स मन्त्रो निर्व्याजनेपुणः ॥
 अनेन मन्त्रिणा पूर्वं जगत्साधनकाम्यया ।

मानुषाणि प्रयुक्तानि पञ्चात्मीयानि कुचक्षित् ॥
 अभिभूतानि तानीह सन्तोषेण पुरा किञ्च ।
 चारिषधर्मराजस्य तन्मन्त्रपालेन खीलया ॥
 तन्निमित्तः समस्तोऽयं जातोऽमीषां परस्परम् ।
 कलहो वत्स साटोपमन्तरङ्गमहीभुजाम् ॥

मयाभिहितं । अम्बिके किञ्चामानि तानि मानुषाणि कथं
 वा पञ्चेतानि जगत्साधयन्ति । मार्गानुसारितयोक्तं । वत्स विचार
 स्पर्शरसनाग्राणदृष्टिश्रोत्राणि तान्वभिधीयन्ते ।

तानि च

स्पर्शं रसे च गन्धे च रूपे शब्दे च देहिनाम् ।
 आशेषं मनसः कृत्वा साधयन्ति जगत्त्रयम् ॥
 एकैकं प्रभवत्येषां वशीकर्तुं जगत्त्रयम् ।
 यत्पुनर्वत्स पञ्चापि तत्र किं चित्तमुच्यताम् ॥
 ततो मयोक्तं संपूर्णं देवदर्शनकौतुकं ।
 अधुना तातपादानां पार्श्वे चास्मामि सत्वरम् ॥
 तयोक्तं गम्यतां वत्स निरूप्य जनचेष्टितम् ।
 अहमप्यागमिष्यामि तथैव तव सन्निधौ ॥

अथाहमागतस्त्वर्षं निश्चित्येदं प्रयोजनम् ।
 ततस्मात् वत्सोऽयं प्राणनामा न सुन्दरः ॥
 वत्सको मुग्धबुद्धीनां पर्यटत्येष देहिनाम् ।
 मानुषाणां हृतीषोऽयं रागशेषरिमन्त्रिणाम् ॥
 चावन्निवेद्यत्येवं बुधाय निजदारकः ।

मार्गानुधारिता तावदाथाता भो नरेन्द्र ॥
 समर्थितं तथा सर्वं विचारकथितं वचः ।
 त्यजामि प्राणमित्येवं बुधस्यापि हृदि स्थितम् ॥

इतश्च ।

भुजङ्गतासमायुक्तो प्राणसासनसाधसः ।
 मन्दः सुगन्धिगन्धानां सदाश्लेषतत्परः ॥
 तत्रैव नगरे भूप क्षीणावत्प्राः कथंचन ।
 स देव राजभार्वाषा भगिन्या भवने गतः ॥

ततश्च ।

खण्डीपुष्पातार्थं तस्मिन्नेव चणे तथा ।
 चाप्तो डोन्मीकराद्गन्धसंयोगो मारशात्मकः ॥

ततश्च ।

तां गन्धपुटिकां द्वारे मुक्त्वा क्षीणावती मृष्टे ।
 प्रविष्टा स च संप्राप्तो मन्दः सा तेन वीक्षिता ॥
 ततो भुजङ्गतादेष्टाच्छोटयित्वा निरूपिता ।
 इत्ता प्राणाय ते गन्धासतस्तेन सुरात्मना ॥
 ततस्याघूर्णिते प्राणे तैर्गन्धैस्तस्य मूर्च्छया ।
 खेदमोहितचित्तलास्य मन्दः प्रसन्नं मतः ॥
 ततो विनष्टमासोक्त्य प्राणसासनसाधस्यटम् ।
 तं मन्दं प्राणसम्पर्कादिरक्तो नितरां बुधः ॥
 ततश्च सा बुधेनेदं पृष्ट्वा मार्गानुधारिता ।
 भद्रे कथं प्रमानेन संसर्गो न भविष्यति ॥

मार्गानुसरिता प्राह देव श्रित्वा शुजङ्गताम् ।
 तिष्ठ त्वं ब्राह्म मन्थस्यः सदाचारपरायणः ॥
 ततोऽयं विद्यमानोऽपि दोषसंश्लेषकारणम् ।
 न ते संपत्स्यते देव तत्तत्स्यको भविष्यति ॥
 बुधेनापि कृतं सर्वं विज्ञाय हितमात्मने ।
 मार्गानुसरितावाक्यं तत्तदा प्राप्य सहस्रम् ॥
 ततो गृहीतदीपोऽथौ साधाचारपरायणः ।
 विज्ञातागमसङ्गावो गुरुप्रामाण्यतरः ॥
 आचार्यैः पात्रतां मत्वा गच्छन्निशेषकाम्यथा ।
 उत्पन्नसन्निमाहाव्यः सुरिस्थाने निवेशितः ॥
 स एष भवतां भूप सत्प्रबोधविधिस्यथा ।
 विहाय गच्छसेकाकी बुधसूरिः समागतः ॥
 धोऽयं शिवेदयत्वेवं शृण्वन्ति च भवाद्गुणाः ।
 सोऽहमेव धरानाय बुधनामेति गृह्यताम् ॥
 प्रबोधकारणं भूय तदिदं संविधानकम् ।
 मम संपत्स्येतद्धि तुष्टं शुभाद्गुणामपि ॥

यतः ।

विचरन्ति सदा तानि मानुषाणि यमत्रये ।
 तत्पृह्यतोऽनुधावन्ति महामोहादिशत्रवः ॥

ततश्च ।

यो यक्षीः प्राप्यते प्राणी स सर्वो गाढदारुणैः ।
 निर्भिद्य खड्गैः क्लृप्ता जप्तेनैव विष्णुयते ॥

इदमेव परं भूप निर्भयस्त्राणसुत्तमम् ।
 अमीभिर्बुध्यमानस्य जेनेन्द्रं वरशासनम् ॥
 एवं च ज्ञाततत्त्वानां प्रवेष्टुमिह युज्यते ।
 न युक्तं क्षणमप्येकं धरणाथ विलम्बितुम् ॥
 त्यज्यन्तां विषया भूप काञ्चकूटविषोपमाः ।
 आस्त्राद्यतामिदं दिशं प्रश्रमास्तसुत्तमम् ॥
 ततो धवस्तराजेन विहस्य विमलः क्षणम् ।
 तथा सर्वेऽपि ते लोकाः साकृतं प्रविशोकिताः ॥

उक्तं च ।

भो भो लोका यदादिष्टं भदन्तेन महात्मना ।
 इदमाकर्षितं चित्ते लज्जं च भवतां वचः ॥
 ततस्ते बुधसङ्गामोः प्रतापेन प्रबोधिताः ।
 कमलाकरसङ्गाया प्रोत्फुल्लमुखपङ्कजाः ॥
 भक्त्या लल्लाटपट्टेषु विन्यस्तकरकुड्मलाः ।
 सर्वेऽपि लोकाक्षचेदं समकाशं प्रभाषिताः ॥
 बाढमाकर्षितं देव वचोऽस्माभिर्महात्मनः ।
 विज्ञातस्तस्य सङ्गावो महाभागप्रसादतः ॥
 विधूयाज्ज्ञानतामिस्रं मनोऽनेन प्रकाशितम् ।
 जीविताश्चास्तृतेनैव मिथ्यात्वविषयूषिताः ॥
 तल्लज्जमिदमस्माकं चित्ते गाढं मुनेर्वचः ।
 संपाद्यतां तदादिष्टं मा विलम्बो विधीयताम् ॥
 एतच्छाकर्थं राजेन्द्रः परं हर्षमुपागतः ।

ततो राव्याभिषेकार्थं विमलं प्रत्यवोचत ॥
 गृह्णामि पुत्र प्रद्व्यां राज्यं त्वमनुग्रीह्यस्य ।
 पुण्यैर्मे भगवानेष संपन्नो गृह्णन्तमः ॥
 विमलः प्राह किं तात गार्हं ते चित्तवत्तमः ।
 येन दुःखाकरे राज्ये मां स्थापयितुमिच्छसि ॥
 इत्थं चिपसि मां तात संसारे दुःखपूरिते ।
 स्वयं गच्छसि निर्वाणमहो ते तात चारुता ॥
 ततो गाढतरं तुष्टुच्छ्रुत्वा वैमलं वचः ।
 साधु साधूदितं वत्स न मुञ्चामीत्यभाषत ॥
 ततः कमलनामानं राज्ये संस्थाय पुत्रकम् ।
 विधाय जिनपूजां च दिगान्यष्ट मनोहराम् ॥
 तथा दत्त्वा महादानं विधाय नगरोत्सवम् ।
 विहिताग्नेषकर्तव्यः शुभकाले समाहितः ॥
 विमलेन समं राजा सपत्नीकः सवान्धवः ।
 सपौरलोकः सहसा निक्रान्तो विधिपूर्वकम् ॥

किं वञ्चना ।

यैः समाकर्णितं सूरेसदाकथममृतोपमम् ।
 तेषां मध्ये जनाः स्त्रीका ये गृहेषु व्यवस्थिताः ॥
 तेऽपि चावाप्तसम्यक्ता प्रतरन्नविभूषिताः ।
 जाता रत्नाकरे प्राप्ते कः स्थाहारिअभाजनम् ॥
 अहं तु भद्रे तत्रापि वामदेवतया स्थितः ।
 वृद्धा तत्तादृशं सूरे रूपनिर्माणकौशलम् ॥

श्रुत्वा तत्तादृशं वाक्यं महामोहतमोपहृतम् ।
 तथापि च न बुद्धोऽस्मि तत्राकर्षणं कारणम् ॥
 यासौ बड्डलिका पूर्वं योगिनी भगिनी मम ।
 शरीरेऽनुप्रविष्टासीत्सा मे तत्र त्रिजृम्भिता ॥
 यतोऽप्यहीतसङ्गते तदग्रेण दुरात्मना ।
 स तादृशो महाभागो बद्धकः परिकल्पितः ॥
 चिन्तितं च मया इत्तं बुगिबेषविडम्बकः ।
 सिद्धेन्द्रजास्रचातुर्धः कश्चिदेष समागतः ॥
 अहो शान्धमहो जास्रमहो वाचास्रतातुसा ।
 अहो मूढा नरेन्द्रासा येऽसुनापि प्रतारिताः ॥

तथाहि ।

अत्रे बड्डलिका चेष्वां विवर्तत दुरात्मनाम् ।
 ते हि सर्वे शठप्रायं मन्वन्ते भुवनत्रयम् ॥
 तदेवं तं बुधाचार्यं तदाज्ञीकविकल्पनैः ।
 विकल्पयन्नहं भद्रे न प्रबुद्धो दुरात्मकः ॥
 प्रमथ्यावसरे तेषां राजादीनां मया पुनः ।
 इदं विचिन्तितं भद्रे स्वचित्ते पापकर्मणा ॥

अथे ।

प्रमथ्यां पाह्येदेष विमलो मां बद्धादपि ।
 आदितो बद्धचित्तेमं ततो नश्चामि सत्वरम् ॥
 बद्धा सुष्टिद्वयं गाढं ततोऽहं तारस्रोचने ।
 तथा नष्टो यथा नैव गन्धमप्येष बुध्यते ॥

अथ दीक्षादिने प्राप्ते विमलेन महात्मना ।
 क वामदेव इत्येवं सर्वं चाहं निरूपितः ॥
 अद्भुता मां पुनः पृष्टो बुधसूरिर्महात्मना ।
 क गतो वामेद्वोऽसौ किं वा संचिन्ध कारणम् ॥
 ज्ञानास्रोकेन विज्ञाय विमलाय निवेदितम् ।
 ततो मदीयचरितं निःशेषं बुधसूरिणा ॥
 विमलेनोदितं माय किं न भव्यः स मे सुहृत् ।
 श्रुतेऽपि तावके वांशे येनैवं वत चेष्टते ॥
 सूरिणाभिहितं भद्र नाभव्यः किं तु कारणम् ।
 यत्तस्य तादृशे ग्रीले तत्ते सर्वं निवेदये ॥
 एका बज्रश्लिका नाम भगिनी तस्य वसुधा ।
 अख्यन्तरङ्गा भ्राता च द्वितीयः स्नेहनामकः ॥
 ताभ्यामधिष्ठितेनेदं वामदेवेन चेष्टितम् ।
 पुरा च विहितं तात रत्नस्य हरणादिकम् ॥
 तस्मान्तस्य न दोषोऽयं प्रकृत्या सुन्दरो हि सः ।
 स्नेहो बज्रश्लिका चास्य दोषसंश्लेषकारणम् ॥
 विमलेनोदितं माय किं ताभ्यां स वराककः ।
 कश्चिन्मुञ्चेत पापाभ्यां किं वा नेति निवेद्यताम् ॥
 सूरिराह महाभाग भूरिकालेऽतिषष्टिते ।
 स ताभ्यां मोक्ष्यते तत्र कारणं ते निवेद्यताम् ॥
 शुभाभिसन्धिपतेः पुरे विग्रदमानसे ।
 भार्यं स्तो निर्मलाचारे शुद्धतापापभीक्ष्णते ॥

तथोऽयं गुणसंपूर्णं जगतामन्ददाबिम्बे ।
 अजुताशोरते नाम विद्येते कन्यके शुभे ॥
 अदन्तसरखा साध्वी सर्वलोकसुखावहा ।
 अजुता सा महाभाग प्रतीतेव भवादृशाम् ॥
 अशोरतापि लोकेऽत्र निःसृष्टा भ्रिष्टवत्तभा ।
 सर्वाङ्गसुन्दरौ नूनं विदितैव भवादृशाम् ॥
 ते च कन्ये कश्चिद्भूयै सुदृत्ते परिणेष्यति ।
 स्त्रियोऽयं बड्ढा सास्य ततो भो न भविष्यतः ॥
 तथोराभां सहावस्था प्रकृत्यैव न विद्यते ।
 ततस्मात् तथोर्लाभे दाभ्यामप्येष मोक्ष्यते ॥
 ततो न योग्यताद्यापि वामदेवस्य विद्यते ।
 धर्मं प्रतीति निश्चित्य कुरु तस्यावधौरणम् ॥
 ततश्चेदं मुनेर्वाक्यं विमलेन महात्मना ।
 श्रुत्वा तथेति वदता विहिता मेऽवधौरणा ॥

अहं तु प्राप्तः काञ्चनपुरे प्रविष्टो हृष्टमार्गं । दृष्टः सरस्वो नाम
 वाणिजः । गतस्तस्यापणे । विजृम्भिता बड्ढलिका । हतमस्य पाद-
 पतनं । मटेनेव भूतमानन्दोदकस्य गथनयुगलं । तद्वासोक्ष्या-
 र्त्रीभूतः सरस्वः । ततोऽभिहितमनेन । भद्र किमेतत् । मयोक्तं ।
 तात् युष्मानवलोका मथात्मजनकस्य स्मृतं । सरस्वेनोक्तं । यद्येवं
 ततो वत्स पुत्र एवाशिलं । ततो गौतोऽहमनेन स्वभवने समर्पितो
 बन्धुमत्याः स्वभार्यायाः । कारितः स्नानभोजनादिकं । शृष्टो
 नामकुशादिकं । निवेदितं मया । सजातीयोऽयमिति तुष्टः सरस्वः ।
 अभिहितमनेन ।

अपुत्रयोः प्रिये पुत्रो वृद्धयोः परिपात्रकः ।

दत्तः संचिन्त्य देवेन वामदेवोऽयमावयोः ॥

तदाकर्णं हृष्टा बन्धुमती । निश्चितं सरस्वते मध्येव गृहं ।
 दर्शितमापणनिश्चितं रत्नादिकमन्तर्धनं । स च तस्मैव मूर्ख्या मया
 सहितस्तत्रैवापणे खपिति स्म । अन्यदा सन्ध्यायाभावयोर्गृहे ति-
 ष्ठतोः समागतः सरस्वत्य बन्धुसनाथः प्रियमिच्छत्य गृहादाङ्गायकः ।
 यथा मम पुत्रस्य षष्ठीजागरे भवतागत्येह बक्ष्यमिति । ततो-
 ऽभिहितोऽहं सरस्वते । पुत्र वामदेव गन्तव्यं मया बन्धुसंगृहे ।
 त्वं पुनरापणे गत्वा वसेति । मयोक्तं । अस्मिन् मे तातरहितस्यापणे
 गमनेनाद्य तावदन्वाया एव पादमूले वक्ष्यामि । ततोऽहो खेहया-
 रोऽयमिति चिन्तयन्नेवं भवत्विति वदन् गतः सरस्वः । स्थितोऽहं
 गृहे । रात्रौ विजृम्भितः स्नेहः । चिन्तितं मया । हरामि तद-
 न्तर्धनं । ततोऽर्धरात्रे गतस्तमापणं । उद्घाटयतस्य समागता दाण्ड-
 पाशिकाः । दृष्टोऽहमेतैः प्रत्यभिज्ञातस्य । ततः पश्चामस्तावत्कि-
 नेषोऽर्धरात्रे करोत्यापणमुद्घात्येति संचिन्त्य स्थितास्त्रुष्णीभावेन
 प्रच्छन्नाः । उत्खातं मया तदन्तर्धनं निखातं तस्यैवापणस्य पश्चाद्भू-
 भागे । विभातप्रायायां च रजन्यां कृतो हाहारवः । मिश्रितो
 नगरलोकः । संप्राप्तः सरस्वः । प्रकटीभूता दाण्डपाशिकाः ।
 प्रदत्तः कस्यकस्यः । सरस्वतेनोक्तं । वस्य वामदेव किमेतत् । मयोक्तं ।
 हा तात सुषिता सुषिताः स्म इति । दर्शितस्योद्घाटितापणो निधा-
 नस्थानं च । सरस्वतेनोक्तं । पुत्र त्वया कथमिदं ज्ञातं । मयोक्तं । अस्ति
 तावन्निर्गतस्तातः । ततो मे तातविरहवेदनया नागता मिद्रा ।

स्थितः श्रद्ध्याद्यां विपरिवर्तमानः । रात्रिशेषे च चिन्तितं मया ।
 अथ यदि परमेतस्त्रां तातस्पर्शपूतार्थां आपणश्रद्ध्याद्यां निद्रासुखं
 संपद्यते नान्यत्रेति संचिन्ध समागतोऽहमापणे । इष्टमिदमौदृशं
 चौरविच्छसितं । ततः कृतो हाहारव इति । दाण्डपात्रिकैश्चि-
 न्तितं । निश्चितमेतत्तस्करोऽयं दुरात्मा वामदेवः । अहो अस्मा-
 लजास्यचातुर्यं अहो वाचासता अहो वस्यकत्वं अहो कृतप्रता
 अहो विभ्रम्भघातिलमहो पापिष्ठतेति । ततस्सैहकं । अष्टिभिरा-
 कुलो भव । लब्ध एवास्तेऽस्माभिश्चौरः । ततः साकूतमवस्योक्तितं
 सर्वैर्मदभिमुखं । ज्ञातोऽहमेतैरिति संजातं मे भयं । ततः पुनः सखोन्नं
 गहीव्याम इत्यास्योच्य गतास्तावद्दाण्डपात्रिकाः । दत्तो ममावरचकः ।
 अनेककुविकल्प्याकुलस्य मे छड्डितं तद्दिनं । सन्ध्यायां गृहीत्वा
 तदन्तर्धनं पलायमानोऽहं गृहीतो दाण्डपात्रिकैः । जातः कोसा-
 हसः । मिच्छितं पुनर्नगरं । कथितो दाण्डपात्रिकैः समस्तोऽपि
 लोकाय मदीयव्यतिकरः । संजातो मञ्जरितेन विस्मयः । नीतो
 ऽहं रिपुसूदनराजसमीपे । आञ्जापितस्तेन वध्यतया । समागतः
 सरसः । पतितो नृपसरणयोः । अभिहितमनेन ।

ममायं पुत्रको देव वामदेवोऽतिवसभः ।

अतो मेऽनुग्रहं कृत्वा मुच्यतामेष वासकः ॥

गृह्यतां मम सर्वस्वं मेष देव निपात्यताम् ।

अन्यथा जायते देव मरणं मे न संग्रहः ॥

ततोऽतिसरसं मत्वा सरसं तं नराधिपः ।

अमुञ्चन्मां प्रसादेन तस्यायच्छस्य तद्भुजम् ॥

केवलं सरस्वतीन तदा प्रोक्तो महीभुजा ।

श्रेष्ठिषेव सुपुत्रस्ते समीपे मम तिष्ठतु ॥

यतः ।

अथं विषाङ्कुराकारस्तस्करो जनतापकः ।

तदेष मद्गृहाद्वाङ्गो वामदेवो न सुन्दरः ॥

इतश्च ।

पुरापि दुर्बलौभृतः साध्यतं नष्ट एव सः ।

पुण्योदयो वयस्यो मे दृष्ट्वा तद्दृष्टचेष्टितम् ॥

ततश्च ।

श्रेष्ठिना प्रतिपन्नं तस्मिन्नेवचनं तदा ।

धिक्कारविहतो दैनः स्थितोऽहं राजमन्दिरे ॥

राजदण्डभयादुपाङ्गयेन प्रशमं गते ।

भद्रे निवसतस्तत्र ते मे स्तेयवह्निलिके ॥

तथापि लोको मां भद्रे सर्वकार्येषु शङ्कते ।

अन्येनापि ह्यतं पौर्यं ममोपरि निपात्यते ॥

ब्रुवाणस्यापि सङ्कतं न प्रत्येति च मे जनः ।

धिक्कारैर्हन्ति मामेवं दृष्ट्वा ते सत्यवादिता ॥

सर्वस्योद्दिगजनकः कृष्णाहेस्तुल्यतां गतः ।

तत्रागृहीतसङ्कते वज्रकाशं विरम्भितः ॥

अन्यदा श्रीगृहं राशो विद्यासिद्धेन केनचित् ।

निःशेषं सुषितं भद्रे स च पौरो न लक्षितः ॥

ततोऽहं दृष्टदोषत्वाद्सैवंविधसाहसम् ।

संभाव्यं नापरस्त्रेति घाहितस्त्रेण भूभुजा ॥
 अनेकयातनाभिस्तु गानारूपैर्विडम्बनैः ।
 ततोऽहं गाढदृष्टेन तेन भद्रं कदर्थितः ॥
 न स्थितः सरसस्यापि वचनेन नराधिपः ।
 उल्लम्बितो विग्राहाच्चि ततोऽहं विरटस्रस्रम् ॥

अचान्तरे च सा जीर्णा गुडिका मम पूर्विका ।
 भवितव्यतथा दत्ता ततोऽन्या गुडिका मम ॥
 तस्याः प्रभावतो भद्रे तौद्रदुःखौघसम्पदि ।
 गतः पापिष्ठवासाद्यां नगर्यामन्धपाटके ॥
 तच्चानुभूय दुःखानि तीव्रानन्तानि विडम्बः ।
 असंख्यकाखं भूयोऽपि गुडिकादानयोगतः ॥
 पञ्चाक्षपशुसंखाने समगत्य पुरे ततः ।
 भ्रान्तोऽहं बह्वृशोऽन्येषु नगरेषु पुनः पुनः
 तन्नास्ति नगरं भद्रं शामो वा वरस्रोचने ।
 मुक्तासंख्यवहाराख्यं बह्वृशो यत्न वीक्षितम् ॥
 तथापि पशुसंखाने थोषिदाकारधारकः ।
 बह्वृशो बह्वृशिकादोषादिशेषेण विडम्बितः ॥
 खोढानि गानादुःखानि स्थाने स्थाने मया तदा ।
 ताभ्यां पापवषट्काराभ्यां प्रेरितेन वरानने ॥

एवं वदति संघारिजीवे प्रज्ञाविग्राहया ।
 इदं विचिन्तितं गाढं संवेगापन्नचित्तया ॥
 अहो दुरन्तः स्त्रेणोऽसौ माया चात्यन्तदाहया ।

चयोरसक्तचित्तोऽयं वराको भूरि नाटितः ॥
तथाहि ।

वञ्चितस्त्रादुग्रोऽनेन महात्मा विमलः पुरा ।
तन्माहात्म्येन स्त्रोत्रे च गतोऽयं ब्रह्मदुःखताम् ॥
सरलो बल्लसः क्षिप्रो मुषित्वा च प्रतारितः ।
प्राप्तोऽयं तत्प्रसादेन तत्र चोरविडम्बनम् ॥

तथा ।

चदयं तादृशेनापि महाभागेन सूरिणा ।
बुधेन बोधितो नासीत्त्वा माया तत्र कारणम् ॥
ब्रुवाणस्यापि सङ्गतं न प्रत्येति स्म यज्जनः ।
धिकरोति च तत्रापि सैव मायापराध्यति ॥
यदन्यजनितेनापि दोषेणायं विबाधितः ।
संसारिजीवस्तत्रापि स्त्रोत्रो माया च कारणम् ॥
एवं चानक्तदोषाणामाकरस्त्रे दुरात्मिके ।
तथापि स्त्रोकः पापिष्ठः स्त्रोत्रमात्रे न सुञ्चति ॥

अन्यथा ।

तथा संसारिजीवे भोः कथयत्यात्मचेष्टितम् ।
स भव्यपुरुषस्तत्र चिन्तयामास विस्मितः ॥
अपूर्वमिदमस्याहो तस्करस्यातिजल्पितम् ।
अतिचिन्मसंभाष्यं स्त्रोकमार्गातिदूरगम् ॥
अप्रसिद्धं ममात्यक्तं हृदयाच्चेपकारि च ।
तदस्त्र परमार्थो यः स मया नावधारितः ॥

तथाहि ।

पूर्वं तावदनेनोक्तं यथासीत्किल सर्वदा ।
 पुरेऽसंख्यवहाराख्ये वास्तव्योऽहं कुटुम्बिकः ॥
 कालं तत्र स्थितोऽमन्तं भवितव्यतया सह ।
 स्वकर्मपरिणामाख्यराजादेशेन निर्गतः ॥
 एकाक्षपशुसंस्थाने तथान्येषु च भूरिषु ।
 तथाविधेषु स्थानेषु भ्रान्तो दुःखैः प्रपूरितः ॥
 अन्यस्त्रेदमनेनोक्तमनन्तं कालमेकग्रः ।
 सर्वेषु तेषु स्थानेषु नाटितः किल भार्यया ॥

तथाहि ।

नन्दिवर्धनरूपेण रिपुदारणस्त्रीलया ।
 वामदेवविधानेन किलाहं भ्रमितस्तथा ॥
 अतीतोऽमन्तकालश्च सर्वेषामन्तरान्तरा ।
 हतान्यनन्तरूपाणि तथान्यानि स्वभार्यया ॥
 गुडिकादानयोगेन किलेदं विहितं तथा ।
 तदस्य चरितं सर्वं विरुद्धमिव भासते ॥

तथाहि ।

पुरुषस्यैत्कथं तस्य स्थितिः कालमनन्तकम् ।
 किं वाजरामरो हन्त भविष्यत्येष तस्करः ॥
 तावत्कालस्थितिर्हन्त का चेयं भवितव्यता ।
 कथं वा निजभार्यापि प्रतिकूलत्वमागता ॥
 का चेयं गुडिका नाम महावीर्या यया हतः ।

एकोऽप्यनन्तरूपोऽयं भवितव्यतया तथा ॥

अन्यच्च ।

नगराण्यन्तरङ्गाणि मित्राणि स्वजनास्तथा ।
 येऽमुना गदितास्तेऽपि न मया परिनिश्चिताः ॥
 तदिदं स्वप्नसङ्काशमिन्द्रजालाधिकं गुणैः ।
 अस्य संसारिजीवस्य चरितं प्रतिभाति मे ॥
 इयं च मुखरागेण बुध्यमानेव लक्ष्यते ।
 साध्वी प्रज्ञाविशालेदं निःशेषं चरितं यदि ॥

अन्यच्च ।

इदं मे श्रेयतः सर्वं निर्दिष्टमनया पुरा ।
 अस्य संसारिजीवस्य वृत्तं प्रज्ञाविशालया ॥
 केवलं विस्मृतप्रायं मम तद्वर्ततेऽधुना ।
 अकाण्डे पृच्छतश्चेत्यं संजायेत ममाज्ञता ॥
 तत्तावत्कथयत्येष तस्करो यदिवचितम् ।
 अहं तु प्रश्नयिष्यामि पद्मादेनां रहःस्थिताम् ॥
 इदं निश्चित्य हृदये च भव्यपुरुषस्तदा ।
 वचः संसारिजीवस्य तूष्णीमाकर्णयन् स्थितः ॥
 सुखं संसारिजीवस्य पश्यन्ती विस्मितेक्षणा ।
 स्थितागृहीतसङ्केता सम्यग्ज्ञातभावना ॥
 सदागमस्तु भगवान्निःशेषं तस्य चेष्टितम् ।
 वेत्ति संसारिजीवस्य ततो मौनेन संस्थितः ॥

संसारिजीवेनोक्तं ।

अथाहमन्यदा भद्रं तुष्टया निजभार्यया ।
 संजातकृपया प्रोक्तः केनचिच्छुभकर्मणा ॥

त्वयार्थपुत्र मन्त्रव्यमधुना लोकाविभ्रुते ।

आनन्दनगरे तत्र वस्तुयं चारुस्त्रीलया ॥

मथोक्तं ।

सहेवि रोचते तुभ्यं कर्तव्यं तन्मया भुवम् ।

ततः पुण्योदयो भूयः स तथा मे निदर्शितः ॥

तथान्यः सागरो नाम सहायो मे निरूपितः ।

प्रस्तावोऽस्येति विज्ञाय भवितव्यतथा तथा ॥

उक्तं च ।

मूढतानन्दनो नाम रागकेसरिणोऽङ्गजः ।

मयायं विहितोऽद्यैव सहायस्ते मनोहरः ॥

ततोऽहं सहितस्ताभ्यां सहायाभ्यां प्रवर्तितः ।

आनन्दनगरे गन्तुं गुडिकादानयोगतः ॥ इति ।

ये घ्राणमाथानृतचौर्यरक्ता भवन्ति पापिष्ठतथा मनुष्याः ।

इहैव जन्मन्यतुस्त्वानि तेषां भवन्ति दुःखानि विषमनास्य ॥

तथा परचापि च तेषु रक्ताः पतन्ति संसारमहासमुद्रे ।

अनन्तदुःखौघचितेऽतिरौद्रे तेषां ततश्चोत्तरणं कुतस्त्वम् ॥

जैनेन्द्रादेशतो वः कथितमिदमहो लेघतः किंचिदपि

प्रस्तावे भावसारं कृतविमलधियो गाढमध्यस्थचित्ताः ।

एतद्विज्ञाय भो भो मनुजगतिगता ज्ञाततत्त्वा मनुष्याः

स्त्रेयं मायां च हित्वा विरहयत ततो घ्राणसाम्यवसुधैः ॥

इत्युपमितिभवप्रपञ्चायां कथायां मायास्तेयघ्राणे-

न्द्रियविपाकवर्णनः पञ्चमः प्रस्तावः

समाप्तः ॥

अथ षष्ठः प्रस्तावः ।

अथास्ति सततानन्दमन्दिरं दोषदूरगम् ।
 आनन्दनामकं लोके बहिरङ्गं महापुरम् ॥
 विलासोल्लासलावण्यलक्षिता लोचनैर्नरा ।
 सोम्येषैर्यत्र भाव्यन्ते देवेभ्योऽभिन्नमूर्तयः ॥
 आकृष्टदृष्टयो नृणां नार्थो निष्यन्दलोचनाः ।
 यत्र संपादयन्नुच्चैरमराकारधारिताम् ॥
 चिर्वाग्ररत्नसञ्चारतारं यत्र विभाव्यते ।
 आखण्डलधनुर्दण्डखण्डमण्डितमम्बरम् ॥
 परेभकुम्भनिर्भेदवर्धितोत्साहसाहसः ।
 तत्राक्रान्तमहीपीठः केशरी नाम भूपतिः ॥
 अनेकसुन्दरीवृन्दमध्ये लभ्यपताकिका ।
 देवी कमलपत्राक्षी तस्यास्ति जयसुन्दरी ॥
 अथास्ति नगरे तत्र वल्लभस्तस्य भूपतेः ।
 निःशेषनमराधारो वाणिजो हरिशेखरः ॥
 येन मेघायितं दानादर्धिसखेषु सर्वदा ।
 सुहृत्कमलखण्डेषु सततं भास्करायितम् ॥
 तस्यास्ति हृदयखेष्टा लावण्यामृतकुण्डिका ।
 साध्वी बन्धुमती नाम भार्यार्थकुलसम्भवा ॥
 या रूपमिव रूपस्य प्रत्यादेश इव श्रियः ।

आवास इव ग्रीलस्य भर्तृभक्त्यु मन्दिरम् ॥
 अथागृहीतसङ्केते भवितव्यतया तथा ।
 तदाहं गुडिकादानात्तस्याः कुक्षौ प्रवेष्टितः ॥
 ततः संपूर्णकालेन मित्राभ्यां परिवारितः ।
 गरकादिव निष्क्रान्तो योनियन्त्रनिपीडितः ॥
 ततो बन्धुमती तुष्टा मुदितो हरिशेखरः ।
 संजातं पुत्रजन्मेति कारितस्य महोत्सवः ॥
 आनन्दपूर्वकं ताभ्यां दादृशाहेऽतिलङ्घिते ।
 प्रतिष्ठितं च मे नाम यथायं धनशेखरः ॥
 जातावपि मया साधं तौ पुष्टोदयसागरौ ।
 अन्तरङ्गवयस्यौ मे जनकाभ्यां न लक्षितौ ॥
 ततोऽहं सहितस्त्राभ्यां वर्धमानः सुखैः क्लिप्त ।
 संप्राप्तो धौवनं भद्रे मीनकेतनमन्दिरम् ॥
 अथ कंचित्समासाद्य कलाचार्यं तदा मया ।
 एकां धर्मकलां मुक्त्वा गृहीताः सकलाः कलाः ॥
 संपादिताः स्ववीर्येण चित्तकलोलकाश्च मे ।
 तदानेन वयस्येन सागरेण चणे चणे ॥

अथ कीदृशाः पुनस्ते सागरवीर्योत्सासिताश्चित्तकलोलाः संपा-
 दिताः ॥

धनमत्र जगत्सारं धनमेव सुखाकरः ।
 धनमेव जनसाध्यं धनमेव गुणाधिकम् ॥
 धनमेव जगद्व्यं धनं तत्तत्त्वसुप्तमम् ।

धनं हि परमात्मेति धने सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥
 धनेन रहितो लोके पुरुषः परमार्थतः ।
 द्रव्यं भस्माश्चिर्धूर्त्विर्धदा नास्त्र्येव किंचन ॥
 धनादिन्द्रो धनाद्देवा धनादेते महीभुजः ।
 अन्येभ्योऽभ्यधिका भान्ति नान्यत्किंचन कारणम् ॥
 एको दाता परोऽर्थीति स्त्राम्येकः सेवकोऽपरः ।
 पुरुषत्वे समानेऽपि धनस्येदं विजृम्भितम् ॥
 तदत्र परमार्थीऽयं सर्वयत्नेन तद्भ्रमम् ।
 स्त्रीकर्तव्यं नरेणोच्चैरन्यथा जन्म निष्कलम् ॥

एवं च स्थिते ।

कुलक्रमागतं भूरि यद्यप्यस्ति गृहे धनम् ।
 ममात्मीयं तथाप्यन्यदर्जयामि ततोऽधिकम् ॥
 कुतः सुखासिका तावज्जायेत मम मानसे ।
 विलसद्दीप्तयो यावन्न दृष्टा रत्नराशयः ॥
 गत्वा देशान्तरं कृत्वा सर्वकर्माणि सर्वथा ।
 मयात्मभवनं कार्यं रत्नराशिप्रपूरितम् ॥
 ततोऽनेकविकल्पैश्चौराकुलीकृतमानसः ।
 तदागृहीतसङ्केते ताताभ्यर्षमहं गतः ॥

उक्तं च मया ।

तात मामनुजानीहि धनोपार्जनकाम्बुधा ।
 गच्छाम्यहं विदेशेषु करोमि पुरुषक्रियाम् ॥
 हरिशेखरेषोक्तं ।

विद्यते विपुलं वस कुञ्जकमसमागतम् ।
 धनं ते दानसम्भोगविलासकरणक्षमम् ॥
 तन्नदेव धनं वस नियुञ्जानो यथेच्छया ।
 गृहे तिष्ठ न शक्तोऽस्मि स्यातुं हि रहितस्वया ॥

मयोक्तं ।

या पूर्वपुरुषैस्तात भूरिज्ञप्तीरुपार्जिता ।
 तां भुञ्जानस्य सत्पुंसः कथं न चपते मनः ॥
 मातेव स्नानपानेन सा बालैः परिभुज्यते ।
 अवाप्तपौरुषाणां तु तद्भोगो क्षयनीयकः ॥
 भुज्यमाना च सा तात कियत्कालं भविष्यति ।
 बिन्दुभिः क्षयमायाति समुद्रोऽप्यनुपार्जनः ॥
 तन्मे धनार्जनोत्साहं न तातो भङ्गुमर्हति ।
 अत एव विमोढया तातेन विरहव्यथा ॥

किं वञ्जना ।

थावहुजबलेनोच्चैर्नोपात्ता रत्नराशयः ।
 गत्वा देशान्तरं तात तावन्मे न सुखाशिका ॥
 तत्सर्वथापि गन्तव्ये मदीयमनसि स्थिते ।
 कथं विघातस्तातेन गमनस्य विधीयताम् ॥
 ततो विज्ञाय निर्बन्धं तादृशं हरिशेखरः ।
 मामुवाच तथा भद्रे खेहार्द्रीभूतमानसः ॥
 यद्येष निश्चयो वस्य स्थितस्ते मनसि स्थिरः ।
 तद्विधेहि निजाकृतं पूर्यतां ते मनोरथः ॥

केवलं वसु सुखसाधितस्वमसि सरक्तः प्रकृत्या । दवीयो द्वैशान्तरं ।
विषमा मार्गाः । कुटिलचदया लोकाः । वक्ष्यनप्रवक्षाः कामिन्यः ।
भ्रूयांसो दुर्जनाः । विरलविरलाः सञ्जनाः । प्रयोगचतुरा धूर्ताः ।
मायाविनो वाणिजकाः । दुष्परिपासं भाञ्जजानं । विकारकारि
नवधौवनं । दुरधिगमाः कार्यगततः । अनर्थदक्षिः कृतान्तः ।
अनपराधक्रुद्धास्त्रौरचरटादयः । तत्सर्वथा भवता कश्चित्पण्डितेन
कश्चिन्मुखेण कश्चिद्दक्षिणेन कश्चिन्निष्ठुरेण कश्चिद्दयालुना कश्चिन्नि-
ष्कृपेण कश्चित्सुभटेन कश्चित्कातरेण कश्चित्पामिना कश्चित्कूपणेन
कश्चिद्दकट्टिना कश्चिद्दिग्धेन सर्वथा परैरलभ्यमध्यागाधदुग्धनी-
रधिधीरगम्भीरधिषणेन भवितव्यं । मयोक्तं । । तात महाप्रसादः ।
सम्यगनुशिष्टोऽस्मि तातेन । पश्यतु च तातो मे बुद्धिपौरुषमा-
हात्म्यं । तथाहि ।

सत्त्वमात्रधनो गत्वा रूपकेण विवर्जितः ।

आगच्छेच्च कृतार्योऽहं यदि तात पुनर्गृहम् ॥

ततः ।

धनश्रेष्ठरनामाहं तव सूनुर्न संग्रथः ।

अन्यथा मृत एवास्मि दातव्यो मे जलाञ्जलिः ॥

यतः ।

सार्धभाण्डसहायादिसामर्थी धनसाधनीम् ।

प्राप्यार्जयति योषापि धनं किञ्च युवा नरः ॥

मम त्वेष विशेषः स्यात्सामधीरहितोऽपि यत् ।

पूरयामि गृहं तात खोपात्तै रत्नराशिभिः ॥

एवं त्रुवाणस्तातस्त वन्दित्वा चरन्त्ययम् ।
 गत्वा चाम्नां सुतश्चेज्जाताश्रुक्ततदुर्दिनाम् ॥
 कृतार्थस्फालको गेहाभिर्गतः कृतनिस्त्रयः ।
 सार्धमन्नरमिषाभ्यां ततोऽहं रुदतोस्तयोः ॥

ततः पौरुषमवसाम्य स्थापिता रुदती हरिश्चेखरेण बन्धुमती ।
 अभिहितमनेन । प्रियतमे मा रुदिहि हर्षस्यानमेतत् । तथाहि ।

था साहसविनिर्मुक्तमलसं दैवतत्परम् ।
 निर्वीर्यं जनयेत्पुत्रं सा हि रोदितुमर्हति ॥
 त्वया तु जनितो धीरः सुतोऽयं कुलभूषणः ।
 निर्याजसाहसस्तस्मात्तास्ति रोदनकारणम् ॥
 अयं नूनं गुणोऽस्माकं व्यवसायपरायणः ।
 यदेष पुत्रको जातस्ततो मुञ्च विषादिताम् ॥

इति । इतश्च निर्गतोऽहं नगराङ्गन्तुं प्रवृत्तो दक्षिणसु-
 द्रवेष्वाकूलाभिमुखं । प्राप्तश्च क्रमेणोदधितटाभ्यर्णवर्तिनि जयपुरे ।
 निषण्णो बहिष्कानने । तत्र तु चिन्तितुं प्रवृत्तः । कथं ।

विलसत्सोत्सुकसोत्सुमासं किं मकराकरम् ।
 लङ्घयित्वा ब्रजाम्युच्चै रत्नद्वीपे धनाकरे ॥
 किं वा रणे विनिर्भिद्य हठादीश्वरमण्डलम् ।
 तल्लक्ष्मीं स्त्रीकरोम्यस्या न दुष्टो हि स्वयंपहः ॥
 किं वा पाटितदोर्दण्डखण्डै रुधिरपिच्छिदैः ।
 चण्डिकां तर्पयित्वास्तेस्तुष्टां तां धनमर्थये ॥
 किं वा रात्रिं दिवं श्रेष्व्यापाररहितः स्वयम् ।

Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa (Text) Vol. I, Fasc. 1

1-3 @ /6/ each
Padumawati, Fasc. 1-4 @ 2/
Pariṣiṭa Parvan, (Text) Fasc. -5 @ /6/ each
Prākṛita-Pāṅgalam, Fasc. 1-7 @ /6/ each
Prithivirāj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1 5 @ /6/ each
Ditto (English) Part II, Fasc. 1
Prākṛita Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1
Parāraṇa Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8 Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. I
Fasc. 1-6 @ /6/ each
Parāraṇa, Institutes of (English)
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each
*Śāma Vāda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1 7;
IV, 1-6; V, 1-8, @ /8/ each Fasc.	12
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	2
Sraddha Kriya Kaumudi, Fasc. 1-6	2 4
Suśrūta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	0 12
Suddhi Kaumudi, Fasc. 1-4	1 8
Shaddarsana-Samucchaya, Fasc. 1,	0 6
*Taittereya Saṁhitā, (Text) Fasc. 22-45 @ /6/	9 0
Tāṇḍya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	7 2
Trantra Vartika (English) Fasc. 1-4 @ /12/	8 0
*Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 2-10,
Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II,
Fasc. 1-12 @ /6/ each	14 4
Tattvarthadhigama Sutrom, Fasc. 1-3	1 2
Trikāṇḍa-Māṇḍanam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/	1 2
Tul'si Satsai (Text) Fasc. 1-5 @ /6/	1 14
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-8 @ /6/ each	3 0
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/	4 8
Vallala Carita, Fasc. 1	0 6
Vara Kriya Kaumudi, Fasc. 1-6 @ /6/	2 4
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /6/ each	4 8
Vidhano Parigata, Fasc. 1-7	2 10
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	2 10
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6	2 4
<i>Tibetan Series.</i>			
Pag-Sam Thi S'iā, Fasc. 1-4 @ 1/ each	4 0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6	14 0
@ 1/ each
Rtogs brjod dpag Akhri S'iā (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II,
Fasc. 1-5 @ 1/ each	10 0
<i>Arabic and Persian Series.</i>			
'Alamgir-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each...	4 14
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/	2 4
Āin-i-Akbari, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each	22 0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III,
Fasc. 1-5, @ 1/12/ each	29 12
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each	37 0
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/ each	10 0
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	0 6
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	7 2
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2	2 0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the
Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	3 0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @
1/ each	21 0
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each	14 0
Fihrist-i-Ṭūsī, or, Ṭūsī's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/
each	3 0
Futūn-ush-Shām of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	3 6
Ditto of Azādi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1 8
Haft Āsman, History of the Persian Masnawi, (Text) Fasc. 1	0 12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	4 8
Iqbāl-nāmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	1 2
Isābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	38 4
Maasir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10;
Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12;
Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ /6/ each	13 2
Maghāzi of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1 14

* The other Fascionuli of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

Shahabut-Tawārikh, (Text) Fasc. 1-15 @ 6/ each ...	Rs. 5	10
Shahabut-Tawārikh, (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-7 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 12/ each 12	0
Shahabul-Lubāb, (Text) Fasc. 1-19 @ 6/ each 7	2
Nāṣir-i-'Ālamgiri, (Text), Fasc. 1-6 @ 6/ each 2	4
Shahbatu-l-Fikr, (Text) Fasc. 1 0	6
Nizāmi's Khiradnāmah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ 12/ each 1	8
Biyāzu-s-Salātin, (Text) Fasc. 1-5 @ 6/ each 1	14
Ditto Ditto (English) Fasc. 1-5 3	12
Tabaqāt-i-Nāṣirī (English) Fasc. 1-14 @ 12/ each 10	8
Ditto Index 1	0
Tārikh-i-Firūz Shāhi of Ziyāu-d-dīn Barni (Text) Fasc. 1-7 @ 6/ each 2	10
Tārikh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ 6/ each 2	4
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 18/ each 3	0
Wis o Rāmin, (Text) Fasc. 1-5 @ 6/ each 1	14
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ 6/ each 6	6
Tuzuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 0	12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/ each 20	0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ 6/ per No.; and from 1870 to date @ 8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 18/ per No. to Members and @ 2/ per No. to Non-Members.
<i>N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>		
4. Journal and Proceedings, N.S., Vol. I, Nos. 1-10, 1905, @ 1-8 per No. to members and Rs. 2 per No. to non-members.
Memoirs Vol. I, No. 1, 4, 5, @ 18/ to non-members and to members 1	2
Ditto No. 2 @ 1/ Ditto Ditto 0	12
Ditto No. 3 @ 2/ Ditto Ditto 1	8
5. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 3	0
A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) 4	0
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J.A.S.B., 1868) 2	0
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1875) 4	0
6. Anis-ul-Musharraḥin 3	0
7. Catalogue of Fossil Vertebrata 3	0
8. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal 3	8
9. Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each 32	0
10. Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāzi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I 2	0
11. Khizānatu-l-'ilm 4	0
12. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each 40	0
13. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each 18	0
14. Sharaya-ool-Islām 4	0
15. Tibetan Dictionary, by Csoma de Kőrös 10	0
16. Ditto Grammar 8	0
17. Kaḥmirāqābdāmṛta, Parts I and II @ 18/ 3	0
18. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson 1	0
19. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kāsmir, by M. A. Stein, Ph.D., JI. Extra No. 2 of 1899 4	0
20. Persian Translation of Haji Baba of Ispahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. O. Phillott.	... 10	0

Notes of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-29 @ 1/ each ... 29 0
 Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

Books are supplied by V.-P.P.

14-7-05

40.115
Indk 212.14
Coxonah

YARVARD COLLEGE LIBRARY
BIBLIOTHECA INDICA:
NOV 19 1906
CORRIDOR, MASS.

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1153.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।
सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPANČA KATHA
OF
SIDDHARŠI.

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.
FASCICULUS X.

~~~~~
CALCUTTA :
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1906.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. BERNARD QUARTICH,

15, PICCADILLY, LONDON, W., AND MR. OTTO

HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

*Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 2, 4 @ /6/ each	...	Rs. 0	12
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-2	...	...	0 12
*Agni Purāna, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	...	4 2
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /6/	...	...	8 10
Aphorisms of Śaṅḍilya, (English) Fasc. 1	...	...	0 12
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	...	2 4
Açvavaidyaka, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	...	1 14
*Avadhāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	...	10 0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-2	...	...	2 0
Bāla Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2	...	...	0 12
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	...	1 2
Bhāṭṭa Dīpikā Vol. I, Fasc. 1-5	...	...	1 14
Bṛhaddēvatā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	...	1 8
Bṛhadharma Purāna, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	...	2 4
Bodhicaryāvatāra of Cāntideva, Fasc. 1-4	...	...	1 8
Çatadūṣaṇi, Fasc. 1-2	...	...	0 12
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	...	8 0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-3, Vol. III, Fasc. 1-7	...	...	6 6
Çatasāhasrikā-prajñāpāramitā (Text) Part I, Fasc. 1-12 @ /6/ each	...	...	4 8
*Çaturvarga Çhintāmaṇi (Text) Vols. II, 1-25; III, Part I, Fasc. 1-18. Part II, Fasc. 1-10; Vol IV, Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	...	21 12
Çlokavartika, (English) Fasc. 1-5 @ /12/ each	...	...	3 12
*Çrauta Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 6-17 @ /6/ each	...	...	4 8
-Ditto Çāṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each; Vol 4, Fasc. 1	...	...	6 0
Çri Bhāshyam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	...	1 2
Dān Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2	...	...	0 12
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol I, Fasc. 1-7...	...	...	2 10
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-2	...	...	0 12
Kāla Viveka, Fasc. 1-7	...	...	2 10
Kātantra, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	...	4 8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	...	10 8
Kūrma Purāna, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	...	3 6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	...	2 4
Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each...	...	...	4 2
Mahā-bhāṣya-pradīpyota, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-12 Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each.	...	...	9 6
Manutikā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	...	1 2
Mārkaṇḍeya Purāna, (English) Fasc. 1-9 @ /12 each	...	...	6 12
*Mīmāṃsā Darçana, (Text) Fasc. 7-19 @ /6/ each	...	...	4 14
Nyāyavārtika, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/	...	...	2 4
*Nirukta, (Text) Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	...	3 0
Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 (Text) @ /6/	...	...	2 10
Nityācārapaddīpa, Fasc. 1-7	...	...	2 10
Nyāyabinduṭīkā, (Text) ...	...	...	0 10

खमामि रोहणं यावत्पातास्ततस्त्रमुच्चकैः ॥
 अहो गिरिदरीं गत्वा संप्राप्य रसकूपिकाम् ।
 धातुवादबलेनैव दधे स्वर्णं यथेच्छया ॥
 एवं विविधकङ्कोलैर्धनोपार्जनकाम्यथा ।
 मित्रसागरवीर्येण हतोऽहं बह्वृशसदा ॥
 अत्रान्तरे षचिन्तस्य दृष्टिस्तरसतारिका ।
 पुरःस्थिते गता भद्रे मम किंशुकपादपे ॥
 यावद्विनिर्गतस्तस्य शाखाया वीक्षितो मया ।
 प्रारोहो भूमिसंप्राप्तः क्रम्यीयान् क्षतविस्मयः ॥

तं च किंशुकपादप्रारोहमवच्छोक्य स्मृतो मयाभिनवशिक्षितः
 स्वन्यवादः । चिन्तितं च । नूनमस्यच किंचिद्भ्रमजातं । यतोऽभिहितं
 स्वन्यवादे ।

नाख्येव क्षीरवृक्षस्य प्रारोहो धनवर्जितः ।
 स्तोकं वा भूरि वा तत्र ध्रुवं विस्वपलाग्रयोः ॥
 प्रारोहे भूरि तत् स्थूले तनुके स्तोकमुच्यते ।
 रात्रौ ज्वलति तद्भूरि सोमणि स्वल्पमीरितम् ॥
 विद्धे तत्र भवेद्भक्तं यदि रत्नानि लक्षयेत् ।
 अथ क्षीरं ततो रूप्यं पीतं चेत् कमकं भवेत् ॥
 प्रारोहः स्यादुपर्युच्चैर्यन्मात्रेऽधोऽपि तावति ।
 प्रदेशे निहितं नूर्ण विद्यते तस्मिन्धानकम् ॥
 उपरिष्ठात्तनुस्येत्स्यादधस्तात् पृथुलो यदि ।
 प्रारोहोऽसौ निधिं प्राप्तो विपरीतस्तु सोऽन्यथा ॥

ततो निरूपितोऽसौ मया पञ्चाग्नपादपमारोहो यावन्त-
 नुकः तत्र चिन्तितं मया । शोकमत्र द्रविषं । ततो
 गन्धशुक्ला विद्धोऽसौ मया यावन्निर्गतं पीतवर्णं शीरं ततः स्थितं
 मम मानसे यथा कनकेनात्र भवितव्यं । ततः प्रेरितोऽहं सागरेषु
 तस्योत्खननार्थं । ततो नमो धरणेन्द्राय नमो धनदाय नमो
 धनपासायेति मन्त्रं पठता स्नातः प्रदेशो मया । दृष्टं दीनारभ्यतं
 तास्रभाजनं । दृष्टः सागरः । परिगणितं प्रयत्नेन यावत्सहस्रमात्रं ।
 तत्र मे तेन पुण्योदयेन निजवीर्येण संपादितं । मम तु तदा
 महामोहवशात्संजातः सागरे पक्षपातो ममेदमनेन जनितमिति
 भावनया । ततः संपन्नं मे तावद्गाण्डमूष्यमिति तुष्टोऽहं चेतसा ।
 प्रविष्टो जयपुरेऽवतीर्णो हृष्टमार्गं दृष्टो बकुलश्रेष्ठिना । चोदितोऽसौ
 मत्पुण्योदयेन समागतो मम समीपं । हतं सम्भाषणं । संजाता
 प्रीतिः । प्रसारिताः स्नेहतन्तवः । नीतोऽहं स्वभवने । समादिष्टा
 भार्या भोगिनी । कुड्म्व्यातिथेयमस्मै । ततः कारितोऽहं मञ्जनं
 परिधापितो कोमलदुकूलयुगलं निवेशितो वरविष्टरे भोजितो
 मनोहारि भोजनं सह श्रेष्ठिना याहितः सुरभि ताम्बूलं । पृष्टः
 सप्रणयं कुलाभिधानादिकं । यथावस्थितमेव निवेदितं सर्वं मया ।
 ततः कुलेन ग्रीलेन धौवनेन रूपेण सर्वथायमुचितो मद्दुहितुर्भ-
 र्तेति संचिन्त्य समुपस्थापिता मेऽपकर्णितमकरकेतनवधूरूपविभवा
 कमलिनौ नाम कन्यका । शुभमुद्घर्ते याहितोऽहं पाणिमस्याः ।
 ततोऽभिहितोऽहं बकुलश्रेष्ठिना । वत्स स्वभवनमिदं ते । ततो
 ऽत्र निवृद्धिग्रो वत्सया सह लक्ष्मणान्निष्ठेति । मयोक्तं । तात

खावञ्जिजभुजाभ्यां भो नार्जिता रत्नराशयः ।
 तावत्सर्वामहं मन्ये भोगस्त्रीणां विडम्बनाम् ॥
 ततस्त्यात न दातव्यो ममादेशोऽयमौदृशः ।
 प्रस्त्रापद्य सुसार्धेन रत्नदीपं ब्रजाम्यहम् ॥

अेष्टिनोक्तं । यद्येवं ततः

अलं ते वत्स दुर्लभ्यसागरोत्तरपेक्षया ।
 मदीयधनमादाय कुर्वन्वैव धनार्जनम् ॥
 मथोक्तं । तात यद्येष ते निर्बन्धो यदुत न गन्तव्यमन्यच मया
 ततः

भाण्डमूच्छं ममास्त्वेव न गृह्णामि च तावकम् ।

पृथग्गृहे स्थितस्तेन पण्डेऽहं पृथगापणे ॥

बकुलेनोक्तं । एवं कुह । ततः प्रारब्धोऽहं वाषिष्ठ्यं विधातुं ।
 तेन च सागरेण प्रियमिषेण प्रतिषण्णं प्रेर्यमाणस्य मे विवर्धन्ते
 मनोरथकस्रोताः विगलति धर्मबुद्धिः अपसरति दद्यात्सुता नश्यति
 सरसता प्रभवति धने तत्त्वबुद्धिः विघटते दाषिष्ठ्यं प्रस्त्रीयते
 सन्तोषोऽपीति । ततः संगृह्णामि धान्यानि । भाण्डग्राहयामि
 कार्यासतैसादिकं । स्त्रीकरोमि सार्धा । व्यवहरामि गुह्यिकाया ।
 पीडयामि जन्तुसंसकृतिसालान् । दाहयाम्यङ्गारान् । हृदयामि
 वनं । जल्पाम्यलौकं । मुष्णामि मुग्धजनं । वक्षयामि विश्वम्-
 कायकं । करोम्युनाधिकं मानोन्मानेन विनिमयं । सर्वथा
 न पिबामि द्रवार्त्तोऽपि न भुञ्जे च वुभुक्षितः ।
 राजावपि न सुप्तोऽहं धनोपार्जनलोलुपः ॥

नैव भ्रष्टाचितं तस्याः कमलिन्याः कश्चिन्नया ।
वदनाम्बुदहे दिव्ये धनाघूर्णितचेतसा ॥

ततश्च ।

तावता क्लेशजातेन कालेन कमलेक्षणे ।
तद्दीनारसहस्रं मे सार्धं वर्धयतः स्थितम् ॥
ततः प्रवृत्ता मे वाञ्छा सहस्रद्वयमीक्षणे ।
तत्रापि जाते जातोऽहं दीनारायुतसालसः ॥
कथञ्चित्तच्च संपन्नं ततो लब्धे मतिर्गता ।
गानोपायेर्मया भद्रे कृतं तस्यापि मीक्षणम् ॥
ततोऽपि लक्षद्वयके सागरप्रेरितस्य मे ।
बुद्धिर्धावति कालेन भूयसा तच्च मौलितम् ॥
ततः स सागरो भूयः कोटीमीक्षणकाम्यया ।
उत्साहयति मां भद्रे नियुञ्जानः क्षणे क्षणे ॥
सा च पूर्वोक्तवाणिज्यैर्न कथञ्चिन्नपूर्यते ।
ततः कृता बह्वपायास्तस्याः पूरणकाम्यया ॥

तद्यथा । प्रवर्तिता देशान्तरेषु वृहद्गन्त्रीसार्थाः । प्रस्थापिता
महोद्गमण्डलिकाः । प्रेषितान्यनेकबोद्धित्यानि । प्रवाहितानि रास-
भमण्डलानि । निरूपिता भामहवाणिजकाः । गृहीता राजकुलसह-
स्राद्देशाः । कारितानि षण्डपोषणानि । विहितानि धनोपार्जनगणि-
काः । समाश्रिता हेयवृत्तवृत्तिका । विधापितो रससन्धानविक्रयः ।
क्रापिता वरकरिद्वयनाः । वापिता विविधकृषिसङ्गाताः । प्रकौ-
र्णानि महेशुकरणानि । सर्वथा

नास्ति प्रायेण तल्लोके धनोपार्जनसाधनम् ।
 यत्तदा न कृतं भद्रे सागरस्येच्छया मया ॥
 नास्ति मे पातकाशङ्का न तदा क्लेशभीरुता ।
 न सुखेच्छा न वा तोषस्तस्याज्ञावशवर्तिनः ॥
 अथानेकमहापापैर्मया कालेन भूयसा ।
 पुण्योदयस्य माहात्म्यात्सा कोटिः परिपूरिता ॥
 ततः स सागरो भूयः प्रवृत्तोत्साहसाहसः ।
 अवाप्तप्रसरो नित्यं प्रेरयत्येव मामलम् ॥

कथं ।

यथेदं मत्प्रसादेन संपन्नं विपुलं धनम् ।
 तथोत्साहेन ते रत्नकोटयोऽपि न दुर्लभाः ॥
 ततः संपादिता तेन बुद्धिः सागरसङ्घने ।
 मम रत्नौघसाभाय देवैरप्यनिवर्तिका ॥

ततः कथितो बकुलश्रेष्ठिने मया निजोऽभिप्रायः । तेनाभि-
 हितं । वत्स ।

यथा यथायं पुरुषः पूर्यते भूरिभिर्धनैः ।
 तथा तथास्य गुरवो विवर्धन्ते मनोरथाः ॥
 नैव ते विनिवर्तन्ते रत्नकोटिग्रतैरपि ।
 को हि वैश्वामरं दीप्तमिन्धनेस्तरपयिष्यति ॥
 तत्सन्तोषः परं श्रेयान्कार्जितं विपुलं धनम् ।
 इदमेव नित्यञ्जानस्तिष्ठाच्चैव निराकुलः ॥

मयोक्तं । तात मा मैवं वद । यतः ।

थावन्नरो निरारम्भस्तावन्नक्षीः पराङ्मुखा ।
 सारम्भे तु नरे लक्ष्मीः खिग्धलोत्तविद्योचना ॥
 आस्त्रिष्टमपि सुद्वेत्सा नरं साहसवर्जितम् ।
 कुलटेव विटभ्रान्था गृहीतं दुर्भगं नरम् ॥
 निर्माय कार्यं योऽन्यत्र दत्तधीस्तं निरीक्षते ।
 कमला कुलवालेव व्याचिप्लं लज्जया प्रियम् ॥
 विषमस्योऽपि यो धीरो धनोत्साहं न मुञ्चति ।
 वचःस्थले पतत्युच्चैस्तस्य लक्ष्मीः स्वयंवरा ॥
 यो बध्नाति धिया धीरो विक्रमेण नयेन च ।
 पद्मा प्रतीक्षते तं भो यथा प्रोषितभर्तृका ॥
 यस्तु स्तोकां समासाद्य लक्ष्मीं तुष्यति मानवः ।
 तं तुष्प्रकृतिं मत्वा सा लक्ष्मीर्नाभिवर्धते ॥
 इत्येवं स्वगुणैः पद्मा यो नरो नैव रञ्जयेत् ।
 सिद्धोऽपि न भवेत्तस्य प्रेमाबन्धश्चिरं तथा ॥
 तस्मान्न तोषः कर्तव्यो विदुषा धनसङ्गहे ।
 अतस्तातोऽनुजानातु रत्नद्वीपे गमं मम ॥

श्रेष्ठिनोक्तं । वत्स ।

पाताले मेरुशिखरे रत्नद्वीपे गृहेऽपि च ।
 पूर्वापान्तं भवेत् पुंसः सोद्यमस्येतरस्य च ॥
 तथापि यदि निर्वन्धस्तवायमतुलस्ततः ।
 अनुज्ञातो मयावत्स गम्यतां यत्र रोचते ॥

मयोक्तं । तात महाप्रसादः । ततो गृह्यन्ते भाण्डानि उप-

चर्यन्ते निर्धामकाः गच्छते गमनदिगं विचार्यते लग्नशुद्धिः
 निरूप्यन्ते निमित्तानि क्रियन्तेऽवश्रुतयः संस्मर्यन्तेऽभीष्टदेवताः
 पूज्यते समुद्रदेवः सञ्जीक्रियन्ते सितपटाः ऊर्ध्वीक्रियन्ते कूप-
 कस्तम्भाः बध्यन्ते काष्ठसञ्चयाः ध्रियन्ते जलभाजनानि आरोप्यते
 भाण्डोपस्करः विधीयते रणसामग्री मौख्यन्ते तद्द्वीपगामिनः
 सांघातिका इति ।

संपूर्णसर्वसामग्र्या सममन्येर्महाधनैः ।

स्त्रितोऽहं गमने सञ्जो हिला भार्घां पितुर्गृहे ॥

अथ प्राप्ते शुभे काले क्षतनिःशेषमङ्गलः ।

द्यानपात्रे समाकूढो मित्राभ्यां परिवारितः ॥

सकलसु च द्यानपात्रेषु प्रहृतानि त्वराणि प्रवादिताः शृङ्गाः
 प्रगीतानि मङ्गलानि पठन्ति पटुबटवः आग्निषं ददतो निवर्तन्ते
 गुरुजनाः दैन्यमवलम्बन्ते मुक्तप्रियतमाः हृष्टविषणो मित्रलोकः
 मनोरथप्रवणाः सञ्जना इति । एवं च ।

पूरयित्वाथिसङ्गतं कृत्वा कालमहोत्सवम् ।

अनुकूले लसदाते सर्वेऽपि चलिता वयम् ॥

ततः पूरिताः सितपटाः । उत्सिप्ता नङ्गराः । चलिताश्चावन्पकाः ।
 दत्तावधानाः कर्षधाराः । पतितानि वर्तन्यां द्यानपात्राणि । प्रवृत्तो
 मनोभिमतः पवनः । ततश्च

प्रबलपवनवेगकल्लोलमत्स्यौघपुच्छच्छटाघातसंजातखाङ्कारविच-
 स्तयादःसमूहेन संबन्धफेनेन निर्मष्टकूर्मेण मार्गेण गन्तुं प्रवृत्तानि
 तानि प्रभृतानि बोद्धित्यरूपाणि विस्तीर्णदीर्घं च तीर्थं समुद्रेऽत्र

भूरिप्रकारेण वृत्तात्मजातेन तद्रत्नपूर्णं महाद्वीपमुच्चैः प्रयातानि
तानि प्रमोदिन तूर्णमिति ॥

ततः समुत्तीर्णा वाणिजकाः । गृहीतं दर्शनीयं । दृष्टो नर-
पतिः । विहितोऽनेन प्रसादः । वर्तितं शुष्कं । परिकल्पितं
भाण्डं । दत्ता हस्तसंज्ञाः । विक्रीतं स्वस्थं । गृहीतं प्रतिभाण्डं ।
वितीर्णं दानं । प्रतिनिवृत्ताः स्वकृष्णाभिमुखं शेषवाणिजकाः ।
धृतोऽहं सागरेण । उक्तं चाग्नेन । वयस्य ।

निम्बपत्रादिभिर्बन्ध सभ्यन्ते रत्नसङ्घायाः ।

विमुच्य तदिदं द्वीपं किं झटित्येव गम्यते ॥

ततः स्थितोऽहं विधायापणं । प्रारब्धं रत्नपहणवाणिष्यं ॥

अन्यदा समागतैका वृद्धनारी । तथाभिहितं । वत्स अस्ति
भवता सह किञ्चिद्वक्तव्यं । मयोक्तं । वदतु भवती । तयोक्तं ।
अख्यानन्दपुरे केशरी नाम राजा । तस्मिन् दे भार्ये जयसुन्दरी
कमलसुन्दरी च । स च राज्यसुखलोकातया जाताञ्जाताञ्जिज-
सुताम्मारयति । अतः सा कमलसुन्दरी संजातगर्भापत्यच्छेहमोहिता
मां सहचरीं गृहीत्वा रात्रौ पलायिता । पतिता महाटव्यां ।
अनुभूतो भूरिक्लेशः । संजातो रात्रिशेषः । अचान्तरे तस्या मे
स्वामिन्या विजृम्भितं नितम्बविम्बं स्फुरितं सवेदनं नाभिमण्डलं
प्रवृत्तानि दारुणानि उदरशूलानि सन्धितमूर्च्छयुगलं विदलन्ति
चाङ्गानि समुद्धेलितं हृदयेन मुकुक्षिते शोचने प्रवृत्ता जृम्भिका ।
ततोऽभिहितमनया । सखि वसुमति न शक्नोम्यहं गन्तुं । महती
मे शरीरबाधा वर्तते । मया चिन्तितं । हा हन्त किमेतत् । ततो

क्षयितं मया । अथे प्रत्यासन्नोऽस्याः प्रसवसमयः । ततो धीरा
 भवेति वदन्वा एव मम कुर्वत्यासत्काञ्चोचितं कर्म वेदनाविज्ञाना
 द्राट्कृत्य पतिता स्वामिनी भूतथे । तस्मिंश्चेतश्चेतश्च वेत्तमाणा
 कश्चानि कूजितुं प्रवृत्ता । निर्गच्छति च योनिद्वारेण दारथे
 विसुक्ता प्राणैः । निर्गतो दारकः । ततोऽहं मन्दभाग्या तं तादृशं
 वृत्तान्तमुपलभ्य वञ्चाहतेव भौतेव विलक्ष्येव गृहसर्वस्वेव मूर्च्छितेव
 मृतेव पश्यन्हीतेव सर्वथा शून्यहृदया न जाने किं करोमि अ
 केवलं विलक्षितुं प्रवृत्ता । कथं ।

हा देवि देहि मे वाचं किं न जल्पसि सुप्रिये ।

जातस्ते तनयो दिव्यः पश्येमं चादस्योचने ॥

यस्यार्थं सुन्दरं राव्यं भर्तारमतिवत्सलम् ।

चित्वा कश्चित् प्रवृत्तासि पश्येमं तं सुपुत्रकम् ॥

हा हा हतास्मि दैवेन गाढवैग्रसकारिणा ।

येन संपादितो वत्सः स्वामिनी च निपातिता ॥

हा हा वत्स न युक्तं ते यत्ते रक्षणतत्परा ।

मातातिवत्सला साध्वी जायमानेन चातिता ॥

किसौषा पुत्रसौख्यानि प्राप्यते त्यक्तभर्त्सका ।

यावद्दीदृक्सुखं मातुस्त्वया वत्स विनिर्मितम् ॥

एवं प्रलपन्वा एव मे विभाता रजनी समुद्रतो दिनकरः ।

समागतस्तेन पथा सार्थः । दृष्टाहं प्रलपन्ती सार्थवाहेन । संस्वा-

पितानेन । पृष्टो वृत्तान्तः । कथितो मया । विलक्षितोऽसौ । पृष्टश्च

मया । क्व यातव्यं भवता । तेनोक्तं । वेलाकूचं प्राप्य बोधित्वेन

रत्नदीपं चास्यामि । मया चिन्तितं । श्रुतो मयास्ति रत्नदीपे
 क्रमलसुन्दर्याः सहोदरो गौलकपट्टो राजा । तदेवं दारकं भाभि-
 नेवमनेनैव सुसार्थेन गत्वा तस्मै मातुस्त्वाय समर्पयामि । ततः
 समागताहं तेन धरणेन सार्धवाहेन सार्धमिमं दीपं । दारकस्त्रेहेन
 च प्रसृतं मे स्तनयुगलं । वर्धितोऽसौ मदीयस्तन्येन । दर्शितो
 गौलकपट्टाय । कथिता कमलसुन्दरीवार्ता । जातो गौलकपट्टस्य
 विषादगर्भो हर्षः । प्रतिष्ठितं दारकस्य हरिरिति नाम । अपि च ।

वर्धमानः क्रमेषासौ जीवितादपि वल्लभः ।

भागिनेयोऽस्य संपन्नो गौलकपट्टस्य भूपतेः ॥

ततो चाहितः कलाकलापं संप्राप्तो थौवनं संजातः सुरकुमारा-
 कारधारक इति । कथितस्यास्य मया पूर्वको वृत्तान्तः । श्रुतस्य तेन
 भवान् यदानन्दपुरादागत इति । ततो वत्स च हरिकुमारो भवन्मं
 सदेशं मत्वा द्रष्टुमभिलषति । ततस्तत्समीपं गन्तुमर्हति वत्सः ।

मथोक्तं । यदाज्ञापयत्यग्न्या । ततः सह तथा वसुमत्या
 गतोऽहं हरिकुमारसमीपं । दृष्टो भिषट्पुत्रमध्यगतो हरिकुमारः ।
 विहितो मया पादप्रणामः । निवेदितोऽहमस्मै वसुमत्या । ततः

महर्षनात्स तुष्टात्मा प्रीतिविस्कारितेषणः ।

गाढमाश्लिष्य मां स्त्रीये स्नापयत्यर्धविष्टरे ॥

सक्तं चानेन । भद्र

अम्बया कथितस्तात वयस्यो हरिशेखरः ।

मया तस्य च सूनुस्त्वं विज्ञातो जनवार्तया ॥

ततो भ्रातासि मे भद्र शरीरं जीवितं तथा ।

संपन्नं सुन्दरं चेदं यद्वागमनं तव ॥

मथोक्तं ।

देव श्रुतो मया सर्वो वृत्तान्तः कथितोऽग्नया ।
 अत्यादरं श्रुत्वाजने न देवः कर्तुमर्हति ॥
 यथानुजौवी तातो मे तच्च केसरिभृपतेः ।
 तथाहमपि देवस्य किङ्करो नाच संग्रथः ॥
 ततो गाढतरं तुष्टः श्रुत्वा तन्मामकं वचः ।
 स हरिः कारयत्युच्चैर्मिचागममहोत्सवम् ॥
 ततो हरिकुमारेण सार्धं मित्रसमायुजा ।
 सख्यमानस्य मे तच्च शीलया धाम्नि वासराः ॥

अन्यदा मन्मथोद्दीपो वनरात्रिविभूषणः ।
 प्रमोदहेतुर्बन्तूनां वसन्तः समुपागतः ॥
 ततो हरिकुमारोऽसौ गृहीत्वा मित्रमण्डलम् ।
 बंधमीति मया युक्तो दिदृक्षुः कामनश्रियम् ॥
 अथ चूतवनं प्राप्य प्रकूजत्कलकोकिलम् ।
 सहितो मित्रवृन्देन निविष्टस्तच्च शीलया ॥
 आवञ्जराविशीर्षाङ्गी रौद्राकारविधारिणी ।
 आग्नीर्वादं च कुर्वाणा प्रतिनी काचिदागता ॥
 अथ प्रणामसम्भाषैः कुमारेणाभिनन्दिता ।
 सा दर्शयति सामन्दं चित्रविन्यस्तकन्यकां ॥
 तां चार्पयित्वा सा प्रौढा गाढदर्शितविक्रिया ।
 कुमारभावं पश्यन्ती संस्थिता स्तिमितेक्षणा ॥

ततः कुमारमाश्रितं वविकारं विलोप्य वा ।
 प्रजामौत्यभिधाषोषैः प्रीप्रमेव विनिर्गता ॥
 कुमारोऽपि च तां पश्यन्प्ररीरग्ररेरितः ।
 विकारकातरः सर्वैर्व्यथैरुपलक्षितः ॥

ततः ।

अथं उद्धारकरणं अथं मूर्ध्नः प्रकल्पनम् ।
 अथं च स्फोटिकादानं अणमथक्कभाषणम् ॥
 अथं दीर्घाण्मिःश्रासं अथं च करधूननम् ।
 मुञ्जमुञ्जसिचगतां तां वीक्ष्य कुरुते हरिः ॥
 अथं क्षेरमुखोऽत्यक्तं विस्फारयति लोचने ।
 अथं निष्पन्दमन्दासः खिग्धचक्षुर्निरीक्षते ॥

ततोऽभिहितं क्षितबन्धुरं मन्मथेन । कुमार किमिदमात्मगत-
 विविधरसधारमप्रकटितकरणाङ्गहारं गरीनृत्यते । ततः हतमा-
 कारसंवरणं हरिणा । अभिहितमनेन । अहो रञ्जितोऽहमनेन चिच-
 करकौशलेन । तथाहि । अथ सुविशुद्धा रेखा संगतानि भूषणानि
 लक्षितक्रमा वर्षविच्छिन्तिः परिस्फुटो भावातिग्रथ इति । दुष्करं
 च चिचे भावाराधनं तदेव चाभिमतमतिविद्गधानां । तस्य चाथ
 प्रकर्षः परिस्फुटो दृश्यते । यस्मादुपाकृत्यौवना समदगा चेषमासि-
 क्षिता कन्धका तदक्षां सम्बन्धिमसुं भावविशेषमनिवेदितमपि
 लक्षयन्ति वाक्का अपि किमुत विदांसः । तथाहि ।

आवप्यमुद्गिरन्तीव प्रोद्भिन्नस्तनपूचुका ।

एषा प्रोद्दामतारूष्यमात्मानं कथयत्यक्षम् ॥

उच्चामितैकभ्रूभ्रूलोलामन्वरितेषणा ।

मन्दं निवेदयत्येषा वचनैरिव कन्यका ॥

कपोलस्फुरितैर्द्विभ्यैः स्मेरवक्त्राजबन्धुरा ।

विभाव्यतेऽतिशोभाढौ वदन्ती मकरध्वजम् ॥

तद्मेन केनचिच्चिकरेणालिखतामुं कन्यकां जनितो मे
चेतश्चमत्कारः । स्मितमिदं मनसि मे यथा नास्तीदृशमन्यस्य जगति
कौशलमिति । मन्मथः प्राह । पद्मकेसर किं सत्यमिदं । पद्म-
केसरेणोक्तं । सखे सत्यं । केवलं विचित्ररूपाः प्राणिनां चित्त-
वृत्तयः । ततो मे चिकरादपि चिके कुशलतरेयमेव कन्यका
प्रतिभासते । ललितेनोक्तं । सखे किमनया विहितं । कश्चि-
च्चिकमवस्योक्तं भवता । पद्मकेसरः प्राह । बाढमवस्योक्तं ।
विज्ञासेनोक्तं । सखे वर्णय तत्कीदृशं । पद्मकेसरः प्राह । यदनया
कन्यकया दुर्गममन्यनारीणां दुर्लभममरचरीणामहार्यं किञ्चरीणां
असाध्यममरसुन्दरीणां अविषयो गन्धर्वादिपुरन्नीणां मदनातुरा-
णामपि सत्त्वैकधारमपहस्तितरजस्तमोविकारं कुमारमानसं चिक-
विन्यस्तरूपयापि दृढमवगाहितं इदमनया कन्यकया चिकं
विहितं । तच्च मयैव न केवलमवस्योक्तं किं तर्हि स्फुटतरं भवद्भि-
रपि । विभ्रमः प्राह । गन्वास्यर्थमिदं कथं चिकं । पद्मकेसरेणोक्तं ।
ननु मूर्खचूडामणे आस्यर्थमेव चिकशब्देनोच्यते । कपोलः प्राह ।
कथमिदमवगतं भवता यथा कुमारमानसमनयावगाहितमिति ।
पद्मकेसरेणोक्तं । ननु वठरशेखर किमिदमेतावन्माचमपि न
लक्षयसि । तथाहि ।

नो ऊहारादद्यक्षावङ्गवन्धेवं परिस्फुटाः ।

भद्र कल्लोसका यावन्न चुम्भं मानसं सरः ।

यदि च मदचने न प्रत्ययो भवतस्ततः कुमारमेव पृच्छ
येन परिस्फुटीभवत्येषोऽर्थः । हरिकुमारेणोक्तं । सखे पद्मकेशर
अस्रमनेनासंबद्धप्रज्ञापेन । पठ तावत्किंचिच्चारप्रश्नोत्तरं । ततः
सहासमभिहितमनेन । यदाज्ञापयति कुमारः । पठितं च ।

पश्चन् विस्फारिताक्षोऽपि वाचमाकर्णथन्नपि ।

कस्य को घाति नो दृष्टिं किं च संसारकारणम् ॥

हरिकुमारेण तु तथा चिचोपस्रब्धकन्यकथापहतचित्तेन दत्तः
शून्यो ऊहारः । पद्मकेशरेण चिन्तितं । नेदं प्रायः सम्यगवधारितं
कुमारेण । ततः पुनः स्फुटतरं पठामि । पठितमनेन । पुनर्दत्तो
हरिकुमारेण शून्य एव ऊहारः । ततो सञ्चितं पद्मकेशरेण यथा
शून्यीकृतहृदयोऽयमनया चिचकन्यकया । ततो हसितमनेन ।
निष्पितानि समस्यैः क्षितगर्भं परस्परं वदनानि । तदासोक्त
प्रत्यागतं हरिकुमारस्य चिन्तं । अमौभिरप्याकक्षितोऽहमिति
संजातोऽस्माभिमानः । संहतः कुविकल्पः । विहितोऽवष्टम्भः । संपन्नो
दत्तावधानः । प्रवर्तितो विमर्शः । ततोऽभिहितमनेन । मा ह्य
सखे । पुनः पठ । पठितः पद्मकेशरेण पश्चञ्चित्यादि पुनः प्रश्नः ।
ततोऽनन्तरमेव हरिकुमारेणोपस्रब्धसुत्तरं । उक्तमनेन । उं ममत्व-
मिति । विस्मितः पद्मकेशरः । पुनरन्यत्पठितमनेन ।

कस्या विभ्यङ्गीर्दनं भवति सङ्गामस्रण्यटमनस्कः ।

वाताकम्पितवृक्षा निदाघकाले च कौटुम्बाः ॥

हरिकुमारेणोक्तं । पुनः पठ । पठितं पद्मकेसरेण । विचि-
न्योक्तं हरिणा । इदमचोत्तरं दक्षनायाः । ततोऽर्हद्गर्गवाशित-
मतिनाभिहितं विद्यासेन । कुमार मयापि चिन्तितं किञ्चित्प्रश्नो-
त्तरं । हरिकुमारेणोक्तं । पठ । पठितं विलासेन ।

कौटुपाजकुक्षं विषीदति विभो मथ्यन्ति के पावके
बोध्यं काननमच्युतस्य बहवः काले भविष्यन्त्यस्यम् ।
कौटुचास्य जिनेश्वरा वद विभो कस्यै तथा रोचते
गन्धः कौटुशि मानवे जिगवरे भक्तिर्न संपद्यते ॥

हरिकुमारः प्राह । वृहदिदं व्यस्तं समस्तं च । अतो भूयः
स्पष्टतरं पठतु भवान् । पठितं विद्यासेन । विमृशोक्तं हरिणा ।
इदमचोत्तरं । अकुशलाभावनाभावितमानसे । हसितं विधमेण ।
कुमारेणोक्तं । भद्र किमेतत् । विधमेणोक्तं । कुमार चाह विहितं
भवता यदस्य विद्यासस्यापनीतः प्रश्नोत्तरगर्वः । न सन्धमिदमस्मा-
भिराशीत् । ततोऽयं गर्वितोऽभूदिति । विद्यासेनोक्तं । वत्स न केवञ्च
मम किं तर्हि निर्दक्षयति सर्वेषामप्यद्य गर्वं कुमारः । पठत्वन्योऽपि येन
यत्किञ्चिच्चिन्तितमिति । मन्मथेणोक्तं । कुमार मया स्पष्टान्धकद्वयं
चिन्तितं । कुमारेणोक्तं । झटिति पठत्वार्थः । पठितं मन्मथेन ।

दास्यसि प्रकटं तेन गृह्णामि न करात्तव ।

भिद्यामित्युदिता काचिद्विच्युषा सञ्जिता किल ॥

तथा

करोति कठिनो राजस्ररोभकटघट्टनम् ।

विधत्ते करवास्तो निर्मूलां शशुसंहतिम् ॥

ततो विहस्योक्तं हरिकुमारेण । प्रथमं तावदेवं भव्यते ।
 दासी अशि गणिका भवसि तेन कारणेन तव हस्ताङ्गिणां न
 मृशामि । श्रेष्ठं स्फुटमेव । द्वितीयस्य पुनरेव भङ्गः । करो हस्तो-
 ऽतिकठिनो गाढनिष्ठुरस्तव हे राजन् अरौभकटघट्टनं शत्रुकरि-
 कुम्भास्फालनं विधत्ते कुरुते तथा करवाणस्यो निर्मूर्खां शत्रुसंहतिं
 विधत्त इति सम्बन्धः । मन्मथेनोक्तं । अहो कुमारस्य प्रज्ञाति-
 ग्रयः । इतस्य तस्मिन्नेव क्षणे मयापि चिन्तितं गूढचतुर्थकमेकं ।
 निवेदितं हरिकुमाराय । ततस्तदुक्तेन पठितं मया । यदुत

विभ्रतिः सर्वसामान्या परं ग्रौथं चपा मदे ।

भृत्यै यस्य स्वतः प्रज्ञा

विचिन्त्य हरिकुमारेण लब्धं हृदये । तुष्टस्येतसामिहितमनेन ।
 साधु सखे धनशेखर साधु चारु विरचितं गूढचतुर्थं भवता । ततः
 समक्षैरभ्यधाधि । कुमार कौटुम्भोऽस्य तुरीयः पादः । कुमारे-
 णोक्तं । “पाचभृतः स भूपतिः” इति । एतदाकर्ण्य विस्मिता
 वयस्याः । कपोलः प्राह । मदीयमपि गूढचतुर्थमाकर्ण्यतु
 कुमारः । वद वदेत्युक्ते हरिणा पठितं कपोलेन ।

न भाषणः परावर्ण्ये यः समो रोषवर्जितः ।

भूतानां गोपकोऽपस्तः

तदनन्तरमेवोक्तं हरिकुमारेण । “स नरो गोचभूषणः” ।
 कपोलः प्राह । मादृशामिदं कुर्वतां केवलं कालविषमोऽभूज पुनः
 कुमारस्य । अहो सर्वचाप्रतिहतशक्तिः कुमारस्य बुद्धिप्रकर्षः ।
 श्रेष्ठैरभिहितं । एवमिदं नात्र सन्देहः ॥

एवं दत्तावधानस्य हरेः प्रन्नोत्तरादिषु ।

सा चित्रकन्यका भद्रे विस्मृताभीक्ष्णदा क्षणम् ॥

अथ पारापतं दृष्ट्वा गृह्णित्वाश्चाटुकारिणम् ।

सा कन्यका पुनश्चित्ते तस्य शीघ्रं समागता ।

ततः प्रदीप इव खरतरपवनोत्कलिकया हृद् इव पतन्त्या
महाशिलया दरिद्र इव निजकुटुम्भभरणचिन्तया मानधन इव
परपरिभृत्या अविरतसम्यग्दृष्टिरिव संसारभीक्ष्णतया क्षणादेव चेतसि
विवर्तमानया तथा गाढमाघूर्णितोऽसौ हरिकुमारः । ततश्च

बहिर्वाचेपनिर्मुक्तः सोऽस्माभिस्तत्परायणः ।

योगीव ध्यानमाहूढः क्षणादेव निरीक्षितः ॥

ततो मयोक्तं । कुमार किमेतत् । कुमारः प्राह । सखे
धनशेखर नागतासीन्मे शिरोवेदनया रात्रौ निद्रा । तथाद्यापि
च मे मनाक्कणकणायते मस्तकं । तदेते गच्छन्तु मन्मथादयोऽत्रैव
वा अथेष्टं विहरन्तु । त्वमेकोऽत्र मे पार्श्ववर्ती भव । येनात्र प्रविश्य
चन्दनस्रतागृहके तावन्निद्रामासादयामि । मयोक्तं । यदादिश्रुति
कुमारः । ततो गता मन्मथादयः । स्थितोऽहं । प्रविष्टो सताभ-
वने कुमारः । विरचितं मया शिशिरपल्लवशयनीयं । समाहूढो
ऽसौ । तत्र च मत्स्यक इव तप्तशैकते दन्दश्चमानो न सभते रतिं ।
ततो विहितं मया कोमलमासनं । उपविष्टो हरिकुमारः ।
तत्रापि शृङ्खिकाशिरःप्रोततस्कर इव न प्राप्नोति सुखासिकां ।
ततो मदीयस्त्वन्भावल्लग्नः करोतीतस्येतश्च चङ्गमणं । यावता
तथापि न मुच्यतेऽन्तस्तापेन । सर्वथा

न सुप्तो नोपविष्टोऽसौ नोर्ध्वो न भ्रमणोऽक्षतः
 सुखमाप्नोति दुःखार्तो नरकेऽपि नारकः ॥
 एवं दम्बज्जमानस्य हरेर्मदवमिहना ।
 अहिता महती वेद्या ग्रीतलोऽपि क्षतामृहे ॥
 कुट्टवृक्षवग्रान्तश्च प्रच्छन्नैर्मन्मथादिभिः ।
 स्त्रितैर्भिरीक्षितं सर्वं कुमारस्य विचेष्टितम् ॥

अचान्तरे

पूरुर्बुधिव नामेदं कामरूपाय देहिनाम् ।
 मध्याह्नसमये दीर्घः शङ्खनादः समुत्थितः ॥
 ततः सर्वेऽपि संभ्रुव क्यस्या मन्मथादयः ।
 निनीषवो हरिं गेहे क्षतामृहमुपागताः ॥

ततस्तैः समक्षैरभिहितं ।

गम्यतां भवने देव मध्याह्नो वर्ततेऽधुना ।
 क्रियतां देवपूज्यादि कर्तव्यं दिवसोचितम् ॥

हरिकुम्भरेणोक्तं ।

क्षात यात मृहे घृथं विसुष्य धग्ऽरेखरम् ।
 अहमप्यागमिष्यामि चावच्छाम्यति वेदना ॥
 गाढं मे शिरसः शूलमन्तस्त्रापोऽभिवर्धते ।
 अतोऽहं स्थातुमिच्छामि ग्रीतलोऽत्र क्षतामृहे ॥
 तच्च प्रतीतं सर्वेषां तस्यान्तस्त्रापकारणं ।
 तथापि कैतव्यन्निषेरित्यं जल्पः प्रवर्तितः ॥

भो भो कपोल निपुणोऽसि त्वमायुर्वेदे । तद्विह्वय किमि-

मित्तकः खल्वयभीष्टुः कुमारश्च शरीरविकारः को वास्य
प्रशमनोपायो भविष्यति । कपोलेभोक्तं । एवं भो तावद् वैद्यक-
शास्त्रे पद्यते । यदुत ।

वायुः पित्तं कफस्योक्तः शरीरो दोषसङ्ग्रहः ।

मानसः पुनरुद्दिष्टो रजस्य तम एव च ॥

ततः ।

प्रशाम्यत्यौषधैः पूर्वं देवयुक्तिव्यपाश्रयैः ।

मानसो ज्ञानविज्ञानधैर्यकृतिषमाधिभिः ॥

अन्यथा ।

रूचः शीतो जघुः सूक्ष्मस्रसोऽथ विग्रहः खरः ।

विपरीतगुणैर्द्रव्यैर्मादतः संप्रशाम्यति ॥

[अश्वेहमुष्णं तीक्ष्णं च द्रवमक्षं रसं पटुः ।

विपरीतगुणैः पित्तं द्रव्यैराशु प्रशाम्यति ॥]

गुरुशीतमृदुखिग्धमधुरस्रस्रपिच्छिलाः ।

श्लेष्मणः प्रकृतिं चान्ति विपरीतगुणैर्गुणाः ॥

स्नादुरस्रोऽथ सवणः कटुकक्षिप्त एव च ।

कषाय इति षड्भोज्यं रसानां सङ्ग्रहो मतः ॥

तत्र ।

कफं स्नादस्रस्रवणाः कषायकटुतिक्तकाः ।

जनयन्त्यनिष्टं पित्तं कट्वस्रस्रवणा रसाः ॥

स्नादस्रस्रवणा वायुं कषायस्नादुतिक्तकाः ।

जयन्ति पित्तं श्लेष्माणं कषायकटुतिक्तकाः ॥

[आग्ने सद्दृग्गन्धः स्याद्विदग्धे धूमगन्धता ।
 विष्टब्धे गात्रभङ्गश्च रसश्लेषेऽन्नदेषिता ॥
 आग्नेषु वमनं कुर्याद्विदग्धे चास्त्रकं पिबेत् ।
 विष्टब्धे खेदनं कुर्याद्रसश्लेषे तथा स्तपेत् ॥]

अन्यच्च ।

अजीर्णप्रभवा रोगास्तच्चाजीर्णं चतुर्विधम् ।
 आमं विदग्धं विष्टब्धं रसश्लेषं तथा परम् ॥

एवं च स्थिते यथायं कुमारस्थान्तस्तापस्तथाजीर्णविकारो
 लक्ष्यते । विदग्धावस्थां गतेन हि तेन क्षोभितमस्य वायुना सहितं
 पित्तं । ततो जनितोऽयमन्तस्तापः । विहितं शूलं । यत एवं
 पच्यते ।

भुक्ते जीर्यति जीर्णेऽन्ने जीर्णे भुक्ते च जीर्यति ।

जीर्णे जीर्यति भुक्तेऽन्ने दोषैर्मानाभिभूयते ॥

विश्वमेपोक्तं । सखे कपोल न सम्यग् लक्षितं भवता । वैद्येन
 ज्ञातुरं निरूपयता रोगनिदानमेवमुपलब्धयं । आदित एवातुरस्य
 समुपलक्षणीया प्रकृतिः पर्यालोच्यं शरीरसारं विचार्यं संहननं
 विज्ञातयं प्रमाणं लक्षयितयं सात्तयं वेदितयं सत्त्वं मन्तव्याहार-
 शक्तिः बोद्धयं व्यायामघौष्टवं परिकल्पनीयं वयःप्रमाणमिति ।

अन्यच्च ।

संचयं च प्रकोपं च प्रसरं स्थानसंश्रयम् ।

व्यक्तिभेदांश्च यो वेत्ति दोषाणां च भिषग्वरः ॥

सचयेऽपच्यता दोषा लभन्ते नोत्तरां गतिम् ।

ते त्वत्तरासु गतिषु भवन्ति बलवन्तराः ॥

तथा पुनरत्र किञ्चिन्नालोचितं । केवलमुद्घाटमुखतया विहितः
कुमारशरीरविकारनिर्देशः । कपोलः प्राह । ननु प्रतीता एव
कुमारस्य सम्बन्धिनो मे प्रकृत्यादयः । संशयादयोऽपि दोषाणां
ज्ञायन्त एव । तथाहि ।

घीष्माहोरात्रवयसामन्तेऽजीर्णस्य चानिलः ।

कफस्तदादौ तन्मध्ये पित्तं कुप्येच्छरद्यपि ॥

घीष्माद्येषु समीरस्य पित्तस्य प्रावृत्तादिषु ।

अथप्रकोपप्रग्रमाः कफस्य शिशिरादिषु ॥

हेमन्तशिशिरौ तुल्यौ शिशिरेऽस्य विशेषणम् ।

रूक्षमादानजं शीतं मेघमारुतवर्षजम् ॥

अथवा परिस्फुरति मम हृदये सर्वमिदं । किं बद्धनालोचि-
तेन । अजीर्णविकार एवायं कुमारस्य । ततोऽहो विमूढतास्य
कपोलस्येति चिन्तयता हसितं हरिकुमारेण । वयस्यैवक्तं ।
कुमार किमेतत् । कुमारेणोक्तं । भो भावितोऽहमस्य कपोलस्य
मूर्खतया । ततः समुद्भूतं मे धारयतोऽपि हसनं । पद्मनेसरेणोक्तं ।
कुमार महाप्रसादः । सिद्धं नः समीहितं । तथाहि ।

कुमारस्य विनोदार्यं मनस्तापनिवृत्तये ॥

इदमस्माभिरारब्धमालजालप्रभाषणम् ।

यतः ।

चित्तोद्देगनिरासार्थं सुहृदां तोषवृद्धये ।

तज्ज्ञाः प्रहसनं दिव्यं कुर्वन्त्येव विचक्षणः ॥

भैषजं पुनरस्य निर्मूलोच्छेदकं भवतो विकारस्य यदि परं सैव
परिव्राजिका विज्ञास्यति संपादयिष्यति वा नापरः । तद्विधीयतां
कुमार तस्याः पर्येषणमसं काञ्चविस्मयेन । कुमारेणोक्तं । पद्मकेसर
धत्तं जानासि तदेव क्रियतां । पद्मकेसरः प्राह । यद्येवं तर्हि
कस्तदन्वेषणार्थं प्रह्वीयतामिति । ततः श्रेष्ठमिषेभ्यविद्यायात्कुमा-
रेणोक्तं । धनशेखरः प्रस्त्राप्यतामिति । मथोक्तं । महाप्रसादः ।

ततो निर्गितोऽहं । गन्तुं प्रष्टन्तो नगराभिसुखं । दृष्टान्तराले
या परिव्राजिका । विहितः प्रणामः । पृष्टा च । भगवति कोऽयं
चिचपट्टिकावृत्तान्तः का या कन्यका किमर्थं चोच्चक्षितासि । तथोक्तं ।
आकर्षय । अस्ति तावत्प्रत्यूषस्येव प्रविष्टाहं कणभिचार्यं । इतस्या-
स्यैव गौलकषट्ठनरपतेरस्ति शिखरिणी नाम महादेवी । प्राप्ताहं
तस्या भवने यावद्दृष्टा मया सचिन्ता महादेवी समुद्भिन्नः परि-
करो विषयः कन्यकाजगः पर्याकुलाः कञ्चुकिनः आग्नीर्वाद्-
मुखरः स्वविरिकालोक इति । ततो मया चिन्तितं । हा किमे-
तत् । उपसर्पिता शिखरिणी । विहितमाग्नीर्दानं । कृतस्तथा मे
शिरःप्रणामः । दापितमासनं । उपविष्टाहं । अभिहितमनया ।
भगवति बन्धुले प्रतीतेव तावदियं भगवत्या मम जीवितादपि
वल्लभतरा मयूरमञ्जरी वत्सा । इयं चाद्य सूर्योदयादारभ्य केन-
चित्कारणेन समध्यासिता चिन्तया गृहीता रणरणकेन स्त्रीकृता
दृष्टदरत्या प्रतिपन्ना विकारजालेन अङ्गीकृता शून्यतया अवष्टम्भा
महाज्वरेण । परित्यक्तमनया राजकन्योच्चितं करणीयं । न करोति
देवगुहप्रणामं । न परिवर्तयति राचिवस्त्राणि । न गृह्णाति

भूषणानि । न विदधत्यङ्गरागं । न समानयति ताम्बुखं । न प्रतिजागर्ति ख्यमारोपितं बाखारामकं । न समानयति वयस्या-
जमं । न संभाषयति शुकसारिकागणं । न सजते लीलाकन्दुकेन ।
आलिखति विद्याधरमियुगानि । प्रसोकयति शारसयुगलानि ।
धावति पुनः पुनर्दाराभिमुखं । निन्दति सुहृत्सुहृत्स्फुटाक्षरैरा-
त्मानं । हसति निष्कारणमेव सखीजनाय । न ददाति पृष्ठापि
प्रतिवचनं । किं बहूना ।

उत्पत्तेव शून्येव भूताविष्टेव सर्वदा ।

मधूरमञ्जरी वत्सा चषादन्येव संस्थिता ॥

तत्कथय भवति—नियुष्ठासि त्वं निमित्तशाल्ते—किं पुनरेषा
चिन्तयति । अन्यच्च । सप्यते तदभौष्टं वस्तु न वा कियता वा
कालेनेति । मयोक्तं । एषा निरूपयामि । ततः क्रष्टुमारब्धा मद्या
होरा । न्यस्तं सिद्धिरिति पदं । आलिखितं सरस्वतीवदनं । विन्यस्ता
ध्वजादयोऽष्टाद्याः । किरणितं नारीहृदयवर्तिनी कौटिलिनोमूषिका-
चर्चं । व्युत्सृष्टा विगणस्य विगणय्याष्टकाः । पातितमनुक्रमं तच्छेषानु-
शारेणाङ्गणं । ततोऽभिहितं मया । महादेवि समाकर्ण्य ।

ध्वजो धूमस्तथा सिंहः सा वखीवर्दं हत्यपि ।

खरो गजेन्द्रो ध्वाञ्चस्य अष्टायाः परिकीर्तितः ॥

इतेषां अष्टानामप्याषानामष्टविधं वचं भवति । तद्यथा ।

कालकासरवेशानां सुहृत्तककुभोस्तथा ।

नचक्षुहयोस्तैव विसर्गवसामष्टमम् ॥

तस्मान्मौ महादेवि

ध्वजः खरस्तथा ध्वाञ्चः प्रस्तुतेऽत्र प्रयोजने ।
 समापञ्चास्त्रयो ज्ञायास्तेषां बुध्यस्व यत्फलम् ॥
 प्रथमाञ्जायते चिन्ता द्वितीयात्तु शुभाशुभम् ।
 तृतीयात्कालनिर्देशं कुर्यादायादिति श्रुतिः ॥

तत्र ।

शुनि ध्वजे वृषे चैव जीवचिन्ता प्रकीर्तिता ।
 सिंहवायसयोर्मूषं धातुं धूमेभरासभे ॥

अतो ध्वजस्य प्रथमं पातादियं मयूरमञ्जरी वत्सा जीवं
 चिन्तयति । कालवेलादिभिस्तु लक्षयामि तमपि जीवं पुरुषं
 तमपि राजपुत्रं तमपि हरिनामकमेषा चिन्तयति । तस्य चावश्यं
 भावी लाभो यतो धूमस्योपरि निपतितोऽत्र रासभः । तत्र चैवं
 पश्यते ।

स्थानं लाभं च कुरुते रासभो ध्वजधूमयोः ।

सिंहस्योपरि नागं भोः शेषेषु तु स मध्यमः ॥

तस्य तु कालतोऽद्यैव लाभो भविष्यति । यतोऽत्र तृतीयो
 निपतितो ध्वाञ्चः । तत्र चेदमुक्तं ।

ध्वजकुञ्जरयोर्वर्षे मासो वृषभसिंहयोः ।

पक्षः श्वखरयोर्ज्ञेयो धूमवायसयोर्दिनम् ॥

ततः संजातप्रत्यया चिन्तानिर्वाटनेन दृष्टा प्रत्यासन्नेष्टजामाद-
 स्त्राभेन निपतिता मञ्जरणयोः शिखरिणी । प्राह च । भगवति
 महाप्रसादः । सत्यमिदं यदादिष्टं भगवत्या । कथितं हि मे
 वत्साया मयूरमञ्जर्याः प्रियसख्या स्त्रीलावत्या । यथा दृष्टोऽनया

सूर्योदयसमये मित्रद्वन्दपरिकरितो लीलासुन्दरमुद्यानं प्रति
 प्रवृत्तो हरिकुमारः । स्त्रियं च विलोकितो लोखलोचनाया वत्सया ।
 न च कथंचिद्दृष्टिगोचरमात्मना तस्य वत्स्य मयूरमञ्जरी । ततस्त-
 द्भिक्षाषेण दुर्भगताशङ्कया चात्मनस्तत एव चणादारभ्येयमीदृशी-
 भवक्षां प्राप्नोति । तदिदं ज्ञानालोकेन यथावलोकितं भगवत्या
 तथा भगवत्येव करोतु तेन सह वत्सायाः समागममिति ।
 मयोक्तं । यद्येवं ततो निरूपयामि तस्य कुमारस्य कौटुम्भोऽभिप्राय
 इति । महादेवी प्राह । यत्नं जानीषे किमत्र वयं ब्रूम इति ।
 ततो निर्वर्णं लिखिता मया तथा चित्रपट्टिकायां मयूरमञ्जरी ।
 नता लीलासुन्दरोद्याने । इष्टो हरिकुमारः । समर्पिता चित्र-
 पट्टिका । निरूपितोऽस्य भावः । ललितोऽयं चाभिक्षाषः । ततः
 सिद्धं न समीहितं पृच्छामि यदतः परं कर्तव्यं महादेवीमिति
 चिन्तयन्ती श्रीमं ततोऽपक्रान्ताहं । निवेदितं महादेव्यै । यथा
 सुष्टिमथे मम वर्तते हरिकुमारः । तत्कथय किमधुना क्रियता-
 मिति । तदाकर्ण्य हृष्टा शिखरिणी दुहितरं प्रत्याह । वत्से मयू-
 रमञ्जरि समाकर्णितं त्वयेदं भगवतीवचनं यत्नयन्ते हृदयवत्सभ
 इति । मयूरमञ्जरी प्राह । आः मातः किमित्येवमाज्ञात्वेन मां
 विप्रतारयसि । ततो गच्छाः संप्रत्यय इति किं काञ्चिदपेनेति
 कथितो अक्षराजाय शिखरिण्या समस्तोऽपि व्यतिकरः । ततो-
 ऽभिहितो नीलकण्ठाय मयूरमञ्जर्या वरो हरिकुमारः । ततस्त-
 दानवनाथमहमेव प्रहृता ताभ्यामिति । तदेष भद्र चित्रपट्टिकावृ-
 त्तान्तः । हृषा सा कन्यका । एतदर्थं चाहमुचक्षितास्मि ॥ मयोक्तं ।

भगवति किं पुनरिदं करे तव दृश्यते । बन्धुस्योक्तं । भद्र मधु-
 रमञ्जरीखड्गलिखितं चित्रमिदं । मयोक्तं । किमर्थमिदं गृहीतं
 भगवत्या । बन्धुस्योक्तं । मा भूत्कुमारस्य मदीयवचनादसंप्रत्ययः ।
 अतस्तस्याः स्वभावसूचकमेतत् । मयोक्तं । चारु विहितं भगवत्या ।
 दत्ता कुमारस्य प्राणाः । ततो मया सञ्चिता गता सा हरिकुमा-
 रसमीपं । निवेदितं राजप्रासनं बन्धुस्यया । कथितो मयापि
 तन्निवेदितः समस्तोऽपि वृत्तान्तः । न च अद्भुते हरिकुमारः ।
 ततः समर्पितो बन्धुस्ययासौ द्विपुटसंवर्तितस्यचपटः । प्रविद्यान्व
 निरूपितो हरिकुमारेण । यावद्दृष्टमालिखितमेकपुटे सुविभक्तो-
 वज्रलेन वर्णक्रमेण अलक्ष्यमाणैस्त्रिलिकापदकैरनुरूपया सूक्ष्मरेखया
 प्रकटदर्शनेन निष्पन्नविभागेन समुचितेन भूषणकलापेन सुवि-
 भक्तयावयवरचनयातिविलक्षणया विन्दुवर्तिन्या अभिनवसौहरसोत्सु-
 कतया परस्परं हर्षोत्फुल्लबद्धदृष्टिकं समाहूतप्रेमातिबन्धुरैकतयाल-
 क्खितचित्तनिवेशं विद्याधरमियुक्तमिति । दृष्टं च तस्याधस्तालि-
 खितमिदं द्विपदीखण्डं । तद्यथा ।

प्रियतमरतिविनोदसंभाषणरभसविज्ञासज्ञासिताः ।

सततमहो भवन्ति ननु धन्यतमा जगतीह योषितः ॥

अभिमतवदनकमञ्जरसपायनसाक्षितसोखसोचनाः ।

सुचरितफलमनर्थमनुभवति श्रमियमन्वरचरी यथा ॥

ततो निरौक्षितं राजतनयेन द्वितीयं चित्रपटपुटं । यावत्तत्र
 दृष्टा दवज्ञोषितेव वगलतिका क्षिमहतेव नखिनिका दिनकरकर-
 निकरमुषितप्रभेव चन्द्रलेखिका उरखोटितस्नानेव चूतमञ्जरिका

विनष्टसर्वस्त्रेव ह्यपणिका सर्वथा गतच्छाया शोकातिरेकपरिदुर्ब-
काङ्गी कण्ठगतप्राणा श्लिखिता राजहंसिका । दृष्टं चाधस्ता-
श्लिखितमिदं तस्या द्विपदीच्छण्डं । तथा ।

इयमिह निजकहृदयवत्तभतरदृष्टवियुक्तहंसिका ।

तदनुस्मरणस्त्रेदविधुरा बत शुभ्यति राजहंसिका ॥

रचितमनन्तमपरभवकोटिषु दुःसहतरफ़लं यथा ।

पापमसौ नितान्तमसुखानुगता भवतीदृशी जनाः ॥

ततः स्मितं हरिकुमारस्य हृदये । यथा । अहो राजदुहितुः
कौशलं अहो रसिकत्वं अहो सारपाहिता अहो सद्भावार्पणं अहो
मयि दृढानुरागः । तथाहि । विद्याधरमिथुनानुल्लेखनेन दर्शितो
ऽनया स्नाभिसाषातिरेकः । राजहंसिकाविन्यासेन प्रकटितमभिस-
पितवस्त्रप्राप्तिकृतमात्मनि दैन्यं । भावदानेनैव परिस्फुटं द्विपदी-
च्छण्डदयेन पुनर्नितरां परिस्फुटीकृतोऽयमेव भावार्थः । ततो
दर्शितो मन्मथादीनां चिन्मपटः । तैरभिहितं । कुमार गत्वा
संधार्यतामिभं वराक्री राजहंसिका । अलं स्त्रियमाशयोपेक्षि-
तथा । कुमारेणोक्तं । एवं भवतु ॥

ततो गताः सर्वेऽपि राजसदने । दत्ता सबहुमानं नीलकण्ठ-
राजेन हरिकुमाराय मधुरमञ्जरी । ततः शुभदिने प्रवृत्तो विवा-
हमहोत्सवः । स च कौदृशः ।

मधुमत्तविघूर्णितभूरिजने बहूलोकयथेक्षितदत्तधमः ।

शुसदामपि विस्मयतोषकरो जननर्तनश्चादनपानपरः ॥

ततः पूजिता देवगुरवः सन्धानिताः सामन्ताः पूरितः

प्रणयिवर्गः संवर्गितो राजलोकः तोषिताः प्रकृतयः कृतसुचित-
हरणीषं । वृत्तो विवाहानन्द इति ।

अथ तां नीलकण्ठस्य जीवितादपि वल्लभाम् ।
मयूरमञ्चरीं प्राप्य भार्यां सर्वाङ्गसुन्दराम् ॥
स हरिर्मिचवृग्देन परिवारितविग्रहः ।
लक्ष्मणः परां ख्यातिं रत्नदीपे तदा गतः ॥
असूनोर्नीलकण्ठस्य परिवारः सबान्धवः ।
तदानुरक्तः संपन्नो हररै भूरिगुणोत्करे ॥
अन्तःपुरं पुरं लोकाः सदेशं राजमण्डलम् ।
जाया हरिकुमारस्य जायते तोषनिर्भरम् ॥

इत्यथ ।

ममागृहीतसङ्केते स हरिः स्नेहनिर्भरः ।
वियोगं क्षणमप्येकं नेच्छत्येव सदात्मना ॥
मम पुण्योदयेनासौ जनितस्तेन नीलकः ।
सद्भावस्नेहसारेण वयस्येन महात्मना ॥

तथाहि । तेन सह तिष्ठतो मे निरुपमं विषयसुखं देवदुर्लभ
विलासा विशिष्टजनस्पृहणीया गोठी धर्षते प्रज्ञातिशयः समु-
ल्लसति लोके ययःपटहः संपद्यते गौरवं ।

तथापि प्रेक्षमाणस्य सागरेण क्षणे क्षणे ।

मम जातास्तदा भद्रे विकल्पा मनसीदृशाः ॥

यदुतार्थोपार्जनचतिहेतुरेष मम हरिकुमारसम्बन्धः । न
सुन्दरो मे यद्गोचरः । अनर्थः पर्युपस्थितोऽयं । कृतोऽहमत्मानो

निर्मूल्यकर्मज्ञरोऽनेन हरिणा । न विठपितम्बे जघेहापि प्राप्ते-
नाभीष्टा रत्नसङ्घकाः ॥ तदिदमपत्तिं कन्द्रीयते कोके ।
यदुत ।

रासभः किल संप्राप्तः स्वर्गं सर्वसुखाकरे ।

अथत्तथापि संप्राप्तो रत्नको दामहस्ताः ॥

तथाहि ।

विर्विन्नः किल ज्ञास्यामि रत्नसङ्घातसुखकैः ।

थात्तदथापि संजातो विज्ञोऽयं त्रिचरूपकः ॥

न चैवोऽधुना सर्वथा परिश्रुं शक्यो भूतो रत्नपुत्रोऽयं प्र-
पुत्रस्य बुधः सर्वस्वमप्रहरति ॥ तस्मात्

कश्चिदत्यन्तदूरेण कश्चिदस्मन्वर्तिना ॥

कश्चिन्नामान्वरूपेण वर्तितव्यं अथा सदा ॥

रत्नोपार्जनतन्निष्ठः स्वार्थचतुर्विधवर्जकः ।

हरेरपि कश्चिद्गत्वा करिष्ये चिन्तरत्नमम् ॥

ततः कृतं मया यथा चिन्तितं । मौलितो रत्नराशिः । तत्र
च मूर्च्छितः करोमि विवेकिकोकहास्य नागारूपा विडम्बनाः ।

तथाहि तत्रसि रत्नानि सूक्ष्मविडम्बनेतनः ॥

कश्चिद्विस्फारिताक्षोऽहं संपश्यामि पुनः पुनः ॥

कश्चित्सृश्यामि हस्तेन मुञ्जदृष्ट्याजयामि च ।

कश्चिद्वचःस्थले दत्त्वा हृष्टतुष्टो भवामि च ॥

निश्चनानामि कश्चिद्गते कुर्वे चिह्नप्रतामि च ।

दुष्टः केनचिदित्येवमुत्सवामि पुनः स्वप्नात् ॥

निखाय पुनरन्यत्र साञ्चितप्रतिष्ठाञ्चितम् ।
 कृत्वा निरीचमाणस्तं निधिं तिष्ठामि सर्वतः ॥
 अविद्यासाधने मे राक्षसो निद्रा नापि दिवा सुखम् ।
 धने मूर्खितचित्तस्य भद्रे सागरदोषतः ॥
 ततोऽन्तराम्बरा गत्वा कश्चित्पश्यामि तं हरिम् ।
 तिष्ठामि सततं गेहे रत्नोपाज्जनलोलुपः ॥
 चिन्तयामि च रत्नानि द्वीपे धान्यत्र कानिचित् ।
 यद्यद्दं तामि सर्वाणि गृहीत्वा धामि पत्तनम् ॥

एवं च तिष्ठतस्तत्र रत्नद्वीपे तदा मम ।
 भद्रे थोऽन्योऽपि संपन्नो वृत्तान्तस्तं निश्रामय ॥
 या कर्मपरिणामस्य महादेवी पुरोदिता ।
 सा काष्ठपरिणत्याख्या प्रसिद्धा भुवनत्रये ॥
 तस्या अनुचरौ लोके ख्यातौ धौवनमैथुनौ ।
 अत्यन्तरसिकौ भद्रे कश्चिदेवं प्रजल्पितौ ॥

धौवनेनोक्तं ।

मित्र संघारिणीवोऽसौ संप्राप्तो वज्रवर्तिताम् ।
 धनश्रेष्ठरूपेण वर्तमानो ममाधुना ॥
 अतोऽस्ति तत्समीपे भो भवतोऽपि न संग्रहः ।
 प्रस्तावो गन्तुमित्येवं संस्थिते गम्यतामिति ॥

मैथुनेनोक्तं ।

यद्येवं दर्शयेनं मे कुचचिद्गुणश्रेष्ठरम् ।
 सम्बन्धं च ममानेन मित्रं योजय साम्प्रतम् ॥

धौवनेनात्तं ।

गतोऽहं पूर्वमेवाह्य समीपं सेवितो मया ।
 ततो बाढं नयामि त्वां सम्बन्धं लगयामि च ॥
 एवं तौ कृतसम्भाषावन्तरङ्गवयस्यकौ ।
 अथ तच्च समभ्यर्षे प्राप्नो धौवनमैथुनौ ॥

धौवनेनात्तं ।

अथं मया समानीतो वयस्योऽत्यन्तवत्सलः ।
 अतो मामिव सर्वत्र पश्येमं धनशेखर ॥
 अत्यन्तसुखहेतुस्तौ वयस्योऽथं मया युतः ।
 यद्वा नियुक्तवत्सा गौर्नैवं स्यात्तन्मर्हति ॥
 स चागन्तमहादुःखगर्तसम्पातकारणम् ।
 तथापि च मया भद्रे मोहदोषान्न लक्षितः ॥
 न खलितः सागरं कृत्वा वयस्यं मे विधिस्तदा ।
 नैथुनं चाकरोदेष तदिदं लोकाञ्जल्पितम् ॥

यथा ।

महाभारसमाक्रान्तमूर्तेराराटिकारिणः ।
 यत्पृष्ठे माति नोद्भूय गलक्के तन्निबध्यते ॥
 ततो धौवनवाक्येन मोहविह्वलचेतसा ।
 प्रतिपन्नौ मया भद्रे तौ हि प्रीतान्तरात्मना ॥

इत्यथ ।

ममान्तरङ्गप्रासादो विद्यते स्वान्तनामकः ।
 अथ तस्य कृतः स्वामी स तदा नैथुनो मया ॥

तथा ।

तस्यैव प्रतिबद्धोऽस्ति दितीयो गात्रनामकः ।
 प्रासादः स्थापितस्तत्र स मया यौवनस्तदा ॥
 अथ तौ निजवीर्येण ततः प्रासादयोस्तयोः ।
 ललमानौ मया स्पर्धं किं किं कर्तुं समुद्यतौ ॥
 यौवनेन कृता भद्रे बलान्मेऽतिमनोहराः ।
 लीलाविलासविष्णोकहास्यगौर्यादयो गुणाः ॥
 मैथुनेन पुनर्भद्रे कृतोऽहं योषितां प्रतैः ।
 सुभुक्तैरथदत्तात्मा दावानल इवेन्धनेः ॥
 प्रधानगणिकासङ्गं कुर्वाणं मैथुनेच्छया ।
 मामसौ वारयत्युच्चैः सागरो घनलम्पटः ॥
 इतो हि मैथुनस्याज्ञा इतः सागरवारणम् ।
 स ध्यान्नदुस्तटीन्यासः संजातो मे सुदुस्वारः ॥
 तथात्त्रिवक्त्रभो भद्रे सागरो मे विग्रेषतः ।
 केवलं मैथुनस्याज्ञां नाहं लङ्घयितुं क्षमः ॥
 उभयस्यापि कर्तव्यं मयेति वचनं किल ।
 एवं संचिन्व दिक्षितं मयेदं कर्म दारुणम् ॥

किं च तत्कर्म ।

थाः काश्चिद्वाक्त्रविधवा रक्षाः प्रोषितमर्हकाः ।
 त्रतिन्योऽन्यास मूख्येन विनैव वशगाः स्त्रियः ॥
 तासु सागरभीतोऽहं मैथुनाज्ञाविपासकः ।
 कर्त्तव्यकार्यमनालोच्य प्रवृत्तो मूढचेतनः ॥

ततोऽहं त्यक्तमयीदो गाढं निर्लज्जतां गतः ।

अन्यजास्वप्यदप्तात्मा प्रवृत्तो मैथुनेच्छया ॥

ततश्च ।

बहुप्रस्ताञ्जितो भद्रे बद्धो गाढं विगोपितः ।

प्रापितो चाघवं खोके योषित्सम्बन्धिभिर्नरैः ॥

केवलं हरिदाक्षिण्यात्पुण्योदयबलेन च ।

न मारितस्तदा स्त्रीषां स्त्रजैर्नापि दृष्टितः ॥

धिक्कारविहितो खोके निम्बः सर्वविवेकिनाम् ।

तदा मैथुनदोषेण संजातोऽहं सुखोचने ॥

तथापि मूढचित्तस्य तदा भद्रे स मैथुनः ।

सुखसागरहेतुर्मे निर्व्याजं प्रतिभासते ॥

चिन्तयामि च यस्यायं मैथुनो न वयस्यकः ।

किं तेन जीवितेनेह जीवन्नेव मृतो ह्यसौ ॥

ततोऽहं तत्र निर्मिथ्यच्छेदनिर्भरमानसः ।

तस्य दोषान्न पश्यामि पश्यामि गुणसंहतिम् ॥

एवं विपर्यस्तधियः स मे वल्लभतां गतः ।

ततोऽपि वल्लभतरः सागरो मे विशेषतः ॥

चिन्तितं च तदा मया ।

प्रभावः सागरस्यायं यदेते देवदुर्लभाः ।

अकिञ्चनेन संप्राप्ता मया माणिक्यराशयः ॥

तदेवं मिषयुग्मेन तेन दुःखैः प्रपीडितः ।

तथापि सुखितमन्यो मोहादस्मि स्थितोऽनघे ॥

अत्र तं श्रीकृष्णस्य राज्यान्वयहरं हरम् ।
 अनुरक्तं हरौ सर्वं खेदनिर्भरमात्मनम् ॥
 ततः कोशेन दण्डेन हरिर्दृष्टिसुपागतः ।
 जनाधुराणप्रभवाः सप्रसिद्धा हि सम्रहः ॥
 अथासौ राजकोशेन केष्टिनी मरुत्सहरम् ।
 आरुढो त्रिपदश्रित्तं हृत्ते कोकत्रिखोक्तिः ॥
 कदम्बपुच्छरीकेन त्रिसमासेन शक्यम् ।
 ममूरप्रसारीपुत्रो विजयार सुतेऽस्मिसे ॥

ततश्च ।

जनाधुराणप्रसृतं हरौ वीक्ष्य सुरात्मना ।
 संजातं श्रीकृष्णस्य चित्तं काशुक्लदूषितम् ॥
 चिन्तितं च तत्रत्येन सहोऽप्यं ह्युपवर्जितः ।
 अरुक्तं हरौ सर्वं ज्ञानं ज्ञानं ज्ञानाभ्युत्थम् ॥

एवं च व्यवहृत्ते ।

इत्याहुःकोशेन मानेन वर्धमानो ज्ञानमयः ।
 हरिर्हरिभ्यो सर्वं ज्ञानं राज्यं न संजगत् ॥
 तस्यकोशेऽप्येकीयोऽयं ज्ञानं नीतिविज्ञानस्यैः ।
 अर्धराज्यहरं भृत्यं यो न ह्यव्याप्तं सन्धये ॥
 अतः सुदुष्टिना चार्धं प्रजाकोशेन सुतन्त्रिणा ।
 हरिं विपाकवाजीनि चित्ते तेनावधारितम् ॥
 अथाज्ञानं राज्ञो तं सुदुष्टिहरमभिमन्यम् ।
 य मौक्तिकस्यराक्षसः स्नाभिपासं श्यवेदमात् ॥

स च तादृशवाक्येन वक्ष्याह्यत इवाम्भर ।

तथापि नीलकण्ठस्य कृतवान्मुवर्तनम् ॥

उक्तं च तेन सुबुद्धिभङ्गिणा । वदुत ।

एवं विधीयतां देव यत्ते मनसि रीचते ।

अयुक्ते न प्रवर्तन्ते बुद्ध्यौ हि महात्मनाम् ॥

ततश्च ।

स सुबुद्धिर्नरेन्द्रस्य कर्तव्यं हरिमारणम् ।

एवं संश्लाय सिद्धान्तं स्त्रं स्त्रं गेहमुपागतौ ॥

अथावदातसद्बुद्धेः सुबुद्धेर्मनसौदृशाः ।

तदा विकल्पाः संजातास्तच्छ्रुत्वा राजजल्पितम् ॥

धिग् धिग् भोगसुखासङ्गं धिग्ज्ञानविजृम्भितम् ।

धिग्दो राज्यखान्यञ्च कुविकल्पप्रताल्यम् ॥

एतच्च पूर्वं देवस्य जीवितादपि वल्लभः ।

जामाता भागिनेयस्य हरिः सर्वगुणाकरः ॥

अधुना वर्तते द्वेष्यो वध्यः शत्रोः समर्गकः ।

तच्च भोगदृष्ट्यान्ध्यं विदुष्यान्त्यस्य कारणम् ।

तथाहि ।

कार्यं विनीतः शूद्रात्मा निक्षीभः पापभीरुकः ।

स हरिः संप्रकाशेऽपि धरेद्देवस्य प्राशनम् ॥

तद्वयं राज्यमोहेन मूढो राजा न संग्रहः ।

तथापि रक्षणीयोऽर्थी रत्नभूतो मथा हरिः ॥

ततो दमनको नाम खचेटकेन मन्त्रिणा ।
 प्रच्छन्नं प्रहितस्वर्णं हरेर्दृत्तान्तसूचकः ॥
 संदिष्टं च यथा ग्रीष्मं कुमार कुलभूषण ।
 त्वया ममानुरोधेन देशः संत्यज्यतामयम् ॥
 ततो दमनकाङ्गुला सुबुध्यभ्यर्थनां हरिः ।
 समुद्रसङ्घने चित्तमभीतोऽपि चकार सः ॥
 अथैकान्ते ममानेन वृत्तान्तो निखिलस्तदा ।
 कथितो हरिणा भद्रे गाढं विश्रम्भचेतसा ॥

उक्तं च हरिणा ।

अकार्यकुपितो राजा समादिष्टं च मन्त्रिणा ।
 अतः समुद्रसुसंध्यं गन्तव्यं भारते मया ॥
 न चाहं क्षणमप्येकं शक्नोमि रहितस्त्वया ।
 स्नातुं ततः प्रतिष्ठस्व गच्छामो धनशेखर ॥

मया चिन्तितं ।

रत्नोपार्जनविघ्नो हि सर्वथायं हरिर्मम ।

तथापि का गतिर्नूनं गन्तव्यममुना सह ॥

ततो मथोक्तं । कुमार यत्ते रोचते किमत्र वयं ब्रूमः ।
 हरिराह । यद्येवं ततो वयस्य निरूपय किञ्चिन्निष्ठुरं धानपाचं ।
 यतोऽस्ति ते भाष्यागारे महत्तमो रत्नराशिस्तं गृहीत्वा गच्छाम
 इति । मथोक्तं । यदादिशति कुमारः । ततो निरूपिते द्वे धान-
 पाचे । अतमेकं हरिरत्नानामपरमात्मरत्नानामिति । ततः संजातः
 प्रदोषसमयः । गतो वक्ष्यित्वा निःशेषं परिजनं वसुमतीमथूरम-

अरौषहितो जलधितोरं हरिकुमारोऽहं च । निरूपिताः सांथा-
चिकपुरुषाः । अतिखङ्गिता लोकवेद्या । समुद्रतः कामिनीगण्ड-
पाद्भुरः शशधरः । समागता संचोभितजलधरनिनादगर्भा समुद्र-
वेद्या । समाहूढो धानपाचमात्मीयं सपत्नीको हरिकुमारः । अहं
तु स्वकीयं धानपाचमारुचुहृक्तो हरिणा । यथा धनशेखर
त्वमथैव मदीयपोते समाहृह । न शक्नोम्यहं भवन्तं विश्वथ
निमेषमप्यासितुं । ततः समाहूढोऽहमपि तत्समीपे । कृतानि
मङ्गलानि । उपयुक्तः कर्णधारः । आपूरिते धानपाचे प्रवृत्ते
पवनवेगेन । तथा वहतां च गतानि कतिचिद्दिनानि । खङ्गितो
बंधीयान् समुद्रः । अचान्तरे

ममागृहीतसङ्कते भद्रे पापवयस्यकौ ।

सागरो मैथुनस्रोत्रैः प्रेरकौ समुपस्थितौ ॥

ततश्च ।

सागरेण कृता बुद्धिर्ममैषा पापकर्मणा ।

यथेदं रत्नसंपूर्णं बोद्धित्यं कस्य मुच्यते ॥

ततो मया चिन्तितं । अहो मे भाग्यातिशयः । तथाहि ।

एकं तावन्ममात्मीयं बोद्धित्यं रत्नपूरितम् ।

द्वितीयमिदमायातं संपूर्णं मे मनोरथाः ॥

विहिता मैथुनेनापि मम बुद्धिर्दुरात्मना ।

तदेदृशी महापापपूरपूरितचेतसः ॥

मथूरमञ्जरी थावन्न भुङ्क्तेयं वरानना ।

पृथुस्तनी विशाखाञ्ची क्षाममध्यातिकोमला ॥

वृद्धभित्तविविन्नेन मन्त्रध्वजारमन्धरा ।
 शावश्यामृतपूर्णाङ्गौ सर्वथा भुवनातिगा ॥
 तावत्किं जीवितेनेह निष्कलेन प्रयोजनम् ।
 आतीऽहं भानथाम्बेर्ना सर्वथा शारसीधनान् ॥
 तदिदं रत्नवोदित्वमेवा च हरिषेधणा ।
 न मे संपद्यते तावदावज्जो धातितो हरिः ॥
 ततः धातकपूर्णं मित्रद्वयवशात्तदा ।
 हरिं ध्यापादधामीति मया चित्तेऽवधारितम् ॥
 नास्तीधितं हरेश्चित्तं मिथ्याजज्ञेहनिर्भरम् ।
 न विज्ञातं महापापं न दृष्टं कुलदूषणम् ॥
 सङ्घिता च परा मीची विष्कृता साधुकारिता ।
 उपचाराः परिधृष्टा निर्मष्टं सत्यधीदधम् ॥
 अथ बोधित्यपर्यन्ते राचावुत्याय संस्थितः ।
 हरिः शरीरचिन्तार्थं पापेन प्रेरितो मया ॥
 ततो मां वीचमाणोऽसौ किमेतदिति चिन्तया ।
 व्याकुलो विषमस्थलाद्द्राडृत्य पतितो अस्ते ॥
 द्राङ्गारादुत्थिता लोकाः कौलाहस्यपराधणाः ।
 मयूरमञ्जरी जस्ता स्थितोऽहं शून्यमानसः ॥
 अथ तन्तादृशं वीक्ष्य नृशंभं कर्म भामकम् ।
 समुद्राधिपतिर्देवो गतः कोपं भमोपरि ॥
 तद्यो हरिकुमारस्य कुन्देन्दुविशदैर्गुणेः ।
 स कृत्वा भौषर्ष रूपमायातो घोरमानसः ॥

तेन साधौ स्याद्वैव द्वेन विद्विताद्वरम् ।
 उद्यान्व जज्ञधेनीराज्ञोदित्ये साधितो हरिः ॥

इतश्च

योऽभ्युत्पन्नोद्भवो नाम तथ्यज्ञोऽद्यन्तवत्सवः ।
 अथात्तदे स मष्टो जे दृष्टवदुष्टकर्मणा ॥
 अथाकाग्रे सप्तद्वीप्तिविज्ञोतितद्विनन्तरः ।
 स देवो भौमज्ञं रूपमात्मानं मम सप्तसुम् ॥
 ततो रे रे ज्ञापाय दुर्वुद्धे कुक्कुटमम् ।
 निर्ध्वज्य त्यक्तमर्माद् शीगन्तव नराधम ॥
 विधायाप्रीदुग्मं कर्म पौरं रौद्रेष चेतसा ।
 तथापि न सप्तथापि ज्ञतमर्करमां गतः ॥
 एवं कुमाजो दृष्टौषो भौमभुक्कुट्टिदावपः ।
 स देवः क्तवमाचं मां कहीन्वा ममाने ज्ञितः ॥
 ततो हरिकुमारस्तं द्वेवं प्रणतमसक्तः ।
 इत्यं विज्ञातमत्सुभ्रैर्मभि खेपपरासवः ॥

थया ।

ममोमरि इत्यं द्वेन सप्तसि तव मानसे ।
 गतः प्राद्वन्तव्याचं सप्तसो सुप्ततां मम ॥
 साप्तज्ञोऽहं सप्त देव सप्तान्तवदवादिव ।
 सप्तः प्रियवयसं जे न देवो सक्तुमर्हति ॥
 रक्षितस्य ममानेन निपद्यं नत जीवितम् ।
 धनं सुखं प्रसीरं स देव तन्मुच्यताममम् ॥

विज्ञातेऽपि महाभागो मदीये खल्वचेष्टिते ।
 तथापीदृचचित्तोऽसौ निर्विकारा हि साधवः ॥
 स तु देवो महाकोपादाकर्णं हरियाचनाम् ।
 मयि गाढतरं दृष्टुं प्रतीदमभाषत ॥
 मुग्धोऽसि त्वं महाभाग गच्छाभिमतपत्तनम् ।
 अहमस्थानुरूपं तु करोम्येष दुरात्मनः ॥
 ततस्त्रोक्ष्यमानेन तचागाधे महोदधौ ।
 आस्फोटितस्तथा भद्रे यथावगितञ्च गतः ॥
 ततस्तमोन्धपातास्त्रे नरकेष्विव नारकः ।
 स्थिलाहं पुनरुद्धृतो भद्रे पापेन कर्मणा ॥
 स तु देवो मृतं मत्वा मां स्त्रस्थानमुपागतः ।
 वेद्याकूचे च संप्राप्तं हरेः पोतद्वयं क्रमात् ॥
 इतस्थानन्दनगरे स केशरिनराधिपः ।
 मृतो हरिकुमारेण विज्ञातो जनवार्तया ॥
 ततो हरिकुमारेण शीघ्रं गत्वा सवान्धवम् ।
 भद्रे तत्पैदकं राघ्वं क्लेशहीनमधिष्ठितम् ॥

यतो निवेदितो वसुमत्या समस्तोऽपि बान्धवानां कमलसुन्द-
 रीवृत्तान्तः स्थापितः केशरिराजपुत्रतथा हरिकुमारः ततोऽनुरक्ताः
 सर्वेऽपि हरिकुमारे लोकाः परिणतं राघ्वं । संजातो भूरिमण्ड-
 लाधिपतिर्निजपुण्यप्राग्गारेण । समर्पितं च मदीयपितुर्हरिग्रेखरस्य
 तन्नामकं रत्नबोद्धित्यं हरिकुमारेणेति ॥

अतश्चाहं तथा पातासतत्त्वादुन्मग्नस्ततः प्रेर्यमाणः शैलकू-

टविकटेः चारवककहोहैरास्योच्यमानो गुहमत्सपुष्पकटाघातैर्ब-
 ध्यमानस्तनुकतगुजगुषन्तानैर्विलोसमानो भवत्तन्नुसावलीम-
 ष्टले विमुह्यमानो घनविद्रुमवनगहनेषु जनिभयो विविधमकर-
 जलमानुषविविधरनकचकैरुल्लिख्यमानः कठिनकमठपृष्ठकण्टकैः कथं-
 चित्कण्ठगतप्राणः सप्रराषेण संप्राप्तो जलधितौरं । आश्रासितः
 पवनेन । सञ्जा सेतना । ततो बाधते मां बुभुषा अभिभवति
 पिपासा । ततोऽहं फलजलादीं पर्यटितुं प्रवृत्तो यावत्

पुष्टोदयश्च नष्टत्वाद्भ्रमताश्च मया वनम् ।

प्राप्तं पुष्यकण्ठैः शून्यं नरभ्रमेः समप्रभम् ॥

तथापि तत्र घने

अद्यापि करणीयं मे यतोऽस्ति वज्रपातकम् ।

ततः हृष्टेण संपन्ना प्राणवृत्तिः कथंचन ॥

अथ यामपुराकीर्णं कसन्नं देवमागतः ।

न च शून्याभिमानेन पितुः पार्श्वमहं गतः ॥

किं तु

नष्टपुष्टोदयसाभ्यां मित्राभ्यां परिवारितः ।

भ्रान्तो विविधदेशेषु भूयो भूयो धनेच्छया ॥

तत्र च

यथाचरामि वाक्छिद्यं रूपेणार्धं प्रजायते ।

करोमि कर्षणं तत्र वृष्टिर्देशेऽपि नश्यति ॥

ततः सेवां करोम्युच्चैर्विनयोद्यतमानसः ।

यावन्मम विना कार्यं स राजा रोषमागतः ॥

तोषार्थं स्वामिनो भीमे रणे योद्धुमुपागतः ।
 तत्रापि तीक्ष्णशस्त्रैश्च प्रहारैः पीडितः परम् ॥
 अथान्यदा बलीवर्दवाहनं विहितं मया ।
 यावत्तिलकरोगेण मृताः सर्वेऽपि ते वृषाः ॥
 अथ रासभसार्थेन वाणिष्यं कर्तुमुद्यतः ।
 यावच्चौरैः पतिलासौ सर्वः सार्थो विस्त्रोपितः ॥
 ततः कुटुम्बिनो गेहे जातोऽहं कर्मकारकः ।
 स चोक्तामपि मे वृत्तिं न ददाति प्रकुप्यति ॥
 ततो भूयः समुद्रेऽहं वणिजोऽन्यस्य सेवकः ।
 भूत्वा प्रविष्टो बोद्धित्यं समात्स्य वरानने ॥
 यावन्ममानुभावेन तदपि प्रसन्नं गतम् ।
 धानपात्रं समुत्तीर्णः फलकेन कथंचन ॥
 अथ रोधनमासाद्य दीपं संतुष्टमानसः ।
 ततः खनितुमारब्धो यावद्भूषिः परं करे ॥
 अथान्यत्र पुनर्गत्वा नरेन्द्रं प्राप्य कंचन ।
 धातुवादः समारब्धो विधातुं धनकाम्यया ॥
 पाषाणैर्मूलजालैश्च मृद्भिः पारदमर्दनैः ।
 क्षपितोऽहं तदा भद्रे जातः चारः परं करे ॥
 ततो धूतं मया चिचं शिञ्चितं धनकाम्यया ।
 यावत्तत्रापि जिलाहं बद्धो धूतकरैर्नरैः ॥
 भ्रष्टः कथंचित्तेभ्योऽपि समासाद्य परं नरम् ।
 मृहीतपुस्तको राजौ प्रविष्टो रसकूपिकाम् ॥

थावद्भौषणनादेन साङ्गुखोस्त्रासकारिणा ।
चाक्षितो मृगनाथेन कथंचिन्न मृतस्तदा ॥

किं ब्रुवता ।

यद्यत्कृतं मया कर्म तदानीं धनकाम्यया ।
तत्तत्पुण्योदयाभावादिपरीतमुपस्थितम् ॥
किं वापरं निगद्येत बुभुक्षाचामकुक्षिणा ।
भिक्षापि च न लब्धाहो मया पुण्योदयं विना ॥
ततो विषादमापन्नः सर्वकर्मपराङ्मुखः ।
स्थितोऽहं मौनमात्मव्य कृत्वा पादप्रसारिकाम् ॥
ततः स सागरो भद्रे ममोत्साहविधित्सया ।
हितोपदेष्टदाद्यौति तवाहमिति जल्पितः ॥

उक्तं च तेन सागरेण । यथा ।

न विषादपरैरर्थः प्राप्यते धनश्रेखर ।

अविषादः श्रियो मूलं यतो धीराः प्रचक्षते ॥

ततः सर्वथा विषादं विरह्य्य प्रतिकूलेऽपि विधौ पुरुषः
पुरुषकारेण धनसुपार्जयन्नेव पौरुषं लभते नान्यथा । किं ब्रुवता ।
अस्त्रीकमपि गदित्वा परमपि मुषित्वा मिचद्रोहमपि कृत्वा मात-
रमपि हत्वा पितरमपि व्यापाद्य सहोदरमपि निपात्य भगिनौ-
मपि विनाश्य बन्धुवर्गमपि मारयित्वा समस्तपातकान्यपि विधाय
पुरुषेण सर्वथा धनं स्त्रीकर्तव्यं । यतः कृतपातकोऽपि पुरुषो धनी
धनमाहात्म्यादेव पूज्यते लोकेन परिवार्यते बन्धुवर्गेण स्थायते
बन्दिष्टन्देन ब्रह्ममन्यते विद्वज्जनेन गम्यते विशुद्धधार्मिकजनादपि

समर्गस्तरो धार्मिक इति । ततो भो भो धनशेखरः विमुञ्च
विषादं श्रवणमन्त्र धैर्यं कुरु पुनर्धनार्जनोत्साहं पश्य मदीय-
वीर्यं विधेहि मामकमेनमुपदेशमिति ।

ततोऽहं तेन चार्वाङ्गि सागरेण दुरात्मना ।
एवं विधाय दुर्धुङ्गि पातकेषु प्रवर्तितः ॥
कृतानि च मया तानि नानादेशविचारिणा ।
द्यानि दान्युपदिष्टानि तेन पापानि बन्धुना ॥
केवलं पापकर्माणि कुर्वतोऽप्यनिशं मम ।
न ज्ञातो धनगन्धोऽपि भद्रे पुण्योदयं विना ॥

अन्यच्च ।

पुण्योदयविनिर्मुक्तो मिथ्यामानेन सुन्दरि ।
न गतः श्वशुरस्यापि बकुलस्य गृहे तदा ॥

किं च ।

स धौवनवयस्येन युक्तो मैथुननामकः ।
मां तस्मान्मथवस्त्रायां प्रेरयन्नेव तिष्ठति ॥
केवलं तदवस्त्रं मां पुण्योदयविवर्जितम् ।
नारी निर्धनमेकापि काणाक्ष्णापि न वीक्षते ॥
ततो दन्दस्यते चेतो गाढं मे मैथुनेच्छया ।
न च संपद्यतेऽभीष्टं किञ्चित्पुण्योदयं विना ॥
एवं विविधदेशेषु दुःखसङ्घातपीडितः ।
मैथुनेच्छापरीतोऽहं बन्धुमीमि धनाश्रया ॥
इतश्चानन्दनगरे तेन भूरिगुणाकरः ।

दृष्टो हरिनरेन्द्रेण सूरिरुत्तमनामकः ॥
 सत्साधुसङ्गमध्यस्थमयोधाने मनोरमे ।
 दृष्ट्वा तमुत्तमाचार्यं हरिस्तोषमुपागतः ॥

ततश्च ।

सहितो राजगृन्देन तं मुनिं स नरेश्वरः ।
 वन्दित्वा सपरीवारं निषण्णः शुद्धभ्रतश्चे ॥
 ततो भगवता तेषाममृतास्त्रादनोपमा ।
 सर्वेषामेव जन्तूनां विहिता धर्मदेशना ॥
 ततो भगवतो वाक्यमाकर्ण्य स महीपतिः ।
 अत्यन्तं रञ्जितश्चित्ते ततश्चेदमचिन्तयत् ॥
 सूक्ष्मव्यवहितातीतभाविभावेषु भूरिषु ।
 नृणं भगवतो ज्ञानमस्य सर्वेषु विद्यते ॥
 तदेनं प्रश्नयाम्यस्य सूरिं किं तत्र कारणम् ।
 येनाहं प्रेरितस्तेन वचनेन जज्ञे तदा ॥
 वल्लभोऽहं पुरा तस्य स च मे धनशेखरः ।
 किं पुनः क्षणमात्रेण तेन तादृग् विचेष्टितम् ॥
 किं वा ब्रह्मः स देवोऽस्य कस्मादास्फोटितस्तथा ।
 किं जीवति मृतो वा मे वयसो धनशेखरः ॥
 यावत्स चिन्तयत्येवं चेतसा हरिपार्थिवः ।
 तावद्विज्ञाय तत्सर्वं सूरिरित्त्वमवोचत ॥
 यच्चिन्तितं त्वया भूप किं पुनस्तत्र कारणम् ।
 वत्सलेनापि मित्रेण यद्दहं प्रेरितो जज्ञे ॥

तत्राकर्णय ।

अन्तरङ्गौ हि विद्येते तस्य सागरमैथुनौ ।
वयस्यौ स तयोर्दीर्घो नैव तस्य तपस्विनः ॥
स हि चारुः स्वरूपेण भद्रको धनशेखरः ।
ताभ्यां पापवयस्याभ्यां केवलं क्रियतेऽन्यथा ॥

तथाहि । तस्य वराकस्य धनशेखरस्य
मधूरमञ्जरीं भुञ्जे मैथुनेन कृता मतिः ।
हरामि रत्नबोद्धित्यं सागरेण कृतं मनः ॥
ततश्च तद्दशान्तेन प्रेरितस्त्वं तथा जले ।
अत एव गतः कौपं समुद्राधिपतिस्तदा ॥
तेन त्वं रञ्जितो नीतः स पातालतलं तथा ।
तथापि न मृतस्तीर्णः समुद्रं धनशेखरः ॥
अधुनानेकदेशेषु नामारूपा विडम्बनाः ।
ताभ्यां पापवयस्याभ्यां स वराको विधाप्यते ॥
एवं तेन चतुर्भानयुक्तेन वरसूरिणा ।
निवेदिते तथा भद्रे मदीये दुष्टचेष्टिते ॥
स हरिश्चिन्तयत्येवमहो ज्ञानं महासुनेः ।
अहो निपतितः क्लेशे वराको धनशेखरः ॥
ततो हरिनरेन्द्रेण करुणागतचेतसा ।
पृष्टः स उत्तमाचार्यः प्रणम्येदं सुमेधसा ॥

यथा ।

स ताभ्यां पापमित्राभ्यां भदन्त धनशेखरः ।

कदा पुनर्विद्युष्येत येन स्यात्सुखभाजनम् ॥

सूरिस्वाच ।

अस्ति भोः सततानन्दं शुभ्रचित्तं महापुरम् ।

विद्यते भुवनानन्दस्तत्र राजा सदाश्रयः ॥

तस्य चास्ति महादेवी लोके ख्याता वरेष्ठता ।

तस्या द्वे कन्यके धन्ये विद्येते चारुलोचने ॥

एका ब्रह्मरतिर्नाम द्वितीया मुक्तोच्यते ।

तथोस्य गुणविस्तारं कोऽत्र वर्णयितुं क्षमः ॥

तथाहि ।

यं नरं चारुसर्वाङ्गी विबोक्तयति स्त्रीस्रया ।

लोके ब्रह्मरतिः साध्वी स पवित्रो निगद्यते ॥

सा हि सर्वगुणाधारा सा वन्द्या योगिनामपि ।

सानन्तवीर्यधन्दोद्ददायिनीति निगद्यते ॥

सा मैथूनाभिधानस्य धनशेखरवैरिणः ।

तिष्ठतो मित्ररूपेण केवलं नाशकारिणी ॥

मुक्तता हि महाराज निःशेषगुणमन्दिरम् ।

अशेषदोषसंग्रोषकारिणी च न संग्रयः ॥

विरोधोऽस्ति तथा सार्धं स्वभावेनैव सर्वदा ।

धनशेखरमित्रस्य सागरस्यास्य पापिनः ॥

तां शूद्रधर्मपूर्णाङ्गीमेष सागरनामकः ।

पापात्मा कन्यकां दृष्ट्वा दूरतः प्रपलायते ॥

एवं च स्थिते ।

यदा ते कन्यके भार्यं लप्स्यते धनशेखरः ।
 तदाभ्यां पापमित्राभ्यां निःसन्देहं वियोज्यते ॥
 ललमानस्ततस्त्राभ्यां सार्धमेव स्वलीलया ।
 अनन्तानन्दसन्दोहभाजनं च भविष्यति ॥

ततो हरिनरेन्द्रेण भूयोऽपि स मुनिस्तदा ।
 पृष्टो स्रष्टाटविन्यस्तकरकुड्मस्रशाशिना ॥

यथा ।

गुणसन्दोहसंपूर्णं पापमित्रवियोजिके ।
 कथं ते लप्स्यते कन्ये भदन्त धनशेखरः ॥

सूरिणोक्तं ।

चन्तरङ्गो महाराजः प्रतापाक्रान्तमण्डलः ।
 स कर्मपरिष्णामाख्यः प्रतीतो हि भवादृशाम् ॥
 स तोषितो महादेव्या काले भाविनि जातुचित् ।
 तत्पिचा तव मित्राय ते कन्ये दापयिष्यते ॥
 ततो वयस्यस्ते भूयः प्राप्स्यते परमं सुखम् ।
 नान्यः कश्चिदुपायोऽस्ति विमुञ्चाकुलचित्ताम् ॥
 तदाकर्ष्यं सुनेर्वाक्यं मां प्रत्येष निराकुलः ।
 संग्रतो हरिरात्रेन्द्रः पुनरित्यमभाषत ॥

भदन्त यदुक्तं भगवता यथा तेन धनशेखरेण पापमैधुनसाग-
 रदोषात्तादृशं कर्माचरितं स्वरूपेण पुनर्भेद्रकोऽसौ धनशेखर इति
 तत्र ममायमधुना वितर्को यथा किं स्वरूपेण निर्मलः परदो-
 षेणापि दुष्टः पुरुषो भवति । सूरिणोक्तं । महाराज भक्त्येव ।

मथाहि । दिविधोऽत्र लोको बहिरङ्गोऽन्तरङ्गश्च । तत्र बहिरङ्ग-
लोकदोषाः पुरुषस्य क्षमन्ति वा न वा । अन्तरङ्गलोकदोषाः
सुगर्जनस्येव ।

तत्रान्तरङ्गलोकानां दोषकारित्वसूचकम् ।

आकर्ष्य महाराज कथयिष्ये कथानकम् ॥

नृपतिराह । भिवेदद्यतु भगवान् । सूरिलोकोक्तं । प्रतीतमेव
तावदिदं भवाद्दृष्टं यथा कर्मपरिणाममहाराजस्य काष्ठपरिणतेषु
महादेव्याः सम्बन्धीन्यपत्यानि दुर्जनचक्षुर्दोषभवाद्दिवेकादिभि-
र्भस्त्रिभिर्भुङ्क्ते गोपितानीति । इतश्चास्ति शुद्धव्यवादी समस्त-
क्षत्रज्ञातहितकारी सर्वभावस्यभाववेदी तथोः काष्ठपरिणतिकर्म-
परिणामयोर्देवौ नृपयोः समस्तरहस्यशास्त्रवेद्यन्तभेदज्ञः सिद्धान्तो
नाम परमपुरुषः । तस्य चाप्रबुद्धो नाम संपन्नो विनेशः । स च
तं पप्रच्छ । भगवन्निह पुरुषस्य किमिष्टं किं वानिष्टमिति ।
सिद्धान्तः प्राह । भद्रं सुखं पुरुषस्येष्टं दुःखं पुनरनिष्टमिति । सुखायं
हि सर्वे पुरुषाः प्रवर्तन्ते दुःखान्तु सर्वे निवर्तन्त इति । अप्रबुद्धः प्राह ।
भदन्त किं पुनस्तस्य सुखस्य कारणं किं वा दुःखस्य । सिद्धान्ते-
नोक्तं । राज्यं सुखस्य कारणं तदेव च दुःखस्य । अप्रबुद्धः प्राह ।
भदन्त एकमेव इयस्यापि कारणं ननु विद्वद्भिर्दं । सिद्धान्तेनोक्तं ।
नास्त्यत्र विरोधः । यतः सुपाक्षितं तत्सुखस्य कारणं दुःख्याक्षितं
तदेव दुःखस्येति । अप्रबुद्धः प्राह । किं राज्यमेव सुसदुःखयोः
कारणं नापरं किंचिदपि । सिद्धान्तः प्राह । वाढं राज्यमेव
सुसदुःखयोः कारणं नापरं किंचिदपि । अप्रबुद्धेनोक्तं । ननु

प्रत्यक्षविद्भूमिदं । यतः स्वल्पतराणामिह जीवानां राज्यमुपलभ्यते
 यावता सर्वेऽपि जीवाः सुखं दुःखं चानुभवन्तो दृश्यन्ते । सिद्धान्ते-
 नोक्तं । भद्रं न बहिरङ्गमिदं राज्यं यत्सुखदुःखयोः कारणं किं
 तर्ह्यन्तरङ्गं । तच्च सर्वेषां संसारोदरविवरवर्तिनां जीवानामस्यैव ।
 ततो ये जीवास्तत्सम्यक् पालयन्ति तेषां सुखं संपादयति । ये तु
 दुष्पालितं तद्राज्यं कुर्वन्ति तेषां दुःखं जनयति । ततो नास्ति
 प्रत्यक्षविरोधः । अप्रबुद्धः प्राह । भदन्त तत् किमेकरूपं राज्यं किं
 वानेकरूपं । सिद्धान्तेनोक्तं । सामान्येनैकरूपं विशेषेण पुनरनेक-
 रूपं । अप्रबुद्धः प्राह । यद्येवं ततस्तत्र सामान्यराज्ये तावत्को
 राजा कः कोशः किं बखं काच भूमिः के देशाः का वा साम-
 यीति श्रोतुमिच्छामि । सिद्धान्तेनोक्तं । भद्राकर्णथ ।

सर्वस्याधारभूतोऽस्य राज्यभारस्य सुन्दर ।

एकः संसारिजीवोऽत्र महाराजो निगद्यते ॥

कोशस्तत्र महाराज्ये भाविकै रत्नराशिभिः ।

परिपूर्णः श्रमध्यानज्ञानवीर्यादिभिः परैः ॥

भुवनानन्दसन्दोहदायकं चात्र सुन्दरम् ।

चीरनीरधिसङ्काशं चतुरङ्गं महाबलम् ॥

तत्र च महासैन्ये गाभीर्यैर्दार्यशौर्यादयः सन्दिग्धाः । यशः-
 सौष्ठवसौजन्यप्रश्रयादयः करिवराः । बुद्धिपाटववाग्मिलनैपुण्यादयस्तु-
 रङ्गमाः । अचापस्रसौमनस्यमनस्त्रिलदाक्षिण्यादयः पदातिवर्गाः ।
 संसारिजीवमहाराजहितकारी चतुर्मुखसारिचधर्मनामा प्रतिमा-
 थकः । तस्य च सम्यग्दर्शनो नाम महत्तमः सद्बोधो मन्त्री यति-

धर्मदृष्टिधर्मौ सुतौ सन्तोषस्तन्त्रपालः शुभाग्रयादयो महाभटाः ।
अपि च ।

संसारिजीवराजेन सौराष्ये प्रकटीकृतम् ।

चतुरङ्गं महासैन्यं कस्तद्वर्णयितुं क्षमः ॥

अनन्तगुणसम्भारगौरवं तस्य सुन्दरम् ।

स एव विमलसीभूतः केवलं यदि बुध्यते ॥

भूमिस्तत्र महाराष्ये चित्तवृत्तिर्महाटवी ।

सर्वाधारतया वर्तते । तस्यां निविष्टानि सात्त्विकचित्तजेनपु-
रविमलमानसशुभ्रचित्तादीनि नानारूपाणि नगराणि । तदनुका-
रिणो ग्रामाकरादयः । तदुपलक्षिता विविधरूपा देशाः । तथां
च राज्यभुक्तिभूमौ विद्यन्ते सातिकर्मसंज्ञा भूयांसश्चरटाः सन्ती-
न्द्रियनामानस्तस्कराः परिभ्रमन्ति कषायरूपा लूषकाः विच-
रन्ति नोकषायाख्या लुष्टाकाः उपप्लवन्ते परीषदाङ्गाश्चारभटाः
संभवन्त्युपसर्गाभिधाना दुष्टभुजङ्गाः विलसन्ति प्रमादनामकाः
षिद्धाः । तेषां च सर्वेषां द्वौ भ्रातरौ सर्वप्रधानौ कर्मपरिणामो
महामोक्षश्च ।

एतौ सात्यन्तदर्पिष्ठौ समृद्धौ रणशास्त्रिनौ ।

चतुरङ्गबलोपेतौ भटकोटिभिरावृतौ ॥

ततश्चेमौ मन्येते । यदुत ।

कोऽयं संसारिजीवोऽत्र को वा चारिषधर्मकः ।

आवयोर्भुक्तिभूरेषा चित्तवृत्तिर्महाटवी ॥

अस्मदीयमिदं राज्यं नाख्यन्यः परिपन्थिकः ।

स कर्मपरिणामाख्यस्तमो राजा व्यवस्थितः ॥

निवेष्टितानि राजसच्चित्ततामसचिन्तारौद्रचित्तपुरादौनि
 भिक्षपत्तिप्रायाषि जात्याविधनगराणि । प्रख्यापितस्त्रेषु महामोहन-
 रेन्द्रः । समर्पितं तस्य चतुरङ्गं बलं । व्यख्यायिता समक्षराव्यनी-
 तितः । न्यस्तः समस्तोऽपि महामोहे राव्यभारः । खलं पुनरसौ
 कर्मपरिणामः सह महादेव्या कालपरिणत्या मनुजमतौ संसारा-
 भिधानं नाटकं पश्यन्नास्ते । केवलं स कर्मपरिणामो जानन्नित्
 संसारिजीवमहाराजवौर्धमाकलयन्नित् चारित्रधर्मप्रतिनायकसा-
 मर्थ्यं लक्षयन्नित् सन्तोषमन्विमन्मत्रकिं परिच्छिन्दन्नित् सम्बद्धर्म-
 मङ्गलमवलं निश्चिन्नित् सन्तोषतन्वपालयवसायं पश्यन्नित् शुभा-
 ग्रयाक्षनेकभटकोटिकुक्तचतुरङ्गबलोत्साहं नात्यन्तनिरपेक्षः संसारि-
 जीवराव्ये ऽपेक्षते चावतिं कुर्वते चारित्रधर्मादीनामनुवर्तनं द्रष्ट-
 यत्यात्मभावं वर्धयति प्रीतिं संपादयति कावचित्सुन्दरप्रयोज-
 नात् । [ततश्चैरपि चारित्रधर्मादिभिर्मध्यस्थोऽयमिति कृत्वा मृष्टौ-
 तोऽसौ कर्मपरिणामः स्नामिकुद्धा । जातः संसारिजीवमहाराज-
 णापि प्रष्टव्यस्थाने] । महामोहः पुनर्निजभुजबलावलेपेन सांसारिजीवं
 चारित्रधर्मादिकं तावद्बलं न दृष्टतुल्यं मन्यते । ततो यावच्च जानीते
 संसारिजीवस्तदात्मीयं महाराव्यं न लक्षयति नचतुरङ्गं महाबलं
 न वेदयते तां महासमृद्धिं नो कलयत्यात्मनः परस्मैश्वरतां ताव-
 दसौ महामोहो लब्धवसस्वरटवृन्दपरिकरितः समाक्रामति
 समस्तां तां राजभुक्तिं स्वीकरोति विज्रेषणनगरपामाकरादीन्
 विलसति यथेच्छया करोत्यकिंचित्कारं संसारिजीवं निर्णाशयति

मइत्वं भवति स्वयमेव तत्र संसारिजीवमहाराज्ये प्रभुरिति । यदा तु कथंचिदसंसारिजीवस्तदात्मीयं राज्यं वक्षं वमृद्धिं स्वरूपं च स्वयमेव तदा किञ्चिच्छाति तेन महामोहेन सार्धमुत्कर्षयति विजयवत् वर्धयति स्वसमृद्धिं । विग्रहाकूटस्य वज्रगो महामोहं विजयते ऽनेकगो महामोहेनाप्यसौ विजयीते । यावन्मात्रं यदा विजयते तावन्मात्रं तदा सुखमाप्नोति । यावन्मात्रं यदा विजयीते तावन्मात्रं तदा दुःखमास्कन्दति ।

यदा तु वीर्यमाप्नोति सङ्ग्रामाभ्यासयोगतः ।

भद्र संसारिजीवोऽथावचिन्तयतुलं किल ॥

तदा विःशेषबुद्ध्या महामोहपुरःसरम् ।

ग्रचुवर्गं समाप्नोति राज्यं निष्कण्टकं हि वः ॥

ततो विगतचित्तोऽसौ सततानन्दपूरितः ।

सकम्पवः सुखेनास्ते शास्त्राञ्च प्राप्य सुन्दरम् ॥

तदेवं तस्य तद्राज्यं कारणं सुखदुःखयोः ।

यासन्नयासनाज्जातमेकमेव न संग्रह्य ॥

सुखदुःखनिमित्तस्य सामान्यस्य तदीदृशो ।

तस्मान्नरङ्गराज्यस्य सामग्री भद्र कीर्तिता ॥

अप्रयुङ्क्तेनोक्तं । भद्रन्त किमधुना तस्य संसारिजीवस्य वीराज्यं किं वा दौराज्यमिति । विद्वान्तः प्राह । मद्राच प्रस्तावे तावत्स्य दौराज्यं वर्तते । न जानीते कराकोऽथापि संसारिजीवस्तदा-
त्मीयं राज्यं न वक्षं न वमृद्धिं नपि स्वरूपमिति । स हि तपस्वी संसारिजीवो बहिरङ्गेषु देशेषु दुःखसागरावगाढो मैथुनसागरा-

भ्यामधुना भ्रम्यते । तत्पुनस्तस्य सम्बन्धि चारिचधर्मादिकं समस्तमपि
महाबलं महामोहादिशत्रुभिर्निरुद्धमाप्ते । अप्रबुद्धेनोक्तं । श्रुतं
तावदिदं मया सामान्येनैकरूपं सुखदुःखकारणं तदन्तरङ्गराज्यं ।
अथ यदुक्तं भगवता यथा तदेव विशेषेणानैकरूपमिति तदधुना
श्रोतुमिच्छामि । सिद्धान्तेनोक्तं । आकर्णय ।

स कर्मपरिणामाख्यो यो मया वर्णितः पुरा ।

स प्रमाणं कृतस्तेन राज्ञा सर्वेषु कर्मसु ॥

ततश्च ।

इदमेव महाराज्यं परिपूर्णं पृथक् पृथक् ।

सर्वेभ्यो निजपुत्रेभ्यः स ददाति यथेच्छया ॥

सूनवस्तस्य चानन्तास्तेभ्यस्तद्वत्तमुच्चकैः ।

अनेकरूपतां याति राज्यं पाचविशेषतः ॥

ततस्तेषां भद्र कर्मपरिणाममहाराजपुत्राणामनन्तरूपाणां
तद्राज्यं केषांचिदुःखकारणं केषांचित्सुखकारणमतो विशेषेणानैक-
रूपं भवति । अप्रबुद्धेनोक्तं । भदन्त तेषां कर्मपरिणामसुतानां
तद्राज्यं कुर्वतां कस्य किं संपन्नमिति श्रोतुमिच्छामि । सिद्धान्ते-
नोक्तं । निवेदितमेव भद्राय यथानन्तास्ते कर्मपरिणामपुत्राः ।
ततः कियतां सम्बन्धि स्वरूपं भद्राय कथयिष्यते । तथापि यदि
महत्कुटुम्बलं भद्रस्य ततोऽख्येको व्यापकः कथनोपायः । तेनैव
कथयिष्ये । अप्रबुद्धेनोक्तं । अनुग्रहे मे । सिद्धान्तेनोक्तं । भद्र
सन्ति तस्य कर्मपरिणामस्य षट् पुत्राः । तद्यथा । निकृष्टोऽधमो
विमध्यमो मध्यम उत्तमो वरिष्ठश्चेति । तेभ्योऽहं कथंचिदचनवि-

न्यासेन कर्मपरिष्णाममहाराजमभ्यर्थ्यैकैकं संवत्सरं राज्यं दापयि-
 य्यामि । ततो भवता तेषां षष्णामपि राज्यानां निरीक्षणार्थं
 प्रहेतव्योऽन्तरङ्गो वितर्को नामाद्यमात्मीयोऽनुचरः । ततस्तेषु षट्सु
 राज्येषु दृष्टेषु भवतः सर्वोऽप्यर्थः प्रतीतो भविष्यति । अप्रबुद्धे-
 नोक्तं । यदाज्ञापयति भगवान् । ततोऽनुष्ठितं सिद्धान्तेन सर्वं
 यथोक्तं । प्रहितोऽप्रबुद्धेन निरीक्षणार्थं वितर्कः । समागतो ह्यङ्घ्रिते
 तस्मनुष्यजन्माभिधाने वर्षषट्के । दृष्टोऽप्रबुद्धः । विहिता प्रतिपत्तिः ।
 अभिहितमनेन । देव अस्ति तावत्प्रविष्टोऽहं तस्यामन्तरङ्गराज्यभुक्तौ ।
 श्रुतो मया नगरग्रामादिषु दीयमानस्तस्मनुष्यभावावेदनाभिधानो
 षिष्टिमकः । तत्र चेदमुद्धोषितं । यथा ।

निष्कृष्टो वर्तते राजा प्राक्प्रवाहेन हे जनाः ।

समाचरत ह्यत्यानि तथा पिबत खादत ॥

ततस्तां घोषणां श्रुत्वा सर्वं तद्राजमण्डलम् ।

कौटुकं स्यादेष राजेति चिन्तया चोभमागतम् ॥

आलोचयन्ति राजानः स्वस्थानेषु परस्परम् ।

मन्त्रयन्ति च विदांस इति भोः किं भविष्यति ॥

संप्रसारं प्रकुर्वन्ति स्वगेहेषु कुटुम्बिनः ।

कौटुकोऽयं भवेद्राजा निष्कृष्ट इति चिन्तया ॥

ते च सर्वेऽपि संभूय चरटा निजसंसदि ।

महामोहादयो देव पर्यालोचमुपागताः ॥

ततो विषयाभिलाषमन्त्रिणा महामोहनरेन्द्रं प्रत्यभिहितं ।

यथा

किञ्चैव राजा संजातो निहृष्टो चत्करिष्यति ।
 तन्न ज्ञानीन इत्येवं ज्ञातास्त्रिन्तातुरा वयम् ॥
 तदेव देव संजातः षोभो यो निर्निमित्तकः ।
 वृथासमास्तुषीभृता वयमथ प्रषोभने ॥

यतः ।

स कर्मपरिणामेन निहृष्टः सत्यमेव भोः ।
 अनितस्तादृशो यादृग् न क्षमोऽस्मात्प्रपौडने ॥

किं तर्हि ।

वशवतीं सदास्माकमाज्ञानिर्देशकारकः ।
 अस्मात्पदातिवर्गेऽपि किङ्करः कर्मकारकः ॥
 तत्कर्मपरिणामेन चेत्तस्मै विनियोजितम् ।
 इदं राज्यं ततो देव वयमेवाथ नाथकाः ॥
 सन्धे निष्कण्ठके राज्ये तदेवं देव भावतः ।
 हर्षस्थाने किमस्माभिरातुरैर्बन्त भृषते ॥
 अथ प्राह महामोक्षो द्रुतमार्घं निवेद्यताम् ।
 स कर्मपरिणामेन कौदृशो जगितः किञ्च ॥

विषयाभिलाषेणोक्तं । देवाकर्षणं ।

सुरूपो दुर्भगः क्रूरः परलोकपराङ्मुखः ।
 धर्मार्थकाममोक्षैश्च दूरतः परिवर्जितः ॥
 गुरुणां बिन्दकः पापो देवविद्वेषकारकः ।
 विशुद्धाथ्यवसायश्च मन्धेनापि विनाहतः ॥
 जगदुद्देशे तु स साक्षादिव विषाङ्कुरः ।

निःशेषदोषसङ्घस्य स निष्कृष्टो निकेतनम् ॥
 गाभीर्यौदार्यश्रीस्त्रीर्यर्धैर्यवीर्यादयो गुणाः ।
 ततो निष्कृष्टास्यैव दूराङ्कुरतरं गताः ॥
 स ईदृशो महाराज्ये सन्धेऽप्यन्नाधमाधमः ।
 निःशेषशक्तिशून्यात्मा किमस्माकं करिष्यति ॥

अन्यथा ।

न जानीते वराकोऽसौ राज्यं नापि निजं बलम् ।
 न समृद्धिं न वा मूढः स्वरूपमपि तत्त्वतः ॥
 न चास्मान् गणयत्येष चरटान् राज्यहारकान् ।
 मन्यते बन्धुभूतांश्च स्वामिभूतांश्च भावतः ॥
 तदेवं संश्लिते देव विद्यायास्तुल्यतां इदि ।
 महावर्धनकं युक्तं विधातुं जमतुष्टये ॥
 ततो यदादिशत्यार्थं इत्युक्त्वा र्धनिर्भरः ।
 तदेव कारयत्युच्चैर्महामोहनराधिपः ॥
 अथ तच्चरितं सौके निःशेषं मन्त्रिभाषितम् ।
 ततो वर्धनके तुष्टास्य च मृत्यन्ति ते अनाः ॥
 गायन्ति च महामोहराजपादानुजीविनः ।
 ज्ञात्वा निष्कृष्टराज्यं तस्मिर्भरानन्दपुरिताः ॥

कथं ।

येनेदमवाप्तमीदृशं राज्यमनन्तविभूतिपूरितं ।
 सोऽस्माकमहो वशे स्थितो नृपतिः शेषजनं न बुध्यते ॥
 तदिदं वत जातमुत्तमं सुखकरमथ निष्कृष्टराज्यकम् ।

खादत पिवताच गाचत प्रचभं नृत्यत चाद हे जनाः ॥

एवं च तेषु भिक्षुपक्षिप्रायेषु महामोहसम्बन्धिषु नगरपामा-
करादिषु प्रष्टुं महावर्धनकं । कारिता इष्टभोभाः । समुच्छ्रायिता
ध्वजपताकाः । प्रभविष्याम इति समुच्छ्रिता चातिकर्मचरटाः ।
हरिष्याम इति परितुष्टा इन्द्रियतस्कराः । लूषविष्याम इति
प्रमोदिताः कषायलूषकाः । लुष्टविष्याम इति इष्टा भोक्तृपाथलु-
ष्टाकाः । उपसावविष्याम इति समानन्दिताः परीषद्वचारभटाः ।
विज्ञासविष्याम इति विजृम्भिता उपवर्गकुष्टकुञ्जाः । उपद्वि-
ष्याम इति तरक्षिताः प्रमादविज्ञोक्ताः । अपि च ।

येऽन्यदापि मदेनाम्बा महामोहादयः सदा ।
निष्कृष्टराष्ये संजाते किं किं किं ते न कुर्वते ॥
तदिदं तावदाख्यातं महामोहादिचेष्टितम् ।
चारिचधर्मबैम्बेऽपि यज्जातं तन्निबोध मे ॥
तेऽपि चारिचधर्माद्याः सुखा तां राज्यघोषणाम् ।
कौटुक आदेश राजेति पथासोचमुपागताः ॥
सद्बोधमन्त्रिणा प्रोक्तं देव विज्ञातमेव ते ।
निष्कृष्टस्यास्य सद्रूपमेकात्मन दुरात्मनः ॥
अयं दुरात्मा राज्यस्य नामाप्यस्य न बुध्यते ।
न चास्मान् गणयत्येष शत्रुभूतांस्य मन्यते ॥
पथपातामहामोहसाधनं वर्धयत्यस्यम् ।
स्वराज्यलोकदेशानां धार्तामपि न पृच्छति ॥

ततश्च ।

एकं तावत्पराभूता महामोहादिभिर्वचम् ।
द्वितीयमौदृगो राजा दैवो दुर्बलघातकः ॥

एवं च स्थिते ।

निहृष्टराष्यं देवेदं यज्जातं दैवदोषतः ।
अहो प्रसन्नयकालोऽयं जातोऽस्माकं न संग्रयः ॥
तदाकर्षं महामन्त्रिवचनं ते नरेश्वराः ।
सलोकास्तत्पणादेव विघ्नाणषदनाः स्थिताः ॥
यादृगो बन्धुवर्गे स्त्रे मृते लोकस्य वल्लभे ।
संजायते महागोको दैन्यवैक्यदारुणः ॥
निहृष्टराष्ये संजाते श्रुत्वा सहोदधमाधितम् ।
चारिचधर्मलोकानां जातस्त्वादृग एव भोः ॥

तथा ।

चारिचधर्मराजस्य वर्तन्ते यानि भुक्तिषु ।
तेषु सात्त्विकचित्तादिपुरेषु वत भूरिषु ॥
निरामन्दा निराटोपास्ते लोकाः शोकपूरिताः ।
श्रुत्वा निहृष्टराष्यं तत्संजाता दैन्यविह्वलाः ॥
अथ तप्तादृगं वीक्ष्य सैन्ययोर्महदन्तरम् ।
आनन्दशोकसम्पत्तेर्जातं मम कुतूहलम् ॥

अदुत ।

क वर्तते निहृष्टोऽसौ राजा यस्येदृग्या गुणाः ।
द्रक्ष्यामीहमतं यदा राक्ष्यार्थं तं नरेश्वरम् ॥
थावत्तस्य वराकस्य राष्ये तत्र प्रवेग्नम् ।

न दत्तमेव तैर्देव महामोहादितस्करैः ॥
किं तर्हि ।

स्वयमेव वशीकृत्य निःशेषं भूमिमण्डलम् ।
चारिचधर्मसैन्यं च विनिर्जित्य विनाश्य च ॥
तदन्तरङ्गतद्राव्यं महामोहादितस्करैः ।
अधिष्ठितं बहिष्कृत्य निकृष्टं स्वयमेव भोः ॥
ततस्तन्तादृशं दृष्ट्वा देव सर्वं विषंस्तुषम् ।
गतोऽहं बहिरङ्गेषु तं दिदृचुर्जनेषु भोः ॥
अथ दृष्टो मया देव स निकृष्टो नराधिपः ।
बहिरङ्गेषु देशेषु राव्यध्वष्टः सुदुःखितः ॥

स च कौदुशः ।

पापकर्मरतो दीनः क्रूरात्मा लोकनिन्दितः ।
निःशेषपुरुषार्थभ्यः परिभ्रष्टो नराधमः ॥
स्फुटिताङ्गो मलक्लिन्नः पापपुञ्जकसन्निभः ।
स निकृष्टो मया दृष्टः परमैश्वरः सदा ॥
स्त्रीधराव्यपरिभ्रष्टो लोके दुर्भगतां गतः ।
यो गृहे परिभ्रूतोऽपि स बहिः परिभ्रूयते ॥
विक्रीय दणकाष्ठानि कृत्वा वा हस्तखेटनम् ।
हत्वा वा जन्तुसङ्घातं नीत्वा वा लेखमाञ्जिकाम् ॥
विधाय निम्बकर्माणि सोढाक्रोग्रगतानि च ।
स निकृष्टः करोत्युच्चैर्दुष्पूरोदरपूरणम् ॥
ये केचिदुःखिताः पापाः क्रूरकर्मविधाधिगः ।

लोके मातङ्गोन्माद्यालोषां रूपं भजत्यसौ ॥
तथापि वल्लभासोऽस्य महामोहादितस्कराः ।
चारिचधर्मसैन्यस्य नामायेष न बुध्यते ॥

किं च ।

दुष्याखितं कृतं राज्यं भवतेत्यस्य सोपरि ।
स कर्मपरिणामाख्यो राजा रोषसुपागतः ॥
ततोऽस्ति भवचक्रे थदुष्करं पापिपञ्चरम् ।
नीतस्यच निहृष्टोऽसौ तेन राज्ञा वराककः ॥
पीयते च महादुःखैस्तानन्मैरनेकशः ।
स कर्मपरिणामेन निहृष्ट इति विश्रुतम् ॥

ततो मया चिन्तितं ।

एकं राज्ये प्रवेशोऽपि न लब्धत्वेन तस्करैः ।
हारितं च निजं राज्यं समृद्धं सैन्यसुत्तमम् ॥
स्त्रितस्येहापि दुःखार्तो राज्यधष्टो बहिष्कृतः ।
द्वितीयं पीयते तत्र स निहृष्टो निरर्थकम् ॥
तदस्य सकलं हन्य निहृष्टस्य दुरात्मनः ।
अज्ञानदोषतो जातमिदं दुःखकदम्बकम् ॥

तथाहि ।

यथात्मानं विजानीत तद्राज्यं रत्नपूरितम् ।
चारिचधर्मसैन्यं च प्रपद्येत सुहृत्तमम् ॥
महामोहादिसैन्यं च यद्यसौ ग्रन्थसन्निभम् ।
अवगच्छेत्तस्यस्य कुतो दुःखपरम्परा ॥

यतः ।

इत्वा षट्षट्ठातं नवपौरुषसंयुतः ।

सदा निष्कण्टकं राज्यं स भुञ्जीत न संग्रहः ॥

अथ वा ।

किं तस्य चिन्तयास्माकं राजादेशो मया परम् ।

कर्तव्योऽतः प्रपञ्चामि द्वितीयस्यापि चेष्टितम् ॥

ततोऽधमस्य तद्राज्यं संजातं देव वत्सरे ।

द्वितीये घोषितं चोच्चैर्जिष्णुमेन यथा पुरा ॥

समस्तोऽपि च संपन्नो वृत्तान्तो यो निवेदितः ।

निष्कण्टराज्ये सोऽस्यापि राज्ये सैन्यदये तथा ॥

वर्णितास्य गुणास्तस्य महामोहस्य मन्त्रिणा ।

थादृशाः परिषन्मध्ये तानहं ते निवेदये ॥

उक्तं हि तदा विषयाभिलाषेण मन्त्रिणा । यथैवंविधोऽसाव-
धमराजो जनितः कर्मपरिणामेन निजपिचा । बहुत ।

इहलोकपरो गाढं परलोकपराङ्मुखः ।

धर्ममोक्षकृतक्षेपः प्रतिबद्धोऽर्थकामयोः ॥

शब्दे रूपे रसे गन्धे स्पर्शे चात्यन्तसौक्ष्ण्यः ।

तपोदानदयाश्रीलक्षणस्यैव विदूषकः ॥

अत्यन्तवत्सलोऽस्माकं सदैवादेशकारकः ।

चारित्र्यधर्मधैर्यस्य विद्विष्टो वैरिसन्निभः ॥

न चायमपि जानीते राज्यं नापि निजं बलम् ।

न स्वरूपं न चास्माकं तस्कराकारधारिताम् ॥

ततश्च ।

अधमस्यापि तद्भाष्यं तद्भाष्यं परमार्थतः ।
 अस्माकमेव संपन्नं देव नास्त्यत्र संग्रथः ॥
 केवलं न प्रवेष्टोऽस्य दातव्यो भुक्तिमण्डले ।
 प्रविष्टो हि विजानीयादास्माकीनं विचेष्टितम् ॥
 अस्ति किञ्चनमात्रं हि वीर्यमस्य दुरात्मनः ।
 बहिष्करणमेवातो युक्तं नात्र प्रवेशनम् ॥
 ततः प्राह महामोहो यः स्यादस्य बहिष्कृतौ ।
 उपायः कोऽपि मिःशेषं तमार्यो वक्तुमर्हति ॥
 ततः प्राह महामन्त्री देव विज्ञापितं मया ।
 यथासावधमो राजा प्रतिबद्धोऽर्थकामयोः ॥
 ततः सर्वेऽपि संभूय वचं तं धनकामयोः ।
 आसक्तं बाह्यदेशेषु धारयामी बहिष्कृतम् ॥

ततः ।

एवं विधीयतामार्थं महामोहेन अल्पितम् ।
 बहिष्करणकामेन संजीभूताश्च तस्य ते ॥
 अथास्ति मन्त्रिणस्तस्य सुता परमयोगिनी ।
 वृष्टिर्नाम विद्यालक्ष्मी सा तत्रेदमभाषत ॥
 देव यूथं मिताशेषदेवदानवमानुषाः ।
 सोऽधमः कियती माया यतस्तं प्रति गानुकाः ॥
 तद्दीयतां ममादेशो येन तं वशवर्तिनम् ।
 एकायहं करोम्येषा युष्माकं किं विचिन्तया ॥

राज्यभ्रष्टं बहिर्भूतं भवतां कर्मकारकम् ।
स्वसैन्यभ्रष्टं तं देव करिष्यामि न संग्रहः ॥

अन्यथा ।

यत्र मे प्रभवो देव तत्रैते सहचारिणः ।
स्पर्शनाद्या भवन्त्येव सोदर्थाः स्त्रीयमानुषाः ॥
सन्निधानं भवत्येव भावतो भवतामपि ।
सर्वेषां तत्र पुरुषे यो वशीक्रियते मया ॥

तथाहि ।

धनकामविहीनोऽपि भवद्भिर्युक्त्या मया ।
निकृष्टोऽपि सुरा देव प्रापितः पापिपञ्चरम् ॥
तद्दीयतां ममादेशो मा विस्मन्नो विधीयताम् ।
गच्छाम्यहं बहिष्कर्तुमधमं तं नरेश्वरम् ॥
ततो योग्येत्यनुज्ञाता महामोहमहीशुजा ।
सा दृष्टिः प्रगता तत्र यत्रास्ते सोऽधमो नृपः ॥

इतश्च ।

वृत्तान्तं तादृशं श्रुत्वा सर्वं तद्भूमिमण्डलम् ।
चारिचधर्मसैन्यं च ज्ञातं चक्षुप्रकम्पितम् ॥
निकृष्टराज्ये ये ज्ञाताः शोकाक्रन्दादयः पुरा ।
अधमस्यापि ते राज्ये संपन्नाः साधुमण्डले ॥
अथ सा योगिनी गत्वा कृतान्तर्धानविध्वन्ना ।
अधमस्य नरेन्द्रस्य तस्य शोचनयोः स्मिता ॥
ततश्च तद्दशेनाथौ रूपालोकनखोत्तुपः ।

संजातोऽन्यन्न जानीते संसारे सुखकारणम् ॥
 स्त्रीणां कटाक्षविषेपविभ्रमेङ्गितसंस्थितम् ।
 स्त्रावणं दसितं स्त्रीणां स्त्रोत्रचक्षुर्निरीचते ॥
 नेत्रवक्त्रस्तनाद्येषु तदङ्गेषु च मूढधीः ।
 नीलाब्जेन्दुलसत्कुम्भकल्पनां प्रतिपद्यते ॥
 विलासलासविम्बोकहावभावविराजितम् ।
 रूपाब्जं सुन्दरौसारं प्रेक्षणं वीक्ष्य मोदते ॥
 विचित्रचित्रविन्यासांस्तथान्यच्च सकौतुकम् ।
 सोऽधमो रूपसुत्पन्नज्ञानन्दमवगाहते ॥

चिन्तयति च ।

अहो सुखमहो स्वर्गस्तथाहो पुण्यकर्मता ।
 यस्य मे आद्यते नित्यं सास्यं रूपदर्शनम् ॥
 ततो रात्रिं दिवं मूढो रूपदर्शनस्तोत्रपुः ।
 सोऽन्यत्किंचिन्न जानीते कोऽहं किं वा मया कृतम् ॥
 तथा च वर्तमानस्य स्पर्शनाद्यैस्तथापरैः ।
 महामोहादिभिस्तस्य खं खं वीथं निदर्शितम् ॥
 अथ तैर्ज्ञानसंज्ञानः सोऽधमो निजराज्यतः ।
 बहिर्भूतः कृतो देव प्रसक्तो धनकामयोः ॥
 न ज्ञातं तेन तद्राज्यं निजं न च महाबलम् ।
 न समृद्धिर्न वा तेन राजाहमिति निश्चितम् ॥
 गृहीता बन्धुबुद्ध्या च सा दृष्टिस्तेन योगिनौ ।
 महामोहमहासैन्यं सुहृद्भूतं निरीक्षितम् ॥

ततश्चरटशैत्येन तेन तद्राज्यमञ्जसा ।
 वशीकृत्य हताः सर्वे तस्थानुचरपार्थिवाः ॥
 स तु राज्यपरिभ्रष्टः स्त्रीयवान्भववर्जितः ।
 रिपुसैन्यदृष्टोऽप्युच्चैर्भन्यते सुखमात्मनः ॥
 दुःखरूपं पुनर्दुःखकारणं दुःखजन्मकम् ।
 मन्यते हि विपर्यासाच्छब्दाद्यनुभवं सुखम् ॥
 राजसेवकग्नैल्लूषबन्दिद्यूतकरोपमः ।
 संजातो बहिरङ्गेषु स देशेषु महीपतिः ॥
 शिङ्गप्रायो महापापः कृपास्थानं विवेकिनाम् ।
 नास्तिको हतमर्यादो धर्मानुष्ठानदूषकः ॥
 मन्यते धार्मिकं लोकं सहास्यं भोगवञ्चितम् ।
 विदग्धं मन्यते मोहादर्थकामपरायणम् ॥

चिन्तयति च ।

यस्य रूपेक्षणं नित्यं गृह्णीषी वशवर्तिनी ।
 धनं च भूरि तस्येह मोक्षः शेषा विडम्बनाः ॥
 एवं च बहिरङ्गेषु स देशेषु विषेष्टते ।
 राजा विलुप्तसर्वस्वः सुखंमन्यस्तथापि च ॥
 अन्यदा तेन मातङ्गी वीक्षिता रूपशालिनी ।
 तस्थामध्युपपन्नश्च ततोऽसौ दृष्टिदोषतः ॥

ततश्च ।

अनालोच्य कुलस्योच्चैः कलङ्कमतिदारुणम् ।
 अद्भुता पापसङ्घातमकृत्वायतिवीक्षणम् ॥

अनाकल्यञ्च लोकेऽसौ ल्लाघवं चात्मनोऽतुल्यम् ।
 कार्याकार्यविचारेण रहितात्मा स पार्थिवः ॥
 तां मातङ्गीं समादाय सद्रूपालोकलम्पटः ।
 तदङ्गमीचमाणोऽसौ नान्यत्किञ्चन बुध्यते ॥
 ततस्तं तादृशं वीक्ष्य वृत्तान्तं सोऽधमो नृपः ।
 बहिरङ्गजनेऽप्युच्चैर्निन्दायाः पात्रतां गतः ॥
 समक्षैरपि संभूय स गाढाकार्यकारकः ।
 राध्याञ्जिष्कासितो लोकेर्गुणाः सर्वत्र पूजिताः ॥
 ततो दुःखग्रतापूर्णः क्लिशित्वासौ बहिर्जने ।
 प्राप्तो निरुद्धराजौयामवस्त्रां पापिपञ्चरे ॥
 स कर्मपरिणामेन राज्यं दुष्टं कृतं त्वया ।
 इत्युक्त्वा पीड्यते दुःखैरनन्तैस्तत्र रोषतः ॥
 ततो मया चिन्तितं ।

इदमप्यस्य संजातमधमस्येदृशं फलम् ।

अज्ञानदोषतो ह्यन्त नान्यत्किञ्चन कारणम् ।

द्वतीयवत्सरे देव जातो राजा विमध्यमः ॥

राज्ये तच्चान्तरङ्गे च विहितं घोषणादिकम् ।

समस्तोऽपि च वृत्तान्तः पर्यालोचादिकस्तथा ॥

ततः सेन्यदथे जातो यथानन्तरराज्ययोः ।

ततश्च ।

महामोहमहाराजो भन्निषणं प्रत्यभाषत ।

आर्यं वर्णय कौदृचो गुणैरेष विमध्यमः ॥

मन्त्रिणोक्तं महाराज वत्सलोऽयं नराधिपः ।
अस्माकं किं तु चारिचधर्मसैन्यमपीक्षते ॥

तथाहि ।

यथास्मान्मन्यते चित्ते बन्धुभृतानथं सदा ।
तथानुवर्तयत्येष सैन्यं तदापि पार्थिवः ॥
केवलं पक्षपातोऽस्य गाढमस्मासु दृश्यते ।
चारिचधर्मसैन्ये तु राजायं शिथिलादरः ॥
दृहलोके यथा सक्तं चित्तमस्य महौभुजः ।
तथान्तरान्तरा किञ्चित्परलोकमपीक्षते ॥
प्रतिबद्धं मनो नित्यं यथास्य धनकामयोः ।
तथानुश्रील्यत्येष धर्मकार्यमपि कश्चित् ॥
भद्रकः सर्वदेवानां क्षोता सर्वतपस्विनाम् ।
दानश्रील्यपरः किञ्चिन्न सञ्ज्ञास्त्रविदूषकः ॥
तदेवं देव राजायं नास्माकमतिसुन्दरः ।
यस्माच्चारिचधर्मादिसेन्यं जानाति किञ्चन ॥
तदचावहितैर्भाव्यं देवास्माभिः प्रयोजने ।
प्रवेशोऽस्यापि राज्येऽत्र न दातव्यः कथञ्चन ॥
प्रविष्टो हि भवेदेष स्वसैन्यपरिपालकः ।
आस्माकीनं पुनः सैन्यं बाधते नात्र संग्रहः ॥
बहिर्भूतः स्वसैन्यस्य यद्येष परिपालनम् ।
कुर्वात्तथापि नास्माकं भवेदत्यन्तबाधकः ॥
अस्यापि च तदेवात्र बहिष्करणकारणम् ।

दृष्ट्वा सह यदस्माभिरधमस्य कृतं पुरा ॥
 अकाशहीनं भो देव तत्तदेव विधीयताम् ।
 धावन्नाक्रामति प्राण्यं राज्यमेष विमथ्यमः ॥
 एवं भवतु तेनोक्ते महामोक्षमहीभुजा ।
 बहिष्कृतः स तैश्चौरैः सर्वैर्दृष्टिपुरःसरैः ॥
 वग्रीकृतं च तद्राज्यं किं तु नात्यन्तपीडितम् ।
 चारिचधर्मसैन्यं च मनागेतैरपेक्षितम् ॥
 स तु राजा बहिर्भृतो मानसम्मानपूजनैः ।
 तदात्मसैन्यं राज्यं च पालयत्यन्तरान्तरा ॥
 प्रविभागेण संस्थाप्य सोऽहोरात्रं क्षणे क्षणे ।
 धत्ते धर्मार्थकामेषु कार्यं कास्त्रोचितं सदा ॥
 तेऽपि चारिचधर्माद्या मनागाप्यायितास्तथा ।
 तेन राज्ञा न कुर्वन्ति शोकाक्रन्दनरोदनम् ॥
 राजानो ब्राह्मणाद्यास्तु ये सदाचारवर्तिनः ।
 चिवर्गसाधनोद्युक्तास्तेषां रूपं भजत्यसौ ॥
 अथ तप्ताद्भृगं कुर्वन्निजराज्यं स पार्थिवः ।
 जनमध्ये गतः स्नात्वा धन्योऽयं पुण्यकर्मकः ॥
 स कर्मपरिणामाख्यो यः पिता तस्य भूपतेः ।
 असावपि मनाक् तुष्टो दृष्ट्वा तत्तस्य चेष्टितम् ॥
 ततस्तं पशुसंस्थाने कदाचित्सुखकारणे ।
 कदाचिन्मानवावासे नगरे सुखपूरिते ॥
 कदाचिच्च सुखोपेते नगरे विबुधास्तथे ।

प्रापयत्येष राजेन्द्रो मथेत्याकर्षितं तदा ॥

अथातीते पुनस्तत्र भुक्तराज्ये विमध्यमे ।

जातोऽन्तरङ्गराज्येऽधौ मध्यमो नाम भूपतिः ॥

विहितं घोषणं जातः पर्यालोचो महीभुजाम् ।

निवेदितास्त तस्यापि गुणास्तेमैव मन्त्रिणा ॥

कथं ।

अयं राजा महाराज मध्यमः सततोद्यतः ।

धर्मार्थकाममोक्षेषु पुरुषार्थेषु भावतः ॥

परमाथं तथाप्येकं मन्यते मोक्षमञ्जसा ।

तद्धेतुभूतं धर्मं च न प्रसक्तोऽर्थकामयोः ॥

उदारसत्त्वविरहात्केवलं धनकामयोः ।

प्रवृत्तिं कुरुते नित्यं तद्दोषांसिन्तयन्नपि ॥

बन्धुपुत्रकलत्रादिरूपं यद्भावबन्धनम् ।

तन्नोटनं न शक्नोति कर्तुमेष नराधिपः ॥

तदिदं मन्त्रिणा तावत्प्रहामोहादिभूभुजाम् ॥

निवेदितं मया तत्र श्रुतं च जनवार्तथा ।

अप्रबुद्धेनोक्तं । किं पुनरपरमाकर्षितं जनवार्तथा भवता ।

वितर्कणोक्तं । आकर्षयतु देवः ।

येन ते कथितं देव सिद्धान्तेनाखिलं पुरा ।

सार्धं परिचयस्तेन तस्याप्यस्ति महीपतेः ॥

ततस्तदुपदेशेनानेन मध्यमभूभुजा ।

तदात्मीयं महाराज्यं लेगोद्देशेन खचितम् ॥

तच्च चारिचधर्माद्यं सैन्यमौषद्धि भावितम् ।
 समृद्धिर्निजरूपं च विज्ञातप्रायमञ्जसा ॥
 महामोहादिग्रन्थानां तेषां चरटवृत्तिता ।
 तेनावधारिता राज्ञा सिद्धान्तवचनात्किञ्च ॥
 ततोऽसौ मध्यमो राजा वीर्येण कियतीमपि ।
 आक्रम्य भूमिं राज्यस्य मध्यभागे व्यवस्थितः ॥
 अथ चारिचधर्माद्याः स्त्राङ्गभृताः पदातयः ।
 मनागाह्लादितास्तेन चौराश्चेष्वभिपौडिताः ॥
 ततस्तदौर्यमुदीक्ष्य महामोहादितस्कराः ।
 सेवका इव तस्मीनाः स्थिताः कम्पितमानसाः ॥
 मनागाह्लादिताश्चित्ते स्त्रामिवीथं निरीक्ष्य ते ।
 नृपाश्चारिचधर्माद्याः ससैन्यपुरवान्भवाः ॥
 यथा वग्नीकृताः पूर्वं राजानः सापि योगिनौ ।
 तस्य मध्यमराजस्य दृष्टिर्नात्यन्तवाधिका ॥
 ततोऽसौ मध्यमो राजा मनाङ्ग्निर्जितमण्डलः ।
 राज्यं यापयथात्मीथं कालापेक्षी भुनक्ति तत् ॥
 बहिरङ्गेषु देशेषु सञ्जने स्थाप्यतां गतः ।
 धन्योऽयं पुण्यकर्मति लब्धमार्गी नराधिपः ॥

किं वञ्चना ।

ये केचिल्लब्धसन्मार्गा जीवा जनेन्द्रशासने ।
 जीवादितत्त्ववेत्तारः श्रद्धासंशुद्धमानसाः ॥
 यथाशक्ति कियद्भ्योऽपि पापेभ्यो विरतास्तथा ।

समस्तभुवनाद्वादकारिणः शूद्रलोच्यया ॥
 तेषां हि यदनुष्ठानं तत्तेनापि निषेवितम् ।
 देव मध्यमराजेन तद्राज्यं भुञ्जताखिलम् ॥
 ये चान्ये तादृशा लोकाः परलोककृतोद्यमाः ।
 गृहीतमोक्षतत्त्वार्थास्तद्रूपोऽसौ नराधिपः ॥
 ततोऽसौ यः पिता तस्य सार्वभौमो नरेश्वरः ।
 स कर्मपरिणामाख्यस्तोषितस्तेन कर्मणा ॥
 ततोऽसंख्यसुखापूर्णं नगरे विबुधालये ।
 स राजा मध्यमस्तेन नीतो राज्येऽतिशङ्किते ॥

ततोऽहं चरितं वीक्ष्य चतुर्णामपि भ्रुभुजाम् ।
 तेषां सकौतुको जातः पञ्चमः किं करिष्यति ॥
 धावन्त च महाराज्ये ग्रामेषु नगरेषु च ।
 घोषितं डिण्डिमेगोचैरुत्तमोऽच महीपतिः ॥
 ततस्तां घोषणां श्रुत्वा तेऽन्तरङ्गनराधिपाः ।
 पुनः पर्याकुलीभूताः सुन्दरा इतरेऽपि च ॥
 ततस्सारिचधर्माय तेन सद्बोधमन्त्रिणा ।
 सन्वीरणार्थं सैन्यस्य तद्गुणा प्रतिवेदिताः ॥
 उक्तां हि तेन सद्बोधमन्त्रिणा ।

मा भैषुरच भो लोकाः सुन्दरोऽयं नराधिपः ।
 अत्यन्तवत्सलोऽस्माकं महानन्दविधायकः ॥
 जानात्येष निजं राज्यमिदं रत्नौषपूरितम् ।
 अस्मांस्य सच्चयत्येष नामतो गुणतोऽपि च ॥

यत्सेन्यं ये गुणास्तस्य ये यामनगराकराः ।
 ये देशा येऽच चरटा ये लोकाः शुद्धवृत्तयः ॥
 या च राज्यस्थितिः काचिदच राज्येऽतिसुन्दरा ।
 तदिदं बुध्यते देव सर्वसुत्तमभूपतिः ॥
 वर्धकोऽस्माद्दलस्यायं महामोहादिसूदनः ।
 सर्वैर्नृपगुणैर्युक्तस्वारूरेष महीपतिः ॥
 तदस्य यदिदं राज्यं तद्राज्यं परमार्थतः ।
 अस्माकमेव संग्रातं देव नास्त्यत्र संग्रथः ॥
 सद्बोधमन्त्रिणो वाक्यमेवमाकर्ण्य ते नृपाः ।
 जातास्वारिचधर्माद्याः प्रोत्फुल्लमुखपङ्कजाः ॥
 ततस्वारिचधर्माद्यैः हतलोकचमत्कृति ।
 हतं वर्धनकं तोषादानन्दरसनिर्भरम् ॥

गायन्ति च ते । यथा ।

इदमुत्तमराज्यमहे प्रबलं
 दक्षिताखिलतस्करवृन्दबलम् ।
 अचिरेण भविष्यति तत्सद्गुणं
 प्रमदाय च साधुजनस्य भृशम् ॥

इतस्य ।

महामोहादयः सर्वे श्रुत्वा राज्यं तदौत्तमम् ।
 प्रलीना वयमित्येवं मुक्तप्राणा इव स्थिताः ॥
 क्व यामः क्व च नश्यामः कथं जीवितरक्षणम् ।
 इत्येवमाकुञ्चीभृतास्ते किं किं किं न कुर्वते ॥

अथ राज्यं समाधाद्य पितृस्त्रेण महीभुजा ।
उत्तमेन स सिद्धान्तः पृष्टो राज्यस्थितिं तदा ॥

तद्यथा ।

कथं नाथ प्रवेक्ष्यामि तत्र राज्येऽतिदुर्गमे ।
कथं वा निहनिष्यामि प्रचण्डचरटानहम् ॥
कथा वशीभवेन्नीत्या तत्सुरार्यं ममाखिलम् ।
कुत्र स्थाने मया नाथ निधोष्यं निजपौरुषम् ॥
सर्वोपायविधेर्वृत्ता त्वं महाभाग वर्तसे ।
यथा निष्कण्टकं राज्यं स्थान्मे तदङ्गुमर्हसि ॥
तदेवमुत्तमेनोक्ते सिद्धान्तः समभाषत ।
वत्स योग्योऽसि राज्यस्य तस्य नास्त्वथ संशयः ॥

तथाहि ।

मोक्षकाञ्चिकतामस्त्वं तदर्थं धर्मसाधकः ।
संसाराद्विरतोऽत्यन्तमर्थकामपराङ्मुखः ॥
मोक्षे प्रवर्तमानस्य था कीर्तिर्धञ्च ते सुखम् ।
प्रसङ्गजनितं तप्ते वत्स नो बन्धकारणम् ॥
भवप्रपञ्चः सर्वोऽपि विदितो भवतः स्फुटम् ।
तच्च राज्यं त्वया ज्ञातं यत्पिचा ते निवेदितम् ॥
यच्च प्रवेशनीपायस्तत्र राज्ये नरोत्तम ।
तं ते निवेदयिष्यामि निःशेषमवधारय ॥

तत्र भोः प्रविशतान्तरङ्गराज्ये नरपतिना प्रथममेव प्रष्टव्या
मुरवः । सम्यगनुष्ठेयस्तदुपदेशः । विधेयाहिताग्निनेवाग्नेस्तदुपचर्था ।

कर्तव्यं धर्मशास्त्रपारगमनं । विमर्शनैयसात्पर्येण तद्भावार्यः ।
जनयितव्यस्तेन चेतसोऽवष्टम्भः । अनुश्रीलनीया धर्मशास्त्रे यद्योक्ताः
क्रियाः । पर्युपासनीयाः सन्तः । परिवर्जनीयाः सततमसन्तः ।
रक्षणीयाः स्वरूपोपमया सर्वजन्तवः । भाषितव्यं सत्यं सर्वभूतहि-
तमपरुषमनतिक्राहे परीक्ष्य वचनं । न ग्राह्यमणीयोऽपि परधन-
मदत्तं । विधेयं सर्वाशामस्वरणमसंकल्पमप्रार्थनमगिरीक्षणमनभि-
भाषणं च स्त्रीणां । कर्तव्यो बहिरङ्गान्तरङ्गसङ्गत्यागः । धारणीयः
संधमोपकारी महायतिवेशः । थापनीयं नवकोटिविशुद्धेनाहारोप-
धिग्न्यादिनात्मग्ररीरं । विवर्तव्यमनियतविहारेण । न दातव्यस्त-
न्निद्रालस्यविषादादौनामवकाशः । न मूर्च्छितव्यं मृदुस्पर्शेषु ।
न गर्हितव्यं स्वादुरसेषु । न मोहितव्यं सुरभिगन्धेषु । नाधुप-
पन्नव्यं कमनीयरूपेषु । नाभिकाञ्चितव्यं कण्ठधानेषु । मोदेजितव्यं
कर्कशशब्देभ्यः । न जुगुप्सनीयानि बीभत्सरूपाणि । न द्वेष्टव्यमस-
नोश्चरसेषु । न मिन्दितव्या दुरभिगन्धाः । न गर्हणीयमकान्तस्थ-
र्गेषु । प्रतिक्षणं चास्मनीयो विशुद्धभावनयात्मा । भवितव्यं सदा
संतुष्टचित्तेन । समाचरणैयं विचित्रं तपस्वरणं । विधातव्योऽनव-
रतं पञ्चविधः स्वाध्यायः । प्रणिधेयं परमेश्वरे सततमन्तःकरणं ।
वर्तितव्यं समितिगुप्तिपरिपूतेन मार्गेण । परिषोढव्याः क्षुत्पिपा-
सादयः परीषदाः । तितिचितव्या दिव्याद्युपसर्गाः । अश्वसनीयं
धौष्टिकृतिबलाधानं । यतितव्यमसंपन्नयोगेषु । एवं हि कुर्वतो
नृपतेर्भवति तत्र राज्ये प्रवेशः । तद्भवताप्येवं तत्र प्रवेष्टव्यं । उत्त-
मेनोक्तं । यदाज्ञापयति नाथः । सिद्धान्तेनोक्तं । वत्स यद्येवं ततो

भविष्यति तत्र राज्ये तव प्रवेशः । केवलं यद्दीतव्यस्त्वथायमन्तर-
 क्रोऽभासनामा स्त्राङ्गिकः सहायः । तथा चारिचधर्मसैन्यादागमि-
 व्यति ते वैराग्याभिधानो द्वितीयः सहस्रः । ततस्ताभ्यामभ्या-
 सवैराग्याभ्यां सहितेन भवता तत्र राज्ये प्रवेष्टव्यं । निरोद्धव्यो
 महामोहादिसेन्यस्य यत्नतो बहिःप्रसारः । निहन्तव्या यथादर्शं
 बलाभिर्गच्छन्तस्तसैनिकाः । संधीरणीयं चारिचधर्मसैन्यं । स्थिरी-
 कर्तव्या चित्तवृत्तिराज्यभूमिः । प्रवर्तितव्या मैत्रीमुदिताकरुणोपे-
 चाभिधानाश्चतस्रो महादेव्यः । ततः समपसामयीकेण सता पूर्वदा-
 रेण प्रवेष्टव्यं तत्र राज्ये भवता । तस्य च वामे दिग्भागे महा-
 मोहादिसेन्याधारभूतानि सर्वाण्यपि ग्रामनगराकरपर्वतनद्यादीनि
 प्रतिवसन्ति । दक्षिणे तु दिग्भागे चारिचधर्मसैन्यस्य सम्बन्धीनि
 ग्रामादीनि विद्यन्ते । सर्वाधारा पुनस्तेषां चित्तवृत्तिर्महाटवी
 वर्तते । तस्याश्च पर्थन्ते पश्चिमे दिग्भागे विद्यते निर्वृतिर्नाम
 नगरी । सा हि तां महाटवीमतिच्छु व्यवस्थिता । तां च निर्वृ-
 तिनगरीं प्राप्तस्य ते परिपूर्णं भविष्यत्यस्य राज्यस्य फलं । अतस्त्वं
 मनार्थमेव प्रस्थानं विधेयं । न कर्तव्योऽन्यत्र भवता प्रतिबन्धः ।
 गन्तव्यं च तस्यां नगर्यामनवरतप्रयाणकैश्चित्तवृत्तिमध्यभागवर्तिना-
 त्यन्तप्रगुणेन महामोहादिसेन्यासृष्टेन चारिचधर्मादिसेन्यातिवल्लभेन
 सततमौदासीन्यनामकेन महाराजमार्गेण । इतश्चादावेवास्ति ताव-
 द्दध्यवसायो नाम महाहृदः । स यदा पङ्ककक्षुषो भवति तदा
 प्रकृत्यैव महामोहादिसेन्यं पोषयति चारिचधर्माणीकं तु पीड-
 यति । यदा पुनः प्रसन्नतया स्वस्थो भवति तदा सोऽध्यवसायम-

हाङ्गद्वयारिचधर्मसेन्यं तत्त्वभावतया दृश्यति महामोहादिवचं तु
 कर्षयति । अत एव महामोहादयस्तं खोपकारार्थं क्लृप्तयन्ति
 चारिचधर्मादयस्त्वात्मोपकारार्थमेव तं प्रसादयन्ति । भवता तु
 तस्याथवसायमहाङ्गद्वय प्रसादनार्थं तास्यतस्योऽपि महादेव्यो
 नियोष्याः । यतो निपुणास्तास्य मितराममक्षताकरणे । ततः
 प्रसन्नीभूते तत्रादिमहाङ्गदे पुष्टीभूतेषु चारिचधर्मादिषु स्वाङ्गि-
 कभूतेषु कर्षितेषु महामोहादितस्करेषु पुनरगतो गन्तव्यं । ततो
 भविष्यति तस्मादेव महाङ्गदात् प्रवृत्ता धारणा नाम महानदी ।
 सा च स्थिरसुखयानासनोपविष्टेनोच्छ्वासरहितमतिवेगेन गच्छता
 परित्यज्य निःशेषमिन्द्रियव्याघ्रेण भवता प्राप्तव्या । तस्यां च
 जनयिष्यन्ति ते महामोहादिशत्रवो विविधविकल्पकल्पकल्लो-
 कान् । ते भवतात्यन्तावहितेन भञ्जनीयाः । ततो द्रष्टव्यं त्वं
 धर्मध्याननामानमतिप्रगुणं दण्डोलकं । तेन च गन्तव्यं । स च
 गत्वा पतियति सबीजयोगाभिधाने महति मार्गे । तेन च गच्छ-
 तस्ते प्रतिक्षणं प्रलयीभवियन्ति सर्वेऽपि महामोहादिशत्रवः ।
 समुच्चलियन्ति तेषां समन्धीनि समस्तस्थानानि । प्रवलीभवि-
 यन्ति चारिचधर्मादयः । धवसतां धारयिष्यति समस्तापि राव्य-
 भूमिः । न भविष्यति च रजस्तमसोर्नामापि । ततो लप्स्यसे त्वं
 शुक्लध्यानाभिधानं दण्डोलकं । तेन च गच्छतो भविष्यति ते
 विमलकेवलालोकः । ततः स दण्डोलको गत्वा मिषियति
 निर्बीजयोगाख्ये दृष्टि मार्गे । तत्र च स्थितेन तया विषमरि-
 पुसमीकरणाय विधातव्यः केवलिसमुद्गाताख्यः प्रयत्नो निहन्तव्यास

योगाख्यास्त्रयो बुष्टवेतासाः । ततः परं भविष्यति शैलेग्री नाम
वर्तनी । तथा गन्तव्यं । सैव तस्यां निर्वृतिगर्थां भवन्तं प्रापयि-
ष्यति । सा घतोऽनारतस्त्रिष्ठतीति । एते च सर्वे तमौदासीन्य-
नामकं महाराजमार्गममुञ्चत एव भवतः संपत्स्यन्ते व्यतिकराः ।
अन्यस्य । तच्च गच्छता भवता ग्रहीतव्या समता नाम योगनक्षिका ।
तस्यां च पातनीया निजा दृष्टिः । ततस्तस्यां समतायां पतित-
दृष्टेस्ताव भविष्यति यथावस्थितपदार्थदर्शनं । ततः स्वयमेव विज्ञाय
प्रतिक्षणं यथोचितं करिष्यसि । किं बह्नोपदिष्टेनेति ।

तस्यां च निर्वृतौ वत्स प्राप्तस्त्वं सततोत्सवः ।
तस्यान्तरङ्गराज्यस्य फलं भोक्ता भविष्यसि ॥
निर्बाधो नष्टनिःशेषग्रचुसङ्गातनिर्भयः ।
स्यास्यसि त्वं महाभाग सततानन्दपूरितः ॥
ये तेऽन्तरङ्गास्ते भूपास्तेऽपि भूतिषमन्विताः ।
मोदिस्यन्ते त्वया सार्धं सर्वे तल्लयतां गताः ॥

अन्यस्य ।

कृत्वापे रिपुहन्तारं भटं वैराग्यनामकम् ।
विधायात्यन्तनिपुणमभ्यासं मार्गदेशकम् ॥
राज्यप्रवेशादारभ्य गच्छतस्त पदे पदे ।
वर्धमाना महाभाग भविष्यन्ति विभूतयः ॥

किं बह्ना ।

न मोक्तव्यस्त्वया मार्गो निहन्तव्यास्य ग्रचवः ।
नानुषङ्गो विधातव्यो बहिरङ्गविभूतिषु ॥

पाञ्चास्यारिचधर्माद्याः स्मर्तव्यं मामकं वसुः ।
 एवं ते कुर्वतो वसु सर्वं चारु भविष्यति ॥
 तद्गच्छ वसु सिद्धिस्तो कुरु राज्यं सुनिर्मलम् ।
 त्वया राज्यफले प्राप्ते सफलो मे परिभ्रमः ॥

उत्तमेनोक्तं । यदाज्ञापयति नाथः ।

ततो यथोपदिष्टं तस्मिद्भ्रान्तेन महात्मना ।
 तथैव विहितं सर्वसुत्तमेन सुमेधसा ॥
 ततः प्रविष्टोऽधौ तत्र राज्ये तेनैव वर्तमाना ।
 विहिताग्रेषकर्तव्यो देवोत्तममहीपतिः ॥
 अथ सा धोमिनी दृष्टिर्महामोहादिग्रजुभिः ।
 तस्यापि धोजिता देव वशीकरणकामुकैः ॥
 यावता न गतस्तस्याः स दृष्टेर्वशवर्तिताम् ।
 किं तु निर्मित्य तां तेन तेऽपि सर्वेऽपि निर्जिताः ॥
 ततो निर्दक्षिताग्रेषग्रजुवर्गे विकष्टकम् ।
 उद्धतभृतिकं स्फूर्तं राज्यमासाद्य सुन्दरम् ॥
 पासावभिजसेन्यानि सर्वासाह्लादयन् प्रजाः ।
 असुस्यभिर्वृतेमार्गं स लोके साध्यतां गतः ॥

कथं ।

धन्योऽयं कृतकृत्योऽयं महात्मा नरसत्तमः ।
 धेनेदृशं महाराज्यं पाशितं पुण्यकर्मणा ॥

ततश्च ।

देवदानवमानुष्यग्रजस्रजधरैः सुतः ।

स गच्छन्निर्वृतेमार्गं संप्राप्तः परपूजनम् ॥
 तदेवं भुवनस्थातं सुखसन्दोहपूरितम् ।
 तद्राज्यमन्तरङ्गं भोः परिपास्य मनोहरम् ॥
 तेनौदासीन्यमार्गेण गच्छन्निःशेषचेष्टितम् ।
 सिद्धान्तोक्तं प्रकुर्वाणः पूर्वोक्तं दृढसंस्मृतिः ॥
 स तस्यामुत्तमो राजा निर्वृतौ सततोत्सवः ।
 संप्राप्तः क्रमशो देव भुङ्क्ते राज्यस्य सत्फलम् ॥
 अन्यच्च । देव मथाकर्णितं । यथा तस्यां निर्वृतौ नगर्यां
 न मृत्युर्न जरा नार्तिर्न शोको नारतिर्न भीः ।
 न बुभुक्षा पिपासा च न च केचिदुपद्रवाः ॥
 किं तर्हि ।

स्त्राभाविकं निराबाधं स्त्राधीनमुपमातिगम् ।
 अगन्तं योगिगम्यं च सुखमेव हि केवलम् ॥
 ततश्च ।

एवं तत्पाखितं तेन राज्यमुत्तमभूभुजा ।
 येन तस्यां स संप्राप्तो जातश्चिन्ताविवर्जितः ॥
 अन्यच्च ।

यो राज्यदाता प्रागासीत्पिता चोत्तमभूपतेः ।
 स कर्मपरिणामाख्यस्तेन जित्वा निराकृतः ॥
 यहुक्तेः सा ह्यतिक्रान्ता पुरी यामुत्तमो गतः ।
 ततश्च ।

न कर्मपरिणामाय ठौकमप्येष यच्छक्ति ॥

किं तर्हि ।

अनन्तानन्दसद्दीर्घज्ञानदर्शनपूरितः ।

सततं मोदते धन्यस्तस्यां निःशेषितक्रियः ॥

चित्तवृत्तिमहाराज्ये फलमेतत्सुपालिते ।

यदनन्तं भवेत्काष्ठमवस्थानं हि निर्वृतौ ॥

तदेवं देव तद्भाष्यं परिपाष्य विधानतः ।

संप्राप्तो निर्वृतौ पुर्यामुत्तमः स महीपतिः ॥

अथ षष्ठे पुनर्वर्षे तत्र राज्ये नियोजितः ।

वरिष्ठो नाम राजेन्द्रः स्वपुत्रस्तेन भ्रभुजा ॥

विहितं क्षोषणं देशे डिष्टिमेन यथाक्रमम् ।

पर्यालोचादयो भावाः प्रवृत्ताश्च महीभुजाम् ॥

अथ निश्चित्य तद्रूपं महामोहादितस्कराः ।

निरामन्दा निराटोपाः संजाता मृतकल्पकाः ॥

हृष्टास्वारिषधर्माद्या मुदितं साधुमण्डलम् ।

संजातं च स्वदेशेषु महावर्धनकं परम् ॥

यश्चोत्तमस्य संपन्नो वृत्तान्तो राज्यसाधने ।

स एव च वरिष्ठस्य विशेषस्तु निगद्यते ॥

आसीत्परिचयस्तस्य सिद्धाक्तेन पुरा मुक्तः ।

विहितं तदक्षस्तेन वरिष्ठेन सुमेधसा ॥

केवलं विदमासाद्य राज्यं तेन महात्मना ।

न पृष्टः किञ्चिदप्येष सिद्धान्तो राज्यसाधनम् ॥

यतः ।

स्वत एव विजानीते सर्वां राज्यस्थितिं किञ्च ।
स वरिष्ठो महाभागो गान्धर्वास्योपदेयकः ॥

अन्यथ ।

शौराज्ये निजवीर्येण विहिते तेन भृशुजा ।
बहिरङ्गा महात्मानो जातास्तस्य पदातवः ॥
बहिरङ्गपदातीर्णा धारयन्ति यतो गणम् ।
ततस्ते विश्रुता लोके नास्तेति गणधारिणः ॥
ततस्तेन वरिष्ठेन तैरात्मगणधारिभिः ।
उपकारोति विज्ञाय स सिद्धान्तो निरूपितः ॥
अथोपसम्भूय सिद्धान्तं राजादेशेन सादरम् ।
समारचन्ति ते तस्य शरीरमतिसुन्दरम् ॥
ततस्त्राङ्गान्युपाङ्गानि संस्तव्य कृतनिस्रयाः ।
संस्थापयन्ति ते तस्य सज्जानि गणधारिणः ॥

एवं च स्थिते ।

सोऽजरामरूपोऽपि सिद्धान्तः परमार्थतः ।
लोके प्रसिद्धिमायातो वरिष्ठेनैव कारितः ॥
नोपदेष्टा वरिष्ठस्य तेनाद्यौ राज्यसाधने ।
निजज्ञानबलमेव तद्राज्यं तेन साधितम् ॥
निरपेक्षो महाभागः स वरिष्ठो नरेश्वरः ।
तदा परोपदेयानां संजातो निजवीर्यतः ॥

किं च ।

स कर्मपरिणामेन चाङ्गुगो जनितो नृपः ।

तप्ते निवेदयिष्येऽहं विज्ञातं लौकिकार्तथा ॥

स हि देव भगवान् वरिष्ठो नरेन्द्रः सकलकाशं परार्थव्यसनी
उपसर्जनौकृतस्वार्ध उचितश्रियावान् देवगुरुवज्रमानी दैन्यहीन-
हृदयः सफलारक्षी कृतज्ञाता परमेश्वरो दृढानुग्रहो विकसोऽत्य-
न्मधीरगम्भीराग्रयः । अविज्ञास्य परीषद्देषु न भयसुपसर्गेषु न चिन्ता-
पीन्द्रियवर्गे न गणनापि महामोहादिग्रन्थवर्गे सात्मीभावस्वारिच-
धर्मराजादिके निजबले ऽभिरतिर्भुवनोपकारकरणे । अन्यच्च ।

प्रविष्टस्य महाराज्ये तत्र तस्य महीषतेः ।
संजाते च जनानन्दे हृतेषु शरटादिषु ॥
राज्यं परिष्कृतं दिव्यं शुद्धतः सततोत्सवम् ।
बहिरङ्गा बहुकृता भूतिर्था तां निबोध मे ॥
सप्तस्किरीटकेयूरहारकुण्डलभूषिताः ।
द्योतितान्नेषदिक्कृत्वाः प्रकाशस्य पदातयः ॥
इदं त्रिभुवनं देव सदेवमनुजासुरम् ।
तदा वरिष्ठराजस्य सर्वं किङ्करतां मतम् ॥
थाच त्रिभुवने देव विभूतिः सा महत्तमनः ।
तस्य सर्वापि संपन्ना किं तु तस्यां च निःस्पृहः ॥
नगर्थां विवृतां येन मार्गेषु स नरेन्द्रः ।
प्रक्षितस्य समस्तोभ्यो जन्तुभ्यो देवप्रथम्यस्य ॥
तं च देवप्रथम्यस्य तैर्मन्त्रिधरनिर्भरैः ।
सुरासुरनरैर्देव यत्कृतं तन्निवेदये ॥
राजतस्यपनीयाद्यस्त्रिचरत्नैश्च निर्मितः ।

एते त्रयः प्रभोर्भान्ति प्राकारास्तस्य निर्मलाः ॥
 भ्रमङ्गुमरविस्तारतारङ्गकारबन्धुरः ।
 अशोकपादपो भाति मनोमन्दनपङ्कवः ॥
 रणद्विरेफसंकीर्णा सुरासुरकरेरिता ।
 पुष्पवृष्टिः पतत्युच्चैर्गन्धामोदितदिक्पथा ॥

तथा ।

प्राकारत्रयमध्यस्त्रे कुवाण्डे मार्गदेशनाम् ।
 वरिष्ठे सततानन्दिनिर्घोषः श्रूयते किञ्च ॥
 मृणालनालसत्तन्तुसन्तानाकारधारिताम् ।
 आचरन्ति विराजन्ते चामराणि जगत्प्रभोः ॥
 विशिषरत्नविच्छिन्तिनिर्मितानि महान्ति च ।
 सिंहासनानि शोभन्ते चत्वारि चतुराङ्गतेः ॥
 प्रकाशितनभोभागं भास्कराकारधारकम् ।
 राजते तत्तनूलाशि प्रभामण्डलमुत्तमम् ॥
 उल्लासितजनाह्लादः सुरकिङ्करताडितः ।
 ध्वनते दुन्दुभिर्दिव्यो जगतां कर्णपेशलः ॥
 आतपत्रचयं भाति भुवनत्रयनायकः ।
 अयं वरिष्ठ इत्येवं स्थापनार्थमिव प्रभोः ॥
 इत्येवमादिभिर्देव देवदानवनिर्मितैः ।
 प्रातिहार्यैर्महाभागः स वरिष्ठो विराजते ॥

अन्यच्च ।

सुगन्धिर्विमल्यो देहः प्रस्त्रेदामयवर्जितः ।

गोक्षीरहारसङ्काशं रक्तं मांसं च भूपतेः ॥
 निर्हारहारचेष्टा च न दृश्या मांसचक्षुषाम् ।
 निश्वासः सुरभिस्तस्य जन्माद्येयं गुणावली ॥
 कोटीकोव्योऽपि मान्युसैः क्षेपे योजनमाचके ।
 एकापि भारती भाति सर्वेषां निजभाषया ॥
 पूर्वोत्पन्नाः प्रशाम्यन्ति वैरमारीरुगीतयः ।
 प्रादुर्भावं न यान्तेता भाविन्यस्तस्य तेजसा ॥
 योजनानां शते नास्ति दुर्भिक्षं तत्रभावतः ।
 अष्टद्विंशतिदृष्टिस्त न स्तः स्तेनादितस्य भौः ॥
 इत्येते सङ्गुणास्तस्य महामोहादिवेरिणाम् ।
 समुद्भवतो देव संजाता वरभूपतेः ॥
 पक्तं क्वचं ध्वजो रत्नैश्चर्चितश्चासुविभ्रमः ।
 भाति राजीवराजिश्च कामतः क्रमवर्तिनी ॥
 अधोमुखास्त्य तिष्ठन्ति कष्टकास्तत्रभावतः ।
 अवस्थितं तदा तस्य नखरोमादिकं प्रभोः ॥
 शब्दरूपरसस्पर्शगन्धा हृदयहारिणः ।
 अतवस्य भवन्त्युसैः प्रभावेण जगत्प्रभोः ॥
 भूमिर्गन्धोदकाशिक्षा पुष्पप्रकरराजिता ।
 आजानूत्सेधिभिः पुष्पैः पञ्चवर्षैः सुगन्धिभिः ॥
 पक्षिणोऽपि जगन्नाथं तं कुर्वन्ति प्रदक्षिणम् ।
 वाति तस्य सदाकाष्ठमनुकूलः समीरणः ॥
 नमन्ति पादपास्तस्य सस्युखं भक्तिनिर्भराः ।

कोटिर्न याति देवानां पादमृच्छात्कदाचन ॥
 इत्येतेऽतिप्रयासस्य देवभक्तिविनिर्मिताः ।
 प्रादुर्भूता मित्रं राज्यं भुञ्जती वरभूपतेः ॥
 एवं सकृत्कल्याणसन्दोहोद्दामसाधिनौ ।
 भृतिर्वरिष्ठराजस्य देव वाग्योचरात्मिना ॥
 इत्थं चिभुवनानन्दकारकः स नरेश्वरः ।
 नमस्यो निवृत्तौ सौकान् प्रापयेन्मार्गदेशकः ॥
 ततस्तत्तादृशं राज्यं कुर्वाणस्येन वर्त्मना ।
 अथावपि मतो देव निवृत्तौ चाह भूमिपः ॥
 यस्योत्तमस्य निर्दिष्टो वृत्तान्तोऽरिषधादिकः ।
 स एवास्यापि विज्ञेयो वरिष्ठस्य न संग्रहः ॥

अन्यथा ।

विहिता सौख्यस्यापि वृष्टिः परमयोगिनी ।
 तेनाकिञ्चित्करी देव वरिष्ठेन महीभुजा ॥
 मित्रबन्धुवियुक्ता सा सर्वशक्तिविवर्जिता ।
 ततो वृष्टिर्विशेषेव सर्वथा प्रसक्तं गता ॥
 तदेवं कृतकृत्यत्वाच्चिह्नं तौ स नरेश्वरः ।
 आसौ ज्ञानो निराबाधः सततानन्दपूरितः ॥

एवं च स्थिते ।

तद्भवद्विर्यदादिष्टं राज्यवद्गनिरौषणम् ।
 तदेवं देव हत्याहमायतस्तव सन्निधौ ॥
 ततस्त्रेदं वितर्कस्य भाषितं स महीपतिः ।

अप्रबुद्धः समाकर्ष्यं चेतसा पर्वचिन्तयत् ॥

अथे ।

यथैव दिष्टं पूर्वं मे सिद्धान्तेन महात्मना ।

तथैव सकलं ज्ञातं नान्यथा तस्य भाषितम् ॥

तथाहोदं तेन सिद्धान्तेन भाषितं पूर्वमासीत् । तद्यथा ।

किञ्चैकमपि तद्द्राज्यं कारणं सुखदुःखयोः ।

भवेत्पासनमाश्रित्य नृषां पाचविशेषतः ॥

तच्छेदं मे वितर्क्य तथैवापि निवेदितम् ।

संभवेदन्यथाभावः कुतः सिद्धान्तभाषिते ॥

तथाहि ।

निष्कृष्टाधमथोजातं तद्दुःखस्यैव कारणम् ।

दुष्पाश्रितं कृतं ताभ्यां तद्द्राज्यं सर्वथा यतः ॥

विमध्यमस्य संपन्नं तत्सुखसुखकारणम् ।

यतः ।

बहिर्भूतेन तेनेदं विहितं मन्दापाश्रितम् ॥

मध्यमस्य पुनर्जातं तद्दीर्घसुखकारणम् ।

यतः प्रविश्य तेनेदं वाश्रितं किञ्चिदादरात् ॥

निःशेषसुखसम्भारकारणं राज्यसुखकैः ।

विशिष्टपासनाप्यातं तदुत्तमवरिष्ठयोः ॥

किं च ।

एतदार्थिकराश्यानां यद्गं कल्पयता मया ।

सर्वमेव हि विज्ञातं यतः प्रोक्तं मन्वीषिभिः ॥

येन संवत्सरो दृष्टः सहात्कामस्य सेवितः ।
 तेन सर्वमिदं दृष्टं पुनरावर्तकं जगत् ॥
 तस्मिद्भ्रान्तप्रसादेन विज्ञाय सुखदुःखयोः ।
 हेतुं जातः प्रबुद्धोऽहं विनष्टैवाप्रबुद्धता ॥
 एवं च परितुष्टात्मा स प्रबुद्धो नराधिपः ।
 तद्भ्राज्यषट्कं निश्चित्य ज्ञानाब्जातो निरातुरः ॥

इदं प्रसङ्गतः सर्वं तुभ्यं हरिनरेश्वर ।

निवेदितं मया योऽर्थः प्रस्तुतसं निबोध मे ॥
 यथा दोषाय संजाता महामोहादिग्रन्थवः ।
 सा च दृष्टिर्विशेषेण निष्कृष्टाधमथोक्तया ॥
 तथान्येऽप्यन्तरङ्गा भो लोका दोषाय देहिनाम् ।
 दुष्टा विज्ञानशून्यानां जायन्ते नाच संग्रयः ॥
 यतो यद्भवता पृष्टमाकर्ष्य धनश्रेखरम् ।
 भ्रमन्तमन्तरङ्गाभ्यां मित्राभ्यां परिपौडितम् ॥
 यथान्यस्यापि दोषेण किं दोषी जायते नरः ।
 येनासौ मित्रदोषेण पीड्यते धनश्रेखरः ॥
 तदेवं भो महाराज युज्यते धनश्रेखरे ।
 तादृचमिचदोषेण तादृग्भूतं विचेष्टितम् ॥

हरिनरेश्वरोक्तं ।

एवमेतन्महाभाग गृह्यो मे संग्रयोऽधुना !
 किं त्वन्योऽस्ति ममाद्यापि सन्देहः सोऽपनीयताम् ॥
 ये कर्मपरिणामस्य षडमी परिकीर्तिताः ।

पुत्रास्त्रेषु गतेष्वेवं परतः किमजायत ॥
 किं षडेव हि जातानि तानि राष्यानि नापरम् ।
 किं वा भवन्ति तादृग्नि राष्यान्यत्र पुनः पुनः ॥
 स्वरिराह महाराज य एते भुवमोदरे ।
 विद्यन्ते देहिनः केचिन्नागाकाराश्चराचराः ॥
 ते कर्मपरिणामस्य सर्वेऽपि परमार्थतः ।
 विज्ञेयाः षड्विधाकाराः पुत्रा नास्वच संग्रहः ॥
 ततस्त्रेषु गतेष्वेवं तद्द्राव्यमपरे सुताः ।
 तादृशा एव भुञ्जन्ति दत्तं तेन महीभुजा ॥
 तेषामपि भवत्येव तत्सुखासुखकारणम् ।
 निष्कृष्टाद्याभिधानं च तद्गुणैः संप्रवर्तते ॥

किं च ।

तिष्ठन्ति दूरगास्तावदपरे तस्य सूतवः ।
 मानेव हि महाराज तस्य पुत्रं विष्णोकथ ॥
 यः कर्मपरिणामेन दत्तराव्यस्ततः परम् ।
 सिद्धान्तादिष्टसन्मार्गो वैराग्याभाससंयुतः ॥
 कृतपूर्वक्रियो राज्ये प्रविष्टस्तत्र सुन्दरे ।
 हतारिवर्गश्चारिचधर्मसैन्यस्य पोषकः ॥
 सोऽहमेभिः समायुक्तः सहायैर्वत साधुभिः ।
 राज्यं भुञ्जन्निहायात उत्तमो नाम तत्सुतः ॥
 ये गुणा षत्सुखं या च विभ्रतिर्यत्र चेष्टितम् ।
 मया निवेदितं पूर्वं तस्य पञ्चमभूपतेः ॥

ते गुणास्तसुखं सा च विभूतिस्तस्य चेष्टितम् ।
 समापीह महाराज संपन्नं नास्ति संग्रयः ॥
 इदं हि राज्यं कुर्वाणो भक्तिप्रद्वैः सुरादिभिः ।
 अहं गुणगणोपेत इति धन्यतया स्तुतः ॥

तथा ।

स्वसंवेदनसंघिद्धं यदत्र परमं सुखम् ।
 राज्ये मे तिष्ठतो भूप तत्तु वक्तुं न पार्थते ॥

तथा ।

कोदयो रत्नरागीनामसंख्यातं च मे वक्ष्यम् ।
 चतुरङ्गं महाराज विभूतिरियमौदृशी ॥

तथा ।

यत्सिद्धान्तोदितं कृत्यं कृतं तेन महात्मना ।
 उत्तमेन तु देवाहं करोमीति विचेष्टितम् ॥
 तत्कर्मपरिणामस्य यथाहमधुनोत्तमः ।
 ज्ञातः सुतस्तथान्वेऽपि निश्चिष्टाद्या न संग्रयः ॥
 अविच्छिन्नप्रवाहेण तद्राज्यमपरे ऽपरे ।
 एकरूपमनेवेऽपि युगपद्बुद्धन्ति पार्थिवाः ॥

ततो गृहीतभगवद्गणभ्रवार्थेनाभिहितं हरिनरेन्द्रेण । भदन्त
 यद्येते भुवनोदरविवरकारिणः सर्वेऽपि देहिनास्तस्य कर्मपरिणाम-
 महाराजस्य सुखवः परमार्थेन यदि च तदन्तरङ्गं चित्तवृत्ति-
 महाभूमिराज्यं तेभ्यः सर्वेभ्यस्तेन कर्मपरिणामेन दीयते तच्च दत्तं
 सदेकरूपमपि पात्रविशेषादनेकरूपतया परिणमति वाजाह्वयाणां

च तेषां देहिनां विविधसुखदुःखहेतुत्वं प्रतिपद्यते तदेवं स्थिते वय-
मपि तस्य कर्मपरिणाममहाराजस्य सुता वंतामहे । ततश्चास्माक-
मपि तद्ग्राह्यमाभवत्येव । उत्तमसूरिणाभिहितं । महाराज सम्यग्-
निश्चितं बाढमाभवत्येव तद्ग्राह्यं भवतः । पालयसि च त्वं विमध्यम-
राज्यं । केवलं न लक्षयसि । यतः साधयसि त्वं विमध्य राषिर्दिवं
धर्मार्थकामलक्ष्यं परस्परमबाधधा शिवर्गं । एतदेव च विमध्यम-
राज्यलक्ष्यं प्राग्व्याख्यातं । तत्किं नावधारितं भवता । हरिराजे-
नोक्तं । अक्षं ममानेन विमध्यमराज्येन । भद्रान् दापयतां मह्यमपी-
दमात्मीयसुत्तमराज्यं । सूरिराह । महाराज सुन्दरमिदं । केवलं ।

यथैतैः साधुभिर्ष्वमिदं राज्यं नरीक्षतम् ।

तथैव लभ्यते नूनं नापरं क्षामकारणम् ॥

एतेऽप्यस्मिन् मघाख्याते स्मराज्येऽतिमनोहरे ।

अत्यन्तसख्युहा जातास्तस्माभार्थं यथा भवान् ॥

ततो मघोदिता भूप पूर्वमेते सुसाधवः ।

यथा भागवतीं दीक्षां विना नैतदवाप्यते ॥

ततोऽमीभिः प्रपन्ना सा दीक्षा कल्पवनाग्रणी ।

प्राप्तं च तन्महाराज्यं सुखसम्भारकारणम् ॥

अतस्तवापि वक्ष्यति तत्र वाञ्छा नरेश्वर ।

राज्ये तद्गुह्यतामेवा दीक्षा भागवती त्वया ॥

हरिराजेनोक्तं ।

एतावन्माप्तो भाय सुखसन्दोहदायकम् ।

यद्याप्यते महाराज्यं तप्ततः किं विशम्भ्यते ॥

तद्दीयतां प्रसादेन मङ्गलमेवा ऋषु त्वया ।
 नाथ भागवती दीक्षा मा विद्वान्मो विधीयताम् ॥
 ततः सूरिसदाकार्थं हर्षविस्फारितेषणः ।
 हरिं प्रत्याह चारुणं चारु चारु नरेश्वर ॥

तथाहि ।

रुदं विज्ञाय तद्ग्राह्यं दीक्षासम्भं सुखप्रदम् ।
 कक्षां चकरो नादाय शोकेन वज्रं शरधेत् ॥
 षोडशस्रमसि दीक्षाया भागवत्या न संग्रयः ।
 अपाचे न वचं कुर्मो यत्नं तद् गृह्यतामिषम् ॥
 ततश्चपेति भावेन प्रतिपद्य गुरोर्वचः ।
 षड्विवेकैः समाहोच्य समं मन्त्रिमहत्तमैः ॥
 निजराज्ये च संस्थाप्य पुत्रं शार्दूलनामकम् ।
 द्विगान्यष्ट जिनेन्द्राणां प्रविधाद्य महोत्सवम् ॥
 पूरयित्वा र्थिसङ्घातं मानयित्वा गुरुनक्षत्रम् ।
 विधाद्य नगरानन्दं कृत्वा सर्वं यथोचितम् ॥
 समं मयूरमञ्जर्यां प्रधानैश्च नरेश्वरैः ।
 तच्छोक्तमगुरोः पार्श्वे निष्क्रान्तो विधिपूर्वकम् ॥
 ततः संप्राप्य तद्ग्राह्यं सततागन्दसुन्दरम् ।
 मोदमानो महाभागो विजहार महीतले ॥

इतश्च ।

भद्रेऽऽह्वीतसङ्घेते कैद्युमेन समेषुषा ।
 तेन सागरमिषेण नाटितोऽहमनेकधा ॥

नानारूपेषु देशेषु ततोऽहं धनस्रोतुपः ।
 क्लेशराग्निनिमग्न्यात्मा पर्यटामि पुनः पुनः ॥
 अथान्यदा महारथे पतितोऽहं सुभीषणे ।
 उपविष्टः अमोपेतो विष्णुपादपञ्चिधौ ॥

ततश्च ।

तच्छास्त्रानिर्गतं ब्रह्मा प्रारोहं भूमिगामिनम् ।
 लक्ष्मणैर्लक्षितं भद्रे मया तत्र निधानकम् ॥
 ततः स सागरो भद्रे ज्ञातो मे प्रेरकस्तदा ।
 उत्सनेदं यथा शीघ्रं निधानं धनशेखर ॥
 ततः ज्ञाता मया भूमिर्दृष्टः सद्रूपपुरितः ।
 महाकुम्भः प्रभाजालैः प्रकाशितदिगन्तरः ॥
 ततः प्रसुदितस्त्रित्ते तदाहं वरसोचने ।
 प्रवृत्तो ग्रहणे तत्र सागरस्थाज्ञया क्रुतम् ॥
 यावद्भीषणादेन स्फोटयन्निव दिक्पथम् ।
 उद्भूतस्तत्र वेतासः काशाकारः सुदारुणः ॥
 नयनोक्ताधितज्वालाः फेत्कारारावभासुरः ।
 दीर्घदंष्ट्राकरालेन वदनेन यमाधिकः ॥
 तेनाहमारटभुञ्जैः कृत्वा वदनकोटरे ।
 विपाटितो बलाद्भद्रे गाढं कटकटाद्यता ॥
 अचान्तरे जरां प्राप्ता गुञ्जिका मे धिरन्तनी ।
 भूयो दत्तापरा त्वर्षं भवितव्यतया तथा ॥
 ततस्तदीयमाहाव्यात्संप्राप्तोऽहं यथा पुरा ।

तस्यां पापिष्ठवासायां पुर्यां सप्तमेपाटके ॥
 तचानुभूय दुःखानि भूयो भूयो वरानने ।
 भ्रान्तोऽमर्त्तं पुनः कालं सर्वस्थानेषु सर्वथा ॥
 न तदुःखं जगत्यस्ति यन्न प्राप्तं मयामघे ।
 अन्वदा हतसत्कर्मा प्रोक्तोऽहं भार्थया तथा ॥

यथा ।

अस्यार्थपुत्र विख्यातं सांज्ञादं नाम पत्तनम् ।
 बहिरङ्गं त्वया तत्र गत्वा स्त्रियं यथा पुरा ॥
 मथोक्तं । यदाज्ञापयति देवी ततः हतस्तया मम पुण्योदयः
 सहचरः । वितीर्णा गुडिका । विहितं मया प्रस्थानमिति ।
 यदिदमसुखं भो स्वप्नेभिर्मनुष्ये-
 र्वञ्जविधभवचारात्यन्तरीर्षेर्नरत्वम् ।
 तदपि मयमल्लोका मैथुनेच्छापरीता
 लघु धनबलसुखा नाशयन्त्येव मूढाः ॥
 ततश्च ।

विगलितास्त इमे नरमायतः प्रबलकर्ममहाभरपूरिताः ।
 सततदुःखमटमि पुनः पुनः सकलकालमनन्तभवाटवीम् ॥
 तदिदमत्र निवेदितमञ्जसा जिनवधो ननु भयजना मया ।
 इदमवेत्य भिराकुस्त द्रुतं मघनसागरमैथुनलोकताम् ॥
 इत्युपमितिभवप्रपञ्चायां कथायां लीभमैथुनचक्षु-
 रिन्द्रियविषाकवर्णनः षष्ठः प्रस्तावः समाप्तः ॥

अथ सप्तमः प्रस्तावः ।

अथास्मि जगदाह्लादं साह्लादं नाम तत्पुरम् ।
निःशेषभुवनास्वर्थकारणं दुःखवारणम् ॥
यत्र रूपेण वीर्येण मिथःस्नेहेन लीलया ।
मिथुनानि प्रकुर्वन्ति रतिमन्मथविभ्रमम् ॥
तत्र निर्दक्षिताशेषग्रचपूगो महारथः ।
तेजःप्रणतसामन्तो जीमूतो नाम पार्थिवः ॥
तस्यास्मि रतिषट्काग्रा रतिषन्दोद्भदायिका ।
लीला नाम महादेवी सर्वान्तःपुरवायिका ॥
अथामृहीतसङ्केते भवितव्यतया तथा ।
तदाहं मुडिकादानान्तस्याः कुक्षौ प्रवेग्नितः ॥
ततोऽहं नरकाकारे मासाभव समर्गक्षाम् ।
तत्र क्षिप्त्वा विनिष्कान्तो योनियन्त्रविपीडितः ॥
अथ मां वीक्ष्य सा लीला खिग्धसोऽखिखोचना ।
जातो मे पुत्रकक्षाररिति तोषमुपागता ॥
जात एवं मया सार्धं सोऽपि पुण्योदयस्तथा ।
केवलं नान्नरत्नत्वात्स दृष्टो वन लीलया ॥
अथ जीमूतराजाय प्रियङ्कर्या निवेदितः ।

दत्तं तस्यै महादानं तेन संतुष्टचेतसा ॥
 प्रवर्तितो महानन्दः कृतं बन्धनमोषणम् ।
 प्रहृष्टं निखिद्यं राष्यं वादितानन्दमर्दलम् ॥
 गानपानमहादानखादनप्रवणे जने ।
 अथ निर्वर्तितप्राये तत्र जन्ममहोत्सवे ॥
 ज्योतिःशास्त्रे कृतोद्योगः सिद्धार्थो नाम विश्रुतः ।
 पृष्टो जीमूतराजेन महासावत्सरस्तदा ॥

यथा । निवेदयत्पार्थः कुमारजम्भनचक्रस्य कीदृशी पद्मावलोक-
 नेति । सिद्धार्थेर्नोक्तं । यदाज्ञापयति देवः । समाकर्णयत तावत् ।
 अथमानन्दः संवत्सरः । षड्तुः शरत्कालः । मासः कार्तिकः ।
 तिथिर्द्वितीयेऽति भद्रा । वारो वृहस्पतिः । नक्षत्रं कृत्तिका ।
 रात्रिर्द्वेषः । योगो धृतिः । सौम्यपहनरीचितं लग्नं । उच्चस्नान-
 क्षिताः सर्वे यथाः । ऊर्ध्वमुखो होरा । एकादशस्नानक्षिताः शुभ-
 तराः पापयथा इति । अपि च ।

जातोऽयमीदृशे राशौ कुमारो देव सुन्दरे ।

येनास्य संपदस्तुङ्गा भविष्यन्ति न संग्रयः ॥

राज्ञाभिहितं । आर्थं क एते राशयः के वामौषां गुणा इति
 श्रोतुमिच्छामि । सिद्धार्थेर्नोक्तं । देव समाकर्णय । राशयस्तावदेते
 मेषो वृषो मिथुनः कर्कः सिंहः कन्या तुला वृश्चिको धनुर्मकरः
 कुम्भो मीन इति । एतेषाममी गुणाः । तद्यथा ।

चतुर्दशैः सदरोगी धर्मार्थं कृतनिश्चयः ।

पृथुजङ्घः कृतज्ञस्य विक्रान्तो राजपूजितः ॥

Nyāya Kusnmāñjali Prakaraṇa (Text) Vol. I, Fasc. 2-6		Vol. II, Fasc.		
1-3 @ /6/ each	...	...	Rs	3 0
Pañmawati, Fasc. 1-4 @ 2/	...	...		8 0
Pariṣiṭa Parvan, (Text) Fasc. -5 @ /6/ each	...	...		0 6
Prākṛta-Piṅgalam, Fasc. 1-7 @ /6/ each	...	...		2 10
Prithivīrj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	...		1 14
Ditto (English) Part II, Fasc. 1	...	...		0 12
Prākṛta Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1	...	...		1 8
Pariṣara Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8	Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III,			
Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	...		7 8
Pariṣara, Institutes of (English)	...	...		0 12
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	...		2 4
*Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7;				
IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc.	...	...		12 6
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	...		1 8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	...		2 4
Srāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6	...	...		2 4
Suśrūta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	...	...		0 12
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4	...	...		1 8
Ṣaddarsāna-Samuccaya, Fasc. 1,	...	...		0 6
*Taittirīya Saṁhitā, (Text) Fasc. 22-45 @ /6/	...	...		9 0
Tāṇḍya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...	...		7 2
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-6 @ /12/	...	...		4 8
*Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 2-10,	Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II,			
Fasc. 1-12 @ /6/ each	...	...		14 4
Tattvārthādhigama Sūtram, Fasc. 1-3	...	...		1 2
Trikaṇḍa-Maṇḍanam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/	...	...		1 2
Tul'si Satsai (Text) Fasc. 1-5 @ /6/	...	...		1 14
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	...		3 6
Uvāsagadaśā, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/	...	...		4 8
Vallīla Carita, Fasc. 1	...	...		0 6
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /6/	...	...		2 4
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /6/ each	...	...		4 8
Vidhāna Pārijata, Fasc. 1-8	...	...		3 0
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	...	...		2 10
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6	...	...		2 4
<i>Tibetan Series.</i>				
Pag-Sam Thi S'iā, Fasc. 1-4 @ 1/ each	...	...		4 0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6				
@ 1/ each	...	...		14 0
Rtogs brjod dpag hkhri S'iā (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I,				
Fasc. 1-5; Vol. II. Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	...		10 0
<i>Arabic and Persian Series.</i>				
*Alamgir-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each...	...	...		4 14
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/	...	...		2 4
Āin-i-Akbari, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each	...	...		22 0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III,				
Fasc. 1-5, @ 1/12/ each	...	...		29 12
Akbar-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each	...	...		37 0
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3 @ 1/ each	...	...		11 0
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	...	...		0 6
Bādshāh-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...	...		7 2
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2	...	...		2 0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the				
Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	...	...		3 0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @				
1/ each	...	...		21 0
Farhang-i-Rashidī, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each	...	...		14
Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsī's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/				
each	...	...		3 0
Futūn-ush-Shām of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	...		3 6
Ditto of Āzādī, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	...		1 8
Haft Āsmān, History of the Persian Masnawī, (Text) Fasc. 1	...	...		0 12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	...		4 8
Iqbāl-nāmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	...		1 2
Isābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	...	...		38 4
Maāsir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10;				
Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12;				
Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ /6/ each	...	...		13 2
Maghāzi of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	...		1 14

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

Muntakhabu-t-Tawārikh, (Text) Fasc. 1-15 @ /6 each ...	Rs. 5	10
Muntakhabu-t-Tawārikh, (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each ...	... 12	0
Muntakhabu-l-Lubāb, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each ...	... 7	2
Ma'āsir-i-'Ālamgiri, (Text), Fasc. 1-6 @ /6/ each ...	... 2	4
Nukhbatu-l-Fikr, (Text) Fasc. 1 ...	... 0	6
Nizāmī's Khiradnāmāh-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each ...	... 1	8
Riyāzu-s-Salātin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...	... 1	14
Ditto Ditto (English) Fasc. 1-5 ...	... 3	12
Tabaqāt-i-Nāṣiri (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each ...	... 10	8
Ditto Index ...	... 1	0
Tārikh-i-Firūz Shāhi of Ziyāu-d-din Barni (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each ...	... 2	10
Tārikh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each ...	... 2	4
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each ...	... 3	0
Wis o Rāmin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...	... 1	14
Zafarnāmāh, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /6/ each ...	... 6	6
Tuzuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 ...	... 0	12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/ each ...	... 20	0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No. ...	...	...
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/per No. to Non-Members.	...	...
<i>N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>		
4. Journal and Proceedings, N.S., Vol. I, Nos. 1-10, 1905, @ 1.8 per No. to members and Rs. 2 per No. to non-members. ...	...	...
5. Memoirs Vol. I, No. 1, 4, 5, @ 1/8 to non-members and to members ...	1	2
Ditto No. 2 @ 1/ Ditto Ditto ...	0	12
Ditto No. 3 @ 2/ Ditto Ditto ...	1	8
6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 ...	3	0
A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ...	4	0
Theobald's Catalogue of Reptiles in th Museum of the Asiatic Society (Extra No., J.A.S.B., 1868) ...	2	0
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1875) ...	4	0
7. Anīs-ul-Musharrāḥin ...	3	0
8. Catalogue of Fossil Vertebrata ...	3	0
9. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal ...	3	8
10. Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each ...	32	0
11. Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāzi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ...	2	0
12. Khizānatu-l-'ilm ...	4	0
13. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each ...	40	0
14. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ...	18	0
15. Sharaya-ool-Islām ...	4	0
16. Tibetan Dictionary, by Csoma de Kőrös ...	10	0
17. Ditto Grammar " " ...	8	0
18. Kaṣmīraqabḍāmṛta, Parts I and II @ 1/8/ ...	3	0
19. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson ...	1	0
20. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kāsmir, by M. A. Stein, Ph.D., Jl. Extra No. 2 of 1899 ...	4	0
21. Persian Translation of Hāji Baba of Ispahan, by Hāji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott. ...	10	0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-33 @ 1/ each ... 33 0
 Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

12-10-06.

Books are supplied by V.P.P.

11 Box 6
Indk 2/21

UNIVERSITY LIBRARY
MAY 30 1908
CAMBRIDGE, MASS.

BIBLIOTHECA INDICA:

A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1154.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।

सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPANČĀ KATHĀ
OF
SIDDHARŚI.

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.
FASCICULUS XI.

~~~~~
CALCUTTA :
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1907.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. BERNARD QUARITCH,

15, PICCADILLY, LONDON, W., AND MR. OTTO

HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

* Advaita Brahma Siddhi, Fasc. 2, 4 @ /10/ each	...	Rs. 1	4
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
* Agni Purāṇa, Fasc. 3-14 @ /10/ each	...	7	8
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	14	6
* Anu Bhashya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	2	8
Aphorisms of Sāṅdilya, (English) Fasc. 1 @ 1/-	...	1	0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3	12
* Atharvana Upanishad, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	2	8
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3	2
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	11	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-2 @ 1/- each	...	2	0
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
* Bhamati, Fasc. 4-8 @ /10/ each	...	3	2
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3	2
Brahma Sutra, Fasc. 1 @ /10/ each	...	0	10
Bṛhaddēvatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
Bṛhaddharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3	12
Bodhicaryāvatāra of Cāntideva, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
Çatadūṣaṇi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	11	14
Çatasāhasrika-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	7	8
* Çaturvarga Çhintāmaṇi, Vols. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10, Vol IV, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	36	4
Çlokavartika, (English) Fasc. 1-5 @ 1/4/ each	...	6	4
* Çrauta Sūtra of Āpastamba, Fasc. 6-17 @ /10/ each	...	7	8
Ditto Çāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4 @ /10/ each; Vol 4, Fasc. 1	...	10	0
Çrī Bhāṣhyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
Dān Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Gobhiliya Grihya Sutra, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	7	8
Kala Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4	8
Kathā Sarit Sūgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	17	8
Kūrma Purāṇa, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	5	10
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	3	0
* Lalitavistara, Fasc. 3-6 @ /10/ each	...	2	8
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	6	14
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12 Vol. III, Fasc. 1-4 @ /10/ each.	...	15	10
Manuṭikā Saṅgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	9	0
* Markandeya Purana, Fasc. 4-7 @ /10/each	...	2	8
* Mimāṃsā Darçana, Fasc. 3-19 @ /10/ each	...	10	10
Nyāyavārtika, Nyāyavārtika, Fasc. 1-6 @ /10 each	...	3	12
ta, Vol. Īrūkta, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	5	0
ra, Fasc. Çotisāra, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	5	0

कामिनीसदयागन्ददासको जलभीरुकः ।
 चण्डकर्मा मृदुस्वाम्ने मेघे जातो भवेन्नरः ॥
 अपमृत्युर्भवेत्तस्य किञ्चाष्टादशवत्सरे ।
 पञ्चविंशतिपर्षन्तवर्षे वापि कथंचन ॥
 भ्रष्टाभ्यां पुनर्जीविच्छतमेकं क्षियेत वा ।
 कृत्तिकास्वर्धराचेऽसौ चतुर्दशां च मङ्गले ॥
 भोगी दाता शुचिर्दशः स्रूतगण्डी महागलः ।
 तेजस्वी रागवज्रलः कण्ठरोगी सुपुत्रकः ॥
 सविज्ञासगतिः सत्यो ज्ञाञ्जनी स्कन्धगण्डयोः ।
 एवं गुणगणोपेतो वृषे जातो भवेन्नरः ॥
 स समानां शतं जीवेत्पञ्चविंशतिको यदि ।
 भ्रष्टेषु तुष्यद्दानस्य मरणं रोहिणीवृषे ॥
 पुष्टाङ्गो वृष्टिलोचस्य मैथुनासक्तमानवः ।
 धनाढ्यः करुणोपेतः कण्ठरोगी जनप्रियः ॥
 गान्धर्वनाम्बुशुभ्रलः कीर्तिभागी गुणोत्कटः ।
 गौरो दीर्घः पटुर्वाचि मिथुनोद्धतमानवः ॥
 जले तस्यापमृत्युः स्वादत्सरे किल षोडशे ।
 अग्नीतिको क्षियेतासौ पौषमासे जलानले ॥
 कार्ष्णसारो धनी शूरो धर्मिष्ठो गुह्यवत्सलः ।
 शिरोरोगी महाबुद्धिः कृत्तिकाङ्गः कृतवेदकः ॥
 प्रवासशीलः कोपान्धो बाह्ये दुःखी सुमित्रकः ।
 मृतमृत्यो मनाम्बकः कर्कटोद्धतमानवः ॥

पतनेन क्षियेतासौ वर्षाणां विग्रंतौ नरः ।
 अग्रीतौ वा पुनः पौषे मृगशीर्षे स्थिते निग्नि ॥
 चमी मानी क्रियायुक्तो वत्सलो मद्यमांसयोः ।
 देशभ्रमणशीलश्च विनीतः श्रौतभीरुकः ॥
 क्षिप्रकोपी सुपुत्रश्च जननीजनकप्रियः ।
 व्यसनी प्रकटो लोके सिंहे जातो मनुष्यकः ॥
 पञ्चाशत्को क्षियेतासौ यदि वा श्रतिको मधौ ।
 मघासु जीवितं मुञ्चेत्पुण्येषु शनैश्चरे ॥
 विज्ञासिनीजनाङ्गाददायको धनपूरितः ।
 दाता दक्षः कविर्दृढभावे धर्मपरायणः ॥
 सर्वलोकप्रियो नायकान्धर्वव्यसने रतः ।
 प्रवासशीलः स्त्रीदुःखी कन्याजातो भवेन्नरः ॥
 चिंशत्को क्षियते शस्त्राञ्जलाद्वा यदि वा पुनः ।
 अग्रीतौ मूलनक्षत्रे वैशाखे बुधवासरे ॥
 अस्थानरोषणो दुःखी स्फुटभाषी क्षमान्वितः ।
 सलाहसललक्ष्मीको गृहे दर्शितविक्रमः ॥
 वाणिव्यदक्षो देवानां पूजको मित्रवत्सलः ।
 प्रवासी सुहृदामिष्टस्तुलाजातो भवेन्नरः ॥
 क्षियेत विंशतौ कुक्षपातादिभ्योऽथवा पुनः ।
 अग्रीतावनुराधासु ज्येष्ठे मङ्गलवासरे ॥
 बाह्यप्रवासी क्रूरात्मा शूरः पिङ्गललोचनः ।
 परदाररतो मानी मिठुरः स्वजने जने ॥

साहसवापलक्ष्मीको जगन्धामपि दुष्टधीः ।
 धूर्तचौरोऽफकारभी वृश्चिकोद्भूतमागवः ॥
 स चेषौराहिग्रस्त्राञ्चो धियेताष्टादशान्द्रकः ।
 पञ्चविंशतिको वापि ततो जीवति सप्ततिम् ॥
 शूरः सद्यो धिया युक्तः सात्त्विको जगन्मन्दनः ।
 शिष्यविज्ञानसंयुक्तो धनाञ्चो वरभार्यकः ॥
 मानी चारिचसंपन्नो लक्षिताक्षरभाषकः ।
 तेजस्वी खूलदेहस्य कुलप्रो धनुजातकः ॥
 स चोत्पत्तिदिनाञ्चो चेन्मिथेताष्टादशे दिने ।
 ततो जीवति वर्षाणां किलासौ सप्तसप्ततिम् ॥
 कुजनेष्टो वग्नः स्त्रीणां पण्डितः पारदारिकः ।
 गीतज्ञो लाङ्कनी गुह्ये पुचाञ्चो माख्यवत्सलः ॥
 धनी त्यागी सुरूपस्य ग्रीताक्षुर्भूरिवान्धवः ।
 परिचिन्तितसौख्यस्य संजातो मकरे नरः ॥
 धियते विंग्रतौ गोचेत्ततः शूलेन सप्ततौ ।
 ग्रनेक्षरे भाद्रपदे जीवितं स विमुञ्चति ॥
 दाताससः कृतप्रस्य गजेन्द्रतुरगस्त्रनः ।
 ग्राहूरकुचिर्निर्भीको धनभागी सग्रन्तिकः ॥
 सान्धदृष्टिसक्तो हस्ते मानविद्याकृतोद्यमः ।
 पुण्याञ्चः खेहक्षीनस्य कुम्भे जातो भवेक्षरः ॥
 स चेद्दष्टादशे वर्षे व्याघ्रेण न हतस्ततः ।
 जीवेद्ग्रीतिं वर्षाणां चतुर्भिरधिकां नरः ॥

गम्भीरचेष्टितः शूरः पटुवाक्यो नरोत्तमः ।
 कोपप्रञ्चारणश्रेष्ठो न त्यागी बन्धुवत्सलः ॥
 गान्धर्ववेदको नित्यं सेवकश्चेतरे जने ।
 गच्छति त्वरया मार्गं भीने जातो मशुष्यकः ॥
 तदेवं देव ये प्रोक्ता मेघादीनां गुणा मया
 एते पूर्वं स्मृशिक्षेभ्यः सर्वज्ञेन निवेदिताः ॥

तथाहि ।

ज्योतिर्ज्ञानं निमित्तं च यच्चान्यदपि तादृशम् ।
 अतीश्रियार्थं तच्छास्त्रं सर्वं सर्वज्ञपूर्वकम् ॥
 ततोऽपि व्यभिचारः स्यात् केवलं नरदोषतः ।
 विभागं हि न जानीते शास्त्रस्याप्यश्रुतो नरः ॥

एवं च स्थिते ।

क्रूरघर्षैर्न दृष्टास्येद्वलवन्तश्च राशयः ।
 ततोऽभीषां गुणाः सत्या नान्यथेत्यवधारय ॥

ततो जीमूतराजेनोक्तं । एवमेतन्नास्त्यच सन्देहः । सम्यगा-
 वेदितमार्थेण । ततः परिपूष्य दानसम्मानादिना प्रहितः सिद्धार्थः ।
 प्रतिष्ठितं च महानन्दपुरःसरं समुचितसमये मम घनव्यह्न इति
 नाम । इतश्चास्ति तस्य जीमूतनृपतेः कनिष्ठो भ्राता नीरदो नाम ।
 तस्य पद्मा नाम महादेवौ । चापि तस्मिन्नेवावसरे दारकं प्रसूता ।
 प्रतिष्ठितं तस्याकसक इत्यभिधानं ।

ततोऽहं लाञ्छितोऽत्यन्तं च च नीरदनन्दनः ।
 क्रमेण सुखसन्दोहेस्तत्र वृद्धिसुपागतौ ॥

क्रीडितं च समं तेन बाह्ये धूष्यादिना मया ।
पिष्टव्यपुत्रभावेन न जातो विरहः क्वचित् ॥

ततश्च ।

कौमारे वर्तमानस्य भवितव्यतया तथा ।
साधं तेनाकलङ्केन मम मैत्री नियोजिता ॥
जातः परस्परं स्नेहो निर्भिष्यं गाढमावयोः ।
एकोपाध्यायहस्ताच्च गृहीताः सकलाः कलाः ॥
तथा च ललमानोऽहमकलङ्कस्य सुन्दरि ।
प्राप्तौ क्रमेण तावच्छं मकरध्वजमन्दिरम् ॥
स चाकलङ्को बाह्येऽपि कौमारे धौवनेऽपि च ।
लघुकर्मतया धन्यो न स्पृष्टो दुष्टचेष्टितैः ॥

किं तर्हि

प्रशान्तमूर्तिः पुण्यात्मा विनीतो देवपूजकः ।
प्रियवादी स्त्रियोऽत्यन्तं निर्मलीमसमानसः ॥
स्तोकरामः प्रकृत्यैव विकाररहितः सदा ।
अज्ञातपरमार्थोऽपि तत्त्ववेदीव भासते ॥
ततः सुसाधुसम्पर्काद्भद्रकस्तत्रिषेवकः ।
व्याख्यानश्रवणाम्नातः कुञ्जलोऽसौ जिनागमे ॥
तथापि स्नेहभावेन मया साधं दिने दिने ।
सोऽकलङ्कस्तदा भद्रे विलसत्येव लीलया ॥

अथान्यदा मया नीतः प्रभाते स विचक्षणः ।
मनोहारिणि लीलार्थमुद्याने बुधनन्दने ॥

ततो ममोपरोधेन क्रीडित्वा प्रहरदयम् ।
 अथ मध्याह्नकालेऽसौ प्रस्थितो गृहसंमुखम् ॥
 मयोक्तमत्र विश्रम्य मन्दिरे काननान्तरे ।
 ततो गेहे गमिष्यावः स्त्रीयतां चणमाचकम् ॥
 ततोऽकलङ्कस्तच्छ्रुत्वा मामकं वचनं तदा ।
 उद्यानमध्यभागस्थे प्रविष्टो जिनेश्वरम् ॥
 तत्राभिष्टूय सद्गता भगवन्तं जिनेश्वरम् ।
 निर्गतेन मया सार्धं दृष्टास्येन सुसाधवः ॥
 ते च तत्राष्टमीं मत्वा स्त्रीकीचवसतेस्तदा ।
 आगता लोकनाथस्य वन्दनार्थमुपोषिताः ॥
 ततस्ते विधिवत्सर्वे वन्दित्वा भुवनेश्वरम् ।
 बहिः सिद्धान्तसूत्राणि गुणयन्ति पृथक् पृथक् ॥
 परस्परं स्थिता दूरे स्थिरा निर्मलकान्तयः ।
 बहिर्दीपसमुद्रेषु चन्द्रा इव महाधियः ॥
 अत्यन्तसुन्दराकारा यथेष्टफलदायिनः ।
 तदानीं ते विराजन्ते कल्पपादपञ्चिभाः ॥

ततोऽभिहितमकलङ्केन । कुमार घनवाहन पद्म पद्मेने
 सुनयो भगवन्तो मकरकेतना इव रूपेण दिनकरा इव तेजस्वितया
 सुरशिखरिण इव स्थिरतया सागरा इव गम्भीरतया महर्द्धि-
 सुरकुमारा इव लावण्यसमुदयेन दृश्यन्ते । तत् किं पुनर्भग-
 वताममीषामेवंविधगुणयोगेन भुवनराज्योचितानामपीदृशामत्यन्त-
 दुस्तरकष्टचर्यापहणे कारणमभूदिति सकौतुकं नञ्चेतः । तदेहि

तावत् पृच्छामोऽमृन्मुनिपुङ्गवान् भगवतः प्रत्येकं यथा किं कस्य
वैराग्यकारणमिति । मथोक्तं । एवं भवतु ॥

ततो गतावेकस्य मुनेः समीपं । वन्दित्वाकलङ्गेन पृष्टोऽसौ
मुनिः । भदन्त किं ते वैराग्यकारणमिति । मुनिराह । भद्राकर्णथ ।
लोकोदरे ग्रामे वास्तव्यः कुटुम्बिकोऽहं । तत्र च ग्रामे राचौ
समन्ताद्भग्नं प्रदीपनकं । प्रसर्पितं धूमवितानं । प्रवृद्धो ज्वालाकलापः ।
समुत्प्लवितो वंशस्फोटरवः । समुत्थिता लोकाः । संजातः कोला-
हलः । इदन्ति विम्भरूपाणि । धावन्ति महेलाः । आरारख्यन्ते
ऽम्बाः । क्रोगन्ति पङ्गवः । किलिकिसायन्ते पिङ्गाः । सुष्णन्ति
तस्कराः । दहन्ते सर्वस्वानि । परिदेवन्ते कृपणाः । सर्वथा
संजातममातापुत्रौघमिति । ततस्तादृशे समस्ते ग्रामजनदाहिनि
प्रदीपनके विषुद्धः कश्चिदेको मन्त्रवादी । स चोत्थाय स्थितो
ग्राममध्यवर्तिनि गोचरक्रे । हतमनेनात्मकवचं । विहितं रेखया
विश्रासं मण्डलं । आहता महता शब्देन ते ग्रामेयकलोकाः ।
यथागच्छत धूममथ तदीयमण्डले प्रविशत येन न दन्दहन्ते
भवतां सर्वस्वानि शरीराणि च । ततस्तथा पूत्कुर्वतस्तस्य वचन-
माकर्ण्य केचित्कल्पतमा लोकास्तत्र तदीयमन्त्रमण्डले प्रविष्टाः ।
शेषाः पुनश्चान्ता इव मत्ता इव हतहृदया इवात्मवैरिका इव
घृष्टहृता इव तस्मिन्नेव तथाविधे प्रदीपनके दहमानेषु तथा
सर्वस्वेषु प्रक्षिपन्ति दण्काडभारान् विध्यापयन्ति घृतभृतघटकैः ।
ततस्तौसौर्मण्डलस्यैः प्रोक्ताः । भो भो भद्रा नाथमस्य प्रदीपनकस्य
प्रश्नमोपायः । किं तर्हि धूममिदं जलेन वा विध्यापयत अथ

वानेन महात्मना विरचिते मन्त्रमण्डले प्रविशत येनेदं प्रशाम्यति
 भवतां यथास्मद्गृहेषु प्रशान्तं । ते तु लोकास्तप्तेषां वचनं केचिन्ना-
 कर्षयन्ति केचिद्वधधीरयन्ति केचिदुपहसन्ति केचिदुमुष्टयन्ति
 केचिद्विबभ्रन्ति केचिन्नतिकूलयन्ति केचित्ताग्रप्रति ह्ययन्ति केचित्प्रह-
 रन्ति । ततस्ते मण्डलस्था लोकाः क्षितास्ताग्रप्रति भौनेन । केचित्तु
 पुण्यभाजस्तेषां वचनं कुर्वन्ति । ततो ममापि तथाभव्यतया
 प्रतिभातं तप्तेषां मण्डलस्थानां लोकानां सम्बन्धि वचनं । प्रहृष्टो
 ऽहमुत्सृत्य तत्र मण्डले । दृष्टास्ते मया ग्रामीणलोकाः प्रबलपवन-
 प्रेरणादतिभरीभूतेन तेन प्रदीपनकेन बलादारटन्तो दह्यमानाः ।
 ते तु मण्डलस्था लोकाः कियन्तोऽपि प्रव्रजिताः । ततोऽहमपि
 तेषां मध्ये प्रव्रजित । तदिदं भद्र मम वैराग्यकारणमिति ॥

ततो हृष्टोऽकलहस्येतया चलितो द्वितीयसुनेरभिसुखं । न बुद्धो
 भया कथानकभावार्थः । ततः पृष्टो मयाकलहः । यथा कुमार

किमनेन तवाख्यातमीदृग् वैराग्यकारणम् ।

इदं चाकर्ण्य सहसा किं वा हृष्टोऽसि चेतसा ॥

अकलह्नेनोक्तं । आकर्षय ।

योऽयं लोकोदरो ग्रामो मुनिना भो निवेदितः ।

यत्र वास्तव्यको श्लेष स संसारः प्रतीयताम् ॥

राचिरेव सदा तत्र महामोहतमोमथी ।

रागद्वेषाग्निना तस्यां नित्यलग्नं प्रदीपनम् ॥

धूमोऽत्र तामसो भावः स अत्र तत्र प्रसर्पति ।

ज्वालाकलापसंकाशो राजसो भाव उच्यते ॥

अन्यच्च । तत्र संसारप्रदीपनके

समुत्सृजन्ति कलहा वंशस्फोटरवैः समाः ।
 रागद्वेषाग्निगोत्तमाः समुत्तिष्ठन्ति जन्तवः ॥
 ते च क्रोलाहसं तत्र कुर्वन्थेव सुदाहणम् ।
 क्रन्दन्ति विभारूपाभाः कषायास्त्रिततापिनः ॥
 अशुद्धलोभासंज्ञासु धावन्थेता महेस्तिकाः ।
 अन्धा इव रटन्वच मूर्खा रागाग्नितापिताः ॥
 जानन्तोऽपि क्रियाहीना नराः क्रोगन्ति पङ्कवः ।
 सदा किलिकिलायन्ते नास्तिकाः त्रिद्वयस्त्रिभाः ॥
 मुष्णन्ति धर्मसर्वस्वं नृणामिन्द्रियतस्कराः ।
 तथात्मगेहसाराणि दहन्ते रागवक्रिणा ॥
 केषिन्तु परिदेवन्ते तद्गृहा कृपणा इव ।
 किं कुर्मः शक्यते नेदं विध्यापयितुमीदृशम् ॥
 तदेवमीदृशं भद्रं सदा गाढविसंखलम् ।
 भवप्रदीपनं रौद्रं साधुना तेन वर्णितम् ॥
 परस्परं हि लोकानां तत्र चाता न विद्यते
 अमातापुत्रकं तेन कारणेन निवेदितम् ॥
 मन्त्रवादी पुनस्तत्र विबुद्धः परमेश्वरः ।
 सर्वज्ञस्तेन चोत्थाय विहितं तीर्थमखलम् ॥
 तच्च शोचन्द्रकाकारे मध्यलोके प्रकाशितम् ।
 कृतात्मकवपेणैव रूपमन्त्रस्य रेखया ॥
 आह्वानं जीवलोकानां धर्मदेशनया कृतम् ।

उक्ताहिताश्च ते तेन तीर्थहन्मन्मवादिना ॥
 ततः केचिन्महासत्त्वा भव्याः कक्षाण्भागिनः ।
 श्रुत्वा भगवतो वाक्यं स्त्रितास्तत्तीर्थमण्डले ॥
 ते केवलमतिस्तोका क्षतस्तो भवचारिणाम् ।
 अन्नमभागे वर्तन्ते ते च कुक्ताः प्रदीपनात् ॥
 अन्धे पुनर्महामूढा रागदेषाग्निदीपितम् ।
 विध्यापद्यन्ति विषयैस्तत्संसारप्रदीपनम् ॥
 बद्धाः पुष्कलापादौ कुर्वन्ति धनसञ्चयम् ।
 तदिदं दृष्टकाष्ठानां भारैर्गाढं विवर्धनम् ॥

तथा ।

मायासोभमदक्रोधान् कुर्वन्ति सततं जनाः ।
 स एष दृतकुम्भानां प्रक्षेपस्तस्य वर्धकः ॥
 तीर्थमण्डलमध्यस्थैर्न तिष्ठन्ति निवारिताः ।
 नापि प्रशमतोद्येन तत्ते विध्यापयन्त्यहो ॥
 प्रवेशं च न कुर्वन्ति तत्र सत्तीर्थमण्डले ।
 नाकर्षयन्ति तदाक्यमुपहासादि कुर्वते ॥
 केचिदेव प्रबुध्यन्ते यथायं सुनिसत्तमः ।
 प्रबुद्धो वचनात्तेषां प्रविष्टस्तोर्थमण्डले ॥
 दृष्टास्थानेन ते लोकाः संसारोदरचारिणः ।
 रागदेषाग्निनात्यन्तं दह्यमानाः सुविह्वलाः ॥
 अग्निद्व्याध्यवसायाख्याः पवनः प्रेरयत्यलम् ।
 तत्र लोकोदरघाने तं रागदेषपावकम् ॥

ततः सोऽतिभरौभूतो जीवान् ग्रामेयकानिव ।

दृष्ट्यारटतोऽमीषां मुनीनां पश्यतामपि ॥

यत्पुनरनेन मुनिनाभिहितं यथा ते तु मण्डलस्था लोकाः
क्वियन्तोऽपि प्रव्रजितास्ततोऽहमपि तेषां मध्ये प्रव्रजितः तद्गद्ग
घनवाहन वक्रोक्तिगर्भमवगन्तव्यं । मथोक्तं । कुमार कषमीदृशौ
पुनरत्र वक्रोक्तिः । अकलङ्केनोक्तं ।

सत्तौर्धमण्डले तत्र यतो लोकास्तुर्विधाः ।

साधवः श्रावकाः साध्यः श्राविकाश्च व्यवस्थिताः ॥

ततः प्रव्रजितास्तत्र क्वियन्तोऽपि न शेषकाः ।

एषोऽपि च मुनिस्तेषां मध्ये प्रव्रजितः स्फुटम् ॥

तदेवमीदृशं भद्रं वक्रोक्त्वा तेन साधुना ।

प्रदीपनकमुद्दिष्टं चाह वैराग्यकारणम् ॥

इदं च सकलं बुद्धं यच्चमत्कारकारणम् ।

मया कथयतोऽस्यैव दृष्टोऽहं तेन चेतसा ॥

चिन्तितं च मया भद्रं सत्यमेतन्मुनेर्वचः ।

सतां सदा प्रदीप्तो हि भवो वैराग्यकारणम् ॥

तथाहि ।

प्रदीपनकदाहेन दाहयन्तीह मानवाः ।

आत्मानं ये जडास्तस्मान्निस्सरन्ति महाधिपः ॥

अन्यथा ।

श्रावयोः प्रतिबोधार्थमिदमेतेन साधुना ।

प्रदीपनकमुद्दिष्टमात्मवैराग्यकारणम् ॥

तथाहि किल ।

प्रदीपनकसङ्गाग्ने संसारे दह्यमानयोः ।
 युवधोरपि युक्तं हि प्रवेष्टुं तीर्थमच्छले ॥
 भावतोऽप प्रविष्टानां धन्यानां तीर्थमच्छले ।
 रागद्वेषाग्निना दाहो न समस्ति कदाचन ॥
 एतच्च रोचते मद्यं सुनेराकूतमुत्तमम् ।
 तुभ्यं किं रोचते नेति न जाने चनवाहन ॥
 ततो मयाकलङ्कस्य तच्छ्रुत्वा वचनं तदा ।
 मौनमाश्रम्यितं भद्रे पापपूरितचेतसा ॥

अपान्तरे द्वितीयस्य सुनेर्मूलं मया सह ।
 सोऽकलङ्कस्तदा प्राप्तो विहितं तस्य वन्दनम् ॥
 पृष्टस्त्वावसरे साधुः किं ते वैराग्यकारणम् ।
 सुनिराह यथा सौम्य समाकर्ण्य च श्राम्यतम् ॥
 आपानकं मया दृष्टं मद्यपानपरावणम् ।
 तदेव मम संजातं भद्रे वैराग्यकारणम् ॥
 मदाघूर्णितसर्वाङ्गस्यैषां मत्तपासकः ।
 आसं ततः कपोपेतेर्ब्राह्मणैः प्रतिबोधितः ॥

अकलङ्केनोक्तं ।

धातुगापानकं तङ्को भवांस्तत्र यथा स्थितः ।
 ये च ते ब्राह्मणाः सर्वमेतदाख्यातुमर्हसि ॥

सुनिनीतं ।

अनेकवृत्तवृत्तानामगन्तजनसङ्कुलम् ।

यथास्त्रितं तदापानं को हि वर्षयितुं क्षमः ॥
 तथापि खेयतः किञ्चित्स्वरूपं नरोत्तम ।
 पुरतो वर्षयिष्यामि तत्सम्यगवधारय ॥

तद्यथा ।

ब्रह्मभेदवरासवतुष्टज्जं वरभाज्जराजि विषिचसुरम् ।
 श्रितिनिरञ्जश्चित्तसञ्चयकं जगमोदनकारणसत्सरकम् ॥
 मदिरामदधूर्णितसर्वज्जं ब्रह्मसासविलासविकासकरम् ।
 लसदुद्भटबोलाविगानपरं कृततालमहारवरासगतम् ॥

अन्यच्च ।

प्रौढमगोरमकान्तज्जनाख्यं गाढमदोद्गुरयोषिदुपेतम् ।
 आदिनिवेशविहीनमगमं लोकनभोभिधभूमिनिविष्टम् ॥
 वादितमर्दलकोटिसकाख्यं वैष्णिकनादविवर्धिततोषम् ॥
 वंशविरावससुद्धतवोद्गं वोद्गविघोषितगोचसहस्रम् ॥

एवं च ।

नर्तनगानविलासजपानैः खादनदानविभूषणमानैः ।
 संततभावरसैः समुपेतं लोकसमस्तकृतिकारणमेतत् ॥

तदेवं सर्वसामपौयुक्तं दर्शितविधमम् ।

आपानकं मया भद्र तच्च गित्यं निषेवितम् ॥

ल्लोके नास्ति तदास्यर्थं नापि तत्संविधानकम् ।

यत्तथापानके सौम्ये न मया प्रबिलोकितम् ॥

अनन्तास्तत्र विद्यन्ते ये लोका मद्घूर्णिताः ।

न खेष्टन्ते न भाषन्ते चिन्तयन्ति न किञ्चन ॥

न च संख्यवह्वारं ते कंचित्कुर्वन्ति लौकिकम् ।
 मृतमूर्द्धितरूपेण सदा तिष्ठन्ति केवलम् ॥
 अनन्ताश्चापरे लोकाः सद्रूपाकारधारकाः ।
 किं तु ते लोककार्याणि विदधत्यन्तरान्तरा ॥
 तथान्ये तादृग्ना एव मदिरामदघूर्णिताः ।
 असंख्यास्तत्र विद्यन्ते नरा भोः पार्थिवादथः ॥
 अन्ये पुनरसंख्याता निर्भरं मद्यपायिनः ।
 न जिघ्रन्ति न पश्यन्ति नापि शृण्वन्ति किंचन ॥
 लुठन्तः केवलं भ्रूमावाराटीसुञ्चमानकाः ।
 लिङ्गानि जिह्वया किंचिन्मदेन हतमानसाः ॥
 तथापरे पुनस्तत्र लोका जिघ्रन्ति किंचन ।
 न शृण्वन्ति न पश्यन्ति तेऽप्यसंख्याः प्रकीर्तिताः ॥
 अन्ये तु लोचनोन्मेषात्पश्यन्तोऽपि पुरःस्थितम् ।
 नाकर्षयन्त्यसंख्याता मदाघूर्णितचेतनाः ॥
 संख्यातीताः पुनर्भद्र लोकास्तथापरे मथा ।
 मदिरामददोषेण लक्षिताः शून्यमानसाः ॥
 अन्ये पुनरसंख्याता दृष्टाः प्रस्यष्टचेतनाः ।
 केवलं तेषु दुर्मद्यं सदाकालमवस्थितम् ॥

ततश्चैते

विद्यन्ते भद्र भिद्यन्ते पाच्यन्ते ह्यष्टवैरिकैः ।
 परस्परमदाभाताः क्षुर्वन्ते तीव्रवेदनाः ॥
 असंख्याः पुनरन्येऽपि लोकास्तत्र विस्त्रोकिताः ।

आपानके मया सौम्य मदिरोद्द्वान्तचेतसः ॥
 नास्ति तेषामकर्तव्यं बिभ्रतां पशुरूपताम् ।
 आराटीसोऽपि युञ्जन्ति गच्छन्ति जननीमपि ॥
 धर्माधर्मं न जानन्ति सर्वकार्याणि कुर्वते ।
 अत्यक्तघोषास्त्रिष्ठन्ति लोलमाना महीतले ॥
 केचिदुत्प्लुत्य गच्छन्ति मदिरान्धा विहायसा ।
 केचिज्जले निमज्जन्ति नितरां मदनिर्भराः ॥

अन्यच्च ।

तेऽपि कुर्वन्ति दुर्मद्यं युध्यन्ते च परस्परम् ।
 सङ्गन्ते तीव्रदुःखानि मद्यं सर्वापदां पदम् ॥
 तथान्ये तत्र विद्यन्ते संख्यातीता मनुष्यकाः ।
 ते पुनर्द्विविधा ज्ञेया गाढमत्तास्तथेतरे ॥
 अत्र ये गाढमत्तास्तो लोलमाना भुवस्तले ।
 वान्तं पित्तं शङ्खमूर्धं भक्षयन्ति वराककाः ॥
 इतरे भद्रं संख्येयास्तो पुनर्मदिरातुराः ।
 युध्यन्ते वज्र वस्त्रान्ते नृत्यन्त्युच्चैर्दधन्ति च ॥
 गायन्ति वज्र भाषन्ते पर्यटन्ति निरर्थकम् ।
 लुठन्ति भृत्यो धावन्ति विलासोत्सासतत्पराः ॥
 मलाविलानि जाम्बालस्रैश्चपूर्णानि योषिताम् ।
 युञ्जन्ति वक्त्रनेत्राणि आचरन्त्यसमञ्जसम् ॥
 अनेकविम्बोकपरा मातापित्रादिमारणम् ।
 अनार्थकार्यचौर्यादि सर्वं ते कुर्वन्ते नराः ॥

मृच्छन्ते राजपुरुषैः सहन्ते तीव्रवेदनाः ।
 मद्यास्त्रैव विरव्यन्ते मार्षमाणा अपि स्फुटम् ॥
 अन्ये पुनरसंख्यातास्तुर्द्वन्द्ववस्थिताः ।
 लोकाः सन्ति मदाध्याताः सदा कलकलप्रिधाः ॥
 वेणुवीणाकसं गीतं नाटकप्रेक्षणानि च ।
 विद्यासास्त्रैर्वनिर्वाणा नोपगन्तव्यन्ति तत्पुरः ॥
 तेऽपि नृत्यन्ति वस्त्रान्ते हसन्पुष्पै रदन्ति च ।
 सार्धं तेऽप्यात्मघोषाभिः कुर्वन्त्यात्मविडम्बनम् ॥

किं च ।

मदिरामददोषेषु श्लोकेभ्योर्गर्वविह्वलाः ।
 सतुष्टयेऽपि ते लोकाः सदुःखाः सुखमानिनः ॥
 संख्याताः पुनरन्येऽच संख्यापानकवर्तिनः ।
 ये नो पिबन्ति तन्मद्यं मध्यस्थाः परमासते ॥
 ततश्चे तेन लोकेन सततं मद्यपायिना ।
 अपिबन्तोऽभिधीयन्ते ब्राह्मणा इत्यसूयया ॥

तथा ।

तस्मादापानकादन्ये बहिर्भूता मद्याधियः ।
 अनन्ता भद्र विद्यन्ते लोकास्ते मदवर्जिताः ॥
 आपानकं हि पश्यन्तस्माद्दृशं ते विसंखुलम् ।
 तस्मान्मुक्ताः प्रमोदन्ते निर्वाधाः सततोत्सवाः ॥

इतश्च ।

आद्येषु भद्र लोकेषु स्थित्वाहं मदघूर्णितः ।
 सुदञ्चितस्ततः प्राप्तो द्वितीयेषु कथंचन ॥
 ततस्तेषु पुनः स्थित्वा तथैव मदघूर्णितः ।
 गतस्तृतीयलोकेषु सुठञ्जुदामसौलया ॥
 स्थित्वा तेष्वपि भूषांसं काष्ठं मद्येन विह्वलः ।
 गतस्तुर्धलोकेषु ततोऽहं मदिरातुरः ॥
 एवं च वे मया पूर्वं कथितास्ते चथोदग्र ।
 लोकभेदाः समासेन स्वरूपेण च वर्णिता ॥
 तेषामाद्यस्य यो भेदो यौ च पर्यन्तवर्तिनौ ।
 एतन्नयं विमुच्यार्हं शेषभेदेषु हिण्डितः ॥
 दशापि ते मया भेदा भद्रापानकवर्तिनः ।
 अमन्तवाराः पापेन भूयो भूयो निषेविताः ॥

ततश्च ।

वान्तपिन्ताशुषिक्षेण्मूषजाम्बालपिच्छिसे ।
 श्रतिबीभत्सदुर्गन्धे तत्रापानकभूतसे ॥
 कश्चिन्नुठन् कश्चिद्रिङ्गन् कश्चित्सर्पञ्चितस्ततः ।
 अन्तिष्ठञ्जिपतञ्जुचैरारटन्मद्यवेगतः ॥
 इमञ्जुयन् रुदन् धावन् युध्यमानो जनैः सह ।
 आस्फोत्समानो बलिभिः कुत्समानः क्षणे क्षणे ॥
 प्रहारवर्जरो देहे दुःखलक्षैः प्रपीडितः ।
 एवं विचरितस्तत्र भद्रार्हं बह्वशस्तदा ॥

अन्यदा दृष्टोऽहं तैरापानकमध्यस्थैर्ब्राह्मणैः । संजाता तेषां

भगवतां ममोपरि कष्टा । चिन्तितमेतैः । यथा । अयं मद्यदोषेण
भूरि दुःखमनुभवति वराकः । ततः कथंचित्कारयामोऽसुं मद्यविरतिं
येन यथा वयं सुखिनः संपञ्चास्तथायमपि सुखितो भवति । ततो
विहितस्त्रैर्मम प्रतिबोधनार्थं यत्नः । अहं तु मदिरामदाघूर्णितः
पूक्नुर्वतामपि तेषां न किंचिञ्चेतयामि अलम्बचेतमस्य पुनः पुनः
पर्यटामि तेषु सर्वेषु लोकभेदेषु । बह्व्यो वदतां पुनः कश्चित्तेषां
ब्राह्मणानां दत्तो मया ऊंकारः । ततस्तावत्तैर्धत्तितं यावदपगतो
मे मदिराघस्तरकः । समासादिता चेतना । दत्तं प्रतिवचनं । ततः
कश्चितास्त्रैर्मम मद्यदोषाः । प्रत्यायितोऽहं । कारितो मद्यविरतिं ।
संजातोऽहमपि तादृशो ब्राह्मणः । ते तु ब्राह्मणाः सर्वेऽपि
प्रव्रजिताः । ततोऽहमपि तेषां मध्ये प्रव्रजितः । केवलं न जीर्यति
ममाद्यापि निःशेषं मद्याजीर्णं । तदपि प्रव्रज्यथा जरयिष्यामि ।
तदिदं भद्रं मम वैराग्यकारणमिति । तदेवं भद्रेऽष्टशतसङ्केते
यावदिदमावेदयति स साधुस्तावदकलङ्कस्य किमनेन निवेदितमिति
प्रवृत्तो विमर्शः । ततो विचारयतः संजातं जातिस्मरणं । स्मृतं
पूर्वभवाभ्यस्तं श्रुतं । ततो लक्षितो मुनिवचनस्य भावार्थः । प्रमुदितो
मनसा । वन्दितो मुनिवरः । प्रवृत्तस्तृतीयमुनेरभिसुखं ।

पूर्ववत्पुनः पृष्ठो मया यथा किमनेनाख्यातमिति । ततो-
ऽभिहितमकलङ्केन । भद्रं घनवाहनं अथमपि संसार एवापानक-
रूपतथानेन मुनिनात्मनो वैराग्यकारणमित्याख्यातः । तथाहि ।
सत्यमापानकरूप एवायं हन्त संसारो वर्तते । यतोऽत्र वृत्ता
वर्तन्ते वर्त्यन्ति शानन्ता वृत्तान्ताः । मत्तपालकायनोऽचानन्ता जीवाः ।

विविधमद्यायतेऽष्टविधं कर्मप्रकृतिजालं । विशेषतः पुनरासवायन्ते
 कषायाः । सरकायन्ते नोकषायाः । सुरायन्ते घातिकर्माणि ।
 विचित्रभाजनायन्ते आयूंषि । तदाधारतया चषकायन्ते जन्तु-
 ग्ररौराणि । कर्ममद्योपयोगहेतुतया नीलनीरजायन्ते तेषु हृषी-
 काणि तद्विभूषकतया । लौख्यहेतुतया च घूर्णन्ते कर्ममद्यमत्ताः
 सर्वेऽमी जन्तवः । कुर्वन्ति रासविलासलासविकासहासविम्बोकादि-
 कलकलं । मर्दलायन्तेऽच कलहाः । कंसालकायन्ते सगसगायन्तः
 खलजनाः । वीषायन्ते दुःखितजनपरिदेवनानि । वंशरवायन्ते
 सशोकलोककवणकूजितानि । सुगुग्दशब्दायन्त आपद्गतजनतिमिति-
 माचितानि । कंसिकायन्ते प्रियविप्रयोगादौ जनदेन्यदृष्टितानि ।
 वोद्द्रवन्दायन्ते गाढमञ्जतया मूर्खलोकाः । कमनीयनरायन्ते विनुधाः ।
 प्रौढखलनायन्ते तदाप्सरसः । अनादिनिधनं चेदं संसारापानकं
 सदा निविष्टं लोकाकाशभूमौ युक्तं नर्तनगानविस्मयनखादगपान-
 दानमानविभूषणादिभिः समस्तभावेर्षोल्याभिवृद्धिकारणं जडानां
 विरागताहेतुर्विवेकिनां । ये चामेन मुनिना तचापानके अयोद्ग्र-
 भेदा लोकाः कथितास्तोऽच जीवा द्रष्टव्याः । तथाहि । प्रथमं
 प्रतिपादितस्वावदसांख्यवहारिको जीवराशिः । तदग्नरं निवेदिताः
 सांख्यवहारिका वनस्पतयः । ततः कथिताः पृथिव्यग्नेजोवायवः । ततो
 दग्निता द्वीन्द्रियाः । ततो निर्दिष्टास्त्रोन्द्रियाः । ततो वर्षितासत्तु-
 रिन्द्रियाः । ततः प्रख्यापिता असंश्लिपस्त्रेन्द्रियाः । ततः प्रकीर्तिता
 नारकाः । ततः संगीताः पञ्चेन्द्रियतिर्यञ्चः । तदग्नरमुद्दिष्टाः
 संमूर्द्धनजगर्भजभेदेन द्विविधा मनुष्याः । ततः प्रकाशितासत्तुर्नि-

काथवर्तिनो देवाः । ततः प्रकाशिता ब्राह्मणा इति वाचोयुक्त्वा
 संयतमनुष्याः । ततः संग्रहिताः संसारापानकाद्बहिर्भूता भगवन्तो
 मुक्तात्मानः । उद्योतितं सर्वेषां सम्बन्धि संख्याप्रमाणं । जिगदितं
 खेग्रोद्देशतो लक्षणं । सूचितानि तेषां सम्बन्धौनि विविधसंविधान-
 कानि । अभिहितस्य स तदा तन्मध्ये कर्ममद्यपानेन मुनिनात्मा ।
 आख्यातमर्षाव्यवहारिकजीवराशिमध्ये प्रथममात्मनोऽवस्थानं ।
 प्रकटितमनन्तकाशात्कथंचित्ततो निर्गमनं । तदनन्तरमाविर्भावितः
 सांध्यवहारिकवनस्पतिव्यात्मनो निवासः । ततो ध्याकृतं दृश्यस्वपि
 स्थानेषु भूयो भूयः पर्यटनं । निषिद्धमर्षाव्यवहारिकसंयतमनुष्य-
 मुक्तात्मसु गमनं । विस्फारितास्तेषु दृश्यसु स्थानेष्व्यात्मनः संभविव्य-
 स्तीन्द्रदुःखविडम्बनाः ।

तदेवं भद्र संसारो महापानकसन्निभः ।

आत्मनो दुःखहेतुस्य मुनिना तेन दीपितः ॥

यत्तु तैर्ब्राह्मणैः पश्चाद्दृष्टोऽहं प्रतिबोधितः ।

यत्नेनेत्यादि तत्सर्वं युज्यमानमुदाहृतम् ॥

तथाहि ।

अनादिभवभावस्य तत्स्रभावत्वयोगतः ।

उल्लङ्घ्याद्यास्वतीतासु तथा कर्मस्थितिव्यसम् ॥

भूयो भूयः सुसाधूनां सम्पर्कोऽपि नरादिषु ।

प्राप्ते द्रव्यश्रुते भूरिवाराघर्षणघूर्णनात् ॥

यन्नावाप्नोति सम्यक्त्वं न ज्ञानं नापि सन्नियाम् ।

जीवः सुसाधुमध्येऽपि कर्ममद्येन घूर्णितः ॥

सोऽयं घस्तरको भद्र घोरो भूरिभवावहः ।
 येन विश्रान्तचित्तोऽयं बभ्रुमीति पुनः पुनः ॥
 समखेष्वनुकूलेषु ततः काष्ठादिहेतुषु ।
 राधावेधीपमं भद्र जीवोऽयमतिदुर्लभम् ॥
 सहस्रं बभ्रुमवाप्नोति कर्मघनिं सुदारुणम् ।
 निर्भिद्य शूभभावेन कदाचित्कश्चिदेव हि ॥
 सुसाधुना द्वाणानां भो जीवं पूत्कुर्वतामसम् ।
 धर्मदेशनया बोधः सोऽयं जङ्कार उच्यते ॥
 दर्शनं मुक्तिवीचं च सम्यक् तन्नवेदनम् ।
 दुःखान्महासुखारम्भः पर्यायास्तस्य कीर्तिताः ॥
 सति चास्मिन्मधौ धन्यः सम्यग्दर्शनसंयुतः ।
 तत्त्वब्रह्मपूतात्मा रमते न भवोदधौ ॥
 स पश्यत्यस्य यद्रूपं भावतो बुद्धिचक्षुषा ।
 सम्यक् कास्त्रानुसारेण रूपं नष्टाचिरोनवत् ॥
 तद्दृष्ट्वा चिन्तयत्येवं प्रभ्रान्तेनात्मरात्मना ।
 भावगर्भं यथाभावं परं संवेगमाश्रितः ॥

यदुत

जन्ममृत्युजरात्याधिरोगशोकाद्युपद्रुतः ।
 क्लेशाय केवलं पुंसामहो भौमो भवोदधिः ॥
 सुखाय तु परं मोक्षो जन्मादिक्लेशवर्जितः ।
 भयशक्त्वा विनिर्मुक्तो व्याधाधार्जितः सदा ॥
 हेतुर्भवस्य चिन्सादिर्दुःखाद्यन्वयदर्शनात् ।

मुक्तेः पुनरहिंसादिर्वाधाविनिवृत्तितः ॥
 बुद्धेवं भवनेर्गुण्यं मुक्तेषु गुणरूपताम् ।
 तदर्थं चेष्टते नित्यं विशुद्धात्मा यथागमम् ॥
 दुष्करं बुद्धसत्त्वानामनुष्ठानं करोत्यसौ ।
 मुक्तौ दृढानुरागत्वात्कामीषु वनितान्तरे ॥
 उपादेयविशेषस्य न च सम्बन्धप्रसाधनम् ।
 दुनोति चेतोऽनुष्ठानं तद्भावप्रतिबन्धतः ॥
 ततश्च दुष्करं तत्र सम्यगास्तौष्यते यदा ।
 अतोऽन्यदुष्करं न्यायाद्देशवस्तुप्रसाधनम् ॥
 व्याधिघ्नस्यो यथारोग्यलेग्रमासादयन् बुधः ।
 कष्टेषुपक्रमे धीरः सम्यक्प्रीत्या प्रवर्तते ॥
 संसारव्याधिना यस्तस्यद्विज्ञेयो नरोत्तमः ।
 ग्रमारोग्यसत्त्वं प्राप्य भावतस्तदुपक्रमे ॥
 प्रवर्तमान एव च यथाशक्ति स्थिराग्रयः ।
 शूद्रं चारिषमासाद्य केवलं लभते क्रमात् ॥
 ततः स सर्वविद्भूत्वा भवोपपादिकर्मणः ।
 ज्ञानयोगात्सत्त्वं कृत्वा मोक्षमाप्नोति शाश्वतम् ॥
 सत्साधुगुरुसंपाद्या सेवं कल्याणमात्मिका ।
 प्रायेण चास्य जीवस्य यतः प्रोक्तं मनीषिभिः ॥
 किं तत् ।
 साधुसेवा सदा भक्ता नैषी सत्त्वेषु भावतः ।
 आत्मीययद्दमोक्षस्य धर्महेतुप्रसाधनम् ॥

उपदेशः शूभो नित्यं दर्शनं धर्मचारिणाम् ।
स्नाने विनय इत्येतत् साधुसेवाफलं महत् ॥

तथा ।

नैर्घो भावयतो नित्यं शूभो भावः प्रजायते ।
ततो भावोदकाच्छन्नोर्देषाग्निरुपशाम्यति ॥

तथा ।

अशेषदोषजननी निःशेषगुणघातिनी ।
आत्मीयपदमोक्षेण दृष्ट्वा हि विनिवर्तते ॥
एवं गुणगणोपेतो विशुद्धात्मा स्थिराग्रयः ।
तत्त्वविद्धिः समाख्यातः सम्यग्धर्मश्च साधकः ॥
ततोऽनेनापि सुनिना ब्राह्मणाकारधारकैः ।
अहं बोधित इत्युक्तं साधुभिः करुणापरैः ॥
ततोऽसुनानुसारेण यद्नेन कथानके ।
प्रागुक्तं तत्स्वयं योष्यं स्पष्टवाक्त्राभिधीयते ॥

अपि च ।

कर्ममश्ररताः सर्वे भद्राविरतजन्तवः ।
भवापानकमध्येऽपि साधवस्तत्पराङ्मुखाः ॥
तैरेव यत्नतः साधुः कर्ममस्याञ्जिवारितः ।
ततः प्रव्रजितो जात इदं वैराग्यकारणम् ॥
प्रव्रथ्यथा च तत्कर्म मद्याजीर्णमयं मुनिः ।
जरथिला भवापानाद्दहिर्भूतो भविष्यति ॥

किं च ।

न बुद्धमीदृशे स्नातुमावशोरपि पिच्छले ।
 संसारापानत्रे भद्र दुःखदे चमवाहन ॥
 ततोऽऽह्वीतसङ्केते भद्रे तप्तादृशं वषः ।
 आकलङ्कं न मेऽद्यापि बोधकारणतां मतम् ॥
 स्थितोऽहं मौनमात्मस्थं शून्यारथे सुनिर्घया ।
 अथाकलङ्कः संप्राप्तो मुनेर्मूखं मया सह ॥
 तदंष्ट्रियुगलं नत्वा भक्तिपूरितचेतसा ।
 ततः शृष्टोऽकलङ्केन सोऽपि वैराग्यकारणम् ॥
 तेनोक्तमदृष्टो मे आतो वैराग्यकारणम् ।
 तदाकर्णाकलङ्केन चेतसा परिचिन्मितम् ॥

अथे ।

यादृशं सुनिषा पूर्वं प्रदीपकमीरितम् ।
 आपानकं च तन्नूनमरघट्टोऽपि तादृशः ॥
 अथोक्तमकलङ्केन तदानौ स्थितबन्धुरम् ।
 निवेदथ महाभाग तं मम प्रकटाचरेः ॥
 सुनिनोक्तं मया दृष्टः सोऽरघट्टो नरोत्तम ।
 नित्यं बुद्धो वदन्नुच्चैः संपूर्णो भवनामकः ॥
 रागद्वेषमनोभावमिच्छादर्शननामकाः ।
 चत्वारः कर्षकास्तत्र ते च सारथयो मताः ॥
 महामोहः पुनस्तत्र सर्वशौरपतिः स्मृतः ।
 सोऽरघट्टो वदत्यस्य प्रतापेन महात्मनः ॥
 विनापि चारीपानीयं वेगवन्तो बलोद्धृताः ।

कषायसंज्ञकास्तत्र बलीवर्दास्तु षोडश ॥
 शास्त्रशोकभवाद्यास्तु निपुणाः कर्मकारकाः ।
 जुगुप्सारत्यरत्याद्यास्तेषां च परिचारिकाः ॥
 दुष्टयोगप्रभादाख्यं तत्र तुम्हद्वयं महत् ।
 विद्यासोपानविष्णोरूपास्तचारकाः स्मृताः ॥
 पापाविरतिपानीयपूर्णाऽदुष्टतल्लः सदा ।
 तत्रासंयतजीवास्त्यः क्रूपो दृष्टो भयङ्करः ॥
 पापाविरतितोयौघमग्नपूरितरेचितम् ।
 सुदीर्घं जीवसोकाख्यं षटीयग्लमुदाहृतम् ॥
 मरणाख्यैः पुनर्मित्यं वक्ष्ये विभाव्यते ।
 पट्टिकाषट्शङ्करैर्दूरादपि विवेकिभिः ॥
 अज्ञानमलिनात्माख्यो ज्ञेयस्तत्र प्रतीच्छकः ।
 दृढं मिथ्याभिमानाख्यं तस्य दार्पटिकं मतम् ॥
 संक्लिष्टचित्तता नाम तत्र निर्वाहणी मता ।
 भोगलोलुपता नाम कुख्या तत्रातिदोर्घिका ॥
 जन्मसन्तानसंज्ञं तु तत्र यावमुदाहृतम् ।
 अपरापरजन्माख्यास्तत्र केदारका मताः ॥
 कर्मप्रकृतिजात्याख्यं तत्र बीजमुदाहृतम् ।
 तस्यैवपरिणामाख्यो वापकस्तस्य कीर्तितः ॥

ततश्च ।

उग्रं तेनारघहेन सिक्तं निष्पत्तिमागतम् ।
 सुखदुःखादिसस्यौघजनकं तदुदाहृतम् ॥

वेचनाथं पुनस्तस्य सदोत्साहपरावणः ।
 पागान्तिकोऽख्यसद्बोधो महामोहनिष्पितः ॥
 तदेवं सर्वधामणीसंयुक्ते षततन्त्रने ।
 भवारघट्टे तत्राहं प्रसुप्तः सुचिरं स्थितः ॥

इतश्च ।

धोऽयं सुनिवरो भद्र दृश्यते ध्यानतत्परः ।
 दूरवर्ती महाभागो गुह्यरेष ममाधुना ॥
 अनेन तत्र सुप्तोऽहं गाढसंमूढचेतनः ।
 कृपापरीतचित्तेन यत्नतः प्रतिबोधितः ॥
 ततः संदर्शितोऽनेन समस्तोऽपि यथास्थितः ।
 भवारघट्टो मे भद्र ततस्त्रेदं निवेदितम् ॥

यदुत

स्वामी त्वमस्य सर्वस्य फलभोक्ता न संग्रहः ।
 जन्तो भवारघट्टस्य किं न जानासि मूढक ॥

केवलं

अमन्तदुःखसन्तानहेतुस्ते नात्र संग्रहः ।
 जन्तो भवारघट्टोऽयं ततस्त्रेमं परित्वज ॥

मयोक्तं ।

यथा त्यक्तो भवत्येष बाधो तन्मे निवेदय ।
 मुनिनोक्तं महासत्त्व प्रव्रज्या गृह्यतामियम् ॥
 एनां भागवतीं दीक्षां ये गृह्णन्ति नरोत्तमाः ।
 भावतस्तैः प्रहीणोऽयमरघट्टो भवत्यस्यम् ॥

ततस्तथेति भावेन प्रतिपद्य सुनेर्वचः ।
 कृतं मवेदं मे भद्रं ज्ञातं वैराग्यकारणम् ॥
 ततोऽकलङ्कस्तच्छ्रुत्वा तं सुनिं प्रत्यभाषत ।
 भद्रं वाह संपन्नं तव वैराग्यकारणम् ॥
 कस्य वा न भवत्येष सकर्णस्य विरक्तये ।
 भवारघटो जीवस्य दृष्टिगोचरतां गतः ॥

ततोऽभिमन्य तं सार्धं वन्दित्वा भक्तिनिर्भरः ।
 सोऽकलङ्को मया सार्धं तुर्यसाध्वन्तिके गतः ॥
 अथ वन्दनकं कृत्वा मम बोधविधित्तया ।
 शृष्ट्येन महाभागः सोऽपि वैराग्यकारणम् ॥
 सुनिराह वयं चङ्गा नामारूपाः कश्चिन्मते ।
 तिष्ठामस्तत्र चायातमस्तद्गङ्गं कुटुम्बकम् ॥
 अनेकमानुषैर्युक्तं पञ्चमानुषतन्मितम् ।
 अस्माभिः प्रतिपन्नं तत्किञ्चेदं हितवत्सलम् ॥
 शत्रुरूपं च तद्गङ्गं वर्तते परमार्थतः ।
 ततस्तेन कृतं पितृं सादरं ह्यचभोजनम् ॥
 अथाविज्ञातसङ्गावास्त्रिभोजनसोऽसुपाः ।
 ते ह्यत्रा भक्षणाज्जाता नितरां पूरितोदराः ॥
 तत्र तैर्मानुषैस्तादृङ्मन्त्रयोगैर्विनिर्मितम् ।
 भोजनं खेन तज्जातं सन्निपातस्य कारणम् ॥
 तद्योन्मादकरं भद्रं जीर्यमाणं भवत्यक्षम् ।
 केषाञ्चित्तत्र चङ्गाणां तदन्नमतिदाहणम् ॥

ततो निरद्वुगसका जिह्वासंजातकण्ठकाः ।
 कण्ठे घरघरायन्तो नष्टसंज्ञाः सुविह्वलाः ॥
 कश्चिन्नापार्तिदग्धाङ्गाः कश्चिच्छीतार्तिबाधिताः ।
 कश्चिदुद्भ्रान्तचित्तत्वात्सोत्थमाना भुवस्तथे ॥
 सन्निपातवशादन्ये दृष्टैवार्दवितर्दकम् ।
 कश्चिज्जगद्गगायन्ते ते ह्याषाः श्रोत्र्यतां गताः ॥
 ये त्स्मृताः समापन्नासद्वा भोजनभक्षणात् ।
 ते देवमुनिसङ्गानां मिन्दां कुर्वन्ति पापिनः ॥
 सपन्ति विपरीतानि कुर्वन्ते दुष्टचेष्टितम् ।
 सदोपश्रुतचित्तानां किं स्यान्नेषां हि सुन्दरम् ॥
 अन्यत्सर्वेऽपि ते ह्याषाः पशुवन्नष्टधर्मकाः ।
 विषधारितवन्मूढा जाता भोजनदोषतः ॥

ततश्च ।

थोऽयं स्नाध्यायपूतात्मा दृश्यते मुनिपुङ्गवः ।
 महावैद्यकग्राह्यस्व विद्यतेऽतिशयो महान् ॥
 ततोऽहं भद्र चट्टानां तेषां मध्ये कथंचन ।
 सन्निपातातिमूढात्मा दृष्टोऽनेन महात्मना ॥
 ततः कण्ठ्यानेन सन्निपातो निजौषधैः ।
 ममापनीतो जातोऽहं मनाग् विस्मृतेतनः ॥
 ततो मे ह्याचसंसर्गादुन्मादोऽप्यभवत्तदा ।
 सोऽप्यनेन महायत्नादपनीतो महात्मना ॥
 ततस्यायं महाभागो बृहदा मां स्वस्वमानसम् ।

सन्नाप्तं सन्निपातार्थं चट्टन्दमदर्शयत् ॥
 दृष्टाच्च ते मया ह्याषाः कूजन्तो घूर्णमानकाः ।
 प्रलापिनः सुदुःखार्ता गाढं जातं च मे भयम् ॥

सुनिनोक्तं ।

भद्र भोजनदोषेषु त्वमप्येवंविधोऽभवः ।
 विद्यते किञ्चिदद्यापि तवाजीर्णं ग्ररीरके ॥
 ततो मदुपदिष्टं चेत्त्वं क्रियां न करिष्यसि ।
 भूयोऽप्येवंविधो भद्र दुःखयसो भविष्यसि ॥
 ततः प्रत्ययसम्पत्तेर्भयाच्च सुनिनोदिता ।
 गृहीतेषु मया दीक्षा भोजनाजीर्णग्रोधनी ॥

अधुना तु ।

यां चासुपदिष्टयेषु क्रियां मे सुनिपुत्रवः ।
 तां तामहं करोम्युच्चैरिदं वैराग्यकारणम् ॥
 ततोऽकस्मिन्कालात्प्राप्ता प्रीतिविष्कारितेषुः ।
 वन्दित्वा तं सुनिं भूयः प्रवृत्तोऽन्यं सुनिं प्रति ॥

मयोक्तं ।

न विज्ञातं मयाद्यापि वयस्य सुनिभाषितम् ।
 सम्यगेतदतो यत्त्वं मद्गमाख्यातुमर्हसि ॥

अकस्मिन्कालेनोक्तं ।

अनेनापि सुनीन्द्रेण संसारो घनवाहन ।
 दृष्टश्चट्टमठाकारः स चेत्त्वं मे निवेदितः ॥
 अथःप्रसाकासद्वागा नामाहपाद्य जन्तवः ।

परस्परमसंबद्धासृष्टप्रायाः प्रकीर्तिताः ॥

तथाहि ।

नामीषां विद्यते माता न पिता न च बान्धवाः ।

न धनं परमार्थेन च्छिद्यच्छोरा हि जन्तवः ॥

तेषां च जीवसृष्टाणां संसारमठवर्तिनाम् ।

आगच्छत्येव तद्गणं बन्धहेतुकुटुम्बकम् ॥

विचिन्वास्तु च विद्यन्ते भूर्यासो बन्धहेतवः ।

तेषां संप्रहकाः पञ्च तनु मानुषपञ्चकम् ॥

यतः ।

प्रमादो योगमिथ्याले कषाद्याविरती तथा ।

एत एव हि जन्तूनां पञ्च बन्धस्य हेतवः ॥

अनादिमोहसामर्थ्याद्भातीदं हितवत्सखम् ।

सदैव जीवसृष्टाणां बन्धहेतुकुटुम्बकम् ॥

अरातिरूपमेतच्च वर्तते भद्रं देहिनाम् ।

तथाप्यस्य न जानन्ति स्वरूपं मन्दबुद्धयः ॥

निवर्तयति तत्कर्म च्छात्रभोजनसन्निभम् ।

विचिन्वं सरसं जीवसृष्टलौक्यविधायकम् ॥

तस्मात्सामोहमन्त्राद्यं ज्ञानावरणयौगिकम् ।

बन्धहेतुकुटुम्बेन ढौकितं कर्मभोजनम् ॥

जीवच्छात्राः समासाद्य मोहादत्यन्तलोलुपाः ।

आत्मानं पूर्यन्त्युच्चैस्ते न जानन्ति चायतिम् ॥

ततश्च तद्विपाकेन यदज्ञानं सुदारुणम् ।

अनभिग्रहमिथ्यात्वसञ्चिपातः स कीर्तितः ॥

ततोऽमी जन्तवस्तेन मिथ्याज्ञानमयेन महातमोरूपेण भाव-
सञ्चिपातेन सञ्चिपन्नाः सन्तः काष्ठवत्सृष्टचेतना भवन्त्येवेन्द्रियाव-
स्थार्या । अव्यक्तघोषतया घरघरायन्ते दीन्द्रियदर्शार्या । इतश्चेतस्य
लोक्षन्ते घीन्द्रियत्वावसरे । झणझणायन्ते च चत्सुरिन्द्रियरूपतया ।
अर्दवितर्दकं चेष्टन्ते असंज्ञिपञ्चेन्द्रियाकारेण । आलज्जासं झगझगा-
यन्ते गर्भजपञ्चेन्द्रियाकारधारितया । निरद्वगलका इव वर्तन्ते
अपर्याप्तकावस्थासु । आविर्भूतजिह्वाकण्ठका इव विसंश्लुक्ता दृश्यन्ते
विविधदुःखविधुरतया । बाध्यन्ते तीव्रतापेन नरकेषु । पीद्यन्ते
तेष्वेव शीतार्तिवेदनतया । न चेतसन्ति किंचिद् भूतपशुभावमापन्नाः ।
सुडसुडसुडसन्ति स्वप्नमनुष्यभावाः । अवष्टभ्यन्ते महामोहनिद्रया
देवावस्थार्या । नष्टधर्मसंज्ञा जायन्ते सर्वावस्थासु ।

तदेवं भद्र जीवानां कर्मभोजननिर्मितः ।

मिथ्याज्ञानतमोरूपः सञ्चिपातः सुदारुणः ॥

येषां पुनर्जन्तूनां नारकतिर्यङ्गरामरभवेषु विवर्तमानानाम-
कल्याणभाजनतया संजातो मनसि सर्वज्ञशासनविपरीतोऽभि-
निवेशः तदग्रेण घैर्गृहीतो रागदेषमोहकलुषितः परमात्मा प्रति-
पन्न एकान्तमित्यः क्षणिको वा सर्वगतो वा पञ्चभूतात्मको वा
ध्यामाकतण्डुलादिरूपो वा आत्मा अङ्गीकृताः सृष्टिवादादयः कृतः
शेषतत्त्वानामपि विपर्यासः तेषां जन्तूनां तदभिगृहीतमिथ्यादर्शन-
कर्मभोजनसामर्थ्यजनितसुखाद् इत्युच्यते । यतस्तेनोपप्लुतचित्तास्ते
प्रसन्नपत्नीव सन्मार्गदूषणेन हसन्तीव तपोनिष्ठवेन नृत्यन्तीव यथेष्ट-

चेष्टाचारितोपदेशेन वल्गुन्मीव नास्त्रात्मा नास्ति परलोको नास्ति
पुष्टं नास्ति पापमित्यादि भाषमाणाः इदन्मीव सर्वज्ञमतञ्चैर्जिरा-
क्रियमाणा गायन्ति च निजतर्कदण्डोच्चकान् घोषयन्तः । एवं च
क्षिते ।

इति नर्तनवल्गुनगानपरा हसनप्रविज्ञापधरोदनकाः ।

ननु भद्र भवन्ति जिनेन्द्रमतादिपरीतदृशो यद्गुरुपधराः ॥

अन्यच्च ।

सर्वेऽमी जन्तवः कर्मविषयेन चारिताः ।

विमष्टधर्मसंज्ञासु वर्तन्ते नाच संग्रहः ॥

यस्योक्तं मुनिगानेन यथायं मुनिपुङ्गवः ।

महुर्द्वैधके शास्त्रे कृतगाढपरिभ्रमः ॥

कृपापरीतचित्तेन सञ्जिपातात्सुदारुणात् ।

मोक्षितोऽहं ततोऽनेन मुनिना निजभेषजैः ॥

घटमानमिदं भद्र यतोऽमी मुनिपुङ्गवाः ।

सिद्धान्त वैद्यकाकारे भवन्त्येव कृतभ्रमाः ॥

ततः समस्तजन्तूनां संसारोदरचारिणाम् ।

प्रत्येकं सचयन्त्येते स्वरूपं मुनिसत्तमाः ॥

ततश्च ।

कर्मभोजनजन्येन सञ्जिपातेन पीडितम् ।

तं जीवलोकासुलोक्य भवन्ति कल्पापराः ॥

चिन्तयन्ति च ते धन्याः कथमेते वराककाः ।

संसारकोशनिर्मुक्ता भविष्यन्तेऽथ देहिनः ॥

एत एव सुसाधूनां निन्दाक्रोशनताडनम् ।
आचरन्तोऽपि न क्रोधकारणं भवजन्तवः ॥

तथाहि ।

ये कर्मसन्निपातेन वराका गाढपीडिताः ।
मिथ्यालोभादसंतप्ताः स्त्रप्रापविषभूर्णिताः ॥
सदा दुःखभराक्रान्ता नष्टसङ्घर्मचेतनाः ।
परायत्ताः प्रकुर्वन्ति निन्दाक्रोशनताडनम् ॥
तेषामुपरि कः कोपं विदधीत विचक्षणः ।
सते हि चारनिक्षेपं कुर्वन्ति न कृपापरः ॥

किं च ।

न केवलं कृपास्थानं कर्मवेष्टितजन्तवः ।
विवेकिनां भवोद्देगकारणं च भवन्ति ते ॥

तथाहि ।

एतानेवंविधान् दृष्ट्वा जीवान् संसारचारिणः ।
सन्मत्तमत्तसद्भागान् भावतः सन्निपन्नकान् ॥
सन्धे मनुष्यभावेऽपि जिनेन्द्रमतवेदकः ।
सकर्णकोऽत्र को नाम रज्येत भवचारके ॥
ततोऽयं गुह्या भद्र कथणादृतचेतसा ।
स्वकर्मसन्निपातातो बोधितो मुनिपुङ्गवः ॥
स एव हि महावैद्यो येनायं ह्यत्रसन्निभः ।
साधुः स्वस्वीकृतो भद्र वचनानृतभेषजैः ॥

यच्चोक्तं ।

ततो मे ह्याचसंसर्गादुन्मादोऽप्यभवत्तदा ।

सोऽप्यनेन महायत्नादपनीतो महात्मना ॥

तदेवं बोद्धव्यं । यदुत

आभिपद्यिकमिथ्यात्वे विधायाबुधबोधनम् ।

महाअक्षरकाकारे नाशिते गुरुणास्य भोः ॥

ततस्तीर्थिकसम्यर्काज्जातमुन्मादसन्निभम् ।

आभिपद्यिकमिथ्यात्वं गुरुणा तदपि क्षतम् ॥

ततस्सहमठाकारः सम्यग्भावस्थितस्य भोः ।

सर्वः संसारविस्तारो गुरुणास्य प्रकाशितः ॥

दृष्टास्ततोऽमुना जीवास्सृष्टा इव पुरोदिताः ।

उन्मात्ताः सन्निपाताताः कर्मभोजनदोषतः ॥

गाढं दुःखभराक्रान्तान् कूजतो घूर्णमानकान् ।

प्रलापिनस्य तान् दृष्ट्वा जातमस्य महाभयम् ॥

ततोऽभिहितो निजगुह्यरनेन मुनिना । यदुत

क्षतुर्गतिकसंसारे त्वयामी दर्शिताः स्फुटम् ।

ममोद्देशकरा नाथ दुःखिताः सर्वजन्तवः ॥

गुरुणोक्तं ।

घादृशा दुःखसन्दोहयस्तास्त्राणविवर्जिताः ।

दृश्यन्तेऽमी तथा पूर्वमभृद्गद्ग भवानपि ॥

विद्यते च तवाद्यापि कर्माजीर्णं शरीरके ।

विधेहि त्वमतस्तस्य जरणार्थं मम क्रियाम् ॥

अथ त्वं मामिकामेनां सत्त्वियां न करिष्यसि ।

ततो भ्रूषोऽपि संसारे दुःखघ्नो भविष्यसि ॥
 ततः श्रुत्वा गुरोर्वाक्यं प्रव्रज्या पारमेश्वरी ।
 ऋद्धीतामेन सुनिना सत्क्रियं च प्रवेवित्त ॥
 तत्कर्मभोजनाजीर्णं अरघ्येष तिष्ठति ।
 सुनिनेदं ममाख्यातं भद्रं वैराग्यकारणम् ॥

किं च ।

न केवलमयं साधुराजीर्णं बाधितः ।
 वयं च बाधितास्तेन संसारे घनवाहन ॥
 ततः संग्राह्यं मनुष्यमवयोरपि बुध्दये ।
 दीक्षाविधानतः कर्तुं कर्माजाजीर्णग्रोधनम् ॥
 अहं तु पापभारेण भूरिणाच्छादितस्तदा ।
 आकलङ्कं वचो मोहाद्वाजीगण्मीदृशम् ॥

अथैवं भाषमाणोऽसौ मया सार्धसुदारधीः ।

अकलङ्को गतः साधोः पञ्चमस्याङ्घ्रिसन्निधौ ॥
 ततः प्रणम्य तं साधुं श्रुत्वा तद्गुणदेवनाम् ।
 प्रस्तावे प्रश्रितः सोऽपि तेन वैराग्यकारणम् ॥
 सुनिराह ममाख्यातं सूरिणैकं कथानकम् ।
 तदेव मम संजातं भद्रं वैराग्यकारणम् ॥

अकलङ्केनोक्तं ।

यत्तप्ते नाथ संपन्नं तदा वैराग्यकारणम् ।
 तदेवानुग्रहं हृत्वा कथ्यतां मे कथानकम् ॥
 सुनिनोक्तं । आकर्षय ।

वसन्तपुरवास्तव्याञ्चत्वारः प्रीतिनिर्भराः ।
 सार्थवाहसुताः केचित्परस्परवयस्यकाः ॥
 अनेकावर्तसत्त्वौघभयकोटिषमाकुलम् ।
 सञ्चयित्वा समुद्रं ते रत्नद्वीपे परागताः ॥
 चार्ह्यौग्यो हितज्ञस्य मूढसेति यथाक्रमम् ।
 तेषां नामानि जानीहि यथार्थानि नरोत्तम ॥

इतश्च ।

सर्वेषां रत्नराशौनामाकरस्तदुदाहृतम् ।
 रत्नद्वीपं विना पुण्यैर्दुष्प्रापमतिमुन्दरम् ॥

किं तु ।

तत्रापि न विनोपायं प्राप्यन्ते रत्नराशयः ।
 को हि ह्यस्यं विना भुङ्क्ते पुरोवर्त्यपि भोजनम् ॥

एवं च स्थिते ।

स चार्हस्तत्र तद्वीपे शेषाकाञ्चाविवर्जितः ।
 रत्नपददणवाणिज्यं कुर्वते शूद्रद्विमानसः ॥
 आवर्जयति तस्मोकास्मानोपायैर्विचक्षणः ।
 विधत्ते रत्नराशौनां सञ्चयं च दिने दिने ॥
 तथा च वर्तमानस्य तस्य निश्चितचेतसः ।
 अकालहीनं बोद्धित्यं रत्नपूगेन पूरितम् ॥
 जानाति च स रत्नानां गुणदोषपरीक्षणम् ।
 विधातुं न च तस्यास्ति कामनादौ कुद्वहसम् ॥
 ततः स चार्हज्ञानिन सदाचारपरायणः ।

तत्र दीपे गतो भद्र संजातः स्वार्थसाधकः ॥
 योग्योऽपि कुर्वते किञ्चिदाण्डिच्यं रत्नकाम्यया ।
 केवलं विद्यते तस्य कौतुकं कागनादिषु ॥
 जानीते योऽपि रत्नानां गुणदोषविचारणम् ।
 कर्तुं कुतूहलेनोच्चैः केवलं द्रियते बलात् ॥

ततश्च ।

आरामकाननोद्यानसरोवरदिदृच्छया ।
 भ्रमतोऽहर्निशं तस्य वृथा गच्छन्ति वासराः ॥
 कश्चिदेव भयाच्चारोराजवेष्टिसमागकम् ।
 अनादरेण कुर्वते च रत्नानामुपार्जनम् ॥
 तथापि मिलितान्यस्य भद्रं कालेन भूयसा ।
 तथाविधानि योग्यस्य माणिक्यानि कियन्थपि ॥

केवलं ।

विशिष्टरत्नसम्भारं नादत्तेऽसौ कुतूहली ।
 रत्नदीपेऽपि संप्राप्तः स्तोत्रेण बडु हारयेत् ॥
 हितज्ञस्तु न जानीते स्वयं रत्नपरीक्षणम् ।
 कर्तुं परोपदेशान्तु केवलं लक्षयत्यसौ ॥
 विहारारामविद्यादिदर्शने च महत्तमम् ।
 कुतूहलं हितज्ञस्य रत्नवाणिज्यबाधकम् ॥
 ततोऽसौ रत्नवाण्डिच्यं न करोति प्रमादतः ।
 कुर्वन्पि च मूर्खत्वाद्भूर्तस्तोत्रेण वक्ष्यते ॥
 यतश्चिकिचिकायन्ते शङ्खकाचकपर्दकाः ।

ततस्तद्गृहणोद्युक्तो धूर्तलोकेन वञ्चितः ॥
 रत्नक्षीपेऽपि संप्राप्तः संजायेतास्तार्थकः ॥
 मूढस्य न विजानीते स्वयं रत्नपरीक्षणम् ।
 कर्तुं नापि परेषोक्तं मोहादेश प्रपद्यते ॥
 पद्मखण्डवनोद्यानचिन्मदेवकुशादिषु ।
 तथास्य भद्र मूढस्य विद्यतेऽत्यन्तकौतुकम् ॥

ततश्च ।

• स देष्टि सत्यरत्नानि हिच्छते काननादिषु ।
 गृह्णाति धूर्तहस्ताच्च शङ्खकाषकपर्दकान् ॥
 अथ संभृतबोधित्यः स्वस्थानगमनेच्छया ।
 किं वर्तते मदीयानां मित्राणामिति चिन्तया ॥
 स चारुस्तस्य योग्यस्य तदा मूढसुपागतः ।
 उक्तं चाहं गमिष्यामि मित्र किं वर्तते तव ॥
 योग्यः प्राह न मेऽद्यापि बोधित्यं वत पूर्यते ।
 स्त्रोकान्येवार्जितानीह मया रत्नानि कानिचित् ॥
 चारुणाभिहितं मित्र किं पुनर्महदन्तरम् ।
 ततो योग्येन कथितं सर्वमात्मीयचेष्टितम् ॥
 चारुणोक्तं न युक्तं ते काननादिकुट्टहस्तात् ।
 अनादानेन रत्नानामात्मवञ्चनमीदृशम् ॥
 जानीषे तात रत्नानां त्वमेषां सुखहेतुताम् ।
 तथाप्यनादरं कुर्वन्नात्मनो वैरिकायसे ॥
 चिरादपि न सन्तोषो भद्र ते काननादिषु ।

तद्वरं विहितः स्वार्थः स्वार्थभ्रंशो हि मूर्खता ॥
 प्राप्तोऽसि रत्नद्वीपे त्वं रत्नोपार्जनकाम्यथा ।
 अकुर्वन्नर्जनं तेषामात्मनः किं न लज्जसे ॥
 अतो मद्वचनान्मुञ्च कामनादिकुट्टरक्षम् ।
 कुर्व भद्रं सुरत्नानां सततं समुपार्जनम् ॥
 अन्यथाहं गमिष्यामि संपन्नं मे प्रयोजनम् ।
 एवं विचेष्टमानस्त्वं स्वार्थभ्रष्टो भविष्यसि ॥
 ततश्चेदं वचस्वारोः श्रुत्वा योग्यः स्तमानसे ।
 अत्यन्तलज्जितः स्त्रेण चेष्टितेन प्रभाषितः ॥
 न गन्तव्यं त्वया तावन्महाभाग करोम्यहम् ।
 यदादिशसि तत्सर्वं किं कर्तव्यं ममापरम् ॥
 ततो विमुष्य तत्सर्वं कामनादिकुट्टरक्षम् ।
 स रत्नोपार्जने लज्जो योग्यो वाक्येन धीमतः ॥
 अथ चार्हगतो मूखं हितञ्च ततः परम् ।
 योऽप्युक्तोऽहं गमिष्यामि मित्रं किं वर्तते तव ॥
 ततस्वारोर्हितज्ञेन दर्शितं यदुपार्जितम् ।
 संसंभ्रमेण सहसा तत्काचग्रकक्षादिकम् ॥
 अत्यन्तलोहसारेण कथितं चात्मचेष्टितम् ।
 ततश्चाहः कृपोपेतो हितज्ञं प्रत्यभाषत ॥
 वयस्य वद्वितोऽसि त्वं धूर्तलोकेन पापिना ।
 मुग्धस्त्वं हि न जानीषे कर्तुं रत्नपरीक्षणम् ॥

अन्यच्च ।

रत्नोपार्जनवेपेण रत्नद्वीपमुपेयुषः ।
 न युच्यते च ते कर्तुं काननादिकुट्टहृद्यम् ॥
 तदाकर्ण्य वचस्वारोर्हितज्ञेन विचिन्तितम् ।
 अहो वत्सलता चारोरहो वचनकौशलयम् ॥
 जानात्ययं महाभागः सर्वं यन्मे हिताहितम् ।
 तदेनमेव पृच्छामि यत्कर्तव्यं मयाधूना ॥
 ततः प्रोक्तो हितज्ञेन स चारुर्मिषवत्सलः ।
 नाधुनाहं करिष्यामि काननादिकुट्टहृद्यम् ॥
 रत्नानां गुणदोषाश्च निवेद्यन्तां त्वयाधुना ।
 काचादिपरिहारेण येन तान्यहमाददे ॥
 ततस्त्वदुपदेशेन भूत्वा बोद्धित्यमञ्जसा ।
 त्वया साधं गमिष्यामि प्रतीचक्ष्य नरोत्तम ॥
 चारुणा चिन्तितं योग्यो यथा जातो यथार्थकः ।
 हितज्ञोऽपि तथा नूनं गुणनिष्पन्ननामकः ॥
 ततो निवेदितास्तेन सर्वे रत्नगुणानुषाः ।
 याहितस्य प्रयत्नेन हितज्ञस्तदुपार्जनम् ॥
 ततश्चारुपदेशेन हित्वा सर्वं कुट्टहृद्यम् ।
 काचादिपरिहारेण कुर्वन् सद्गुणसङ्ग्रहम् ॥
 ततः प्रभृति संजातो हितज्ञोऽपि विचक्षणः ।
 स्वयं परीचकस्तेषां रत्नानामर्जने रतः ॥
 अथ चारुर्गतः पार्श्वं तस्य मूढस्य सादरम् ।
 सोऽप्युक्तोऽहं ब्रजिष्यामि मित्रं किं वर्तते तव ॥

मूढः प्राह वयस्य त्वं किं गतेन करिष्यसि ।
 रमणीयमिदं द्वीपं किं न पश्यसि सर्वतः ॥
 पद्मखण्डमृहोद्यानसरोवरविभूषितम् ।
 विहारारामपुष्पाख्यं वनराजिविराजितम् ॥
 तदत्र सुचिरं तावन्मार्गयित्वा परं सुखम् ।
 पश्चात्स्वस्थानगमनं करिष्यामो यथेच्छया ॥
 मृतं मयापि बोधित्य रत्नानां मित्रं वर्तते ।
 ततस्तद्दृष्टितं तेन चारोर्बोद्धित्यमञ्जसा ॥
 अथाचग्रङ्गकोन्मिप्रकाचखण्डादिपूरितम् ।
 तद्दृष्ट्वा चिन्तयत्येवं स चाख्यादचेतनः ॥
 अहो वराकौ मूढोऽयं मूढ एव न संग्रहयः ।
 यस्तः कुतूहलेनोन्मूर्धूतलोकेन वञ्चितः ॥
 तथापि शिचयामीमं यद्येष विनिवर्तते ।
 एवं विचिन्त्य तेनोक्तं चारुणा बुद्धिचक्षुणा ॥
 न युक्तं कौतुकं कर्तुमत्र मित्रं वनादिषु ।
 आत्मवञ्चनमेतद्वि रत्नवाणिज्यबाधकम् ॥
 वञ्चितश्च बृहं मित्रं धूर्तलोकेन पापिना ।
 अरत्नानि गृहीतानि रत्नमुद्ध्वा यतस्त्वया ॥
 इदं कचवरं सर्वं तच्छौद्रं संपरित्यज ।
 सुरत्नानि गृह्णाण त्वं तेषामेतच्च खल्वहम् ॥
 ततो यावत्किलाचष्टे स चाह रत्नखण्डम् ।
 तावदुत्तेजितो मूढस्तं प्रतीदमभाषत ॥

नाहं धास्यामि गच्छ त्वं प्रवृत्तो यत्र कुचचित् ।
 वयस्य एवमेव त्वं यस्त्वमेवं प्रभाषसे ॥
 निराकरोषि त्वं तावदेकमुत्कलचारिताम् ।
 द्वितीयं मामकं रत्नसञ्चयं दूषयस्यस्यम् ॥
 प्रभास्कराणि यद्येवं रत्नानि न भवन्ति ते ।
 पर्याप्तमपरैस्तात तावकैर्मम रत्नकैः ॥
 ततश्चारुः पुनर्यावद्भाषणे स्फुरिताधरः ।
 प्रवृत्तस्तावदितरसं प्रतीदमवोचत ॥
 हतं हतं ममानेन तावकीनेन मिचक ।
 शिचषेन निजस्त्राणं गच्छ ग्रीष्मं निराकुलः ॥
 तदाकर्ण्य निजे चित्ते चारुणा परिचिन्तितम् ।
 नैवास्य शिचषणं कर्तुं मूढस्य वत पार्यते ॥

इतस्य ।

उपदेशं सदा तस्य चारोः कुर्वाणयोर्मुदा ।
 ते धृते रत्नबोद्धित्ये तयोर्योग्यहितज्ञयोः ॥
 ततश्चारुः परित्यज्य तं मूढं हतनिश्चयः ।
 सार्धं योग्यहितज्ञाभ्यां गतः स्वस्थानमुच्चकैः ॥
 रत्नानां विनियोगं च कुर्वाणास्तत्र ते त्रयः ।
 अमन्तानन्दसन्दोहपूरिताः सुखमासते ॥
 मूढस्तु दुःखदारिद्र्यभाजनं समजायत ।
 निष्काशितस्ततो दौपात् केनचित्कुटुम्भभुजा ॥
 प्रक्षिप्तः सागरे घोरे धादोभिः परिपूरिते ।

अद्दृष्टतत्पर्यन्ते दुरन्तावर्तभीषणे ॥

तदिदं ते मयाख्यातं सूरिप्रोक्तं कथामकम् ।

यत्तदा मम संजातं भद्रं वैराग्यकारणम् ॥

ततो गृहीतभावार्थः प्रोत्फुल्लसुखपङ्कजः ।

सोऽकलङ्को मुनिं गत्वा प्रवृत्तोऽन्यमुनिं प्रति ॥

मयोक्तं ।

आख्याहि मित्र भावार्थं पृष्टे वैराग्यकारणम् ।

असंबद्धं किमाख्यातं मुनिनेदं कथामकम् ॥

अकलङ्केनोक्तं । भद्रं घनवाहन नेदमसंबद्धमुदाहरणं । आकर्ण्य
त्वमस्य भावार्थं । मयोक्तं । एष दत्तावधानोऽस्मि । अकलङ्केनोक्तं ।
वसन्तपुरस्थानीयोऽचासां व्यवहारिको जीवराशिः । वाणिजकाः पुन-
र्थयार्थनामानस्ततो निर्गतास्तुर्विधा जीवाः । समुद्रः पुनरत्र जन्म-
जरामरणसंज्ञितो मित्यादर्शनाविरतिगम्भीरो महाभीषणकषा-
पातालः सुदुर्लभमहामोहावर्तरौद्रो विशिषदुःखौघदुष्टजलचर-
पूरितो रागदेषजवनपवनविद्योभितः संयोगविद्योगवीचीमिष्यत्तदुलः
प्रबलमनोरथवेद्याकुलोऽनवज्ञो कितपरापरपारः संसारविस्तारो
विज्ञेयः । रत्नदीपस्थानीयो ऽयं मनुष्यभवो मन्त्रव्यः । कामनादि-
कुत्तरहस्यं तु विषयाभिलाषो द्रष्टव्यः । अक्षयज्ञानकपर्दककाचग्रक-
लादिकल्पाः सर्वज्ञप्रणीतधर्मविपर्ययाः कुधर्मा बोद्धव्याः । धूर्तलोकः
कुतूहलकवर्गो ज्ञातव्यः । बोहित्यस्थानीयानि पुनरत्र जीवस्वरूपाणि
वर्तन्ते । स्वस्थानगमनं मोक्षावाप्तिर्मन्त्रव्या आत्मज्ञाभरूपत्वात्तस्याः ।
यस्तु मूढस्योपरि क्रुद्धो नरेन्द्रः स स्वकर्मपरिणामो विज्ञेयः ।

समुद्रमध्यप्रचेपस्तु मूढस्यानन्तभवभ्रमस्य द्रष्टव्यमिति । एवं च स्थिते भो भो चणवाहन

सर्वःकथानककथास्य भावार्थः सुपरिस्फुटः ।

तथापि ते प्रबोधाय विशेषेणाभिधीयते ॥

तत्र यथा तेन चारुणा निर्गत्य वसन्तपुराणवृत्तित्वा समुद्रं समासाद्य रत्नद्वीपं विज्ञातः ह्यचिमाह्वयिभरत्नविशेषः न ह्यतं काननादिषु कौतुकं सञ्चिता धूर्तलोकाः न गृह्णीतानि ह्यचिम-
रत्नानि ह्यतं विशिष्टरत्नग्रहणवाण्ड्यं उपात्तः सुन्दररत्ननिषयः
आवर्जिता विशिष्टलोकाः पूरितं बोद्धित्यं संजातः स्वार्थसाधक
इति तथा भद्र भव्यतया सुन्दरतमा जीवा निकम्प्यासांश्ववहारिक-
जीवराग्नेरतीत्यानन्तं संसारविस्तारं संप्राप्य मनुष्यभावं सद्युर्कर्मतया
विमानन्ति हेयोपादेशविभागं । चिन्तयन्ति च ते । यथातिदुर्लभ-
मिदं मानुष्यमाकरो भावरत्नानां कारणं निर्वाणसुखस्य संप्राप्त-
मिदमधुनास्माभिः समाहूता वयं महत्तरां कोटिं तत्र युक्तोऽस्माक-
मधुना विषादपि विषमतरविपाकेषु विषयधनादिषु प्रतिषन्धः ।
समासादयन्ति च ते सर्वज्ञोपज्ञं धर्ममार्गं । ततो न विप्रसन्नभन्ते
कुतोर्यिकैः । न प्रवर्तन्ते कुधर्मग्रहणे । कुर्वन्ति साधुधर्माङ्गीकरणात्तत्र
वाण्ड्यं । गृह्णन्ति ज्ञान्तिमार्दवार्णवसुन्नितपःसंयमसत्यशौचाकिञ्च-
नत्वब्रह्मचर्यसन्नोद्यप्रशमादिकं प्रतिक्षणं गुणरत्ननिषयं । आवर्जयन्ति
सद्गुरुसाधुषाधर्मिकजनं । पूरयन्ति सद्गुणानामात्मानं । संजायन्ते
स्वकार्यनिष्पादका इति ।

यथा च योग्येन तत्र रत्नद्वीपे विज्ञातं गुणदोषविचारणं

कृतं किञ्चित्दृग्दृष्टार्थं वाणिज्यं केवलं संजातमस्य काननादिदर्शन-
व्यसनं तत्परायत्तेन गमितोऽनर्थको बह्वः कालो मौखितानि
कालेन भूयसा कियन्थपि रत्नकानि न विहितो विशिष्टरत्नसंचय
इति तथा भद्र घनवाहन भव्यतया सुन्दरतरा जीवाः संप्राप्य मनुष्य-
जन्म लघुकर्मतया जानन्ति गुणागुणपरीक्षणं कुर्वन्ति सर्वज्ञदर्शन-
मवाप्य आवकोषितं कियदपि सद्गुणगणवाणिज्यं केवलं दुर्गध-
त्वेन लोभस्य चटुलतथेन्द्रियगामस्य संजायते तेषां धनविषयादिषु
ममत्वव्यसनं तत्परायत्तास्य ते गमयन्ति निरर्थकं भूयांसं कासं
तथापि मौखयन्ति ते भूयसा कालेन आवकधर्मोषितानि
कियन्थपि गुणरत्नकानि न विदधति साधुधर्मसाध्यं विशिष्टगुण-
रत्नसञ्चयमिति ।

यथा च तेन हितज्ञेन प्राप्तेनापि रत्नदीपे विज्ञातं स्वयं
रत्नपरीक्षणं धारिता परोपदेशयोग्यता कृतं विहारारामादिषु
महत्तरं कौतुकं न विहितं सुरत्नग्रहणं न सञ्चितास्ते वञ्चका
धूर्तलोकाः गृहीतानि चिकिचिकायमानानि काचशकलादीनि
जनिता तेषु सुन्दराणीति बुद्धिः वञ्चितस्वरूपदेशात्पूर्वमात्मेति
तथा भद्र घनवाहन भव्यतया सुन्दरा जीवाः समासाद्य मनुष्यभावं
मनागुरुकर्मतया न विजानन्ति स्वयं कर्तुं धर्मगुणदोषपरीक्षणं
धारयन्ति परोपदेशयोग्यतां कुर्वन्ति विषयधनादिषु महत्तरं
प्रतिबन्धं न विदधति सर्वज्ञप्रणीतसद्दर्शोपार्जनं न लक्षयन्ति
कुतौर्यिकवञ्चकतां गृह्णन्ति प्रशमदयादमादिसाररहितानि दम्भ-
प्रधानतया बहिष्चिकिचिकायमानकचिमरत्नतुल्यानि कुधर्मानुष्ठा-

नानि जनयन्ति तेषु सुन्दराणीति बुद्धिं वञ्चयन्ति च बहुरूपदे-
शात्पूर्वमात्मानमिति ।

यथा च तेन मूढेन रत्नदीपगतेनापि न विहितं स्वयं रत्न-
गुणदोषपरीक्षणं नापि प्रतिपन्नं परोपदेशेन अनुग्रीक्षितं वनदेव-
कुलादिगोचरमत्यन्तकौतुकं विद्विष्टानि सत्यरत्नानि गृहीतानि
काचग्रकलादीनि कृतस्तेषु सद्गत्वाभिनिवेशः मोषितो धूर्तलोकेन
वञ्चितो नितान्तमात्मेति तथा भद्र घनवाहन सन्धापि मनुष्य-
भवमभ्यतया दूरभ्यतया वातिक्लिष्टतमा जीवाः गुरुतरकर्म-
भराक्रान्ततया न विन्दत्येव स्वयं कर्तुं धर्मगुणदोषपरीक्षणं नापि
प्रतिपद्यन्ते परोपदेशेन अनुग्रीक्षयन्ति विषयधनादिषु गाढशौच्यं
विद्विषन्ति प्रशमदयादीनि सद्गतानुष्ठानानि गृह्णन्ति धर्मबुद्ध्या
ज्ञानसोमयागादीनि जीवघातोपमर्दकारौषि कदनुष्ठानानि
कुर्वन्ति तेषु तत्त्वाभिनिवेशं मोषयन्ति कुतूर्थिकैः तदेवं वञ्चयन्ति
ते नितान्तमात्मानमिति ।

यथा च स चारुः पूरयित्वा बोहित्यं कृतकृत्यः स्वयं गन्तुकामः
स्वस्थाने योग्यं प्रत्याह यथाहं गमिष्यामि मित्र किं वर्तते तवेति
योग्येनोक्तं न पूर्यते ममाद्यापि बोहित्यं श्लोकान्येव मयोपार्जितानि
रत्नानि चारुणोक्तं किं पुनरत्र कारणं ततो योग्येन कथितं
तदुपार्जनविघ्नभृतमात्मनः कामनादिकुतूहलं तथा भद्र घनवाहन
चारुतुल्या भगवन्तो मुनयो भृत्वात्मानं तपःसंयमप्रशमसन्तोषज्ञान-
दर्शनादीनां भावरत्नानां निष्ठितार्थाः स्वयं जिगमिषवो मोक्ष-
लक्षणे स्वस्थाने योग्यरूपाणां देशविरतानां मोक्षगमनार्थमामन्त्रण-

मिव कुर्वाणाः कुर्वन्ति धर्मदेशनां ते तु निवेदयन्त्यात्मनः
 श्लोकगुण्यं ततः साधवो ब्रुवते भो भद्रा मनुष्यभावे स्नाधीनं
 सर्वेषां सद्गुणार्जनं तत्किं न संपूर्णगुणा जाता युचं यथा वचं ततः
 कथयन्ति देशविरताः संपूर्णगुणोपार्जनविघ्नभूतमात्मनो धनविष-
 यादिषु ममत्वव्यसनं ततो यथा चारुणा योग्यं प्रत्युक्तं यथा
 भद्रं न युक्तं ते प्राप्तस्य रत्नद्वीपे काननादिकुट्टहृत्तं कर्तुं वञ्चन-
 मिदमात्मनो महाविघ्नः सुरत्नग्रहणस्य आनाधि च त्वं सुरद्वानां
 सुखहेतुतां तथाप्यनादरमेवं तेषु कुर्वाणः किमात्मनो वैरिकायसे
 न च चिरेणापि ते कौतुकपरिपूर्तिस्तद्वरं स्वार्थं यतितमितरथा
 निरर्थकं रत्नद्वीपागमनं ततो भद्रं मुञ्च वनादिकौतुकं कुर्व मयि
 सन्निहिते सुरद्वोपार्जनमन्यथा स्वार्थभ्रष्टो भविष्यसि ततोऽत्यन्त-
 लब्धितो योग्यः प्रतिपन्नं चारुवचनमनुष्ठितं विधानेन संजातः
 सुरद्वानां बोहित्यभरणेन स्वार्थसाधक इति तथा भद्रं घनवाहन
 मुनयोऽपि देशविरतानेवमाचक्षते । यथा भो भद्रा न युक्तं युष्मा-
 दुष्णामवाप्ते मनुष्यभावे जानतां जिनवचनान्मृतरसं लक्षयतां भवने-
 गुण्यमाकलयतां कायकषिलमसाविलतां वेदयतां धौवनस्य सन्ध्या-
 धरागभङ्गुरतां पश्यतां जीवितस्य चर्मोपतप्तप्रकुनिगलचञ्चलतां
 भावयतां स्त्रजनवर्गस्त्रेहादेरचिरद्युतिविलसितदृष्टमृतां कर्तुमौदुग्धं
 धनविषयादिममत्वव्यसनं वञ्चनमिदमात्मनो महान्नरायो ज्ञानादि-
 साधनस्य । जानन्ति च भद्राः । यथा परिणामदारुणा विषयाः कारणं
 चित्तविश्रवानां तरलहृदया योषितोऽभूमिः सद्भावसुखानां हेतुभूत-
 मार्तरौद्रध्यानानां सुगतिमार्गप्रदौपो ज्ञानं जनकं मानसाङ्गादानां

कुयोनिगर्तातिपातहस्तावसन्नो दर्शनं सन्पादनमनन्तमनःप्रमोदानां
 सुखेमाद्येपमोक्षनिक्षेपं चारित्र्यं समर्पकं निरन्तरचित्तोत्सवानां
 अनादिजीववस्त्रमल्लालनफलितं तपो दायकं निःशङ्कादिबन्धोहा-
 नामनामतकर्मकषकरनिवारकः संयमो भावको भवश्चमणभया-
 नावितभूरिभावहर्षाणां । तदेवमपि जानतां भवतां भो भद्राः
 केचमविद्या कोऽयं मोहः केचमात्मवञ्चनता केचमात्मवैरिकता येन
 द्यूयं गृह्यथ विषयेषु मुह्यथ कलत्रेषु कुभ्यथ धनेषु खिन्नेषु राजनेषु
 ह्यथ धौवनेषु तुह्यथ निजरूपेषु पुह्यथ प्रियवङ्गतेषु ह्यथ
 हितोपदेशेषु दुह्यथ गुणेषु नह्यथ सन्मार्गात्सस्त्रस्यसादृशेषु वहायेषु
 प्रीह्यथ सांसारिकसुखेषु न पुनर्युयमभवत्यथ ज्ञानं नानुप्रीत्यथ
 दर्शनं नानुतिष्ठथ चारित्र्यं नाचरथ तपः न कुरुथ संयमं न संपा-
 द्यथ सद्भूतगुणसम्भारभाजनमात्मानमिति । एवं च तिष्ठतां भवतां
 भो भद्रा निरर्थकोऽयं मनुष्यभवो निष्कलमसादृशसन्निधानं
 निष्प्रयोजको भवतां परिज्ञान्यभिमानोऽकिंचित्करमिव भगवद्दर्श-
 नासादनं । एवं हि स्वार्थभ्रंशः परमविशिष्यते । स च भवतामज्ञत्व-
 माह्वयति । न पुनश्चिरादपि विषयादिषु संतोषः । तत्र
 युक्तमेवमासितं भवादृशां । अतो सुसुप्त विषयप्रतिबन्धं परिहरत
 साजनस्येहादिकं विरहयत धनभवनममन्वयसनं परित्यजत निःशेषं
 सांसारिकमलजाम्बासं गृहीत भागवतीं भावदीपां विधत्त संज्ञा-
 कादिगुणलक्षसञ्चयं पूरयत तेनात्मानं भवत स्वार्थसाधका आव-
 त्सन्निहिता भवतां वयं । अन्यथासादुपदेशाभावे बहुद्विविकला
 वृषं स्वार्थभ्रष्टा एव सर्वथा भविष्येति । तदिदं भगवतां सन्नु-

गौणमुपदेशवचनामृतमुपासन्नगर्भमुपलभते । योग्यकृत्वा देशवि-
रता नितरां लज्जन्ते स्त्रचरितेन न ददति वष्टोत्तराणि न कुर्वन्ति
मनोदुष्प्रसिधानं किं तर्हि प्रतिपद्यन्ते हितमिति तत्साधुवचनं
आचरन्ति यथोक्तविधानेन स्त्रीकुर्वन्ति पारमेश्वरं महाव्रतं तिष्ठन्ति
पूरयन्तो गुणरत्नैरात्मयानपात्रमिति ।

यथा च स चार्हगतो हितज्ञाभ्यर्षणं विहितं स्त्रस्यागमनाथे
तदामन्त्रणं ततो दर्शितं तस्मै हितज्ञेन स्वयमुपार्जितं तत्काचग्र-
कक्षादिकं निवेदितं काननादिकौतुकसारमात्मचेष्टितं तथा भद्र
चनवाहन भद्रकेभ्यो भव्यमिथ्यादृष्टिभ्यः संपूर्णगुणाः सुसाधवो
यद्वच सद्गर्भकथनायाभिसुखीभवन्ति तच्चारुणा हितज्ञसमीपगमन-
मभिधीयते । ततः कुर्वन्ति ते साधवस्तेषां भद्रकभव्यमिथ्या-
दृष्टीनां धर्मदेशनया मोक्षगमनं प्रत्यामन्त्रणं । तेऽपि च तेभ्यो
दर्शयन्ति यथा वयमपि कुर्म एव धर्मं यतोऽनुतिष्ठामो नित्यस्नानं
जुष्टमोऽग्निहोत्रं दशमस्तिष्ठसमिधः प्रयच्छामो गोभूमिद्विरथा-
दीनि कारयामो वापीकूपतडागप्रभृतीनि परिणयामः कन्यका
इत्यादिकं काचग्रकक्षादिदर्शनं । अन्यच्च । ते सुसाधुभ्यो निवे-
दयन्ति यथा भो भट्टारकाः सुखेन वयमास्महे यतो भक्षयामो
मांसं पिशामो मद्यं आस्त्रादयामो विचित्रं सुरसं भोजनं रमयामो
वरस्त्रिभः परिदध्मः सुकुमारोज्ज्वलवसनानि मानयामः पञ्चसुगन्धि-
कोम्पिश्रं ताम्बूलं विलसामो विविधमाख्यविलेपनैः मीलक्यमो
धननिचयं विचरामो यथेष्टचेष्टया न सहामो रिपुगन्धं उल्लास-
यामो निजकीर्तिं दर्शयामः स्वल्प देवरूपतां अनुभवामो मनुष्य-

भवसारमित्यादि । तदिदं काननादिकौतुकसारमात्मचेष्टितकथनं । ततो यथा तेन चारुणा कृपापरिगतहृदयेन हितञ्च प्रत्यभिहितं यदुत वयस्य वञ्चितोऽसि त्वं पापिना धूर्तलोकेन सुगधतया न जानीषे विधातुं रत्नगुणदोषपरीक्षां अन्यच्च न युक्तं तव कर्तुं रत्नद्वीपमागतस्य काननादिकुट्टहसं विप्रसम्भस्तवैष परमार्थेन ततो हितज्ञेन निश्चित्य तदौयवत्सलतां सञ्चितः परिज्ञानातिरेकः ततो निवर्तितं काननादिकौतुकं पृष्टञ्च स चारु रत्नसञ्चयं दर्शितः शिष्यभावः चारुरपि रञ्जितस्तद्गुणैः निवेदितं रत्नसञ्चयं ग्राहित-स्तदुपार्जनोपायं हितज्ञस्यारुणा संजातो विचक्षणः परीक्षको रत्नानां ततः परिहृत्य कृषिभरत्नानि संपन्नः सत्यरत्नगृहणोद्यत इति तथा भद्र घनवाहन सम्पुनथोऽपि करुणापरिगतमानसास्त्रानेवं वदन्तो भद्रकभयमिथ्यादृष्टीनित्यमाचक्षते । यदुत भो भद्राः सत्यं धर्म-श्रीला यूयं कुर्वथ धर्ममात्मबुद्ध्या केवलं सुगधतया न जानीष तद्विशेषं । वञ्चिता यूयं कुधर्मशास्त्रकारैः । न खलु हिंसककर्माणि धर्मसाधनानि भवन्ति । सर्वभूतदयाप्रधानो हि भगवान् विशुद्ध-धर्मः । तद्विरोधीनि च यागहोमादीनि । तन्न युक्तं धर्मबुद्ध्या भवतामधर्मासेवणं । यत्पुनर्ब्रूथ यूयं यथा सुखेन वयं तिष्ठामो यतो भक्षयामो मांसमित्यादि तदपि सुगधताविजृम्भितमेव भवतां हास्य-प्रायं विवेकिनां । यतः सन्निहिताशेषापाये काये वल्गस्तु विविध-रोगेषु त्वरागामिन्यां जरायां मनःशरीरसन्तापकारिषु राजाद्युप-द्रवेषु घाथावरे यौवने सर्वव्यसनकारिणीषु सन्तु मनोदाहिनीष्ट-विद्योगे चित्तवैधुर्यकारिणि विप्रियसम्प्रयोगे सततमागामुक्ते मरणे

सर्वथाशुचिनिधाने शरीरे पुङ्गवपरिणाममाचनिःसारेषु विषयेषु
 असंख्यदुःखस्यपरिपूरिते जगति वर्तमानानामसुमतां कौटुम्बं
 नाम सुखं । परमार्थतो दुःखेऽपि सुखविपर्यास एष भवतां । कर्म-
 जनितः स्वप्नेष विभ्रमः कारणमनन्तभवभ्रमणस्य । ततो भो भद्राः
 ह्यष्ट्रेण प्राप्ते मनुष्यभवे सञ्चिहितायां धर्मसामर्थ्यां सत्यस्यदुपदेशे
 स्वाधीने गुणाधाने प्रकटे ज्ञानादिमोक्षमार्गे अनन्तानन्दरूपे जीवे
 तस्य स्वरूपसाभस्यचक्षणे मोक्षे ज्ञानश्रद्धानुष्ठानमाचार्यत्ते तद्भाभे न
 युक्तं भवतामौदृशमात्मवच्चनं कर्तुं । तदिदं सन्मनिवचनमाकर्ष्य ते
 हितज्ञतुस्या भद्रकभव्यमिथ्यादृष्टयो जीवा निश्चिन्वन्ति तेषां भग-
 वतां सन्मनौनां वत्सलतां लक्षयन्ति परिज्ञानातिरेकं । ततो
 निवर्तयन्ति तदुपदेशेनावान्नशुभवासनाविशेषाः सन्तो धनविषय-
 यद्विप्रतिबन्धं पृच्छन्ति च विशेषतो मुनिजनं ते धर्ममार्गं दर्श-
 यन्ति शिष्यभावं रञ्जयति गुरुनपि विनयादिगुणैः । ततः प्रसन्न-
 हृदया गुरवस्तेभ्यो गृहस्थावस्त्रोचितं साधुदशायोग्यं च प्रतिपाद-
 यन्ति धर्ममार्गं प्राहयन्ति तदुपार्जनोपायं महायत्नेन । यदुत भो
 भद्राः सद्गुरुसंसाधनयोग्यत्वमात्मनोऽभिलषन्निर्भवन्निस्त्वावदिदमादौ
 कर्तव्यं भवति यदुत सेवनौया दयालुता न विधेयः परपरिभवः
 मोक्षत्या कोपनता वर्जनीयो दुर्जनसंसर्गः विरहितव्याखीकवादिता
 अभ्यसनीयो गुणानुरागः न कार्या चौर्यबुद्धिः त्यजनीयो मिथ्या-
 भिमानः वारण्यः परदाराभिलाषः परिहर्तव्यो धनादिगर्वः
 विधेया दुःखितदुःखत्राशेच्छा पूजनौया गुरवः वन्दनीया देवसङ्गाः
 सन्माननीयः परिजनः पूरण्यः प्रणयिलोकः अनुवर्तनीयो मित्रवर्गः

न भाषणीयः परावर्षवादो यहीतव्याः परगुणाः सख्यनीयं विज-
गुणविकत्यनेन स्मर्तव्यमणीयोऽपि सुकृतं यतितथ्यं परार्थं संभाष-
णीयः प्रथमं विग्रिष्टलोकः अनुमोदनीयो धार्मिकजनः न विधेयं
परममोद्दृष्टं भवितव्यं सुवेधाचारैः ततो भविष्यति भवतां सर्वज्ञो-
पज्ञसद्गुर्मानुष्ठानयोग्यता । तत्र च गृह्यैः सद्भिः परिहर्तव्योऽक-
स्त्राणमिचयोगः सेवितव्यानि कस्त्राणमिचधि न सख्यनीयोचित-
स्थितिः अपेक्षितयो लोकमार्गः माननीया गृहसंहतिः भवि-
तव्यमेतत्तन्मैः प्रवर्तितव्यं दानादौ कर्तव्योदारपूजा भगवतां
निरूपणीयः साधुविशेषः श्रोतव्यं विधिना धर्मशास्त्रं भावनीयं
महायज्ञेन अनुष्ठेयस्तदर्थं विधानेन अवसख्यनीयं धैर्यं पर्वालोच-
नीयायतिः अवसोकनीयो मृत्युः भवितव्यं परलोकप्रधानैः सेवि-
तव्यो गुरुजनः कर्तव्यं योगपट्टदर्शनं स्थापनीयं तद्रूपादि मानसे
निरूपयितव्याः धारणा परिहर्तव्यो विक्षेपमार्गः प्रवर्तितव्यं योग-
शुद्धौ कारयितव्यं भगवद्भुवनविम्बादिकं लेखनीयं भुवनेश्वरचनं
कर्तव्यो मङ्गलजपः प्रतिपत्तव्यं चतुःशरणं गार्हितव्यानि दुष्कृतानि
अनुमोदयितव्यं कुशलं पूजनौया मन्त्रदेवताः श्रोतव्यानि सङ्केष्टि-
तानि भावनीयमौदार्यं वर्तितव्यमुत्तमज्ञानेन ततो भविष्यति
भवतां साधुधर्मानुष्ठानभाजगता । ततः कृतबहिरन्तरङ्गसङ्गत्यागैः
परदत्तभोजिभिर्भावसुनिभिः सद्भिर्भवङ्किरासेवनीया ग्रहणश्रिष्टा
विधेया वस्तुतत्त्वजिज्ञासा मृगणीयः स्वपरतन्त्रवेदिना परहितनिर-
तेन पराग्रयवेदिना यथार्थाभिमानेन गुरुणा सम्बद्धं सम्बन्धः प्रयो-
क्तव्यो गुरुविनयः अनुष्ठेया विधिपरता कर्तव्यो मण्डलनिषयाच्चादौ

यत्नः अनुपासनीयो ज्येष्ठक्रमो भजनीयोपिताग्रनक्रिया हेयो
 विकथादिविधेयः शीघ्रनीया भावधारसुपयोगप्रधानता शिच-
 शीयोऽयं श्रवणविधिः आचरणीया बोधपरिणतिः यतितथं
 सम्यग्ज्ञानस्त्रिरतायां कार्ये मनःस्वैर्ये न विधेयो ज्ञानस्युत्प्रेकः नोप-
 हसनीयास्तदज्ञाः परित्याज्यो विवादः परिहार्यमबुद्धबुद्धिभेदकरणं
 न विधेयः कुपाचे शास्त्रनियोगः ततो भविष्यति भवतां पाचता
 बद्धमता गुणज्ञानां विपश्यती श्रमश्रीः स्थाश्रयो भावसम्पदा ।
 ततः संजनिष्यन्ते भवतासुपरि सप्रसादा गुरवः संप्रदापचिष्यन्ति
 सिद्धान्तसाराणि प्रवर्धियन्ते भवतां शुश्रूषाश्रवणगृहणधारणो-
 द्घापोद्घतत्वाभिनिवेशः प्रज्ञागुणा इति । तथानुशीलनीया भवद्भि-
 रासेवनाश्रिया समाचरणीया प्रत्युपेक्षणा भजनीया प्रमार्जना
 साक्षीभावमानेतथा भिषाचर्या प्रतिक्रमणीयेर्यापयिका दातव्या-
 लोचना शिष्यणीया निर्दोषा भोजनता विधेया भाजनपरिकर्मणा
 अनुष्ठेषागमिकी विचारचर्चा निरीक्षणीयाः स्रष्टिसभूमयः
 कर्तव्यं समस्तोपाधिशुद्धमावश्यकं प्रवर्तितथं यथागमं काश्चग्रहणे
 आकातथः पञ्चविधः स्थाध्यायः तदेवमभ्यसनीया प्रतिदिनक्रिया
 पासनीयः पञ्चविधोऽप्याचारः आसेवनीये चरणकरणे अङ्गाङ्गीभाव-
 मानेयोऽप्रमादः स्नातथ्यमत्युपविहारितथा ततो भविष्यति भवतां
 मोक्षगमनप्रवणो गुणसन्दोहः । तदेवं ते भगवन्तः सम्पुनयो दर्शयन्ति
 तेभ्यः सहस्रार्जनोपायं । ततस्ते तदुपदेशेन भद्रकभयमिष्यादृष्टयः
 संजायन्ते विषयणाः भवन्ति परीक्षका भावरत्नानां विरहयन्ति
 सुधर्मसिखरं रमन्ते सहस्रोपादाने वदन्ति च । यथा भो भो भगवतः

अपायहेतुभिर्भोगैर्धूर्ताकारैश्च तीर्थिकैः ।

एतावन्तं वयं काशं वञ्चिता मोहदोषतः ॥

अधुना बोधिता धन्वैर्भवङ्गिरतिवत्सलैः ।

यथादिष्टं करिष्यामो नाथाः सर्वं पुरोदितम् ॥

अथोपदंष्टिता वाक्यैः साधुभिस्तो मनोहरैः ।

यथोपदिष्टं कुर्वाणा जायन्ते स्वार्थसाधकाः ॥

यथा च स चार्हगतो मूढसमीपं कृतं गमनार्थमामन्त्रणं मूढ-
गोत्रं वयस्य किं गतेन करिष्यसि रमणीयतममिदं द्वीपं तथाहि
पश्य पश्य भूषितमिदं पद्मखण्डैर्विराजितं गृहोद्यानैर्मण्डितं सरोवरैः
कमनीयं विहारारामैः स्पृहणीयं सुगन्धिपुष्पभरबन्धुराभिर्वनराजि-
भिरभिष्वपणीयं सुन्दरलोकयोगेन तदत्र मामधित्वा सुचिरं सुखं
पस्यात्स्वस्थानगमनं करिष्यामो न च मे गमनं रोचते भृतं च
मयापि बोद्धित्यं वर्तते ततो दग्धितं तत्काचप्रकलादिपूरितं
चारोरनेन संजाता चारोः कल्पना दत्तस्तस्योपदेशो यथा न युक्तं
ते काननादिकौतुकं कुरत्वानि च त्वया गृहीतानि रत्नबुद्ध्या
तत्परित्यज मित्रामूनि गृह्याण सुरत्वानि तेषां चेदं लक्षणं ततः
प्रदिष्टो मूढः प्राह च नाहं यास्यामि गच्छ त्वं यत्र प्रवृत्तोऽसि
मित्रमेव न भवसि त्वं मे यस्त्वं मामकीनानि भास्वररत्नानि दूष-
यसि अस्त्वं मे तावकरत्नैः पुनः ह्यथोपदेशदानोद्यतो निराकृत-
स्वावरनेन संजातचारोरप्रज्ञापनीयोऽयमिति निश्चयः तथा भद्र
जनवाहन चारुकल्पना भगवन्तो मुनयो मूढस्थानीयेभ्यो दूरभवे-
भ्योऽभवेभ्यो वा यदा धर्मापदेशार्थमभिसुखीभवन्ति तदा तेषां

तत्तत्समीपगमनमभिधीयते । ततः कुर्वन्ति ते सद्गुर्मदेशनया मोक्ष-
गमनं प्रति तदामन्त्रणं । ततस्ते मूढकल्पा जन्तवः स्वप्नेवमाचक्षीरन् ।
यदुत भो भोः अमणकाः किं तेन यौष्माकीनेन मोक्षेण नः प्रयो-
जनं भवतामप्यस्यैव तत्र गमनेन । तथाहि

न तत्र खाद्यं नो पेयं न विद्यासा न भूतयः ।
न दिव्यः प्रियसंयोगो न कान्ताः कमलेक्षणाः ॥
न भाषणं सविश्रम्भं न गीतं नापि नतेनम् ।
न हास्यं हन्त यौष्माकः स मोक्षो ननु बन्धनम् ॥
अत्यन्तरमणीयोऽयमस्माकं प्रतिभासते ।
सदा संसारविस्तारश्चिन्ताह्लादविधायकः ॥
यतोऽत्र सन्नि संसारे खाद्यं पेयं विभूतयः ।
विद्यासा भूषणं नार्थः कामदाः पद्मसोचनाः ॥
यथेष्टपेष्टाचारित्वं गीतं नृत्यं विस्मयनम् ।
विद्यते सर्वमेवात्र संपूर्णं सुखसाधनम् ॥
अतो विमुच्य संसारं सुखसम्भारपूरितम् ।
भो भोः अमणका यूयं न मोक्षं गन्तुमर्हथ ॥
तदस्मिन् मोक्षवादेन संसारे सुन्दरा स्थितिः ।
मानयित्वा सुखं दिव्यं पश्चात्सोक्षं गमिष्यथ ॥
यस्य सद्गुर्मवादोऽयं भवतां मनसि स्थितः ।
अस्माकमपि सोऽस्यैव किं यूयं धर्मगर्विताः ॥

तथाहि ।

भूरिभिर्महिषैश्चागैः शूकरैश्च निपातितैः ।

कुर्महे चण्डिकादीनां वधं रुधिरतर्पणम् ॥
 गोमेधमश्वमेधं च नरमेधं तथाजकैः ।
 कुर्मो घागं चतुर्भेदं भूतसङ्घातमर्दनम् ॥
 कुयोनिवर्तिनः सत्त्वान् निःशेषान् दुःखपीडितान् ।
 हत्वा हत्वा वयं दुःखान्मोचयामः कृपापराः ॥
 पापह्यां जीवसङ्घातं मारयित्वा दिने दिने ।
 मांसावारितसन्नं च प्रयच्छामो यथेच्छया ॥
 इत्येवमादिभिर्धर्मैः कृतकृत्यतया वधम् ।
 भावत्कस्यास्य धर्मस्य न ह्यस्ति वत कुर्महे ॥
 तदिदं मूढकल्पानामभयानां प्रभाषितम् ।
 आकर्ष्य मुनयो धीरा जायन्ते कदण्णापराः ॥
 ततश्चे तत्प्रबोधार्थमित्यमाचचते तदा ।
 भो भद्रा नैव शुक्लोऽयं भवतां भवविभ्रमः ॥
 एते हि भोगा नागानां भोगा इव सुदाहणाः ।
 पर्यन्तकटुकाः पापास्त्रीप्रसङ्गेश्वर्धनाः ॥
 नार्थोऽनार्थाः कृताकार्याः सर्वमायाकरणिकाः ।
 विश्वासनृत्तसङ्गीतविष्णोकाद्या विडम्बनाः ॥
 मोक्षस्तु भद्राः सततमनन्तानन्दसुन्दरः ।
 जीवसात्मव्यवस्त्रानं निःशेषक्लेशवर्जितः ॥
 मनुष्यभवमासाद्य तन्न युक्तं भवादृशाम् ।
 खाद्यपेयविद्यासादिकौतुकेनात्मवस्त्रनम् ॥
 एतेषु सक्ता भोगेषु कतिचिद्दिनभाविषु

मा मोक्षमार्गमुत्सृज्य गच्छतागन्तके भवे ॥
 धर्मानुष्ठानवृद्धा च यदिदं मारणादिकम् ।
 धूयं कुरुय तत्पापं सर्वं संसारवर्धनम् ॥
 कुशास्त्रकारमोहेन मा कुरुध्वमथेदृशम् ।
 अहिंसाद्यात्मकं धर्मं कुरुध्वं दोषसूदनम् ॥
 अथेदृशं सुनीनां ते वाक्यमाकर्ष्यं पेशलम् ।
 मूढकव्या जनास्त्रुषं प्रदेषं धाम्नि पापिनः ॥
 वदन्ति च ततो रष्टा भो भोः अमणका वचम् ।
 त्रिच्छणीया न युष्माभिर्यात यात यथागताः ॥
 भोगाश्चिद्दय पापिष्ठा धर्मं चास्त्राश्चिषेवितम् ।
 ततो नो वैरिका धूयं नेष्यामोऽन्तकमन्दिरम् ॥
 ईदृशोऽपीह सद्गर्मा यद्यत्वं वो न रोचते ।
 ततोऽस्त्रं युष्मदीयेन धर्मेण पुरुषाधमाः ॥
 निवेदयत सद्गर्मे निजेभ्यः असणाधमाः ।
 आत्मीयजनकेभ्यो भो न तस्माकं प्रयोजनम् ॥
 तदिदं मूढजन्तूनां वाक्यमाकर्ष्यं साधवः ।
 ब्रूयुः कुरुष्वया यावद्भूयो धर्मस्य लक्षणम् ॥
 तावत्ते नितरां क्रुद्धा दष्ट्रीष्ठा रक्तलोचनाः ।
 गाढप्रहारदानादौ प्रवर्तन्ते न संग्रहः ॥
 ततस्तप्तादृशं वीक्ष्य सुनयो मूढचेष्टितम् ।
 निश्चिन्वन्ति निजे चित्ते नैते साध्याः कथंचन ॥
 ततस्ते साधवस्तेषामुपेक्षां कुर्वते यतः ।

न भवेद्दोहने चित्तं बन्ध्याभावे विनिश्चिते ॥

ततो यथा चारूपदेयं कुर्वतोस्तयोर्थाग्यहितज्ञयोर्भते रत्नानां
बोद्धित्ये ते तौ च गृह्येत्वा गतस्त्रासः स्वस्त्वाने जातास्तयो रत्न-
विनिथोगेन सततमनन्तानन्दभाजनं मूढस्तु दुस्वरितकुङ्केन नर-
पतिना निष्कासितस्ततो दीपात् प्रक्षिप्तः समुद्रे संजातोऽनन्तदुःख-
भरभाजनमिति तथा भद्र घनवाहन सुनीनामुपदेयं पूर्वोक्तं कुर्वतां
तेषां देशविरतानां भद्रकभव्यमिथ्यादृष्टीनां च क्रमेष कृते पारमे-
श्वरे व्रतग्रहणे वर्तन्ते ज्ञानादयो गुणाः धियन्ते तेषामात्मानः ततः
सर्वेऽपि गच्छन्ति परमपदे जायन्ते सततमनन्तानन्दसन्दोहभाजो
ज्ञानदर्शनचारिचविनिथोगेन मूढजन्तवस्तु कुर्वन्ति पापभरपूरणं
ततः कुङ्केनैव स्वकर्मपरिणामभृशुजा निर्वाच्यन्ते मनुष्यभवरत्नदीपात्
पात्यन्ते संसारसागरे भवन्ति गिरन्तारदुःखसम्भारभाजनमिति ।

ततश्च ।

एवं कथानकस्यास्य ज्ञात्वा भावार्थमीदृशम् ।

अयं प्रव्रजितो जातः साधुर्भो घनवाहन ॥

एवंविधविवेकस्य कारणे कर्मदारणे ।

को वा कथानके ह्यत्र श्रुते नो मुनितां भजेत् ॥

रत्नदीपसमे प्राप्ते मानुष्ये भद्र भाषिकैः ।

रत्नैर्मत्वात्मबोद्धित्यं को न गच्छेच्छिवास्तथम् ॥

ततो भद्रेऽगृहीतसङ्केते तदिदमीदृशमकसङ्कवचनमाकर्णयतो
ने वृषिता बह्वी कर्मस्थितिः संजातो भद्रकभावः सुखायितं
मनागाकसङ्कं वचनं । तथापि स्थितोऽहं मौनेनैव । प्राप्तोऽकसङ्कः

सहितो मया षष्ठमुनिसमीपं । वन्दितो मुनिवरः । धर्म-
ज्ञाभितोऽनेन । हस्ता प्रस्तावना । पृष्ठः सोऽपि वैराग्यकारणं ।
मुनिगोष्ठं ।

नगरी संसृतिर्नाम अस्त्रनादिरनन्तिका ।

तदीयो हृद्मार्गो मे जातो वैराग्यकारणम् ॥

अकण्ठेन चिन्तितं ।

अरघ्टः पुरा यादृग् मुनिना मे निवेदितः ।

नूनं भो हृद्मार्गोऽपि तादृगोऽहं भविष्यति ॥

ततः प्रोक्तमकण्ठेन ।

निवेदय महाभाग मङ्गलेनं स्फुटाक्षरैः ।

हृद्मार्गः स संजातो वक्षे वैराग्यकारणम् ॥

मुनिराह महाभागो योऽहं ध्यानस्थितो मुनिः ।

अनेन जन्मसन्तानः स हृदो मम दर्शितः ॥

विराजितः सुदीर्घाभिर्भवावपनपङ्क्तिभिः ।

भ्रुरिभिः सुसदुःखाद्यैः स पथैः परिपूरितः ॥

आकुञ्चेः सस्यथोद्युक्तैः क्रयविक्रयतत्परैः ।

जीववाष्पिजकैर्नित्यं स्वार्थनिष्ठैर्निषेवितः ॥

पुण्यापुण्याभिधानैश्च स्तोकोत्कृष्टविमथ्यमैः ।

मूखैः षष्ठानि सभ्यन्ते स्वानुरूपाणि तत्र भोः ॥

नित्यं व्यवहरत्येष सदैवोद्घाटितापणः ।

अपुण्यजीवरोरैश्च भ्रुरिभिः परिपूरितः ॥

महामोक्षभिधानोऽपि ब्रह्माधिकृत उच्यते ।

कामकोपादयस्तस्य पुरुषाः परिचारकाः ॥
 शोरेर्जीवाधमर्णानां कर्माखैर्धनिकैः सदा ।
 क्रियते धरण्यकं तत्र दुर्नीचमतिदारणम् ॥
 सदा कस्यकस्यायन्ते लोकोद्देशविधायिनः ।
 मन्त्राः कषायनामानस्तत्र दुर्दान्तलिम्बकाः ॥
 अनेकास्त्रधर्मभूयिष्ठो विचित्रः सतताकृष्णः ।
 गान्यो जगति तादृशो हृद्मार्गी नरोत्तम ॥
 केवलं ते मया लोका धावत्सम्यक् निरीक्षिताः ।
 हृष्टे सर्वेऽपि विज्ञातास्तावदत्यन्तदुःखिताः ॥
 अद्यानेन महाभाग मुनिना मम लोचने ।
 अस्त्रिते ह्यपया भद्र ज्ञानाञ्जनशलाकया ॥
 ततो विमलदृष्टिलाहृष्टो दूरे व्यवस्थितः ।
 मया हृष्टात्समुत्तीर्णो मठो नाम शिवालयः ॥
 तत्रागन्ता मया दृष्टाः सततानन्दसुन्दराः ।
 सद्बुद्धिदृष्ट्या भो लोका मुक्ताख्या बाधवर्जिताः ॥
 ततो मे तत्र संपन्नो हृद्मार्गी हृत्तमः ।
 वसतो भद्र निर्वेदो मठोन्माथक एव च ॥
 ततश्चायं महाभागो मुनिः प्रोक्तस्तदा मया ।
 हृद्मेनं परित्यज्य मठे यामः शिवालये ॥

यतः ।

नास्ति मे लक्ष्मण्यत्र रतिर्नाथ सुदारणे ।
 हृद्मार्गी ब्रजामोऽतस्त्वया सार्धं शिवालये ॥

सुनिनोक्तं यदीच्छा ते मठे गन्तुं नरोत्तम ।
 गृह्याण मामिकां दीक्षां ततोऽस्य प्रापिकामरम् ॥
 मयोक्तं दौघतां नाथ मा विद्वान्मो विधीयताम् ।
 ततो दत्ता ममानेन दीक्षेयं पारमेश्वरी ॥
 उपदिष्टं च कर्तव्यं मठप्रापणकारणम् ।
 अहं तदेव कुर्वाणो भद्रं तिष्ठामि साम्प्रतम् ॥

अकक्षणेनोक्तं ।

कौटुम्भं नाथ कर्तव्यं गृह्याण ते निवेदितम् ।
 यद्वलेन मठे तत्र भगवन्गन्तुमिच्छसि ॥

सुनिनोक्तं । आकर्णय । अभिहितोऽहं भगवता तदानेन गृह्याण ।
 यथा सौम्य अस्ति तावद्भवतः परिग्रहे कायाभिधानः पञ्चाक्षनाम-
 गवाक्षो निवासार्थमपवरकः । तत्र च कार्मण्यशरीरनामकमपवरक-
 गवाक्षाभिसुखचयोपग्रामाभिधानरत्नं गर्भगृहकं । तत्र च चित्ताभि-
 धानमतितरलं वागश्रीव रूपं । मयोक्तं । बाढं समस्तमस्ति । गृह-
 णोक्तं । यद्येवं ततो गृहीतेनैव तेन सर्वेण तावद्भवता प्रव्रजितव्यं ।
 यतो न शक्यते तदकाष्ठ एव विरहयितुं । मयोक्तं । यदाज्ञाप-
 यति नाथः । ततः प्रव्रजितोऽहं । गृह्योक्तं । भद्रं त्वयेदं वाग-
 श्रीव रूपं सुरचितं कर्तव्यं । मयोक्तं । यदादिग्रति नाथः । केवलं
 कुतो भयमिति कथयन्तु भगवन्तः । ततोऽभिहितमनेन सुनिना ।
 यथा सौम्य विद्यन्ते तत्र गर्भगृहके वसतोऽस्य भूयांसः खलूपद्रव-
 कारिणो यतो भक्ष्यते वराकमिदं कषायनामकैसदुल्लभकैः तरल-
 तरौक्रियते नोकषायास्त्रैर्वेधपटुभिर्दुष्टवृषिकैः खाद्यते संज्ञाख्याभिः

क्रूरमाजारीभिः विद्युत्थते रागद्वेषनामकाभ्यां भीषणकोसोन्दुराभ्यां
 यथ्यते महामोहसंज्ञेनातिरौद्रमाजारेण उपताप्यते परीषहोप-
 सर्गाङ्गैः सततं चोठयद्भिर्देवमश्रुकैः विह्वलीक्रियते दुष्टाभिसन्धि-
 वितर्काख्यैर्वज्रतुण्डैर्भयङ्किर्मत्कुण्डैः उपद्रूयतेऽस्त्रीकषिप्तासंज्ञाभि-
 र्दृष्टकोकिलिकाभिः अभिभूयते दारुणाकारैः प्रमादकृकसासैः
 तुद्यतेऽनवरतमविरतिजाम्बासनामकेन षट्पदिकाजाह्वेन अन्धी-
 क्रियते मिथ्यादर्शनसंज्ञेनातिघोरेण तमसा । तदेवमेते भद्र तत्र
 गर्भदृष्टके सततस्त्राधिगोऽस्य वराकस्योपद्रवविशेषाः । तदिदमेव-
 मादिभिरुपद्रवैरुपद्रुतं चिन्ताभिधानं वानरस्त्रीवरूपं वेदनाभर-
 निःसहयथा निपतति रौद्रध्यानाभिधाने सुष्वसितस्त्रादिराप्नार-
 कुण्डे क्वचित्पुनः प्रविशत्यनेककुविकल्पाख्यलूतातन्तुजासावनद्रुसुखे
 भीषणे गण्डमार्तध्यानाभिधाने महाविषे । तदिदमप्रमत्तेन भवत्तत्र
 सततं रचसीषं । मयोक्तं । भदन्त कः पुनरस्य रचणोपायः ।
 गृह्यराह । भद्र ये ते विद्यन्ते तत्रापवरके पञ्च गवासास्तेषां दारेषु
 विषयनामानः पञ्चैव विषदृष्टा विद्यन्ते । ते चातिदारुणाः स्वरूपेण
 सतस्ते नासापीदं वानरस्त्रीवरूपं विह्वलयन्ति गन्धेनापि घूर्णयन्ति
 दर्शनेनापि तरलयन्ति स्मरणेनापि मारयन्ति स्पर्शनेनास्त्राद्नेन
 च पुनर्यदिदं निपातयन्ति तत्र किमाश्चर्यं । ते चास्त्रामीभिरुप-
 द्रवैरुपद्रुतस्य विह्वलयन्तया सहकारासका इति प्रतिभासन्ते । ततो
 निर्गच्छति तदभिमुखं तैर्गवाचकैर्गाढाभिलाषेण रञ्जते सुन्दरा-
 षीति बुद्ध्या केषु चिन्तत्फलेषु विदेष्टि न सुन्दराणीति बुद्ध्या क्रान्ति-
 चिन्तत्फलानि बंधमीति स्त्रीत्यातिरेकेणानवरतं तस्त्राखान्तरेषु

कुठति नितरामर्धनिषचमंज्ञे तदधोवर्तिनि पचफलकुसुमरजः-
 कचवरे । ततस्तेषु परिध्वमदिदसुहुण्ड्य कर्मपरमाणुनिषयसंज्ञेन
 तदीयफलकुसुमरेणुना आर्द्रीक्रियते भोगस्नेहनामकेन मकरन्द-
 विन्दुनिखन्दसन्दोहवर्षेण ॥ ततो मया गृहीतवचनभावार्थेन
 चिन्तितं । अथे वृक्षास्तावेदते सामान्यरूपाः शब्दरूपरसगन्धस्पर्शा
 भवित्यन्ति कुसुमानि पुनरपरिस्फुटास्तद्विशेषाः फलानि तु परि-
 स्फुटास्तद्विशेषा एव शाखान्तराणि पुनस्तदाधारवस्तुस्थानानि तेषु
 च सञ्चरणं चित्तवानरस्त्रीवरूपस्य लोकोपशारेणाभिहितं यदाऽऽ-
 र्क्षीकिकाः असुच गतं मे चित्तमिति । एवं च स्थिते बुद्धं मयेदं
 तावत्समस्तं बुद्धिना भाषितं भोक्ष्यते चेति विचिन्थ मयाभि-
 हितं । भद्रम् ततस्ततः । गुरुराह । ततो भद्रं भोगस्नेहार्द्रीभूते
 कर्मपरमाणुप्रचरजोगुण्डिते तच्च चित्तवानरस्त्रीवरूपशरीरे विकस-
 तथा स्त्रैर्यस्य भेदकतया विषरूपत्वान्तस्य रजसः संजायन्ते चताधि
 संपद्यते जर्जरीभावः व्याप्यते समन्तान्मध्यदेशः दृक्कते विषरूपेण
 तेन रजसा । ततो भजते कृष्णरूपतां तच्छरीरं कश्चित्संपद्यते
 रज्जीभावः । ततस्तच्च गर्भगृहके वर्तमानं तत्तेषां सर्वेषां पूर्वाक्ता-
 नामुपद्रवविशेषाणां शम्भं भवति । ततो बाध्यते नागाविधं तैरिति ।
 तदेष भद्रं तस्य चित्तवानरस्त्रीवरूपस्य संरक्षणोपायो यदुत गृहीत्वा
 स्ववीर्यसंज्ञेनात्महस्तेन दृढमप्रमादनामकं वज्रदण्डं तच्चित्तवानर-
 स्त्रीवरूपं तैरक्षनामकैर्गवाक्षैर्विषयवृत्तफलभक्षणसृष्टया निर्गच्छदा-
 स्त्रोव्य निवारणीयं । तथापि चतुस्तथा निश्चरत्पुनः पुनराक्रोड-
 नीयं । ततो निषिद्धबहिर्गमनस्य निवृत्तसहकाराद्यक्ताभिलाषस्य

तस्य श्लेषमुपयास्यत्यसौ भोगश्लेषसंपादितः शरीराद्भीभावः । ततः
 शुष्कशरीरात्परिश्रित्यति प्रतिक्षणं तद्रजो रोष्यन्ति क्षतानि
 अपयास्यति जर्जरता न भविष्यति कृष्णता विनश्यति रक्तीभावः
 आविर्भविष्यति धवलता संपत्यते शरीरस्त्रैथं संजनिष्यते दर्श-
 नीयता । ततो न प्रभविष्यन्ति ते प्रागुपवर्षितास्तथापि गर्भगृहके
 वर्तमानस्य तस्योपद्रवविशेषाः । किं च तेऽपि माज्जरमूषक-
 कोष्ठोन्दुरादस्यस्य वानरस्त्रीवरूपस्योपद्रवकारिणः समस्तास्तेनैवा-
 प्रमादनामकेन वज्रदण्डेन भवता चूर्णनीयाः । ततस्त्रेषु संचूर्णितेषु
 तद्गर्भगृहकमार्गसञ्चरिषु वानरस्त्रीवरूपं निर्वाधं भविष्यति । तदयं
 भद्र तस्य संरक्षणोपायः । मथोक्तं । भदन्त तत्किं पुनस्तेनेत्वं
 संरक्षितेन मम खेत्स्यति प्रयोजनं । भगवताभिहितं । ननु भद्र
 यद्भवतोऽभिप्रेतं शिवालयमठगमनं तस्यैतदेव शिववानरस्त्रीवरूपं
 सुसंरक्षितमुपायभूतं वर्तते ॥

एतद्धि रक्षितं सम्यक् संभवत्येव कारणम् ।

निर्वाधं गमनस्योच्चैः पुरुषस्य शिवालये ॥

ततस्त्रेत्तच ते भद्र विद्यते गमने मतिः ।

अस्य संरक्षणेऽप्येवं ततो यत्नं समाचर ॥

किं च ।

चक्रकं वज्रकाशीनं वर्तते भद्र दुस्तरम् ।

अस्य वानरस्त्रीवस्य यदिदं ते मयोदितम् ॥

तथाहि ।

तत्तैरुपद्रवैर्गाढं पीडितं मूषकादिभिः ।

वेदनाविच्छिन्नं मोहादास्रकेषु प्रवर्तते ॥

ततश्च ।

गुणस्यते रजसा भूयो भिद्यते सन्दबिन्दुभिः ।
 ततः क्षतानि आयन्ते बाध्यते मूषिकादिभिः ॥
 ततस्तद्गुणसक्ता वर्धन्ते मूषिकादयः ।
 भूयश्च बाध्यमाणं तैरास्रकेष्वेव धावति ॥
 पुनर्गुणमेवास्त्र स्त्रेहेन पुनरार्द्रता ।
 पुनश्च क्षतसम्पत्तिः पुनः सर्वेऽप्युपद्रवाः ॥
 तदेवं चक्रके भद्र गतमेतदनिष्ठिते ।
 न सुक्ता तावकीं रक्षां निर्वाधं हन्त आयते ॥
 ततो योऽयं मया प्रोक्तो हेतुः संरक्षणे वरः ।
 स एव भवता नित्यमनुष्ठेयो नरोत्तम ॥
 ततो मृहीतभावार्यक्षदाहं पर्षश्चिन्तयम् ।
 इदं मद्यं भदन्तेन प्रपद्येन निवेदितम् ॥

षडुत ।

रागाद्युपद्रुतं चित्तं विषयेषु प्रवर्तते ।
 तेषु चास्य प्रवृत्तस्य वर्धते कर्मसञ्चयः ॥
 अङ्गाङ्गीभावमाधत्ते सा भोगस्त्रेहवासना ।
 ततः संसारसंस्काराः संजायन्ते क्षतोपमाः ॥
 ततोऽपि प्रभवन्त्येव सर्वे रागाद्युपद्रवाः ।
 मूषकादिसमास्त्रे च विवर्धन्ते प्रतिक्षणम् ॥
 भूयश्च प्रेर्यमाणं तैर्विषयेष्वेव धावति ।

पुनः कर्म पुनः खेदः पुनः सर्वेऽप्युपद्रवाः ॥
 अद्भुततत्पर्यन्ते तदेवंविधचक्रके ।
 निमग्नं दुःखकोटीभिश्चित्तमेतन्न मुच्यते ॥
 वज्रदण्डः समाख्यातो गुरुणानेन रक्षकः ।
 गृहीतो वीर्यहस्तेन सोऽप्रमादोऽस्य सप्तमः ॥
 ततश्चैवं करिष्यामि सततं सुसमाहितः ।
 गुरुद्दिष्टाप्रमादस्य तस्याहमनुग्रीखनम् ॥

यदुत ।

स्वप्नोऽयमिन्द्रजासं वा हरिसिन्द्रपुरं तथा ।
 ग्रौरैरं भूतयो भोगा यज्ञान्यत्स्वजनादिकम् ॥
 एवं निश्चित्य सद्बुद्ध्या भावयिष्यामि तत्त्वतः ।
 ततः संसारजालान्मे चित्तबन्धो निवर्त्यति ॥
 अनाद्यभ्वासयोगेन निश्चरच्च पुनः पुनः ।
 आत्मन्येवाहितं चित्तं धारयिष्यामि यत्नतः ॥
 तथेदं शिचयिष्यामि चित्तं किं निर्गतेन ते ।
 बहिः स्वरूपे तिष्ठ त्वं येनागन्दे निश्चीयसे ॥
 संसारस्ते बहिश्चारः स च दुःखभराकरः ।
 मोक्षः स्वरूपेऽवस्थानं स शानन्दभराकरः ॥
 ततो बहिर्गं युक्तं ते निर्गन्तुं सुखस्त्रिषया ।
 युक्तमात्मन्यवस्थानं चित्तं हित्वा बहिर्भ्रमम् ॥
 आत्मन्यवस्थितस्येह जन्मन्वेव सुखं तव ।
 बहिर्निःसरतोऽनेव दुःखं तद्यदि बुध्यसे ॥

तद्याहि ।

सर्वं दुःखं परायत्तं सर्वमात्मवग्रं सुखम् ॥

बहिष्य ते पराधीनं स्वाधीनं सुखमात्मनि ॥

अन्यच्च ।

यदात्मनो बहिर्भूतं वस्तुजातं तव प्रियम् ।

तत्सर्वं नश्यत् दुःखं निःस्वभावं मलाविष्टम् ॥

अतस्त्वादर्थं हे चित्त किं वृथा परिताम्यसि ।

किं वात्मानं विमुञ्चेत्यं बन्धमीषि पुनः पुनः ॥

यदि स्यात्सुन्दरं किञ्चिद्बहिःस्थं निवारणम् ।

संभवेत्तव दुःखाय तच्च चित्त न विद्यते ॥

दक्षमानं पुनर्चौरैर्भोगाङ्गारैर्निवारितम् ।

आत्मन्यानन्दरूपे त्वं मुधा ताम्यसि धारितम् ॥

अनन्तदर्शनज्ञानवीर्यामन्दप्रपूरिते ।

चित्तं कृत्वात्मनि स्थानं भव ग्रीष्मं निराकुलम् ॥

अत्र ते तिष्ठतो नित्यं भोगस्त्रेहस्य शोषणे ।

संजाते जायतेऽवश्यं रजःपातो न संग्रयः ॥

ततश्च ।

संक्लिष्टवासनाजन्या व्रणा रोहन्ति दारुणाः ।

ततस्तद्बाधनिर्मुक्तं न त्वं भोगेषु रज्यसे ॥

पिण्डीप्राया बुधैः प्रोक्ता भोगाश्चित्तचतेषु ते ।

अत एव मुहूर्तं ते भासन्ते स्वास्थ्यकारिणः ॥

मुहूर्तसुखमाधाय ते भुक्ताः स्ववर्धनम् ।

संक्लिष्टवासनाध्यानाप्यनद्यन्ति सुदाहणम् ॥

इतरथा ।

संक्लिष्टवासनोन्मुक्ते रूढे तव शरीरके ।
 निर्वाधे सततानन्दे तदिच्छैव न जायते ॥
 तदेवं संस्थिते चित्तं हिला सर्वं बहिर्धर्मम् ।
 स्वरूपे सततं तिष्ठ लीनं ह्यन्त निरातुरम् ॥
 एवं च शिञ्जयित्सेदं चित्तं सम्यग्विधानतः ।
 अक्षैव रक्षणोद्युक्तो भविष्यामि समाहितः ॥
 तद्यानुशिष्टमप्येतच्चक्षत्येव दुरात्मकम् ।
 यत्नाभिराकरिष्यामि बहिर्धावत्पुनःपुनः ॥
 कषायनोकषायाद्या ये शोपद्रवकारिणः ।
 अस्मत्तानपि निःशेषान् हनिष्याम्यप्रमादतः ॥
 विद्योदयेन ध्यानेन प्रतिपन्ननिषेवथा ।
 यास्यन्ति प्रसन्नं सर्वं तूर्णं रागाद्युपद्रवाः ॥
 ततस्त्रेषु प्रसन्नेषु भविष्यन्ति न बाधकाः ।
 परीषहोपसर्गाद्या बहिःस्त्रास्तदुपद्रवाः ॥
 आत्मारामं ततो भूत्वा मच्चित्तमबहिस्यरम् ।
 रागाद्युपद्रवैर्मुक्तं मोक्षायैव घटिष्यते ॥
 एवं परिकल्पय्याहं हृदये सुविनिश्चितः ।
 तदेव कुर्वन्निश्चयेन तिष्ठामि साम्प्रतम् ॥

अकल्पकेनोक्तं । साधु भदन्त साधु सम्यग् बुद्धं भदन्तेन शुद्ध-
 वचनं । सम्यक् चारम्भं तदाचरणं । मथापोदं चक्रकं भगवन्निवे-

दितमाकर्ष्यान्यदपि चक्रकमभ्यूहितं । तद्युक्तमयुक्तं वाकर्षयतु भग-
वान् । मुनिगोक्तं । निवेदयतु भद्रः । अकलसङ्गेगोक्तं ।

चित्तमेवं द्विधा तावद्द्रव्यतो भावतस्तथा ।

आद्यं पर्याप्तियुक्तात्मा गृहीतं पुद्गलात्मकम् ॥

तत्र प्रयुक्तो जीवस्तु भावचित्तं निगद्यते ।

तत्कार्मण्यगरीरस्थं तेन भिन्नं निवेद्यते ॥

तच्चित्तं निश्चमाञ्जीवो जीवचित्तं न वा भवेत् ।

यतः केवलिनो जीवा भावचित्तविवर्जिताः ॥

एवं च स्थिते ।

मिथ्याज्ञानविपर्यासाञ्जीवो रागादिसंततः ।

सततं दुःखरूपेषु सुखबुद्ध्या प्रवर्तते ॥

ततः कर्माणुसङ्घातमादत्ते स्नेहतन्तुभिः ।

ततो जन्मान्तरारम्भं विधत्ते तद्ग्राहयम् ॥

पुनस्तत्र विपर्यासः पुना रागादिसन्ततिः ।

पुनस्तत्र विषयाकांक्षा पुनस्ते स्नेहतन्तवः ॥

पुनस्तत्र कर्मघरणं पुनर्जन्मसमुद्भवः ।

पुनस्तत्र विपर्यासः पुना रागादिकः क्रमः ॥

एवं थावदविच्छिन्नं विपर्यासादिचक्रकम् ।

जीवस्तु वर्तते तावदनिष्टा भवपद्धतिः ॥

इदमभ्यूहितं नाथ मया चक्रकमञ्जसा ।

युक्तमेतदयुक्तं वा यूयं विज्ञातुमर्हथ ॥

मुनिगोक्तं महाभाग युक्तमेतन्न संशयः ।

कथं वायुऋवेत्तारो भतन्तीह भवादुःशाः ॥
 मथापीदं ततो ज्ञातं गुणभिश्च समर्थितम् ।
 अनिष्ठितभवे हेतुर्विपर्यासादिचक्रकम् ॥
 अत एव परित्याज्यो विपर्यासो विवेकिना ।
 तदुच्छेदे प्रलीयन्ते निर्मूलत्वेन शेषकाः ॥
 अयमेव विवेकोऽथ तत्त्वज्ञानमिदं मतम् ।
 अयं निराश्रयो धर्मा यद्विपर्यासवर्जनम् ॥
 अविपर्यस्यविज्ञातुः पुरुषस्याप्रमादिनः ।
 मनोविकारजालं हि स्तस्माद्भिन्नं प्रकाशते ॥
 ततो विविक्तमात्मानं सदानन्दं प्रपश्यतः ।
 नास्य संजायते द्वेषो दुःखे नापि सुखे स्पृहा ॥
 निरभिव्यङ्गचित्तोऽसौ ततः कर्माणुसञ्चयम् ।
 विषयखेदमुक्तत्वाच्च विधत्ते कदाचन ॥
 ततोऽसौ बीजविरहाच्चिःस्पृहत्वाद्भवान्तरम् ।
 मुक्तवाञ्छारभेतातस्यककं विनिवर्तते ॥

एवं च स्थिते ।

यत्कर्मबन्धनं प्रोक्तं यच्चेदं भवचक्रकम् ।
 अनयोर्धो विजानाति प्रवर्तननिवर्तने ॥
 स किं शरीरे भोगेषु धने वा भवभाविनि ।
 अन्यत्र वा पदार्थं भो रागं कुर्यात्कदाचन ॥
 यस्य सांसारिके कुर्यात्पदार्थं चित्तनिवृत्तिम् ।
 नाद्यापि तत्त्वतो ज्ञातं तेनेदं चक्रकद्वयम् ॥

यतः ।

फलं ज्ञानक्रियाद्योमे सर्वमेवोपपद्यते ।
 तथोरपि च तद्भावः परमार्थेन नान्यथा ॥
 साध्यमर्थं परिज्ञाय यदि सम्यक्प्रवर्तते ।
 ततस्तत्साध्यत्येव तथा चाह महामतिः ॥
 सम्यक्प्रवृत्तिः साध्यस्य प्राप्नुपायोऽभिधीयते ।
 तदप्राप्तानुपायत्वं न तस्याच प्रपद्यते ॥
 असाधारणभिण्णस्तेन सम्यग्ज्ञानं न जातुचित् ।
 साध्यानारभिण्णस्तेति इयमन्योन्यसंश्रयम् ॥
 अत एवागमज्ञस्य चा क्रिया सा क्रियोच्यते ।
 आगमज्ञोऽपि यस्तस्यां यथाशक्त्वा प्रवर्तते ॥
 चिन्तामणिरूपज्ञो दीर्घत्योपहतो न हि ।
 तत्प्राप्नुपायवैषिञ्चे सत्यन्यत्र प्रवर्तते ॥
 न चासौ तत्स्वरूपज्ञो योऽन्यत्रापि प्रवर्तते ।
 मासतीगन्धगुणविद्भे न रमते ह्यस्तिः ॥
 तदेवं स भवाभावान्मुक्तिमाप्नोति सत्परः ।
 अलमत्र प्रसङ्गेन सम्यगभ्युहितं त्वया ॥
 तदिदं गुरुभिर्भद्रं कर्तव्यं मे निवेदितम् ।
 तस्य वानरस्त्रीवस्य सततं परिरक्षणम् ॥

अकलङ्केनोक्तं ।

केनोपायेन तस्मात् वानरं नयनचमम् ।

शिवालयमठे तत्र गुरुणा प्रतिपादितम् ॥

सुनिर्गोक्तं । आकर्षयतु भद्रः । प्रोक्तोऽहं तदानेन भगवता
 गुरुरा । यथा सौम्य तत्र गर्भगृहके लेख्या इति गोचरे प्रसिद्धाः
 कृष्णनीलकपोततैजसीपद्मशक्तनामानः षडङ्गनाः परिपाक्षिका
 विद्यन्ते । तासु तत्रैव गर्भगृहके समुत्पन्नस्यैव मन्त्रज्ञा संवर्धिता-
 स्तस्यैव शोषयकारिण्यो वर्तन्ते । तासां च मध्ये प्रथमास्तिष्ठो
 गार्थी यथाक्रमं क्रूरतमक्रूरतरक्रूराः स्वरूपेण कारणमर्घपरंपराणां
 ग्रन्थभृतास्तस्य वानरखीवरूपस्याशुभट्टिहेतुभृतास्तस्य गर्भगृह-
 कस्य धारिकास्तवाप्यत्रैव दुःखसङ्कुले हृद्मार्गे निवारिकाः
 मठगमनस्य । उपरितनाः पुनर्भद्र तिष्ठो गार्थी यथाक्रमं शङ्क-
 शङ्कतरशङ्कतमाः स्वरूपेण कारणमाह्लादपरंपराणां बन्धुभृता-
 स्तस्य वानरखीवरूपस्य शङ्कट्टिहेतुभृतास्तस्य गर्भगृहकस्य निःवा-
 रिकास्तवाप्यस्मादद्यातसन्मतिपूरिताद्दृष्टमार्गादनुकूलकारिका मठ-
 गमनस्य । ताभिस्तु षड्भिरपि नारीभिर्विरचितस्तत्र गर्भगृहके
 स्त्रसामर्थ्यादुपधुपर्धारोद्धारार्थं परिष्कामो नाम दर्दरः । तत्र च
 ताभिरेव नारीभिर्यथानुपूर्वं उपधुपरि विरचिताः प्रत्येकमसंख्येयाः
 समस्ता अयसंख्येया विद्यन्ते व्यवसायस्त्रानाभिधानाः पदिकाः ।
 तथा प्रथमया विरचितास्तावदसंख्येयाः प्रथमाः कृष्णावर्णाः एवं
 द्वितीयया द्वितीया नीलावभासाः तृतीयया तृतीयाः कपोताभाः
 चतुर्थ्या च चतुर्थ्यास्तेजोभास्कराः पञ्चम्या पञ्चम्यो धवलपद्मच्छायाः
 षष्ठ्या षष्ठ्यो विशुद्धस्फटिकनिर्मलास्ताः पदिका इति । तत्र षष्ठ्यो-
 षिञ्चितयनिर्मितासु पदिकासु वर्तमानं तदानरखीवरूपसुप्तुत्यो-
 त्पुत्य बलात् धावति गवाक्षकैस्त्रेष्वाक्षकेषु लुठति तत्र रजःकचवरे ।

मुस्यते तेन रजसा । भिद्यते तैः खेहनिव्यन्दविन्दुभिः । ततस्तथा
 चतस्रैर्जर्जरौभूतं तेषां मूषकमार्जारकोलोन्दुरादीनां सर्वेषामुप-
 द्रवविशेषाणामभिभवशौचं भवति । ततः कश्चिन्नमिव लक्ष्यते
 कश्चिद्दुर्षितमवतिष्ठते कश्चिन्मूरतां धारयति सर्वथा सततसंतप्तं तदाश्च
 इति । तवापि चागन्तदुःखपरंपराकारणं संपद्यते । तस्माद्भवता
 तद्दामरशौचं ताभ्यः पदिकाभ्यो निःसारशौचमुपधारोद्दशौचं ।
 ततस्तुर्घयोषिन्निर्मितासु तासु पदिकासु प्रतिषणमारोहतस्तस्य
 वामरशौचरूपस्य शोकीभविष्यति घन्तापः प्रतनुतां थास्यन्ति
 बाधाकारिण्ये मूषकादयः चुद्रोपद्रवाः मनाक् क्लृप्तीभविष्य-
 त्यासकाभिजायः । ततः शोषमीषदुपयास्यति सा मकरन्दविष्यन्दा-
 र्द्रता परिश्रुतिष्यति किञ्चिद्भवः । ततो लक्ष्यते मनाक् सुखाशिकां
 [x x x] भविष्यति संतापः प्रतनुतरा भविष्यन्त्युपद्रवाः क्लृप्ततरः
 संपस्यते ऽपथासकाभिजायः शुष्कतरं भविष्यति शरीरकं निप-
 तिष्यति तस्माद् बद्धतरो रेणुनिचयः । ततो मनागश्च रोक्ष्यन्ति
 चतविशेषाः आस्त्रन्दिष्यतीदमाह्लादं धारयिष्यति भवसतां वर्धि-
 ष्यति शरीरेण भविष्यति विश्रास्यतरं । ततः षष्ठस्यनाविरचित-
 पदिकासु भवता तदारोद्दशौचं । तासु चारोहतस्तस्य शोकतमी-
 मविष्यति दुःखाशिका प्रकृतं थास्यन्त्युपद्रवविशेषाः अत्यन्तं क्लृप्त-
 तमीभविष्यत्यासकाभिजायः षुटिष्यति रजःकचवरस्रोठनेष्वा
 सर्वथा शोषमुपवास्यति मकरन्दरघार्द्रता । ततः शुष्कतरशरीरा-
 दिशेषमनुभविष्यति भ्रुविष्ठो रेणुनिचयः संजनिष्यते तत्सतताह्लादं
 भविष्यति शुभ्रस्कटिकनिर्मलता ।

अन्यच्च । तत्र योषिभ्यस्तथसंपादितपदिकामार्गोऽनुचणमारोहत-
 स्तस्य लगिष्यति मन्दः सुखकारितया ग्रीतः सन्नापहारितया
 सुरभिः सङ्गतगुणगणकमखवनमकरन्दरेणुधारितया धर्मध्यानाभि-
 धानः पवनः । तत्सम्बन्धे भविष्यति तत्सततं प्रमुदितं । इतश्च
 भीतमिव तेभ्योऽधस्तनेभ्यो मूषकमाज्जरकोषोन्दुरदृष्टिककृकलास-
 गृहकोकिष्किकादिभ्यो नानाविधोपद्रवैभ्यः समुद्दिग्मिव तेन विततेन
 बहसान्धकारेण आद्यनारीचयविरचितं पदिकामार्गमपहाय तत्र
 पश्चिमयोषिभ्यथविनिर्मिते भयविरहिते सततप्रकाशे पदिकामार्गं
 निखीनमास्ते तस्य वानरस्त्रीवरूपस्य सम्बन्धि वानरयूथं । ततस्तचा-
 रोहतस्तस्य तदग्रेवमधिष्ठितं प्रशमदमसन्तोषसंयमसद्बोधादि-
 नामकवानरपरिवारेण विशुद्धधर्ममहावानरेण समन्वितं धृति-
 अद्वासुखासिकाविविदिषाविज्ञप्तिस्मृतिबुद्धिधारणामेधाच्चान्निभिः-
 स्पृष्टतादिसंज्ञाभिर्वरवानरीभिः सकुलं धैर्यवीर्यैर्दार्यगाक्षीर्य-
 श्रौष्टीर्यज्ञानदर्शनतपःसत्यवैराग्याकिञ्चन्यमार्दवाज्वब्रह्मश्रीचादि-
 नामकैर्वरवानरस्त्रीवरूपैराविर्भविष्यति किञ्चित्कदाचित्कक्षांचित्प-
 दिकायां । तच्च तस्य भवदौषवानरस्त्रीवरूपस्य शरीरं जीवितं सर्वस्वं
 सहजमतिहितकरणश्रीलं वर्तते । किं च । तद्वानरयूथमपि स्त्रिरं
 स्वरूपेण दिनकरभास्वरं वर्षेनाङ्गादहेतुर्जगतो निरभिष्ठापुकं तेषु
 गवाक्षद्वारस्थितेषु सहकारास्वरूपतया कल्पितेषु विषयवृत्तेषु विगत-
 स्पृहं तत्तार्थनिश्चयसम्पत्फलकुसुमरजःकचवरसोठने । ततस्तेनात्मीय-
 वानरयूथेन सह मौखितं तत्तावकं चित्तवानरस्त्रीवमत्यन्तप्रमुदितं
 शीघ्रं यास्यत्युपर्युपरिपदिकासु यावत्पर्यन्तनारीविरचितपदिकामार्गं ।

तत्र च करिष्यति तस्य तद्दानरघूयं शुक्लध्यानाभिधानेन गोशीर्षचन्दन-
 रसेन शेषनं । ततोऽतिक्रान्तेऽर्धमार्गमात्रे गाढानन्दनिर्भरं भविष्यति
 तस्मिन्सहं । ततो नारोच्छत्युपरितनपदिकासु । तस्मिन्साहृढे भद्र
 त्वमप्याहृढो भविष्यसि यतस्ते जीवितमन्तर्धनमात्मभूतं च तदानरकं ।
 ततो निःसहीभूतं तदिसुच्य भवतोपरितनपदिकासु कथनेवारोह-
 षौचं । ततः पर्यन्ते पदिकामार्गमपि परित्यज्य स्वसामर्थ्येन
 स्थित्वा पञ्चदशरात्रोद्गिरणमात्रकाशं निरालम्बनतथा गगने ततो
 विमुच्यापवरकमवरुच्य गर्भगृहकं परित्यज्य वानरकं विधायोत्प्लवनं
 सङ्घयित्वा हृद्मार्गं गन्तव्यमेकक्रमेणोड्डीय तत्र मठे स्नातव्यमनन्त-
 काशं पूर्वगतलोकमध्येऽनुभाव्योऽनन्तानन्द इति । मथोक्तं । यदा-
 द्यापयति नाथः । तदेवमनेनोपायेन भद्र तदानरकं तत्र मठे
 नयनचमं गुरुभिर्मे निवेदितमिति ।

अथ निश्चित्य मौनीन्द्रं सभावार्थमिदं वचः ।

ततोऽकलङ्कस्तं गत्वा मुनिमित्यमवोचत ॥

चारु चारुपदिष्टं ते गुरुणा मुनिसत्तम ।

सुन्दरं भवतारम्भि युक्तमेतद्गवाहृशाम् ॥

ततोऽगृहीतसङ्केते सम्यग्बोधविधित्तया ।

सोऽकलङ्को महाभागो मां प्रतीदमभाषत ॥

एवं स्फुटाचरैः सर्वं यदनेन निवेदितम् ।

तत्त्वया विदितं भद्र किं वा नो घनवाचन ॥

अनेन हि समाख्यातं क्लेशनिर्मुक्तमञ्जसा ।

चित्तमेवात्मनो मुख्यं संसारोत्तारकारणम् ॥

तल्लेष्ठापरिषामेन क्लेशनिर्माणममम् ।
विशुद्धाध्यवसायेषु गच्छदेवोपपद्यते ॥

किं च ।

न केवलं शिवस्योच्चैश्चित्तमेवेह कारणम् ।
भवस्यापि तदेवेति मुनयः संप्रचक्षते ॥
यतोऽपवरको योऽद्य सचेदं गर्भगेहकम् ।
यच्च वानरकं भद्रं तत्सर्वं प्राणिनां समम् ॥

ततश्च ।

थाह्वा भो वर्षिताः पूर्वं पदिकास्तत्र दर्दरे ।
तद्दानरं तदारूढं विशिष्यभवकारणम् ॥
यस्यां यस्यां तदारूढं करोत्युत्पन्नं किञ्च ।
ग्रीष्मं तत्पदिकास्थेषु चङ्गे गयति देहिनिः ॥
मयोक्तं । वयस्य कोऽस्य भाषितस्वार्थः । अक्षररङ्गेनोक्तं ।

आकर्षय ।

यल्लेष्ठाध्यवसायेषु धियन्ते किञ्च देहिनिः ।
आरूढचित्तास्तादृषु जायन्ते ते भवान्तरे ॥
असङ्ख्याध्यवसायेषु तच्चित्तं वर्तमानकम् ।
विशिष्यो निरूपस्य भवस्यास्य विधायकम् ॥
सदोषं भवहेतुस्ते ममान्येषां च देहिनाम् ।
निर्दोषं मोक्षहेतुस्ते चित्तं भो घनवाहन ॥
रचेदं चित्तसद्भवं तस्मादन्तर्धनं परम् ।
धर्मोऽधर्मः सुखं दुःखं यच्च सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥

जीवाच्च भावचित्ताच्च नास्ति भेदः परस्परम् ।
 आत्मातो रचितस्तेन चित्तं येनेह रचितम् ॥
 अथार्थं भोगस्त्रीस्त्रेण यावद्भावति सर्वतः ।
 चित्तं कुतश्चस्ते तावत्सुखगन्धोऽपि विद्यते ॥
 यदेदं निःस्पृहं भूत्वा परित्यज्य बहिर्धर्मम् ।
 स्त्रिरं संपत्स्यते चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
 भक्ते क्षोतरि कोपान्धे निन्दाकर्तरि चोत्थिते ।
 यदा धर्मं भवेच्चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
 स्वजने स्नेहधर्म्यङ्गे रिपुवर्गोऽपकारिणि ।
 श्लाघ्यं ते यदा चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
 श्रद्धादिविषयघामे सुन्दरेऽसुन्दरेऽपि च ।
 एकाकारं यदा चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
 गोश्रीर्षचन्द्रनाळेपिवासीछेदकयोर्धदा ।
 अभिज्ञचित्तवृत्तिः श्लाघ्यदा ते परमं सुखम् ॥
 सांसारिकपदार्थेषु जलकल्पेषु ते यदा ।
 अस्त्रिहं चित्तपद्मं श्लाघ्यदा ते परमं सुखम् ॥
 दृष्टेषूहामलावच्छयन्धुराङ्गेषु योषिताम् ।
 निर्विकारं यदा चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
 यदा सत्त्वैकधारत्वादर्थकामपराङ्मुखम् ।
 धर्मं रतं भवेच्चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
 रजसामोविनिर्मुक्तं क्षिमितोदधिसन्निभम् ।
 निष्कल्लोचं यदा चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥

मैत्रीकादृष्टमाध्यक्ष्यप्रमोदोद्दामभावनम् ।
 यदा मोक्षैकतां तत्तदा ते परमं सुखम् ॥
 इति चित्तं विद्यायान्यो नास्ति भो घनवाहन ।
 नरस्य सुखसन्दोहे सिद्धो हेतुर्जगन्नये ॥
 ततोऽहमकलङ्कस्य तादृशैर्वचनामृतैः ।
 शिक्तोऽगृहीतसङ्केते मनाक् प्रह्लादमागतः ॥

यतः ।

निविडापीह तादृचैर्मम दृष्टान्तमुद्गरैः ।
 विदारिताकलङ्केन भूयसी कर्मपद्धतिः ॥
 कर्मस्थितिमतीत्याहं भूषिष्ठां पूर्ववर्तिनीम् ।
 अभ्यर्ष्यः संस्थितो भद्रे कर्मग्रन्थेः सुदुर्भिदः ॥

इतश्च ।

यदामदेवप्रसावे मया पूर्वं निवेदितम् ।
 स्मरसि त्वं विग्राहाच्चि बुधसूरिवचसादा ॥
 ततोऽगृहीतसङ्केता तं प्रतीदमभाषत ।
 न स्मरामि विशेषेण स्मरथातस्त्वमेव मे ॥
 ततः संसारिजीवेन सा प्रोक्ता तारसोचना ।
 इदं निवेदितं भद्रे स्मृतं बुधसूरिणा ॥
 यथा मत्पुत्रकः पूर्वं देशकालिकथा गतः ।
 आगतश्च बहोः काष्ठादिचारो नाम दारकः ॥
 मार्गानुसारितायुक्तो भवचक्रं निरीक्ष्य सः ।
 समागतो रक्षस्यो मङ्गमेतन्न्यवेदयत् ॥

यदुत ।

चारित्रधर्मराजेन महामोहनरेश्वरः ।

बबलो बलयुक्तेन युध्यमानो मयेक्षितः ॥

ततस्चारित्रधर्मीयं सैन्यं निर्बित्य दर्पितः ।

वेष्टयित्वा स्थितश्चात महामोहनराधिपः ॥

अथ तत्तादृशं वीक्ष्य निरुद्धं तेन दर्पिणा ।

बलं चारित्रधर्मीयमागतोऽहं तवान्तिके ॥

अट्टहीतसङ्केतयोक्तं ।

स्यतं स्यतं मया तात सर्वमेतन्निवेदितम् ।

पूर्वमेव त्वया प्राणदोषदर्शनकाम्यथा ॥

अतः परं पुनर्थञ्च तात किञ्चिदिवक्षितम् ।

तन्मद्यं स्यतपूर्वायै सर्वमाख्यातुमर्हसि ॥

ततः संसारिजीवेन सा प्रोक्ता मृगवीक्षणा ।

एषोऽहं कथयिष्यामि समाकर्णय साम्प्रतम् ॥

चित्तवृत्तिमहाट्यां तन्निरुद्धं समन्ततः ।

स्थितं चारित्रधर्मस्य सैन्यं काष्ठमननकम् ॥

ततस्तदाकच्छकृत्सु समीपे मम तिष्ठतः ।

सैन्ये यस्तत्र वृत्तान्तः संपन्नस्तं निबोध मे ॥

सर्वं विषयमाश्लोक्य तद्वलं रिपुपीडितम् ।

चारित्रधर्ममुद्दिश्य सद्बोधः समभाषत ॥

न कर्तव्यो विषादोऽपि देवास्त्राभिर्यतोऽधुना ।

मन्मनोरथवृत्तस्य दृश्यते कुसुमोद्गमः ॥

तथाहि ।

थावत्संसारिजीवोऽस्मान् न जानीते महाप्रभुः ।

विपदस्तावदेवैता देवास्माकं रिपूङ्गवाः ॥

यदा तु स विजानीयादस्माकं रूपमङ्गसा ।

तदा संपोषितास्तेन भवामो रिपुघातकाः ॥

इयं च दृश्यते देव चित्तवृत्तिमहाटवी ।

यथाधुना मनाक् शुभ्रा गाढतामसवर्जिता ॥

तथाहं तर्कयामीदं देवोऽसौ सर्वनाथकः ।

अस्मद्विप्रेषविज्ञानसमीपे ननु वर्तते ॥

वयं हि तामये मग्ना न दृष्टास्तेन जातुचित् ।

अधुना दर्शनस्यास्ति वैमर्षं तस्य कारणम् ॥

एवं च स्थिते ।

तं कर्मपरिष्णामाख्यं पृष्ट्वा राजानमुत्तमम् ।

पार्श्वं संसारिजीवस्य प्रेक्षतां कोऽपि मानवः ॥

ततोऽनुकूक्षितस्तेन देव कास्तेन भूयसा ।

भविष्यत्येव निर्मिष्यं सोऽस्मद्दर्शनस्त्वास्वः ॥

ततस्सारिषधर्मेण सद्बोधं प्रति भाषितम् ।

साधु भौ गदितं साधु ब्रूहि कः प्रेषणोचितः ॥

ततस्सारिषधर्माद्य सद्बोधेन निवेदितम् ।

अयं सदागमस्तत्र देव प्रस्त्रापनोचितः ॥

वज्रप्रः परिषयस्तस्य सदानेन भविष्यति ।

तदास्मद्दर्शनाकांक्षा तस्य संपश्यते भ्रुवम् ॥

स कर्मपरिणामाख्यस्ततोऽस्माच्छ्रापयिष्यति ।
 तस्मै वयं भविष्यामस्ततः शत्रुविघातुकाः ॥
 ततश्चारिषधर्मेण प्रपन्नं मन्त्रिभाषितम् ।
 प्रवर्तितो यथादिष्टं मां प्रत्येष सदागमः ॥
 सक्तश्च राज्ञा सहोदः किमेषोऽपि प्रहीयताम् ।
 सम्यग्दर्शनसकामा तस्य पार्श्वे महत्तमः ॥
 सहोदधेनोदितं देव साहरेष महत्तमः ।
 तस्य संसारिजीवस्य गतः पार्श्वे न संग्रहः ॥
 किं च ।

सदागमोऽपि सप्तस्रो युक्तोऽनेनोपपद्यते ।
 अनेन सहितः सोऽस्मान् सर्वानप्यवभोक्ष्यते ॥
 किं तु नावसरोऽद्यापि तेन नैव प्रहीयते ।
 प्रस्तावरहितं कार्यं न कुर्वन्ति विचक्षणः ॥
 नृपतिनोक्तं ।

कदा पुनरहो मन्त्रिन् प्रस्तावोऽस्य भविष्यति ।
 सहोदधेनोदितं देव समाकर्षय कथ्यते ॥
 यदा सदागमेनोच्चै रञ्जितोऽसौ भविष्यति ।
 पार्श्वे तस्य तदा देव प्रेषणीयो महत्तमः ॥
 भूयो भूयो युतोऽनेन वीर्यमासादयेद्यदा ।
 संसारिजीवः प्रस्तावस्तदास्त्राप्युपपत्स्यते ॥
 ततोऽभ्युपगते वाक्त्रे मन्त्रिणस्तेन भूभुजा ।
 समागतः क्रमेणाद्यं मत्समीपे सदागमः ॥

इतश्च ।

प्रयुक्तः पूर्वमेवासीन्महामोहादिभिर्वन्धी ।
 ज्ञानसंवरणो नाम मत्समीपे नराधिपः ॥
 स हि चारिचधर्मीयं तिरोधत्ते सदा बलम् ।
 महामोहमहानीकं सर्वदा पोषयत्यसम् ॥

एवं च स्थिते ।

तद्वलेनैव निश्चिन्ता निर्मष्टभयकारणाः ।
 स्थिता रिपूञ्जिराकृत्य महामोहादयः सदा ॥
 ततः सदागमं वीक्ष्य प्रत्यासक्तं समागतम् ।
 ज्ञानसंवरणः शीघ्रं क्षीणक्षीणो व्यवस्थितः ॥

अथाकसकृद्भ्रष्टस्य संप्राप्तो ध्यानाकूटस्य सन्निधौ ।
 गुरोस्तस्य मया सार्धं विहितं पादवन्दनम् ॥
 समाप्तध्यानयोगेन धर्मसाभपुरःसरम् ।
 सूरिणा कोविदाख्येन तेन सभाषणं कृतम् ॥
 अथाकसकृद्भ्रष्टस्य कुर्वतो धर्मदेशनाम् ।
 तस्य पार्श्वे महात्मैष मया दृष्टः सदागमः ॥
 ज्ञापितस्याकसकृदेन यथा भो घनवाहन ।
 आराधनीयः साधूनामेषामेष सदागमः ॥
 एते ज्ञस्य सदादेशं कुर्वन्ति नतमस्तकाः ।
 एषोऽस्य सूरिर्जानीते गुणसम्भारगौरवम् ॥
 तदेष ते हितो भद्र धर्माधर्मविवेचकः ।
 अतः सदुपदेशार्थमेव विज्ञातुमर्हसि ॥

ममामीषां च साधूनां सूरेष्वस्य परिष्कृतम् ।
 यज्ज्ञानं भद्रं तज्जातमस्मादेव सदागमात् ॥
 अतोऽयं कोविदाचार्यः सम्बन्धं ते करिष्यति ।
 सार्धं सदागमेनोच्चैरमुना हितकारिणा ॥
 ततस्त्वमस्य सम्बन्धात्सर्वमात्महिताहितम् ।
 क्रमेण ज्ञास्यसे तात तदेनं शीघ्रमाश्रय ॥
 ततस्तदुपरोधेन मया भद्रे सदागमः ।
 प्रतिपन्नस्तदा किञ्चित्तुष्टेनैवान्तरात्मना ॥
 ज्ञापितास्य गुणाः केचित्तेन कोविदसूरिणा ।
 दर्शितं चास्य विज्ञानं अद्भ्युतं मम नाभवत् ॥
 केवसं ।

अकलङ्कोपरोधेन विदधे चैत्यवन्दनम् ।
 ददामि दानं साधुभ्यो भावशून्यमहं तदा ॥
 एवं च भद्रकः किञ्चिदकलङ्कानुरोधतः ।
 संजातोऽहं तदा भद्रे नमस्कारादिपाठकः ॥
 अकलङ्कस्तु संभास्य मातापिचादिकं जनम् ।
 प्रतिपन्नस्तदा दीक्षां कोविदाचार्यसन्निधौ ॥
 ततश्च ।

सुसाधुपरिवारेण तेन कोविदसूरिणा ।
 सार्धं गतो विहाराय सोऽन्यच्च मुनिचर्यया ॥
 इतश्च ।

धावत्सदागमस्तत्र मत्समीपसुपागतः ।

महामोहवत्से तावप्यातं यत्तन्निबोध वे ॥
 ज्ञानसंवरणं ज्ञात्वा सदागममवाप्स्यते ॥
 ततः प्रोक्तो महामोहो रागद्वेषरिमन्निष्ठा ॥
 एतावन्तं वधं काशं मिच्छिन्ता देव संक्षिताः ।
 यद्वत्से न स विषयो ज्ञानसंवरणो नृपः ॥

यतः ।

वष्टः सदागमस्य गत्वाभर्षे व्यवहितः ।
 देव संसारिजीवस्य विद्वद्भ्यः स च भूपतेः ॥
 नोपेक्षणीयं देवेन तस्मादेतन्नयोजनम् ।
 कुठारश्लेषतां कुर्यान्नस्यैवं न पश्चितः ॥
 अथामात्यवचः श्रुत्वा महामोहो महासभा ।
 सा सदागमरोषेण सर्वा द्योभसुपागता ॥
 हतभ्रुकुटिङ्गद्वारा दृष्टोष्ठा भूमिमादिनः ।
 एककाशं महायोधाः सर्वे भाषितुमुद्यताः ॥

कथं ।

मया स देव इत्यथो गत्वा पापः सदागमः ।
 इत्येकैको महायोधो महामोहमभाषत ॥
 तेनापि गदितं वत्साः कुर्वन्तीदं भवादृशाः ।
 किं तु स्वयं स इत्यथो मया गत्वा दुरात्मकः ॥
 येनाभिभूतः पापेन ज्ञानसंवरणो नृपः ।
 मत्प्रयुक्तः स हस्तेन स मे वर्हणमर्हति ॥

अन्यच्च ।

समुदायात्मको वत्सा वर्तेऽहं भो भवाद्गुणाम् ।
अतो मया हतः सर्वैर्द्युग्नाभिर्हत एव सः ॥

तथा ।

गते मयि गताः सर्वे द्यूयं घातार्थमर्थतः ।
अतो गच्छाम्यहं वत्सा द्यूयमपैव तिष्ठत ॥

किं तु ।

प्रतिजागरणीयोऽहं गतस्तथान्तरान्तरा ।
सर्वैरेव यथायोगं भवद्भिः स्वामिवत्सवैः ॥

अन्यच्च ।

योऽयं परिग्रहो वत्सा वत्सभो मे किञ्चित्तः ।
रात्रकेषरिपुत्रस्य सागरस्य वक्ष्यकः ॥
माहमेवं परित्यज्य तत्र गन्तुं समुत्सहे ।
अथमेव महावीर्यैः सहायो मम सुन्दरः ॥

ततश्च ।

अहमेकं गृहीत्वैवं तत्सहायं परिग्रहम् ।
गच्छामि त्वरितं तत्र सदागमनिर्वासना ॥
ततो विज्ञात्वा निर्वर्धं सर्वैः प्रणतमस्तकैः ।
एवं विधीयतां देव तद्वचः परिपूरितम् ॥
ततः समागतौ भद्रे महामोहपरिग्रहौ ।
मत्समीपं कृतोत्साहौ मया चेमौ विस्त्रोकितौ ॥
ततो मे श्रेष्ठस्त्वन्वत्सव्यां सार्धं सुनिर्भरः ।
अनाद्यभास्वयोगेन संजातस्सारस्रोतसे ॥

इतस्त्रीपरतस्नातः स जीमूतो नरेश्वरः ।
 अहं च स्थापितो राज्ये बन्धुमन्त्रिमहत्तमैः ॥
 प्रणताः सर्वसामन्ता रिपवो धृत्यतां गताः ।
 ततः परिणतं राज्यं भूरिभूतिमनोहरम् ॥
 स च पुण्योदयस्यस्य मम राज्यस्य कारणम् ।
 महामोहयुतेनासौ किं तु नो ज्ञातितो मया ॥

इतश्च ।

शरीरं विषया राज्यं विविधास्य विभूतयः ।
 यच्च पौङ्गलिकं किञ्चिच्चित्ताबन्धविधायकम् ॥
 सदागमस्तदाचष्टे यथेदं ज्ञानभङ्गुरम् ।
 दुःखात्मकं मल्लक्षणं निःस्वभावं बहिस्यरम् ॥
 तदच मूर्खी मा कार्षीर्मा कार्षीर्धनवाहन ।
 आत्मा ते ज्ञानसद्दीर्घदर्शनानन्दपूरितः ॥
 ततस्तत्रैव युक्तस्तु चित्ताबन्धो नरोत्तम ।
 येन त्वं निर्वृतिं यासि सतताह्लादसुन्दराम् ॥
 महामोहस्तु मे सर्वं तद्भाष्यं तास्य सन्पदः ।
 गात्रं शब्दादिभोगांश्च यच्चान्यदपि तादृशम् ॥
 स्थिरं सुखात्मकं चारु निर्मलं हितसुप्तमम् ।
 इत्येवं कथयत्युच्चैरुपदेशं च यच्छ्रुति ॥

यदुत ।

नास्ति जीवो न वा देवो न मोक्षो न पुनर्भवः ।
 न पुण्यपापे बद्धते भूतमात्रमिदं जगत् ॥

अतो यावदथं देहो विद्यते घनवाहन ।
 यथेष्टचेष्टया तावत्पिब खाद दिवानिग्रम् ॥
 सद्भोगैः प्रीणयात्मानं मानयामल्लोचनाः ।
 सुखं भुञ्ज्य यथाकामं मा मूढवचनं कृथाः ॥
 परिग्रहस्तु मां ब्रूते यथा भो घनवाहन ।
 हिरण्यधान्यरत्नादिसम्भारं कुर्व यत्नतः ॥
 यः प्राप्तं पालयत्यर्थमप्राप्तं टौक्यत्यलम् ।
 न च सन्तोषमादत्ते तस्य सौख्यमनारतम् ॥
 अहं तु चित्तयस्यापि वाक्यमाकर्ष्य तादृशम् ।
 ईषद्दोषाथितश्चित्ते यावज्जातः सुलोचने ॥
 महामोहबन्धेनासौ ज्ञानध्वंशरणो नृपः ।
 तावद्भयं परित्यज्य मम पार्श्वे व्यवस्थितः ॥
 ततः सदागमेनोक्तं यत्तदाक्यं मनोहरम् ।
 तस्यार्थं न मया ज्ञातस्तेन चित्तं न रञ्जितम् ॥
 यदाहतुः पुनर्भद्रे महामोहपरिग्रहौ ।
 तत्तद्यं मामके चित्ते यथा रङ्गः सुपाशिते ॥
 ततोऽहं तत्परित्यज्य देववन्दनपूजनम् ।
 नमस्कारादिपाठं च संजातो भोगमूर्द्धितः ॥
 दानं च साधुवगांदिर्विनिवार्यं ततः परम् ।
 धनसङ्ग्रहणे रक्तः पीडयामि करैर्जनम् ॥
 सर्वसंसारिकार्थेषु मूर्धा गाढं विवर्धते ।
 स महामोहवीर्येण रोचते न सदागमः ॥

तथा ।

परिग्रहस्य वीर्येषु सर्वथा व्युत्थेतसः ।
 न मनेच्छा तदा पूर्णा प्राप्तेः सर्वधनैरपि ॥
 ततो मां तादृशं मत्वा दूरीभूतः सदागमः ।
 सन्धातप्लवणभौ संतुष्टौ महामोहपरिग्रहौ ॥

अथान्यदा समाधातः सोऽकलङ्कयुतः पुनः ।
 सुसाधुभिः समाकीर्णः सूरिः कोविदनामकः ॥
 ततोऽकलङ्कदाचिष्टाद्गतोऽहं तस्य वन्दकः ।
 तदाकलङ्कसूरिश्च वन्दितो मुनिभिर्युतः ॥

इतश्च ।

ज्ञानासोक्तिन विज्ञातं तेन कोविदसूरिणा ।
 मदीयं चरितं लोकादकलङ्केन चाखिलम् ॥
 ततः प्रोक्तोऽकलङ्केन सूरिर्नाथ निवेद्यताम् ।
 सदागमस्य माहात्म्यं जनवाहनभूषुजे ॥
 तथा दुर्जमसङ्गे च ये दोषाः सन्ति देहिनाम् ।
 निवेदनौघासोऽप्यसौ विशेषं येन बुध्यते ॥
 ततः सदागमे भक्तो दुष्टसम्पर्कवर्जितः ।
 दृशामुच्य च येनाथं सुखसन्दोहमाप्नुते ॥

कोविदसूरिणाभिहितं । एवं क्रियते । समाकर्षयतु महाराजः । ततोऽकलङ्कोपरोधेन अवणाय स्थितोऽहं सूरैः प्रकृतैः ।
 सूरिणाभिहितं ।

अस्ति चमातङ्गं नाम नगरं । तत्र स्वमलनिचयो नाम राजा ।

तस्य तदनुभूतिर्नाम महादेवी । तयोश्च कोविदवास्त्रिग्राभिधानौ
 द्वौ तनयौ । इतश्च जन्मान्तरे तस्य कोविदस्यासीदनेन सदागमेन
 सह परिचयः । ततो यावत्पुनर्दृष्टोऽयं तावदीहापोहमार्गणगवेषणं
 कुर्वतः संजातं तस्य जातिसरूपं प्रवृद्धस्त्रिग्राभानन्दः । गृहीतोऽयं
 हितगुहबुद्ध्या । निवेदितं वास्त्रिग्राभ यदस्य स्वरूपं । न प्रतिपन्नं
 तेन पापात्मना । इतश्च कर्मपरिष्णाममहाराजेन प्रहिता तयोः
 कोविदवास्त्रिग्रयोः स्खंवरा श्रुतिर्नाम कन्यका । तस्याश्च प्रहितो-
 ऽपगामी वष्टोऽतिचतुरः सम्बन्धघटनापटुः सङ्गो नाम दास-
 दारकः । आगत्य च कृतौ द्वावपि तौ तथा भ्रातरौ । परिष्णीता
 सा ताभ्यां । अस्ति च तयोः कोविदवास्त्रिग्रयोः परिग्रहे निज-
 देहो नाम पर्वतः । तस्यास्ति मूर्धाभिधानमुपरि महाकूटं । तस्यो-
 भयपार्श्वयोर्विद्येते सपरिच्छेपे अयणनामिके द्वे अपवरिके । दृष्टे ते
 तथा । अभिदक्षितस्तस्यास्तयोर्निवासः । ततः स्थिता तयोरेव सा
 भर्त्सनुज्ञाता सती । तच्च च कृतनिवासा सा श्रुतिस्ताभ्यां कोविद-
 वास्त्रिग्राभ्यां सार्धं विचरतीति ।

इतश्च तां समासाद्य परितुष्टः स वास्त्रिग्रः ।

ततश्च चिन्तयत्येवं महार्घवश्रं गतः ॥

धन्योऽहं कृतकृत्वोऽहं यस्येवं मम सुन्दरी ।

मनोहरा श्रुतिर्भार्या संपन्ना पुण्यकर्मणः ॥

ततस्तं तादृशं मत्वा श्रुतौ खेहपरायणम् ।

वास्त्रिग्रं मधुरैर्वाक्यैः स सङ्गः समभाषत ॥

अत्यन्तसुन्दरौ देव देवेन हितकारिणा ।

देवेन सार्धं स्वाभिन्त्याः संयोगो घटितो ज्ञयम् ॥

तथाहि ।

रूपं वचः कुलं ग्रीचं लावण्यं च परस्परम् ।

दम्पत्योः प्रेमसहितमनुरूपं सुदुर्लभम् ॥

एतच्च युवयोः सर्वं संपन्नं पुण्यकर्मणा ।

केवलं वर्धनौद्योऽयं प्रेमाबन्धो मनोहरः ॥

ततः स बालिशेनोक्तः श्रुतात्मा दासदारकः ।

यथा कथं स वर्धेत स प्राह प्रियसेवनात् ॥

बालिशः प्राह किं तस्याः प्रियं सङ्ग निवेद्यताम् ।

सङ्गेनोक्तं यथा देव प्रियोऽस्मा मधुरो ध्वनिः ॥

बालिशः प्राह यद्येवं ततस्तस्य निषेवणम् ।

अत्रान्तः कारयाम्येनां साधु साधु निवेदितम् ॥

महाप्रसाद इत्येवं ब्रुवाणः स च दारकः ।

स्नेहाश्रिवेगितस्तेन हृदये बालिशेन भोः ॥

ततश्च काकलीगीतवेषुवीणाकलस्वनम् ।

तां श्रुतिं श्रावयन्नेष बालिशो हृदि मोदते

चिन्तयति च ।

अहो सुखमहो स्वर्गस्तथाहो मम धन्यता ।

यद्येदृशी श्रुतिर्भार्या सततागन्ददायिका ॥

ततश्च ।

हृदये दारकं कृत्वा तं सङ्गं स्नेहनिर्भरः ।

श्रुतेः च सासनं कुर्वन्नास्ते नित्यं कलस्वनेः ॥

त्यक्तं तेनान्यकर्तव्यं धर्माद्वरेण संस्थितः ।

चिन्मप्रायतया जातो ह्यस्यस्यासौ विवेकिनाम् ॥

इतश्च कोविदेनापि प्रश्रितोऽयं सदागमः ।

मच्छनेषा हिता भार्या किं वा नेति निवेद्यताम् ॥

ततः सदागमेनोक्तं न हिता ते नरोत्तम ।

ससङ्गेयं अतिभार्या तत्राकर्णय कारणम् ॥

इयं हि प्रहिता पूर्वं रागकेशरिमन्त्रिणा ।

इदं जगदग्रीकर्तुं पञ्चमानुषमध्यगा ॥

इतश्च ।

स कर्मपरिणामस्य भ्रातृव्यो रागकेशरी ।

प्रसिद्धश्चरटो लोके तस्यामात्यो विप्रेषतः ॥

स कर्मपरिणामाख्यः सार्वभौमो नराधिपः ।

शुभाशुभकरत्वेन लोके विश्वास्ततां गतः ॥

एवं च स्थिते ।

इयं चरटकन्देति मत्वा नाङ्गीकरिष्यति ।

अयं जनसत्सङ्गेन रागकेशरिमन्त्रिणा ॥

दासं दत्त्वापतः स्त्रीयं सङ्गं सम्बन्धकारिणम् ।

महाराजसुतालेन स्थापितेयं अतिः पुरा ॥

तत्कर्मपरिणामोऽस्या जनकस्तेन गीयते ।

सुतेयं परमार्थेन रागकेशरिमन्त्रिणः ॥

जगतो वञ्चकत्वेन या च तेन दुरात्मना ।

प्रयुक्तेयं कुतस्तस्या हितत्वं ह्यन विद्यते ॥

ततश्च ।

वद्यपीथं कृता भार्या भवता भर्तृवशिका ।
 मा कार्षीर्भद्रं विश्वासं तद्याप्यस्यां कदाचन ॥
 न चेयं शक्यतेऽद्यापि विश्वातुं निजपत्निका ।
 केवलं वर्जनीयोऽयं सर्वथा दासदारकः ॥
 अनेन रक्षितात्यक्तं श्रुतिः सङ्गेन पापिना ।
 इयं न विश्वमानापि भद्रं ते दोषकारिणी ॥

यतः ।

अनिष्टशब्दविद्विष्टा मधुरध्वनिस्त्रोत्रुपा ।
 अस्मात्संजायते सङ्गाच्छ्रुतिरेषा न तु स्वयम् ॥
 यावच्च प्रेरयत्येषा रागद्वेषपरायणा ।
 तां सङ्गसहिता तात तावत्ते दुःखमाशिका ॥
 अतोऽस्मिन् वर्जिते सङ्गे शब्दश्रवणतत्परा ।
 भवत्यपीथं मथ्यस्या न ते तात विषाधिका ॥
 तदेष वष्टो दुष्टात्मा सर्वथा दासदारकः ।
 दुःखकारणभूतस्ये सङ्गस्यजनमर्हति ॥
 ततः प्रपद्य नद्येण तत्सदागमभाषितम् ।
 कोविदेन परित्यक्तः स सङ्गः श्रुतिदारकः ॥
 ततः श्रुत्या युतोऽप्येष शब्दौत्सुक्यविवर्जितः ।
 श्रावयन्नपि तान्शब्दास्तीके साध्योऽभवत्सुखी ॥
 एवं च स्वस्वमानौ तौ श्रुत्वा कोविदवाशिग्रौ ।
 सङ्गत्यागपदाज्जातौ सुखदुःखप्रपूरितौ ॥

अथास्ति तुङ्गशिखरो बहिरङ्गो महागिरिः ।
 तत्रान्यदा समाहूढौ भूप कोविद्वालिग्रौ ॥
 तत्रास्ति शिखरे रत्नं विशालं देवनिर्मितम् ।
 अदृष्टमूर्च्छं मानुष्यैर्गत्वा भूमौ प्रतिष्ठितम् ॥

इतश्च ।

एकं गान्धर्वमियुगं किञ्चरं च तथापरम् ।
 जेघे परस्परस्यर्द्धां तदा जातानयोर्द्वयोः ॥
 ततः परीचकैर्युक्ते ते रत्ने तत्र दैविके ।
 एकान्तमिति विश्वाय परीचार्थमुपागते ॥
 अथ ताभ्यां समारब्धं मधुरं कर्णपेशलम् ।
 परस्परैर्यथा गीतं परिपाद्या मनोरमम् ॥
 ततस्तौ शिखराहूढौ भूप कोविद्वालिग्रौ ।
 रत्नस्वमियुगोद्गीतं श्रुत्या गार्ढं प्रबोधितौ ॥

ततश्च ।

हृदयस्त्रितयङ्गेन वालिश्रेण दुरात्मना ।
 सा श्रुतिः स्थापिता द्वारे तस्याकर्णनतत्परा ॥
 तस्यामर्षितसङ्गावः सोऽपि तादात्म्यमागतः ।
 रसेन निर्भरीभूतो ने वेदयति किञ्चन ॥
 ततः च तेन सङ्गेन स्वत्रैर्येण तथा हतः ।
 गण्डशैलसमो रत्ने द्राष्टव्यं पतितो यथा ॥
 हृद्दास्योत्पातेन तेन गान्धर्वकिञ्चराः ।
 गात्रपाताद्दृष्ट्वा वालिश्रे रोषमागताः ॥

ततोऽभिहितमेतैः परस्परं अरे रे ।

कस्कोऽयं ज्ञात ज्ञातेति ततो बद्धस्य बालिशः ।

सूर्णितः समकं सर्वैर्दुःखभारेण मारितः ॥

इतस्य ।

सदागमोपदेशेन त्यक्तसङ्गः स कोविदः ।

तत्र गीते तदा मूर्खां श्रुत्या युक्तोऽपि नो गतः ॥

ततस्तं पतितं दृष्ट्वा बालिशं हन्यमानकम् ।

तस्मान्नूर्णमपक्रान्तो गिरेः शृङ्गात्स कोविदः ॥

सद्धर्मघोषनामानं सूरिमाषाद्य सुन्दरम् ।

जातो बालिशशृङ्गान्तं दृष्ट्वा साधुः प्रबुद्धधीः ॥

क्रमाच्च गुह्या तेन निजस्थाने निवेशितः ।

स एषोऽहं महाराज विज्ञेयः कोविदस्त्वया ॥

तदेवं शृणुमिषेण तेन सङ्गेन नाश्रितः ।

महादुःखभराक्रान्तो भ्राता मे भूय बालिशः ॥

अहं तु मोचितोऽनेन सर्वथा हितकारिणा ।

सदागमेन निःशेषान्तादुशादुःखजालकात् ॥

जातस्य सतताद्वादः साम्प्रतं सन्धसंयमः ।

अत एवास्मि निर्देशमधुनापि करोम्यहम् ॥

तदेषोऽखिलभूतानां हितकारी सदागमः ।

दुष्टान्तरङ्गलोकेन मैत्री पर्यन्तदायणा ॥

एवं स्थिते महाराज पुरुषेण हितैषिणा ।

त्यक्तव्यो दुष्टसम्पर्को न च त्याज्यः सदागमः ॥

ततस्वेदं गुरोर्वाक्यमाकर्ष्यात्यन्तपेशलम् ।

भद्रे ऽगृहीतसङ्केते तदा मे षड्दि संखितम् ॥

अथे मां त्याजयत्येष महामोहपरिग्रहौ ।

तथैष कारयत्युच्चैरादरं च सदागमे ॥

एवं च खिते ।

अहं किं करवाण्येति यावच्चिन्तासुपागतः ।

तावन्ममाग्रयज्ञानादकलङ्केन जल्पितम् ॥

यदुत ।

बुद्धं भगवतो वाक्यं किं वा नो घनवाहन ।

मयोक्तं सुष्टु भो बुद्धं स प्राह क्रियतामिदम् ॥

ततो गाढरूढतयाकलङ्केन साधं प्रणयस्याचिन्त्यप्रभावतया
भगवत्कोविदसूरिसन्निधानस्य प्रत्यासन्नवर्तितया कर्मयन्त्रिस्थानस्य
प्रत्युत्तरदानसामर्थ्यविकलतया च प्रतिपन्नं तदाकलङ्कवचनं
अभ्यर्षीभूतो भूयः सदागमः अनुश्रीलितं चैत्यवन्दनादिकं
अनुगुणितं पूर्वपठितादिकं प्रवर्तितं पुनर्दानादिकं ईषद्वुरीभूतौ
महामोहपरिग्रहौ द्रव्यतोऽकलङ्कलज्जया न पुनर्भावसारतया ।
ततोऽहं विगतमूर्च्छं इव सांसारिकपदार्थेषु संतुष्टचित्त इव विभव-
निश्चयेषु तदाकलितोऽकलङ्केन । ततो गतः सोऽन्यत्र विहाराय
सह सूरिणा ।

ततस्तं दूरगं मत्वा महामोहपरिग्रहौ ।

भूयोऽप्युल्लसितौ भद्रे दुरीभूतः सदागमः ॥

ततः शिथिलितं ह्यत्यं विस्मृता धर्मदेशना ।

संजातोऽहं पशोस्तुष्टस्तद्दीर्घास्ते पलाशकाः ॥
 ततो विषयमूर्खान्भो धनसञ्चयतत्परः ।
 भूरिकन्याहिरण्याथं पौडयामि महीजनम् ॥
 अन्तःपुरसदृशाणि भूरिभोगपिपासया ।
 हिरण्यधृतकूपानां मीलितानि शतानि च ॥
 अहिरण्यहीकृता पृथ्वी महामोहवशेन च ।
 तत्पापं न अगत्यस्ति यत्तदा न कृतं मया ॥
 स च पुण्योदयोऽभीष्टं सर्वं ठौकयते मम ।
 मया तु तन्न विज्ञातं ततोऽद्यै कुपितो मनाक् ॥
 ततश्च मे महादेवी वाचा मदनसुन्दरी ।
 अत्यन्तवह्नभाभृत्सा मृता श्लेमे विह्वला ॥
 अचान्तरे समायातः स्वामिसूत्रं विनीतकः ।
 प्रतिजागरको भद्रे शोकनाका मनुष्यकः ॥
 स प्रणम्य महामोहं स्वामिनं विहितादरः ।
 ततश्चावसरं ज्ञात्वा सामासिङ्गति मायया ॥
 ततोऽहं कृतपूत्कारो दैन्याक्रन्दनरोदनम् ।
 कृत्वा कृत्वा करोम्युच्चैर्देवीं मदनसुन्दरीम् ॥
 त्यक्तः शरीरसत्कारो राज्यकार्यं प्रमादितम् ।
 जातो यद्दृष्टहीताभस्ततोऽहं दुःखपूरितः ॥
 अथ मामकट्टत्तान्तं कथंश्चिञ्जनवार्तया ।
 श्रुत्वाकलङ्कः कृपया मत्समीपसुपागतः ॥
 ततः स मां महाभागो दृष्ट्वा शोकवशीकृतम् ।

Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each	Rs. 4	6
Nityācārapradīpa, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4 6
Nyāyabinduṭīkā, Fasc. 1 @ /10/ each	0 10
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa Vol. I, Fasc. 2-6	Vol. II, Fasc.
1-8 @ /10/ each	5 0
Padmawati, Fasc. 1-4 @ 2/	8 0
Parīcīpta Parvan, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3 2
Prākṛita-Pāṅgalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4 6
Prithvirāj Rāsa, Part II, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3 2
Ditto (English) Part II, Fasc. 1 @ 1/- each	1 0
Prākṛta Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ 1/8/ each	1 8
Parācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8	Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc.
1-6 @ /10/ each	12 8
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each	1 0
Prabandhucintāmañi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	3 12
Śaddarśana-Samuccaya, Fasc. 1, @ /10/ each	0 10
*Sāma Vēda Saṁhitā, Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7;
IV 1-6; V, 1-8, @ /10/ each	20 10
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2 8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	3 0
*Sankara Vejaya, Fasc. 2-3 @ /10/ each	1 4
Srāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3 12
Sranta Sutra Latyayan, Fasc. 1-9 @ /10/ each	5 10
" Asbalayana, Fasc. 1-11 @ /10/ each	6 14
Suśrnta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	1 0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2 8
*Taittreya Brahmana, Fasc. 3-25 @ /10/ each	14 6
" Pratisakhya, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1 14
*Taittirīya Saṁhitā, Fasc. 22-45 @ /10/ each	15 0
Tāṇḍya Brāhmaṇa, Fasc. 1-19 @ /10/ each	11 14
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/	7 8
*Tattva Cintāmañi, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 2-10, Vol.
III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1 Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II,
Fasc. 1-12 @ /10/ each	23 12
Tattvārthādhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ /10/	1 14
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/	1 14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ /10/	3 2
Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-9 @ /10/ each	5 10
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	6 0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/	0 10
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/	3 12
*Vāyu Purāna, Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /10/ each	7 8
Vidhāna Pārijata, Fasc. 1-8 @ /10/	5 0
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4 6
Vrhat Srayambhū Purāna, Fasc. 1-6 @ /10/	3 12
*Yoga Aphorisms of Patanjali, Fasc. 2-5 @ /10/ each	2 8
<i>Tibetan Series.</i>				
Pag-Sam Thi S'iñ, Fasc. 1-4 @ 1/ each	4 0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6
@ 1/ each	14 0
Rtogs brjod dpag hkhri S'iñ (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I,
Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	11 0
<i>Arabic and Persian Series.</i>				
*Ālamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /10/ each	8 2
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ 1/-	3 0
Āin-i-Akbarī, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each	33 0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III,
Fasc. 1-5, @ 2/- each	34 9
Akbarnāmah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each	55 8
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	13 12
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger @ /10/	0 10
*Bādshāhnāmah, with Index, Fasc. 1-19 @ /10/ each	11 14
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ /10/ each	5 10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each	2 0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the
Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	3 0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @
1/8/ each	31 8
Fārnang-i-Rashīdī, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each	21 0
Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsī's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4 0
Fatūn-ush-Shām of Wāqīdī, Fasc. 1-9 @ /10/ each	5 10
Ditto of Āzādī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2 ..

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies are to be supplied.

Haft Āsmān, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @ /12/ each	Rs. 0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each	...	7 8
Iqbāl-namah-i-Jahāngiri, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1 14
Isābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each	...	51 0
Māsājir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ /1/ each	...	35 0
Maghāzi of Wāqidi, Fasc. 1-5 @ /10/ each	Rs. 3	2
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ /10/ each	Rs. 9	6
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/ each	...	15 0
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ /10/ each	...	11 14
Ma'āsir-i-'Ālamgiri, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3 12
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1 @ /10/	...	0 10
Nizāmi's Khirad-namah-i-Iskandari, Fasc. 1-2 @ /12/ each	...	1 8
Riyāzu-s-Salātin, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3 2
Ditto (English) Fasc. 1-5 @ 1/	...	5 0
Tubaquat Nasiri, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3 2
Ditto (English) Fasc. 1-14 @ 1/ each	...	14 0
Ditto Index	...	1 0
Tārikh-i-Firūz Shāhi of Ziyāu-d-din Barni, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4 6
Tārikh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3 12
Ten-Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	...	3 0
Wis o Rāmin, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3 2
Zafarnamah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	10 10
Tznuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/	...	1 0

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/ each ... 20 0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1870 to 1904 @ /8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/per No. to Non-Members.
N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date, @ 1-8 per No. to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members. ...
5. Memoirs, 1905, to date. Price varies from number to number. Discount of 25% to Members.
6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 ... 3 0
A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by E. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ... 4 0
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1875) ... 4 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1884. ... 3 8
8. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each ... 40 0
9. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ... 18 0
10. Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös ... 10 0
11. Ditto Grammar " " " ... 8 0
12. Kaçmīraçabdāmṛta, Parts I and II @ 1/8/ ... 3 0
13. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson ... 1 0
14. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kāsmir, by M. A. Stein, Ph.D., JI. Extra No. 2 of 1899 ... 4 0
15. Persian Translation of Haji Baba of Ispahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott. 10 0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-33 @ 1/ each ... 33 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. E. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

1-1-07.

Books are supplied by V.P.P.

Recd.
July 21, 1909

40.115
Boyer
Indk 212/14

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ^AORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1171.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।
सिद्धर्षिप्रणैता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPANÇĀ KATHA
OF
SIDDHARŚI.

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.
FASCICULUS XII.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1908.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.,
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

*Advaita Brahma Siddhi, Fasc. 2,4 @ /10/ each	...	Rs. 1	4
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
*Agni Purāṇa, Fasc. 3-14 @ /10/ each	...	7	8
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	14	6
Aitareyalocana	...	2	0
*Anu Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	2	8
Aphorisms of Sāṅḍilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	...	1	0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3	12
*Atharvana Upanishad, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	1	14
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...	0	10
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3	2
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	11	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	3	0
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	1	14
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/ each	...	2	8
*Bhāmati, Fasc. 4-8 @ /10/ each	...	3	2
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3	2
Brahma Sūtra, Fasc. 1 @ /10/ each	...	0	10
Brhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
Bṛhaddharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3	12
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3	2
Çatadūṣaṇi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	14	6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	2	8
Çatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	7	8
*Çaturvarga Çhintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	36	14
Ditto Vol. IV, Fasc. 7, @ 1/4/ each	...	1	4
Çlokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	8	12
*Çranta Sūtra of Āpastamba, Fasc. 9-17 @ /10/ each	...	5	10
Ditto Çāṅkhāyana, Vol I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc 1 @ /10/ each	...	10	0
Çri Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
Dāna Kriyā Kaumudi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. 1, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
Gobhiliya Grhya Sūtra, Fasc. 4-12 @ /10/ each	...	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	2	8
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4	8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	17	8
Kūrma Purāṇa, Fasc. 3-9 @ /10/ each	...	4	6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	3	0
*Lalitavistara, Fasc. 3-6 @ /10/ each	...	2	8
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	6	14
Mahā-bhāṣya-pradipodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	18	2
Manuṭikā Saṅgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	9	0

विमुक्ताग्नेषसक्तत्वं द्यद्येदमभाषत ॥
 किमिदं भोः समारब्धं भवता घनवाहन ।
 किं मे विस्मारितं वाच्यं किं वा त्यक्तः सदाममः ॥
 किमेष दुष्टलोकेन भवानेवं खलीकृतः ।
 कृतं च ज्ञाततत्त्वेन किमिदं बालचेष्टितम् ॥
 यां च ते स्मरतो नित्यं देवीं मदनसुन्दरीम् ।
 शोकोऽयं बाधते चित्तं तत्कार्यं किं न बुध्यसे ॥

तथाहि ।

सर्वेऽमी जन्तवो नित्यं कृतान्तमुखकोटरे ।
 वर्तन्ते ऽतः क्षणं भूप यज्जीवन्ति तदद्भुतम् ॥
 स हि नापेक्षतेऽवस्थां प्रभावम्भनसुन्दराम् ।
 दलयत्येव भूतानि मत्तवद्गन्धवारणः ॥
 यद्यत्सम्जनसत्पदां जननेचमनोहरम् ।
 तत्तन्निपातयत्येष कृतान्तहिमश्रीकरः ॥
 न मन्त्रा न धनं भूरि न वैद्या न च भेषजम् ।
 न बान्धवा न देवेन्द्रा मृत्यो रक्षन्ति देहिणम् ॥
 इत्यद्दुष्टप्रतीकारे जाते मरणविचारे ।
 सिद्धोऽयं मार्ग इत्येवं ज्ञात्वा को विज्ञसो भवेत् ॥
 तदेवं कुर्वते नित्यमश्रान्तो धर्मदेशनाम् ।
 शोऽकलङ्को महाभागो मत्तः शोकगमेष्क्या ॥
 अहं पुनर्महामोहवशगस्तां न सञ्चये ।
 नष्टबुद्धिः प्रसापेन तं शोकमनुवर्तयन् ॥

कथं ।

हा बाहो हा प्रिये सुग्धे हा चार्वङ्गि वरानने ।

हा यज्ञनेत्रे हा सुभ्रु हा कान्ते वल्गुभाषिणि ॥

हा भर्तृवत्सुखे देवि हा हा मदनसुन्दरि ।

क गतासि विहायेमं हृदयं घनवाहनम् ॥

दीयतां दर्शनं तूर्णं संभाषो मे विधीयताम् ।

जीयतां मामके देहे वैक्लव्यमपनीयताम् ॥

इत्येवं प्रक्षपन्सुरैरकञ्जकञ्ज धीमतः ।

भद्रे तत्तादृशं वाक्यं न जानामि विषेतकः ॥

दयापरीतचित्तोऽसौ ततो मां वीक्ष्य तादृशम् ।

अकञ्जकञ्जदा भद्रे पुनः प्राह महामतिः ॥

यथा भो भो महाराज घनवाहन न युक्तमीदृशं भवादृशं
विधातुं वाक्चरितं । तत्परित्यज क्लीबतां । उररीकुह धीरतां ।
कञ्जतां गयान्तःकरणं । स्मरात्मानं । विरहयेममेकान्तेनाहितं
महामोहं । सुख शोकं । मिथिलय परिपहं । अनुवर्तय सदागमं ।
समाचर तदुपदेशं । जनय मम चित्तप्रमोदं । किं विस्मृतं भवतो
ऽधुनैव तस्माधुनिवेदितं भवप्रदीपनकं । किं न स्मरसि तत्संसार-
पानकं । किं न चिन्तयसि तं भवारण्यं । किं न ध्यायसि तं
सकर्मकजीवसद्मठट्टान्तं । किं न पर्यालोचयसि तां मनुष्यजन्म-
रज्जदीपदुर्लभतां । किं न निर्विद्यसे वसंस्तव जन्मसन्तानसद्मार्गं ।
किं विस्मरयसि तां चित्तवागरस्त्रीवरूपतरलतां । किं नागुग्रीव-
यसि तस्मैव सततं रक्षणं । किं बन्धमीषि तेषु विषयविषट्केषु ।

किं सुठसि तस्मिन्मर्षनिचयसंज्ञे पञ्चसुसुमस्यरजःकचवरे । किं
निपातयसि ज्ञानस्यपि मोक्षमार्गमात्मानं घोरेषु महानरकेषु ।
किं नारोहयसि तेनोपायेनात्मानं तत्र सततागन्दे शिवालयमठे ।
संशारे हि निवसतां महाराज देहिनां करतलस्थानि व्यसनानि
सुखभाः प्रियजनविप्रयोगाः अदूरगा महाव्याधयः प्रत्यासन्नानि
दुःखानि अवसंभावोनि मरणानि । ततः पुरुषस्य विमलविद्येक
एवाच चासं नापरमिति । ततोऽहं भद्रे ऽवृष्टीतसङ्केते नाठप्रसुत
इव प्रतिबोधकध्वनिपरंपरया विषघूर्णित इव सस्फुरन्मन्त्रापमर्त्र-
नया मदिरामत्त इव शीघ्रभयदर्शनतया मूर्छित इव सस्त्रिज-
श्रीकरव्यग्रनक्रियया उन्मत्तक इव सुवैद्यप्रयुक्तभेषजमालिकया तथा-
कलहवचनपटुत्वा संजातः प्रत्यागतचेतनः ॥ ततः शोकेन प्रणम्या-
मिहितो महामोहः । यथा इव ब्रजाम्बहं । नास्रमकसङ्को मह्य-
मिहाशितुं ददाति । महामोहः प्राह । वत्स विषमोऽवमकसङ्कः
प्रसारयसि अग्नोऽग्निं घनवाहनं । श्रावणोरपि यत्किमप्यथ भविष्यति
तन्वाद्यापि जावीमः । तद्गच्छ तावत्त्वं । केवलं पुनः प्रतिजागरणं
विशेष्यं केनापि भवतामावचोरिति । शोकेनोक्तं । यदाज्ञापयति
दिवः । ततो गतः शोकः । प्रतिपन्नं मयाकलहवचनं वक्ष्यमीकृतः
सदागमः अशधीरितौ मनाङ् महामोहपरिग्रहौ उज्ज्वलितं
पूर्वपठितं विहितोऽपूर्वमुतपहसादरः कारितानि विषभवन-
विन्वादीनि प्रवर्तितानि चाचास्यापपापदानप्रवृत्तीनि । ततः कृतो
अथा तावदेष गुणभाजनमिति संतुष्टोऽकसङ्कः । अजातरे शिष्य-
मिषपरिग्रहोन्नाथकेन विधुरितहृदयः प्रवृत्तो मत्समीपागमनाद्य

महामोहप्रतिजागरकः सागरः । पृष्ठोऽनेन रागकेसरौ । कृता
तेनानुज्ञा । वज्रसिकधोक् । तात यच्च सागरो गच्छति तच्च मयापि
यातव्यं । यतो विदितमेवेदं तातस्य न खल्वेष सागरः खलमपि
मया विना वर्तते । रागकेसरिणोक् । वत्से यद्येवं ततो गच्छतु
भवतौ । किं चेद्यमपि कृपणता सागरस्य शरीरभूता जीवितभूता
च वर्तते । तदेषापि गच्छतु येनास्य धृतिः संपद्यते । सागरे-
षोक् । तात महाप्रसादः । ततः समागतानि तानि मदभ्यर्षे । इष्टौ
तद्दर्शनेन महामोहपरिपक्षौ । समासिङ्गितोऽहं कृपणतया । ततः
प्रवृत्ता मनेच्छा । यदुत किमनेन ममादृष्टपरलोकसाधनेच्छया
दृष्टसुखहेतुना धनेन व्ययितेन प्रयोजनं । अथं चाकसङ्कः प्रति-
दिनं मामुत्साहयति । यथा यदि भावस्तवकरणेनाद्यापि तवो-
त्साहः ततो महाराज घनवाहन द्रव्यस्तवकरणे तावदादरं कुर्व-
न्वेति । व्ययितं च तद्वारेण वज्रतमं धनं वर्तते । तद्वच्च किं कर-
वाणीति चिन्तयतो मे विहितं वज्रसिकधालिङ्गनं । ततः प्रादु-
र्भूता मे कुबुद्धिः । यथा प्रेषयामीतः केनचिद्वचनविन्यासेन ताव-
देनमकसङ्कं । ततो न भविष्यति ममायं धनव्ययः । ततोऽभिहितो
मयाकसङ्कः । यथा भदन्त मदुपकारार्थमिहागता यूथं । अतः
संपादितो ममोपकारः । संपूर्णो भवतां मासकल्पः । ततश्चे युष्म-
दर्धमुष्मणीभविष्यन्ति भगवन्तः कोविदाचार्यः । संजनिष्यतेऽस्माक-
सुपासुम्भः । ततो विहरत यूथं । वयं च करिष्यामो युष्मदादेशं ।
न भगवद्विचिन्ता कार्ष्णेति । तदाकर्ष्ये विद्वतोऽकसङ्कः । प्राप्तो
गुह्यसमीपं ।

ततो भूयोऽपि धर्मायै विनिवार्य धनव्ययम् ।
 संजातः सागराद्दिग्दाहं रक्तः परिग्रहे ॥
 ततः परिग्रहेणोक्तः सागरो मित्रवत्सल ।
 नीयमानः क्षयं साक्षाद्दहं भो रक्षितस्त्वया ॥
 त्वत्तोऽपि मे विशेषेण संपन्ना भ्रातृवत्सला ।
 एषा कृपणता मित्रं मम जीवितदायिका ॥
 गाढं वञ्छसिकायेषा श्लेया मदुपकारिणी ।
 सोऽकलङ्को महाशत्रुर्गाढं निर्वासितो यथा ॥
 तच्चाह विहितं चाह यदागत्य नरोत्तम ।
 संदर्शितार्थके भक्तिः पाखितोऽयं त्वया जनः ॥
 एवं च भाषमाणं तं महामोहः परिग्रहम् ।
 प्रत्युवाच यथा वत्स साधु साधूदितं त्वया ॥
 अयं हि सागरो वत्स सर्वस्वं मम जीवितम् ।
 मदीयवीर्यं निःशेषं भावतोऽत्र प्रतिष्ठितम् ॥
 अयं निर्मिथ्यभक्तो मे सागरो मामके बले ।
 मत्पुत्रो राज्ययोग्योऽथमयं ते रक्षणक्षमः ॥
 एवं सोऽज्ञासितस्तेन महामोहेन सागरः ।
 संजातो मां वशीकृत्य स सदागमबाधकः ॥
 ततो विवर्धिताकांक्षो दूरीकृतसदागमः ।
 संजातस्त्वत्कृत्योऽहं यथा पूर्वं तथा पुनः ॥
 ततो मदीयवृत्तान्तं समाकर्ष्य कृपापरः ।
 भूयः प्रसन्नितो भद्रे सोऽकलङ्को मदन्तिकम् ॥

ततः कृतप्रधानेन तेन कोविदसुरस्यः ।
 विज्ञापिता ब्रह्मामीति दीपयित्वा प्रबोजनम् ॥
 अथ निश्चित्य सद्भावं प्राञ्जः कोविदसुरस्यः ।
 निरर्षकोऽस्यं ते क्लेशस्ततो वा नास्तद्विष्णुम् ॥
 तथाहि ।

थावत्तस्य ब्रह्मोपस्थौ महामोहपरिपश्यौ ।
 तावन्नास्मानि कर्मस्यः स तात सन्वाहनः ॥

यतः ।

आगच्छन्ति तयोः पार्श्वे निघ्नन्तस्मानराद्वयः ।
 तेषामाश्रयभूतौ तौ सर्वेषां सूक्ष्मायकौ ॥
 वग्रे च वर्तमानस्य तस्य तेषां दुरात्मनाम् ।
 कोपदेशः क वा भ्रमः क महागमनीयकः ॥
 बधिरे कर्षसापोऽयमन्धे गृत्तप्रदर्शनम् ।
 ऊषरे बीजनिषेपकस्य वा धर्मदेशना ॥

यतः ।

अत्यन्तदुःखं संस्कारस्त्वावकीनेन जायते ।
 वचनेन क्वतिर्गुर्वी खाध्यासस्य भवाद्गुणाम् ॥

अन्यस्य ।

बोधितो बोधिस्ये भूयः स प्रेते भावनिद्रया ।
 थावदेतौ ब्रह्मोपस्थौ महामोहपरिपश्यौ ॥
 तदस्यं ते जतेवार्धं सन्वाहनस्यभिधौ ।
 साकार्यज्ञनिद्रे क्लृप्ते न वर्तन्ते त्रिचक्रस्यः ॥

अकलहेनोक्तं ।

भद्रमानर्षहेतुर्भा ताभ्यां सार्धं तपस्विनः ।
 कदा पुनर्विद्योमः स्थापनवाहनभ्रुजः ॥
 गुरुषोक्तं विजानन्ति तं प्रायेण भवावृथाः ।
 चारिचधर्मराजस्य प्रसिद्धो धो महत्तमः ॥
 चारिचधर्मयुक्तेन स्ववीर्येण विनिर्मिता ।
 तेनास्ति मानसी कन्या विद्या नाम मनोहरा ॥
 सा सुरूपा विद्यासाची जगदाह्लादकारिणी ।
 विद्यातन्त्रिभवावार्था सर्वावयवसुन्दरी ॥
 विश्वसन्ती च सा कन्या वततोद्दामस्त्रीकथा ।
 संसारातीतसावस्था मुनीनामपि वक्षमा ॥
 सा सर्वसम्पदां मूलां सा सर्वज्ञेयनाग्रणी ।
 निरन्तानन्दसन्दीपदायिका सा निगद्यते ॥
 अतस्तां कन्यकां विद्यां यदासौ घनवाहनः ।
 लप्स्यते भोक्तादासुभान्महामोहो विद्योच्छते ॥

यतः ।

सा कन्या निजवीर्येण विद्वद्भानेन पापिना ।
 न विद्यते सहावस्था अनयोक्तेन हेतुना ॥
 किं च ।

तथा निरीहता नाम कन्यान्या विद्यतेऽनघा ।
 चारिचधर्मराजस्य दुहिता सा मनोरमा ॥
 विरतेः कुचिसंभृता भ्राचोरत्यक्तपूजिता ।

चारिचधर्मराजीये राज्ये सा सर्वसारिका ॥
 महत्तमस्य साभीष्टा सद्बोधस्यातिवहमा ।
 सन्तोषतन्त्रपात्रेण स्वाभिभक्तेन वर्धिता ॥
 स्वभावसुन्दरा वाखा संपूर्णैश्चा न वाञ्छति ।
 वस्त्राङ्गहारमास्त्रादिसंपाद्यं सा विभूषणम् ॥
 स्वर्णेन विविधैर्भोगैर्विचित्रै रत्नराशिभिः ।
 न प्रपद्या सोभमानेतुं कन्यका सा निरीहता ॥
 सा निःशेषजगद्वन्द्या सा सुनीनां मनोहरा ।
 सा दुःखोच्छेदिका धन्या सा चिन्तानन्ददायिका ॥
 तां कन्यां चाहसावस्थां यदासौ घनवाहनः ।
 लप्यते विलस्यं थायान्तदा नूनं परिग्रहः ॥
 विरोधोऽस्ति तथा साधं यतस्तस्य दुरात्मनः ।
 अतस्तां वीक्ष्य पापोऽसौ गाढभीतो विलीयते ॥
 अकलङ्केनोक्तं ।

कदा पुनरसौ धन्ये ते कन्ये परिणेष्यति ।

तयोर्दलनकारिण्यौ भदन्त घनवाहनः ॥

कोविदसूरिणोक्तं ।

भूयसाद्यापि कास्त्रेण तद्योर्लाभो मरोत्तम ।

लज्जयोश्च भवेन्नूनं स तयोः परिणायकः ॥

अथाकलङ्कः प्रत्याह युष्माकं यदि रोचते ।

ततोऽहं लज्जयामीति ते कन्ये घनवाहनम् ॥

गुरुराह महाभाग नाधिकारो भवादृशाम् ।

कन्ययोः प्रापयेऽद्यापि तयोरेतेन हेतुना ॥
 स कर्मपरिणामाख्ये कन्ये दापयिष्यति ।
 घनवाहनराजाय नोऽपरो दापकस्तयोः ॥
 दाप्यमाने पुनस्तेन ते स्थातां कन्यके यदा ।
 हेतुभावं भजन्त्येव तदा बुद्ध्याद्ग्रा अपि ॥
 एवं च स्थिते ।

स एव योग्यतां मत्वा कश्चित्ते दापयिष्यति ।
 कन्ये सुखप्रदे धन्ये घनवाहनभूभुजे ॥
 अतो विहाय तस्मिन्नां स्वाध्यायध्यानतत्परः ।
 विसृज्यावस्तुनिर्वन्धस्त्रिष्टार्यं त्वं गिराकुलः ॥
 ततस्तथेति भावेन प्रतिपद्य गुरोर्वचः ।
 स्त्रितोऽकलङ्को निश्चिन्तस्तदा भद्रे गिरातुरः ॥
 अहं तु तौ समाश्रित्य महामोहपरिपथौ ।
 आगत्यागत्य तद्गुह्यैरेकैकेन कदर्शितः ॥
 तथाहि ।

एके गच्छन्ति तद्गुह्याः प्रत्यागच्छन्ति चापरे ।
 अन्ये तिष्ठन्ति मत्पार्श्वं किञ्चिदासाद्य कारणम् ॥
 किं वाच ब्रह्मगोक्तेन समासात्ते निवेद्यते ॥
 भूरिभाषितवा त्वं मां वाचालं मावजीगणः ।
 चित्तवृत्तिमहाटस्थां या गदी सा प्रमत्तता ॥
 तप्तद्विषयितं नाम चत्तस्थाः पुच्छिन्तं पुरा ।
 वर्धितं तत्र चोद्दिष्टचित्तविचेपमच्छपः ॥

दृष्ट्वा च वेदिका तक्षां विपर्णासाख्यविष्टरम् ।
 तन्निषण्णो महामोहस्तस्याविद्या वपुर्क्षतो ॥
 विमर्गेन प्रकर्षाय था सा पूर्वं निवेदिता ।
 स्मरसि त्वं विश्राज्जासि चित्ते सर्वमिदं न वा ।
 ततोऽऽह्वीतसङ्केता प्राह बाढं स्मरामि भोः ॥
 संसारिणीवस्तां प्राह यद्येवं चारुचोचने ।
 ततस्तो धे विमर्गेन प्रकर्षाय विवर्णिताः ॥
 मिथ्यादर्शनसंज्ञाया भूयांसो वेदिकास्थिताः ।
 अन्ये चेवापरास्ताश्च स्थिता सुत्कलमच्छपे ॥
 ते सर्वे भूभुजो भद्रे सकलपाः सवान्धवाः ।
 सभ्यत्यपरिवारास्य प्रत्येकं समुपागताः ॥
 महामोहे समीपस्थे तदा मे सर्वनाचके ।
 न सोऽस्ति कश्चित्तस्यैव्ये येनाहं न निषेवितः ॥

ततश्च ।

गृह्णो विमूर्च्छितस्तेषु भावेषु भवभाविषु ।
 कृतोऽहं नष्टसम्भारिणी महामूढतया तदा ॥
 सदागमं परित्यज्य विधाय मतिविभ्रमम् ।
 मिथ्यादर्शनसंज्ञेन भूयोऽहं बाधितस्तदा ॥
 पापानि धर्मबुद्ध्याहं दाहणानि पुनस्तदा ।
 भूरिशः कारितो भद्रे क्लृष्ट्या तन्महेक्षया ॥
 शब्दादिविषययामे निःसारे साधुनिन्दिते ।
 विधापितो मनःप्रीतिं रागनेसरिणा पुनः ॥

तस्य भार्गवं पुनर्घां वा मूढता नाम विमुता ।
 तदग्रेण मया नैव विज्ञाता भवदुष्टता ॥
 तथा देवमन्त्रोऽपि सन्निमित्तानिमित्तकम् ।
 कुर्वन्प्रतीतिवन्तापं नितरां मे विजृम्भितः ॥

तथा ।

तस्यविवेकिता भार्या कार्याकार्थविचारणम् ।
 कुर्वन्तं वारदत्तुषैस्तदा मां वन्नवर्तिनम् ॥

तथा ।

ग्रन्थे रूपे रसे मन्त्रे स्थर्गे चात्यन्तलोचुपः ।
 वशीकृतोऽहं संपन्नो रागकेशरिमन्त्रिणा ॥
 प्राप्तेषु माढमूर्खान्धो ऽप्राप्ताकांक्षाविडम्बितः ।
 कृतो भोगेषु तस्यैव भार्यया भोगदृष्टया ॥

तथा ।

निर्वादितमुखो हा हा हासितोऽहं निरर्थकम् ।
 हासेन वज्रघ्नो भद्रे सङ्गाभीर्धविरोधिना ॥
 मूचान्मन्त्रेदेजाज्जासमसंपूर्णेषु धोषिताम् ।
 गात्रेषु रमितो भद्रे रत्याहं वज्रघ्नस्तदा ॥
 अरत्यापि महोदोगसन्तापाङ्गान्तमानसः ।
 कृतोऽहं भूरिघ्नो भद्रे कारुण्यैरपरापरैः ॥
 मरिच्यामीति विमान्तो राख्यं वा मे हरिष्यते ।
 इत्यादि कारुण्यं प्राप्य भन्नेत्यहं विनाटिमः ॥
 मरणं क्षिप्रमन्भूनामर्षमग्नादिकं तथा ।

हेतुं संप्राप्य शोकैर्न भूयो भूयो विडम्बितः ॥
 तत्त्वमार्गविवृत्तात्मा मिथ्याबुद्ध्या तिरोहितः ।
 विवेकिहास्यतां नीतस्तदाहं हि जुगुप्सुषा ॥

तथा ।

रागकेसरिणः पुत्रा येऽष्टौ पूर्वं विवर्णिताः ।
 सुता देवगजेन्द्रस्य चे चाष्टौ परिकीर्तिताः ॥
 तैस्तदा मे कथायास्त्रैर्महामोहपितामहे ।
 समीपस्थे कृतं यन्मु तदाख्यातुं न पार्थते ॥
 ज्ञानप्रकाशलेगेन रहितो भावतस्तदा ।
 ज्ञानसंवरणेनाहं प्रबलेन क्लतः पुनः ॥

तथा ।

कुर्वन् बहुचुरारावं काष्ठवज्रहृत्तेजसः ।
 दर्शनावरणेनाहं स्थापितो गतदर्शनः ॥

तथा ।

कश्चिदाह्लादितोऽत्यन्तं कश्चित्सन्नापविद्धसः ।
 कृतोऽहं तेन चार्वङ्गि वेदनीयेन भूभुजा ॥

तथा ।

आयुष्कनामकेनापि नरेन्द्रेण सुसोचने ।
 घनवाहनरूपेण तदाहं धारितस्त्रिरम् ॥

तथा ।

तेन नामाभिधानेन भूभुजा वरवीचये ।
 शरीरे मामके चिपं विजवीचं निदर्शितम् ॥

तथा गोचान्तरायाभ्यां समाहाय्यं वरानने ।
 कृतमेव ममात्यर्थं चरितार्थं तदा पुनः ॥

तथा ।

रौद्रार्तध्यानसंयुक्तः पापात्मा पापचेष्टितः ।
 विहितोऽहं विशालाक्षि तेन दुष्टाभिसन्धिना ॥
 तथान्यैरपि तत्काले महामोहे समीपने ।
 ममाविर्भावितं भद्रे खं खं वीथं महामटेः ॥
 अकालकेन सुकृत्वाद्नाथ इव निर्भयैः ।
 इत्थं खलीकृतोऽत्यन्तं तैरहं भावप्रभुभिः ॥
 अथान्यदा समायातो मत्कदर्थमकाम्बधा ।
 महामोहनरेन्द्रस्य समीपे मकरध्वजः ॥
 स च स्त्रीयां रतिं भाषीं रागकेसरिमन्त्रिणम् ।
 पञ्चमानुषसंयुक्तं तच्च तस्य कुटुम्बकम् ॥
 एतां सर्वां समासाद्य सामर्षीं कार्यसिद्धये ।
 संगद्भवद्भवत्सदा प्राप्तो मृगेक्षणे ॥
 ततस्तुष्टो महामोहो मकरध्वजमीक्षणात् ।
 सोऽप्यासाद्य महामोहं परं वर्षसुपागतः ॥
 ततस्तेन युतः साक्षात्संगद्भो गन्धवारणः ।
 संपन्नोऽसौ महामोहो आतो मेऽत्यन्तबाधकः ॥
 शब्दरूपरसस्पर्शगन्धस्पर्शोऽन्धसन्निभः ।
 गाढं निर्गृह्यद्बोधः संजातोऽहं ततस्तदा ॥
 गर्ताश्रकरसङ्काशो विषयाशुचिकर्दमे ।

राधिदिवं निमग्नान्ना खितोऽहं विगतपथः ॥
 सुभ्रूयसापि कास्त्रेण न भोगैस्तृप्तिमावतः ।
 दृतपानेन किं जातः पीनगण्डोऽथ वानरः ॥
 शुष्कानस्य च मे भोगान् वर्धते भोगदृष्टिक्ता ।
 सुतरान्मुह्यसत्येव जलेन वडवानसः ॥
 अकलकोपदेशास्ते शत्राहृकरनिर्मलाः ।
 तदा मे विस्मृताः सर्वे महामोहघनाहृताः ॥
 ततो मां तादृशं दृष्ट्वा भावशुभुविचेष्टितम् ।
 न मेऽप्रसर इत्येवं गतो दूरं सदागमः ॥
 यथाभिमतकामांश्च संपादयति मे तदा ।
 असौ पुण्योद्दयोऽहं तु विमूढस्तं न ज्ञास्ये ॥
 ततो विस्मृकनिःश्रेयराज्यकार्षीं दिवाविश्रम् ।
 अन्तःपुरगतः सौख्यं शुष्कानोऽहमवच्छिन्नः ॥

तथा ।

धां धां नारीं प्रपश्यामि वगरे पारुविषयाम् ।
 कुलजामकुलज्यां वा सां वा कश्चिन्निवेदयेत् ॥
 तां तां सर्वां समस्तकथ्य जनेभ्यो बभ्रवत्तया ।
 अन्तःपुरे प्रवेष्ट्याहं करोमि त्तिज्जसत्तिक्रमम् ॥
 न जानामि महापापं नापेक्षे कुलजाऽहम् ।
 गणयामि न चाधन्यो वारकं मन्त्रिमन्त्रणम् ॥
 ततो विरक्ताः सामन्ताः पुरं षोडशेगमागमम् ।
 तादृग्ग्राधमशीलेन चञ्चित्तमम ब्रान्धवाः ॥

पदातथोऽपि चंपञ्जा मम निष्ठाविधायकाः ।
 गुणाः सर्वत्र पूषन्ते सम्बन्धो नात्र कारणम् ॥
 अहं तु तादृशीं लोकाज्जानानोऽप्यात्मनर्हयाम् ।
 महामोहवशीभूतो निश्चकर्मरतः स्थितः ॥
 या नीचकुलसंजाता यास्यामम्याः स्त्रियो नृणाम् ।
 सर्वाः स्त्रेऽन्तःपुरे चिन्तास्ता मया पापकर्मणा ॥
 अथाशीञ्च कनिष्ठो मे भ्राता नीरदवाहनः ।
 साज्जापरो विनीतात्मा प्रख्यातः सारथौघषः ॥

ततश्च ।

मत्तो विरक्तैः सामन्तैः पौरमन्त्रिमहन्तमैः ।
 एकवाक्यतया सर्वैः स प्रोक्तो रहसि स्थितः ॥

यदुत ।

अनम्यगमनासक्तो निर्मर्त्यादो विमूढधीः ।
 नष्टधर्मा पशोस्तुष्टो च एवं कुलदूषणः ॥
 सोऽयं सिंहासनश्चेव सारमेधो नराधमः ।
 अस्त्र शोभ्यो न राज्यस्य कुमार अनवाहनः ॥
 अनेन हारितं राज्यं वंशानां साधवं कृतम् ।
 न युष्यते ततोऽस्माकं विनाशोऽवसुपेक्षितम् ॥
 अतोऽयं प्रतिराज्येषु वृत्तान्तो नावगम्यते ।
 यावन्तावत्कुमारोऽत्र राजा भवितुमर्हति ॥
 अन्यथा नैव ते भ्राता न राज्यं न च भूतवः ।
 न वयं न यशो नैव नगरं भो भविष्यति ॥

एवं शोकः स तैर्युक्तियुक्तं नीरदवाहनः ।
 तथैव दृष्टतश्चेष्टः पर्याप्तोचमुपागतः ॥
 इतश्च मामको भद्रे वयस्यो दुष्टचेष्टितैः ।
 गाढमुद्वेजितश्चित्ते नष्टः पुण्योदयस्तदा ॥
 पापं चात्यर्गस्त्रीभूतं प्रवृद्धा भावश्रवणः ।
 द्राघीषधी च संजाता भूयः सा कर्मणः स्थितिः ॥
 ततश्च वचनं तस्य यज्ञोक्तैर्मन्त्रितं पुरः ।
 तश्चित्ते युक्तियुक्त्वाद्यग्रं मे भ्रातुरुचकैः ॥

ततश्च ।

एवं भवतु तेनोक्तैस्त्रीकैर्वैरिर्कैरिव ।
 आगत्याहं दृढं बद्धो मदिरामदविह्वलः ॥
 तावतः परिवर्गस्य मध्ये जातो न कश्चन ।
 मत्पत्ने यजनो भद्रे येन मा मेति जल्पितम् ॥
 ततो नरकपाशाभेस्त्रैर्वद्धा नरकोपमे ।
 चिन्तोऽहं चारके सुभ्रु ज्ञातिमन्त्रिमहत्तमैः ॥
 स च संस्थापितो राज्ये राजा नीरदवाहनः ।
 महाकलकलेनोच्चैर्नृत्यद्भिस्तोषनिर्भरैः ॥
 चष्टाः कुस्वामिनाग्नेन तुष्टाः सुस्वामिनो गुणैः ।
 ते पौरुषैनिका लोकास्ततः किं किं न कुर्वते ॥
 अहं तु चारके तत्र पुरीषमस्यपिच्छिसे ।
 मूचान्मत्केदवाम्बास्यदुर्गन्धे गर्भसन्निभे ॥
 बुधाचामोदरो बद्धः परिभूतो विगर्हितः ।

सृतदुष्टेष्टितैः क्रुद्धैर्बालकैरपि ताडितः ॥

अनेकथातनास्थाने स्ववर्गेषावधीरितः ।

प्राप्तः शारीरसंतापं नरकेष्विव नारकः ॥

महामोहवशीभूते राज्यभ्रष्टे तथा मयि ।

यः संजातो मनस्तापः स त्वाख्यातुं न पार्यते ॥

तथाहि ।

ममेदं विपुलं राज्यं मामकीना विभूतयः ।

अधुनान्ये प्रभोक्तार इति शोकेन पीडितः ॥

सुखसाहितदेशोऽहमधुना लीडृशी गतिः ।

सर्वस्य परिभूतोऽहमित्यरत्या कदर्थितः ॥

सुम्पन्नि मामकमिदं रत्नस्वर्णादिकं जनाः ।

एते हा हा इतोऽस्मीति बाधितो धनमूर्खया ॥

तदेवं नरकाकारे चारके दुःखपूरितः ।

तचाहं संस्थितो भद्रे सुचिरं पापकर्मणा ॥

परिवारसमेतस्य महामोहस्य दोषतः ।

तथाप्यहं न निर्विद्यः संसाराच्चाहलोचने ॥

क्रोधात्प्लेक्षु लोकेषु चित्तकल्लोच्चदूषितः ।

रौद्रध्यानानुगो नित्यं भूरिकालमवस्थितः ॥

अथ जीर्णा क्रमेणैव गुडिका मे चिरन्तमी ।

ततो वितीर्णा सा मद्यं भवितव्यतथापरा ॥

गतः पापिष्ठवासायां पुरि सप्तमपाटके ।

अहं तस्याः प्रभावेण जातः पापिष्ठरूपकः ॥

मृहे तत्राप्रतिष्ठाने निर्भिक्षो बह्वकण्ठकैः ।
 सागराणां चयस्त्रिंशद्भ्रमन् कन्दुकस्त्रीस्रया ॥
 तदन्ते गुडिकादानाङ्गवितव्यतया तथा ।
 पञ्चाक्षपशुसंस्नानमानीय शफरीकृतः ॥
 पुनर्नीतोऽप्रतिष्ठाने समानीतस्ततोऽप्यहम् ।
 कृतस्य गुडिकादानाच्छार्दूलाकारधारकः ॥
 भूयः पापिष्ठवासायां नीतोऽहं तुर्यपाटके ।
 ततोऽप्यानीय विहितो मार्जाराकारधारकः ॥
 तदेवविधरूपाणि जनयन्त्या मुञ्जसुञ्जः ।
 दुःखसागरविस्तारं दर्शयन्त्या क्षणे क्षणे ॥
 तदसंख्यवहाराख्यं विशाय नगरं परम् ।
 प्रायः समस्तस्थानेषु भ्रमितीऽहं महेक्षया ॥
 युक्तः सपरिवारेण महामोहेन सुन्दरि ।
 कुर्वाणो निजभार्यायां क क्वाहं न विनाटितः ॥
 तथा परियहेणाहं संज्ञया निजभार्याया ।
 युक्तेन बह्वशो भद्रे योनौ योनौ विडम्बितः ॥

यतः ।

मृहकोकिलिकासर्पमूषिकाकारधारकः ।
 हृष्टो निधानमासाद्य तन्नाग्रे विह्वलो मृतः ॥
 एवं शानन्तकासं मे भ्रमतो गजगामिनी ।
 सर्पशाशूर्णनन्याथात्प्रसञ्जा भवितव्यता ॥

अन्यच्च ।

आन्ता इव मया सार्धं भ्रमतोऽनन्तवर्त्मनि ।
 किञ्चित्ते दुर्बलौभूता महामोहादयस्तदा ॥
 पापं च प्रतनूभूतमौषत्कर्मस्त्रितिक्षया ।
 पुनर्पन्थिः समीपस्था संजाता मे वरानने ॥
 ततो मनुजगत्यन्तः पाटके भरताभिधे ।
 शाक्तेतेऽहं पुरे गीतो भवितव्यतया तथा ॥
 वणिजस्तस्य गन्दस्य भार्वास्ति घनसुन्दरी ।
 जनितास्तुतलेन गुडिकादानयोगतः ॥
 प्रतिष्ठितं च मे नाम यथायममृतोदरः ।
 अथ क्रमेषु संग्राहो यौवनं काममन्दिरम् ॥
 दृष्टः सुदर्शनो नाम सुसाधुः कामने मया ।
 ह्यपापरीतचित्तेन कृता मे तेन देयना ॥
 ततो भूयो मया भद्रे महात्मायं सदागमः ।
 विष्णोक्तिः समीपस्तस्य साधोर्महात्मनः ॥
 किञ्चिद्भद्रकभावत्वाजमस्कारादिपाठकः ।
 जातोऽहं आवकाकारधारको द्रव्यतस्तदा ॥
 ततस्तदनुभावेन पुरेऽहं विबुधास्तथे ।
 भवचक्रस्थिते गीतो गुडिकायाः प्रभावतः ॥

तत्र च ।

भावना व्यन्तरा ज्योतिस्वारिणः कल्पवासिनः ।
 पाटकेषु वसन्त्येते विबुधाः कुसुपुष्पाः ॥
 दग्धाष्टपञ्चमेदास्ते जयः पूर्वं यथाक्रमम् ।

कल्पस्यास्तदतीतासु द्विभेदास्तुर्थपाटके ॥
 कल्पस्या द्वादशावाससंस्थिताः समुदाहृताः ।
 नवपञ्चनिवासस्यास्तदतीताः प्रकीर्तिताः ॥
 तत्राद्ये पाटके भद्रे जातोऽहं भावनस्तदा ।
 आद्यभेदस्थितेष्वेव विबुधः कुलपुत्रकः ॥

ततश्च ।

गतस्य तत्र पद्माक्षि विस्मृतो मे सदागमः ।
 स्थितोऽथमपि मां हित्वा कुर्वाणः काञ्चयापनाम् ॥
 ततो महर्द्धिसंपन्नः सार्धं पश्योपमं मुदा ।
 सुखं यथेष्टं भुञ्जानः स्थितोऽहं चारुस्त्रीलया ॥
 तदन्ते गृहिकां दत्त्वा भार्यया तुष्टचित्तया ।
 पुरेऽहं मानवावासे समानौतः पुनस्तथा ॥
 तत्रास्ति बन्धुदत्तस्य वणिजः प्रियदर्शना ।
 भार्या तस्याः सुतलेन जातोऽहं चन्धनामकः ॥
 संप्राप्तयुवभावेन सुन्दराख्यो मुनीश्वरः ।
 दृष्टो मया समीपस्थस्तस्य चायं सदागमः ॥
 शिञ्चितं पुनरप्यस्य सम्बन्धि ज्ञानमल्पकम् ।
 जातस्याहं तदा भद्रे अमणो भावमूर्जितः ॥
 गतस्तदनुभावेन भृत्योऽहं विबुधालये ।
 महर्द्धिविबुधस्तत्र जातो व्यन्तरपाटके ॥
 न गीतो विस्मृतत्वेन मया तत्र सदागमः ।
 गतेन मानवावासे पुनश्च प्रविशोक्तिः ॥

एवं विचरतानन्ते भवचक्रे पुनः पुनः ।
 तथानन्तेन कालेन मया भार्यानिद्योगतः ॥
 अयं सदागमो भद्रे महात्मा प्रविश्लोकितः ।
 अनन्तवारा दृष्टोऽपि विस्मृतश्च पुनः पुनः ॥
 विस्मृते च पुनर्भ्रान्तं भवचक्रं निरन्नकम् ।
 आसादितः कथंचिच्च पुनरेष सदागमः ॥

यतः ।

अनन्तवाराः संपन्नः आवकोऽहं सुखोत्पन्ने ।
 द्रव्यतो यतिरूपश्च तत्र दृष्टः सदागमः ॥
 विमुच्येमं महाभागं भूयो भूयोऽन्तरान्तरा ।
 भ्रान्तः समस्तस्थानेषु कृता नानाविडम्बनाः ॥
 कुतोरिथिकयतिश्चाहं सदागमविदूषकः ।
 अनन्तवाराः संपन्नो भवचक्रे निरन्तके ॥
 अन्यच्च भ्रमतस्तत्र भवचक्रे ममाखिले ।
 क्वचिद्दीर्घा क्वचिद्गुणा संजाता कर्मणः स्थितिः ॥
 क्वचिच्च प्रवक्षा जाता महामोहादिग्रचवः ।
 क्वचित्सदागमो जातः प्रवक्षस्तन्निवारकः ॥
 ततश्चानन्तवाराभिर्यावद्भ्यासमागतः ।
 अयं सदागमस्तावज्जातं यत्तन्निबोध मे ॥
 सा किंचिन्निर्मलीभृता चित्तवृत्तिर्महाटवी ।
 ततश्चावसरं ज्ञात्वा प्रस्थितः स महत्तमः ॥
 उक्तस्थानेन सद्वोधो मत्समीपागमेच्छया ।

आर्थं विज्ञाप्यतां देवः सान्प्रतं गम्यतां मया ॥
 यस्त्वया पूर्वनिर्दिष्टो देवस्थापे नरोत्तम ।
 सोऽधुना वर्तते सद्यः प्रस्तावो ह्यन्त मादृशाम् ॥
 सहोधेनोक्तं ।

साह साहृदितं तात सम्यक् संसृष्टितोऽवधिः ।
 ततो विज्ञापितक्षेन सहोधेन नरेश्वरः ॥
 ततश्च ।

चारिचधर्मराजेन वचनान्तस्य मन्त्रिणः ।
 प्रहितो मत्समीपेऽसौ सन्वग्दर्शननामकः ॥
 तेन चोक्तं ।

विषेयं नीयतां देव प्राभृतं कन्यकानघा ।
 तस्य संसारिजीवस्य येन तोषोऽस्य जायते ॥
 सहोधः प्राह नाद्यापि प्रस्तावोऽस्या महत्तम ।
 नयने ह्यन्त विद्यायास्तत्राकर्ण्य कारणम् ॥
 स हि संसारिजीवसां मुग्धबुद्धिर्न भोत्स्यते ।
 विशेषतस्तत्प्रावत्सामान्येन प्रपत्स्यते ॥

एवं च स्थिते ।

यावन्न तान्त्रिकं रूपं तवानेनावधारितम् ।
 तावन्न युष्यते दातुमेषा तस्मै सुकन्यका ॥
 अज्ञातकुलश्रीलो हि कुर्यादस्याः पराभवम् ।
 ततः स्नाच्चित्तसंतापो मादृशां तन्निमित्तकः ॥
 ततो गच्छ विना विद्यां त्वं तावत्तस्य सन्निधौ ।

कालेन भूयसा रूपं भोक्ष्यते हि स तावकम् ॥

ततश्च ।

यदा स्यात्तेन विज्ञातं रूपं तव परिष्कृतम् ।
 तदाहमागमिष्यामि विद्यामादाय तेऽन्तिके ॥
 सदागमस्य सानाथं महामोहादितानवम् ।
 तथा संसारिजीवस्य सुखखादादिवेदनम् ॥
 देवे चाभिसुखीभावस्तस्य दर्शनकाम्यया ।
 विद्यया रहितस्यापि गच्छतस्तत्र ते गुणाः ॥
 ततो यदादिश्रुत्यार्थो यथाज्ञापयति प्रभुः ।
 इत्युक्त्वा प्रखितस्त्रणं मत्समीपं महत्तमः ॥
 इतश्चाहं तदा भद्रे नगरे जनमन्दिरे ।
 सूनुरानन्दनन्दिन्योर्जातो नाथा विरोचनः ॥
 ततः संप्राप्ततारुण्यः कानने चित्तनन्दने ।
 गतस्तत्र मया दृष्टो धर्मघोषो सुनौश्वरः ॥
 इतश्च मे तदा ह्रस्वा वर्तते कर्मपङ्क्तिः ।
 महामोहादथो जातास्तनवो भावग्रन्थवः ॥

ततश्च ।

प्रणम्य तं महाभागं निषण्णः शुद्धभ्रुतले ।
 ज्ञातोऽहं भद्रकक्षेण ज्ञानासोकेन धीमता ॥

किं च ।

कुर्वता मानसानन्दमस्तत्रचरणोपमम् ।
 ततो मे कर्तुमारब्धा मुनिना धर्मदेयना ॥

कथम् ।

मनुजजन्मजगत्यतिदुर्लभं जिनमतं पुनरत्र विशेषतः ।
 तदिदमाय नरेण सुमेधसा विठपनीयमतोऽपि परं पदम् ॥
 इतरथा पुनरेव निरन्तके निपतितस्य सुभौमभाध्वके ।
 कुशलश्रमलसुत्कलमौदनं ननु विनातुलदुःखपरंपरा ॥
 इदमवेत्य जनेन विजानता कुशलकर्म भवोदधितारकम् ।
 इह विधेयमहो विफलं मुधा न करणीयमिदं नरजन्मकम् ॥
 अचान्तरे प्रत्यक्षीभृतो मे तस्य मुनेः समीपे भृत्योऽपि भग-
 वानयं सदागमः । ततो बुद्धं मया तस्य मुनेर्वचनं । अभिहितं च ।
 यन्मया कर्तव्यं तदादिग्रन्तु भगवन्तः । सुनिनोक्तं । भद्राकर्णय ।
 अवधीरणीयो भवता भवप्रपञ्चः । आराधनीयो विलीनरागदेष-
 मोहोऽनन्तज्ञानदर्शनवीर्यानन्दपरिपूर्णः परमात्मा । वन्दनीयास्त-
 दुपदिष्टमार्गवर्तिनो भगवन्तः साधवः । प्रतिपत्तव्यानि जीवाजीव-
 पुण्यपापास्रवसंवरनिर्जराबन्धमोक्षलक्षणानि नव तत्त्वानि सर्वथा ।
 पेयं जिनवचनामृतं । नेयं तदङ्गाङ्गीभाषेन । अनुष्ठेयमात्महितं ।
 उपसेयं कुशलानुबन्धिकुशलं । विधेयं निष्कलङ्कमन्तःकरणं ।
 हेयं कुविकल्पजल्पजाह्नं । अवसेयं भगवदचनसारं । विज्ञेयं रागा-
 दिदोषवृन्दं । लेयं सुगुरुसदुपदेशभेषजं । देयं सततं सदाचरणे
 मानसं । अवगेयं दुर्जनप्रणीतकुमतवचनं । निमेयं महापुरुषवर्ग-
 मध्ये स्वरूपं । स्त्रेयं निष्प्रकम्पचित्तेनेति । एवं चोपदिशति मधुर-
 भाषिणि भगवति धर्मघोषतपस्त्रिणि संप्राप्तोऽसौ सम्यग्दर्शननामा
 महत्तमः । विलोकितो दुर्भेदकर्मग्रन्थिभेददारेणासौ मया । ततः

संजातं मे तच्च सुनिवचने स्वरूपा अद्भानं । प्रतिपन्नोऽसौ
हितवन्धुबुद्ध्या महत्तमः । अभिहितो सुनिवरः । सदाज्ञाप-
यति नाथस्तदेवाहं करिष्ये । ततोऽभिवन्द्य तं सुनिवरं गतोऽहं
स्वभवने ।

ततः प्रभृति जातोऽहं सम्बद्दर्शनसंयुतः ।
तत्त्वअद्भानपूतात्मा विशिष्टज्ञानवर्जितः ॥
तदेव सत्यं निःशङ्कं यज्जिनेत्रैः प्रवेदितम् ।
एतावन्माचतुष्टोऽहं तदा जातो वरानने ॥
सदागमो हि विज्ञानं स्वमावेदयते तदा ।
केवशं सूक्ष्मभावेषु न मे बोधः प्रवर्तते ॥
न संजातास्तदा सूक्ष्मविविक्तज्ञानहेतवः ।
गुरवः पटुवाचोऽपि विना मे निजयोग्यताम् ॥

यतः ।

स्वयोग्यतैव चार्वाङ्गि अद्भानज्ञानकारणम् ।
गुरवः केवलं तस्मां भवन्ति सहकारिणः ॥

तथाहि ।

अकच्छहे तथा लग्ने बोधार्थं मे सकोविदे ।
न अद्भानं ममोत्पन्नं तदा यत्प्रयत्नैरपि ॥
ततः परं पुनर्जातोऽनन्तवारा वरानने ।
सदागमेन सम्बन्धः अद्भानान्यस्तथाप्यभूत् ॥
अतो यदा यदा पुंसो यावती योग्यता भवेत् ।
तदा तदा भवत्यस्य तावानेव गुणोद्भवः ॥

अतः अद्भानमात्रं मे सूक्ष्मज्ञानविवर्जितम् ।
धर्मघोषोपेदशैलैः संजातं योग्यतानुगम् ॥

अन्यथ ।

पल्लोपमपृथक्त्वे तु क्षीणे कर्मस्थितेस्तदा ।
मृद्धिधर्मो मया दृष्टः सामान्यान् विघेषतः ॥
पालितानि तदादेशाद्भूतानि नियमास्तथा ।
केचित्तदा मया भद्रे अद्भासंशुद्धबुद्धिना ॥
ततस्तदनुभावेन सत्पुरे विबुधास्तथे ।
कल्पवाचिषु नीतोऽहं गुडिकादानपूर्वकम् ॥
अथ सौधर्मकल्पेऽहं भास्वराकारधारकः ।
समुत्थितः क्षणार्धेन शयनान्तञ्च कौटुम्भम् ॥
दिव्यपल्लवसत्तूष्णीरचितं स्रग्भेषजसम् ।
कोमलामलसञ्चलच्छादितं चित्तनन्दनम् ॥
सुमनोगन्धसङ्घूपलसदामोदसुन्दरम् ।
दिव्यांशुकवरोल्लोचदृष्टिगोचरबन्धुरम् ॥
तत्र चोद्वेक्षमानेन बाहुयुग्मेन विस्मितः ।
किरीटकटकेयूरहारकुण्डलभूषितः ॥
भृषाङ्गरागताम्बूलवनमालाविराजितः ।
उपविष्टः क्षणाज्जातो द्योतिताखिलदिक्पथः ॥
ततोऽहं जय नन्देति जय भद्रेति भाषिणः ।
सञ्छेष्टा ललना लोका लोललोचनचारवः ॥
स्तुवन्तो मां मनोहारिवचनैः कर्णपेशसैः ।

देवोऽपि स्वामिकोऽस्माकमिति किङ्करतां गताः ॥
 ततोऽहं विस्मयोत्फुल्ललोचनः पर्यचिन्तयम् ।
 तां घम्टङ्किं विस्त्रोषोदं किं मया सुकृतं कृतम् ॥
 ततः प्रादुरभूज्ज्ञानं विमलं विमलेक्षणे ।
 मया विरोचनावस्थानेन सर्वावधारिता ॥
 अचान्तरे समायातौ महत्तमसदागमौ ।
 तौ च ब्रूवा मया ज्ञातं माहात्म्यमनथोरिदम् ॥
 ततस्तौ पूर्ववद्भद्रे प्रतिपन्नौ स्वबान्धवौ ।
 कृतं चोत्थाय मिःश्रेष्ठं कर्तव्यं विबुधोचितम् ॥

तथाहि ।

विविधरत्नसुदौधितिरञ्जिते विकचनीरजस्रसुमण्डिते ।
 गुह्यनितम्बपयोधरचारुभिः सह वधूभिरमञ्जि सरोवरे ॥
 तदनु निर्मलस्रष्टकनिर्मितं विशदरत्नविराजितकुट्टिमम् ।
 स्रष्टु सखीसमवाप्य जिनास्रयं सुदृढभक्ति कृतं जिगवन्दनम् ॥
 अथ सुनिर्मलपत्रकसञ्चयं मणिमयं जिगभाषितबन्धुरम् ।
 पुस्तककारि रसेन तु क्वचितं स्रष्टु विधान्य मनीरमपुस्तकम् ॥
 ततो यथेष्टशब्दादिसंभोगमुदिताश्रयः ।
 सागरद्वितयं तत्र किञ्चिदूनं व्यवस्थितः ॥
 तदन्ते मानवावासमानीय विहितस्तथा ।
 आभीरोऽहं कसन्दास्यः सूनुर्मदनरेणयोः ॥

इतस्य ।

तथायातस्य चार्वङ्कि मम तौ चारुबान्धवौ ।

नागतौ विस्मृतत्वेन महत्तमसदागमौ ॥
 सुतरां विस्मृतो भद्रे न दृष्टश्च तदा मया ।
 गृह्णिधर्मो यतस्ताभ्यां च निर्मुक्तो न दुःखते ॥
 प्राचीनवासनावन्धात् केवलं पापभीरुकः ।
 स्थितो भद्रकभावेन तत्राहं हंसगामिनि ॥
 पुनस्तदनुभावेन सत्पुरे विबुधासये ।
 व्योतिस्वारिषु नीतोऽहं गुडिकादानपूर्वकम् ॥
 स्थितस्तथापि सङ्गोसम्पत्तिप्रोषितेन्द्रियः ।
 सुचिरं किं तु तौ दृष्टौ महामोहपरिपश्यौ ॥
 संजातस्य तयोर्भूयः पक्षपातो दृष्टतरः ।
 नितरां विस्मृतावेतौ महत्तमसदागमौ ॥
 ततो जीर्णवासाने तां त्रितीर्थं गुडिकां पुनः ।
 पञ्चाक्षपशुसंस्थाने नीतोऽहं दृष्ट्या तथा ॥
 विहितो दर्दुराकारधारकः केचिन्नीलया ।
 ततः परं पुनर्भूरि भ्रमितोऽर्दवितर्दकम् ॥
 नानाविधेषु स्थानेषु भ्रमयित्वा स्वभार्थया ।
 आनीय मानवावासं पुरे कान्निष्ठनामके ॥
 धराया वसुधन्धोश्च सूनुर्वासवनामकः ।
 कृतोऽहं कृतसत्कर्मा राजपुत्रो मनोरमः ॥
 तत्र चासाद्य ग्रान्थाख्यं सूत्रिं सद्गुर्मद्देशकम् ।
 दृष्टाविमौ पुनर्भद्रे महत्तमसदागमौ ॥
 ततः परिचयादाभ्यां तनूभृताः पुनर्मम ।

श्रवः सुहृदाभाषा महामोहादयस्तदा ॥
 अथाहमनयोः प्राप्य माहात्म्यं चारुभाषिणि ।
 द्वितीयकल्पे संप्राप्तः सत्पुरे विबुधास्तथे ॥
 तत्रस्थस्यापि संपन्नौ ममेमौ स्मृतिगोचरौ ।
 मुक्तं च मुक्तिरं दिव्यं सुखं तत्र मघातुष्टम् ॥
 ततो मनुजगत्यन्तः पाटके काञ्चने पुरे ।
 आगतस्त्र महामोहदोषतो विस्मृताविमौ ॥
 इत्वं संख्याधिका वारा दृष्टो दृष्टः पुनः पुनः ।
 सदागमकृतो भद्रे नष्टोऽप्यौ मे महत्तमः ॥

यतः ।

विना विरतिभावेन संख्यातीतेषु धामसु ।
 अद्भानमात्रसंतुष्टो जातोऽहं आवकः पुरा ॥

तथा ।

अजुत्वादुपरोधादा कश्चिद्भ्रान्तसंयुतः ।
 जातः अमल्लक्षणेऽहं विरत्या रक्षितो यदि ॥

अन्यच्च ।

संख्यातीता मघा वारा च च विलोकितः ।
 महत्तमः पुनर्दृष्टस्तत्र तत्र सदागमः ॥
 गृह्णधर्मोऽपि तन्मूले दृष्टः सामान्यरूपतः ।
 कश्चिक्कश्चिन्न दृष्टोऽपि स महत्तमपार्श्वगः ॥
 सम्यग्दर्शनयुक्तौ च गृह्णधर्मसदागमौ ।
 सामान्यरूपौ तौ भद्रेऽसंख्यवारा विलोकितौ ॥

तदेते बह्व्रो दृष्टास्त्रयोऽपि वरवान्भवाः ।
जाताश्च सुखदास्तत्र विसुक्तास्त्रान्तरान्तरा ॥

अन्यच्च ।

दृष्टश्च केवलोऽप्येषोऽनन्तवाराः सदागमः ।
न त्वनेन विना दृष्टः स सम्यग्दर्शनः कश्चित् ॥

अन्यच्च ।

यत्र यत्र समीपस्थः संजातो मे महत्तमः ।
तत्र तत्र वयस्यो मे जातः पुण्योदयः पुरा ॥
तेन चोत्पादिताः सर्वा यथेष्टा भोगसम्पदः ।
वसतो मानवावासे पुरे च विबुधास्तथे ॥

तथा ।

स्त्रिता कर्मस्त्रितिर्येषी भीतभीताश्च श्रवणः ।
अन्तर्लीनाः स्त्रिता भद्रे महामोहादयस्तथा ॥
यत्र यत्र पुनर्जाताः प्रवृत्ता भावश्रवणः ।
मत्तः पुण्योदयो नष्टस्तत्र तत्र वरानने ॥
नष्टे च तत्र जाता मे सर्वा दुःखपरंपरा ।
भ्रमितोऽनन्तकाष्ठं च भवितव्यतया तथा ॥

तथा ।

स्त्रितिर्द्राघीयसी जाता कर्मणः क्लिष्टतां गतम् ।
मानसं च पुनर्जातं तत्त्वश्रद्धानवर्जितम् ॥
अत एवोत्कटा जाता यत्र यत्र महारथः ।
ते मत्तस्तत्र तत्रैतौ दूरीभूतौ सुवान्भवौ ॥

विशेषः पुनरेषोऽत्र कथ्यते ते निराकृतः ।
 स मिथ्यादर्शनाख्येन सत्यगदर्शननामकः ॥
 ज्ञानसंवरणेनापि दूरं गीतः सदागमः ।
 क्वचित्तावपि निर्जित्य ताभ्यामपि निराकृतौ ॥
 एवं चानन्तकाक्षं ते जयभङ्गपरायणाः ।
 देशकालवसं प्राप्य जाता भद्रे परस्परम् ॥

अन्यच्च ।

मामकः पञ्चपातोऽभूद्यद्योरेव विशेषतः ।
 तद्योरेव तदा जातो जयो भङ्गस्तदन्ययोः ॥
 अन्यदा मानवावासमध्यवर्तिनि सुन्दरे ।
 पुरे सोपारके पत्न्या गीतोऽहं गीरजेक्षणे ॥
 वणिजः शालिभद्रस्य भार्यास्ति कनकप्रभा ।
 जातस्तस्याः सुतोऽस्मीति तत्र नास्मा विभूषणः ॥
 अथ सूरिं सुधाभूतमासाद्य शुभकानने ।
 पुनर्दृष्टौ मया भद्रे महत्तमसदागमौ ॥

ततश्च ।

तत्त्वअद्भुतसंपन्नो भावतो विरतिं विना ।
 जातो गुरुपरोधेन अमणोऽहं तदानघे ॥
 ततो गृहीतस्त्रिङ्गस्य साधुमध्येऽपि तिष्ठतः ।
 जातं मे कर्मदोषेण वैभाष्यनिरतं मनः ॥
 ततः प्रबलतां प्राप्ता महामोहादयः पुनः ।
 जातौ च भावतो दूरे महत्तमसदागमौ ॥

ततो निमित्तमासाद्य निमित्तविरहेण वा ।
 स्वभावादेव सम्यग्ज्ञानदाहं परनिन्दकः ॥
 तपस्विनां सुग्रीलानां सदनुष्ठानचारिणाम् ।
 अन्येषामपि कुर्वाणो निन्दां नो शङ्कितस्तदा ॥

किं बहूना ।

तीर्थस्मरणां सङ्घस्य श्रुतस्य गणधारिणाम् ।
 आश्रयतनां दधानेन मया पृष्टं न वीक्षितम् ॥

एवं च ।

गृहीतघतिवेषोऽपि पापात्मा गुणदूषकः ।
 महामोहवशाज्जातो मिथ्यादृष्टिः सुदारुणः ॥
 ततोऽतिघोरदुर्भेदकर्मसङ्घातपूरितः ।
 संजातोऽहं पुनर्भद्रे तादृश्या पापचेष्टया ॥
 ततोऽनन्तं पुनः काष्ठं दुःखसागरमध्यगः ।
 प्रायः समस्तस्थानेषु भ्रमितोऽहं स्वभार्यया ॥
 समस्तद्रव्यराशेश्च भुवनोदरचारिणः ।
 तदा स्पृष्टं मयोपाधिं भ्रमता वर्गणेचया ॥
 न सा विपन्न तद्दुःखं न सा गाढविडम्बना ।
 लोकेऽस्ति पद्मपचाच्चि या न सोढा तदा मया ॥

एवं वदति संसारिजीवे विस्मितमानसा ।

जातागृहीतसङ्केता किञ्चिद्भावार्यकोविदा ॥
 तथा प्रज्ञाविशालापि श्रुत्वा तत्तादृशं वचनम् ।
 अत्यन्तजातमवेगा चिन्तयामास मानसे ॥

यदुत ।

अहो संसारिजीवस्य महामोहपरिग्रहौ ।
मन्येऽहं सर्वपापेभ्यः सकाशादतिदारुणौ ॥

तथा ।

क्रोधादिभ्यो यदा जातमस्थानर्थकदम्बकम् ।
तदा नानेन कथितः सम्यग्दर्शनमीलकः ॥
ततस्तैर्निर्गुणस्यास्य यत्तादृशं विजृम्भितम् ।
आलोच्यमानं तन्मेऽस्य नास्वर्थं प्रतिभासते ॥
आभ्यां पुनरिदं सर्वं सम्यग्दर्शनमीलके ।
संजातेऽपि ह्यतं दीर्घसंसारपतनादिकम् ॥
तदेतौ सगुणस्यापि यावनर्थविधायकौ ।
तावेव दारुणौ नूनं महामोहपरिग्रहौ ॥

अथवा ।

यचेमौ तत्र ते सर्वे सन्ति क्रोधादयः स्फुटम् ।
समुदायात्मकस्तेषां महामोहो हि वर्णितः ॥
परिग्रहोऽपि सर्वेषां तेषामाधारतां गतः ।
स हि लोभसखो लाभो महामोहबलेऽधिकः ॥
तदेतौ गुणघाताय सर्वेषां मूलनायकौ ।
जातौ संसारिजीवस्य यत्तच्चास्वर्थमीदृशम् ॥

किं च ।

सद्भूतगुणघाताय सन्ति क्रोधादयोऽप्यलम् ।
अनयोस्तु विशेषार्थमनेनेत्यसुदाहृतम् ॥

अन्यच्च ।

तेऽप्याभ्यां हन्त निमुंक्ता न सन्धेव कदाचन ।
 किं तु प्रवर्तकावेतौ ते तु ज्ञेयाः पदातथः ॥
 अस्यैव च विशेषस्य सिद्धार्थममुना कृता ।
 दोषसन्दर्शिकामीषां क्रमेणेत्यमुदाहृतिः ॥
 समस्तानर्थसार्थस्य तदित्यं जनकाविमौ ।
 अस्य संसारिजीवस्य महामोहपरिग्रहौ ॥
 तथापि लोकः पापात्मा गुरुवाक्यगतैरपि ।
 नाक्षरत्यनयोख्यागं तत्र किं बत कुर्महे ॥
 एषापि दुष्टा व्याख्याता श्रुतिः कोविदसूरिणा ।
 तथापि रच्यतेऽत्यर्थमस्यामेष जडो जनः ॥
 अथ प्रज्ञाविशालां तां गाढं संवीक्ष्य भाविताम् ।
 स भव्यपुरुषोऽवादीदम्ब किं चिन्तितं त्वया ॥
 तयोक्तं पुत्र ते सर्वं कथयिष्ये निराकुला ।
 दत्तावधानस्त्वं तावदस्य वाक्यं निशामथ ॥

किं च ।

वत्स मोक्षासतां कार्षीः किलेदं न समाप्यते ।
 कथितप्रायमेतेन सर्वमात्मविषेष्टितम् ॥
 ततस्त्वर्णीं स्थिते तत्र राजपुत्रे ससादरम् ।
 संसारिजीवः प्रोवाच शेषामात्मकथानिकाम् ॥

उक्तं च तेन ।

अन्यदा भार्यया भद्रे नीतोऽहं भद्रिल्ले पुरे ।

सुतः स्फटिकराजस्य जातोऽहं विग्रहस्तदा ॥
 विमलानन्दनस्यारुस्तारुष्ये वर्तमानकः ।
 सुप्रबुद्धमुनिं ब्रुवा प्रबुद्धो जिनशासने ॥
 अतो भूयो मया ब्रुष्टौ महत्तमसदागमौ ।
 गृहिधर्मयुतौ भद्रे पाशितास्य प्रतादयः ॥
 तत्त्वब्रह्मानुद्गाता स्मितस्वाहं चिरं तदा ।
 किं तु सूक्ष्मपदार्थेषु विविक्तज्ञानवर्जितः ॥
 ततस्तदनुभावेन जातः पुण्योदयोऽनघः ।
 नीतस्तृतीयकल्पेऽहं सत्पुरे विबुधालये ॥
 तथाभिमतशब्दादिभोगसम्पर्दसुन्दरे ।
 धारयित्वा सुखेनोच्चैस्तत्र सागरसप्तकम् ॥
 ततोऽपि मानवावासे ततश्च विबुधालये ।
 इत्थं च कारितो भद्रे भूरिवारा गमागमम् ॥

किं वञ्चना ।

बान्धवचययुक्तेन दादश्यापि विलोकिताः ।
 प्रत्येकं ते मया कल्पाः क्षासिन्मुक्तस्य बान्धवैः ॥

एवं च स्थिते ।

ततो दादशकल्पस्यो मानवावाससम्बुद्धम् ।
 प्रस्नानं कारितो भद्रे भवितव्यतथा तथा ॥ इति

विमलमपि गुरूणां भाषितं भूरि भव्याः

प्रबलकलिलहेतुर्यो महामोहराजः ।

स्रगयति गुरुवीर्योऽनन्तसंसारकारी

मनुजभवमवाप्तास्तस्य मा भूत वश्याः ॥

सकलदोषभवाण्यकारणं त्यजत लोभसखं च परिग्रहम् ।

इह परच च दुःखभराकरे सजत मा वत कर्णमुखे ध्वनौ ॥

एतन्निवेदितमग्नेष्वचोभिरच प्रस्तावने तदिदमात्मधिया विचिन्तय ।

सत्यं हितं च यदि वो वसितं कथंचित्तूष्णं तदस्य करणे घटनां कुरध्वम् ॥

इत्युपमितिभवप्रपञ्चकथायां महामोहपरिग्रह-

श्रवणेन्द्रियविपाकवर्णनो नाम सप्तमः

प्रस्तावः समाप्तः ॥

अथ अष्टमः प्रस्तावः ।

अथास्ति मानवावासे सन्पुरं सततोत्सवम् ।
सप्रमोदमिति स्थातमचिन्त्यगुणभूषितम् ॥
दानवारिहताद्वादो महेभगतिविभ्रमः ।
पुरंदरसमो यत्र नरवर्गो विराजते ॥
रूपलावण्यनेपथ्यनिर्विशेषोऽमरीजनैः ।
विलासिनीजनो यत्र नेत्रोन्मेषैर्विश्रियते ॥
तचारिकरिसङ्घातविपाटितकटस्थलः ।
निर्याजपौषस्थातो राजास्ति मधुवारणः ॥
सर्वसाधारणं कृत्वा वितीर्णं येन नो धनम् ।
रूपरक्षितदारेण शौविदज्ञा न धारिताः ॥
तस्यास्ति पद्मपत्राक्षी रूपलावण्यशालिनी ।
प्रधानवंशसंभृता महादेवी सुमालिनी ॥
या इदि न्यक्षराजापि राज्ञो हृदयवर्तिनी ।
इत्थं दर्शितचिचापि विशिष्यगुणयोगिनी ॥
अथ पुण्योदयेनाहं संयुक्तो निजभार्यथा ।
भद्रेऽऽट्टहीतसङ्केते तस्याः कुक्षौ प्रवेशितः ॥
निष्कान्तः कालपर्यायात्सर्वावयवसुन्दरः ।
कृन्नः सोऽपि मया सार्धं जातः पुण्योदयोऽनघे ॥
जाते च मयि संजातमानन्दरसनिर्भरम् ।

उद्दामनृत्तसंगीतं मधुवारणमन्दिरम् ॥

तथा ।

विहितं च नरेश्वरतोषकरं वरराससञ्जासविलासधरम् ।
 वज्रवादनखादनगानपरं मदिरामदधूर्णितचादनरम् ॥
 विलयाजननर्तितवामनकं कृतकुञ्जककञ्चुकिहासनकम् ।
 विहितार्थिमनोरथपूरणकं कृतलोकचमत्कृति वर्धनकम् ॥

ततः समुचिते काले महानन्दपुरःसरम् ।

जनकेनैव मे नाम स्थापितं गुणधारणः ॥

पञ्चाभिसारुधात्रीभिर्ललितोऽमरवद्विवि ।

ततोऽहं वृद्धिमायातः सुखसागरमध्यगः ॥

इतश्च ।

सगोत्रो मत्पितृभिर्निजं जीवितादपि वल्लभः ।

नरेन्द्रोऽस्ति विशालाचस्तस्य सूनुः कुलंधरः ॥

स सप्रमोदे तत्रैव तातस्त्रेहेन संस्थितः ।

ततो ममापि संपन्नः स वयस्यः कुलंधरः ॥

स च स्वस्वाग्रयो धन्यः सुरूपः सुभगः कृती ।

समस्तगुणसंपन्नः सत्य एव कुलंधरः ॥

ततः संवर्धमानोऽहं तेन सार्धं सुनेधसा ।

संजातोऽर्पितसङ्गावः स्नेहनिर्भरमानसः ॥

ततश्च ।

समं कृतकलाभ्यासौ क्रीडारसपरायणौ ।

संप्राप्तौ चारुतारुण्यमावां मदनमन्दिरम् ॥

इतश्च नन्दनाकारं पुरदूरे मनोरमम् ।
 आह्लादमन्दिरं नाम तत्रास्ति वरकाननम् ॥
 तच्च चित्तचमत्कारि शोचनाह्लाददायकम् ।
 अत्यन्तमावयोर्जातं खेवितं च दिने दिने ॥
 अन्यदा गतयोस्तत्र दूरवर्ति परिस्फुटम् ।
 योषितोर्दितयं किञ्चिद्दृष्टिगोचरमागतम् ॥
 तत्रैका रूपलावण्यविभासेः कामगेहिनीम् ।
 हसतीव विशालाक्षी द्वितीया न तु तादृशी ॥
 अथ सा सुन्दरी दूराच्चतुर्गोचरचारिणम् ।
 मां भूषताधनुर्मुक्तेर्दृष्टिबाणेरताडयत् ॥

तथा ।

शूतशाखां समालम्ब्य शीघ्रयोस्साशितस्तनी ।
 अग्निहीर्षद्विलासेन चार्वङ्गौ मामकं मनः ॥

तथा ।

चकितं विस्मितं खिग्धं साकूतमतिलम्बितम् ।
 बहिर्बिम्बैः क्षणाच्चित्तं तत्स्वरूपं मयेक्षितम् ॥
 ततस्तां तादृशीं वीक्ष्य मनोनयननन्दनीम् ।
 निर्मिथ्यार्पितसङ्गावां रञ्जितं मम मानसम् ॥

ततो मया चिन्तितं ।

किञ्चिद्यं सा रतिः साक्षात्किं पुरंदरकामिनी ।
 किं वा सञ्चौरमुचेत्यं वर्तते तनुधारिणी ॥
 एवं च चिन्तयन्शीघ्रदग्धरौरग्ररैरितिः ।

थावदिकारखेमेन युक्तो जातः शुभानने ॥
 तावन्निरीक्षितस्त्रेण साकूतं ज्ञातचेतसा ।
 वयस्त्रेण मथाप्युच्चैराकारवरणं कृतम् ॥
 चिन्तितं च मया हन्त सञ्जाकारि विवेकिनाम् ।
 इदं सकामया दृष्ट्वा यत्परस्त्रीनिरीक्षणम् ॥
 तदस्यां दृष्टिपातं मे दृष्ट्वा निर्मलचेतसा ।
 अहो कुसंधरेणाच न जाने किं विचिन्तितम् ॥
 ततो सञ्जाभरेणाहं सुखं तस्य पुनः पुनः ।
 अपश्यतः परीक्षार्थं तदात्यर्थं निभास्यते ॥
 अथ विज्ञातसङ्गावः कक्षाकौशलकोविदः ।
 निगूढं काकलीं कृत्वा मामाह स कुसंधरः ॥
 कुमार किं स्थितेनाच गम्यतामधुना गृहे ।
 क्रीडितं वृहतीं वेषामपराहो हि वर्तते ॥
 मयोक्तं रोचते यत्ते तदेव क्रियतामिति ।
 ततो गृहे गतावावां कृतं च दिवसोचितम् ॥
 अथ रात्रौ विविक्तायां शय्यायां मम तिष्ठतः ।
 सा चेतसि कुरङ्गाची खाट्कृत्य पुनरागता ॥
 नाभविष्यन्न नेदिष्ठो यदि पुण्योदयोऽनघः ।
 तथा मे वर्तमानस्य तदा भद्रे सहायकः ॥

ततः ॥

सा शय्यभूता मे चित्ते विस्रगन्ती मुञ्जमुञ्जः ।
 अकरिष्यदवस्थां यां साख्यातुं नैव पार्यते ॥

केवलं निकटस्त्रायी यतः पुण्योदयोऽनघः ।
 ममाभूत्तेन सा जाता नात्यर्थं बत बाधिका ॥
 अनघः स करोत्येव यतः पुण्योदयो नृणाम् ।
 सांसारिकपदार्थेषु निराबन्धमिदं मनः ॥
 तथापि तामनुकृत्य मनाक् चिन्तामहं गतः ।
 यथा कस्य पुनः सा स्याञ्जीलनीरजलोचना ॥
 चिन्तयित्वा गतो मिद्रां विभाता च विभावरौ ।
 प्रभाते च समायातो मत्समीपं कुसुंधरः ॥
 ईषद्दर्शनसोभेन तस्याः सोऽभिहितो मया ।
 वयस्य किं ब्रजावोऽद्य पुनराह्लादमन्दिरे ॥
 ततः कुसुंधरेणोक्तं स्मितबन्धुरया गिरा ।
 किमिदं गम्यते किं ते विस्मृता तच्च कुञ्चिका ॥
 अथे ज्ञातो ममानेन भाव इत्यवधार्य च ।
 मया सोऽभिहितो मित्र परिहासो विमुच्यताम् ॥
 गम्यतां पुनरुद्याने का कस्येति च वीक्ष्यताम् ।
 उचिता कन्वका चेति नेति वा सा परीक्ष्यताम् ॥

अन्यच्च ।

परमार्थी पहीत्येऽहं विकल्पमिति मा कृथाः ।
 कन्वका चेन्न मुञ्चामि तामिन्द्रस्यापि धावतः ॥
 ततः कुसुंधरः प्राह मित्र मोक्षालतां गमः ।
 गच्छावः क्रियते सर्वं यद्वयस्याद्य रोचते ॥
 ततो गतौ पुनस्तत्र कानने तच्चिरूपितम् ।

स्नानं यत्र पुरा दृष्टं योषितोर्द्वितयं परम् ॥
 अथाद्दृष्ट्वा पुनस्तत्र तां कुरङ्गमवीक्षाम् ।
 अहं तस्मिन्पथा किञ्चिच्चित्तोद्देगेन पीडितः ॥

ततश्च ।

वने पर्यव्य तं नूनं वीक्षमाणे मुञ्जमुञ्जः ।
 कुक्षंधरयुतो यावन्निषधस्तस्य भूतले ॥
 तावत्तूर्णपदन्यासैः पत्रमर्मरनिस्त्रणम् ।
 आकर्ष्य कस्यचित्पृष्ठे वलिता मम कन्धरा ॥
 अथैका मध्यमावस्था दृष्ट्वा नारी सुविपद्वा ।
 द्वितीया सा समायाता यावीत्तस्या द्वितीयिका ॥

ततः सकुक्षंधरेण मया हतमभ्युत्थानं नामितमुत्तमाङ्गं । ततः
 सविशेषं विलोकितोऽहं तथा प्रौढनार्चा हतमानन्दोदकबिन्दु-
 परिभ्रुतमनयुगलं । अभिहितं च । वत्स चिरं जीव मदीय-
 जीवितेनापि । कुक्षंधरोऽप्युक्तः । पुत्र दौर्घायुर्भव त्वं । अस्ति
 भवद्भ्राता सह किञ्चिद्वक्तव्यं । अतो राजपुत्रमुपवेशयितुमर्हति वत्सः ।
 कुक्षंधरेणोक्तं । यदादिग्रत्यग्ना । ततः प्रमृष्टमनेन भूतलं । उप-
 विष्टानि वयं । ततो मामुद्दिश्य तथाभिहितं । वत्साकर्ण्य ।

अस्ति विद्याधरास्त्रयो वैताळ्यो नाम महागिरिः । तत्र गन्ध-
 समृद्धं नाम नगरं । तदधिपतिर्विद्याधरचक्रवर्ती कनकोद्रो नाम
 राजा । तस्याहं कामलता नाम महादेवी । न चाभूत्तस्यापत्यं ।
 गतो भूरिकालः । विषण्णोऽसौ निरपत्यतयाहं च । ततोऽपत्यार्थं
 प्रयुक्तानि भेषजानि विहिता ग्रहशान्तयः दत्तान्दुपयाचितग्रतानि

पृष्टा नैमित्तिकाः उपचरिता मन्त्रवादिनः विन्यासितानि तन्त्राणि
पीतानि मूलजालानि कृतानि कौतुकानि निःसारिता अवश्रुतयः
शोधितानि जातकानि अवतारिताः प्रश्नाः प्रार्थिताः प्रश्नस्तत्राः
अभ्यर्चिता योगिन्यः कृतं सर्वं यदुक्तं किञ्चित्केनापीति । ततो
मथमे वयसि प्रादुर्भूतो मे गर्भः । प्रहृष्टो राजा । क्रमेण च प्रसू-
ताहं । जाता देहप्रभया दिक्चक्रवालसुह्वासयन्ती दारिका ।
निवेदिता राज्ञे । परितुष्टोऽसौ । कारितं महावर्धनकं । प्रतिष्ठितं
प्रश्नस्तदिने नाम मदनमञ्जरीति । वर्धिता सा सुखसन्दोहेन ।
संजातेयमत्यन्तमभीष्टा जनकप्रियपदातिनरसेनवस्त्ररिकादुहिता
तस्याः प्रियसखी सवलिका । गार्हिता सार्धमनया सा सकलाः
कलाः । प्राप्ता यौवनं । ततः कलासौष्ठवेन रूपातिशयेन च न
ममोचितः पुरुषोऽस्तीति बुद्ध्या संजाता पुरुषदेविणी सा वत्सा
मदनमञ्जरी । तच्च सवलिकावचनेन विज्ञाय तदाकृतं विषयाहं ।
निवेदितं महाराजाय । संजातोऽसौ सचिन्तः कथमिथं करिष्यत
इति । ततः समुत्पन्नास्य बुद्धिः । कारितोऽनेन स्वयंवरामण्डपः ।
समाहृताः सर्वे विद्याधरनरेन्द्राः । समागता वेगेन । कृतास्तप्रति-
पत्तयः । विरचिता मन्त्राः । स्थिताः सर्वे यथास्नानं । उपविष्टः
स्वयंवरामण्डपमध्ये सपरिकरो राजा । प्रविष्टाहं विरचितवरने-
पथ्यासङ्काराङ्गरागमाख्यादिविच्छित्तिचर्चनां गृहीत्वा वत्सां मदन-
मञ्जरीं सह सवलिकया । तां चापहसितामरसुन्दरीसावर्थां
कन्यामुपसभ्य प्रवक्ष्यन्तकसोषैरसमुल्लसमाना अपि तस्यां विनि-
विष्टदृष्टिचेष्टाः स्थितासिचन्यस्ता इव निश्चलाः सर्वे ऽम्बरचराः ।

वर्णिता मया नामतो गोचतो विभवतो निवासतो रूपतो गुण-
तद्विभक्तस्य प्रत्येकमेते । तथा । वत्से मदनमञ्जरि ।

एषोऽमितप्रभो नाम विद्युत्तस्य मन्दनः ।

अतुलार्द्धिस्य वास्तव्यः पुरे गगनवल्लभे ॥

सुराकारधरोऽग्निषकलाकौशलकोविदः ।

केतौ चारुमधूरेण लसतासं विराजते ॥

तथा ।

एष भानुप्रभो नाम नागकेसरिनन्दनः ।

महर्द्धिको महावीर्यो गान्धर्वपुरनायकः ॥

कमनीयास्ततिर्वत्से भूरिविद्याविग्रारदः ।

आकरो गुणरत्नानां प्रसिद्धो गरुडध्वजः ॥

तथा ।

अथमपि च रतिविलासो रतिभिचसुतो महर्द्धिसंपन्नः ।

तदधिपतिरेष निवसति रथनूपुरसक्रवालयपुरे ॥

कनकावदातवपुरेष निखिलविज्ञानगुणगणोपेतः ।

ननु पश्य मदनमञ्जरि वरवानरकेतुघृष्टियुतः ॥

तदेवं यावदेकैकं वर्णयामि नरेश्वरम् ।

तावद्विषादमापन्ना वत्सा मदनमञ्जरी ॥

तथाहि ।

दृष्टा सा तदा मया दुर्भंगनारीव सपत्नीगुणेषु विपद्गतसुभट
इव अत्रुवीर्येषु समत्सरवादीव प्रतिवादिषौष्ठवेषु सेर्यवैद्य इव
प्रतिवैद्यकौशलेषु सोत्सेकविज्ञानिक इव प्रतिविज्ञानिकनैपुणेषु

केनचित्सादरमुपवर्ष्यमानेषु तेषु विद्याधरनरेश्वरेषु मया तथा ज्ञाध्य-
मानेषु दृष्टी अपातयन्ती संजाता गाढं विद्राणवदना वत्सा मदन-
मञ्जरी । ततो हा किमेतदिति विचिन्थ मयाभिहिता सा ।
यथा वत्से मदनमञ्जरि किमभिरुचितः कश्चिदेतेषां मध्ये वत्साथै
विद्याधरनरेश्वरः । तयोक्तं । अन्व ह्यूर्णमपक्रमामो वयमितः स्थानात् ।
अस्ममेतेषां दर्शनेन । शिरो दुष्यति ममानेन युष्मदुपवर्षितास्त्रीक-
तद्गुणश्रवणेन । तदाकर्ण्य विषणाहं । निवेदितं राज्ञे । गतोऽसौ
चिन्ता । अभिहितमनेन । नीयतां भवने वत्सा मा भूषित्तदुःखा-
सिकथास्याः शरीरापाटवमिति । ततस्तां गृहीत्वा निर्गताहं स्वयंवरा-
मण्डपात् । प्राप्ता स्वभवनं । विषयेयं स्वस्तिका । अभिहितमनया ।
यथान्न कः पुनर्भर्तृदारिकायाः परिणयनोपायो भविष्यति । मयोक्तं ।
वत्से स्वस्तिके वयमपि न जानीमः । अतिदुष्कररोचिकेयं तव
प्रियसखी । प्रष्टव्येयमेव भवत्या यदत्र करणीयं । समाप्तोऽस्माक-
मिदानीं मन्दभाग्यानां पर्यासोचगोचर इति वदन्ती स्वस्वमुक्ता-
प्लवकस्त्रापकशैर्नेयनसस्त्रिस्त्रिन्दुसन्दोहे रोदितुं प्रवृत्ताहं । स्व-
स्तिकयोक्तं । स्त्रामिनि सुञ्च विषादं । प्रअथिव्याम्यहं भर्तृदारिका ।
न स्वप्नेषा विनयसर्वस्वं स्वजननीजनकयोः सन्तापकारिणी भवि-
ष्यति । कथयिष्यति यदत्र करणीयं । ततश्चैवं स्वस्त्रीकताहमनया
स्वस्तिकया ॥

इतश्च ते विद्याधराः स्वयंवरमण्डपाददृष्टवरानेव निर्गच्छन्ती-
मवस्रोक्ष्य तां वत्सां मदनमञ्जरीं इतसर्वस्वा इव नष्टरत्ननिधाना
इव मुद्गरताडिता इव विगलितविद्या इव सर्वथा भ्रष्टाया

विलस्यीभूताः सकोपाः सन्तः कनकोदरनरेन्द्रमसंभाष्य निर्गताः
 स्वयंवरमण्डपाद्गता गृहीत्वैकां दिशं । ततो राजा प्राप्तः शोकाति-
 रेकं । अङ्कितं वर्षमिव तद्दिनं । समागता रजनी । न इत्तं
 च प्रादोषिकमास्थानं । सुप्तके वल्लनया गमितप्राया चिन्तया
 विनिद्रेणैव राज्ञा विभावरौ । ततोऽतिभरेण सञ्चोऽनेन निद्रा-
 लवः । जातं तत्र स्वप्नदर्शनं । दृष्टानि जायतेव चत्वारि मानुषाणि
 द्वौ पुरुषौ द्वे लक्षणे । तैरभिहितं । महाराज कनकोदर किं
 सुप्तस्वप्नं उत जागर्षि । नृपतिराह जागर्षि । तैरुक्तं । यद्येवं ततो
 मुञ्च विषादं । निरूपितोऽस्माभिः पूर्वमेव वरो मदनमञ्जर्याः स
 एव भविष्यति । अस्मिं भवतामन्यवरान्वेषणेन । अस्माभिरेव च इत्याः
 संपादिताः स्वस्वस्थास्ते विद्याधरनरेन्द्राः । यतो न प्रयच्छामो वय-
 मेनामन्यस्मै वराधेति ब्रुवाणानि तानि गतान्यदर्शनं ॥

अचान्तरे संजातः प्राभातिकदूर्यनिर्घोषः । प्रबुद्धो राज्ञा । कृतः
 स्वप्रार्थः प्रहृष्टचेतसा । पठितं कालनिवेदकेन ।

उद्गच्छेष भो लोका भास्करः कथयत्यलम् ।

मा कुरुं चिन्तयन्तापं मा हर्षं मा च विक्लवम् ॥

यथैवानादिसिद्धोऽयमस्माकं भो दिने दिने ।

उदयादिक्रमः सर्वस्तथा वोऽपि भवे भवे ॥

एतच्चाकर्ष्यं चिन्तितं नरपतिना । अथे युक्तमुक्तमनेन । समर्पितः
 स्वप्रार्थः । तथाहि । यथा देवरूपैः पूर्वनिरूपित एवास्माभिर्मदन-
 मञ्जरीवर इत्युक्तं तथानेनापि पठता भास्करस्य प्रतिदिनमुदय-
 प्रतापास्तमया दर्शनपुनरुदयादिवहेहिनां जन्मानि जन्मानि सुख-

दुःखलाभादिकं सर्वं चिरनिरूपितमेवोपनमते तद्वत् तत्र विषादा-
दिनेत्यावेदितमिति । अतः सुतन्त्रितमेवेदं सर्वमास्ते । किं नश्चि-
न्नायेत्याकलय्य निराकुलीभूतो राजा ॥

इतश्च किमधुना कर्तव्यमिति पृष्ट्वा स्रवस्त्रिकया मदनमञ्जरौ ।
तथोक्तं । यदि तातोऽम्बा च मासुत्सुकलयति ततोऽहं स्वयमेव
पर्यन्तं वसुन्धरामात्माभिदक्षितं वरं वृणोमीति । ततः कथितं मे
स्रवस्त्रिकया तद्वचनं । निवेदितं मया राज्ञे । चिन्तितमनेन ।
सुन्दरमेवेदं मन्त्रितं वत्सया । अथमेव तस्य देवनिर्दिष्टस्य वरस्य
लाभोपाय इति विचिन्त्यामुञ्जाता वत्सा मदनमञ्जरौ । ततो
मृहीलेमामात्मसहचरीं स्रवस्त्रिकां निर्गता सा वरायं सकलभूत-
लावस्तोकनाथ । गतानि कतिचिद्दिनानि । स्थितो राजाहं च
वत्साच्छेहेन सोन्माथकौ दिशो निभासयन्तौ । अन्यदा समागतेयं
सविषादा स्रवस्त्रिका । दृष्ट्वा चेमां द्राङ्कृत्य पतितमावयोर्ददयं हा
किमितीयमेकाकिनी सविषादा चोपलभ्यत इति भावयया ।
कृतोऽनया प्रणामः । मथोक्तं ; अपि भद्रे स्रवस्त्रिके कुग्रहं वत्सायाः ।
अनयोक्तं । अग्न कुग्रहं । मथोक्तं । क पुनरिदानीं वर्तते वत्सा ।
अनयोक्तं । आकर्णयत्वम्बा । अस्ति तावदितो निर्गत्य विलो-
कितमावाभ्यामनेकग्रामनगरादिविभूषितं विविधवृत्तान्तभूरिभू-
मण्डलं । प्राप्ते सप्रमोदपुरं । दृष्टं ततो बहिराह्वादमन्दिरमुद्यानं ।
संजातमावयोस्तद्विलोकनकुट्टहृत् । स्थिते तस्योपरिष्ठात् । दृष्टौ
सुरवरकुमाराकारधारकौ तत्र द्वौ राजपुरुषौ । तथोच्चैकमवस्तोक-
यन्ती प्राप्तात्यन्तमञ्जरौरग्ररप्रहारगोचरं प्रियसखी । ततस्तदेदना-

भरनिःसद्देवावतीर्णा मया साधं भूतले । स्थिता तद्योर्दृष्टिगोचरे
मनागदूरवर्तिनि शूतवने तमेव राजकुमारमणिमिषिताची
निरौचमाणा । ततः पातिता तेनापि तदभिसुखं दृष्टिः ।

ततः सामृतसिक्तेव क्षिप्तेव सुखसागरे ।

तस्मिन्नवसरे दृष्टा मया धान्ती रसान्तरम् ॥

प्राष्टङ्गाले यथाकर्णं नेत्रग्रहं मधूरिका ।

विजृम्भते तथा बासा तं दृष्ट्वा विजृम्भिता ॥

विस्वासबन्धुरं वक्त्रं सरसं च शरीरकम् ।

क्वचित्कदम्बपुष्पाभं धारयन्ती मयेक्षिता ॥

नृत्यतीव रसाच्चेपास्रज्यतीव सुष्ठुसुष्ठुः ।

हसतीव विशाखाची दृष्टिं ददति वल्लभे ॥

ततस्तां तादृशीं वीक्ष्य तत्र निक्षिप्तमानसाम् ।

कर्तुं प्रवृत्ता सङ्कल्पमहं हर्षमुपागता ॥

यदुत ।

अहो विदग्धा निर्मिथ्यमहो दुष्कररोचिका ।

तथापि तोषितानेन सुयूना भर्तृदारिका ॥

अहो अस्त्रं सुरूपत्वमहो लावण्यपूर्णाता ।

अहो युक्तोऽनयोर्धोगो रतिमन्मथयोरिव ॥

अहो घटितमेवेदं मिथुनं ननु वेधसा ।

सङ्गावमीक्षणादेव संपन्नं नः समीहितम् ॥

अथ क्षणात्स केनापि कारणेन ससम्भ्रमः ।

साधं तेन वयस्येन ततः स्थानाद्गतो युवा ॥

गते च तत्र सा वाक्सा शून्या तरुतारिका ।

संजाता विद्वत्सात्यन्तं यथा नष्टनिधानिका ॥

ततो मथोक्तं । भर्तृदारिके यद्यभिरुचितस्तुभ्यमेव तरुणस्ततो
गम्यतां ताताम्बासमीपे । निश्चितमेषोऽस्यैव सप्रमोदपुराधिपते-
र्मधुवारणराजस्य सूनुर्भविष्यति । कस्यान्यस्येदृशो रूपातिशयः ।
ततो दाप्यतामस्यै तातेनात्मा । किमधुना विश्वम्बितेनेति । तथोक्तं ।
सखि सखिके रुचितोऽयं मे जनः । केवलं साशङ्कं मम हृदयं ।
न रुचिता प्रायेणाहमस्यै । कथमन्यथा तूर्णमपक्रमणं । मथोक्तं ।
स्वामिनि मा मैवं वोचः ।

तथाहि ।

किं न ते प्रद्विता दृष्टिः किं न जातः सतोषकः ।

स राजपुत्रस्तां दृष्ट्वा येनेत्यमभिधीयते ॥

आत्यर्थं रुचितायि त्वं शङ्कां मुञ्च वरानने ।

मधौ मधुकराद्येव सरसा चूतमञ्जरी ॥

वैदग्ध्यादेव तेनेदं चन्तापक्रमणं कृतम् ।

ततोऽनुष्ठीयतामेतत्स्वामिन्या मम भाषितम् ॥

ततः स्वस्त्रौभूता किञ्चिद्राजद्विज्ञिता । तथाप्युक्तमनया । सखि
सखिके नाहं गन्तुं पारयामि । अस्वस्त्रं मे शरौरं । न च मोक्तव्यं
मयेदमुद्यानं । ततो गच्छतु तूर्णं भवतो संपादयितुं ताताम्बयो-
र्वार्तामिति । ततो सखयित्वा निवर्तकं तस्या निर्वन्धं स्थापयित्वा तां
गुप्ततरुगहनमध्ये रक्षयित्वा शिशिरपङ्कवशयनीयं कारयित्वा न
रुचितमितिः स्वामिना विधेयमन्यदपि किञ्चिदसमञ्जसमित्यचार्ये

श्रपयश्रतानि समागताहं चणाभिर्धूतासिध्यामसं गगनमुत्पतन्ती
 वेगेन । इत्येतदाकर्षं देवोऽन्वा च प्रमाणं । ततो राज्ञोक्तं । देवि
 तावत् त्वं त्वरया गच्छ तत्समीपं । संधीरथ वत्सा मदनमञ्चरी ।
 अहं तु मामयीं विधायागमिष्यामि । यतः साग्रहं मे मनः
 सकोपा निर्गतास्ते विद्याधराः पयुक्तस्य तद्वृत्तान्तोपलब्धाय मया
 चटुषः ततः हतसामयौकस्यैव मे तत्र मनुं युक्तं । नेतव्यं च तत्र
 गच्छन्निः किञ्चित्प्राभृतं । अतस्तद्गृह्यतो भविष्यति मे काठविक्रमः ।
 तत्पूर्णां गच्छतु देवी । मयोक्तं । यदाज्ञापयत्यार्षपुत्रः । ततः
 पुरस्त्रात्येमां सवस्त्रिकां गृहीत्वा चात्मवस्त्रभां दासदारिकां धवस्त्रिकां
 समागताहं वेगेन । दृष्ट्वा तत्रैव शिशिरपल्लवश्रयणीये निवशा
 परमयोगिनीव निरासन्नमगं किञ्चिद्वायन्ती वत्सा मदनमञ्चरी ।
 तथा तु न लक्षितमस्त्रदागमनं । उपविष्टा वयं निकटे । सवस्त्रि-
 कयोक्तं । भर्तृदारिके समागतेऽयमन्वा । किमेवं तिष्ठसि । ततो
 लब्धा वत्सया चेतना मोटितमनया शरीरकं व्यापारिते कोचने
 विलोकिताहं । ततः ससम्भ्रममुत्थाय निपतिता सा मञ्चरणयोः ।
 मयोक्तं । वत्से मदीयत्रीवितेनापि चिरं जीव तूर्णमाप्नुहि
 हृदयवह्निभं अविधवा भव सुभगा संपद्यस्विति । ततश्चोत्थाय
 समालिङ्गिता समाघ्राता मूर्धदेशे स्थापिता निजोत्सङ्गे चुम्बिता
 वदनकमलेऽभिहित्वा च । वत्से मदनमञ्चरि धीरा भव सुहृ
 विषादं सिद्धमेव पश्य समीक्षितं । अद्यमागत एव वर्तते ते
 जनकः । घटिकाः स्वल्पं प्रयोक्तुं जल्पन्तीति । ततः कुतो
 ममेद्यन्ति भागधेयानीति शनैर्वदन्ती स्त्रिताधोमुखो वत्सा ।

अचान्तरे गतोऽस्य दिगकरः समुत्थितं तिमिरं विस्फुरित-
 स्फारकानिकरः विद्युक्तासक्तवाकाः सुकुलितं कमलवर्गं निलीनाः
 प्रकुण्ठयः प्रसारिताः कौशिकाः प्रहृष्टा भूतवेतासाः समुद्गतः
 प्रग्रधरः विस्फुलिता चन्द्रिका । ततश्चित्तप्रमोदकारिणीभिः कथा-
 भिर्विनोदयन्तीभिस्तं वत्सा मदनमञ्जरौमतिवाहितास्त्राभिः
 कथंश्चिद्भ्रजन्ती । समुद्गतो दिगकरः । मयोक्तं । इत्थे खल्लिके
 स्त्रिता गगनमार्गे निरूप्य निजस्त्राभिर्वर्तन्ती किमसौ चिरयति ।
 ततो यदाश्चापयति स्त्रामिनीति वदन्ती स्त्रितेय नभस्तले खल-
 लिका । स्त्रिता च खल्लमात्रं समवतीर्षा सहर्षा । मयोक्तं । इत्थे
 किं सहर्षासि किं समागतसोः स्त्रामौ । अत्रयोक्तं । अत्र नाद्यापि
 समागतः स्त्रामौ । किं तु समागतौ तौ राजकुमारौ । निरीक्षितं
 च ताभ्यां भर्तृदारिकादर्शनायै समस्तमुद्यमं । केवलमतिगहनतथास्त्र
 ग्रदेशस्य न दृष्टा भर्तृदारिका । ततोऽसौ भर्तृदारिकाहृदय-
 हृतितः सविषादः समुत्थितेन द्वितीयेन । यथा कुमार गुणधारण
 स्त्रीयतां तावत्तत्रैव चूतने तत्रैव च चूतस्त्राधो यत्र दृष्टास्त्रीकृतता यत्र
 तदुत्पवनचक्षितकुवलयदक्षलोत्पन्ना हृदयतस्करौ । किमन्यत्र
 पर्यटितेन । कदाचिद्देवयोगात्पुनस्तत्रैवोपलभ्यत इति । तेनोक्तं ।
 एवं भवतु । ततो गतौ तौ तदभिसुखं । इदमत्र मे हर्षकारणं ।
 वत्सयोक्तं । भवतु मातः किमेवं मां प्रतारयसि । ततोऽनया
 तत्प्रत्यायनार्थं कृतानि प्रपद्यन्तानि । तथापि न प्रत्यायिता वत्सा
 मदनमञ्जरौ । मयोक्तं । इत्थे खल्लिके किमनेन वदन्ता । दर्शय
 नास्त्रे कुमारं क्षेत्रं तं खल्लमेतद्देशानीय वत्सामाह्लादयामि ।

अनयोक्तं । एषा सञ्जास्मि प्रवर्ततामम्बा । ततो विमुच्य वत्सासमीपे
तां धवशिकां प्रवृत्ताहं । ततश्च नीताहमेवमनया खवशिकाया
भवतः समीपं । तदेवोऽच कुमार परमार्थः ।

वत्सां कण्ठगतप्राणां तां मे दुष्कररोचिकाम् ।

उत्पायानुग्रहं कृत्वा कुमारो द्रष्टुमर्हति ॥

ततो विसोकितं मया कुसुंधरवदनं । तेनोक्तं । कुमार गन्धतां
कोऽच विरोधः । ततः कृतमस्त्राभिसक्तं गमनं । दृष्ट्वा यथानिर्दिष्टा
मदनमञ्जरी । ततोऽहं निमग्न इव सुखामृतमये महाहृदे
अवतीर्ण इव रतिरसमये महासमुद्रे वर्तमान इव सर्वानन्दसन्दोहे
परिपूर्ण इव सर्वमनोरथभरेण प्रीणिताग्नेष्विन्द्रियाम इव सर्वोत्सव-
समुदये संजातस्तद्ग्रणे सतीति । तथा सापि मामवलोक्ष्य प्राप्तः
स एवायमिति दृष्ट्वा चिराद्दृष्ट इत्युत्कण्ठिता कुतस्तस्यागमनमिति
सवितर्का स्त्रप्रोऽयं भवेदिति सविषादा स्त्रियः प्रत्यथ इति
जातनिर्णया विरहेऽपि जीवितेति ससञ्जा कथं मानेष प्रतिपद्यत
इति सोदेगा निरीक्षते मामयमिति सप्रमोदेति संपञ्जा संकीर्ण-
रसनिर्भरदद्या । अत एव चासंज्ञता पुलकजास्रवेन विभूषिता
स्त्रेद्विन्दुमौक्तिकनिकरेण बन्धुरा समुन्तास्रसितपवनेन हृदय-
हारिणौ सुलक्षितसतेव कल्पमाना सर्वथा ।

अनाख्येयं रसं कंचिदत्यन्तप्रीतिनिर्भरा ।

मथा सा स्त्रिगधसोसाची भजन्ती प्रविसोकिता ॥

ततोऽभिहित्वा कामसतया । वत्से किं जातसोऽधुना खवशिका-
वचने संप्रत्ययः । ततः स्त्रितेन रञ्जयन्ती मम हृदयमिव

सुधाधवस्त्रेणापि विमलकपोलौ क्षिता साधोमुखी । जातः सर्वेषां
प्रमोदः । अचान्तरे

सखद्रुषणरत्नौघप्रभाजालैः समन्ततः ।

प्रकाशितनभोभागैर्देवाकारानुकारिभिः ॥

भूरिविद्याधरैः सार्धं ब्रह्मवशादस्त्रीसया ।

रत्नैर्भ्रंशा विमानौघमागतः कनकोदरः ॥

सप्रमोदपुरं वीक्ष्य सोऽवतौर्यः सखेचरः ।

आह्लादमन्दिरं प्राप्तो दृष्टोऽस्त्राभिः सविस्मयम् ॥

ततः ह्यतमस्त्राभिरभ्युत्थानं । नामितसुप्तमाङ्गं । विहितं
प्रतिपत्तिः । उपविष्टाः सर्वे यथास्थानं । विस्त्रोक्तोऽहं स्त्रिंशद्दृष्ट्वा
सुचिरं कनकोदरेण । नूनं स एवायमिति निश्चित्य तुष्टचेतसा
पृष्टा कामक्षता । कथितोऽनया वृत्तान्तः । कनकोदरेणोक्तं । देवि
निर्वटितमेव वत्साया दुष्कररोषिकालमीदृशपुरुषरत्ने यथानया ह्यतो
मनोनिबन्धः । न खलु शची पुरंदरादन्यत्र खचित्तं निवेद्यते ।
कामक्षतयोक्तं । एवमेतन्नाख्यं सन्देहः ॥ अचान्तरे समागतो
वेगेन चटुस्तः । तेन च निवेदितं किमपि कनकोदराय कर्णाभ्यर्थं ।
ततोऽस्त्रमत्र काञ्चविस्रम्भेनेति कामक्षतां प्रति वदता समासोऽप्य
सह सुसंधरेण तथैव स्थाने संक्षेपतः कारितोऽहं पाणिपह्यं मदन-
मस्त्रयाः । कनकोदरेण निर्वर्तितो विवाहानन्दः प्रकटितानि तानि
वज्रवैशूर्वेन्द्रनीलमहागीलककर्तनपद्मरागमरकतचूडामणिपुष्पराम-
चन्द्रकान्तद्वचकनेषकाद्यनर्घैथरत्नराशिपरिपूरितानि विमानानि ।
ततोऽभिहितः सुसंधरः कनकोदरेण । भद्रं राजपुत्रं कोशाचने-

तेषामिहानवधनं । ततो वयासाकं हर्षदृष्टे स्त्रीकृता मदनमञ्जरी
 वत्सा तथेतान्यपि स्त्रीकर्तुमर्हति राजपुत्रः । कुसुंधरेशोकं ।
 धूममेव प्रमाणं । किमत्र राजपुत्रस्य । न चक्षुःश्रवणो वपेष्टं
 कारयन्तो राजपुत्राभ्यर्चनां कर्तुमर्हन्ति । ततः परितुष्टः कनको-
 दरः स्तनकृत्योऽहमिदानीं । निश्चिन्नीभूता वत्सा मदनमञ्जरीति
 भावनाया गता परमपरितोषं कामकृता । हृष्टो स्ववशिकादिः
 परिव्रजः । तथाहि ।

कन्या प्रोक्तकरी जाता चिन्ताहृदधर्माग्निका ।
 नितर्ककारिणी दागे दौर्गत्ये गाढदुःखदा ॥
 सानुसूयाय वक्ष्याय धार्मिकाय धमेर्मुता ।
 किञ्च निश्चिन्नाताहेतुः सङ्गर्षे प्रतिपादिता ।
 अतस्तां रजपूगाद्यां दत्त्वा मदनमञ्जरीम् ।
 मद्यं च हृष्टः संपन्नः स्वन्धुः कनकोदरः ॥

अप्रामादरे

सप्रमोदपुरथाये मेघवासमिवातुल्यम् ।
 विद्याधरवचनं दूराद्दृश्यते स नभसले ॥
 तच्च चक्रासिद्धश्रीरत्ननाराचभीषणम् ।
 अग्निप्रासधनुर्दंष्ट्रगदाशूलभयानकम् ॥
 प्रेङ्खन्नेतिप्रभावात्करासं दर्पनिर्भरम् ।
 असंख्यवस्त्रादुद्दामखेपराधिपसकुलम् ॥
 शिंहनादमहोत्सृष्टिनिध्वाणधतदिकूपयम् ।
 अंगददृष्टकनकोधान्भद्रदाहृष्टम् ॥

अथ सङ्गामश्रीरुत्तरस्यर्धमाणं तदुच्यते ।

अणादागतमभ्यर्षे दृष्टमस्माभिश्चक्षुषेः ॥

ततः कनकोदरेषीकं ।

भो भो विद्याधरास्त्रुणं सञ्जीभवत सञ्जुषाः ।

सोऽयं चटुस्रवृत्तान्तः साम्प्रतं स्फुटतां गतः ॥

तथाहि ।

सकोपा खे गताः पूर्वं मामसंभाष्य मण्डपात् ।

स्त्रितासो मील्लकेनेव मत्सराभ्यातचेतसः ॥

त एते खेचराः सर्वे पर्यालोष्य परस्परम् ।

समागतासुरैर्ज्ञात्वा दत्तां मदनमञ्जरीम् ॥

एतेषामिदमाकूतं किञ्चायं गुणधारणः ।

हीनो भृगोचरोऽस्रुक्तो वयं विद्याधरोत्तमाः ॥

तदेते निपतन्वथ थावदाङ्गादमन्दिरे ।

प्रेरयामः अणान्तावद्गुह्यं इव वाचसान् ॥

अपसारयत वेगेन भूमिगोचरभृत्यकाः ।

सन्तो यूयममीषां हि मिथ्यामानं स्रगोचरम् ॥

अथ तस्माभिर्नो वाक्यमाकर्ष्य रणशालिनः ।

समुत्पतितुमारब्धास्ते भूमिष्ठा नभश्चराः ॥

अचान्तरे मया चिन्तितं ।

अहो न सुन्दरं जातमिदमेतेन हेतुना ।

यतो मत्कारणेऽमीषां प्रसूयोऽप भविष्यति ॥

अथोत्पतितुकामेषु तेषु तत्सङ्घं तदा ।

नभःस्थिते परानीके यज्जातं तस्मिन्नेव मे ॥
 निर्व्यापारं गताटोपं निःशब्दं स्थिरसोचनम्
 केनचिन्नेयतां नीतं स्तम्भित्वा तद्वल्लयम् ॥
 ततो निष्पन्दमन्दाख्यं तत्सैन्यद्वितयं तदा ।
 भुम्याकाशस्त्रमन्योन्यं चिचन्यस्तमिवेक्षते ॥
 अथ तेषां नभःस्थानां गतोऽहं दृष्टिगोचरम् ।
 समं मदनमञ्जर्यां निविष्टो वरविहारे ॥
 ततोऽस्मद्दर्शनात्तेषां सर्वेषां मनसि स्थितम् ।
 अहो रूपमहो मूर्तिरहो कान्तिरहो गुणाः ॥
 अहो धैर्यमहो शौर्यं नरस्यास्य महात्मनः ।
 अहो मदनमञ्जर्याः पर्यालोचितकारिता ॥
 यथायमीदृशो भर्ता गृहीतः स्वपरीक्षया ।
 असुनैव वयं नूनं स्तम्भिता निजतेजसा ॥

तथाहि ।

समं मदनमञ्जर्यां दृश्यते सुत्कलः स्वयम् ।
 अयं सह वयस्येन राजपुत्रो न शेषकाः ॥
 तद्दुष्टं कृतमस्माभिर्नररत्नं यदीदृशम् ।
 जिघांसितं महापापैः प्राप्तमेतद्धि तत्फलम् ॥
 तद्देव स्नामिकोऽस्माकं वयमस्य पदातयः ।
 एवं चिन्तयतां तेषां प्रशान्तो मत्सरानसः ॥
 ततस्तो तत्त्वणादेव केनचिन्मुक्तश्रीकृताः ।
 आगत्य पादयोस्त्वर्णं पतिता मे नभस्यराः ॥

अथाभिधातुमारम्भा स्रष्टाटे कृतकुड्मशाः ।
 चन्तव्यं दुष्कृतं नाथ श्रुत्यास्तौ स्रधुना वथम् ॥
 ततस्तच्चैष्टितं दृष्ट्वा संपन्नो गतमत्सरः ।
 जातस्य सुत्कण्ठो भद्रे ससैन्यः कमकोदरः ॥
 ततो नभसराः सर्वे चमयन्तः परस्परम् ।
 आनन्दोदकपूर्णाक्षाः संजाता बान्धवाधिकाः ॥
 तं च वृत्तान्तमाकर्ष्य स राजा मधुवारणः ।
 जनको मे समायातस्तथैवाङ्गादमन्दिरे ॥

ततश्च ।

मथाम्बरचरैः सर्वैः कृत्वाभ्युत्थानमादरात् ।
 समं मदनमञ्जर्या नतं तातांष्ट्रिपङ्कजम् ॥
 ततोऽन्तान्तःपुरैः सार्धं श्रेयसलोकास्य ते मथा ।
 खेचरैश्च प्रणामादिविधिना वञ्जमानिता ॥

तदनन्तरं च ।

आनन्दपुस्तकोद्भेदसुन्दरं दधता वपुः ।
 हर्षनीरमुताक्षेण तातेनास्त्रिङ्गनं कृतम् ॥
 ततः कुसुंधरेणासौ वृत्तान्तो निखिलस्तदा ।
 स्फुटो विनयनक्षेण यथावृत्तो निवेदितः ॥
 अथ ते खेचराः सर्वे तातस्थाये प्रभाषिताः ।
 देवोऽयं स्वामिकोऽस्माकं त्वत्पुत्रो जीवदायकः ॥
 अयं धन्यः कृतार्थोऽयं भूषितानेन मेदिनी ।
 अश्विन्यवरवीर्योऽयं नास्ति लोकेऽप्यमूढग्रः ॥

ततोऽम्बरचरैरेवं स्तब्धमानं विज्ञोक्त्य माम् ।

तातः प्रह्लादमापन्नो जगनी च सुमाखिनी ॥

तथाहि ।

अन्नःपुरं पुरं येन्यं बालवृद्धैः समाकुलम् ।

महृतिं तादृशीं दृष्ट्वा संजातं हर्षनिर्भरम् ॥

ततः सर्वे प्रमोदेन सप्रमोदे तदा पुरे ।

प्रवेष्टुकामास्तोषेषु जनाः किं किं न कुर्वते ॥

तथाहि ।

गगनचारिण्ये वियति स्थिते मयि च तातयुते जयकुञ्जरे ।

करिवरान्तरवर्तिकुञ्जधरे करिषिकानिहिते दयिताजने ॥

विविधस्वाप्तविश्वासपराशये प्रमदनिर्भरगायनबन्धुरे ।

वरविभूषणमाख्यमनोहरे विबुधदृन्वसमे निखिले जने ॥

ननु परिस्रुष्टमेव तदा नरैः प्रसुदिताग्रयसौख्यभरोद्भुरैः ।

अमरस्योक्तसमानमिदं वनं पुरवरं च मुदेति विनिश्चितम् ॥

पृथुनितम्बपथोधरचाहभिः प्रमदनृत्तपरैः प्रमदाजनेः ।

इति विश्वासग्रतैरवलोकने प्रविशति स स सर्वजनः पुरे ॥

ततो विद्याधरैः सार्धं सबन्धुः कनकोदरः ॥

तातेनाह्लादितोऽत्यर्थं दानसन्मानपूजनैः ॥

किं बडना ।

सर्वरत्नमयं किं वा किं वामृतविनिर्मितम् ॥

किं वा सुखरसापूर्णं किं वा वाग्गोचरातिमम् ॥

गाढाह्लादकरं चित्ते पूर्णसर्वमनोरथम् ।

भद्रेऽष्टद्वीतसङ्घेते लङ्घितं मम तद्दिनम् ॥

तथाहि ।

संप्राप्तं कामसर्वस्वं लब्ध्वा मदनमञ्जरी ।

लाभाच्च रत्नराश्रीनां संपूर्णोऽर्थमनोरथः ॥

तथा ।

ताताम्बाचिन्ततोषेण बन्धुपौरसुखेन च ।

रिपूषां प्रतिघातेन जातश्चिन्तोत्सवो महान् ॥

ततश्चाह्लादसन्दीहपरिपूरितमानसः ।

स्त्रिला प्रदोषे तातादिसहितोऽहं यथेच्छया ॥

ततः सकलसामपीषनाये देववह्निवि ।

सार्धं मदनमञ्जर्यां स्थितः संवाससद्गनि ॥

तथावगाहितो दिव्यः सुरताम्रतसागरः ।

केवलं लौक्यसुक्तलाजासञ्चि नितरां मया ॥

लब्ध्वाग्निद्रासुखोऽत्यन्तं प्रबुद्धः सह कान्तया ।

कृतं प्रभातकर्तव्यं ताताम्बावन्दनादिकम् ॥

अथायातः प्रभातेऽसौ मत्समीपं कुलंधरः ।

स मां प्रत्याह दृष्टोऽस्य मया स्वप्नः स कीदृशः ।

मानुषाणि मया पञ्च भो दृष्टानि परिष्कृतम् ।

अथः पुमांसो द्वे नाथौ तैस्त्रेदं तव भाषितम् ॥

यदुत ।

अ एष सुखसन्दीहसागरो गुणधारणे ।

संजातोऽयं कृतोऽस्माभिः स सर्वो नाच संग्रहः ॥

तथान्यदपि यत्किञ्चिदस्य पूर्वं परञ्च च ।
 संपद्येत तदस्माभिस्तन्मितं भो कुक्षंधर ॥
 एवं तानि ब्रुवाणानि मानुषाणि ममागतः ।
 गतान्यदर्शनं बुद्धस्ततोऽहं गुणधारण ॥
 न जाने कानि तान्यत्र मानुषाणि विशेषतः ।
 तन्मयन्ति सदा यानि कार्याणि तव भावतः ।
 मयोक्तं कथ्यतामेष तातादिभ्यस्त्वयाधुना ।
 स्वप्नो विज्ञायते येन भावार्थोऽस्य परिस्फुटः ॥
 ततो निवेदितस्तेन विद्वत्सङ्गातपूरिते ।
 तातास्त्वाने निजस्वप्नो मदयस्तेन धीमता ॥
 ततस्तातादिभिः सर्वैरेकवाक्यतया तदा ।
 निजबुद्ध्या विनिश्चित्य स्वप्नार्थोऽयं प्रभाषितः ॥
 अमुकूष्मानि वर्तन्ते देवरूपाणि कानिचित् ।
 धैरौदृशी कुमारस्य कृता कषपाणमासिका ॥
 तैरेव प्रियमिच्छाय कुमारस्य निवेदितम् ।
 तोषात्स्वप्नान्तरे सर्वं यथास्माभिरिदं कृतम् ॥
 एतच्चाकर्ण्य मे चित्ते पूर्वापरविरोधतः ।
 स्मत्वा कामलतावाक्यं सन्देहः समजायत ॥

यतो मया चिन्तितं ।

कनकोदरराजेन किं चत्वारि पुरा तथा ।
 किं वा कुक्षंधरेणाद्य पञ्च दृष्टानि तानि वै ॥
 कानि वा देवरूपाणि ममैवं कार्यचिन्तनम् ।

अनुकूलानि कुर्वन्ति किं वोरौह्यत्तु कारणम् ॥
 सर्वथा सर्वमेवेदं गहनं प्रतिभासते ।
 ममाद्यापि न जानेऽहं किमत्र बत कारणम् ॥

एवं च स्थिते ।

यद्यतीन्द्रियवेत्तारं कंचित्पश्यामि सन्मुनिम् ।
 ततः पृष्ठात्मसन्देहमेनं कुर्यां विनिर्णयम् ॥
 तदेवंविधसङ्ख्यात्मसन्देहकलितोऽप्यहम् ।
 तदा तातादिनिर्दिष्टं स्वप्नाथं तं न दूषये ॥
 अथ ते खेचराः सर्वे दिनानि कतिचित्तदा ।
 कनकोदरसंयुक्ताः संस्थिता मम मन्दिरे ॥
 अथाह्लादाभृतचोदप्रीणितास्ते षथेच्छया ।
 स्वस्थानमन्यदा प्राप्ता भृत्यभावं प्रपद्य मे ॥
 ततो मदनमञ्जर्यां सार्धं मे रतिसागरे ।
 निमग्नस्यामरस्येव सौख्यया यान्ति वासराः ॥
 वर्धते च तथा सार्धमाह्लादोऽभृतदायकः ।
 सद्भावमीलिकासारः प्रेमाबन्धो मनोहरः ॥
 तातचिन्तितकार्यस्य प्रणताखिलभृभुजः ।
 न मे तदा विश्वासाच्चि चिन्तागन्धोऽपि विद्यते ॥

किं च ।

विद्याधरोपनीतैश्च मास्त्रभूषादिभिर्मम ।
 संपूर्णसर्वकामत्वाज्जाता दृप्तिमुखासिका ॥
 तदेवं सौख्यहौनात्मा प्रविष्टः सुखसागरे ।

स्थितोऽहं तत्र चार्वङ्गि सभार्थः सकुलंधरः ॥
 अन्यदा मिषयुक्तेन गतेनाह्लादमन्दिरे ।
 सभार्थेण मया दृष्टः कन्दनामा सुनीश्वरः ॥
 ततो विनयनघ्नोऽहं प्रणिपत्य यतीश्वरम् ।
 तस्यापे भूतले शूद्धे निषण्णो धर्मकाम्यया ॥
 अथ प्रह्लादजननी चेतसः कर्णपेशणा ।
 विचिता मे यतीश्वरेण तेन सङ्घर्मदेशना ॥
 तं चाकर्णयता भद्रे विशुद्धेमान्तरात्मना ।
 आविर्भूतौ मया दृष्टौ पुनस्तौ वरवान्भवौ ॥
 ततश्च प्रत्यभिज्ञातौ अथायं स सदागमः ।
 अयं चासौ महाभागः सम्यग्दर्शननामकः ॥
 अथ प्रपन्नौ भावेन तौ मया वरसोचने ।
 गृह्णवाक्यप्रबुद्धेन भद्रे हिततया नरौ ॥

इतश्च ।

वेदनीयनरेन्द्रस्य पदातिः परिकीर्तितः ।
 यः घातनामा राजेन्द्रः सत्पुरे विबुधास्यथे ॥
 सोऽत्यन्तं मथि रक्तात्मा मिषभावविधित्सया ।
 पूर्वमेव मया साधं सप्रमोदेऽप्युपागतः ॥
 प्राक् केवलं तिरोभूतः सोऽकार्षीन्मे सुखासिकाम् ।
 आविर्भूतस्तदा जातो यदा जातौ सुवान्भवौ ॥

ततश्च ।

था सत्कलचरद्वौघभोगजन्या सुखासिका ।

तदानीं गुरुमूले मे खानन्तगुण्तां गता ॥

अन्यच्च ।

तदा कुचंधरेणापि महत्तमसदागमौ ।

तथा मदनमञ्जर्यां तौ प्रपञ्चौ यथा मया ॥

ततोऽधिकतरं तुष्टसादाहं स च मे मुनिः ।

विशेषतः करोत्येव भूयः सङ्घर्मदेशनाम् ॥

अचान्तरे ।

चित्तवृत्तिमहाटव्यां खीनखीनाः प्रकम्पिताः ।

भयेन रोधकं हिला महामोहादयः स्थिताः ॥

ततश्च ।

चारिषधर्मराजेन मन्त्री सहोधनामकः ।

इदमुक्तसादा भद्रे मनाक् संतुष्टचेतसा ॥

यदुत ।

सुन्दरोऽवधरो गन्तुं विद्यामादाय तेऽधुना ।

आर्यं संसारिजीवस्य पार्श्वं मातुं फलप्रदः ॥

तथाहि ।

शुभीभूताधुना किञ्चिच्चित्तवृत्तिमहाटवी ।

जित्वा रोधकोऽस्माकमीषद्वरे च शत्रवः ॥

तं कर्मपरिणामाख्यं ततः श्रद्धा नरेश्वरम् ।

गच्छ त्वं श्रीघ्नमादाय विद्यामेनां सुकन्यकाम् ॥

कन्दसाधुसमीपस्थः साम्प्रतं स चरैर्मया ।

विज्ञातस्तु च आवश्यं भवन्तं प्रतिपश्यते ॥

सङ्घोर्धनोदितं देव युक्तमेतन्न संग्रहः ।
 किं तु कालविलम्बोऽथ युक्तोऽद्यापि प्रयोजने ॥
 स हि पुण्योदयस्तस्य स च सातो वयस्यकः ।
 किञ्चनमपि तत्कालमेतौ भोगफलप्रदौ ॥
 अतोऽद्यापि बलादेतौ गृहे तं गुणधारणम् ।
 शब्दादिसुखसंपूर्णं वात्सल्याद्भारयिष्यतः ॥

एवं च स्थिते ।

अध्यासो स गृहं थावदनुवर्तनया तथोः ।
 शब्दादिविषयघामं सुखहेतुं च मन्यते ॥
 तावन्न युष्यते देव मम गन्तुं तदन्तिके ।
 नयनं न च विद्याया जाघटीति कथंचन ॥
 केवशं प्रेय्यतामेष देवेन निजदारकः ।
 तदन्तिकेऽधुना त्वर्णं गृह्णिधर्मः सभार्थकः ॥
 प्रस्तावोऽस्याधुना देव तत्समीपेऽतिसुन्दरः ।
 गन्तुं सपरिवारस्य वर्तते कार्यसाधकः ॥
 गतमाचमिमं देव स भावेन प्रपत्स्यते ।
 भविष्यतीष्टा तस्यास्य भार्या सहस्ररक्ता ॥

किं च ।

यदा सदागमस्तावत्तस्य पार्श्वं गतः पुरा ।
 तदाथं द्रव्यतस्तेन भूरिवारा विलोकितः ॥
 यदा तु तत्पार्श्वगतः सम्यग्दर्शननामकः ।
 महत्तमोऽतिवात्सल्याञ्जीतस्तेनाप्यथं तदा

पञ्चोपमपृथक्को च सञ्चिते तेन भावतः ।
 प्रपञ्चो गृह्णिधर्मोऽयं पूर्वमाधीत्ततः परम् ॥
 यदा यदा पुनर्दृष्टौ महत्तमसदागमौ ।
 असंख्या भावतो वाराः प्रपञ्चोऽयं तदा तदा ॥
 अधुना केवलं देव यतोऽभ्यर्षे गतो मम ।
 तेनैष हन्त तत्पार्श्वं विशेषेण प्रहौषते ॥
 तत्तूर्णं यातु तत्पार्श्वं रञ्जयत्येष महुषैः ।
 प्रस्तावो मादृशां तच्च ततो याने भविष्यति ॥

अन्यच्च ।

महामोहादिसन्त्रासश्चित्तवृत्तेर्विशुद्धता ।
 गृह्णिधर्मोऽपि तच्चक्षे भवेद्देव विशेषतः ॥

तथा ।

स स्यादभिमुखोऽस्माकमक्षेपेण दिदृक्षया ।
 अनेन गृह्णिधर्मेण पार्श्वस्थेन प्रचोदितः ॥
 चेतःसुखासिका गुर्वी सन्तुष्टिः कर्मतानवम् ।
 भवभौतेरभावश्च गृह्णिधर्मेण ते गुणाः ॥
 तस्मात्प्रस्थाप्यतामेष गृह्णिधर्मस्तदन्तिके ।
 यास्यामोऽवसरं ज्ञात्वा पश्चात्सर्वं वयं पुनः ॥
 तदिदं मन्त्रिणो वाक्यं श्रुत्वा सञ्जीतिनिर्मलम् ।
 चारित्र्यधर्मराजेन प्रहितो निजदारकः ॥
 स कर्मपरिणामस्य गत्वा मूर्खं तदाज्ञया ।
 समागतो ममाभ्यर्षं तच्चैवाह्लादमन्दिरे ॥

अथ कन्दमुनेस्त्वावीं शृण्वतो धर्मदेशनाम् ।
 आविर्भूतो ममापेऽसौ मुनिना च प्रकाशितः ॥
 गुणरक्ततया युक्तस्तथा द्वादशमानुषैः ।
 मघातः प्रतिपन्नोऽसौ बन्धुबुद्ध्या नरोत्तमः ॥
 तथा कुलंधरेणापि कान्तया च सबान्धवः ।
 प्रपन्नो गृह्णधर्माख्यो जातात्यन्तं सुखाशिका ॥
 अथ कन्दमुनिः पृष्टः सन्देहं पूर्वचिन्तितम् ।
 तं मया स्वप्नसंबद्धं सद्भावार्थबुभुक्षया ॥
 ततः कन्दमुनिः प्राह स्वप्नार्थस्य विनिर्णयः ।
 अस्यातीन्द्रियवेत्तारं विना नैवोपलभ्यते ॥
 सन्ति मे केवलास्लोकभास्करा वरसूरयः ।
 गुरवो निर्मला नाम दूरदेशविहारिणः ॥

एवं च ।

तत्पादमूर्च्छं चास्यामि वन्दनार्थमहं यदा ।
 तदा ताग्रप्रअथिष्यामि भद्र तावकसंग्रयम् ॥

अतः ।

योऽयं स्वप्नद्वयाज्जातः सन्देहस्ते ममोगतः ॥
 विविक्तं तस्य भावार्थं विज्ञास्यन्ति महाधिपः ॥

मयोक्तं ।

भदन्त यदि तेऽत्रैव गुरवस्ते कथंचन ।
 आगच्छेयुस्ततस्तस्यात्सुन्दरादपि सुन्दरम् ॥
 मुनिराह महाभाग गतोऽहं वचनेन ते ।

गुरुन् विज्ञाय ते नूनं पूरयिष्ये मनोरथम् ॥
 अथवा केवलासोकासोकिताखिलचेतसः ।
 विज्ञाय भवतश्चित्तमागमिष्यन्ति ते स्वयम् ॥
 केवलं गृह्णिधर्मैश्च सम्यग्दर्शनसंयुते ।
 सदागमे च कर्तव्यो भवता तावदादरः ॥

ततश्च ।

इदं कन्दमुनेर्वाक्यमाकर्ष्य श्रुतिपेक्षसम् ।
 महाप्रसाद इत्येवं ब्रुवाणोऽहं सभार्थकः ॥
 समिचस्य तदा भद्रे विनयानघमस्तकः ।
 प्रणम्य तं महाभागं कागनाङ्गवने गतः ॥
 ततः सोऽपि महाभागो मुनिर्मुनिवरैर्युतः ।
 गतो निर्मलसूरीणां गुरुणां पादवन्दकः ॥

अथ काशकमाङ्गद्रे स राजा मधुवारणः ।

तदा लोकान्तरौभूतः पिता मे स्वधर्मकः ॥
 ततो राज्येऽभिषिक्तोऽहं बन्धुमन्त्रिमहत्तमैः ।
 महानन्दविमर्देन हर्षनिर्भरमानसैः ॥
 ततः परिणतं राज्यं रक्तं मे राजमण्डलम् ।
 प्रचवः किङ्करौभूता वशीभूताश्च खेचराः ॥

किं वञ्जना ।

महतोऽपि ममाज्ञायां वर्तन्ते नतमस्तकाः ।
 वर्धते कोशदण्डौ च जायन्ते सर्वसम्पदः ॥

किं च ।

नाकुञ्चितं कचिच्चापं न कृता कोपदारुणा ।
 दृष्टिस्ताथापि मे जातं राज्यं कष्टकवर्जितम् ॥
 तथाप्येवंविधे ऽनस्यसुखसन्दोहकारणे ।
 विद्यमानेऽपि नो जातं मम सौख्याकुलं मनः ॥
 किं तर्हि ।

सदागमे सदोद्योगी सम्यग्दर्शनतत्परः ।
 पुण्योदयेन संयुक्तो गृह्णिधर्मे कृतादरः ॥
 सातेनाह्लादितो नित्यं स्थितोऽहं सकुलंधरः ।
 समं मदनमञ्जुष्यां देववह्निवि सौख्यया ॥
 एवं च तिष्ठतस्तत्र मग्नस्थानन्दसागरे ।
 साक्षात्मे मम चार्वङ्गि भूरिकास्योऽतिसङ्घितः ॥
 अथान्यदा ममास्थाने प्रविश्य प्रियदारकः ।
 कक्षास्यो नाम मामेवं प्रणिपत्य व्यजिज्ञपत् ॥
 यदुत ।

आह्लादमन्दिरे देव देवदानवपूजिताः ।
 समागता महाभागा निर्मला नाम सूरयः ॥
 तच्छ्रुत्वाहं तदा भद्रे कक्षाणवचनं सुदा ।
 न मामि देहे नो गेहे न पुरे न जगत्त्रये ॥
 ततोऽङ्गसग्नसंयुक्तं तस्मै संतुष्टचेतसा ।
 दीनाराणां मया सखं दापितं प्रियभाषिणे ॥
 ततः सर्वादरेणाहं स्वयस्यः सभार्थकः ।
 निर्गतो नगराद्भद्रे सूरिणां पादवन्दकः ॥

अथामरकृते दिव्ये सत्कार्तस्वरभास्वरे ।
 ते सूरयो मया दृष्टाः कमले स्थितमूर्तयः ॥
 वेष्टिता मुनिदृन्देन देवदानवखेचरैः ।
 तेभ्यो नतोत्तमाङ्गेन कुर्वाणा धर्मदेशनाम् ॥

ततश्च ।

दृष्टदानन्दरोमाञ्चभृषितः सह राजकैः ।
 अहं भक्त्वा विहायेदं नारेन्द्रं पिण्डपञ्चकम् ॥

तद्यथा ।

हृत्तं हृत्तं किरीटं च वाहनं च सचामरम् ।
 ततः कृतोत्तरासङ्गः प्रविष्टः सूर्यवयसे ॥
 ततो भगवतः सम्यग् द्वादशावर्त्तवन्दनम् ।
 दत्त्वा यथाक्रमं शेषाग्रणम्य मुनिपुङ्गवान् ॥
 सन्धाश्रीर्वादत्तुष्टात्मा भूयो नत्वा मुनीश्वरम् ।
 प्रीतः सपरिवारोऽहं निषण्णः शुद्धभूतस्त्रे ॥
 अथ कर्मविषोत्तारकारिणी भव्यदेहिनाम् ।
 अमृतचारिवाक्येण गुह्यणारम्भि देशना ॥

कथं ।

भो भव्याः शरणं धर्मो नास्त्यन्यत्सततभ्रजे ।
 ससदुद्दामदुःखौघसकुले भवचक्रके ॥
 मरणाय भवे जन्म कायो रोगनिबन्धनम् ।
 तादृश्यं जरसो हेतुर्विद्योगाय समागमः ॥
 निमित्तं विपदां लोके देहिनां सर्वसम्पदः ।

तस्मास्ति यन्न दुःखाय वस्तु सांसारिकं जनाः ॥

एवं च स्थिते ।

अमूर्ताः सर्वभावज्ञास्त्रैलोक्योपरिवर्तिनः ॥

श्रीणसङ्गा महात्मानः केवलं सुखमासते ॥

सर्वद्वन्द्वविनिर्मुक्ताः सर्वाबाधाविवर्जिताः ।

सर्वसंसिद्धसत्कार्याः सुखं तेषां किमुच्यताम् ॥

किं च ।

जन्माभावे जरामृत्योरभावो हेत्वभावतः ।

तदभावे च निःशेषदुःखाभावः सदैव हि ॥

परमानन्दभावस्य तदभावे हि शाश्वतः ।

व्यावाधाभावसंसिद्धं सिद्धानां सुखमिच्छते ॥

अथवा ।

त्यक्तबलश्रेतरघन्या निःस्पृहा भावचारके ।

संतुष्टा ध्यानयोगेन प्रथमामृतपायिनः ॥

निःसङ्गा निरद्वन्द्वारा निर्मलौभूतचेतसः ।

सुखिनः केवलं लोके देहिनोऽपि सुसाधवः ॥

सुखमेव च वाञ्छन्ति सर्वे जगति जन्तवः ।

तच्च नास्त्रेव संसारे विहायैका सुसाधुताम् ॥

तदिदं भो महासत्त्वा विनिश्चित्य विधीयताम् ।

विमुच्यासारसंसारं भवङ्गिः सा सुसाधुता ॥

ततो भद्रे तदा मङ्गं प्रसूयभूतकर्मणः ।

इदं भगवतो वाक्यं चित्ते ऽत्यन्तं सुखायितम्

चिन्तितं च मया ।

करोमीदं यदादिष्टं भदन्तैः सुखकारणम् ।

ततः कृतं मया भद्रे प्रव्रज्याभिमुखं मनः ॥

अषान्तरे विरतवषधि भगवति वचनसुधासेकवर्षिणि निर्मल-
सूरिकेवलिनि कन्दमुनिना बद्धकरकमलमुकुलं विधाय ललाट-
पट्टेऽभिहितमनेन । भगवन्निह जगति कस्य दुःशकः काङ्क्षविषम्बः
कर्तुं । भगवतोक्तं । जिज्ञासोर्गुरुमुखे ससन्देहस्य । कन्दमुनिराह ।
यद्येवं ततो गुणधारणराजस्यदानौ संग्रथमपनेतुमर्हन्ति भगवन्तः ।
भगवतोक्तं । एवं क्रियते । मयोक्तं । मह्यप्रसादः । तथा कन्दमुनिं
प्रत्यभिहितं । भदन्तानुगृहीतोऽहं भगवता भगवन्तं प्रअचिता
सुतरामनेन वचनविन्यासेन । कन्दमुनिोक्तं । महाराजानुपहारार्हा
एव यूयं । साम्प्रतं भगवद्वचनमाकर्ष्यतां । स्थितोऽहं प्रकृतरो
नतोक्तमाङ्गः । ततो भगवतोक्तं । महाराज गुणधारणायं ते
सन्देहः । यथा यानि कनकोदरराजेन स्वप्ने दृष्टानि चत्वारि
मानुषाणि यानि कुसुंधरेण पञ्चोपलब्धानि कतमानि तानि कथं
वा मदीयकार्यपरंपरानिर्वर्तकानि किमु वीकेन चत्वारि अपरेण
पञ्च तानि तथा किंदैवरूपाणि तानि किं वार्थशून्यं स्वप्नमात्रं
तद्वयमपीति न संग्रथः । मयोक्तं । भगवन्नेवमिदं यदादिष्टं
भगवता । भगवानाह । महाराज यद्येवं ततो महतीयं कथा कथं
निवेद्यतां कथं वा श्रूयते । मयोक्तं । तथापि ममानुग्रहेण
कथयन्तु भगवन्तः । ततः कथिता भगवतासंबवहारमगरादारभ्य
सर्वा सर्वसंविधानकोपेता संक्षेपेण मदीयवक्तव्यता । अभिहितं च ।

तदेवमस्ति ते महाराज त्वच्चित्तवृत्तौ विविधनगराकराद्याकुसु-
मन्तरङ्गमहाराष्यं । केवलमभिभूय तान् युञ्जद्वितकरणश्रीसांसारिच-
धर्मराजादीन् बहिष्कृत्य च भवन्तं महामोहादिभिस्तदियन्तं
काळमुद्दामाशौत् । असावपि कर्मपरिणामो भवतः प्रति-
कूलतया तदेव महामोहादिवशं पुष्पाति स्म । साध्यतं पुनरसौ
भवतोऽनुकूलो वर्तते । तेनैव च भवन्तं प्रति प्रगुणीकृतात्मीय-
महादेवौ कालपरिणतिः प्रसादिता ते भार्या भवितव्यता
प्रक्रीकृतो विजमहत्तमस्तेऽङ्गभूतः स्वभावः प्रोत्साहितस्तव सहचरः
पुष्पोदयः । तथावधीरिताः किञ्चिन्महामोहादयः आश्वासिता-
स्सारिचधर्मराजादयः दर्शिता ते पूर्वमत्यन्तसुखमास्त्रिका ।
यतःप्रभृति पुनस्ते वल्लभोभूतः सदागमोऽभीष्टीभूतः सम्यग्दर्शनाख्यो
महत्तमः तत आरभ्यानुकूलतरोऽसौ कर्मपरिणामो वर्तते । ततो
जनिता सपरिवारेण तेन विबुधास्तथे निवसतस्ते विग्रहृतरा
सुखपद्धतिः । अधुना मधुवारणराजमन्दिरमवाप्तस्य ते सुखसन्दोह-
विद्वये सुतरां प्रोत्साहितोऽसौ तव वयस्यः पुष्पोदयः । ततस्तेन
संपादितेयं तव बहिरङ्गभार्या मदनमञ्जरी । तेनैव च महापुरुष-
तया किलाहं कोऽत्र कार्यसम्पादनस्य नूनमेतान्येव सकलकार्याणि
घटयन्तीति मन्यमानेन कामरूपितया दर्शितानि स्वप्ने कनको
दरराजस्य तान्येव कर्मपरिणामकालपरिणतिस्वभावभवितव्यता-
लक्षणानि निरूपितोऽस्माभिरेव वरो मदनमञ्जर्याः ततोऽसं
भवतामन्यवरात्पेनेति ब्रुवाणान्येव चत्वार्यपि मानुषरूपतया ।
तेषु च विद्याधरेषु वैमुख्यमस्या मदनमञ्जर्यास्तेनैव तव वयस्तेन

पुण्योदधेन जगितं । किं तु महानुभावतया तदपि कर्मपरिषामा-
दिभिर्विहितमिति खण्डे तन्मुखेनैवानेन प्रकाशितं । ततोऽभिहितः
कर्मपरिषामेन पुण्योदधः । यदुतार्थं न सुन्दरमाचरितं भवता
यदेवं कृत्वा खण्डमेव प्रयोजनं तथापि स्वधात्मा प्रच्छादितो वधं
पुनरेवं तत्कर्तव्यतया प्रकाशितानि । पुण्योदधः प्राह । देव मा
मैवमाज्ञापयत धूमं । आदेशकारो खण्डेव किङ्करजगो धूममेवात्र
परमार्थतः कर्तव्ये । तान्मेव च मया कनकोदरराजाय प्रकटितानि ।
ततः किमपानुचितं । कर्मपरिषामेनोक्तं । आर्थं सत्यमेवमिदं ।
तथापि त्वमेवात्र परमो हेतुः यतो न सुखसाधनानि सुन्दर-
कार्याणि भवद्विरहे वधमपि कर्तुं पारयामः । ततः प्रकाशनीयः
खण्डात्प्रापि भवता । नान्यथा मे चित्तनिर्द्वैतिरिति । पुण्योदधेनोक्तं ।
यदाज्ञापयति देवः । ततः कुण्डधराय खण्डे प्रकाशितानि पुनरात्म-
पञ्चमानि तान्मेव पुण्योदधेन ख्यापिता च सकलकार्यसाधकता ।
तदेवमेतानि महाराज मानुषाणि तथैव तेषां चतुर्णां पञ्चानां च
दर्शने कारणमेतान्मेव वा ते सम्बन्धीनि निःशेषप्रयोजनानि
तन्मथयति । मा कार्षीः सन्देहमिति । मद्योक्तं । भगवन्निदानो
योऽयं मदनमञ्जरीखानाद्वरात्मपञ्चो मम निरुपमः सुखामृत-
सामरावगाहः किनेषोऽपि तेनैव कर्मपरिषामादिभिः साहितेन
पुण्योदधेन जगितः । भगवानाह । वाढमपि च महाराज न
केवलमेव एव जगितस्त्वानेन किं तर्हि पूर्वमप्यसुना पुण्योदधेन
विहितानि भवतो भूषाणि सुन्दरप्रयोजनानि । तथाहि । नन्दि-
वर्धनावस्त्राद्यां जगितस्त्वानेन कनकमञ्जरीसम्बन्धः रिपुदारणकाष्ठे

विद्वितो नरसुन्दरीमीलको वामदेवदशार्था घटिता बहुवर्णनिर्मलेन
 निर्मित्यवत्सलेन विमलेन सह मैत्री धनश्रेष्ठरावसरे संपादिता
 ज्ञानाविधिना रत्नराशयो धनवाहनभावे समुत्पादितो गिर्याज-
 विसुक्तकसङ्घस्य तदोपर्यकसङ्घस्य तादृशः स्नेहभावः । चाविर्भावितं
 तत्तादृशं महाराज्यं । तथा विरचिताः सर्वस्वातेषु सुखपद्धतयः ।
 केवलं न विज्ञातं वयस्सपुष्पोदयस्य तदा भवता माह्वयं ।
 भवतारोपितो हिंसावैधानरमृषावाद्गैरराजक्षेत्रबहुलिकाभैद्यु-
 सामरपरिग्रहमहामोहादिषु निःशेषदोषपुञ्जेभ्यपि गुणबन्धोः ।
 मयोक्तं ! भदन्त यदि ममाद्यं सुखपरंपराहेतुः पुष्पोदयो वयस्यः
 प्रागप्यासीत् ततः किमिति मे तावन्ति दुःखकदम्बकानि संजातानि
 किमिति वानन्तकाक्षमित्यमर्दवितर्दकं परिश्रमणं मे संपन्नमिति ।
 भगवानाह । महाराज यद्येवं ततः समूहमेतन्ने कथयिष्ये येन
 समस्तस्यो बन्धो विद्वन्तीति । मयोक्तं । भगवन्ननुग्रहो मे ।
 भगवतोक्तं । महाराज कथितं तावन्तुभ्यमिदं । यथा । असंख्यवहार-
 नगरे संचारिजीवाभिधानो वास्तव्यः कुटुम्बिकस्तमसि । तव
 चेदमनादिदृढमन्त्ररङ्गं चित्तवृत्तौ महाराज्यमिदं च पारिष-
 धर्मराजादिकं महामोहनरेखादिकं च तत्र येन्यदद्यं परस्पर-
 विद्वद्भूमपि सकलकाक्षमवस्थितमेवाभूत् । स तु कर्मपरिणामो
 राजा तावकीनं तीर्थसुपुण्यसङ्घेव म्लिजवर्गतया महामोहादि-
 बन्धोऽपि भवतोऽत्र बहद्गुणे साधारणमात्मानं दर्शयति । स्व-
 दितापत्तः स्वस्तेषु स्वरूपेषु यदा यदेव तथोर्वकस्यैवसुपुण्यमते
 तदा तदेवोपलभ्यति । तत्र च कर्मपरिणामस्य द्वौ श्रेयापती

एकः पापोदघो द्वितीयोऽयमेव पुष्पोदघ इति । स च पापोदघस्ते
 गाढं प्रतिक्रुचः स्वरूपेण । अत एव कर्मपरिणामस्य समन्धि यत्तव
 वैरिभूतमेकान्तेनासुन्दरं सैन्यं तदेवासावधिक्रुवते । पुष्पोदघस्तु
 तवालुकुचः । अत एव कर्मपरिणामस्य यत्कं यत्ते बन्धुभूतं सुन्दर-
 मनीकं तदेवायमधिक्रुवते । स च पापोदघस्तवानादिहृदोऽसंख्यव-
 द्धारनगरादारभाभिथक्त्वरूपः यथाभूदेव । ततः सुप्रसिद्धत्वात्
 दर्शितस्ते ज्ञापिदप्यसौ विप्रेषतो भवितव्यतया । ततस्त्वथेदं
 महाराज गुणधारण समस्तं माहात्म्यं यत्ते संपन्नमवन्तकास्तेष्वं
 परिधमणं संभृता भूरिदुःखसन्ततयः परिकल्पितं हिंसादिषु
 हितलं न सञ्चितोऽयं हितकरणश्रीलः पुष्पोदघः । अन्यथा ।
 तेनैव पापोदघेव बद्धिभूतस्त्वं तस्माच्चित्तवृत्तिवर्तिनः स्वकीया-
 दन्तरङ्गमहाराज्यात् । तेनैव चाभिभूय प्रच्छादितं तव स्वात्मिक-
 मेकान्तचित्तं चारिषधर्मराजादिकमन्तरङ्गबन्धं । तेनैव चागवरतं
 पारितोषिकमेकान्ताहितमपि बन्धुभूतं च दर्शितं महामोहादि-
 सैन्यं वष्टतया च प्रकटितस्ते पुरतो वत्सलमिषरूपतयात्मा ।
 तथायमपि पुष्पोदघस्तदा । तेन पापोदघेनानुबद्धो यद्यपि ते
 सुखकारणमभूत् तथापि न कस्याप्यपरंपराहेतुतां प्रतिपन्न इति ।
 तस्माच्च वराकस्य दोषः किं तर्हि तस्यैव दुरात्मनः सर्वोऽप्ययं दोष
 इति । मयोक्तं । भगवन्निदानौ किमित्यसौ पापोदघस्तस्मीमास्ते ।
 भगवतोक्तं । महाराज न स्ततन्तः स्वल्पसौ किं तर्हि सोऽप्यमीषां
 कर्मपरिणामकास्त्रपरिणतिस्त्वभावभवितव्यतादीनामाद्यन्तो वर्तते ।
 ततोऽमीभिरेव साध्यां भवतः सकाशाद्दुरीकृतोऽसौ दुरात्मा ।

तथाहि । यतः प्रभृति भवसमीपममीभिरनुष्णातः समागतः
सदागमस्तत एवारम्भ निर्वर्तिता तस्यामीभिः प्रवक्षता । ततः ।

ईषद्भूरक्षितस्तेऽसौ न जातो दुःखकारणम् ।
पापोदयोऽवकाशस्तु सन्धः पुच्छोदयेन च ॥
ततः सदागमे प्रीतिः संजाता तेऽन्तरान्तरा ।
संपन्नं च सुखं भूप तन्माहात्म्येन किंचन ॥
कश्चित्पापोदयो भूयसैरेव निकटीकृतः ।
ततस्त्वं दुःखितो जातः परित्यक्तः सदागमः ॥

एवं च ।

आलोथालोथ थत्कृत्यमेकवाक्यतया पुरा ।
अमीभिर्भूप निःशेषभवस्कार्यविचिन्तकैः ॥
अनन्तवाराः संसारे पुच्छोदयसमन्वितः ।
पापोदयं तिरोधाय मीक्षितस्ते सदागमः ॥
यदा तु गृह्णिधर्मैश्च सम्यग्दर्शननामकः ।
युक्तः पार्श्वं तवानौतोऽमीभिरेव स्वतेजसा ॥
तदा पुनरसौ तप्तोऽमीभिर्दूरतररीकृतः ।
पापोदयः सैन्ययुतस्तव चोत्पादितं सुखम् ॥
यतः पुच्छोदयोपेतो नीतस्त्वं विबुधालये ।
आनीतो मानवावासे कृता कष्पाणमाश्रिका ॥
पुनश्च सर्वैः संभूय तैरेव निकटीकृतः ।
पापोदयः ससैन्यस्ते त्याजिताश्च सुवान्धवाः ॥
एवं चासंख्यवारास्ते कृतौ विरचमीशकौ ।

अमीभिर्वावदानीतस्त्वमथ नृपमन्दिरे ॥
 ततोऽधुनासि दूरस्थो गाढं पापोदयस्त्वव ।
 ससैन्यो वर्तते तेन त्वृष्णीमास्ते नरोत्तम ॥
 तैः कर्मपरिष्णामाद्यैरेते तु निकटीकृताः ।
 शास्त्रतं ते महाभागाः शालपुच्छोदयादयः ॥

किं च ।

न विद्यतेऽनुबन्धोऽस्य तेन पापोदयेन भोः ।
 तेनाद्यं तेऽधुना भूप ज्ञातः पुच्छोदयोऽनघः ॥
 अनेन तेऽधुना ग्रन्था सौख्यमिमुंक्तमानसा ।
 ईदृशीयं महाराज जनिता सुखमाशिका ॥

किं वञ्चना ।

चेष्टन्ते सर्वकार्येषु सुन्दरासुन्दरेषु ते ।
 तान्येव खण्डदृष्टानि मानुषाणि न संग्रहः ॥
 यदा हि प्रतिकूलानि वर्तन्ते तानि ते तदा ।
 पापोदयं पुरस्कृत्य दुःखमुत्पादयन्त्यसम् ॥
 अनुकूलानि तान्येव कारणैरपरापरैः ।
 पुच्छोदयेन ते तात कारयन्ति सुखाधिकाम् ॥
 यत्प्राप्तं प्राप्स्यते यच्च भवताच शुभाशुभम् ।
 नित्यं तपोपयुक्तानि तान्येव ननु कारणम् ॥
 मथोक्तं भगवन्वच विधातस्य शुभाशुभे ।
 किमकिंचित्करो वर्ते सर्वथाहं वतात्मना ॥
 सूरिराह महाराज मैवं मंशाः कदाचन ।

परिवारस्तवामूनि भवानेवाच नासकः ॥
तथाहि ।

भवतो थोग्यताप्रेक्षं चेष्टन्ते सर्वकर्मसु ।
ते कर्मपरिणामाद्यास्त्वङ्कुभाशुभहेतवः ॥
ततस्ते निम्नथोग्यत्वं प्रधानं भूप कारणम् ।
सुन्दरेतरवस्त्रनां ते पुनः सहकारिणः ॥
राजजनादिच्छटा सा विद्यते तव थोग्यता ।
यथा संपादितः सर्वः प्रपञ्चोऽयममूढुग्रः ॥
तथा विना पुनः सर्वं सुन्दरेतरवस्तुषु ।
ते कर्मपरिणामाद्याः किं कुर्वन्तु वराककाः ॥
ततस्त्वमपि प्राधान्यात्कारणत्वेन गौयसे ।
सुन्दरेतरकार्याणां सर्वेषामात्मभाविनाम् ॥
मयोक्तं नाद्यः यद्येवं मम कार्यप्रसाधनम् ।
ततः किमियदेवाच करणानां कदम्बकम् ॥
किञ्चान्यदपि विद्येत मम कार्यप्रसाधकम् ।
सूरिराह महाराज समाकर्षय साम्प्रतम् ॥
थास्त्वसौ निर्दृतिर्नाम नगरी सुमनोहरा ।
निरन्तानन्दसन्दोहपरिपूर्णा निरामया ॥
तस्यामनन्तवीर्याः सर्वज्ञः सर्वदर्शनः ।
अनन्तानन्दसंपूर्णः सुस्थितः परमेश्वरः ॥
यो विद्यते महाराज सर्वस्य जगतः प्रभुः ।
सुन्दरेतरकार्याणां स ते परमकारणम् ॥

अनेकोऽप्येकूपोऽधौ गीयते वरसूरिभिः ।
 अग्निव्यवीर्यशुक्लात्मा परमत्मा स गच्छते ॥
 स बुद्धः स विरिञ्चाक्षः स विष्णुः स महेश्वरः ॥
 निष्कलः स विजः प्रोक्तो दृष्टतत्त्वैर्महात्मभिः ॥
 न चेच्छया करोत्येष तव कार्यपरंशराम् ।
 वीतरागो मतद्वेषो निरिच्छोऽयं यतो मतः ॥
 यथा त्वं कुरुते तात तवायं सुन्दरेतरम् ।
 कार्यजातं तथा वक्ष्यि श्लाघ्यं विद्मदाक्षरैः ॥
 सिद्धा भगवतस्तस्य निश्चया सुप्रतिष्ठिता ।
 अस्माग्ना सर्वलोकानामाकाशं करणोचितम् ॥

यदुत ।

निरन्धकारा कर्तव्या चित्तवृत्तिः प्रमाखरा ।
 गोचीरहारनीहारकुन्देन्दुविद्मदा मद्द ॥
 गृहीता रिपुबुद्ध्या च महामोहादिकं बधम् ।
 अनुत्थं निहन्तयं घोरसंसारकारणम् ॥
 बन्धुबुद्ध्यावधार्येदं योषणीयं च सर्वदा ।
 चारिषधर्मराजायं कैन्वं कस्याप्यकारणम् ॥
 इत्यनेतावती तस्य सर्वलोकसमाश्रया ।
 वर्तते नृपतेराग्ना विधातुर्हितकारिणी ॥
 संपूजनेन ध्यानेन क्षयेन व्रतचर्षया ।
 इत्यनेव विधातव्या तदाग्ना तस्य सेवकैः ॥
 निषिद्धाक्षरैः सर्वैरिद्यमेव विराध्यते ।

तदुक्तदादशाङ्गार्थः सर्वोऽप्यस्यां व्यवस्थितः ॥
 तां च यो यावतीं लोके विदधाति नरः सदा ।
 अजानन्नपि तद्रूपं तस्य तावद्भवेत्सुखम् ॥

चेदस्यं ।

यस्तु तां साहाय्यज्ञायां विपरीतं विचेष्टते ।
 जानन्नपि च तद्रूपं स भवेद्दुःखभाजनम् ॥
 यो यावत्कुर्वते मोहान्तदाज्ञासाहजं जनः ।
 तस्य तावद्भवेद्दुःखं यथा तत्करणे सुखम् ॥
 एवं च स्थिते ।

तदाज्ञासाहजनाद्दुःखं तदाज्ञाकरणात्सुखम् ।
 यतः संपद्यते सर्वं सर्वेषामपि देहिनाम् ॥
 अणुमात्रमपि तन्नास्ति भुवनेऽत्र शुभाशुभम् ।
 तदाज्ञानिरपेक्षं हि यज्जायेत कदाचन ॥
 तेनेच्छारागविद्वेषरहितोऽपि स भूपतिः ।
 निर्द्वेषोऽपि कार्याणां श्रेयः परमकारणम् ॥
 स एव परमो हेतुरतस्ते गुणधारण ।
 सुन्दरेतरकार्याणां सर्वेषां नात्र संग्रहः ॥
 तदाज्ञासाहजनात्पूर्वं जाता ते दुःखमाश्रिका ।
 अधुना तत्करत्वेन सुखलेशोऽयमीदृशः ॥
 यदा तु तस्य संपूर्णमाश्रितिं तां करिष्यसि ।
 तदा यः सुखसन्दोहस्तस्य विज्ञासाहजे रसम् ॥
 तदेवं परमार्थेन सर्वे ऽमी तव हेतवः ।

प्रधानगुणभावेन विज्ञेयाः सर्वकर्मसु ॥
 एकेनापि विना भूय कार्यसिद्धिर्न विद्यते ।
 अमीषां प्रोक्तहेतूनां समाजः कार्यकारकः ॥
 मयोक्तं कारणग्रामः किं पूर्णोऽयं निवेदितः ।
 एतावानेव किं वास्ति नाथान्यदपि कारणम् ॥
 सूरिराह महाराज प्राथम्यः प्रतिपादितः ।
 एतावानेव हेतूनां मौलिकः कार्यसाधकः ॥
 अथैव श्रेष्ठहेतूनामन्तर्भावो हि विद्यते ।
 यथा बहुष्णानियतौ प्रविष्टे भवितव्यताम् ॥
 ततो निर्गद्यसर्गदेशस्तदाहं वरसोचने ।
 प्रतिपद्य गुरोर्वाक्यं तत्तथेति कृताञ्जलिः ॥
 पृष्टवानपरं सूरिं षण्देशं मानसे स्थितम् ।
 गाढमद्गतहेतुत्वात्पूर्वकाले वितर्कितम् ॥

अदुत भगवन्

एकं भूमौ तथाकाशे वर्तमानं द्वितीयकम् ।
 तदात्परचरं सैन्यं सन्भितं केन हेतुना ॥
 सूरिराह महाराज तथापि परकारणम् ।
 सैव पुण्योदयो ज्ञेयः श्रेष्ठकारणोदितः ॥
 केवञ्चं तस्य वीर्येण प्रसन्ना वनदेवता ।
 ततोपरि तथा सर्वं सन्भितं तद्दण्डवत् ॥
 रक्षितं मरणं तेषां श्रेष्ठराणां तवेच्छया ।
 विमुक्तास्तदभिप्रेता जगिता बान्धवोपमाः ॥

तथापि च कृतं कार्यं कृतं तेनाभिधीयते ।
 यतः प्रचोदकस्तस्माः सैव पुण्योदयोऽनघः ॥
 अथ हि कार्यं कुर्वाणः सुन्दरं ते वरोत्तम ।
 संप्रेर्य कारयत्यन्वैर्हेतुभिर्न पुनः स्वयम् ॥
 पापोदयोऽपि कुर्वाणस्तत्र कार्वमसुन्दरम् ।
 प्रचोद्य कारयत्यन्वैर्हेतुभिर्न पुनः स्वयम् ॥
 तदन्ये हेतवो भृप सुन्दरेतरवस्तुषु ।
 अप्रधानास्त्वया श्लेषास्तावेव परमौ यतः ॥

तथाहि ।

पूर्वं पापोदयेनैव कारणैरपरापरैः ।
 कारितानि विचित्राणि दुःखानि वञ्छयन्तव ॥
 इदानीं कारयत्येव स्वसामर्थ्येन ते सुखम् ।
 निमित्तमात्रं बाह्यानि वस्तूनि गुणधारण ॥

मयोक्तं । भगवन्नष्टो मेऽधुना समस्तसन्देहः । श्रवधारितमिदं
 मया भगवद्वचनेन । वदत । यदाहमज्ञानान्तिष्ठामि विवृतिनगरी-
 परमेश्वरमहाराजमुखिताज्ञासङ्घने करोमि भावान्धकारमखिनां
 चित्तवृत्तिं पोषयामि महामोहादिवशं तदा तन्नादृशं मदीय-
 स्वरूपमाश्लोक्य प्रतिकूलतरं गतानि कर्मपरिणामकारणपरिणति-
 स्वभावभवितव्यतादीनि तैर्न कर्मपरिणामसेनापतिना पापोदयेन
 मत्प्रतिकूलतामीयानैकवचितेन मम विविधदुःखप्रपंरां तत्सत्या-
 दकपरापरवाङ्मन्तरवस्तुप्रेरणद्वारेण जनयन्ति । यदा पुनरहं
 स्वयोग्यतामपेक्ष्य तस्यैव भगवतः सुखितमहानुपतेः ऋशदिनावाप्त-

संज्ञानो भवामि ततस्तदाज्ञायां वर्ते विदधामि भावतमःचास्त्रेण
निर्मळां चिन्तयन्ति प्रीणयामि चारित्र्यधर्मराजादिकं सैन्यं तदा
तन्नादृशं मदीयचरितमाकलय्यानुकूलतां गतानि कर्मपरिष्कार-
कालपरिणतिस्त्रभावभवितव्यतादीनि ज्ञानेन द्वितीयेन कर्मपरि-
ष्कारसेनापतिना पुण्योदयेन मदनुकूलतात्मीयसैन्यसहितेन मम
सुखपरंपरां तत्पन्नकाव्यबाह्याध्यात्मिकवस्तुप्रसोदनसुखेनैव संपाद-
यन्ति । तदेवां सामग्री जनिका न पुनरेकं किंचित्कस्यचि-
ज्जनकमसौति । केवलं यदादिष्टं भगवन्निर्यथायं तवास्मिन्ना
पुण्योदयेनेदानीमीदृशः सुखलेशः संपादित इत्यनेन वाक्येन
जनितो मे कुतश्चातिरेकः । यतश्चिन्तितं मया । अथे यस्मिन्प्रहसि
मया सन्धा मदनमञ्जरी तथावाप्ता अजर्मेया भूरिरत्नराजसः
प्रशमितं चिन्तितमात्रेण खेचराणां एणविक्रमं समुत्पन्नसोपां परस्परं
बन्धुभावः गताः सर्वेऽपि मम भृत्यतां जमितस्ताताम्नादिपरितोषः
प्रादुर्भूतो महोत्सवः समुत्पादितो नागरकानन्दः प्राप्ता मङ्गवने
ऽन्वरचराः विहितं तातेन तत्सन्मानादिकं साधितोऽहं सर्वैः
सन्नासितो यशःपटहः तदहर्मम सुखनिर्भरतया ऽमृतमद्यमिव
प्रतिभासितमासीत् । तथा वर्धमाने मदनमञ्जर्या सह प्रेमाप्रभे
जाते कन्दमुनिदर्शने मिषतासुपगतेषु सातस्रदागमबन्धुगदर्शनस्य
घर्मेषु परिणते महाराज्ये विलसतो यथेच्छया सुखसन्दीपपरि-
पूर्णतया संजाता मम देवलोकसुखेऽप्यवशा । तथाधुना कृष्टे
भगवति बन्धिते सविनयं नष्टे सन्देहे पश्यतो भगवद्मदनकमल-
माकर्षयतो वन्नमासृतं मम सुखातिरेको वामोचरातीतो वर्तते ।

तत्कथं भगवद्भिरादिष्टं यथाधुना संपादितस्तवानेन पुष्पोदधेनायं
सुखस्येति इति । तथाहि यद्ययमपि सुखस्यवसाहिं कौदुग्रं
पुनस्तत्संपूर्णं सुखं स्यादिति संजातो मे मनसि वितर्कः । ततः
कथयन्तु भगवन्तः कौदुग्रं पुनः शरीरिणस्तत्संपूर्णं सुखमिति ।
निर्मलसूरियोक्तं । महाराज गुणधारणं स्यात्सुभवेनैव विश्वास्वसि त्वं
तत्स्वरूपं किं तस्य कथनेन । मयोक्तं । भदन्त कथं । भगवानाह ।
महाराज परिणेतव्यसि त्वं द्रव्य कन्यकाः । भविष्यति ताभिः सह
सङ्गावधारस्ये प्रेमाबन्धः । ततस्तद्दोहामलीसया विश्वसतस्ये तन्मध्ये
यत्सुखं संजन्मते तदपेक्षया सुखस्य एवायमधुनातनो वर्तते ।
मयोक्तं । भगवन्नवधारितमिदानीं मया यथाहमेनामपि भदन्त-
मश्चरौं परित्वञ्च भयक्त्पादमूढे प्रम्रजितको भविष्यामि तत्कथमहं
कन्यकादग्रकं परिणेत्ये । भगवतोक्तं । अत्रयं त्वया परिणेतव्यास्ताः
कन्यकाः । किं च युक्तमेव ताभिः प्रजाजयिष्यामो भवन्तं । न
विरह्यते ताभिः सार्धं प्रम्रज्या । किं वा तद्द्रवितस्य ते प्रम्रजितेन ।
न वसते हि प्रम्रजितो विरहितस्तादृशकुटुम्बिनीभिः । ततस्ताः
परिणीय नियमाङ्गवता प्रम्रजितव्यमिति । एतच्चाकर्षं किमेवं भगवान्
माघत इति विमर्शेन स्थितोऽहं विश्रितः । कन्दसुनिनोक्तं । भदन्त
कतमास्ताः कन्यकाः जाः परिणेतव्या महाराजेन । भगवानाह ।
यास्ताः पूर्वं निवेदिता मयास्यैव शिरस्तनटुप्तान्तं कथयता ता एव
ताः कन्यका नान्याः । कन्दसुनिराह । भदन्त विस्मृतास्ता मेऽधुना ।
अतो ममानुपदेष्टे यच्च ता वर्तन्ते यच्च वा सम्बन्धिन्वो यन्नामिका
वा सर्वमिदं निवेदयितुमर्हन्ति भगवन्तः । भगवतोक्तं । आकर्ष्येव ।

अस्ति चिन्तसौन्दर्यं नाम नगरं । तत्र शुभपरिणामो राजा ।
 तस्य निष्प्रकम्पताचारते द्वे भार्ये । तयोर्ध्याकामं चान्तिदधे कन्यके
 विद्येते । तथापरमस्ति शुभमानसं नाम नगरं । तत्र शुभाभि-
 सन्धिर्नरेन्द्रः । तस्य वरतावर्धते देव्यौ । तयोर्मृदुतासत्यते
 कन्यके संजाते इति । तथान्वदस्ति विग्रदमानसं नगरं । तत्र शुद्धा-
 भिसन्धिर्नरेश्वरः । तस्य शुद्धतापापभौदते दृष्टिष्यौ । तयोश्च
 ऋजुताचोरते नाम द्वे कन्यके संभूते इति । तथा शुभचिन्तपुरे
 ऽस्ति सदाग्रथो नरपतिः । तस्य वरेष्ठता देवी । तस्या द्वे कन्यके ।
 तद्यथा । ब्रह्मरतिसुंक्रता चेति । तथान्यास्ति तेनैव सम्यग्दर्शनेन
 स्ववीर्येण निर्वर्तिता मानसीविद्या नाम कन्यका । तथापरा
 चारिचर्मराजस्य विरतेर्महादेव्याः कुचिसंभृतास्ति निरीहता नाम
 कन्येति । तदेतानि तान्यार्थं कन्दमुने तासां दृशानामपि कन्य-
 कानां वासाभिजननामानि ते निवेदितानि । कन्दमुनिगोत्रं ।
 नाथ महाप्रसादः । केवलं कथं पुनरेताः कन्यकाः प्राप्तव्या महा-
 राजेन । भगवतोक्तं । आसौथ्य सह काण्डपरिणत्यादिभिर्मृहीना
 तदनुमतिं कृत्वा पुरतः पुच्छोदयं गत्वा तेषु पुरेषु अनुकूल्य
 तज्जननीजनकान् स एव कर्मपरिणामो दापयिष्यति समस्ता
 अपि ताः कन्यका महाराजाथेति । केवलमनेनाप्यभ्यसनीयाः
 सद्गुणाः करणीयात्मधोग्यता येनानुकूलतरौ भक्त्येनं प्रति स
 कर्मपरिणामः तद्गानाभिसुखा जायन्ते स्वयमेव तासां पितरः
 तास्य स्वत एवानुरब्धन्तेऽस्य । ततो भवति निष्कृषिमः प्रेमाबन्धः ।
 न खलु राजाक्रान्त्वा प्रेमाबन्धो घटितः सुघटितो भवति न च

घटयितुं शक्यत इति । कन्दमुगिराह । मदन किमत्र वक्तव्य-
मधुनेवाद्यं भगवद्वचनकरणेन यथार्थं भविष्यति सुखधारणः ।
तत्करोत्येवैष यदाज्ञापयन्ति भगवन्तः । केवलमादिग्रन्तु विशेष
नाथाः के पुनरनेन तारां कन्यकानां ज्ञामाय सङ्गुणाः सततमनु-
श्रीक्षणीयाः । भगवतोक्तं ।

आर्यं ज्ञानिमभिव्याञ्जिता तावदनेन भावनीया समस्तवन्तुषु
मेची सहनीयः परविहितः धरिभवः अनुमोदनीयस्तद्द्वारेण
परप्रीतिद्योगः चिन्तनीयस्तत्सम्पादनेनात्मानुपपन्नः मिन्दनीयः
परिभावकदुर्गतिहेतुतथात्मा ज्ञाननीयाः परकोपकारणभावरहिता
धन्यतथा भगवन्तो मुक्तात्मानः यहीतव्याः कर्मनिर्णयहेतुतथा
म्यङ्गारकर्तारो हितवुक्षा प्रतिपत्तव्याः संशाराधारत्वदर्शितव्या
त एव गुरुभावेन सर्वथा विधेयं निष्कम्पमन्तःकरणमिति ।

दथां पुनः परिशिनीयतावेन सर्वथा वर्जनीयः सौकोऽपि
परोपतापः दर्शननीयः सर्वदेहिनां बन्धुभावः प्रवर्तितव्यं परोपकार-
करणे नोदासितव्यं परव्यसनेषु सर्वथा भवितव्यं समस्तजगदाह्लाद-
करामृताश्रयधारिणेति ॥

मृदुतां पुनरार्यं विवाहयिषता महाराजेन मोक्षव्यो जाति-
वादः परित्याज्यः कुलाभिमानः वर्जनीयो बसोद्रेकः रहयितव्यः
रूपोत्सेकः धरिहर्तव्यस्तपोवष्टम्भः निराकरणीयो धनगर्वः निर्वा-
सनीयः श्रुताह्लाहारः अपचेतव्यो ज्ञानमदः शिथिलचित्तव्यो
वाङ्मयकानुश्रयः सेवनीया मद्यता अभ्यसनीयो विनयः सर्वथा
कर्तव्यं नवनौतपिच्छोपमं हृदयमिति ॥

तथा परिहरतः परेषां मर्तोद्दहनं वर्जयतः पेशुब्धं विमुञ्चतो ऽवर्षवादं शिथिलयतो वाक्पारुष्यं गर्हयतो वक्रोक्तिं अनाशरतः परिहासं श्रवदतोऽस्त्रीकवचनं त्यजतो वाचाटतां विदधतो भूता-
र्षोद्भावनं प्रगुष्पीभविष्यति गुह्यानुरक्ता महाराजस्य स्वयमेव सा सत्यतेति ।

तथा निर्भर्त्सयता कौटिखं दर्शयता सर्वत्र सरसभावं परित्य-
जता परवञ्चनं विमञ्चयता मानसं समनुष्ठीलयता प्रकटाचारतां अनुवर्त्तयता सङ्गावप्रधानतां सर्वथा कुर्वता प्रगुणदण्डोपममात्मान्तः-
करणं महाराजेन सा शत्रुता वशीकर्तव्येति ।

तथा धारयति परपीडाभीष्टां निराकुर्वति परद्रोहबुद्धिं
वर्जयति परधनहरणं सञ्चयति तदपाचयेतुतां मृच्छति दुर्मतिभयं
महाराजे संजातानुरागमिष्यति स्वधंवरा सा नूनमशोरतेति ।

सुकृतां पुनरभिलषतार्थं महाराजेन घातमीभावमानेतस्यो
विवेकः द्रष्टव्यो बाह्याभ्यन्तरपन्थाङ्गिणः स्वप्नात्मा श्रमनीया यन्वपि-
पाषा धारणीयं भावतो बहिरन्तस्यास्यमन्तःकरणं सर्वथा पङ्क-
जस्त्राभ्यामिवार्थकामाभ्यामच्छिष्टः पद्मवज्रनयितस्यो निजभाव इति ।

ब्रह्मरतिं पुनः पाणौ जिष्ट्यता सुने महाराजेन प्रतिपत्तव्याः
समस्ता अपि मातर इव सुरनरतिरक्षां नार्थः न वक्ष्यं तदसतौ
न कार्या तत्कथा न भजनौघा तन्निषद्या न विषोकनीयाधि
तद्विन्द्रियमधि न स्वातन्त्र्यं रतिस्वमिथुनकुद्याभर्षे न अरणीयं
पूर्वसञ्चितं अहरणीयः प्रणीताहारः रक्षणीया तद्वतिमाषा न
करणीया शरीरराडा सर्वधोद्वेषनीया रताभिलाषितेति ।

तथा सर्वपुङ्गवद्रव्याणां देहधनविषयादीनां भावयते सतत-
मनित्यतां चिन्तयते गाढमग्नुरूपितां ध्यायते दुःखात्मकतां
सहयते चात्मभिन्नस्वभावतां विरहयते सकलं कुवितर्कजासं विमृ-
शते समस्तवस्तुतत्त्वमसौ महाराजाय गुणधारणाय स सद्बोधः
समानीय दास्यति तां सम्यग्दर्शनात्मजां विद्याकन्यकामिति ।

तथा चिन्तयन्नापावेच्छा मनोदुःखाय भोगाभिज्ञाघो मरणाय
जन्म वियोगाय प्रियसङ्गमः कोपकारकौटुखेव तन्तुसन्तानरचना
निविडात्मबन्धनाय जीवस्य सङ्गहपरता क्लेशायासाय सकलं
सङ्गजासं प्रवृत्तिर्दुःखं निवृत्तिः सुखमित्येवमनवरतं भावयतो
महाराजस्य भविष्यति गाढमनुरक्ता सा गिरीहतेति ।

तदेते सङ्गुणास्त्रासां दशानामपि कन्यकानामवाप्तये महाराजे-
नाभ्यसनीयाः । अन्यस्यैवं कुर्वतोऽस्यानुकूलतयैवावसरं विज्ञाय दर्श-
यिष्यति समस्तं चारिचर्धर्मराजादिकं निजबन्धं च कर्मपरिणामः ।
ततः प्रत्येकमनुरूपगुणाभ्यासेनैवात्मन्यनुरागमानेतव्यास्ते महारा-
जेन सुभटाः । ततः स्वाम्यनुरक्तास्ते निराकरिष्यन्ति तन्महामोहा-
दिसैन्यं । ततोऽद्यमवाप्तभावराज्यः स्वबलकक्षितो विभिर्जितभाव-
ग्रचुस्ताभिः प्रियकामिनौभिः सार्धं सख्यमानोऽत्यन्तसुखितो भवि-
ष्यति महाराजः । तदिदमेवनेन तावदनुष्ठेयमिति । कन्दसुनि-
राह । भदन्त कियता पुनः कालेन महाराजस्वेदं वेत्स्यति प्रथो-
जगं । भगवतोक्तं । आर्थं वप्यासमापेष्ट । ततो मधोक्तं । नाच
त्वरयति मामतीव प्रब्रह्मायहृष्टायान्तःकरणं । भूयान्शैव कासवि-
लम्बः । तत्कथमिदं । भगवानाह । राजसलमच त्वरथा । इषमेव

हि परमार्थतः प्रगच्छा यदस्य मदुपदिष्टस्थानुष्ठानं । द्रव्यस्त्रिंशं हि
 भवता गृहीतं पूर्वमप्यनन्तवाराः । न चैतद्भ्रतिकरव्यतिरेकेण भवत-
 स्तेन द्रव्यस्त्रिंशेन कश्चिदिच्छिद्यतरः सन्नादितो गुणः । तदस्य तावत्ते
 तदर्थमुत्तरितेनेदमेव मदुपदिष्टं कुर्वाणस्त्रिष्टेति । कन्दसुनिनोक्तं ।
 भदन्त केन पुनः क्रमेण महाराजेन ताः कन्यकाः परिषेतव्याः ।
 भगवतोक्तं । आर्यं मदुपदेशमनुतिष्ठतोऽस्य समीपमागमिष्यत्यसौ
 विद्यामादाय सद्बोधो मन्त्री विवाहयिष्यत्यनेन तां कन्यकां स्थास्य-
 त्यस्य समीपस्थः । ततः किमनेन वञ्चना । यदसौ किमपि ब्रूते
 तदेवात्मैरानुष्ठेयं । जानात्येवासौ प्राप्तकाष्ठं सर्वं कारयितुं । तस्या-
 गमने हि समाप्यतेऽस्माद्ग्रासुपदेशावकाशः । तस्मात्स एव सद्बोधः
 सर्वत्र महाराजेन प्रमाणीकर्तव्य इति । मथोक्तं ! नाथ महाप्रसाद
 इच्छामोऽनुग्राहिं । ततोऽभिवन्ध सपरिवारः सपरिकरं भगवन्मं
 प्रविष्टोऽहं नगरे । प्रारब्धोऽनुष्ठातुं भगवदुपदेशं । गच्छन्ति
 दिनानि भगवत्पर्युपासनया ॥ अन्यदा भावयतो भगवदुपदिष्टा
 भावना राक्षौ समागता मे निद्रा । प्रबुद्धस्तथैव वासनया । ततः
 प्रष्टुं गाढतरं भावनाः । ततो रात्रिशेषे संजातो मे प्रमोदाति-
 रेकः । ततः किमेतदिति विस्मितोऽहं यावत्समागतो मत्समीपं
 सद्बोधो मन्त्री । विलोकितोऽसौ मया । तदभ्यर्षे च

आनन्ददायिका दृष्टेः सर्वावयवसुन्दरा ।

आस्तिक्यचारवदना धवलामस्रलोचना ॥

तत्त्वावगमसंवेगनामकं स्तनमण्डलम् ।

धारयन्ती नितम्बं च प्रशमास्यं मनोहरम् ॥

सर्वथा

स्यूहणीयगुणोपेता चित्तनिर्वाणकारिका ।
या चिरं क्षिमिताक्षेण मया विद्यावस्योकिता ॥

ततश्च ।

या सहोद्येन मे दत्ता परिणीता मयानघ्रा ।
जातः सदागमादीनामानन्दो लङ्घिता निग्रा ॥
प्रभाते तु समुत्थाय परिवारविवेष्टितः ।
गतोऽहं भगवन्मूर्खं वन्दिताः सर्वसाधवः ॥
ततो विनयनक्षेण विद्विताञ्छशिना मया ।
समस्तं रात्रिवृत्तान्तं पृष्ट्वा निर्मलसूरयः ॥

यदुत

या किं मे तादृशी नाथ प्रवृत्ता वरभावना ।
किं वा तादृक्यसुद्भूतो हर्षोऽज्ञासोऽतिसुन्दरः ॥
सूरिराह महाराज समाकर्णय कथ्यते ।
स कर्मपरिणामाख्यसृष्टस्ते साधुकर्मणा ॥
ततस्तेन स्वयं गत्वा सहोद्योऽयं सविद्यकः ।
प्रोत्साहितो यथा गच्छ भञ्ज्य गुणधारणम् ॥
अथ चारित्रधर्मेण सार्धमासोऽथ पण्डितः ।
ततः प्रचलितोऽयं ते समीपगमनेच्छया ॥
विज्ञायासुं च वृत्तान्तं महामोहादिग्रभवः
पापोदयं पुरस्कृत्य पर्यालोचसुपागताः ॥

विषयाभिज्ञाषेयोक्तं ।

विनष्टाः साम्प्रतं ह्ययं सहोधो हतको यदि ।
 तस्य संसारिजीवस्य पार्श्वं याचात्सुवष्टकः ॥
 तस्मात्प्रतं यथाशक्त्वा कुबध्मं यन्नमुत्तमम् ।
 मार्गं तिष्ठत सर्वेऽपि तस्य स्वस्वगतत्पराः ॥
 ततः पापोदयेनोक्तमार्थं किं क्रियतेऽधुना ।
 यदा देवोऽपि नः स्वामी तेषां पक्षे व्यवस्थितः ॥

तथाहि ।

स कर्मपरिणामाख्यो देवोऽस्मत्पक्षपूरकः ।
 यदासीङ्गोः पुराभूतम बलवन्महादा वयम् ॥
 उदासीनोऽपि यद्येष साहोवोऽत्र बलदये ।
 तथापि युष्यतेऽस्माकं थोद्गुं तैः सार्धमञ्जसा ॥
 इदानीं देवनिर्दिष्टो यः पुनर्याति सत्वरम् ।
 सोऽयं सहोधसखिवो नैव स्वस्वगतमर्हति ॥
 न चाधुना ममादेशो देवकीयोऽत्र विद्यते ।
 थोद्गुथे सर्वथा यस्मात्तेन दुरीकृता वयम् ॥
 तदेवं संस्थिता एवं प्रस्तावं सन्मुमर्हथ ।
 यातु यावदयं तस्य पार्श्वं सहोधनामकः ॥
 एतच्चाकर्षं वचनं रोषेण स्फुरिताधरः ।
 रणाय चस्थितः शीघ्रं ज्ञानसंवरणो नृपः ॥

सक्तं च तेन ।

यद्ययं प्रतिपक्षो मे तत्पार्श्वं याति लीलया ।
 मया किं जीवितेनेह जननीकेशकारिणा ॥

दूथं हि घात मा घात भयेन ह्यथसन्धयः ।
 मया घातव्यमेवास्य प्रतिस्खलनकाम्यया ॥
 चक्षिते चाभिधायेत्यं ज्ञानसंवरणे नृपे ।
 लज्जया चक्षितासोऽपि सर्वे पापोदथादयः ॥
 दृढसागत्य तैर्मागस्तदा सद्बोधमन्त्रिणः ।
 साश्रुकाः केवलं सर्वे भोः किमच भविष्यति ॥

इतश्च ।

चारिचधर्मराजीयं सैन्यं सद्बोधमन्त्रिणः ।
 तदानुव्रजनं कुर्वदागतं तावतीं भुवम् ॥
 ततः परस्पराम्नातचण्डनिर्घोषभीषणम् ।
 आयोधनं दृढस्यर्धमासन्नं बलयोस्तयोः ॥

अपि च ।

विशदशङ्खसमप्रभमेकतो मधुकरच्छविसन्निभमन्यतः ।
 त्रिपथगायमुनाजस्रवन्तदा मिस्रदक्षं प्रविभाति बलदयम् ॥
 रथविद्युत्सयोधमहारथं गजघटापतितापरवारणम् ।
 ह्यनिरुद्धसङ्करिसाधनं वरपदातिनिपातितपत्तिकम् ॥
 अथ विपाटितयोधशतौत्कटं प्रकटविस्मयकार्यपि धोगिनाम् ।
 अभवदुद्भटपौरुषशालिनोस्तदिति सकुलबुद्धमनीकयोः ॥
 ततस्तं तादृशं वीक्ष्य संग्रयारूढमुच्चकैः ।
 स कर्मपरिणामाख्योऽचिन्तयत्तत्रयोजनम् ॥

अथे ।

मया तावन्न कर्तव्यश्चित्तभेदविधायकः ।

प्रकटः पञ्चपातोऽत्र सर्वसाधारणो ह्ययम् ॥

यतः ।

हृते मत्तो विरज्यन्ते पञ्चपाते स्त्रवान्भवाः ।

महामोहादयोऽतो मे युक्तं नाकाण्डविद्भुरम् ॥

तथाहि ।

अथ चारित्रधर्मीयं वल्लभं मे महाबलम् ।

गुणाः संसारिजीवस्य सुन्दरं प्रतिभासते ॥

अथ दोषेषु वर्तेत भूयोऽप्येष यथा पुरा ।

ततश्चिरन्तनस्त्रित्या गतिर्मे निजवान्भवाः ॥

तस्मात्प्रच्छन्नरूपेण तस्येदं हितकारकम् ।

बलं चारित्रधर्मीयमहं पुष्पामि साम्प्रतम् ॥

येनेदं जीयतेऽनेन बलं पापोदयादिकम् ।

न च मत्तो विरज्यन्ते महामोहादिबान्भवाः ॥

ततः सम्यग्निश्चित्य तेनोपायं महात्मना ।

तथा मदुपदिष्टास्ते वर्धिता वरभावनाः ॥

यावत्तु भावनारूढः स्थितस्त्वं गुणधारण ।

तावत्तत्प्रबन्धोभूतं सदोषसहितं बलम् ॥

यतः ।

मणिमन्त्रौषधादीनां भावनानां विशेषतः ।

अचिन्त्यमिह विज्ञेयं वीर्यमाश्चर्यकारकम् ॥

ततो यथा यथा भूप प्रष्टुङ्गास्तव भावनाः ।

तथा तथा रणे क्षीणा महामोहादयः स्त्रयम् ॥

ततः प्रबलतां प्राप्य चणादेव विनिर्जितम् ।
 तेन सहोदसैन्येन बलं पापोदयादिकम् ॥
 सर्वे प्रहारिताः प्रायो महामोहादिग्रचवः ।
 चूर्णितः स विग्रहेण ज्ञानसंवरणो नृपः ॥
 स्थिता निष्यन्दमग्दास्ते सर्वे पापोदयादयः ।
 निर्वाहितः स्त्रसैन्येन सहोदः सह विद्यया ॥
 गते चाभ्यर्णतां भूप तव सहोदमन्त्रिणि ।
 स तादृशस्तदा जातो हर्षोऽज्ञासोऽतिसुन्दरः ॥
 सहोदसचिवो दृष्टः परिणीता च कन्यका ।
 राजग्युनस्त्वया सर्वे ज्ञातमेव ततः परम् ॥
 तदिदं कारणं भूप भावनानां विद्वद्भ्ये ।
 हर्षोऽज्ञासाद्य चापसं राषौ ते नाच संग्रयः ॥

मथोक्तं ।

अधुना किं प्रकुर्वन्ति ते ममान्तरग्रचवः ।
 सूरिराह महाराज कुर्वते काञ्चयापनाम् ॥

किं च ।

उदीर्णस्ते गता नाग्रमुपशान्तास्तथापरे ।
 सर्वेऽपि चित्तवृत्तौ ते खीनखीनतया स्थिताः ॥
 पुनः प्रस्तावमासाद्य कृत्वा ते सर्वमीक्षनम् ।
 सङ्गमाद्य खगिष्यन्ति मत्सराभ्यातचेतसः ॥
 ततस्त्वया महाराज सहोदवचनात्तदा ।
 चारिचधर्मसुभटैर्वारणीयाः पृथक् पृथक् ॥

मथोक्तं । यदाज्ञापयति नाथः ।

इतश्च संपूर्णो मासकल्पः । ततो गतास्तेऽन्यत्र भगवन्तो निर्मल-
सूरयः । विशेषतोऽनुष्ठिता मया तदुपदेशाः प्रसादितमन्तःकरणं
परिकर्मितं शरीरं विहितस्त्रितृप्तौ मे बहोधेन प्रवेगः । दर्शितौ
सामान्यतः समाधिनामानौ द्वौ पुरुषौ धवस्त्रौ वर्णनं चारु दर्शनेन
सुखदौ स्वरूपेण । ततोऽभिहितं बहोधेन । देव विशेषतो धर्म-
शुक्लाभिधानाविमौ पुरुषौ प्रवेगकौ भवतोऽन्तरङ्गराज्ये । तदग-
धोर्महानाद्रो विधेयः । मथोक्तं । यदादिश्रुत्यार्थः । ततो दर्शिताः
बहोधेन विद्युत्पद्मस्फटिकवर्णाः सुन्दराकारधारिण्यः सुखस्वरूपा
खेया इति गोत्रेण पीतपद्मशुक्ला इति नाम्ना प्रसिद्धास्त्रिसो
नार्यः । अभिहितं च तेन । यदा देव

प्रथमस्य नरस्येमास्त्रिसोऽपि परिचारिकाः ।

शुक्लैवैका द्वितीयस्य जायते परिपोषिका ॥

तदेतासु सम्यग्वर्तितर्थं देवेन । न वर्तते खण्वासामभावे तव
परमोपकारिणाविमौ पुरुषौ । अनयोश्च बलेन भवता तद्राज्य-
मासादनीचं । ततः सम्यक् पोषणीया देवेनेमा नार्य इति ।
मथोक्तं । एवं करिष्ये । ततः प्रवृत्तोऽहं तदुपदेशकरणे प्रविशामि
पुनः पुनस्त्रितृप्तौ विस्वसामि सह विद्यया मन्त्रयामि सुहृत्सुहृदः
बहोधेन सार्धं सम्मानयामि सदागमसम्यग्दर्शनगृह्णधर्मान् । एवं च
कुर्वतो मे गते भगवति क्वचित् किंचिद्भूतं पद्ममासमाचं ।
संजातो महृषैः समावर्जितश्चदयः कर्मपरिणामः । ततो गतस्त्रयैव
तेषु नगरेषु गमितास्ते राजानः । कृताः सर्वे मे निजनिज-

कन्यकादानाभिमुखाः । ततः समागतो मन्मूलं । प्रवेष्टितोऽहं तेन
पुरस्कृतपुण्योदयेन कालपरिणत्यादिपरिवारोपेतेन कर्मपरिणामेण
ताषां कन्यकानां विवाहार्थं सपरिकरस्त्रिप्तवृत्तौ । ततस्तस्मिन्
शाक्तिकमानसवर्तिविवेकगिरिशिखरनिविष्टे जैनसत्पुत्रे समाह्वतास्ते
समस्ताः शुभपरिणामादयः समागताः सपरिवाराः । कृतस्तेषां
समुचितोपचारः । गणितं विवाहदिनं ।

अथान्तरे संजातो महामोहादिवस्त्रे सर्वसमाजः । प्रवृत्तः
पर्यालोचः । अभिहितं विषयाभिखाषेण । देव यद्यनेन संसारि-
जीवनेनाः क्षान्त्यादिकाः कन्यकाः परिणीताः स्युस्ततः प्रक्षीणा
एव वयमिति मन्तव्यं । अतो नाम्नाभिर्हृषेच्छाच विधेया कर्तव्यः
सर्वथा यत्नोऽवसन्ननीयं साहसं मोक्तव्यो विषादः ।

भयं हि तावत्कर्तव्यं यावदन्ती न दृश्यते ।

प्रयोजनस्य तत्प्राप्तौ प्रवर्तव्यं सुनिर्भयैः ॥

ततोऽनुमतं तस्मिन्निष्णो वचनं महामोहेन । समर्थितं शेषसु-
भटैः । विहिता सामग्री । संनद्धं बलं । समागतास्ते संभूय रणोत्सा-
हेन केवलं द्रुष्टभयतया कर्मपरिणामप्रतिकूलताभौदतया च पर्या-
कुलास्त्रिप्तेन । ततः पृष्ठामीभिः सविनयं भवितव्यता । यथा
भगवति किमस्माकमधुना प्राप्तकालमिति । तथोक्तं । भद्रा न
युक्तस्त्रावद्भवतां रणारम्भः । यतः समाहृतोऽयमधुनार्थपुत्रः कर्म-
परिणामेन मिश्रिता विशेषतः शुभपरिणामादयः संजातमार्थपुत्र-
स्याधुना विशेषतो निजबलदर्शनौत्सुक्यं दर्शयिष्यति तदपि कर्म-
परिणामः करिष्यत्यार्थपुत्रस्तस्य पोषणं ततोऽधुना रणेन स्रगतां

*Mārkaṇḍeya Purāṇa, Fasc. 5-7 @ /10/ each ...	Rs. 1	14
*Mīmāṃsā Darṣana, Fasc. 6-19 @ /10/ each ...	8	12
Nyāyavārtika, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	3	12
*Nirukta, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each ...	5	0
*Nītiśāra, Fasc. 2-5 @ /10/ each ...	2	8
Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	6
Nityācārapradīpa, Fasc. 1-8 @ /10/ each ...	5	0
Nyāyabinduṭīkā, Fasc. 1 @ /10/ each ...	0	10
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each ...	5	0
Padumāwati, Fasc. 1-5 @ 2/- ...	10	0
*Pariśiṣṭa Parvan, Fasc. 3-5 @ /10/ each ...	1	14
Prākṛita-Paiṅgalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	6
Prithvirāj Rāsa, Part II, Fasc. 1-5 @ /10/ each ...	3	2
Ditto (English) Part II, Fasc. 1 @ 1/- each ...	1	0
Prākṛta Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ /1/8 each ...	1	8
Parācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	12	8
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each ...	1	0
Prabandhaointāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each ...	3	12
Saddarśana-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each ...	1	4
*Sāma Vēda Saṁhitā, Vols. I, Fasc. 7-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8 @ /10/ each ...	19	6
Samaraṅgīca Kaha, Fasc. 1, @ /10/ ...	0	10
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each ...	2	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each ...	3	0
*Sāṅkhya Vijaya, Fasc. 2-3 @ /10/ each ...	1	4
Srādhā Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	3	12
Sranta Sutra Latyayan, Fasc. 1-9 @ /10/ each ...	5	10
*Ditto Asbalayana, Fasc. 4-11 @ /10/ each ...	5	0
Sūcruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each ...	1	0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each ...	2	8
*Taittreya Brahmana, Fasc. 6-25 @ /10/ each ...	12	8
Ditto Pratishakhya, Fasc. 1-3 @ /10/ each ...	1	14
*Taittirīya Saṁhitā, Fasc. 27-45 @ /10/ each ...	11	14
*Tāṇḍya Brāhmaṇa, Fasc. 7-19 @ /10/ each ...	8	2
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-6 @ 1/4 ...	7	8
*Tattva Cintāmaṇi. Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 2-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each ...	23	12
Tattvārthādhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ /10/ ...	1	14
Trīkāṇḍa-Muṅḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/ ...	1	14
Tu'li Satsai, Fasc. 1-5 @ /10/ ...	3	2
Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-11 @ /10/ each ...	6	14
Uvīśagadaśāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/- ...	6	0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/ ...	0	10
Varṣā Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ ...	3	12
*Vāyu Purāṇa. Vol. I, Fasc. 3-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each ...	6	14
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/ ...	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2, @ 1/4 ...	1	4
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	6
Vrhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ ...	3	12
*Yoga Aphorisms of Patanjali, Fasc. 3-5 @ /10/ each ...	1	14
Yogaśāstra, Fasc. I ...	1	4

Tibetan Series.

Pag-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each ...	4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each ...	14	0
Rtogs brjod dpag hkhri S'iñ (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/- each ...	11	0

Arabic and Persian Series.

*Ālamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /10/ each ...	8	2
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ 1/- ...	3	0
Āin-i-Akbarī, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each ...	33	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 2/- each ...	34	
Akbarnāmah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each ...	55	8
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-4 @ 1/4/ each ...	15	0
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ /10/ ...	0	10
*Bādshāhnāmah, with Index, Fasc. 1-19 @ /10/ each ...	11	14
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ /10/ each ...	5	16
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each ...	2	

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies are not to be supplied.

Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal, Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	Rs. 3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc. 1-21 @ 1/8/ each	31 8
Farnang-i-Rashidī, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each	21 0
Fihrist-i-Tusi, or Tūsy's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4 0
Futūn-ush-Shām of Wāqidī, Fasc. 1-9 @ 10/ each	5 10
Ditto of Azādī, Fasc. 1-4 @ 10/ each	2 8
Haft Asmān, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @ 12/ each	Rs.	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each	7 8
Iqālnamah-i-Jahāngiri, Fasc. 1-3 @ 10/ each	1 14
Isābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each	51 0
Ma'āshir-i-'Ālamgiri, Fasc. 1-6 @ 10/ each	3 12
Ma'āshir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ 1/ each	35 0
Maghāzi of Wāqidī, Fasc. 1-5 @ 10/ each	3 2
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 10/ each	9 6
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/- each	16 0
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ 10/ each...	11 14
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1 @ 10/	0 10
Nizām's Khiradnāmah-i-Iskandari, Fasc. 1-2 @ 12/ each	1 8
Qawānuh 's-Sayyad of Khuda Yar Khan 'Abbasi, edited in the original Persian with English notes by Lieut.-Col. D. C. Phillott	5 0
Riyāzu-s-Salātīn, Fasc. 1-5 @ 10/ each	3 2
Ditto (English) Fasc. 1-5 @ 1/-	5 0
Tubaquat-i-Nasiri, Fasc. 1-5 @ 10/ each	3 2
Ditto (English) Fasc. 1-14 @ 1/- each	14 0
Ditto Index	1 0
Tarikh-i-Firūz Shāhi of Ziyān-d-dīn Barni, Fasc. 1-7 @ 10/ each	4 6
Tārīkh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, Fasc. 1-6 @ 10/ each	3 12
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	3 0
Tuzuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/-	1 0
Wis o Rāmīn, Fasc. 1-5 @ 10/ each	3 2
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ 10/ each	10 10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/- each ... 20 0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1870 to 1904 @ 8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/- per No. to Non-Members.

N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.

4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date (Nos. 1-4 of 1905 are out of stock), @ 1-8 per No. to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members.
5. Memoirs, 1905, to date. Price varies from number to number. Discount of 25% to Members.
6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 3 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1884 ... 3 8
8. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to, @ 6/- each ... 18 0
9. Kaqmiraçabdāmṭa, Parts I and II @ 1/8/ ... 3 0
10. Persian Translation of Haji Baba of Ispahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott. ... 10

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-34 @ 1/- each ... 34 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

40.115
Indk 212, 1
CAMBRIDGE

BIBLIOTHECA INDICA:

A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1205.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा

सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPANČĀ KATHĀ

OF
SIDDHARŚI.

Indk. 212, 144
part 2

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.
FASCICULUS XIII.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1909.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.,
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

*Advaita Brahma Siddhi, Fasc. 2,4 @ /10/ each	Rs. 1	4
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1 14
*Agni Purāna, Fasc. 6-14 @ /10/ each	...	5 0
Aitarāya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	14 6
Aitareyalocana	...	2 0
*Anu Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	2 8
Aphorisms of Sāṅḍilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	...	1 0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3 12
*Atharvana Upanishad, Fasc. 4-5 @ /10/ each	...	1 4
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...	0 10
Aṅgavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3 2
Avadāna Kulpalātā, (Sāns. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-6 Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	11 0
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	1 14
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	3 2
*Bhāmati, Fasc. 4-8 @ /10/ each	...	3 2
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3 12
Baudhyostatrasaṅgraha	...	2 0
Brahma Sūtra, Fasc. 1 @ /10/ each	...	0 10
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2 8
Bṛhadharma Purāna, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3 12
Bodhicāryāvatāra of Čāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3 2
Cri Cantinatha Charita, Fasc. 1	...	0 10
Čatadūṣaṇi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1 4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8 0
Čatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	14 6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	3 2
Čatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	7 8
*Čaturvarga Čhintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	36 14
Ditto Vol. IV, Fasc. 7, @ 1/4/ each	...	1 4
Člokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	8 12
*Čranta Sūtra of Āpastamba, Fasc. 12-17 @ /10/ each	...	3 12
Ditto Čāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	...	10 0
Čri Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1 14
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1 4
Gadadhara Padhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4 6
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	3 2
Gobhiliya Grhya Sūtra, Vol. I, @ /10/ each	...	3 2
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	2 8
Haralata	...	1 14
Karmapradiph, Fasc. 1	...	1 4
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4 6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4 8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	17 8
*Kūrma Purāna, Fasc. 3-9 @ /10/ each	...	4 6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	3 0
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	6 14
Mahā-bhāshya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	18 2
Manuṭikā Saṅgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1 14
Mārkaṇḍeya Purāna, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	0

भवतां सर्वप्रसन्नः संपत्स्यते । तस्मात्कालघापनां कुर्वन्तस्त्वादद्दृष्ट-
 सेवया तिष्ठत धूमं । यदा तु भवतां प्रसन्नो भविष्यति तदाहमेव
 निवेदयिष्ये । दत्तावधानो हि भवत्प्रयोजने सकलकालमहं वर्ते ।
 का भवतां चिन्ता ॥ ततस्तदनुरोधेनोपसंहतस्त्रैः प्रकटवज्रगनावन्धः ।
 केवलं तथापि बहुतया प्रयुक्ता एव तैः प्रच्छन्नस्त्रितैरपि निजनिजा-
 योगशक्तयः । ततस्तस्माद्वाक्येन संजाता मन चेतसि कल्लोसाः ।
 यथेदमादिष्टं भगवता जदुत परिशीतासु तासु कन्धकासु भवन्त-
 महं प्रमाजयिष्ये । अतिदुष्करा च प्रमत्वा तुष्ठा वाङ्मभां स्वयं-
 भूरमणतरणेन । नैष्ठिकं यत्यनुष्ठानं । सुखसाधितं मे शरीरं ।
 संभविनो रोगातङ्गाः । तत्र चमिष्यते प्रायो दीर्घकालं मे
 रुच्यवृत्तित्ता । कातरहृदया च वराकौ मह्यमञ्जरी बाधिष्यते
 द्राघौघसा यावज्जीविकमदीषविधोगेन । इत्यादि चिन्तयतस्य मे
 सजातो मनाङ्मनोभङ्गः । ततश्चिन्तितं मया । तत् किं । न परि-
 णयामि तावदेताः तिष्ठामि यथासुखाधिकया नमयामि यौवनं
 स्वाधीनासु ममैताः ततः पश्चात्काले परिशीय प्रजिष्यामीति ।
 अयं च सर्वोऽपि दूरवर्तिनि सहोधे मम स्वगतः पर्यालोचः ॥
 अचान्तरे समागतः सहोधः । निवेदितो मयासौ निजाभिप्रायः ।
 सहोधः प्राह । देव न सुन्दरमिदं मन्त्रितं देवेन । अतिकरमि-
 दमात्महितस्य विबन्धकं सुखसन्दोहानां चिह्नमेतदज्ञताया ।
 न च स्वाभाविकमेतन्मन्त्रणं देवस्य किं तर्हि विज्ञासितमिदं तेषां
 पापात्मनां महामोहादीनां । ते हि निधियहकाल इव
 वेतास्ताः पर्युपस्त्रिता साम्प्रतं कृतान्मर्धाना विघ्नकरणाथ देवस्य ।

तत्र वक्ष्यन्तीथसौरात्मा देवेन । ततो लघ्नं सद्बोधभाषितं मन्त्रिणे ।
 अभिहितं च मया । आर्यं कथं पुनरमी निराकर्तव्याः । सद्बोधे-
 नोक्तं । देव निजबलेन । मथोक्तं । दर्शय मे निजबलं । सद्बोधे-
 नोक्तं । एष सञ्जोऽस्मि केवलं तद्दर्शने कर्मपरिणामस्थाधिकारः ।
 कर्मपरिणामेनोक्तं । आर्यं मयादिष्टेन त्वयामी दर्शिताः परमार्यतो
 मयैव ते दर्शिता भवन्ति । तन्मा करोतु विकल्पं दर्शयत्वार्यः ।
 सद्बोधेनोक्तं । यदादिग्रति महाराजः । ततः प्रवेष्टितोऽहं सद्बोधेन
 चिन्तयमाधानमच्छपे । दर्शितास्वारिषधर्मराजादयः । विहिता
 तैर्म प्रतिपत्तिः । सम्मानिताः प्रत्येकं मया । गताः पदातिभावं
 नियुक्ता रिपुनिराकरणे स च पतुरङ्गवेणया ॥

ततस्तेषां समुत्थासमाख्येय रणशालिनाम् ।
 प्रत्येकं प्रभुषा राज्ञां कृतं सम्मानतोषणम् ॥
 दूरादेव भयोद्भ्रान्ता महामोहादयस्तदा ।
 पापोदयं पुरस्त्रय नष्टास्ते मृत्युभौरवः ॥
 तैस्तु भग्नास्तदावासाः शोधिता सा महाटवी ।
 रिपुनाशेन लब्धा च लोके जयपताकिका ॥
 केवलं ते दुरात्मानः किंचित्त्वयमुपागताः ।
 किंचित्प्रशान्ततां गत्वा संस्थिता बकचर्यया ॥
 ततो महाविमर्देन विवाहोऽतिमनोरमः ।
 प्रारब्धो मे तदा कर्तुं मुदितान्तरबान्धवैः ॥
 स्थापिताः प्रथमं तावत्तचाष्टौ चाहमातरः ।
 तासां च विहिता पूजा प्रयत्नेन यथोचिता ॥

निवेदितं च मे वीर्यं सहोधेन पृथक् पृथक् ।
मातृणां यत्तदा तासां तत्ते भद्रे निवेदये ॥
आद्या हि कुर्वते माता युगमात्रप्रसोक्तिनम् ।
मुनिश्लोकं पुरे जैने मार्गे व्याचक्षेपवर्जितम् ॥
सद्बुद्धिपूतवाक्येन तथ्यं पथ्यं मिताचरम् ।
द्वितीया भाषयत्येवं माता यतिजनं सदा ॥
द्वितीयमाता निःशेषदोषनिर्मुक्तमञ्जसा ।
आहारनेषयत्येव यतिलोकेन कारणे ॥
चतुर्थमाता मुनिभिः सुदृष्टं सुप्रमार्जितम् ।
पाषाणदागनिक्षेपं कारयन्ती विजृम्भते ॥
यत्किञ्चिद्व्याप्यरित्याय्यं देहाहारमन्नादिकम् ।
स्त्रिंशद्वे पञ्चमी माता तञ्जीत्या त्याजयत्यक्षम् ॥
षष्ठी माता पुनर्मित्यं साधुचित्तमनाकुशा ।
रक्षन्ती क्षपयत्येव दोषसङ्घातमञ्जसा ॥
सप्तमी कारणाभावे माता मौनविधायिका ।
साधूनां कारणे वाक्यदोषरक्षणतत्परा ॥
अष्टमी कूर्मवल्लीनं मुनिश्लोकमकारणे ।
धारयेत्कारणे कायदोषविश्ववधारिका ॥
तदिमा मातरक्षत्र स्थापिताः प्रथमे दिने ।
पूजिताश्च विधानेन जैनसत्पुरसारिकाः ॥
ततश्चित्तसमाधाने तथैवान्तरमण्डपे ।
सैव निःस्पृहता वेदिर्विशेषेण समारिता ॥

विनिर्मितं च धर्मेषु प्रदीप्तं निजतेजसा ।
 तथापिबुद्धं विशीर्षं कृतं सर्वं यथोचितम् ॥
 तेजसोपद्मशुक्लाभिर्जगतीभिश्च सादरम् ।
 खानाङ्गरागभूषादि बधूकर्म विनिर्मितम् ॥
 ताभिरेव तथात्रेषैः सर्वैः सामन्तपार्थिवैः ।
 स्थापितोऽहं विशिष्यस्य भूषितो वासितोऽऽरुणैः ॥

ततः प्रवृत्तो विवाहानन्दः । स्त्रितः सद्बोध एव पुरोहितः ।
 ह्ययन्ते कर्मनामिकाः समिधः । घ्नयन्ते सद्भावनाञ्जलयः । विकी-
 र्यन्ते कुवासनाभिधाना खानाञ्जलयः । ततः कारितोऽहं सदागने-
 नैव सांवत्सरतां भजतातिसुन्दरे वृषस्यग्रांनि पाणिग्रहणं खान्निदा-
 रिकायाः । अचान्तरेऽतिदुर्घ्णं विवृञ्चिताः शुभपरिणामादयः
 विलसिता निष्प्रकम्पतादयः प्रवृत्तो महाप्रमोदः भ्रान्तानि मण्ड-
 लानि । एवं च क्रमेण तस्मिन्नेव वृषस्ये परिणीताः त्रेधा अपि
 मयाष्टौ दयादिकन्यकाः । उपविष्टः सद्दितक्षाभिस्तस्मिन्नेव
 जीववीर्यनामके विशीर्षे वरासने । ततः समानन्दितास्त्वारिषधर्म-
 राजादयः । प्रवृत्ता विविधास्तद्विज्ञासाः । इतश्च

यदैव विद्या सा कन्या परिणीता मया पुरा ।

तदैवासौ महामोहः प्रक्षीणः परमार्थतः ॥

किं तु ।

सर्वेषां ससुदायात्मा सारभूतः स वर्तते ।

दग्धरज्जुसमाकारस्येन पार्थं स मे स्त्रितः ॥

यदा तु परिणीतासाः खान्यादिष्वरकन्यकाः ।

सर्वा वैश्वानरादीनां प्रतिपद्यतया कृताः ॥
 तदा सोऽनीकसहितः पापोदयसमन्वितः ।
 चारिचधर्मराजादिनाशितोऽपि तथा पुरा ॥
 लीनोऽपि लीनतरतां हिंसावैश्वानरादिभिः ।
 सार्धं तेर्नवभिस्त्रासाद्वूराद्वूरतरं गतः ॥
 तथास्त्रितेषु तेषूच्चैः शान्ताबाधः प्रमोदितः ।
 आसृष्टो वरनारीभिः स्वसैन्यपरिवारितः ॥
 अन्तरङ्गविस्त्रासेन ससकृद्दामलीलया ।
 स्वसंवेदनतो वेद तदा सत्यं मुनेर्वचः ॥
 तथा शुभपरिणामस्य मथान्या अपि कन्यकाः ।
 तन्निष्प्रकल्पताजातास्तदा बह्वो विवाहिताः ॥
 एतास्य ता धृतिश्रद्धामेधाविविदिषासुखाः ।
 मैत्रीप्रमुदितोपेचाविश्रान्तिकरणादिकाः ॥
 ततस्तेन सुभार्याणां वृन्देन सह लीलया ।
 सत्यर्थं निर्भरीभूता ससतो मे सुखासिका ॥

चिन्तितं च मथा ।

स एष सुखसन्दोहो यः पूर्वं सूचितो मम ।
 भगवन्निर्मया ह्यस्य साक्षादेवानुभूयते ॥
 यावच्चैवं प्रमोदास्वः सप्रमोदे तदा पुरे ।
 क्षितोऽहं तच्च संप्राप्तास्त्रावन्निर्मलसूरयः ॥
 क्षिताः सपरिवारास्ते तथैवाह्लादमन्दिरे ।
 गत्वा समस्तसामर्थ्या वन्दिताः सादरं मथा ॥

ततो विधाय नक्षेण लक्षाटे करकुम्भसम् ।
 भद्रे भगवतामये मयेदं भाषितं तदा ॥
 सर्वो भगवदादेशः संपन्नः साम्प्रतं यदि ।
 नाथ तद्दीयतां दीक्षा प्रसादः क्रियतामिति ॥
 सूरिराह महाराज संपन्ना तव भावतः ।
 स्ततो भागवतो दीक्षा तस्याः किं दीयतेऽधुना ॥

तथाहि ।

यदेतन्नव संपन्नं गृहेऽपि वसतोऽधुना ।
 इदमेव विधातव्यं यतिलेऽपि विशेषतः ॥
 तथापि व्यवहारोऽत्र लङ्घनीयो न पण्डितैः ।
 अतस्ते साम्प्रतं भूप द्रव्यसिद्धं विधीयते ॥

किं च ।

भावसिद्धवद्विद्विद्भिमिदं हेतुरपीयते ।
 तद्दीयते महाराज सिद्धं ते द्रव्यतोऽधुना ॥

मथोक्तं । नाथ महाप्रसादः । ततो विधायाष्ट दिनाणि जिन-
 सुनिपूजां समुत्पाद्य नागरकानन्दं संभाष्य बन्धुवर्गे पूरयित्वा र्थि-
 सङ्घातं स्थापयित्वा निजसुतं जनतारणाभिधानं राज्ये समाप्य
 तत्कासोचितं निःशेषं कृत्यविधिं सह मदनमञ्जर्या युक्तः कुसुंध-
 रेण प्रधानपरिजनेन च निष्क्रान्तो निर्मलसूरिपादमूले विधा-
 नेनाहमिति । ततोऽभ्यस्तः समस्तः साधुक्रियाकलापः । वल्लभीभूतो
 गाढतरं सदागमः । मिश्रितानि तद्दुपदिष्टान्येकादशाङ्गानि
 काशिकोत्काशिकश्रुतानि च । तथाभीष्टतरौभूतः सम्यग्दर्शनः ।

संजातस्वारिचधर्मे चिन्ताबन्धः । विज्ञातं विशेषतस्तस्मै न्यं ।
 पाश्चितौ नितरां संधमतपोयोगौ । भग्नानि सुतरां प्रमत्ततानद्या-
 दीनि रिपुक्रीडास्त्राणानि । निर्मञ्जीकृता चिन्तदृप्तिः । तदेवं
 गुरुचरणशुभ्रवारतो विद्वतोऽहं भूरिकासं सुनिश्चर्यथेति । तदन्ते
 विहिता संखेखना कृतमनग्रमविधानं । तद्दर्शनात्तुष्टा मे भवितव्यता ।
 दत्तापरा गुहिका । तत्तेजसा गीतोऽहं विबुधास्तथे कष्पातीतेषु
 विबुधेषु । स्थापितः प्रथमपैवेयके । तत्र च ।

मनोहारिणि पर्यङ्के दिव्ये दिव्यांशुकावृते ।
 शुभ्रातिनिर्मलाकारः स्थितोऽहममृतोपमे ॥
 तस्यागरोपमान्युच्चैस्त्रयोविंशतिसुप्तमम् ।
 शान्तात्मा विगताबाधमनुभूय सुखामृतम् ॥
 ततो मनुजगत्यन्तःपातुकं वरपाटकम् ।
 तदैरावतमाधातो भद्रे भार्यानिधोगतः ॥
 तत्र सिंहपुरे जातः सुतो वीष्णामहेन्द्रयोः ।
 अहं गङ्गाधरो नाम अचिद्यः स्थातपौरुषः ॥
 जातिस्तरणसंपन्नो दीक्षामादाय सुन्दराम् ।
 कृत्वा च पूर्ववत्कृत्यं सुघोषाचार्यसन्निधौ ॥
 तदन्ते च विधानेन पूर्वव्यावर्षितक्रमात् ।
 पैवेयके द्वितीयेऽहं गतो भार्यानिधोगतः ॥
 परिपाश्वानद्या भद्रे कृताः पञ्च गमागमाः ।
 भावदीक्षां समादाय पैवेयकनिवासिषु ॥
 एकैकदृष्ट्वा संजाता स्थितिस्तत्र ममानघे ।

शानरोपमतो यावत्पञ्चमे सप्तविंशतिः ॥
 शरीरचित्तनिर्वाणौ शर्मसन्दोहदायिका ।
 इह तत्र च जाता मे चार्वी कल्याणमाश्रिका ॥
 ततश्च षष्ठवाराद्यां भरते शङ्खन्ममके ।
 पुरे मसुजगत्यन्तर्धातकौखण्डमण्डले ॥
 पुत्रो भद्रामहागिर्भोजातोऽहं सिंहनामकः ।
 नरेन्द्रवंशे सद्गोः सुन्दराकारधारकः ॥
 अथ दौवमसंखेन धर्मबन्धुमहासुनिम् ।
 प्राप्य भागवती दीक्षा मयाप्ता वरलोचने ॥
 ततः त्रियाकक्षापेन साधूनां चारुगामिनि ।
 विदितोऽहं समझावः सूचार्यगृहणीयतः ॥
 अथ स्वल्पेन कालेन दादशाङ्गः सदागमः ।
 सपूर्वः सातिशेषो मे सर्वथा बन्धुतां गतः ॥
 पुराणस्य मया ज्ञातं विज्ञानं बहूनां बहू ।
 किं तु संपूर्णपूर्वाणि न प्राप्ताणि कदाचन ॥
 तदा तु लोककालेन विज्ञातं लौक्या मया ।
 निःशेषमस्य विज्ञानं सर्वं पूर्वं समन्वितम् ॥
 ततोऽधिगतसूचार्यो गुरुणा धर्मबन्धुना ।
 स्थापितोऽहं निजस्थाने सूरिसहस्य पश्यतः ॥
 छतश्च दृष्टदानन्दो देवदानवमानवैः ।
 आचार्यस्थापनाद्यां मे सच्चमत्कारकारकः ॥
 गुरुणा शेषलोकैश्च स्थापितोऽहं मुहुर्मुहुः ।

धन्यस्त्वं कृतकृत्योऽसि धेनु ज्ञातः सदागमः ॥

तथा ।

वस्त्राक्षहारमास्त्रैश्च पूजिता लोकवान्भवाः ।

विहिता सङ्गपूजा च विधिना वसनाग्रनैः ॥

किं च ।

ते देवास्ते महाभागा मुनयस्ते च सध्वनाः ।

ममाकृष्टा गुणैः सर्वैर्नद्याः किङ्करतां गताः ॥

तथान्मेवासिनोऽनेके पण्डिता विनयोद्यताः ।

स्त्रीयगच्छान्तरेभ्यश्च मम पार्श्वसुपागताः ॥

ततो विचरतश्चिचामाकरपुरादिषु ।

कुर्वतश्च प्रबन्धेन व्याख्यानमतिसुन्दरम् ॥

अनेकवादसङ्गट्टाटव्यां वाक्खड्गचष्टिना ।

कुतोर्यमन्तमातङ्गकुम्भनिर्भेदकारिणः ॥

स्त्रग्रास्त्रपरग्रास्त्राणां स्फुटमभार्थदग्निनः ।

पूजितश्च महाराजसामन्तपरमेश्वरैः ॥

सहामवर्षसत्कीर्तिशब्दज्ञाघापुरःशरः ।

उल्लासितो यग्रोरूपो जनैर्मे पटहोऽनघः ॥

तथा ।

धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि भूयिता नाथ नेदिनी ।

त्वयावतरता मर्त्ये परमब्रह्मरूपिणा ॥

निर्मिष्यं सत्यसिंहस्त्रमित्येवं नतमस्तकाः ।

तीर्थिका अपि मां सर्वे स्तुवन्तः पर्युपासते ॥

एकमाचार्यके जाते सर्वलोकमनोहरे ।
 भद्रेऽग्रेहीतसङ्केते यज्जातं तन्निबोध मे ॥
 तां तादृशीं वसुदीप्य बभूव्हिं भुवनाहुताम् ।
 ईर्यंवेव महायाया इष्टा मे भवितव्यता ॥
 चिन्तितं च तथा हन्त प्रतिपन्नः पुरा मया ।
 घोऽसाकवसरस्तेषां महामोहादिभूभुजाम् ॥
 स इष वर्तते सद्यः साध्यतं कार्यसाधकः ।
 आश्राभ्यता वराकास्ते पुरा महाकृतः श्लिषाः ॥
 तत्तेषां कक्षधाम्येनं प्रस्तावमभुजातनम् ।
 येन ते सन्धमाहास्या जायन्ते सुखभाजवम् ॥
 एवं निश्चित्य ते सर्वे भद्रे पापोद्वेषदृष्टः ।
 ज्ञापिताः कार्वणभार्थं भवितव्यतया तथा ॥

किं च ।

ते कर्मपरिष्णामासास्ते च मे बन्धवोऽनघाः ।
 विमूढा नष्टचेष्टाकाः सन्नतश्च विहितास्तया ॥

ततश्च ।

पापोद्वेषं पुरस्तात् महामोहादप्यसदा ।
 पुनः संस्थापनं कृत्वा प्रवृत्ता मम सम्मुखम् ॥
 केवलं ज्ञातव्यैस्तैर्दृष्टात्मनभयैः पुरा ।
 कः स्यान्नो विजयोपाय इति प्राग्भि मन्मथम् ॥

विषयाभिज्ञाघेष्टोक्तं । इदमत्र प्राप्तकालं । अथर्वीभवत्
 तावत्तत्र धर्मिणादर्शनो ज्ञानसंवरणः । निकटीभवत्तु श्रीहराज-

सहितानि गौरवाभिधानानि षोडश आनुवाषि । तदन्तु प्रहेतव्या-
वार्ताग्रथरौद्राभिधम्भिनामाषौ द्वौ पुरुषौ । तथोस्य परिचारिका
यास्यन्ति स्त एव कृष्णनीलकपोताभिधाना खेय्या इति गौत्रेण
प्रसिद्धास्त्रिंशो गार्थः । एवं तु तावत्प्रमत्ततानदीं पुनः संस्नाथ्य प्रवाह-
यामो मण्डपादीनि च भूषः समारचामः । एवं च कुर्वता भविष्यत्य-
क्लेशेनैवास्माकं प्रभाव इति । ततः प्रतिभातं तन्मन्त्रिणी वचनं सर्वेषामपि
महामोहादिभूभुजा । ततस्त्रैसास्यमर्षितं वाक्येन प्रारब्धं क्रियथा ।

ततो मे निकटस्थेषु तेषु जातेषु शुन्दरि ।

पूर्वादितेषु सर्वेषु श्रद्धातं तन्निशामथ ॥

तामासोकवतो नुर्वीं यज्ञसंमानपूजनाम् ।

आत्मनश्चिन्तकस्तोत्राः श्शुत्यन्ता मनेष्टुयाः ॥

यदुत ।

अहो ममात्सुखं तेजस्तवाहो मम गौरवम् ।

अहो जगन्नि पाण्डित्यमग्न्यावाधारणं मम ॥

अहो युगप्रधानोऽहं अद्यातिक्रान्तभाविणोः ।

कालयोरपि मादृशो न भूतो न भविष्यति ॥

सर्वा विद्याः कक्षाः सर्वाः सर्वे चातिशयाः परम् ।

अहा विद्युच्च भुवनं मय्येव ननु संस्थिताः ॥

नरेन्द्रः पूर्वपक्षाये सुरूपो भोगसाक्षितः ।

अधुना त्वीदृशः स्मरिरहो नाहं क्षुः पुमान् ॥

महत्कुखं महत्तेजो महती श्रीर्महत्तपः ।

महती च त्वम प्रज्ञा सर्वे हि महतां जहत् ॥

एवंविधविकल्पैश्च साहङ्कारश्च मे तदा ।
समं तेमानुबन्धेन शैलराजो विजृम्भितः ॥

तथा ।

यथासौ तत्र नियमान्निध्याद्ग्रन्थव्यञ्जता ।
ज्ञानसंवरणस्यापि विश्वासो विद्यते ध्रुवः ॥
ताभ्यां वशीकृतस्याहं मखिनीभूतचेतनः ।
जानन्नपि न जानामि शास्त्रगर्भार्थमञ्जसा ॥
पठामि पाठयाम्यन्यं व्याचष्टे शास्त्रसंहतिम् ।
भावार्यं न च बुध्येऽहं तद्दशीभूतमानसः ॥
केवलं मे परिभ्रष्टं सार्धं पूर्वचतुष्टयम् ।
पास्यात्यं ह्यन्त तत्काले शेषज्ञानं न विस्मृतम् ॥
अचान्तरे प्रयत्नेन चित्तवृत्तौ ममानघे ।
प्रवाहिता नदी दूर्णं रिपुभिः सा प्रमत्तता ॥
ततो विजृम्भितान्मुच्चैर्निजवीर्येण सुन्दरि ।
तानि गौरवसंज्ञानि मानुषाणि विशेषतः ॥

कथं ।

ईदृशः शिष्यवर्गो मे वस्त्रपापादयस्तथा ।
अहं पूज्यो जने मां हि वन्दन्ते देवदानवाः ॥
ममाषिमादयः सर्वा विद्यन्ते भावभूतयः ।
इत्युत्सेकपरो भूत्या प्रार्थयामि च भाविनीः ॥

तथा ।

आस्तादितेषु सन्धेषु रसेषु परमा रतिः ।

आविर्भूतातिशौख्यान्ने प्रार्थनागतोषु च ॥
 श्रद्धासनादिसंपाद्ये वस्त्राहारादिगोचरे ।
 सुखे शारीरिके तोषः प्राप्ते शौचं च भाविनि ॥
 जातं मे चित्तवस्थापि तदानौ वशवर्तिनः ।
 विहायोषविहारं च जातोऽहं शिथिलस्तदा ॥
 गौरवचित्तवेनापि ततो मे हतचेतसः ।
 आर्ताग्रयोऽपि संपन्नो दुष्टसङ्कल्पकारकः ॥
 स च रौद्राभिसन्धिर्मे न जातो बाधकस्तदा ।
 आर्ताग्रसमीपस्थः केवलं सोऽप्यवस्थितः ॥
 ततस्ता अपि संपन्नास्तिष्ठन्त्यपरिचारिकाः ।
 तस्यैव वर्धनोद्युक्ता मम दौःशील्यकारिकाः ॥
 इतश्च चित्तविज्ञेयो मण्ड्यो वेदिका च वा ।
 चित्तवृत्तौ कृता सख्या विष्टरं च समारितम् ॥
 चारिषधर्मराजाद्याश्चित्तवृत्तौ तिरोहिताः ।
 जातः अमणवेषोऽपि मिथ्यादुष्टिरहं तदा ॥
 ततो सन्भावकाग्रैस्त्रैरेवं सर्वैररातिभिः ।
 आयुर्नामा च संदिष्टः स राजा मम भार्यया ॥

यदुत ।

निरूपयार्थपुत्रस्त भद्र स्नानं मनोहरम् ।
 शास्त्रतं चास्वाचार्यं योग्यमीदृशकर्मणाम् ॥

तेनोक्तं । भगवति निरूपितमेवास्त निवासस्थानं । यतो
 मिश्रितः शास्त्रतं महामोहबले ऽसुख चरितेन विरञ्जितहृदयः

कर्मपरिणामः । सुरकृतकेन पापोदयः । प्रस्थापितोऽहमेकाच-
 निवासनगरे । आचारिणी च ततस्त्रीमनोहोद्घात्यन्नावोधौ
 महत्तमवसात्रिक्रमौ । दृष्ट्वा केनचित्कारणेन वेदभीयस्योपरि
 कर्मपरिणामः । ततः सर्वस्वमपहृत्य कृतोऽथावकिंचित्करः । तत-
 स्ताभ्यां तीमनोहोद्घात्यन्नावोधाभ्यां सहानेन सपरिवारेण महा
 भगवत्या च तस्मिन्नेवैकाचनिवासनगरे ऽधुना निवसत्यं । किमपि
 निरूपणीयं । जानाति चेदं सर्वं स्वयमेव भवती । केवलं मयि
 दद्यां कुर्वती मानेवमुच्चापयति । भवितव्यताशोकं । भद्रायुष्क
 सत्यमेवमिदं । तथाहि ।

नियोगो यत्र ते जातस्तथावयं तथा मया ।

ज्ञाने सहार्थपुण्ये वस्तुषु श्रेयकैरपि ॥

केवलं ।

निमानमाचमयापि ज्ञातव्यस्तेह तिष्ठति ।

ततोऽतिच्छिन्ने तत्र चास्मानो भद्र जीवता ॥

तेनोक्तं भगवत्येव ज्ञानीति केऽपि भाद्रभाः ।

किं च ।

संपूर्णं कार्यतां चिन्तः स्वमयीं गमनोचिताम् ॥

ततस्त्रीः प्रवसीभूतेः सर्वैरेव वरानने ।

अत्यन्तग्रिचिन्तो मार्गं कृतोऽहं सुखसम्यटः ॥

मोक्षो जे मा च ग्रीतं जे मा सन्वन्ते परीम्रष्टः ।

एवं सुखाधिकारीसङ्गममार्गस्तदाभवम् ॥

सतसदन्ते रक्षितौ विधानेन संसृष्टवा चेतनया प्रवृत्तैः प्रवृत्तैः

रदोषैरलक्षयन्नात्मानं चीर्ष्यां प्राचीनगुणिकाद्यामास्त्रास्य ताम-
परां नीतोऽहं तत्रैकत्रयनिवासनगरे । स्थापितो वृक्षस्थितिपाटके
तेन पूर्वोदितेन प्रासादापवरकन्यायेन । स्थितः क्लिष्टकामपि काष्ठं
भक्षयन्नपराभरनुचिकां । ततोऽन्यद्दश नीतोऽहं प्रोत्तपाटकेषु तदन्य-
नगरेषु च । कदाचिदासीत् पञ्चाशपशुसंस्थाने ।

ततो विशुद्धभावनाशीतोऽहं विबुधास्तथे ।

छतास्य बहवस्तस्मान्बुधस्तथ गमागमाः ॥

तथाहि ।

पञ्चाशपशुसंस्थानाद्भूरिभो अन्तराद्रिषु ।

अकामकिर्ष्यां प्राप्य गतोऽहं शुभभावतः ॥

तथा ।

विशिष्टपरिष्कारेण कश्चित्कर्मोपपातिषु ।

सौधर्माद्येषु संपन्नो विबुधाकारधारकः ॥

किं वञ्चना ।

मृद्धिधर्मसमेतेन अन्तराद्रिगणसंयुजा ।

उत्सृष्टतस्ततः स्नानादहौ कन्या मधेक्षिताः ॥

तथा ।

वञ्चनां मानवावासनवाप्तोऽहं सुखोचने ।

कर्माकर्मान्तरद्वीपभूमिजेषु नृषु स्थितः ॥

तथ ।

अकर्मभूमिगतोऽहमेकं द्वे चीषि वा सुदा ।

स्थितः पक्षोपमानुषैः कल्पपादपकाक्षितः ॥

तावद्भूतमानस्य सत्कान्ताभोगमोदितः ।
 सुखाहारविहारस्य विशुद्धाग्रववन्धुरः ॥
 तदन्ते भार्गवा युक्तो गतोऽहं विबुधास्रवे ।
 आस्तास्य गुडिका चार्वी पूर्वोक्तविधिना तथा ॥
 भ्ररिवाराः प्रजातोऽहमन्तरद्वीपवासिषु ।
 चसंख्यवर्षायुष्को गतस्य विबुधास्रवे ॥

तथा ।

कर्मभूमिषु जातेन चदज्ञानात्म्या इतम् ।
 जलजलनग्नैसादिपतनं विषमचक्षम् ॥
 पञ्चाग्निपनासं वा रज्ज्वाद्युद्धन्वनादि वा ।
 कर्मशङ्केन भावेन धर्मबुद्धान्यथापि वा ॥
 प्राप्तं तदापि तद्गङ्गे सत्पुरं विबुधास्रवम् ।
 किं तु किञ्चिदिकावासे जातो अन्तरपाटके ॥

तथा ।

कृत्वा बास्रतपो घोरं सरोषो वैरतत्परः ।
 तपोगौरवयुक्तोऽहं गतो भवनवासिषु ॥

तथा ।

तापसव्रतमासास्य तदनुष्ठानभावतः ।
 व्योतिश्चारिषु नीतोऽहं बह्व्यो निजभार्गवा ॥

तथा ।

प्राप्य भागवतीं दीक्षां तपोनिष्ठप्रदेहकः ।
 युक्तः क्रियाकलापेन ध्यानाभ्यासपरावहः ॥

केवलं ।

सर्वज्ञभाषितं किञ्चित्पदं वाक्यमघाचरम् ।
 अत्रद्भागो मूढत्वात्सम्यग्दर्शनवर्जितः ॥
 गतोऽहं भूरिशो भद्रे सर्वधैवेयकेष्वपि ।
 आगतो मानवावासं भूयो भूयोऽन्तरान्तरा ॥
 अथ च भ्रमणस्यैव भद्रे जानीहि कारणम् ।
 तस्मिंश्चाचार्यताकाळे प्रैथिष्यं यन्मया कृतम् ॥

इतश्च ।

तदैव निर्मलीकृत्य चित्तवृत्तिं निहत्य च ।
 रिपुवर्गं स्थितो राज्ये गतः स्थां निर्दृतावहम् ॥
 तदिदमखिलं जातं भूयोभ्रमणलक्षणम् ।
 निजाया दुष्टचेष्टायाः फलं नान्यस्य कस्यचित् ॥

अगृहीतसङ्केतयोक्तं ।

न केवलमिदं तात समस्तं यन्निवेदितम् ।
 त्वयेह वत तत्सर्वं निजं चेष्टाविजृम्भितम् ॥

तथाहि ।

यद्यवर्तिष्यथास्तात सर्वदा त्वं निरापदि ।
 तस्यां सुखितराजस्य सदाज्ञायां स्थिराग्रयः ॥
 नाभविष्यन्नतो दीर्घा तवेयमतिदारुणा ।
 भीषणा भ्रूयमाणापि तीव्रानर्थपरंपरा ॥

संसारिजीवेनोक्तं ।

चार चारुदितं सुभ्रु संप्रति त्वं हि वर्तसे ।

नाद्याट्टहीतसङ्केता भावतस्य विषयसा ॥
 तदाकर्षय चार्वङ्गि साध्यतं येन हेतुना ।
 जातोऽहमौदृग्नावस्यस्यस्कराकारधारकः ॥
 अद्यहीतसङ्केतयोक्तं । निवेदयतु भद्रः । संसारिजीवेनोक्तं ।
 तस्माद्भैवेयकादन्त्यादानीतोऽहं महेच्छया ।
 पुरीं मनुजगत्यन्तःपातिनीं क्षेमनामिकाम् ॥

इतस्य जानात्येव भवती यथा
 अनेकापणमासास्ये भूरिविस्तारसुन्दरे ।
 महाविदेहरूपेऽप्यहृद्मार्गोऽतिदूरगे ॥
 वसन्ति चिचरूपाणि सत्पुराण्यन्तरान्तरा ।
 ततः क्षेमपुरी सास्यहृद्मार्गस्य मध्यगा ॥
 सुकण्वविजयस्नानभिदं भद्र निगद्यते ।
 यत्र क्षिता वयं यूयं पुरी सा च मनोहरा ॥
 तस्यां च क्षेमपुर्यां ।

अभृदरातितामिस्रवर्षणस्तेजसां मिधिः ।
 राजा युगंधरो नाम भास्कराकारधारकः ॥
 तस्य दर्शनमात्रेण प्रोत्फुल्लसुखपङ्कजा ।
 आसीदिष्टा महादेवी नलिनी नाम विश्रुता ॥
 अद्याट्टहीतसङ्केते भवितव्यतया तथा ।
 तस्याः प्रवेष्टितः कुचावहं पुण्यीदयान्वितः ॥

इतस्य ।

तस्यां राधौ सुग्रव्यासां वा सुप्ता कमलोदरणा ।

चतुर्दश महास्रग्नामवसोक्तं समुत्थिता ॥
 ततः प्रहृष्टास्त्रातासो युगंधरभ्रभुजे ।
 तथा षष्ठोपस्यार्थं महास्रग्ना मजादयः ॥
 तेनायुक्तं यथा देवि देवदानवपूजितः ।
 कुक्षप्रदीपसो पुष्यकवती भविष्यति ॥
 ततः प्रोत्फुल्लनेषा सा भर्तुर्वाक्यं मनोहरैः ।
 अभिनन्द्य तदुक्तापैर्गर्भं धारयतेऽनघा ॥
 ततः संपूर्णकास्त्रेण सुन्दराकारधारकः ।
 पुण्योदययुतो जातस्तोषाहृष्टोऽश्मन्मया ॥
 अथ गत्वा प्रियङ्गुर्था हर्षगङ्गदया गिरा ।
 प्रोत्फुल्लनेषया स्थाने तातायाहं निवेदितः ॥
 ततः पुष्पकचार्वाङ्गः स दत्त्वा पारितोषिकम् ।
 दानं तस्मै यथाकाममादिदेश महोत्सवम् ॥
 अथ विद्यासविभूषणबन्धुरः सरसनर्तनवादनसुन्दरः ।
 मद्विधूर्षितस्योक्तमनोहरः प्रवृत्ते सम जन्ममहोत्सवः ॥
 गानपाणकरसादनवक्त्रो मानदानमदनादरवत्तः ।
 तातवाक्चवग्रतो विलसन्मस्तप गाढमुदिता ननु सज्जः ॥
 यथैकं तद्दिनं भद्रे तथान्यद्दिनपञ्चकम् ।
 गतमुदामस्त्रीसाभिर्दुःखदुःखसुन्दरम् ॥
 ततः प्रथमतः सर्वैस्ताताम्बाबान्धवादिभिः ।
 षष्ठिकाजागरो रम्यः कृतो मे नाकविभ्रमः ॥
 ततो महाप्रमोदेन षष्ठिते मासमाचरे ।

प्रतिष्ठितं च मे नाम यथायमनुसुन्दरः ॥
 अथ संवर्धमानोऽहं धात्रीपञ्चकक्षाखितः ।
 कुमारभावमापन्नो मृहीताः सकलाः कक्षाः ॥
 ततश्च यौवनस्योऽहं यौवराज्येऽभिषेचितः ।
 तातेन महता भद्रे विमर्देन मनोरमे ॥
 अथासौ भास्कराकारस्तातोऽस्तं समुपागतः ।
 नस्त्रिणी च गता तेन सार्धं माता ममानघा ॥
 ततो यावत्करिष्यन्ति किञ्च राज्येऽभिषेचनम् ।
 सामन्तास्तावदुत्पन्नं चक्ररत्नं ममातुल्यम् ॥

तथा ।

जातानि श्रेष्ठरत्नानि सुन्दराणि चथोदय ॥
 निधयश्च समाधाता नव यद्वैः सुरचिताः ॥
 ततोऽयं चक्रवर्तीति मत्वा सर्वे नराधिपाः ।
 गताः किङ्करतां मेऽत्र सुकण्ठविजये तदा ॥
 ततो निर्जित्य निःश्रेष्ठं षट्खण्डं भूमिमण्डलम् ।
 चेत्स्युर्थां स्थितेनैव प्रतापेन मथार्जितम् ॥
 ह्यतो द्वादश वर्षाणि द्वात्रिंशद्भिर्महोभुजाम् ।
 सहस्रैरभिषेको मे किरीटाटोपराजिनाम् ॥
 ततो देवीसहस्राणां चतुःषष्ट्या सहाखिलम् ।
 फुल्लनीलाजनेचाणां बुद्धानो भोगसंहतिम् ॥
 कुर्वाणो जनतानन्दं दधानश्चक्रवर्तिताम् ।
 महाभूतिविमर्देन भूरिकाणमहं स्थितः ॥

किं वञ्जना ।

चतुर्भिरधिकाग्रीतिपूर्वलाषाणि लीलया ।
 उद्दामराज्यसम्भोगं कृत्वाहं चारुलोचने ॥
 निर्गतः पश्चिमे काले स्वपुर्यां राजलीलया ।
 षट्खण्डविजयस्यापि स्वस्य दर्शनकाम्यया ॥
 पुराकरादिसंकीर्णां तां पर्यन्व वसुन्धराम् ।
 अहमत्र समाधातः सत्पुरे शङ्खनामके ॥

ततश्च ।

पश्चात्कृत्वा बलं श्रेष्ठं राजवत्सभवेष्टितः ।
 प्राप्तश्चिन्तरमं चेदमुद्यानं मन्दगोपमम् ॥

इतश्च ।

यानि गुणधारणावस्थायामभ्रुवंस्तद्यथा प्रथमो मे धर्मदेशकः
 कन्दमुनिः तथा वयस्यः कुलंधरो भार्या च मदनमञ्जरी
 तान्यप्याखेटिताणि भवितव्यतथा भ्रमितानि भवचक्रे दर्शितानि
 सुन्दरासुन्दररूपेण । ततः स कन्दमुनिः कृषित्कतवञ्जलिका-
 सम्पर्कः समानीतोऽस्यैव सुकच्छविजयस्यान्तर्भूते हरिपुरे । तत्र च
 भीमरथो राजा । तस्य च सुभद्रा नाम महादेवी । तयोश्चास्ति
 समन्तभद्रो नाम तनयः । ततः प्रवेशितोऽसौ कन्दः सुभद्राकुचौ
 निर्गतः क्रमेण जाता दारिका । प्रतिष्ठितं तस्या नाम महा-
 भद्रेति । इतश्च समन्तभद्रः संप्राप्य सुघोषमाचार्यं संजातवैराग्यः
 संभास्य पितरौ निष्क्रान्तः । संपन्नः संपूर्णदादशाङ्गधरः । स्थापितो
 गृहभिः सूरिपदे । सापि च महाभद्रा संप्राप्ता यौवनं परिणीता

गन्धपुराधिपतिना पद्मावतीरविप्रभपुत्रेण दिवाकरेण । गतोऽसौ
 काञ्चवग्नेनास्त्रं । प्रतिबोधिता समन्तभद्रसूरिणा महाभद्रा ।
 गृहीतानया भागवती दौष्ट्या । संजातैकादशाङ्गधारिणी गौतार्या ।
 स्थापिता गुरुभिः प्रवर्तिनीपदे । ततः सा सुखाध्वीभिः परिवा-
 रिता विहरन्ती संप्राप्ता रत्नपुरे । तत्र च मगधसेनो राजा ।
 तस्य च सुमङ्गला नाम महादेवी । इतश्च सा मदनमञ्जरी
 अनिता तत्सुतात्वेन भवितव्यतया तथा । कृतं तस्याः सुखलितेति
 नाम । प्राप्ता क्रमेण यौवनं संपन्ना पुरुषदेविणी । क्वचित्तो
 भूरिकाशः । नेष्टो वरगन्धोऽप्यनया । ततः कथमिदं वरिष्यत
 इति संजाता जननीजनकयोस्त्रिन्ता । ततो महाभद्रा समागतामा-
 कर्ष्यं गृहीत्वा तां सुखलितां प्रियपुत्रिकां गतौ तदुपाश्रये
 बन्धुनार्यं देवीन्देष्टौ । वन्दिता सपरिकरा भगवती । दत्तो
 ऽनया परमपद्मकल्पपादपनिर्दपहतबीजभूतो धर्मस्त्राभः । विहि-
 तानृतप्रवाहकस्या बद्धर्मदेशना । ततः सा सुखलिता परिस्फुट-
 मबुध्यमानापि भगवतीवचनभावार्यमत्यन्तमुग्धतया पूर्वपरिस्था-
 दुत्पन्नस्त्रेहरागा भगवतीवदनकमलावलीकनाम्निजलोचने क्वचिदन्वय
 नेतुमपारयन्ती पितरं प्रत्याह । तात मया भगवत्यास्वरस्युगलं
 पर्युपाशितव्यम् । तदनुजानातु मां तातो येनाहमन्यैव शार्धं
 सर्वं विहरामीति । तदाकर्ष्यं प्रहृदिता सुमङ्गला । नृपतिराह ।
 देवि अस्मत्प्रहृदितेन । करोतु वत्सा समीहितं । अथमेवास्मा
 विनोदनोपायो भविष्यति । केवलं भगवतीपार्श्वस्थानया साम-
 यीयुक्त्या गृह्यस्वयैव सत्या पर्वटितथं न चास्मादपृच्छ्यानया

प्रमथ्याजस्योऽपि विधेयः । सुखलितयोक्तं । तात महाप्रसादः ।
ततः सा सुखलितानया महाभद्रया प्रवर्तिन्या सह तथैव नानादे-
शेषु विचरितुं प्रवृत्ता । केवलं कर्मोदयात् प्रवर्तते तस्याः पाठः न
खगति सामाचारौक्यः न बुध्यते च सा परिस्फुटमपि कथ्यमान-
मागमार्थं । अन्वदा समायाता भगवती महाभद्रा च शङ्खपुरे ।
स्थिता मन्वस्य श्रेष्ठिनो घंघग्राह्याया । इतश्चा च शङ्खपुरे मम
मातुलः श्रीगर्भो नाम राजा । तस्य च महाभद्रामादृश्या
कमलिनी नाम महादेवी । सा च निरपत्या । तदर्थं ददात्यु-
पयाधितग्रतानि पिबत्यौषधमूलजातानि । ततो भवितव्यतया
च कुलधरो भूरिषु भवेषु कृतकुग्रसाभ्यासः प्रवेगितस्तस्याः कुक्षौ ।
दृष्टोऽनया सप्तो यथा सुन्दराकारधरः पुरुषो वदनेन मे प्रविश
चदयेन निर्गत्य केनचिदरेष साधं ततो गतः । कथितोऽनया भर्त्स
स सप्तः । तेनोक्तं । भविष्यति ते पुत्रः । केवलमचिरेण कंचन गुहं
प्राप्य प्रमथिष्यति । तदाकर्णं तुष्टा कमलिनी । ततस्तृतीये मासि
संजातोऽस्याः कुग्रसकर्मकरणमनोरथः । संपादितः श्रीगर्भराजेन ।
संपूर्णकाले च जातो दारकः । परितुष्टो राजा । कारितस्तस्यव्या-
नन्दः । इतश्च समुत्पन्नविमलकेवलाश्लोकः समागतोऽसौ समन्तभ-
द्राचार्यः । स्थितोऽसौ चित्तरमे कानने । निर्गता तदन्वगार्थं
महाभद्रा । कथंचिन्न विज्ञातः सुखलितया । संजातः कथंचिद्राज-
दारकजस्यः । भगवतोक्तं । एष ब्रह्मगोऽभ्यस्तकुग्रसकर्म राजपुत्रो
न स्थास्यति भवने यद्दीयति प्रमथ्यां भविष्यति सर्वज्ञागमधारकः ।
तदाकर्णमता गिजोपाश्रये महाभद्रा । इतश्च तस्य नरेन्द्रतमस्य

पौखरीक इति प्रतिष्ठितमभिधानं । विहितो नामकरण
 प्रमोदः । इतश्च सा सुखक्षिता कुतूहलपरतया विचरन्ती प्राप्ता
 तत्र चित्तरत्ने कानने । दृष्टः सङ्गमध्यस्थोऽनया स समन्तभद्रसूरि-
 र्मृपतिसुतगुणसन्दोहं वर्णयमानः । उक्तं च भगवता । यतोऽयं
 शुभेन कर्मपरिणामेन अनुकूलीभूतया कालपरिणत्या अस्यां
 मनुजगतौ जनितास्मादेवंविधगुण एवायं भविष्यति । भव्यपुरुषो
 हि सुमतिः सन्निसिद्धैर्गुणैर्युज्यत एव । कोऽपि सन्देहः । ततस्त-
 दाकर्णं दृष्टाः सर्वे लोकाः । सुखक्षितया चिन्तितं । कथं काल-
 परिणतिकर्मपरिणामयोर्जनकत्वं कथं चैष भाविगुणजातं जानाति ।
 ततो गत्वा वसतिं पृष्ठानया महाभद्रा । तथा चिन्तितं । अत्यन्त-
 सुगन्धेयं सुखक्षिता । ततोऽयमेवास्याः प्रतिबोधनोपाय इति
 संचिन्त्य युक्तिः समर्थितं महाभद्रया कालपरिणतिकर्मपरिणा-
 मयोर्जनकत्वं । उत्पाद्यामि च सदागमगोचरामस्याः प्रीतिमिति
 चिन्तयन्त्याभिहितमनया । भद्रे स तथा लोकमध्ये व्याचक्षाणः
 सदागमस्त्वयावसोक्तिः । स हि भगवान् भूतभवद्भविष्यद्भावाभिः-
 श्रेयानाविर्भावयत्येव । नास्त्यत्र सन्देहः । तत्प्रसादादेव मयापीदं
 समस्तं विज्ञातं । चिरपरिचितः स मे भगवान्महाप्रभावस्येत्यादि
 वर्णितं सदागममाहात्म्यं । कथितं च तस्य तथा परितोषकारणं ।
 सुखक्षितयाभिहितं । भगवति ममापि विधेहि तेन भगवता सह
 परिचयं । महाभद्राह । बाढं । ततो नीतानया समन्तभद्रसूरि-
 समीपे सुखक्षिता । तद्दर्शनाज्वालः सुखक्षितायाः प्रमोदः । संपन्नः

कथितगुणेषु प्रत्ययः । अभिहितमनया । भगवति वञ्चिताहमि-
यन्तं कार्ष्णं भगवत्या यदेष न दर्शितो मे महाभागः सदागमः ।
अहो ते स्वार्यपरता । तदतः परं भगवति दर्शनीयो मे दिने
दिने मगवान् येनाहमपि भगवत्या सदृशी पण्डिता भवामि ।
महाभद्रयोक्तं । एवं करिष्ये । ततः प्रारब्धा ताभ्यां प्रतिदिनं
भगवत्पर्युपासना । सङ्घितो मासकल्पः । ततो भगवानाह ।
महाभद्रे क्षीणजङ्गवस्त्रासि त्वमधुना न शक्नोषि विहर्तुं । अतस्त्रिष्ट
त्वमत्रैव शङ्खपुरे । वयं तु विहरामस्तावत् । पुनरागमिष्यामः ।
युष्मत्प्रतिजागरणमेवेहास्माकं मासकल्पकरणे कारणं । अन्यथा हि
न कल्पते साध्वीसमध्यासिते क्षेत्रे साधूनां कर्तुं मासकल्पः ।
स्वानप्रतिजागरणं पुष्टमात्मनः । प्रतिशरणीयस्य भवत्या पौण्डरी-
कोऽयं राजदारकः । भविष्यत्येष वर्धमानो मे शिष्यः । ततस्त-
थेति प्रतिपन्नं सूत्रिवचनं महाभद्रया । विहता भगवन्तः ।

प्रातः क्रमेण पौण्डरीकः कुमारभावं । प्रादुर्भूतोऽस्य यथानिर्दिष्टो
गुणकलापः । जातोऽयं क्षेत्रप्रतिबद्धहृदयो महाभद्रायां । समा-
गता भूयो भयवन्तः समन्तभद्रसुरयः । नीतस्तदभ्यर्षे महाभद्रया
पौण्डरीकः । स च भाविभद्रतया हृष्टस्तन्मूर्तिदर्शनेन रञ्जितस्तनु-
कलापेन प्रीणितस्तद्वचनाकार्णनेन । शूद्रमुग्धबुद्धिनया च महा-
भद्रां प्रत्याह । भगवति किं नामायं महाभागः । तथा चिन्तितं ।
सरस्वहृदयोऽयं राजपुत्रो रञ्जितस्य भगवद्गुणैरिति लक्ष्यते ।
तदस्यापि जनयाम्येतद्वारेणैव सर्वज्ञागमविषयां भक्तिमिति
संचिन्त्याभिहितमनया । भद्र सदागमोऽयमभिधीयते । पौण्डरी-

केशोक्तं । भगवति वयम्यातातयोः प्रतिभाति ततोऽहमस्यैव भगवतः सकाग्रे गृह्याम्यागमार्यं । महाभद्रोक्तं । शुक्रमिदं । ततो निवेदितस्तदभिप्रायो महाभद्रया कमस्त्रिन्यै श्रीमर्भराजाय च । संजातस्तयोः प्रमोदः । ततो गत्वा महानन्देन समर्पितस्त्राभ्यां भगवतो निवतमथः । ततः कुर्वते स प्रतिदिनमागमाधिममं पौष्टरीकः ।

ततोऽप्येव चित्तरमे कान्तेऽप्येव च मनोमन्देने चैत्यभयने वृहत्सुदयमध्यस्थिते भगवति समन्तभद्रसुरौ धर्मं व्याचक्षाणे स्त्रितायां महाभद्रायां निकटवर्तिनि पौष्टरीके समावतायां सुखस्त्रितायां धर्मकथाधिपन्नदधे भयकोके समुत्पन्नितो मदीय-वसकसकसः । तच्छ्रवणादुत्कर्षिता परिषत् । ततः सुखस्त्रितायां महाभद्रां प्रत्युक्तं । भगवति किमेतत् । सा प्राह । वाहं जाने । ततो भगवता तयोः सुखस्त्रितापौष्टरीकयोः प्रतिबोधायेदमुक्तं । यथा महाभद्रे किं न जानीषे तं प्रथित्वैव तावद्विधं मनुजगतिर्नगरी प्रख्यातो ऽयं महाविदेहरूपो हृदमार्गे वषाधुना सर्वेऽपि वयमास्महे । ततो ऽहं संवारिजीवो नाम तस्मिन् गृहीतः वसोन्नको दुष्टान्नयादिभिर्देषवाग्भिकैः इर्त्रितः कर्मपरिचामनहाराजाय । ततस्तेन वृहत् कालपरिणतिं स्वभावा-दौष्ठाप्रापितोऽसौ वध्यतथा । ततः सोऽयं संवारिजीवः स्वप्नेन वेष्टितस्ते राजपुरुषैर्महाकसकलेन हृदमार्गमधेन नगर्वां निःसार्य जीत्या च पापिपञ्चरनामके वध्यस्थाने दुःखमारेण मारयिष्यते । तदेव तस्मिन्नीयमाने कोसाहसः श्रूयते । सुखस्त्रितायोक्तं । भगवति ननु ब्रह्मपुरमिदं न मनुजगतिः चित्तरमं चेदं काननं

न ह्युत्तमः श्रीगर्भंश्चाप राजा न कर्मपरिणामः । तत्किमित्थेवं
 भगवन्तो जल्पन्ति । भगवानाह । धर्मशौखेऽट्हीतसङ्केता ममधि ।
 च आशीषे परमार्थं । सुसञ्चितया चिन्तितं । ही ममाथपरं नाम
 कृतं भगवता । ततः श्रिता विधिमतवदना । महाभद्रया बुद्धो
 भगवद्गणेश्वरः । चिन्तितमगथा । कश्चिदेव कृतभूरिपापो नरक-
 गामी भगवता जीवो निर्दिष्टः । ततः संजाता महाभद्रायाः
 कदम्ब । अभिहितमगथा । भगवन् किनेष कथंचिन्मोचयितुं
 पश्यति तस्कारो च वेति । भगवानाह । आर्थं तव दर्शनेनास-
 त्ममीपावसनेन च भविष्यत्यस्य मोचः । महाभद्राशोकं । अदन्त
 गणेश्वरमन्त्राभिसुखं । समस्तोक्तं । गच्छ । ततः कदम्बापरिमत-
 चरणा गता महाभद्रा मदम्बैः । अभिहितोऽहं । यथा भद्र
 भगवन्तं सदागमं शरणं प्रतिपद्यन्तेति । ततः समानीतोऽहमेवं
 वदन्त्या भगवत्समीपं । कृष्टोऽहमेवं वध्यतस्कराकारधारकः समस्त-
 परिषदा । ममाधि भगवन्तमस्त्रोकसतोऽनाख्येयसुखरचनिर्भरतया
 समागता मूर्धा । सञ्चयेतनेन प्रतिपद्यः शरणतया भगवान् ।
 माभीर्दानेन समाशासितोऽहं भगवता । दूरीभूता भगवद्भवेच
 किञ्चित् राजपुरुषाः । ततो विभ्रवीभूतोऽहं पृथक्स्था व्यतिकरं ।
 कथितस्य मधैवमात्मकृताको विश्वरेह । अयं च भद्रे भगवतः
 समस्तभद्रसूरेर्महाभद्रायाः पौष्टरीकस्य भगवत्यास्य समन्धी
 कृत्वात्तः प्रतीतोऽपि तव स्वसंक्लिष्टं मया निवेदितः चेन ते
 बहीवकथिते सुनिर्णीतमेवायं कथयतीति सर्वं च सम्प्रदद्यो भवति ।
 संजातसोऽभ्या समस्तव्यः । वा प्राह । बाढमात्मनोचरः संजातः ।

केवलं यदि स्वमनुसुन्दरनामा चक्रवर्ती ततः किमित्येवं तस्कराकार-
धारको दृश्यसे । अयं मे ऽधुना सन्देहः । स प्राह । भद्रे युवयोः
प्रतिबोधनायं मयेदं बहिरपि तस्कररूपं विरचितं यतो ऽहमन्तरङ्गं
चौर्यमुद्दिश्य भवतां पुरतो भगवता संसारिजीवो नामाद्यं तस्करः
कलकलेनेत्यं वध्यो नीयते खग्न इत्याख्यातः । ततो गतायां मम
सम्मुखं महाभद्रायां तद्दर्शनानुभावात्संजाते प्रबोधे मया चिन्तितं ।
यद्यप्येषा प्रज्ञाविशाला महाभद्रा जानत्येवेदं भगवदादिष्टं मदी-
यमन्तरङ्गं चौर्यं ततो लक्षयति भावतो मम तस्करतां तथाप्यमृहीत-
सङ्केताद्यापि सा सुलक्षिता न जानीते गन्धमप्यस्य व्यतिकरस्य ।
ततश्चक्रवर्तिरूपधारिणं मासुपलभ्य भवेदस्याः सदागमवचने त्रिप्र-
त्ययो न जानीते किञ्चिदयं सदागमो यतश्चक्रवर्त्यप्यनेन तस्कारो-
ऽभिहित इति भावमथा । किं चासावपि पौण्डरीकोऽनेनैव द्वारेण
प्रतिबोधितो भविष्यति । भव्यपुरुषो ह्यसौ सुमतिश्च वर्तते ।
विज्ञास्यति मामकीनवृत्तान्तश्रवणोत्तरकालमस्य सर्वस्य परिस्फुटमैदं-
पर्यं । भविष्यत्यस्य प्रबोध इत्येवं विचिन्त्य विरचितमिदमन्तरङ्गात्म-
रूपसूचकं वैक्रियकरणसख्या मया बहिरपि सर्वमेवंविधं रूपमिति ।
सुलक्षितयोक्तं । कीदृशं पुनस्तदन्तरङ्गं चौर्यं यद्भवता विहितं ।
कथं वा तचेदृशी विडम्बना । कथं वात्मगतं परगतं च निःश्रेष्ठं
वृत्तान्तजातं जानाति भवान् । इत्येतत्सर्वं निवेदयितुमर्हति भद्रः ।
अनुसुन्दरेणोक्तं । अस्ति तावदागतोऽहमन्ययैवेयकात् समुत्पन्नोऽत्र
सुकच्छविजये चेमपुर्थां युगन्धरनखिनीपुत्रतया ऽनुसुन्दराभिधानः ।
अत्रान्तरे प्रोत्साहितास्ते भवितव्यतया महामोहादयः । कथं ।

सम्यग्दर्शनदूरस्थो धावदेषोऽनुसुन्दरः ।
यतध्वं तावदेवाच यूयं भोः स्वार्थसिद्धये ॥

इतरथा ।

कथंचित्तं समासाद्य परिपोष्य निजं बलम् ।
भवतां प्राम्बदेवाद्यं बाधकारी भविष्यति ॥

अन्यथा ।

अक्लेग्रेण वग्रं याति साम्प्रतं भवतामयम् ।
सद्बोधोद्यैर्हतो भूयो दुर्गहोऽयं भविष्यति ॥
ततोऽधुना यथाशक्त्वा कृत्वेमं वग्रवर्तिनम् ।
चित्तवृत्तिमहाराष्यं स्नात यूयं निराकुलाः ॥
ततस्तच्चोदितैर्भद्रे बलामानैर्निरङ्कुग्रीः ।
बालकालात्समारभ्य तैरहं परिवेष्टितः ॥
अहं तु तेषां मध्यस्थो ध्याम्यान्वीभूतचेतनः ।
विकृताशेषसद्बन्धुः पुनस्तन्मयतां गतः ॥
ततः समस्तैस्तैः पापैः संग्रथुष्य निजं निजम् ।
वीथं कृतोऽहं भूयोऽपि पापार्जनपरायणः ॥

कथं ।

कौमारे वर्तमानोऽहं प्रवृत्तो मांसभक्षणे ।
मद्यपाने रतो घूते जन्तुसङ्घातपौडके ॥
यौवने वर्तमानेन पारदार्यादयस्तथा ।
लोके प्रभवतात्यर्थं प्रसङ्गं विहिता मया ॥

तथा ।

स्थितेन चक्रवर्तिने महारक्षपरिग्रहाः ।
 पापदुर्बोऽन्वदोषाश्च विरपेक्षेण सेविताः ॥
 सर्वेषु मूर्च्छितो गृह्णो विभ्रतौ विषयेषु च ।
 एतावन्तमहं काशं क्षितोऽत्यन्तसुखी किञ्च ॥
 एवं च वर्तमानेन मया ते भावप्रभवः ।
 विस्मृत्य पूर्ववृत्तान्तं बन्धुबुद्ध्यावधारिताः ॥

ततस्तैर्बन्धुप्रसरैर्मै मञ्जिनतरौकता चित्तवृत्तिः नितरामभिभूतं
 चारिचधर्मराजवचं धारितं निदङ्गमभङ्गरे तिरोहितं तत्त्वान्वा-
 दिकं सुतरामन्तरङ्गमन्तःपुरं । बहिर्भाक्तोऽहं प्रभुभावात् ।
 प्रकाशितं कर्मपरिग्रामराज्यं । प्रवक्षीभूतः पापोदयः । वस्त्रितसु-
 हामतया महामोहबैन्धवं । संख्यापितामि मिज्जगगरादीनि । प्रवृत्ता
 वोढुं महापूरेण प्रमत्ततामदी । किञ्चीर्षीभूतं तद्विषयितं ।
 प्रत्यपीकृतचित्तविच्छेपमण्डपः । समारिता ढण्णावेदिका । संसृतं
 विपर्यासविष्टरं । परिपोषिता महामोहेन मिजाविद्यागाचबहिः ।
 सर्वथा पुनर्बवोभूता समस्ता सामग्री । ततः प्रवृत्तोऽमीषां
 पर्वाञ्जोचः । अभिहितं विषयाभिलाषेण ।

भो भोः सर्वे महीपाशाः संचिन्तयत मद्वचः ।
 दृष्टदाहाः पुरा शूयं किं वा वः परिकल्पते ॥
 मन्दादरेण निर्माणं तादृशं वीक्ष्य पूर्वकम् ।
 मन्दादरो न युक्तो वः शाश्वतं कर्तुमेष भोः ॥
 तथा चतध्वमधुना शूयं निष्कण्टकं हि वः ।
 यथा संपद्यते राज्यमाकाशं सुप्रतिष्ठितम् ॥

ततः प्रतिभातं तत्तेषां मन्त्रिवचनं । अभिहितमेतैः । किं
 पुनरथ क्रियत इति । मन्त्रिणोक्तं । इदमिदं च कुरुतेति ।
 ततस्तदुपदेशेन प्रोत्साहितोऽहं याहितस्य स्वयमेव तैः चेन्नस्थितं
 कर्मपरिष्णामसत्कं वर्णवाविरचितं प्रभृतमकुप्रक्षणात्मकं द्रव्यजातं
 याहयित्वा च तैरेव ज्ञापितस्यौरतथाहं कर्मपरिष्णामराजस्य ।
 ततस्तेनादिष्टं । यथा विडम्बनापुरःसरं पापिपञ्चरे नीलेमं दुःख-
 मारेण मारयत । तदाकर्ष्यं दृष्टासे दुरात्मानः । ततो विस्मितोऽहं
 कर्ममलमक्षणा चर्चितो राजसैर्नैरिहसक्तैः खचितसामयैस्तृणमघी-
 पुच्छ्रकैर्विनाटितः प्रवक्ष्यरागकल्लोक्षपरंपरानामिका चालमानया
 कण्वीरसुष्ठुमाक्षया विडम्बितो हृदये घूर्णमानया कुविकल्प-
 सन्ततिरूपया श्रावमाक्षया भ्रिषमाक्षेनोपरि पापातिरेकनामकेन
 अरत्पिटकखण्डेन बह्नाकुप्रक्षणात्मिका स्रोत्रस्वरूपा मलके चारोपितो
 मस्त्यबदाचाराभिधाने रासभे वेष्टितः कृतान्तसन्निभैर्दुष्टाग्रया-
 दिभिः समन्ताद्भ्राजपुरवैर्निन्द्यमानो विवेकिशोकेन समुत्सृष्टा
 कषायाभिधानडिम्बकक्षकक्षेण मूषमाक्षेण शब्दादिसंशोगवामकेन
 बिरसविवमडिष्टिमध्विना विजृम्भमाषेण बहिरङ्गसोक्तसमुदथ-
 विद्यास्वरूपेण दुर्दान्तजनाहृष्टहासेन निःसारितोऽहमेव वक्ष्यभूमेरभि-
 सुखं तैर्महामोहादिभिर्महाविदेहरूपहृष्टमार्गं निजदेशद्वर्गनशीला-
 व्याजेनेति । ततस्यैरानीतोऽहमसुं प्रदेशं । सुतो युष्माभिर्मदीयवक्ष-
 कक्षकक्षः । गता मम समुखं तथा महाभद्रा । इतस्याहं तदा ।

निःशेषं दृष्टतस्त्वह्ना स्वसैन्यं राजसीक्षया ।

संप्राप्तयेदमुद्यानं राजवक्षभवेष्टितः ॥

रक्षाशोकतले यावदुत्तीर्थं वरवारणात् ।
 आसोक्य काननं दिव्यं संस्थितस्तद्द्विदृचया ॥
 राजपुत्राश्च मे यावदिनीताश्चाटुकारिणः ।
 वदन्तो देव देवेति दर्शयन्ति वनश्रियम् ॥
 तावदेषा महाभागा सुसाध्वीपरिवारिता ।
 आगच्छन्ती महाभद्रे महाभद्रा विद्योकिता ॥
 अथ निःशेषरूपेभ्यो व्यावृत्ता कौशितेव मे ।
 अस्मां निपतिता दृष्टिः संजातात्यन्तनिश्चला ॥
 हृषापि मां प्रपश्यन्ती संपन्ना स्नेहबन्धुरा ।
 निःस्पृहापि महाभागा पूर्वाभ्यासेन सुन्दरि ॥
 अथ प्राप्ता ममाभ्यर्षे चिन्तयन्ती गुरोर्वचः ।
 अयं नरकगामीति कश्चागतचेतना ॥

ततः कन्दमुनिकाले गुणधारणेन सता मया नितरामेतद्गोचर-
 स्थाभ्यस्तथा बद्धमानस्थानुश्रीक्षिततया विनयस्य प्रतिपन्नतया
 हृदयस्य भाविततया गौरवस्थानुष्ठिततया वत्सलभावस्य प्रादुर्भूत-
 स्नेतसि मे विमर्शः । अदुत कैषा पुनर्भगवती या दृष्टमात्रापि मे
 हृदयमेवमाह्लादयति नयने श्रौतस्यति शरीरं निर्वापयति
 अमृतकुण्ड इव मां क्षिपतीति । ततः कृतो मया भगवत्याः शिरः-
 प्रणामः । दत्तोऽनया धर्मलाभाश्रीर्वादः अभिहितं च । भो भो
 महाराज ।

मोक्षसम्प्रापके प्राप्ते मानुष्ये ते नरोत्तम ।
 उन्मार्गगमनास्रैवं गन्तुमन्यत्र युज्यते ॥

निजकर्मापराधेन तस्कराकारधारिणः ।

वध्यस्य नीचमानस्य कृत्वा भावविषम्बनाम् ॥

किं राष्यं स्युर्विलासाः के के भोगाः का विभूतयः ।

किं वा स्वास्थ्यं महाराज चिन्तयेदं स्ततेजसा ॥

किं च । महर्षिनात्तदा समुत्पन्नविमर्शायाः संजातमस्या भगवत्या
महाभद्राया जातिस्मरणं । स्वतस्तेन कन्दमुनिकाशादारभ्य समस्तो
वृत्तान्तः । प्रादुर्भूतं तदनुसारेण शुभाश्वसायादवधिज्ञानं । दृष्टं
तेन मदीयमपि विचरणं । ततोऽभिहितमनया ।

किं न स्मरसि राजेन्द्र यत्तदा गुणधारणः ।

भवञ्जुहामस्त्रीणाभिर्लक्षितस्वं ममागतः ॥

चान्थाद्यन्तःपुरं प्राप्य सुखसम्भारपूरितः ।

स्थितो यद्भावराम्ये त्वं तत्किं ते विस्मृतं किञ्च ॥

किं न निर्मलसूरीणां वचनानि स्मरन्ति ते ।

भवप्रपञ्चो घैस्तुभ्यमनन्तोऽपि निवेदितः ॥

यत्प्रसादाद्वाप्तानि तथा घैवेयकादिषु ।

सुखानि शरणं तेऽसौ केवलं हि सदागमः ॥

तद्बुध्यस्व महाराज त्वर्षिं मा मुञ्च साम्प्रतम् ।

अहं हि ते समायाता बोधार्थं करुणापरा ॥

अत्रान्तरे च विज्ञाय प्रस्तावं मम सम्मुखम् ।

पुनः प्रवृत्तः सद्बोधः सम्यग्दर्शनसंयुतः ॥

स चान्तरारिवर्गेण बद्धस्तेन दुरात्मना ।

न शक्नोति ममाभ्यर्षणमागन्तुं तमसा पथि ॥

ततो भगवतीवाक्यं सूर्यांशुनिकरेरितम् ।
 सूर्यकान्तसमं दीप्तं जीववीर्यं वरासगम् ॥
 ततस्तस्य प्रकाशेन तत्तमः प्रसन्नं गतम् ।
 सद्यमाषोधनं रम्यं चित्तवृत्तौ च सैन्ययोः ॥
 ततो बलेन निर्भिद्य रिपुवर्गं विबन्धकम् ।
 समागतौ च मे पार्श्वं तौ सद्बोधमहत्तमौ ॥

ततः प्रवृत्तो मे विमर्शः । यदुत किमेषा भगवती जल्पतीति ।
 ततस्त्रोहापोहमार्गणं गवेषणं कुर्वतो मे समुत्पन्नं जातिस्मरणं ।
 स्मृता गुणधारणावस्था । ततस्तदनुसारेण वर्धमानशुभाध्यवसायस्य
 मे समागतः सद्बोधवचसो विनिर्जित्यात्मप्रतिपक्षमवधिः । तद्वलेन
 दृष्टा मयासंख्येया दीपसमुद्राः । विलोकितोऽसंख्येषु एव भवप्रपञ्चः
 प्रादुर्भूतं सिंहाचार्यकालाभ्यस्तं पूर्वपर्यन्तं सहातिग्रथैः समस्तश्रुतं
 आकक्षितः परिष्कृत इव निर्मलसूरिनिवेदितः समस्तोऽप्यात्म-
 संसारविदारः । तदारात् पुनरसंख्येयतया दृष्टः साक्षादेव निजः
 परिभ्रमणवृत्तान्तः । ततः पूर्वोक्तेन कारणेन विरचय्येत्यं तस्कर-
 रूपतया बहिरपि विडम्ब्यमानमात्मानं समागतो ऽहमिह समं
 महाभद्रया । तदारान्प्रतीत एव ते मदीयव्यतिकरः । ततो भद्रे
 सुसंज्ञिते मदनमञ्जरीचमिति प्रसर्पितस्योदतन्तुना अत्यन्तमुग्धेष-
 मदृष्टपरमार्था वराकौति संजातकल्पतिरेकेषु सर्वज्ञानमगोचर-
 ब्रह्मज्ञानेन क्लिष्टकर्मविषयतो भवत्वस्यास्तपस्त्रिन्याः प्रतिबोध इति
 भगवतोऽस्य सदागमस्य पादप्रसादादखिलं मयेदमवधारितमिति

सदागमे बहुमानमुत्पादयता संक्षेपेणाप्यनन्ततया वृत्तासकथनीयो
 भगवन्माहात्म्यादेव प्रहरचयेष्वैव निवेदितोऽथममृहीतसङ्घेते इत्युल्ल-
 पता मया कुतूहलपराधै भवत्यै स्वयमपि संवेगोपात्तेन समस्तो-
 ऽप्यात्मभवभ्रमणप्रपञ्चः । तदीदृशं भद्रे तदन्तरङ्गं शीथं वन्याधुना
 विहितं इदृशी च तत्र विडम्बना । एवं चाहं स्वगतं परगतं च
 वृत्तान्तजातं जानामीति ।

एतच्चाकर्ष्यं विस्मिता सुलक्षिता भाविता इदये । पौण्डरी-
 कोणापि मृहीतो मनाग्मावार्थः । ततोऽभिहितमनेन । आर्थं किं
 पुनरधुना ते चित्तवृत्तौ वर्तते । अनुसुन्दरेणोक्तं । आकर्ष्यथ ।

यावत्संवेगमापन्नः प्रारब्धो निजचेष्टितम् ।
 निवेदयितुमित्यं भोः पुरतो भवतामहम् ॥
 तावच्चारिचधर्मोऽसौ स्वसैन्यपरिवारितः ।
 प्रस्ताव इति विज्ञाय चलितो मम सक्तुस्वम् ॥

तेन चागच्छता

आनन्दितं स्ववीर्येण पुरं सात्त्विकमानसम् ।
 अत्यन्तशुभ्रतां नीतो विवेकवरपर्वतः ॥
 शिखरं चाप्रमत्तत्वं कृतसुचैस्तरां वरम् ।
 उदासितं च भूयोऽपि पुरं जैनं प्रतिष्ठितम् ॥
 स च चित्तसमाधानो मण्डपोऽपि समाहितः ।
 सा च निःस्पृहतावेदिः पुनः सञ्जा विनिर्मिता ॥
 तद्धोससप्रभाजाहं जीववीर्यं वरासनम् ।
 कृतं तेन स्वसैन्यं च सर्वथा परितोषितम् ॥

ततस्यागच्छतस्तस्य परिपूर्णतयाध्वनि ।
 सर्वप्राणेन तल्लयं महामोहमहाबलम् ॥
 दृष्टं प्रत्यक्षतः सर्वं तच्च युद्धं मयातुलम् ।
 ततः परिसरे रम्ये चित्तवृत्तेरनीकयोः ॥
 ततः सद्बोधयुक्तेन सम्यग्दर्शनसंयुता ।
 मयावष्टम्भितो जातः स राजा जयभाजनम् ॥
 ततो विघटिताशेषपरपक्षः खलीलया ।
 अवाप्तजयलक्ष्मीकः शत्रुराज्यं निपीय च ॥
 गृहीत्वान्तःपुरं सर्वं मामकीनं चिरन्तनम् ।
 राजा चारिचधर्मोऽसौ मत्समीपमुपागतः ॥
 ते च निर्मष्टसर्वस्त्राः किञ्चिच्छेषस्त्रजीविताः ।
 दौनाः क्षीणा दृढं क्षीणा महामोहादयः स्थिताः ॥
 चित्तवृत्ताविदं भद्रं वर्तते मम साम्प्रतम् ।
 यच्छत्रवः प्रक्षीणास्ते प्रहृष्टा वरवान्भवाः ॥

अन्यथा ।

प्रपद्य चिजगदन्धं लिङ्गं सर्वज्ञभाषितम् ।
 अधुना पोषणीयोऽसौ बन्धुवर्गे मयान्तरः ॥

एवं च वदता तेनानुसुन्दरेणोपसंहृतं तद्विकृततस्कररूपं
 आविर्भावितं स्त्राभाविकं चक्रवर्तिस्वरूपं कृतसङ्केततया निवृत्ता
 तस्करविडम्बनासामयी । समाधाता मन्त्रिमहत्तमसामन्ताः । निवे-
 दितस्त्रेभ्यो निजोऽभिप्रायः । प्राप्तकालतया प्रतिभातोऽमीषां ।
 ततः पुरन्दराय निजसुताय समर्पितान्यनुसुन्दरेण राज्यचिह्नानि

अथं भवतां राजेति ज्ञापिता राजसमूहाः । सविगधं प्रतिपन्नमेतैः ।
निर्वर्तितं भगवदभिषेकपूजादिकं निःशेषकरणीयं । निर्गतः
सपौराणःपुरः श्रीगर्भराजः । कृतानेन सर्वेषामुचिता प्रतिपत्तिः ।
पुनर्नीक्षिता परिषत् । प्रवृत्तो महानन्दः ।

ततः क्षणेन तादृचं दृष्ट्वात्यहुतमुत्तमम् ।

सुगधा सुलक्षितात्यक्तं जाता चित्ते चमत्कृता ॥

संजातः पौण्डरीकोऽपि सतोषो विस्मितेक्षणः ।

दृष्ट्वा तत्तादृशं साक्षादनुसुन्दरचेष्टितम् ॥

अथ विज्ञापनापूर्वमनुसुन्दरभ्रभुजा ।

उत्साहिते तदा सूरौ प्रमथ्यां दातुमुद्यते ॥

सोऽनुसुन्दरराजेन्द्रः कक्षणागतचेतनः ।

तां राजपुत्रीं भूयोऽपि प्रत्युवाच ससंभ्रमम् ॥

भद्रे सुलक्षिते बोधस्तवाद्यापि न मानसे ।

संजातो वर्तसे सुगधे तेनैवं चकितेक्षणा ॥

दोषायमानचित्ता त्वमीषङ्गावार्थकोविदा ।

संजाता साम्प्रतं किं तु वेत्सि नो तत्त्वनिर्णयम् ॥

त्वद्बोधार्थं मया ह्येवं गाढनिर्वेदकारकः ।

भवप्रपञ्चो निःशेषः स्वकीयः परिकीर्तितः ॥

तदनेन श्रुतेनेत्यं किं ते नाद्यापि जायते ।

अनन्तदुःखविस्तारे निर्वेदो भवचारके ॥

किं च ।

यत्ते पुरोपमानेन स्वजीवस्य विडम्बनम् ।

मयासंख्यवहारेषु जीवेषु प्रतिपादितम् ॥
 तत्किं नो क्वचित्तं सुगधे किं वा नो भावितं हृदि ।
 भवत्या येन निर्व्यथा संसारे कुरुषे रतिम् ॥
 एकेन्द्रियादिभेदेषु यच्च तिर्यक्षु तिष्ठता ।
 अनुभूतं मया दुःखं स्फुटं च तव कीर्तितम् ॥
 न बुद्धस्तस्य भावार्थः किं त्वयाद्यापि मानसे ।
 एवं निराकुला सुगधे येनाद्यापि विश्वम्बसे ॥
 मोक्षसाधनयोग्येऽपि लब्धे मातुष्यके ऽवले ।
 हिंसाक्रोधातुरो यां च प्राप्तोऽहं दुःखमाश्रिकाम् ॥
 सा किं विभाविता बाले सभावार्थां हृदि त्वया ।
 किं वा कथानिकामात्रं भवत्या परिचिन्तितम् ॥
 तथा मानमृषावादस्तेयमायापरायणः ।
 लोभमैयुनदोषान्धो यदहं प्रविडम्बितः ॥
 तदप्याकर्ष्य ते सुगधे यदि नो द्रावितं मनः ।
 कासददृष्टं ततो मन्ये हन्त तदस्मिनिर्मितम् ॥

तथा ।

अगर्थसार्धहेतू तौ महामोहपरिग्रहौ ।
 मया निवेदितौ श्रुत्वा सर्वदोषसमाश्रयौ ॥
 यत्तदैव न बुद्धासि स्थिता त्वं विस्मितेक्षणा ।
 तेनागृहीतसङ्केता मया प्रोक्ता पुनः पुनः ॥

किं च ।

बाले जडे तथा मन्ये अधमे बालिशेऽपि च ।

यः प्रोक्तः स्पर्शनादीनामिन्द्रियाणां सुदारुणः ॥
 विपाकः सोऽपि चेदत्र भवत्या नावधारितः ।
 अवैशिका ततो मन्ये काष्ठभृतासि सुन्दरि ॥

तथा ।

यत्तन्मनीषिणो वृत्तं यच्च वैचक्षणं वचः ।
 या देशना बुधस्रोत्रैर्यज्ञोत्तमविषेष्टितम् ॥
 यच्च कोविद्विज्ञानमिन्द्रियाणां निबर्हणे ।
 तदाकलय्य को नाम संसारात्त विरम्यते ॥

अन्यच्च ।

अरिबन्धूपमं यत्ते मया सुग्धे निवेदितम् ।
 चित्तवृत्तिस्थितं साक्षादन्तरङ्गबलदयम् ॥
 तस्याप्याकर्ष्य वृत्तान्तं यदि न प्रतिबुध्यसे ।
 तव बीधे विधातव्ये नास्त्युपायस्ततो ऽपरः ॥

तथा ।

तदाकलय्य तादृशं वृत्तं कानकशेखरम् ।
 तच्च तादृशमालोच्य सौजन्यं नारवाहनम् ॥
 विमलं मलहीनस्य विमलस्य च चेष्टितम् ।
 त्यागं हरिमरेन्द्रस्य संचिन्त्य कृतविष्णयम् ॥
 विवेकमकण्डूस्य समाकर्ष्य च तादृशम् ।
 मुनीनां भृतरूपं च श्रुत्वा वैराग्यकारणम् ॥
 तथापि यदि ते चित्तं बालिके न विरञ्चितम् ।
 इत्त कांकडुकप्राया ततस्त्वं नात्र संग्रहः ॥

ततो ऽगृहीतसङ्केतेत्युच्यमाना मुञ्जमुञ्जः ।
मादृशान्येन वा मुग्धे न रोषं गन्तुमर्हसि ॥

तथा ।

किं न स्मरसि तद्वाले यत्त्वं मदनमञ्जरी ।
सती सती ममानीता तथा पुण्डोदयादिभिः ॥
तत्सुखं तादृशः स्नेहस्ते विलासा मनोहराः ।
तद्राज्यं ते च वृत्तान्ता सर्वं किं विस्मृतं तव ॥
कन्दसाधुं समासाद्य प्रबुद्धा जिनशासने ।
समं कुलधरेणोच्चैर्यत्तदा तन्न बुध्यसे ॥
यमाख्यस्त्रिर्मलाचार्यः केवलासोकभास्करः ।
भवप्रपञ्चं मेऽनन्तं समञ्चं ते स्फुटाक्षरैः ॥
किं न बुद्धस्त्वया सोऽयं किं वा नैवावधारितः ।
येनैवं कीर्त्यमानेऽपि तत्र शून्येव तिष्ठसि ॥
विन्यासेनामुना बाले तव बोधविधित्त्वया ।
मया संसारविस्तारः स एव प्रतिपादितः ॥
यथा मे पथिकस्येव सर्वेऽमी वासकोपमाः ।
एकरूपस्य भ्रूयांसः संपन्ना विविधा भवाः ॥
ततः संसारिजीवोऽहमेकरूपोऽपि भावतः ।
संसारे नाटकाकारे नानाकारैर्विनाटितः ॥
तदेनमपि चेच्छ्रुत्वा निर्वेदस्ते न जायते ।
संसारचारकान्तस्मान्ततः किं करवामहै ॥

किं च ।

नगराख्यन्तरङ्गाणि यानि ये तेषु सूचिताः ।
 राजानस्तम्भहादेव्यस्तासां या द्य कन्यकाः ॥
 प्रत्येकं तद्गुणा दिव्या विवाहः स च तादृशः ।
 तच्चाष्टौ मातरो याश्च व्युत्पत्त्यर्थं निवेदिताः ॥
 तदिदं सर्वमाकर्ष्य न बुद्ध्वा यदि बालिके ।
 हन्त पाषाणभृतायास्ततस्ते किं निवेद्यताम् ॥

तथा ।

किं न स्मरसि तन्मृग्ये यन्मयि स्नेहतत्परा ।
 प्रब्रूयां प्रतिपन्नासि निर्मलाचार्यसन्निधौ ॥
 कृत्वा तपस्ततः स्वर्गं प्राप्तासि सुखमाप्तिकाम् ।
 भवचक्रे पुनर्भूत्वा पुनरप्य समागता ॥

किं च ।

संवेगार्थं यदाख्यातं सम्यग्दर्शनदूषणीम् ।
 आघातनां तथा कृत्वा जिनादीनां सुदुःखितः ॥
 उपार्धपुङ्गवावर्तं यथाहमटितो भवे ।
 एतावन्तं पुनः काशं किं त्वया तन्न वीक्षितम् ॥

तथा ।

चतुर्दशापि विज्ञाय पूर्वाणि यदहं गतः ।
 भूयोऽप्यनन्तकायादौ मदगोचरदोषतः ॥
 तदप्याकर्ष्य संजाता किं न चित्ते चमत्कृतिः ।
 तावकेऽद्यापि येनेत्यं निःसंवेगेव लक्ष्यसे ॥
 अवेहि सूक्ष्मबोधेन पूर्वं तन्नामकं वचः ।

विष्णुरथ निचे चित्ते सभावार्यं पुनः पुनः ॥

मा सुख्यं सारं बुध्यस्व मा विस्मयस्व वाचिके ।

येन संपद्यते सर्वः सफलो मे परिश्रमः ॥

एवं च वदति तत्रानुसुन्दरराजे समागतसूक्ष्मोऽसौ निपतितः
पौष्परीकः । किमेतदिति संजाता ससंधमा परिषत् । समाकुली-
भूतः श्रीगर्भराजः । हा पुत्र किमिदं किमिदमिति वदन्ती
तरङ्गिता कमलिनी । समाश्रायितोऽसौ वायुदानेन । ततः
प्रोत्फुल्ललोचनः स पितरं प्रत्याह । तातानेनानुसुन्दरराजेन वैक्रियं
तस्कररूपं धारयतात्यक्तविद्वद्भूमिवात्मभ्रमणमाख्यातं तदागम-
नात्पूर्वमासीत् । ततो ममाबुध्यमानस्य संजातस्तदा विकल्पः
यथानया प्रज्ञाविज्ञानया महाभद्रया भगवत्या सार्धं विचार्येदं
सभावार्यं भोक्त्ये । यावताधुनेमां सुखक्षितामनुश्लिष्यमाणामाकर्ण-
यतो मे संजातः कश्चिदनाख्येयः प्रमोदः । तदग्रेण संपन्नेषु
चैतन्यनिःसहता । ततः प्रादुर्भूतं मे जातिस्मरणं । भूतपूर्वोऽह-
मस्य कुसंधरो नाम वयस्यकः । श्रुतो मया तदा निर्मलसूरिणा
निवेद्यमानोऽस्य भवप्रपञ्चः । ततः स एवायमनेनेत्यमाख्यात इति
चुटितो मेऽधुना सन्देह इति । विरक्तं च मे भवचारकाश्रित्तं ।
ततोऽनुजानीत ध्रुवं येनाहमनेनैव सह दीर्घां गृह्णामीति ।
तदाकर्ष्यं प्रवदिता कमलिनी । श्रीगर्भराजेनोक्तं । देवि मा
रोदीः । हतः ।

स्वप्नसूचित एवायं पौष्परीको नरोत्तमः ।

जातस्ते भावुकोऽवच्छं शुद्धधर्मप्रसाधकः ॥

तस्मात्प्र धारणं युक्तमावयोः किं तु युज्यते ।

अनुमज्जनमेवास्व निर्भिद्यस्त्रेहसूचकम् ॥

तथाहि ।

वास्तुत्कुरुते धर्ममेष भोगसुखोचितः ।

ततः किं युज्यते स्थातुमावयोर्भवचारके ॥

ततः कमस्त्रिणी प्राह हर्षगद्गदया गिरा ।

चारु चारु महाराज प्रतिभातमिदं मम ॥

ततोऽनुज्ञाय तं पुत्रं यावन्तौ कृतनिश्चयौ ।

प्रप्रव्यायहणे जातौ स्त्र्यं देवीनरेश्वरौ ॥

तावन्तैर्द्रावितात्यर्थमनुसुन्दरभाषितैः ।

ससंभ्रमा च तद्वीक्ष्य पौण्डरीकादिषेष्टितम् ॥

तासुहिम्न महाभद्रा प्रबद्धाञ्जलिवन्धुरा ।

सा राजपुत्री संवेगात्सानुक्रोशमवोषत ॥

निवेदय महाभागे किं मया पापया कृतम् ।

पुरा दुस्करितं येन जाताहसिबमीदृशी ॥

विज्ञातसर्वभावार्थो धन्योऽयं राजदारकः ।

संजातः क्षणमात्रेण प्रसङ्गश्रवणादपि ॥

मम पुनरयं साक्षान्मामेवोद्दिश्य सादरम् ।

एवं निवेदयत्युत्तममहाभागः सविस्तरम् ॥

तथापि मन्दभाग्याहं बोद्धुकामापि चेतसा ।

स्फुटं वक्ष्येनभावार्थं न बुध्ये पश्यसञ्जिभा ॥

अन्यच्च ।

एवामेष परिच्छेदः संजातो ज्ञानपूर्वकः ।
 चयाणामपि धन्यानामनुसुन्दरवाक्यतः ॥
 अहं पुनर्न जानेऽपि किं करोम्यन्धकल्पिका ।
 शून्या ग्रामेयकाकारा स्पष्टसद्बोधवर्जिता ॥
 तदिदं मे महाभागे स्वयं बुद्ध्वा सदागमम् ।
 वृद्धा कथय निःशेषं कस्य पापस्य जृम्भितम् ॥
 ततस्तां तादृशीं वीक्ष्य बाष्पस्रुतविशोचनाम् ।
 राजपुत्रीं कृपावेशाद्ब्रवीदनुसुन्दरः ॥

उक्तं च तेन । यथा सुग्धे सुसंज्ञिते यदि तवास्ति स्वदुस्वरि-
 तजिज्ञासा ततोऽहमेव तप्ते निवेदयामि अस्मिं भगवत्याच प्रयोजने
 प्रयासितया । सुसंज्ञितयोक्तं । अनुग्रहो मे । निवेदयन्तार्थः ।
 अनुसुन्दरेणोक्तं । अस्ति तावद्गुणधारणेन यता मया सार्धं मदन-
 मञ्जरौ संजातवैराग्या प्रव्रजितासि त्वं । अभ्यस्तः क्रिषाकलापः ।
 कृतानि भूरितपस्वरणानि । केवलं प्रवृत्ता तदा ते दुर्बुद्धिः ।
 यदुत यदपि कर्तव्यं तदेव क्रियतां किमनेन बद्धना रोलेन ।
 ततो न सुखायितस्ते स्नाध्यायकोलाहलः न ह्यपि वाचना न
 प्रतिभाता प्रच्छन्ना नाभिमता परावर्तना नानुष्ठिता स्वयानुप्रेक्षा
 नानुशौचिता धर्मदेशना । किं तर्हि प्रतिभासिता ते प्रपञ्चा
 अभीष्टा स्नाध्यायोद्देशेन मौनव्रतचारिता न च संजातस्तप
 तीमोऽभिनिवेशः यतो न विहिता ज्ञानवतां प्रत्यनीकता न
 कृतमान्तराधिकं न जनितस्तदुपघातः नाप्ररितस्तद्वेषः नाशे-

वितस्तुभिः न संपादिता महाश्रान्तना किं तु तथा सुबुद्ध्या
 तेन ज्ञानश्रेयिष्ठेन तथा च प्रमादपरतया कृता भवत्या लघु-
 यधी श्रुताश्रान्तना । ततः समुपार्जितमिदमोद्भूतं कर्म यत्प्रभा-
 वादसंख्येयकालं भ्रान्तासि भवचक्रके जातासि चैवंविधा त्वं
 जडबुद्धिरिति । किं च सुसंज्ञिते पूर्वभवाभ्यासादेव प्रायशः
 प्राणिनां भ्रूयांसोऽनुवर्तन्ते भावाः । तथाहि । यथा तदा त्वं
 मदनमञ्जरी सती पुरुषदेविणी संजाता तथेहापि । अत एव
 सखीभिर्ब्रह्मचर्यनिरततथा ब्राह्मणी त्वमाकारिता । तत्किं मिस्रात्येष
 ते प्रत्ययः । सुसंज्ञितयोक्तं । आर्यं किं चात्र भवदक्षणे न मिस्रति ।
 केवलमहमच मन्दभाग्या यैवमपि कथ्यमाने भास्करोदये कौश्लि-
 कवत्तमः पूरितैव तिष्ठामीति । वदन्ती स्तूयमुक्ताफलनिकरमिव
 नयनसखिलबिन्दुवर्षं मोक्तुं प्रवृत्ता । ततोऽभिहिता सानुसुन्दर-
 राजेन । राजपुत्रि सुष्ठु विषादं । लीणप्रायं तेऽधुना तत्कर्म ।
 कुहस्य सदागमे भगवति भक्तिं । गच्छेमं शरणं । एतदारोधनमूखं
 हि देहिनां तत्त्वज्ञानं । अज्ञानतमोदक्षणे भास्करभूतो भगवान् ।
 धन्यासि त्वं यास्य पादमूखं प्राप्ता । ततोऽमीभिर्वचनैः पवनैरिव
 संधुञ्चिततीव्रसंवेगानसा सा सुसंज्ञिता सदागमोऽयमिति बुद्ध्या
 पतिता भगवत्समन्तभद्रसूरिचरणयोः । अभिहितं च ।

अज्ञानपङ्कमग्राया जगन्नाथ सदागम ।

त्वमेव मन्दभाग्याया ममोत्तारणवत्सलः ॥

शरणं त्वं महाभाग त्वं स्वामी त्वं च मे पिता ।

तदेष विमल्लो नाथ क्रियतां किङ्करो जनः ॥

ततो महाप्रभावतया सदागमवज्रमाणस्य गुह्यतया संवेगस्य
 सरसतया हृदयस्य कल्याणहेतुतया भगवत्सन्निधानस्य प्रत्यासन्नतया
 मोक्षस्य विघटितं भूरिकर्मजालं । पादपतिताया एव संजातं
 जातिस्मरणं । दृष्टः साक्षादिव मदनमञ्जुर्षादिको वृत्तान्तः । ततः
 समुत्पन्नः प्रमोदः । समुत्थाय च निपतितानुसुन्दरचरणयोः ।
 तेनोक्तं । सुखलिते किमेतत् । सा प्राह । यद्भगवतः प्रसादाद्भग-
 वति तत्संपन्नमधुना मे । यतः संजातं जातिस्मरणं संपन्नस्वावक-
 वचननिर्णयः विरतं संसारचारकाचित्तं । तदनुसृष्टीताहं मन्द्-
 भाग्ना भगवता भवता च । अनुसुन्दरेणोक्तं । आर्षे स्वभक्तमनु-
 सृष्ट्यात्वेवायं भगवान् । नास्त्वय सन्देहः । तथाहि ।

अहं भगवतानेन गरकं प्रति मासुकः ।

भावसौर्षेण बद्धोऽपि साक्षाद्देवं विमोक्षितः ॥

पापिष्ठा अपि ये सत्त्वाः समासाद्य सदागमम् ।

एवं भक्तिं प्रकुर्वन्ति मुच्यन्ते ते न संशयः ॥

अन्यच्च ।

कच्छ्रेण किल बुद्धाहं मन्द्भाग्येति चिन्तया ।

न चावभावना कार्या त्वया भद्रे स्वगोचरे ॥

यतोऽहमपि तैः पूर्वमकलङ्कादिभिस्तथा ।

न बोधितो यदासीन्मे प्रबलं भूरिपातकम् ॥

स्वयोग्यतां पुनः प्राप्य विलीने पापकर्मणि ।

त्वत्तः कच्छ्रतरेणाहं प्रबुद्धो जैनशासने ॥

यदा ह्यस्य विलीयेत पापं काक्षादिहेतुभिः ।

जीवसदा प्रकुप्येत गुरवः बहकारिणः ॥

सुखसितयोक्तं । आर्षं सत्यमेवमिदं । विनष्टा मेऽधुना मनस्यव-
भावना । केवलं प्रतिपन्नं मया निजजननीजनकयोर्ध्याननुज्ञातया
प्रप्रव्यानामापि न याञ्चं । तत्कथं भविष्यति । असुसुन्दरेणोक्तं ।
आर्षं मा भेषीः । समागतावेव ते जननीजनकौ । अचान्तरे
समुत्पद्यितो बहसो बलकलकलः । शोकवेखायां च प्रविष्टस्तत्रैव
मनोमन्दने जिगभवने सपरिकरो मगधसेनराजः सह सुमङ्गलया ।
ततः प्रणिपत्य जिनेश्वरमभिवन्द्य सूरिसाधुवर्गं च कृताभुत्वान-
प्रणामः सुखसितया प्रणम्य चानुसुन्दरराजमुपविष्टस्तत्समीपे ।
सुमङ्गलापि विहितनिःशेषप्रतिपत्तिर्विधाय सुखसितास्त्रिज्जन-
मात्राय मूर्धदेशे उपविष्टा तदन्तिके । आनन्दभराद् गद्गद्वागाह ।

वत्से समुत्सुकत्वेन तव दग्गंखासखौ ।

आवां राख्यं परित्यज्य तत्समीपसुपागतौ ॥

जनकस्ये रतिं वत्से न प्राप्नोति त्वया विना ।

मन्दभाग्यस्तथा स्नेहादेष दन्दस्यते जनः ॥

कठोरहृदयत्वेन निर्दयत्वेन वा पुनः ।

त्वया निरन्तरं वत्से दत्ता वार्तापि नावधौः ॥

सुखसितयोक्तं ।

अन्व किं बड्ढगोक्तेन मां प्रव्यथ यथास्त्रितः ।

युवयोः स्नेहसङ्गाधो नूनं खल्वीभविष्यति ॥

अतः ।

अहं बुधदनुज्ञाता प्रप्रव्यां पारमेश्वरीम् ।

अधुनैव गृहीष्यामि संसारोत्तारकारिणीम् ॥
 ततो यदि युवां मेऽद्य वारणं न करिष्यथः ।
 प्रब्रज्यां च मया सार्धं निर्विकल्पं गृहीष्यथः ॥
 ततो मम तथामीषां जनानामुपरि स्फुटम् ।
 प्रतीतः स्नेहसद्भावो यौष्माकीणो भविष्यति ॥

एतन्नाकर्ष्य मगधसेनरेन्द्रः सुमङ्गलां प्रत्याह । देवि दत्तो
 वत्सयावयोर्मुखबन्धः विद्धितादित एव निदत्तरता । सुदृष्टपर-
 मार्येयमधुना वर्तते । कथमन्यथेद्दृशो वचनविन्यासः । ततो न
 भवत्येवेयमयुक्तकारिणी । साधु चोक्तमनया । युक्तमेवावयोरनया
 सह प्रब्रजर्न । निर्भिष्यस्नेहसारसूचकमिदं विशेषतः प्राप्तकालमा-
 वयोः । सुमङ्गलचोक्तं । यदाज्ञापयति देवः । ततो दृष्ट सुसंलिता
 पतिता महाप्रसाद इति वदन्ती । दयोरपि चरणयोः । कथितस्ना-
 नया संक्षेपतस्तयोरनुसुन्दरादिवृत्तान्तः । संजातः सुमङ्गलामगध-
 सेनयोस्तं श्रुत्वा तोषातिरेकः । प्रादुर्भूतो भावतोऽपि चरणपरिणामः ।
 याचितः सूरिः प्रब्रज्यां । उपट्टंशितौ गृहणा ।

ततः समुल्लसन्तोषदृष्टदुःखसुन्दरम् ।

निपतद्देवसङ्घातसुह्योतितदिगन्तरम् ॥

विश्वसन्मूर्धनिर्घोषसंजुम्भुवगोदरम् ।

अनन्तभूरिविस्तारपूजासत्कारबन्धुरम् ॥

दानसम्मानसद्गानविधानकरणोद्यतैः ।

भूरिभ्यैः समापूर्णं मुनिदृन्दैश्च चारुभिः ॥

तदानुसन्दरादीनां सद्दीक्षापहषण्णेषु ।
 षण्णमाषेण संजातं मगोनन्दनकाननम् ॥
 ततो मगधसेनेन श्रीगर्भेण च भृशुजा ।
 स्त्रीयं पुरंदराथैव राज्यं पाञ्चतयार्पितम् ॥
 ततो निर्वर्त्य निःशेषकर्तव्यं सूरिभिस्तादा ।
 दीक्षितानि चक्षेणैव सर्वाणि विधिपूर्वकम् ॥
 अथ संवेगवृक्ष्यममृतास्नादसन्निभा ।
 सङ्घर्षदेघनाकारि गुह्यभिः कलभापया ॥
 तदन्ते ते कसप्तोषाः शेषलोकाः कथंचन ।
 यथायथं गताः स्वानं देवाश्च इदि भाविताः ॥
 प्रक्षिताश्च महाभद्राश्चिताः गुह्यभिस्तादा ।
 साध्यः सर्वा निजस्नानमुपदिश्या यथोचितम् ॥
 अथादित्योऽपि तद्गृह्णा गुरोः श्रुत्वा च देशनाम् ।
 शक्तोऽहं नेति मत्वेव गतो द्वीपान्तरे तदा ॥
 कृतावशककर्तव्ये स्नाध्यायध्यानतत्परे ।
 ततः साधुगणे जाते प्रदोषे चातिशङ्किते ॥
 अत्यन्तपरितुष्टात्मा कृतकृत्यतयात्मनः ।
 विविक्ते ध्यानमापन्नो राजर्षिरनुसुन्दरः ॥

ततो विशुध्यमानाभिर्ब्रह्माभिः संप्राप्तोपश्रमश्रेणी संपन्नः
 क्रमेणानुपश्रान्तमोहः । भगवदुपदेशाच्च विज्ञाय तस्मिन्नेव क्षणे
 तन्निर्वाणकाक्षं स्निताः समाधिकारिणस्तदभ्यर्णं मुनयः । अचान्तरे
 समाप्तमायुष्कं । ततो विशुध्य देशपञ्चरं गतः सर्वार्थसिद्धिविमानं ।

संजातस्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमो महर्द्धिर्देवः । प्रभाते विज्ञाय तमनु-
सुन्दरसुगिव्यतिकरं मीक्षितस्यतुर्विधोऽपि श्रीअमणसङ्घः । विधिना
परित्यक्तं मुनिभिस्तच्छरीरं । कृता नरामरैस्त्यूजेति ।

अथ सद्गुर्मदायीति ममासाविति चिन्तया ।

पूर्वाभ्यस्तदृढस्त्रेहतन्तुबद्धवशेन च ॥

अनुसुन्दरवृत्तान्ते संपन्ने त्वरया तथा ।

चित्ते सुखक्षिता साध्वी किंचिच्छोकेन पीडिता ॥

ततः शोकापनोदार्थं तस्यास्ते वरसूरधः ।

सर्वेषामेव पुरतस्त्रेषामित्यं प्रभाषिता ॥

आर्थं न शोचनीयोऽसौ महात्मा नरसत्तमः ।

येनैकदिनमात्रेण साधितं सत्प्रबोजनम् ॥

यथा पापभरं कृत्वा प्रवृत्तो नरकं प्रति ।

यदि गच्छेत्तथैवाच ततः शोथो भवोदधौ ॥

यः पुनः प्राप्य सद्गुर्मं निर्धूय निजकल्मषम् ।

सर्वार्थसिद्धिं संप्राप्तो नासौ शोकस्य गोचरः ॥

शोचनीयः सतामिष्टो नरः संयमदुर्बलः ।

स हि सर्वत्र संसारे भ्रमेहुःखभरेरितः ॥

न शोचनीयः स्त्रिगुणेन मृतः संयमवान् नरः ।

स हि संसारचक्रेऽपि तिष्ठेदानन्दपूरितः ॥

स एव च बिभेत्युच्चैर्मरणे समुपस्थिते ।

येन नो चरितो धर्मः परलोकसुखावहः ॥

सद्गुर्मपथ्यपापेयं यस्त्वादाय प्रतीक्षते ।

मरणं तस्य तन्नाम्नौ न भीः किं तु महोत्सवः ॥
 ज्ञानदर्शनचारिभूतपोरूपायनाग्निनी ।
 आराधना चतुःस्कन्धा यस्य स्यात्तस्य किं मृतम् ॥
 आनन्दोत्पादकास्तेऽत्र भगवन्तो मुनीश्वराः ।
 ये चालयित्वा पापौघं मृताः पण्डितमृत्युना ॥
 इत्यार्येऽनार्यकार्येभ्यो निवृत्तो योऽतुसुन्दरः ।
 मृतः स शोचनीयस्ते कथं सिद्धप्रयोजनः ॥

किं च ।

स्थितिचयात्तच्छ्रुत्वा पुष्करार्धस्य भारते ।
 अयोध्यायां स गान्धारराजसूनुर्भविष्यति ॥
 नात्मा चामृतधारोऽसौ पद्मिनीचिन्तनन्दनः ।
 भविष्यति लसद्भूतिर्देववह्निवि चाश्रितः ॥
 क्रमेषु यौवणं प्राप्तः कलाकौशल्यकोविदः ।
 विपुलाग्रयणामागमाचार्यं प्राप्य सुन्दरम् ॥
 संभाष्य पितरौ युक्त्वा सद्दीक्षां पारमेश्वरीम् ।
 पश्यीष्यति विशुद्धात्मा चरिष्यति चिरं तपः ॥
 ततो निर्धूय निःशेषं कर्मजातं समाधिना ।
 भवप्रपञ्चं निर्मुञ्च्य चास्यत्येव शिवात्मये ॥

एवं च स्थिते ।

सर्वथा स प्रमोदस्य कारणं भव्यदेहिनाम् ।
 आर्यं न शोकसन्तापकारणं स नरोत्तमः ॥
 अत्रान्तरे प्रणम्याह पौण्डरीकमहासुनिः ।

इदं निवेदितं नाथैर्दृष्टं भावि महात्मनः ॥
 सुन्दरेतरसोकानां तेषामाकाशभाविनाम् ।
 चित्तवृत्तौ पुनस्तस्य को वृत्तान्तो भविष्यति ॥

गुह्यमिदं । आकर्षय ।

मृहीतभावदीप्तस्य त्यक्तसङ्गस्य तस्य भोः ।
 साधोरमृतसारस्य सतस्य च भवे पुनः ॥
 आग्निर्दंष्ट्रा च ते भार्ये मृदुतासत्यते च ते ।
 सञ्जुताचोरते ये च ते ब्रह्मरतिसुक्ते ॥

तथा

विद्यानिरीहते यच्च स्थितं सौमनसा पुरा ।
 सैन्यं चारिषधर्माद्यं सर्वमाविर्भविष्यति ॥
 तथान्यास्य धृतिश्रद्धामेधाविविदिषासुखाः ।
 मैत्रीप्रसुद्धितोपेषाविज्ञप्तिकरुणादयः ॥
 तस्यान्तरङ्गसङ्गार्थाश्चित्तवृत्तौ महात्मनः ।
 सुखसन्दोहदायिन्यो भविष्यन्ति यथा पुरा ॥
 ततस्तप्ताद्भृशं राव्यमनकाङ्क्षादसुन्दरम् ।
 पाशयन्निखिलानुच्चै र्निपूनुन्मूलयिष्यति ॥
 आहूतः सपकश्रेण्यां पुनरेष महाबलः ।
 चतुरो चातिसंज्ञांस्तान् सर्वथा चूर्णयिष्यति ॥
 संप्राप्य केवलासोकं कृत्वा जगद्गुणहम् ।
 विधाय च समुद्घातं सर्वयोगाभिदध्य च ॥
 अथ पर्यन्तकालेऽसौ श्रेष्ठेशीं प्राप्य सन्निवाम् ॥

निःशेषं रिपुसङ्घातं सर्वथा दक्षयिष्यति ॥
 ततो विहितकृत्योऽसौ संपूर्णो निजबान्धवैः ।
 संप्राप्तो निर्द्वैतौ पुर्यां भोक्ष्यते राज्यसत्कलम् ॥
 अगन्तानन्दसंज्ञानवीर्यदर्शनपूरितः ।
 निर्गृहसकलाबाधः सर्वकाष्ठं भविष्यति ॥
 इतश्च तेन सा त्यक्ता कुभार्या भवितव्यता ।
 महामोहबले शीघ्रे तदा शोकं करिष्यति ॥

कथं ।

दुर्बुद्ध्या बत जातैवमहं भग्नमनोरथा ।
 महामोहादिदैन्ये या संजाता पक्षपातिनी ॥
 समस्तमपि जानत्या न विज्ञातमिदं मया ।
 प्रसिद्धं निखिले लोके यद्वाचैरपि गीयते ॥

किं तत् ।

भ्रुवाणि यः परित्यज्य अभ्रुवाणि निषेवते ।
 भ्रुवाणि तस्य नश्यन्ति अभ्रुवं नष्टमेव च ॥
 यद्वा ममापि को दोषो रूढेयमपि वर्तिनी ।
 सुहृत्त्वेव जनो श्लेष समस्तः स्वप्रयोजने ॥
 एवं निश्चित्य सा श्लेषजनकार्यपरायणा ।
 हित्वावभावनां द्वेषीं संस्त्रिता भवितव्यता ॥
 तदिदं ते समाधेन पौण्डरीकमुने मया ।
 आनुसुन्दरमाख्यातमन्तरङ्गं विचेष्टितम् ॥
 एतच्चाकर्षं ते तुष्टाः पौण्डरीकादिषाधवः ।

चित्ते सुलक्षिता जाता सर्वथा ग्रीकवर्जिता ॥

ततः सा चिन्तयामास गाढं संविद्यमानया ।

पूर्वाबोधमनुसृत्य यथाहं गृहकर्मिका ॥

तदिदं मामकं नूनं जीवरत्नं न शुद्ध्यति ।

संवेगानिलसारेण विना तीव्रतपोग्निना ॥

एवं विचिन्थ सा धन्या सद्गुरुणामनुज्ञया ।

कष्टैस्तपोभिरात्मानं निस्तपाप कृतोद्यमा ॥

कथं ।

चतुर्थवष्टदशमद्वादशादिविचिन्थया ।

रराज रागनिर्मुक्ता रत्नावस्त्रा विराजिता ॥

विचिन्थ्यासुवर्षेण निर्मितास्यास्यतुर्जता ।

ग्ररौरे संस्थिता रम्या शुशुभे कनकावली ॥

चतुर्थादितपःकर्मसन्मौक्तिकविशुद्धया ।

इदमे सा महाभागा मुक्तावस्त्रा विभूषिता ॥

लघुभिस्स महद्भिस्स सिंहविक्रीडितैस्तथा ।

क्रीडानिवृत्तबुद्ध्यापि क्रीडितं सिंहसौख्यम् ॥

तस्या भद्रा महाभद्रे सर्वतोभद्रया सह ।

भद्रोत्तरा च प्रतिमा चकार तनुभूषणम् ॥

आशास्त्ववर्धमानेन वर्धमाना प्रतिक्षणम् ।

क्रियमाणेन सा जज्ञे ज्ञानेन गतकल्मषा ॥

चान्द्रायणं चरन्त्या च निजं कुलनभस्तलम् ।

तथैवोद्घोतितं मन्ये चन्द्रलेखासमानया ॥

आवेद्य थवमध्यानि वस्त्रमध्यानि चानघा ।
 सासं सुललिता जाता निःस्पृहा भवचारके ॥
 तदेवमादिभिर्धन्या तपोभिर्निजकल्पवम् ।
 सा तदा सन्धसदीर्या चास्यधन्ती व्यवस्थिता ॥

इतश्च पौष्करीकोऽपि ज्ञानाभ्यासपरायणः ।
 काशकामेण संपन्नो गीतार्थो विजितेन्द्रियः ॥
 ततोऽसावागमार्थस्य सर्वसारं सुनिर्मलम् ।
 जिज्ञासुर्विगधेनेत्यं गुहं पप्रच्छ भावतः ॥
 भदन्त दादशाङ्गस्य विसीर्षस्योद्धेरिव ।
 भगवद्भाषितस्यास्य किं सारमिति कथ्यताम् ॥
 समन्तभद्रगुहभिक्षतः प्रोक्तमिदं वचः ।
 आर्यं सारोऽत्र विज्ञेयो ध्यानयोगः सुनिर्मलः ॥

यतः ।

मूलोत्तरगुणाः सर्वे सर्वा चेशं बहिष्क्रिया ।
 मुनीनां आवकाषां च ध्यानयोगार्थमीरिता ॥

तथाहि ।

मनःप्रसादसाध्योऽत्र सुक्लथं ज्ञानसिद्धये ।
 अहिंसादिविशुद्धेन सोऽनुष्ठानेन साध्यते ॥
 अतः सर्वमनुष्ठानं चेतःशुद्धार्थमिष्यते ।
 विशुद्धं च यदेकाग्रं चित्तं तद्ज्ञानसुत्तमम् ॥
 तस्मात्सर्वस्य सारोऽस्य दादशाङ्गस्य सुन्दर ।
 ध्यानयोगः परं शुद्धः स हि साध्यो सुसुषुणा ॥

शेषानुष्ठानमप्येवं धत्तदङ्गतया खितम् ।
 मूर्खोत्तरगुणाद्यं तत्सर्वं सारमुदाहृतम् ॥
 अथाकर्णं गुरोर्वाक्यं पौण्डरीकमहासुनिः ।
 पुनः प्रोवाच शान्तात्मा ललाटे कृतकुम्भसः ॥
 भद्रन्त वाक्काशेऽपि समासीदति कौतुकम् ।
 मोक्षमार्गं ततः पृष्ट्वा मया भूरिकुलीर्थिकाः ॥
 यथा भो भो महाभागाः किं तत्तत्त्वं परं मतम् ।
 निःश्रेयसकरं सारं रहस्यं परमाचरम् ॥
 ततो यथावद्यं सर्वैर्मतमाभित्य तैर्मम ।
 निवेदितं परं तत्त्वं तीर्थिकैस्तच्च कीदृशम् ॥
 एके प्राञ्जयथा सर्वं हिंसादि क्रियतामिति ।
 केवलं बुद्धिसेपोऽत्र रक्षणीयो मुमुक्षुषा ॥

यतः ।

यस्य बुद्धिर्न क्षियेत हत्वा सर्वमिदं जगत् ।
 आकाशमिव पङ्केन नासौ पापेन क्षियते ॥
 अन्ये प्राञ्जयथा सर्वं पापं कृत्वा हि मानवाः ।
 मुच्यन्ते क्षणमात्रेण ये स्मरन्ति महेश्वरम् ॥

यतः ।

हित्वा भित्ता च भूतानि कृत्वा पापशतानि च ।
 स्मरेदेकं विष्णुपाद्यं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥
 अन्यैस्तु पापशुद्ध्यर्थं विष्णुध्यानमुदाहृतम् ।
 तद्वाग्नेयमलक्ष्णसि यतः प्रोक्तमिदं वचः ॥

अपविचः पविचो वा सर्वावस्थं गतोऽपि वा ।
 यः स्मरेत्पुण्डरीकाक्षं स बाह्याभ्यन्तरः शुचिः ॥
 अन्ये पापशून्यं मन्त्रं प्राञ्जः पापनिवर्हणम् ।
 अन्ये वायुजघं प्राञ्जाः प्राञ्जमोक्षसाधनम् ॥

यथा ।

धानेनोदरते चतत्पौण्डरीकं इति स्थितम् ।
 विघाटितदक्षं रम्यं मनोसिसुखदं परम् ॥
 तद्द्वारेण निखीयेत मनोसिः परमे पदे ।
 तस्य धो लक्ष्मते नादस्तत्त्वमपरे जगुः ॥
 तथान्ये पूरकं प्राञ्जः कुम्भकं रेचकं तथा ।
 तस्यैव पुण्डरीकस्य पवने प्रविघाटिकम् ॥
 अन्ये प्राञ्जः पुनर्विन्दुं कुन्देन्दुस्फटिकप्रभम् ।
 तिर्यगूर्ध्वमधश्चैव सर्पन्तं ज्ञानकारणम् ॥
 अन्ये परां त्रिखां प्राञ्जूर्ध्वाधो लेपितां क्लिप्तम् ।
 परमाक्षरमात्रा सा सैवामृतकलोच्यते ॥
 नासायै भ्रूणतामध्ये बिन्दुं देवमथापरे ।
 तुषारहारविमलं ध्येयमाञ्जसलस्त्रिरम् ॥
 आग्नेयमण्डले स स्यान्मौलिते रक्तवर्षकः ।
 माहेन्द्रे पीतकः कृष्णो वायव्ये वारुणे सितः ॥

तत्र ।

पीतः सुन्दरचित्तेन रक्तस्तापेषु चिन्त्यते ।
 कृष्णोऽभिचारिके कार्ये पुष्टिदो धवलो मतः ॥

अन्येऽप्याञ्जयथा साध्यो नाडीमार्गो सुसुक्ष्णः ।
 इहापिङ्गलयोर्ज्ञेयं नाद्योः सञ्चारकर्म च ॥
 नाडीचक्रस्य विज्ञेयः प्रचारो दक्षिणोत्तरः ।
 तद्द्वारेण च मन्त्रव्यं बहिष्कालवशादिकम् ॥
 ब्रह्मासनं विधायोच्चैर्घण्टानादाद्यतं कल्पम् ।
 ॐकारोच्चारणं प्राञ्जरपरे शान्तिदायकम् ॥

तथान्ये प्राञ्जर्यथा ।

आ नाभेः सरसं प्राणं विसतन्नुषमं शनैः ।
 मूर्धान्तस्ताक्षुरन्त्रेण निर्गच्छन्तं विचिन्तयेत् ॥
 आदित्यमण्डलस्य वा वक्षोराजीवसंस्थितम् ।
 आद्यं पुमांसमपरे तथा ध्येततवा विदुः ॥
 हृद्गोत्रं संस्थितं नित्यं पुमांसं परमं तथा ।
 लसदंशुश्रुताकीर्णं ध्येयमाङ्गमनौषिषः ॥
 आकाशमाश्रमपरे विश्वमन्ये चराचरम् ।
 आत्मस्य चिन्तमित्याञ्जरपरे ब्रह्म शान्ततम् ॥

एवं च स्थिते ।

यथा नाद्यैर्ममाख्यातो दादशाङ्गस्य सारकः ।
 ध्यानयोगस्तथा तीर्थैः स एव प्रतिपादितः ॥
 तत्किं सर्वेऽपि ते तीर्थ्या भवेद्युर्नोचसाधकाः ।
 ध्यानयोगबलेनैव सारो यद्येष वर्तते ॥
 किं चेदं ध्येयनामात्मपरापरयोगिनाम् ।
 एकत्र मोक्षे संसाध्ये बलवान्मम संग्रयः ॥

तदेनमधुना नाथा कृढं सन्देहपादपम् ।

स्ववाक्यदन्ति संवीर्षादुन्मूलयितुमर्हथ ॥

सूरिणोक्तं ।

आर्घं सामान्यगीतार्थस्त्वमेवं तेन भाषसे ।

विशेषतो न विज्ञातमैदमर्थं जिनागमे ॥

एते हि तीर्थ्याः सर्वेऽपि कूटवैद्यसमागकाः ।

जिनसद्वैद्यग्राह्यस्य पञ्चवपाहिणो मताः ॥

तथा चात्र कथानकं ।

एतस्मिन्नगरे भूरिरोगयत्समस्तलोके विद्यते कश्चिदेक एव
महावैद्यः । स चोत्पन्नदिव्यज्ञानः स्रष्टा समस्तसंहितानां नाशको
निःश्रेयसरोगाणामुपकारनिरतो लोकानां । तथापि ते लोका
अधन्यतया न प्रतिपद्यन्ते तस्य वचनं केचित्तु धन्यतमाः प्रतिपद्यन्ते ।
स चानवरतं विधत्ते स्वशिष्येभ्यो व्याख्यानं । तत्रोपश्रुत्या प्रसङ्गा-
गतैरवधारितं स्वबुद्ध्या कियदप्यन्यधूर्तैः । ततस्ते तस्यवमाचतुष्टाः
स्वपूजार्थं वैद्यकमाचरितुमारब्धाः । तेषां तु लोकानामधन्यतयैव
ते नितरां प्रतिभाषन्ते । ततस्तैः पण्डितमन्यतया विरचिता
मिजमिजसंहिताः । यथितानि कैश्चित्तान्युपश्रुत्यावधारितानि
सद्वैद्यवचनान्यनुसरद्भिः कानिचित्तासां मध्ये वचनानि । अन्यैः
पुनरेकान्तविपरीतसद्वैद्यवचनानामतिपाण्डित्याभिमानेन संहिता
विहिताः । विविधरुचयस्य ते रोगिणो नागरकाः । ततस्तेषामपि
कूटवैद्यानां मध्ये कश्चिदेव तेषांचिच्छित्ते प्रतिभाति नापरः । ततः
प्रसिद्धिं गताः सर्वेषां सम्बन्धिन्यो वैद्यग्राह्याः व्याख्याताः सर्वैर्विने-

येभ्यो निजनिजसंज्ञिता वाचालतया । प्रसिद्धास्तेऽपि महावैद्यतया ।
अवधीरित इव भूरिलोकैरसौ मौलमहावैद्यः ।

एवं च स्थिते ।

ये ते मौलमहावैद्यसत्क्रियां विधिपूर्वकम् ।

कुर्वन्ति रोगिणस्तावन्ते भवन्त्येव नीरजः ॥

किं च ।

तत्र जीवति सदैद्ये रोगैर्मुक्ता यथा जनाः ।

तस्यां सुवैद्यशास्त्रायां भूयांसो विहितक्रियाः ॥

तथा मृतेऽपि सा शास्त्रा सविनेया समंज्ञिता ।

संजाता सर्वलोकानां रोगच्छेदविधाधिनी ॥

ये पुनः कूटवैद्यानां रोगिणो गोचरं गताः ।

तेषां ते रोगजालेन नितरां परिपीडिताः ॥

किं च ।

यथा जीवन्तु तच्छास्त्रा लोकानामपकारिकाः ।

मृतेष्वपि तथा जाताः सविनेयाः समंज्ञिताः ॥

यस्तु तास्तपि दृश्येत वैद्यशास्त्रासु कश्चन ।

विशेषो रोगिणां हन्त रोगतामवलक्षणः ॥

सर्वरोगविमोक्षो वा कथंचिद्दैवयोगतः ।

तासु स्थितानां शास्त्रासु यदि जायेत देहिनाम् ॥

योऽपि तेषां गुणो नूनं सर्वव्याधिनिवर्हिणाम् ।

यानि सदैद्यशास्त्रस्य मृहीतानि पदानि तैः ॥

तथाहि ।

यैस्तानि न गृहीतानि सर्वथा दुष्टबुद्धिभिः ।

एकान्तेनैव ते जाता व्याधिवृद्धेर्विधायकाः ॥

किं वञ्चना ।

सा महावैद्यशास्त्रिका ज्ञेया रोगनिवर्हणी ।

तत्संहितानुसारेण श्रेया अपि कदाचन ॥

यतः ।

वातः पित्तं कफश्चेति सर्वरोगविधायकम् ।

दोषत्रयं विजानीते सुवैद्यस्तस्य भेषजम् ॥

कूटवैद्या न जानन्ति स्त्रयं तच्च विरोधतः ।

तेभ्यो योऽपि विज्ञेयः स्याद्भ्रान्त्यानां रोगिणां कश्चित् ॥

सोऽयं घुणाच्चरन्वायः स्याद्दोषत्रयहानितः ।

तस्मात्स एव सदैद्यस्तत्र रोगचिकित्सकः ॥

तदिदं ते समासेन मया वैद्यकथानकम् ।

पौण्डरीक समाख्यातं सन्देहदहनं परम् ॥

भवोऽत्र नगरं ज्ञेयः सर्वरोगप्रपीडितः ।

एकस्तत्र महावैद्यः सर्वज्ञः परमेश्वरः ॥

संजातः केवलाज्ञानः शिष्टसिद्धान्तसंक्षितः ।

सर्वलोकोपकारी च कर्मरोगनिवर्हणः ॥

तथापि गुरुकर्माणः संसारोदरचारिणः ।

भृत्यासो न प्रपद्यन्ते जीवास्तं परमेश्वरम् ॥

ये भव्या ऋषुकर्माणो जीवा धन्यतमाः परम् ।

त एव तं प्रपद्यन्ते सदैद्यं परमेश्वरम् ॥

सदेवमनुजार्थां च स सभायां यदातुल्यम् ।
 शिष्येभ्यो देशयत्युच्चैर्मोक्षमार्गं जगद्गुरुः ॥
 तदा देवा मनुष्याश्च केचित्तां कलुषाग्रयाः ।
 प्रसङ्गेनागतास्तत्र शृण्वन्ति जिनदेशनाम् ॥
 अनेकमयगम्भीरां तां श्रुत्वा मन्दबुद्धयः ।
 अन्यथा कल्पयन्थेते मिथ्यात्वाभातचेतसः ॥
 ततस्ते जिनसद्देशादुपश्रुत्य बहिर्गताः ॥
 स्वग्रास्त्राणि प्रकुर्वन्ति कूटवैद्यसमानकाः ॥

तत्र ।

ये तावदास्तिकाः केचित्तीर्थ्याः सांख्यादयो मताः ।
 जिनवाक्यानुसारेण तैर्धन्येषु किञ्चन्यपि ॥
 कृतानि चारुवाक्यानि शेषमभ्युहितं स्वयम् ।
 स्वपाण्डित्याभिमानेन कूटवैद्यैरिवाखिलम् ॥
 ततः सर्वज्ञसदाक्यभूषितानि महीतले ।
 तच्छास्त्राण्यपि राजन्ते प्रसिद्धिं प्रगतानि च ॥
 ये पुनर्नास्तिकाः पापा दृश्यतिसुतादयः ।
 सर्वं तैर्जिनग्रास्त्रस्य विपरीतं विकल्पितम् ॥
 तेऽपि वाचास्रतासारास्तथात्रिधजने गताः ।
 प्रसिद्धिं तस्करस्येह प्रागल्भ्यं हि महत्तरम् ॥

तथा ।

नानादक्षित्वाहोकाणां प्रतिभान्ति यथाग्रथम् ।
 केषांचिदेव ते तीर्थ्याः केचिदेव न चापरे ॥

अन्यच्च ।

कणभवाचपादाद्या ये तीर्थाः ग्राह्यकारिणः ।
 तैस्तानि निजग्राह्याणि शिष्येभ्यः कथितानि भोः ॥
 प्रवर्तितानि तीर्थानि शिष्टानुष्ठानमालिका ।
 तदिदं वैद्यगालानामुत्थानमभिधीयते ॥

एवं च स्थिते ।

ये सर्वज्ञमहावैद्यगालायां कर्मरोगिणः ।
 चिकित्सां कुर्वते धन्यास्ते भवन्त्येव नीरुजः ॥
 आस्तिकेषु च तीर्थेषु कर्मरोगस्य तानवम् ।
 तद्वृश्नते तथा सर्वं मोक्षो वा श्रूयते कश्चित् ॥
 योऽपि सर्वज्ञवाक्यानां तेषामेव गुणो गतु ।
 यानि तैर्निजग्राह्येषु कथितानि कथं चन ॥
 यदा जातिस्मरादीनां तेषां सर्वज्ञभाषितम् ।
 इदि स्थितं भवत्येव कर्मरोगनिवर्षणम् ॥
 तथा दोषचयं वैद्यः शरीरं तु चिकित्सति ।
 रागद्वेषमहामोहांस्तथा सर्वज्ञ एव हि ॥
 तस्मान्नास्त्येव सर्वज्ञवैद्यग्राह्यबहिःस्थिता ।
 चिकित्सा कर्मरोगाणां नूनमेतेन हेतुना ॥

तथाहि ।

एकान्तविपरीता ये जैनग्राह्यस्य नास्तिकाः ।
 एकान्तेनैव ते पापा दीर्घसंसारकारकाः ॥
 तथापि क्लिष्टजन्तूनां गृह्णानामर्थकामयोः ।

त एव प्रतिभान्युच्चैर्नास्तिकाः साम्प्रतेक्षिणाम् ॥
 तदेवमार्थं शेषाणि तीर्थानि जिगभाषितात्
 विनिर्गतानि तेनेदं व्यापकं जिगदर्शनम् ॥

एवं च स्थिते ।

षड्रागद्वेषमोहानां प्रतिपक्षतया स्थितम् ।
 सत्यं भूतदया ब्रह्म श्रौचमिन्द्रियनिग्रहः ॥
 श्रौदार्यं सुन्दरं वीर्यमाकिञ्चन्यमलोभता ।
 गुह्यभक्तिस्तपो ज्ञानं ध्यानमन्यच्च तादृशम् ॥
 आस्तिकेष्वपि तीर्थेषु तत्स्वरूपेण सुन्दरम् ।
 किं तु नो राजते तेषु यथा षाचितभूषणम् ॥
 तद्धि स्रक्क्षिपतैः शेषैः सर्वज्ञवचनातिगैः ।
 यागहोमादिभिः सार्धं मीलितं न विराजते ॥
 समस्तोपाधिशुद्धानां गुणानां प्रतिपादकम् ।
 तदेवं सर्वतीर्थेषु स्थितं सर्वज्ञदर्शनम् ॥
 तच्च सद्भाविकं जैनं तीर्थं सर्वगुणात्मकम् ।
 सर्वत्र संस्थितं ज्ञेयं न स्त्रिं धर्मकारणम् ॥
 अतो मदुक्तमार्गेण यथा ते तीर्थिकास्तथा ।
 ध्यानयोगबलेनैव किं कृर्नोष्यस्य साधकाः ॥

तत्र ।

शुद्धानुष्ठानविकल्पं ध्यानं यदुष्टमीलिनः ।
 ध्यायन्ति तदहोमात्रं नास्याकारि विवेकिनाम् ॥
 यतोऽच तदुक्तस्यैव जीवस्य तुषसन्निभे ।

शूद्रे मद्ये सदाधारधानाश्चोद्यसाधेतरः ॥
 यः पुनर्मस्त्रिनारक्षी बहिर्धानपरो भवेत् ।
 नासौ ध्यानाद्भवेच्छुद्धः सतुषसाष्टुसो यथा ॥
 सर्वोपाधिविशूद्रेण ततो जीवेन साध्यते ।
 ध्यानयोगः परं श्रेष्ठो यः स्यान्मोक्षस्य साधकः ॥
 यश्च स्यात्तादृशो जीवो निर्मलात्मा कथंचन ।
 स तीर्थिकोऽपि भावेन वर्तते जिनप्राप्तने ॥
 तस्माज्जैनेन्द्रमेवैकं प्रासनं भवनाग्रमम् ।
 तीर्थिका अपि तच्छा भवन्त्येव भवच्छिदः ॥

किं वज्रगा ।

वातपित्तकफानां भो निःश्रेषगदकारिणाम् ।
 ग्रमादारोग्यजननं यथा लोके सुभेषजम् ॥
 तत्कूटभिक्षजायीह प्रयुक्तं परमार्थतः ।
 कश्चिद्गुणाशरन्यायाद्यथा सदैवसम्मतम् ॥
 तथा सर्वमनुष्ठानं यद्भवेज्जाग्रकारणम् ।
 सरागद्वेषमोहानां चिन्ताखिलमसात्मनाम् ॥
 तस्मिन्ने सर्वतीर्थेषु साक्षाज्जैनेऽपि वा मते ।
 यथा तथा कृतं इत्त श्रेयं सर्वज्ञतन्मतम् ॥
 अत्युनश्चित्तमाखिन्यकारकं मोक्षवारकम् ।
 अतिश्रावकरूपेषु कथं कर्म प्रत्रादिनः ॥
 तज्जैनेन्द्रमताद् वाढं बहिर्भूतं न संग्रहः ।
 किं पुनर्लोकतीर्थाणां कर्तव्यं वज्रदोषजम् ॥

तदिदं भवत्यतीर्षसङ्घर्षो नृत्वि शोः ।
 संवारयामसं जीवाः पृथगं देवचित्तस्य ॥
 यच्च ते श्रेयसात्मानस्य मन्वेत्कुरसस्य ।
 समाकर्षणं तत्रापि परमार्थे निवेद्यते ॥
 पापं हि दुष्टकर्मैः पुण्यं सञ्जति चन्द्रैः ।
 वैश्वानराय तपोभावात्सौदासीन्येन सुच्यते ॥
 खभाव एव जीवस्य यत्तत्रापुट्टिषामभागम् ।
 बधते पुण्यपापान्नां श्लाघस्ये ह्य विदुष्यते ॥
 ते च शिवायुक्तवामाद् भवत्कामुच्यकरकात् ।
 जायन्ते चित्तकञ्जोष्ठा यथापद्याद्भुदासनौ ॥
 तथा शिवायुक्तवामात् वैश्वानरस्यकारकात् ।
 जायन्ते सुसुक्तजोष्ठाः प्रकाशिव सत्त्वविकाः ॥
 चित्तजायोपसंहरि सुत्पुत्रध्यानमीदृशस्य ।
 सौदासीत्यं मतं तद्धि निर्गन्तव्यकारणम् ॥
 तद्वच तन्निरोद्धयं चित्तजावं सुसुच्यते ।
 तच्च नामाविधोपायै सम्यक्सादिसद्वैः ॥
 ततो यक्षीर्षिकैः प्रोक्तो यः प्रोक्तो जित्प्रमथडे ।
 भावतीर्षं क्षितः सोऽयं मध्ये भावो व हुष्यति ॥

यतः ।

वचिर्निरोद्धकर्तव्याः साधयन्ति सुसुच्यते ।
 मोक्षं नामाविधोर्धर्मिणां चिद्व्ययं तत्र कारणम् ॥

किं तु ।

परमात्मादधी दधी यथा रवेगकारिणः ।
 जीवस्य चेतसोऽत्यर्थं न हि विन्दादक्षितयो ॥
 आसम्भनविशेषेण चेतसः सुन्दरेतरम् ।
 स्वरूपं जायते विद्वं स्वसंवेदनतो ह्यदः ॥

किं तु ।

नागादधिमाजीवानो कस्यचित्प्रसाक्तयत्नम् ।
 चेतःशुद्धिरतस्त्रिधा मीनीश्री मार्गदेशना ॥
 ततो विशुद्धचित्तानां शुद्धमाध्यस्थ्याप्रालिनाम् ।
 केषांचित्तेऽपि विन्दाद्याः सुर्विशुद्धेर्विधायकाः ॥

इतरथा ।

तत्त्वं विज्ञाये चे मूढाः प्रवर्तन्तेऽर्थकामयोः ।
 तद्वद्वेगैव निश्चिन्ता योगिनोऽथ वचं किञ्च ॥
 तेषां ज्ञानसुखकार्णां यावृक् सुखोदयेऽमर्षे ।
 कोटरान्तःप्रविष्टानीं तावृग् श्रेष्ठं मन्सात्मभिः ॥
 ते ज्ञानगतमीशिप्ताः सुदृष्टिप्रसरं विना ।
 कौशिके इव सौयन्ते गितरां भवकोटरे ॥
 योगे ज्ञानोऽशुदीप्ताग्ने परिस्फुरति भास्करे ।
 इदमे हि कुतश्चिद्विद्वेदार्थकामसुहातमः ॥
 तस्याभिर्भक्तचित्तानां वैराग्याभासलाशिनाम् ।
 चिन्तित्वात्तन्निर्णयं प्राप्य माध्यस्थ्यं च प्रवर्तते ॥
 अतोऽमी चे पुरा प्रोक्ता ध्येयभेदाः कुतोऽर्थिकैः ।
 निश्चन्देविन्दुभूतास्ते सुजैनमतवारिधेः ॥

तत्कूटवैद्यग्राह्यावदन्यदर्शनमाशिका ।
 स्वरूपेष सदा ज्ञेया कर्मरोगविवर्धनी ॥
 तत्रस्थानां पुनर्यः स्यात्कर्मरोगक्षयः कश्चित् ।
 विग्रहो वा स विज्ञेयः सर्वज्ञवचनाद्गुणः ॥
 इयं सदैद्यग्राह्यावदाकाशं तन्मतात्मिका ।
 कर्मरोगहरिणी ज्ञेया दादग्राह्णी सुसंक्षिता ॥
 षडोपच्छेदनं खोले किंचित्स्यात्सुन्दरं वचः ।
 तद्गुणकररूपायां सर्वमक्षां प्रतिष्ठितम् ॥
 क्षत्पुनर्बुद्धिखेपेन विना हिंसादिसुन्दरम् ।
 समस्तपापनाशस्य श्रुतिभाषेण देवयोः ॥
 प्रोक्तमित्यादिकं पूर्वं तीर्थैस्तत्त्वबहिर्हरैः ॥
 निर्धुम्निकं वचोभाषं तत्तु हास्यं विवेकिनाम् ॥
 ततश्चेदं गुरोर्वाक्यमाकर्ण्य पुनरब्रवीत् ।
 पौण्डरीकसुनिस्तत्त्ववित्यष्टकरणेच्छया ॥
 यथा नाद्य वचं ब्रूमो व्यापकं जिनदर्शनम् ।
 तथा तीर्थ्यां यदि स्त्रीयं ब्रूयुस्तत्र किमुत्तरम् ॥
 तथाहि भिजवुद्ध्या ते सर्वे सर्वज्ञवादिनः ।
 परतीर्थतिरस्काराः स्त्रीयदर्शनगर्विताः ॥
 देवे धर्मे मित्रे तत्त्वे मोक्षे चाविष्टबुद्धयः ।
 तेऽन्यदर्शनमस्तीति स्वप्नान्तेऽपि न जानते ॥
 एवं च क्षिते ।
 यथा ते दर्पितास्त्रीर्थां दर्शनेन यथावचम् ।

तथा नाथ वधं खेन को विप्रैः परस्परम् ॥
 ततो विनिर्णयं नाथाः सुन्दरं कर्तुमर्हथ ।
 मच्चिन्तं जायते खेन सुमेदग्रिखरोपमम् ॥
 ततो विमलसङ्गन्तदौधितिष्कुरिताधरः ।
 तच्चिर्षषविधानाथ गुरुरित्यमभाषत ॥
 एतच्चिवेदितं व्यापि मया तत्सुविनिश्चितम् ।
 यत्सम्यग्दृष्टिभिर्दृष्टं भाविकं जैनदर्शनम् ॥
 तन्नोपपद्ये जीवानां स्वयमेव मत्तोद्भवाः ।
 एता हि विनिवर्तन्ते मोक्षिन्यो भेदबुद्धयः ॥
 एकः प्रभासते देवः सर्वज्ञः सर्वदर्शनः ।
 वीतरागो गतदेषो महामोहादिसूदनः ॥
 सकलो भुवनभर्तासौ सगरीरो निगद्यते ।
 निष्कलो मोक्षमापन्नः स एव भुवनप्रभुः ॥
 इदं स्वरूपं निश्चित्य तैः स देवोऽवधारितः ।
 तेषां नागाविधाः शब्दा भेदबुद्धिं न कुर्वते ॥

तथाहि ।

स बुद्धः प्रोच्यतां लोके ब्रह्मा विष्णुर्महेश्वरः ।
 जिनेश्वरोऽपि वा इन्न नार्थभेदस्तथापि च ॥
 य एवं तं परिज्ञाय भजेत्तस्यैव स प्रभुः ।
 ममास्ति तव नास्तीति सर्वो मत्सरविभ्रमः ॥
 यस्यैव भावतोऽभीष्टस्तथासौ कुरुते शिवम् ।
 न शूद्रकेश पाणीयं चण्डालस्यापि वार्यते ॥

निःशेषक्षेत्रनिर्मुक्तः स समः सर्वदेहिनाम् ।
 विज्ञातः कुर्वते मोक्षं तातीया कले आश्रयी ॥
 संसारिणां हि मानात्ममात्मनां कर्मनिमित्तम् ।
 कर्मप्रपञ्चनिर्मुक्तः परमात्मा न भिद्यते ॥
 स देवः परमात्माख्यः शुद्धबोधप्रभावकः ।
 अत्ररीरोऽप्यनन्तेन वीर्येण भवमोक्षकः ॥
 विज्ञातो वैर्महाभागैः प्रतिपन्नस्य भविते ।
 तेषां निर्भीतरूपाणां विवादः कुच कारणे ॥
 केवलं ।

ये कल्पयन्ति तं मूढा रागेदेषमन्नादिविजम् ।
 ते ज्ञातं तत्सर्वं पदैर्वायुने कल्पयापरेः ॥
 तदेवं तास्विकस्वावदिवस्तुर्भ निवेदितः ।
 यः प्रमांशुप्रसिद्धत्वादिकः सर्वप्रवादिनाम् ॥
 धर्मोऽप्येको अमत्यच विशेषः पारमार्थिकः ।
 कर्त्तव्यमाशिक्षाहेतुः शुद्धः शुद्धगुणात्मिकः ॥
 समामार्दवसच्छौचतपःसंयममुक्तयः ।
 सत्यं ब्रह्मार्जवत्यागा एते धर्मगुणा दश ॥
 दशसंघर्षकं धर्ममेतं विज्ञाय पण्डिताः ।
 स्वर्गापवर्गदातारं विवदन्ते न केनचित् ॥
 सत्सर्वं वैपरीत्येन कल्पते मूढमानवैः ।
 धर्मस्यैव वारधर्ममे कल्पयात्मान्तुदुयः ॥
 तद्वै धर्मः सर्वत्र यः प्रमाद्यप्रतिष्ठितः ।

एकः स वर्तमानस्य प्रीतिरतीकृतते तस्य ॥
 तथापि म्लोक्तमात्रेण ह्यः संगीतज्ञानसंग्रहः ।
 सोऽप्येक एव सिद्धयः पश्चित्तैः प्ररम्भसंगः ॥

तथाहि ।

यत्नं कैश्चित्प्रवृत्तस्य लेख्यस्यद्विधायापरैः ।
 ग्रन्थस्यसंग्रहस्यो हीर्षं सङ्गमं सोमिच्छिः परम् ॥
 तदिदं सङ्गमभेदेन भिद्यते कर्त्तव्यो भुवम् ।
 त्वत्प्रवृत्तस्येऽप्यस्य संग्रहस्यो भेदिकः परम् ॥

यतः ।

सङ्गमस्यसंग्रहात् पुण्यायुक्ते सङ्गमस्यभे ।
 धर्माधर्मौ तस्य संग्रहः पर्यायात्तस्य कीर्तितः ॥
 एतच्च यत्नदीर्घाद्विज्ञानस्यस्यं यदिस्यते ।
 इदं सङ्गमस्यद्विधायां कास्यं भवत्योपयोगः ॥
 हीर्षस्यने भवत्यस्यिन् भवे यत्नं विपश्यतः ।
 वर्धमाने पुनः यत्नाः संभवन्ति विशदयतः ॥
 इदमेव चतस्रोद्विधायाः संग्रहस्ये विदुः ।
 ऐश्वर्यज्ञानवैरास्यधर्मरूपस्य कोदयः ॥
 रजसामोर्था तस्यस्यमाइतं च प्रकाशते ।
 विपरीतस्य ज्ञानस्ये तथैश्वर्यादयो गुणाः ॥

तथ ।

रजोवशाद्द्वैरास्यस्यैश्वर्यं तस्योवशात् ।
 तमसश्चैव साक्षात्प्राज्ञानाधर्मसंभवः ॥

यथैकं तत्र नियमाद्धितौद्यमपि विद्यते ।
 रजसामोभ्यामेवं हि भवितव्यं सदा सद् ॥
 सर्वथा मस्मिन् सत्त्वं हेतुः संसारदुःखयोः ।
 तदेव विमलं वीर्यं कारणं सुखमोक्षयोः ॥
 तस्मान्मार्थमिमे सर्वं तपोध्यानप्रतादधः ।
 विशिषा हेतवो लोके तत्तत्त्वं पारमेश्वरम् ॥
 ज्ञानं तद्गोचरं यत्सांख्यज्ञानं च तदाश्रयम् ।
 क्रिया च वर्धनी तस्य मोक्षमार्गः स कीर्तितः ॥
 एतच्च तत्त्वं येः सत्त्वैर्विज्ञातं शूद्रबुद्धिभिः ।
 मेहनिक्रम्यचित्तानां तेषां भ्रान्तिः कुतश्चिका ॥
 केवलं वारयन्तीने मूढलोकं कृपापराः ।
 तत्त्वमार्गात्परिभ्रष्टं यान्तमर्दवितर्दकम् ॥
 तदिदं ते समासेन तत्त्वं साङ्गाविकं मया ।
 आख्यातं यदिनिश्चित्य घटन्ते चाहयोगिनः ॥
 इदं चाविचलं लोके यथैकं मानतः स्थितम् ।
 तथा मोक्षोऽप्यनेनैकवाधः प्रहादसुन्दरः ॥
 आत्मनोऽनन्तसद्बोधदर्शनानन्दवीर्यिणः ।
 अमूर्तस्यापि रूपस्य स्वरूपस्थितिलक्षिणः ॥
 संधिद्विर्निर्घृतिः श्रान्तिः श्रिवमस्यमव्ययम् ।
 अमृतं ब्रह्म निर्वाणं ध्वनयस्तस्य वाचकाः ॥
 समस्तमितिकर्तव्यं लेश्याशुद्ध्यर्थमीरितम् ।
 लेश्याशुद्धिस्तु मोक्षाय स चैवंविधसत्त्वः ॥

तद्बुद्धितारतम्येन सदेवमनुजादिषु ।
 अनुपपन्नासुखं तत्तु हेयपक्षे प्रतिष्ठितम् ॥
 तदेवंविधसदेवधर्मतत्त्वनिवेदकम् ।
 यच्छास्त्रमीदृशस्यैव मोक्षस्य प्रतिपादकम् ॥
 दृष्टेष्टाव्याहृतं सर्वं प्रमाद्येन प्रतिष्ठितम् ।
 तदेकमिह सर्वत्र व्यापकं परिकीर्तितम् ॥
 असुं च तस्य भावार्थं परिज्ञात्तु विज्ञेयतः ।
 तन्नरैर्विभिधैः शब्दार्थेष्टमभिधीयते ॥
 वैश्यावं वा यदुच्येत ब्राह्मणं वा निगद्यताम् ।
 माहेश्वरं वा गीयेत बौद्धं वाप्यभिधीयताम् ॥
 जेनेन्द्रं वा निवेद्येत ज्ञातार्थैरिह मानवैः ।
 अविनष्टे हि भावार्थं शब्दभेदो न दुष्यति ॥
 अर्थेन हि प्रसिद्धमिह शब्दमात्रेण नो बुधाः ।
 संतुष्येद्देव इत्युक्तो मूर्ख एव निरर्थकम् ॥
 एवं च स्थिते ।

एवंविधार्थं चेत्तेऽपि वदेषुस्तीर्थिकाः स्वकम् ।
 दर्शनं व्यापकत्वेन न विवादोऽस्ति तैः सह ॥
 आच्छादितानां मोहेन पौण्डरीकमहासुने ।
 बहूनि दर्शनानीति मोहोऽसं संप्रवर्तते ॥
 तस्यापाद्ये पुनः पुंसां सद्बुद्धेर्गोचरं गते ।
 अत्र सहर्शने नूनं भेदबुद्धिर्निवर्तते ॥
 आत्मा साधारणो ह्येष सर्वेषामपि वादिनाम् ।

समसो न विजानीते मोक्षमार्गं यथास्थितम् ॥
 मलक्षये पुनस्तस्य मोक्षमार्गं यथास्थितः ।
 यत्र तत्र स्थितस्यापि हठादेश प्रकाशते ॥
 ततश्चेदं विनिश्चित्य दर्शनं पारमार्थिकम् ।
 स सुसुप्तेदायहं स्वीयं तथा चोक्तं मनीषिभिः ॥
 रिक्तस्य जन्तोर्जातस्य गुणदोषानपश्यतः ।
 विज्ञान्वा वत केनामौ सिद्धान्तविषमपहाः ॥
 अहं चाहरचारुस्त्वं मदीयं चारु दर्शनम् ।
 न त्वदीयमिति स्पष्टं मत्सरस्य विजृम्भितम् ॥

किं ब्रह्मणा ।

यावन्तो देहिनी लोके यथावस्थितदृष्टयः ।
 ते सर्वेऽप्यत्र वर्तन्ते तात्त्विके शुद्धदर्शने ॥
 निर्गद्यममकारास्ते विवादं नैव कुर्वते ।
 अथ कुर्षुस्तस्येभ्यो दातव्यैवैकवाक्यता ॥
 ये त्वचीणमसत्त्वेन विपरीतविलोकिताः ।
 स्वतीर्थं व्यापकत्वेन संगिरन्ते समत्सराः ॥
 तेषां जात्यन्धकल्पानामपकर्षणमुत्तरम् ।
 अथवा तत्त्वमार्गं ते बोधनीयाः प्रथमतः ॥
 न मोहदलनादन्यो ह्युपकारो महत्तमः ॥

अतो यदुक्तं भवता । यदुत

स्वतीर्थं व्यापि चेत्तीर्था ब्रूयुस्तत्र किमुत्तरम् ।
 तदिदं ते मयास्त्रातं प्रतिघातविवर्जितम् ॥

यावद्दृष्टिविवादाङ्गनिःशेषनयसागरे ।
 क्षुद्रुष्टिसरितः सर्वाः पतन्तीर्द्रक्ष्यसि स्फुटम् ॥
 तावत्ते सर्वसन्देहा चाख्यन्ति प्रसन्नं तदा ।
 ज्ञास्यसि त्वं यथा नास्ति सर्वज्ञवचनात्परम् ॥
 ततो निर्गष्टसन्देहः प्रपद्य गुहभाषिणम् ।
 संजातः पौष्परीकोऽसौ विशेषागमतत्परः ॥
 कालक्रमेण संपन्नो दादग्नाङ्गस्य पारगः ।
 समन्तभद्रसूरीणामसौ पादप्रसादतः ॥
 अमन्तगमपर्यायः सातिशेषः सविस्तरः ।
 सर्वज्ञागमसङ्गावः सर्वोऽस्य मनसि स्थितः ॥
 ततोऽनुयोगोऽनुज्ञातः सगच्छस्य सूरिभिः ।
 दत्तमाचार्यकं स्त्रीयं कृतमानृष्यमात्मनः ॥
 आचार्यस्थापनायां च तस्यामरनरैर्मुदा ।
 कृता विधानतो देवसङ्गपूजा दिनाष्टकम् ॥
 ततः समन्तभद्राख्या हित्वा खं देहपञ्चरम् ।
 ते सूरयः शिवं प्राप्ता कृतकृत्या महाधियः ॥
 अथावाप्तावधिज्ञानो मनःपर्यायसंयुतः ।
 जातः स पौष्परीकाख्यः सूरिः शासनदीपकः ॥
 स भव्यपौष्परीकाणां सूर्यवद्देशनाशुभिः ।
 विजहार हरसिद्धां महामोहतमोमयीम् ॥
 अपरापरदेशेषु सुचिरं मुनिषर्षया ।
 विद्वत्य शिष्यवर्गं च निष्याद्य गुणभूषितम् ॥

दानश्रीकृतपोभावधर्मधामचतुष्टयम् ।
 पाञ्चशिला दिनाकारं प्रकाशविजयासनम् ॥
 विज्ञायावुष्कपर्यन्तं पौष्टरौकदिवाकरः ।
 ततः संखेखनाव्याजं सन्धारारगं चकार सः ॥
 स्तस्थाने स्थापितक्षेत्रे सूरिः स्तभ्यस्तसत्क्रियः ।
 साधुधनेश्वरो नाम निःशेषागमपारगः ॥
 ततस्तं विहितानुष्ठं पुरस्कृत्य धनेश्वरम् ।
 आचार्यं निजगच्छं च सोऽनुग्रहिं ददाविमाम् ॥
 धन्यस्त्वं येन विघ्नतः संसारनिरिदारकः ।
 वज्रवहुभिर्दसाद्यं महाभाग विनागमः ॥
 इदं चारोपितं यत्ते पदं सत्सम्पदां पदम् ।
 अत्युत्तममिदं लोके महासत्त्वनिषेवितम् ॥
 धन्येभ्यो दीयते तात धन्या एवास्य पारगाः ।
 गत्वास्य पारं ते धन्याः पारं गच्छन्ति संसृतेः ॥
 भीतं संसारकान्तारात्ममर्यस्य विमोचने ।
 साधुवृन्दमिदं सर्वं भवतः शरणगतम् ॥
 संप्राप्य गुणसन्तोषं निर्मलं पारमेश्वरम् ।
 चासं संसारभीतानां धन्याः कुर्वन्ति देहिनाम् ॥
 तदेते भावरोगार्तास्त्वं च भावभिषम्बरः ।
 अतस्त्वयामी सञ्जीवा मोचनीयाः प्रयत्नतः ॥
 शुद्ध मोचयत्येतामग्रमन्तो हितोद्यतः ।
 बद्धस्यो दृढं मोचे निःसृष्टो भवचारके ॥

कस्योऽयमिति कृत्वा तमीदृशोऽयं प्रचोदितः ।
 निजप्रख्यानुरूपं हि चेष्टितव्यं सदा तथा ॥
 अनुशिष्टं विधाधेत्यं सूरैस्तस्य कृतामतेः ।
 सूरयः पौण्डरीकाख्याः प्राहुः शिष्यगणं ततः ॥
 युष्माभिरपि नैवैष सुखबोहित्यसन्निभः ।
 संसारसागरोत्तारी विमोक्तव्यः कदाचन ॥
 प्रतिकूलं न कर्तव्यमनुकूलतरैः सदा ।
 भाव्यमस्य षट्पत्यागो धेनवः सप्तसो भवेत् ॥
 अन्यथा जन्तुवन्मनामाञ्जासोपः कृतो भवेत् ।
 ततो विडम्बना श्रेया भवेदत्र परत्र च ॥
 ततः कुलवधून्यायात्कार्षे निर्भस्मितैरपि ।
 यावच्च्रीवं न मोक्तव्यं पादमूलमसुख्य भोः ॥
 ते ज्ञानभाजनं धन्यास्तो खदग्रंननिर्मलाः ।
 ते निष्प्रकल्पचारिणा ये सदा गुरुसेविनः ॥
 एवं वदन्तु वीरेषु तेषु बद्धर्मसुरिषु ।
 तथेति तदत्रः सर्वे प्रपद्य प्रणतिं गताः ॥
 ततो विहितकर्तव्यः परित्यज्य गणं क्रमात् ।
 स सूरिः पौण्डरीकाख्यो गतः सद्भिरिकन्दरम् ॥
 अस्त्रिषर्मावशेषेण वयुषा धीरमानसः ।
 परीषत्तितित्वायं क्षितः शुद्धशिक्षातले ॥
 तत्र च ।
 कृतपञ्चममस्कारो भावधारं सुज्जर्मुक्तः ।

स दत्तालोचनः सम्यक् सिद्धाणाधाय चेतसि ॥
 प्रणिधानं महाभागः कारणं धर्मशुक्लयोः ।
 ध्यानयोस्तीव्रसंवेगस्यकारेत्यं विशुद्धधीः ॥
 ज्ञानदर्शनचारिष्वीर्यारामधनतत्परः ।
 एक एवान्तरात्मा मे व्युत्सृष्टमधुनापरम् ॥
 रागद्वेषमहामोहकषायमस्रधूनकः ।
 विशुद्धः साम्प्रतं वर्ते ज्ञातकोऽहं समाहितः ॥
 चाम्यन्तु सर्वसत्त्वा मे चान्तिर्मे सर्वजन्तुषु ।
 निर्वैरः साम्प्रतं शान्तः शेषज्ञो मम वर्तते ॥
 यदन्तर्यायिनः किञ्चिद्दृष्टिर्भूतं पुरा मया ।
 गृहीतं स्वीयबुद्ध्या तद्बुत्सृष्टमधुनाखिलम् ॥
 तीर्थेश्वरा महात्मानः सिद्धा निर्धूतकल्मषाः ।
 सद्धर्मः साधवस्येति भवन्तु मम मङ्गलम् ॥
 एतानेवोत्तमत्वेन गृह्णामि भुवनेऽप्यहम् ।
 एतानेव प्रपद्येऽहं शरणं भवभीदकः ॥
 निवृत्तसर्वकामोऽहं मनोबालनिरोधकः ।
 बन्धुः समस्तभूतानां सूनुवत्सर्वयोषिताम् ॥
 स्थितः सामाधिके शुद्धे सर्वयोगनिरोधिनि ।
 व्युत्सृष्टचेष्टं मां सिद्धाः पश्यन्तु परमेश्वराः ॥
 यच्च दुस्वरितं किञ्चिदिहान्यथ च मे भवेत् ।
 संजातं ज्ञातसंवेगस्यभिन्दामि पुनः पुनः ॥
 सर्वोपाधिविशुद्धोऽहं ममेधमधुना गतिः ।

साक्षात्केवलिनस्तत्त्वं भगवन्तो विजानते ॥

सर्वथा ।

भवप्रपञ्चविरतो मोक्षैकगतचेतसा ।
 समर्पितो मयात्क्षैष जिनानां जम्बनाग्निनाम् ॥
 तत एव महात्मानः सङ्घावर्षितचेतसः ।
 स्वग्रन्थाग्नेषकर्मोग्रच्छेदं कुर्वन्तु मेऽधुना ॥
 इत्येवं प्रणिधानेन स महात्मा शिखातले ।
 व्युत्सृष्टकायो निःसङ्गः पादपोषणमे स्थितः ॥
 परीषद्दह्यन् सर्वान् विनिर्जित्य स्वतेजसा ।
 तिर्यग्देवमनुष्याणामुपसर्गांश्च भैरवान् ॥
 प्रनष्टभूरिकर्मांशो धर्मध्यानमनुत्तमम् ।
 अतिसन्ध्य ततः शुक्लं पूरयामास सत्तमम् ॥
 अग्नेषकर्मजास्रं च वीर्यज्वलनदीपितम् ।
 विधाय क्षपकश्रेष्ठामारूढः क्रमशो दहन् ॥
 ततो भस्मीकृते वीर्याहातिकर्मसत्पुष्टये ।
 संप्राप्तः केवसालोकं सोऽनन्तज्ञानगोचरम् ॥
 ततः प्रादुरभूत्तत्र देवसङ्घस्यतुर्विधः ।
 आकृष्टः सद्गुणैस्सस्य पूजार्थं हि महात्मनः ॥
 ततो दुन्दुभयो दिव्या दध्नुर्मधुरस्त्रनाः ।
 जगुः किन्नरसङ्घाता ननृतुर्देवयोषितः ॥
 अपनिन्द्ये रजः सर्वं ववृषे गन्धवारि च ।
 प्रकीर्यते स देवौषैः पुष्पवृष्टिर्मनोहरा ॥

भ्रमङ्गुमरविस्तारतारङ्गहारबन्धुरः ।
 स प्रदेशः क्षणाज्जातो दिव्यगन्धैर्विषर्पिभिः ॥
 गोशीर्षचन्द्रमाक्षिप्तं दिव्यसङ्कूपवासितम् ।
 चक्रुर्देहं मुनीन्स्य देवाः सङ्गन्तिनिर्भराः ॥
 तथा क्षणत्किरीटासौ तस्युवुष्य मुनीश्वरम् ।
 दधुः पादरजस्तस्य शिरसा पापशुद्धये ॥
 एवं प्रमोदसन्दर्भनिर्भरे वैबुधे गणे ।
 पार्श्वे स महाभागः समुद्घातमुपागतः ॥
 ततः समीकृताशेषकर्मांशः क्षणमाचकम् ।
 खित्वा योगचक्रं धीरो निहरोध क्रमेण सः ॥
 ततश्च तन्निरोधेन शैलेशीं प्राप्य सत्किञ्चाम् ।
 देहचयविनिर्मुक्तः स प्राप परमं पदम् ॥
 ततो विशेषपूजां ते विधायामन्दनिर्भराः ।
 गता देवा निजस्थानं तद्गत्वा धूतकल्पशाः ॥
 अन्यस्य ।

स्रक्कमेणासुना सापि महाभद्रा प्रवर्तिनी ।
 हत्वा कर्म गता मोक्षं किं तु भक्तपरिज्ञया ॥
 तथा सुखलितासाध्यासौस्तपोभिस्तथाविधैः ।
 चाराद्यैरिव संजातं चित्तरत्नं सुनिर्मलम् ॥
 ततः सापि क्रमेणेत्यं संत्यज्य तनुपञ्चरम् ।
 गता कर्मचयं हत्वा मोक्षं भक्तपरिज्ञया ॥
 ते तु श्रीगर्भराजाद्याः साधवः सुतपोधनाः ।

सुमङ्गलाद्याः साध्यस्य देवसौक्यसुपागताः ॥

किं वञ्चना ।

धावङ्गिर्जन्तुभिक्षय मनोमन्दनकामने ।

समन्तभद्रसूरीषां पादमूलासुपागतैः ॥

इदमाकर्षितं धन्यैरनुसुन्दरचेष्टितम् ।

दूरक्षैरपि खेप्रेण कौतुकेनापि विक्षितैः ॥

तावतां भयजन्तूनां श्रुतेन जनितं तदा ।

भवप्रपञ्चविरतं मनो नूनमनेन भोः ॥

ततः कैश्चित्कृता दीक्षा कैश्चिद्भूमो मृष्टस्थितैः ।

केचित्सम्यक्प्रमापन्नाः केचित्संवेगमागताः ॥

एवं च स्थिते ।

भवङ्गिरपि विज्ञातमेवं कथयतो मम ।

भो भो भव्याः सभावार्थमिदं वृत्तं महात्मनः ॥

ततोऽनुष्ठीयतां तूर्णं यज्ज्ञातस्वास्त्य सन्निभम् ।

येनैव जायते सद्यः सफलो मे परिश्रमः ॥

वतस्तुष्टः समस्तानां प्रायः संसारचारिणाम् ।

जीवानामेष वृत्तान्तो मया योऽत्र निवेदितः ॥

तदेतदपि संश्रुत्य चरितं निजसन्निभम् ।

न युष्यतेऽत्र भो भव्या विधातुमवधीरणा ॥

तथाहि ।

थयासौ पौण्डरीको जम्बुद्वीपे पूर्वविदेशवर्तिनि सुकण्ठवि-

जयान्तर्गते ब्रह्मपुरे कमलिनीश्रीगर्भराजपुत्रतथापि जातस्तेन

भगवता समन्तभद्रसूरिणा तर्ह्यैव शङ्खपुरस्य सम्बन्धिनि चित्तरम-
 कानमान्तर्भूते मनोजन्द्ने चैत्यभवने वर्तमानेन भूरिभक्त्यानां
 पुरतस्तत्पञ्चपातेन मनुजगतावेश राजदारकोऽनुकूलाभ्यां कास्त-
 परिणतिकर्मपरिणामाभ्यां सुमतिर्भव्यपुरुषो जमित इति कृत्वा
 भविष्यति निःशेषगुणाधार इति ख्यापितस्तदिदं सर्वेषां लघुकर्मणां
 भव्यमनुष्ठानां समानं वर्तते । यतो नानाचेषोत्पन्ना अपि सर्वे
 मनुजगतौ वर्तन्ते बहिरङ्गविविधजननीजनका अपि सर्वे परमार्थ-
 तत्त्वे कास्तपरिणतिकर्मपरिणासयोः पुत्रा भवन्त्येव बह्वविधाभि-
 धाना अपि सुमतिभक्त्यपुरुषत्वं न व्यभिचरन्तीति सदागमः
 सर्वदा ख्यापयति ॥ यथा च सा महाभद्रा समन्तभद्रसूरिवचने-
 नादित एव प्रतिबुध्य प्रव्रजिता प्रज्ञाविशाला जाता तथैवहोक्तम-
 पुरुषाः सर्वज्ञागमोपदेशात् संजाततत्त्वावबोधाः प्रथममेव साधवः
 संपद्यन्ते त एवं च परमार्थतः प्रज्ञाविशाला इति । यथा च
 तस्याः सुलक्षितायाः पूर्वभवाभ्यासवशेन संपन्नस्तथा महाभद्रया
 सह स्नेहसम्बन्धः स च गुणकरोऽभूत् तथेह गुहकर्मणामपि केषां-
 चिद्भाविभद्राणां भव्यजन्तूनां कथंचिद्भवत्येव सुसाधुभिः सार्धं घटना
 सा च भवत्येव तेषां गुणकरी । सन्त्यस्यत्वात्को हि कस्याप्यभिच-
 योगो जनको धोग्यताया आकरो गुणरत्नानां सूचको भावि-
 कस्याप्यपरंपरायः अमृतधोग इव निर्घातकः कर्मविषयधरकश्च ॥
 यथा च तथा महाभद्रया तस्याः सुलक्षितायाः समन्तभद्रसूरि-
 दारेण सदागमे भक्तिर्जनिता पौण्डरीकश्च च तथैव धात्रीभाव-
 मिवात्मनो दर्शयन्त्या कृतश्च तेन भगवता सह परिचयः तथा-

द्यापि सुसाधवः परहितकरणैकसाक्षयाः सन्तो गुह्यकर्मणां च
 भव्यजन्तूनां निष्कृतिमच्छेदभावमिव दर्शयन्तो यथातथा सर्वज्ञा-
 ग्ने भागवते भक्तिसुत्पादयन्थेव । सा हि यथातथाविर्भूता
 प्रकाशिनी कर्ममलस्य शोधनी जीवरत्नस्य मोचनी भवप्रपञ्चस्य
 दर्शनी तत्त्वमार्गस्य साधनी परमपदस्येति । यच्च तेनानुसुन्दर-
 चक्रवर्तिनोत्पन्नज्ञानेन तेषां पुरतः सविस्तरमाख्यातमात्मभवभ्रमण-
 सुपमादारेण सुश्लक्षितापौष्टरीकयोः संवेगजननार्थं तन्प्रायः सर्वेषां
 संसारिजीवानां समानं वर्तते । यतः कश्चिन्नोचमुपागतेषु केषुचि-
 श्चैत्रेषु लोकस्थितिनियोगतः कर्मपरिणामादिष्टा इव भवितव्य-
 तावग्रेण निर्गच्छन्ति कियन्तोऽपि जीवा असांख्यवहारिकजीवराशेः
 ततः कुर्वन्ति विचित्रमनन्तभवभ्रमणं हारयन्ति शिक्षाक्रोधादिदो-
 षादुरा मोक्षसाधनचममपि कञ्छेणावाप्तं बड्गो मनुष्यभवं कुर्वन्ति
 मुहुर्मुहुः सहुणावाप्तित्यागावसरेष्वन्तराचर्षणपूर्णेनकृतनरकगमन-
 सामयीका अपि मुच्यन्ते सर्वज्ञोक्तागमानुष्ठानसम्बन्धेन अवाप्त-
 संज्ञानास्य पश्यन्ति स्वयं प्रतिपादयन्ति च परेभ्यः । यथा । निष्ठित-
 नाटकप्रायोऽयं प्राणिनां भवप्रपञ्चोऽपरापरवेष्टकरणोपमानि शरीर-
 गृहणानि अन्योन्यस्थाननर्तनकल्पानि बड्गविधयोनिविशेषसञ्च-
 रणानि नागाविधवासककुटीरकतुल्यानि विमानभवनालयादीनि
 कूटनटपेटकदेशानि बन्धुकुटुम्बकादीनि । एकोऽयं द्रव्यमपेक्ष्य
 परमार्थेनात्मा कश्चिन्नेयमस्य मनुष्यादिपर्यायेष्वपरापरनाममाला
 नेयमास्यास्थानं विवेकिनां । लोकस्थितिकालपरिणतिकर्मपरि-
 णामस्वभावभवितव्यतामिजभयतादिपरस्परसव्यपेक्षकारणसमुदायज-

नितः समस्तोऽप्यस्य भवप्रपञ्चः । तत्परिपाकसम्भस्य विश्वेदको
 प्रपञ्चस्यास्य परमेश्वरानुपपन्नः । स हि कारणं विमलज्ञानस्य ।
 तद्दशादेवात्ममात्मा जानीते यद्यत परमेश्वराज्ञाकरणनिते
 मम सुखदुःखे भवमोक्षौ च लेश्याविशोधनं तदाज्ञाकरणं
 लेश्यामात्मिन्यजननं तदाज्ञाविराधनं । ततः प्रवर्तते लेश्याविशोध-
 नेषु सङ्गतगुणेषु निवर्तते लेश्यामात्मिन्यजननेभ्यः समस्तदोषेभ्यः ।
 ततोऽत्यन्तविशोधितां लेश्यामपि विहाय भवत्यलेश्यः । ततः स्वरूपे
 स्थितः स एवात्मा संपद्यते परमेश्वरः परमात्मेति । यथा च
 तदनुसुन्दरचरितं तस्य भगवतः समस्तभद्रसूरेः प्रत्यक्षं महाभद्रा
 च कथ्यमानं तदुच्यते स तथा संसारिजीवचरितं भगवतः सर्वज्ञा-
 गमस्य प्रतीतं सुसाधवस्य निवेद्यमानं प्रज्ञाविशालतया स्वत एव
 बुध्यन्ते परेभ्यश्च प्रतिपादनसमर्था भवन्ति । यथा च तेन पौष्करी-
 केषु सुसंक्षितासुद्दिश्य × × × × × × × × × ×
 × × × × × तदनुसुन्दरराजचरितमवगतं विहितं च
 तदनुगमानुरूपं तथा दूषमपि भो भव्या इदं संसारिजीवचरित-
 मनुभवागमसिद्धमवबुध्यं अवबोधानुरूपं चाचरत विरहयत
 कषायान् स्रगयतास्रवद्वाराणि निराकुर्वतेभ्रियगणं दक्षयत सकसं
 मनोमलज्जालं पोषयत सङ्गतगुणगणं सुच्यत भवप्रपञ्चं यात तूर्णं
 श्रिवालयं येन दूषमपि सुमतयो भव्यपुरुषा भवथ । अथ नास्ति
 भवतां तादृशी स्रक्कर्मता ततो यथा सुसंक्षिता भूवो भूवः
 प्रचोदिता सप्रपञ्चं सुद्धमुद्धर्निर्भस्विता बद्धविधसुपासम्भ्रा पुनः
 पुनः स्मारिता सती गुरुकर्मिकापि प्रतिबुद्धा तथा बुध्यं ।

केवलं तथा प्रतिबोध्यमाना अगृहीतसङ्केता भविष्यत्तु यत् गलता-
स्तुग्रोषका गुरुणा । तथापि गुरुभिः प्रतिबोधनीया एव युष्मा-
भिरपि प्रतिबोद्धव्यमेव । यथा खलुदुस्वरितपञ्चान्तापेन सङ्गतगुण-
पञ्चपातसारो निखिलकर्ममलविलयकारी सदागमबहुमानस्तस्याः
सुखसितायाः प्रतिबोधकारणं संपन्नः तथा भवद्भिरपि तथैव
स विधेयो येन संपद्यते भवतामपि विशिष्टस्तत्त्वावबोध इति ।

इह च ।

श्रेयांस्रद्धान्तादिजातिस्मरणतुल्यकः ।

श्रेयोऽनुसुन्दरादीनां तदुत्पादः स्युक्तिकः ॥

यतस्त्रागमे मतिवासनायाः

असंख्यकास्तोऽनुज्ञातो वचो नास्ति च वारकम् ।

सुभूरिभवभावेऽपि तस्मात्तास्ति विरोधिता ॥

आदितः पुनरारभ्य प्रस्तावभावार्थोऽथम् ।

कुशलकर्मविपाकवशाद्दो जगति किञ्चिदिहास्ति न दुर्लभम् ।

सकलभोगसुखाधिकसुखकैः श्रमसुखं प्रतिभाति च धीमताम् ॥

परमकोटिगतोऽपि पुनर्नरः प्रबलतामुपगम्य निपात्यते ।

खलमखैरतिभीमभवोद्दधौ यदि न वेत्ति स तां तदरातिताम् ॥

नरकयोग्यकृताशुभकर्मकः पुनरुपैति शिवं गतकल्मषः ।

यदि सदागमबोधपरायणः क्षणमपि प्रकरोति शुभं नरः ॥

इदमवेत्य मनोमलवर्जनं क्षु विधाय सदागमसेवनम् ।

कुर्वत तेन हि याथ शिवं यथागमवशादनुसुन्दरपार्थिवः ॥

अन्यच्च ।

इदमनन्तभवध्वमसूचकं मल्लवशादनुसुन्दरचेष्टितम् ।
 यदिह जातमतः परिकीर्तितं मतिविकाशनकारि सुदेहिनाम् ॥
 न च निवोगत एव भवेद्विद्यं गदितपङ्क्तिरच नरे नरे ।
 सङ्कटवाप्य जिनेन्द्रमतं धतः शिवमितः प्रगता बहवो नराः ॥
 चिचतुरेषु भवेषु तथापरे बङ्गमताः पुनरन्यविधानतः ।
 विविधभव्यतथा भवदारणं निजनिजक्रमतो दधिरे नराः ॥
 तदिदमच सुगुह्यमसौ जना इदि विधत्त परं परमाचरम् ।
 मल्लविशोधनमेव सुमेधसा लघु विधेयमिहाप्य जिनागमम् ॥
 एतन्निःशेषमच प्रकटितमखिलैर्युक्लिगर्भैर्वचोभिः
 प्रस्तावे भावसारं तदखिलमधुना शुद्धबुद्ध्या विचिन्थ ।
 भो भव्या भाति चित्ते यदि हितमनघं चेदमुच्चैस्तरां
 वस्तुतूर्णं मेऽनुरोधादिदितफलमघं स्वार्थसिद्धौ कुदध्वम् ॥

उत्सूचमेव रचितं मतिमाश्रभाजा
 किञ्चिद्यदीदृशि मयाच कथानिवन्धे ।
 संसारसागरमनेन तरौतुकामै-
 सात्साधुभिः कृतकूपैर्मयि शोधनीयम् ॥

इत्युपमितिभवप्रपञ्चायां कथायां
 पूर्वसूचितमौलकवर्णनो नामाष्टमः प्रस्तावः समाप्तः ॥
 ॥ समाप्तेयमुपमितिभवप्रपञ्चकथेति ॥

प्रशस्तिः ।

द्योतिताखिलाभावाद्यः सद्गुण्यप्रबोधकः ।
सूर्याचार्योऽभवद्दीप्तः साक्षादिव दिवाकरः ॥
स निवृत्तिकुलोद्भूतो लाटदेशविभूषणः ।
आचारपञ्चकोद्युक्तः प्रसिद्धो जगतीतले ॥
अभूद्भूतद्वितो धीरस्ततो देसमहत्तरः ।
व्योतिर्निमित्तग्राह्यः प्रसिद्धो देशविस्तरे ॥
ततोऽभूदुल्लसत्कीर्तिर्द्विगोचविभूषणः ।
दुर्गस्वामी महाभागः प्रख्यातः पृथिवीतले ॥
प्रमथ्यां गृहता येन गृहं सद्गुणपूरितम् ।
द्वित्वा सद्गुणमाहात्म्यं क्रियथैव प्रकाशितम् ॥
यस्य तच्चरितं वीक्ष्य ग्राह्यकरनिर्मलम् ।
बुद्धास्तत्रत्ययादेव भूर्यासो जन्तवस्तदा ॥
सद्दीप्तादायकं तस्य स्वस्य चाहं गुरुत्तमम् ।
जमस्यामि महाभागं गर्गर्षिमुनिपुङ्गवम् ॥
क्लिष्टेऽपि दुःखमाकाले यः पूर्वमुनिचर्षया ।
विजहारेह निःसङ्गो दुर्गस्वामी धरातले ॥
सद्देशनांशुभिलोके द्योतित्वा भास्करोपमः ।
श्रीभिक्षमात्रे यो धीरो गतोऽस्त्वं सद्दिधानतः ॥
तस्मादतुलोपशमः सिद्धिर्विरभूदनाविलम्बनस्तः ।
परहितनिरतैकमतिः सिद्धान्तनिधिर्महाभागः ॥
विषमभवगर्तनिपतितजन्तुश्रुतालम्बदानदुर्लभितः ।
दक्षिताखिलादोषकुलोऽपि सततकषणापरीतमनाः ॥
यः सद्गुणकरणरतः सदुपग्रहजिरतबुद्धिरनवरतम् ।

आत्मन्यस्तुल्यगुणगणैर्गणधरबुद्धिं विधापयति ॥
 बह्विधमपि यस्तु मनो निरौच्छ कुन्देन्दुविग्रदमद्यतनाः ।
 मन्यन्ते विमलधियः सुसाधुगुणवर्षकं सत्यम् ॥
 उपमितभवप्रपञ्चा कथेति तत्क्षरणरेणुकल्पेन ।
 गौर्देवतया विहिताभिहिता सिद्धाभिधानेन ॥

अथवा ।

आचार्यहरिभद्रो मे धर्मबोधकरो गुरुः ।
 प्रस्तावे भावतो हन्त स एवाद्ये निवेदितः ॥
 विषं विनिर्धूय कुवासनामथं व्यचीचरस्यः कृपया मदाग्रये ।
 अशिन्यवीर्येण सुवासनासुधां नमोऽस्तु तस्मै हरिभद्रसुरये ॥
 अनागतं परिज्ञाय चैत्यवन्दनसंश्रया ।
 मदर्थैव कृता येन वृत्तिर्लक्षितविस्तरा ॥
 यथातुल्यरथयात्राधिकमिदमिति सन्धवरजयपताकम् ।
 निखिलसुरभवनमध्ये सततं प्रमदं जिनेन्द्रगृहम् ॥
 अचार्यष्टरुद्राचार्यां धर्मः सहेवधामसु ।
 कामो लीलावतीलोके सदास्ते त्रिगुणो मुदा ॥
 तत्रेयं तेन कथा कविना निःशेषगुणगणाधारे ।
 श्रीभक्तमालनगरे गदितापिमण्डपस्थेन ॥
 प्रथमादर्शं लिखिता साध्या अतदेवतानुकारिणा ।
 दुर्गस्वामिगुह्यां त्रिभुक्तयेयं गणाभिधया ॥
 संवत्सरगतनवके द्विषष्टिसहितेऽतिसङ्घिते चास्त्राः ।
 ज्येष्ठे सितपद्मन्यां पुनर्वसौ गुरुदिने समाप्तिरभूत् ॥
 ग्रन्थाग्रमस्या विज्ञाय कीर्तयन्ति मनीषिणः ।
 अनुष्टुभां सहस्राणि प्रायशः सन्ति षोडश ॥

*Markandeya Purāna, Fasc. 5-7 @ /10/ each	...	Rs. 1	14
*Mīmāṃsā Darṣana, Fasc. 16-19 @ /10/ each	...	6	4
Nyāyavārtika, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3	12
*Nirukta, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	5	0
*Nīṭisāra, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	1	14
Nīṭyācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Nīṭyācārapradīpa, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	5	10
Nyāyabinduṭīkā, Fasc. 1 @ /10/ each	...	0	10
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	5	0
Padmāwati, Fasc. 1-5 @ 2/-	...	10	0
*Pariśiṣṭa Parvan, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	1	14
Prākṛita-Paiṅgalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Prithvirāj Rāsa, Part II, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3	2
Ditto (English) Part II, Fasc. 1 @ 1/- each	...	1	0
Prākṛta Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ 1/8 each	...	1	8
Parācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	12	8
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each	...	1	0
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	3	12
Rasarnavam, Fasc. 1	...	1	4
Saddarśana-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	4	4
*Sāma Vēda Saṁhitā, Vols. I, Fasc. 7-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-8; V, 1-8 @ /10/ each	...	19	6
Samarāñca Kaha, Fasc. 1, @ /10/	...	0	10
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	3	0
*Sāṅkhya Vijaya, Fasc. 2-3 @ /10/ each	...	1	4
Srāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3	12
Sragdharā Stotra (Sanskrit and Tibetan)	...	2	0
*Sraṅta Sūtra Lūṭyāyaṇa, Fasc. 4-9 @ /10/ each	...	3	12
*Ditto Asbalayana, Fasc. 4-11 @ /10/ each	...	5	0
Saṅgṛta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	...	1	0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
*Taittīreya Brahmana, Fasc. 11-25 @ /10/ each	...	9	6
Ditto Pratīśākhya, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
*Taittīriya Saṁhitā, Fasc. 27-45 @ /10/ each	...	11	14
*Tāṇḍya Brāhmaṇa, Fasc. 10-19 @ /10/ each	...	6	4
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-6 @ 1/4	...	7	8
*Tattva Cintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 2-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	23	12
Tattvārthadhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ /10/	...	1	14
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/	...	1	14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ /10/	...	3	2
*Upāṁita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1, 5-12 @ /10/ each	...	5	10
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	...	6	0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/	...	0	10
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/	...	3	12
*Vāyu Purāna, Vol. I, Fasc. 3-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each	...	6	14
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/	...	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2, @ 1/4/	...	1	4
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Vṛhat Svayambhū Purāna, Fasc. 1-6 @ /10/	...	3	12
*Yoga Aphorisms of Patanjali, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	1	14
Yogaśāstra, Fasc. I	...	1	4

Tibetan Series.

Bandhyastotrasaṅgraha	...	2	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-3, @ 1/- each	...	3	0
Nyayabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1	...	1	0
Pag-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	4	0
Rtoqs brjod dpag hkhri S'iā (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-6 Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/- each	...	11	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	...	14	0

Arabic and Persian Series.

*Ālamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /10/ each	...	8	2
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ 1/-	...	3	0
Āin-i-Akbarī, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each	...	33	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 2/- each	...	34	0
Akbarnāmah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each	...	55	8
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-6 @ 1/4/ each	...	16	4
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ /10/	...	0	10

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ 10/- each	5	10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each	2	0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal, Fasc. 1-3 @ 1/- each	3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc. 1-21 @ 1/8/ each	31	8
Farnang-i-Rashidi, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each	21	0
Fihrist-i-Tusi, or Tūsy's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4	0
Futūn-ush-Shām of Wāqidi, Fasc. 1-9 @ 10/- each	5	10
Ditto of Azādi, Fasc. 1-4 @ 10/- each	2	8
History of Gujarat	1	0
Haft Asmān, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @ 12/- each	Rs.	0	12	
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each	7	8
Iqālnamah-i-Jahāngiri, Fasc. 1-3 @ 10/- each	1	14
Isābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each	51	0
Ma'āsir-i-'Ālamgiri, Fasc. 1-6 @ 10/- each	3	12
Maāsir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ 1/ each	35	0
Maghāzi of Wāqidi, Fasc. 1-5 @ 10/- each	3	2
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 10/- each	9	6
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/- each	16	0
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ 10/- each	11	14
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1 @ 10/-	0	10
Nizāmī's Khiradnāmah-i-Iskandari, Fasc. 1-2 @ 12/ each	1	8
Qawaninū 's-Sayyad of Khuda Yar Khan 'Abbasi, edited in the original Persian with English notes by Lieut.-Col. D. C. Phillott	5	0
Riyāzu-s-Salātīn, Fasc. 1-5 @ 10/- each	3	2
Ditto (English) Fasc. 1-5 @ 1/-	5	0
Tubaquat-i-Nasiri (English), Fasc. 1-14 @ 1/- each	14	0
Ditto Index	1	0
Tārīkh-i-Firūz Shāhi of Ziyān-d-dīn Barni, Fasc. 1-7 @ 10/- each	4	6
Tārīkh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, Fasc. 1-6 @ 10/- each	3	12
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	3	0
Tuzuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Wis o Rāmin, Fasc. 1-5 @ 10/- each	3	2
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ 10/- each	10	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/- each ... 20 0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1870 to 1904 @ 8/- per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/- per No. to Non-Members.

N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.

4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date (Nos. 1-4 of 1905 are out of stock), @ 1-8 per No. to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members.
5. Memoirs, 1905, to date. Price varies from number to number. Discount of 25% to Members.
6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1888 3 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, Part I, A to E ... 2 0
8. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to, @ 6/- each ... 18 0
9. Kaçmirāçabdāmṛta, Parts I and II @ 1/8/ ... 3 0
0. Persian Translation of Hājī Baba of Ispahan, by Hājī Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott. ... 10 0

Notice of Sanskrit Manuscripts Fasc. 1-34 @ 1/- each ... 34 0
 Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

Books are supplied by V.P.P.

15-3-09

IndL 21

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1228.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा
सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPANĀ KATHA
OF
SIDDHARSI.

IndL 212, 14

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.
FASCICULUS XIV.

CALCUTTA :
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1910.

Reedition (by Jacobi) of pages
of fasc. 2 + 3

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.,
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs.	
*Advaita Brahma Siddhi, Fasc. 2,4 @ /10/ each	1	4
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1	14
*Agni Purāṇa, Fasc. 6-14 @ /10/ each	5	0
Aitārēya Brāhmana, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	14	6
Aitareyalocana	2	0
*Ann Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	2	8
Aphorisms of Sāṅdilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1 6 @ /10/ each	3	12
*Ātharvāna Upaniṣad, Fasc. 4-5 @ /10/ each	1	4
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	0	10
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3	2
Avadhāna Kulpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-7 Vol. II, Fasc. 1-6 @ 1/ each	13	0
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	1	14
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-2 @ /10/ each	3	2
*Bhāmati, Fasc. 4-8 @ /10/ each	3	2
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	4	6
Bandhyostatrasaṅgraha	2	0
Brahma Sūtra, Fasc. 1 @ /10/ each	0	10
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2	8
Bṛhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3	12
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3	2
Çri Çantinātha Çharita, Fasc. 1	0	10
Çatadīpaṇi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	8	0
Çatapatha Brāhmana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	14	6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3; Vol. VII, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	3	2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1	14
Çatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-12 @ /10/ each	7	8
*Çaturvarga Çhintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	36	14
Ditto Vol. IV, Fasc. 7-8, @ 1/4/ each	1	4
Ditto Vol. IV, Fasc. 8, @ /10/ each	0	10
Çlokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	8	12
*Çrauta Sūtra of Āpastamba, Fasc. 12-17 @ /10/ each	3	12
Ditto Çāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	10	0
Çri Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1	14
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4	6
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-4	3	2
Gobhiliya Grhya Sūtra, Vol. I, @ /10/ each	3	2
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	2	8
Haralata	1	14
Karmapradiph. Fasc. 1	1	4
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4	6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	17	8
*Kūrma Purāṇa, Fasc. 3-9 @ /10/ each	4	6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	3	0
Madana-Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	6	14
Muhā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-9 @ /10/ each	18	12
Manuṭikā Saṅgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1	14

अथ द्वितीयः प्रस्तावः ।

अस्मिन् लोके सुमेरुरिवाकाशप्रतिष्ठा नौरनिधिरिव महा-
सत्त्ववेविता कक्षाखपरम्परेव मनोरथपूरणी किमप्रसूतप्रब्रह्मेव
सत्युत्पन्नप्रमोदहेतुः समरादित्यकथेवानेकवृत्तान्ता निर्घितचिभुवनेव
सम्बन्धाद्या सुसाधुक्रियेवापुष्पैरतिदुर्लभा मनुजगतिर्नाम नगरी ।
या च कौटुम्भी । उत्पत्तिभूमिर्धर्मस्य मन्दिरमर्थस्य प्रभवः कामस्य
कारणं मोक्षस्य स्थानं महोत्सवानामिति । यस्यामुत्तुङ्गानि विशा-
खानि विशिचकनकरत्नभक्तिचिन्ताणि अतिमनोहारितया परम-
देवाध्यासितानि नेदरूपाणि देवकुलानि । यस्यां चानेकाहुतवस्तु
स्थानभूतलेनापहसितामरनिवासाः स्थितिप्रतिष्ठिताश्चनेकपुरकक्षिता
भरतादिवर्षरूपाः पाटकाः अत्युच्चतया कुक्षुग्रैष्वाकाराः पाटक-
परिचेपाः । यस्यास्य मध्यभागवतीं दीर्घतराकारो विजयरूपावपन-
पंक्तिभिर्विराजितो महापुरुषकदम्बकसकुलः शुभाशुभमूल्यानुरूप-
पञ्चलाभहेतुर्महाविदेहरूपो विपणिमार्गः । यस्यास्य निरह्णादित्य-
चन्द्रादिगतिप्रसरतधातीतः परचक्रलङ्घनाया मानुषोत्तरपर्वताकारः
प्राकारः । तस्मात्परतो यस्यां विसीर्षगम्भीरा समुद्ररूपा परिखा ।
यस्यां च सदा विबुधाध्यासितानि भद्रशास्त्रवनादिरूपाणि नाना-
काननानि । यस्यां च बड्ढविधजन्तुसङ्घातजलपूरवाहिन्यो महा-
नदीरूपा महारथाः । यस्यां च समस्तारथ्यावताराधारभूतौ सवण-
कासोदसमुद्ररूपौ दावेव महाराजमार्गौ । यस्यां च महाराज-
मार्गप्रविभक्तानि जम्बूद्वीपधातकीषण्डपुष्करवरद्वीपार्धरूपाणि वसन्ति

नीखेव पाटकमण्डलानि । यस्यां च लोकसुखहेतवः समुचित-
स्नानस्नानाद्यिनः कल्पद्रुमरूपा भूषांसः स्नानान्तरीयनृपतय इति ।

अपि च ।

तस्याः कः कोटिजिह्वोऽपि गृहसम्भारगौरवम् ।
ग्रन्तो वर्षयितुं लोके नगर्याः किमु मादृशः ॥
यस्यां तीर्थकृतो ऽनन्तासृक्तिकेशवशीरिणः ।
संजाताः संजमित्यन्ते जायन्तेऽद्यापि केचन ॥
या चेह सर्वशास्त्रेषु लोके लोकोत्तरेऽपि च ।
अनन्तगुणसंपूर्णा दुर्लभत्वेन गीयते ॥
उच्चावचेषु स्थानेषु हिण्डित्वा आन्तजन्तवः ।
प्राप्ताः खेदविमोदेन लभन्ते यत्र निर्वृतिम् ॥
विनीताः शुचयो दद्या यस्यां धन्यतमा नराः ।
न धर्ममपहायान्यन्नूनं चेतसि कुर्वते ॥
यस्यां नार्थः सदानार्थकार्यवर्जनतत्पराः ।
पुण्यभाजः सदा धर्मं जैनेन्द्रं पर्युपासते ॥
किं वाच वङ्गनोक्तेन वस्तु नास्ति जगत्त्रये ।
तस्यां निवसतां सम्यक् पुंसां वञ्चोपपद्यते ॥
सा हि रत्नाकरैः पूर्णा सा विद्याभूमिबन्धना ।
सा मनोनयनानन्दा सा दुःखौघविनाशिका ॥
सा खिल्लास्यर्थभूयिष्ठा सा विशेषसमन्विता ।
सा सुनीन्द्रसमाकीर्णा सा सुआवकभूषिता ॥
सा जिनेन्द्राभिषेकादितोषिताखिलसम्यक्ता ।

सापवर्गाश्च भव्यानां सा संसाराय पापिनाम् ॥
 जीवोऽजीवस्तथा पुण्यं पापाद्याः सन्ति नेति वा ।
 अथं विचारः प्रायेण तस्थानेव विघ्नघतः ॥
 यस्तस्यामपि संप्राप्तो नगर्थां पुरुषाधमः ।
 न युष्यते गुणैर्लोकैः सोऽधन्य इति गण्यते ॥
 तां विमुच्य न लोकेऽपि स्थानमस्तीह मानवाः ।
 संपूर्णं च ज्ञेयं पुरुषार्थचतुष्टयम् ॥१३॥

तस्यां च मनुजगतौ नगर्थांस्तुल्यपरक्रमः स्ववीर्याक्रान्त-
 भुवनत्रयः शक्रादिभिरप्रतिहतशक्तिप्रसरः कर्मपरिणामो नाम
 महानरेन्द्रः ।

यो नीतिशास्त्रसुसंख्यं प्रतापैकरसः सदा ।
 दण्डतुण्डं जगत्सर्वं विलोकयति हेक्षया ॥
 निर्दयो निरनुक्रोशः सर्वावस्थासु देहिनाम् ।
 स चण्डशासनो दण्डं पातयत्यनपेक्षया ॥
 स च केलिप्रियो दुष्टो लोभादिभटवेष्टितः ।
 नाटक्येषु परां काष्ठां प्राप्तोऽत्यन्तविचक्षणः ॥
 नास्ति मङ्गो जगत्यन्यो ममेति मद्विह्वलः ।
 स राजोपद्रवं कुर्वन् धनायति कस्यचित् ॥
 ततो हास्यपरो लोकान् नानाकारैर्विडम्बनैः ।
 सर्वान्विडम्बयन्नुच्चैर्नाटयत्यात्मनोऽपतः ॥
 तेऽपि लोका महान्तोऽपि प्रतापमसहिष्णवः ।
 तस्य यत्प्रदशौ वन्ति तत्सत्सर्वं प्रकुर्वते ॥

ततश्च ।

काञ्चिन्नारकरूपेण क्रोगतो वेदनातुरान् ।
 नर्तयत्यात्मनः प्रीतिं मन्यमानो मुहुर्मुहुः ॥
 यथा यथा महादुःखैर्विडम्बसांस्तानुदीचते ।
 तथा तथा मनस्युच्चैरुत्सवत्येष तोषतः ॥
 काञ्चिद्दर्पोद्गुरो भूत्वा स इत्यं वत भाषते ।
 भयविडम्बसचित्तत्वादाज्ञानिर्देशकारकान् ॥
 अरे रे तिर्यगाकारं गृहीत्वा रङ्गभूमिषु ।
 कुह्वं नाटकं तूष्णं मम चित्तप्रमोदकम् ॥

ततश्च ।

काकरासभमार्जारमूषकाकारधारकाः ।
 सिंहाचिककगार्दूलमृगवेषविडम्बकाः ॥
 गजोद्गाजबन्धोवर्दकपोतश्वेनरूपिणः ।
 यूकापिपीलिकाकीटमत्कुणाकारधारिणः ॥
 अनन्तरूपास्तिर्यङ्घो भूत्वा तच्चित्तमोदनम् ।
 ते नाटकं महाहास्यकारणं नाटयन्ति वै ॥
 कुम्भवामनमूकान्धवृद्धबाधिर्यसंगतैः ।
 तथान्यन्मानुषैः पात्रैर्नाटकं नाटयत्यसौ ॥
 ईर्ष्याग्नोकभयपक्षैर्देववेषविडम्बकैः ।
 विहितं नाटकं दृष्ट्वा स तुष्टो वत जायते ॥
 तथा यथेष्टचेष्टोऽसौ पुनस्तानेव सुन्दरैः ।
 आकारैर्घोञ्जयत्युच्चैर्घोकाञ्जाटककाम्यया ॥

विडम्ब्यमानासो तेन प्राणिनः प्रभविष्णुना ।
 चातारमात्मनः कंचिन्न लभन्ते कदाचन ॥
 य इि विज्ञापनातीतः स्वतन्त्रो चञ्चिकीर्षति ।
 तत्कारोत्येव केनापि न निषिद्धो निवर्तते ॥

ततश्च ।

कचिदिष्टविद्योगार्तं कचित्सङ्गमसुन्दरम् ।
 कचिद्भोगभराक्रान्तं कचिद्हारिद्रदूषितम् ॥
 कचिदापद्गतानेकसत्त्वसङ्घातदाहणम् ।
 कचित्सम्यक्कसुद्भूतमहानन्दमगोहरम् ॥
 विशन्ध्य कुञ्जमर्वादां प्रधानकुञ्जपुष्पकैः ।
 अनाथकार्यकारित्वात् कचिद्दृष्टितविस्मयम् ॥
 कचिदनुरक्तभर्तारं सुसङ्गिः कुलटागणैः ।
 नीचगामिभिरासुर्यैर्दधानं सुकुलोद्भूतैः ॥
 कचिन् छतचमत्कारं मृद्यङ्गिर्हास्यहेतुभिः ।
 स्वागमोत्तीर्णकर्तव्यासक्तपाषण्डमण्डलैः ॥
 तदेवंविधट्टान्नप्रतिबद्धमनाकुञ्जम् ।
 संसारनाटकं चिचं नाटयत्येष स्त्रीलया ॥
 रागद्वेषाभिधानौ द्वौ सुरजौ तत्र नाटके ।
 दुष्टाभिसन्धिनामा तु तयोरास्कास्यको मतः ॥
 मानक्रोधादिनामानो गायनाः कसकण्डकाः ।
 महामोहाभिधानस्तु सूचधारप्रवर्तकः ॥
 भोगाभिलाषसंज्ञोऽपि नान्दीमङ्गलपाठकः ।

अनेकविष्णोककरः कामनामा विदूषकः ॥
 छण्णादिलेष्णानामानो वर्षकाः पाचमण्डनाः ।
 योनिः प्रविश्यत्पाचाणां नेपथ्यं व्यवधायकम् ॥
 भयादिसंज्ञा विज्ञेयाः कंशिकास्तत्र नाटके ।
 लोकाकाशोदरा नाम विशाखा रङ्गभूमिका ॥
 पुङ्गवस्त्वन्धनामानः श्रेष्ठोपस्करसञ्चयाः ।
 इत्थं समग्रसामग्रीयुक्ते नाटकपेटके ॥
 नानापाचपरावृत्त्या सर्वलोकविडम्बनाम् ।
 अपरापररूपेण कुर्वाणोऽसौ प्रमोदते ॥
 किं वाच बह्मनोक्तेन नास्ति तदस्तु किञ्चन ।
 यदसौ मनसोऽभिष्टं न करोति महानृपः ॥

तस्य चैवंभूतस्य चिगण्डगञ्जितवगहस्तिन इव सर्वचास्त्वञ्जित-
 प्रसरतया यथेष्टचेष्टया विचरतो यथाभिरुचितकारिणः कर्मपरि-
 षाममहानृपतेः समस्तान्तःपुरकुलतिलकभृता षट्सप्तश्रीणामिव
 शरत्सप्तश्रीः शरत्सप्तश्रीणामिव सुसुदिनी सुसुदिनीणामिव कमलिनी
 कमलिनीणामिव कलहंसिका कलहंसिकानामिव राजहंसिका
 बह्वीनां निथतिथदृष्ट्याप्रभृतीनां देवीनां मध्ये निजरूपस्वावस्थवर्ण-
 विज्ञानविज्ञासखासादिभिर्गुणै रमणीयत्वेन प्रधानतया काञ्चपरि-
 णतिनाम महादेवी । सा च तस्य नृपतेर्जीवितमिवात्यन्तवत्सभा
 आत्मीयचित्तवृत्तिरिव सर्वकार्येषु यत्कृतप्रमाणा सुमन्त्रिसंहति-
 रिव स्वयमपि किञ्चित् कुर्वता तेन प्रष्टव्या सुमित्रसन्ततिरिव
 विश्वासस्थानं । किं बह्वना । तदाद्यत्तं हि तस्य सकलमाधिराव्य-

मिति । अत एव चन्द्रिकाभिव अग्रधरो रतिभिव मकरध्वजो
 लक्ष्मीभिव केवः पार्वतीभिव चिन्मयस्तां काक्षपरिणतिं महा-
 देवीं च कर्मपरिणामो महानरेश्वरो विरहकातरतया न कदा-
 चिदेकाकिनीं विरहयति किं तर्हि सर्वत्र गच्छंस्त्रिष्टंशात्मसञ्चि-
 हितां धारयति । सापि च दृढमनुरक्ता भर्तरि न तदचनं
 प्रतिकूलयति । परस्परानुकूलतया हि दम्पत्योः प्रेम निरन्तरं
 संपद्यते नान्यथा । ततस्तथा वर्तमानयोस्तयोर्गाढं निरुद्धिमागतं
 प्रेम विशिष्टा तद्विषयनाश्रया । ततश्चाद्यौ काक्षपरिणतिर्गुह्यतया
 महाराजप्रसादस्योन्मादकारितया धौवनस्य तुच्छतया स्त्रीहृदयस्य
 चञ्चलतया तत्स्रभावानां कुतूहलहेतुतया तथाविधविडम्बनस्य
 सर्वत्र सन्धप्रसराहं प्रभवामीति मन्यमाना युक्ता सुषमदुःखमा-
 दिभिः शरीरभूताभिः प्रियसखीभिः परिवेष्टिता समथावसिका-
 मुहूर्तप्रहरदिनाहोरात्रपञ्चमासर्वधनसंवत्सरयुगपत्सोपमसागरोपमा-
 वसर्पिष्कुत्सर्पिष्णीपुङ्गवपरावर्तादिना परिकरेण विविधकार्यकरण-
 चमासि लोकेऽहमिति संजातोत्सेका तस्मिन्नेव कर्मपरिणाममहा-
 राजप्रवर्तिते चित्रसंसारनाटके तस्यैव राज्ञो निकटोपविष्टा सती
 साहङ्कारमेवं निमग्नयति । यदुत यान्येतानि योजिज्वनिका-
 थवहितानि पात्राणि तिष्ठन्ति मदचनेन निर्गच्छन्तु ग्रीभ्रमेतानि
 निर्गतानि चोपस्तहदितथापाराणि गच्छन्तु मातुः स्तनं पुनर्धूसी-
 धूसराणि रङ्गन्तु भूमौ पुनर्घुठमानानि पदे पदे परिव्यक्तान्तु
 चरणाभ्यां कुर्वन्तु मूत्रपुरीषविमर्दनबीभत्समात्मानं पुनरतिक्रान्त-
 वास्रभावानि धारयन्तु कुमारतां क्रीडन्तु नानाविधक्रीडाविष्णोःकैः

अभ्यस्यन्तु सकलकलाकलापकौशल्यं पुनरतिशयितकुमारभावान्व-
 ध्यास्यन्तु तद्वृत्तां दर्शयन्तु मन्मथगुरुरूपदेशानुसारेण सकलविवे-
 किञ्चोकहास्यकारिषोऽनपेक्षितमिजकुसलकलासपाद्यान् कटाक्ष-
 विशेषादिधारान् नानाकारविद्यासखासविशेषामिति प्रवर्तन्तां पार-
 दाद्यांदिश्वनार्थकार्येषु पुनरपगततादृश्यानि स्त्रीकुर्वन्तु मध्यमवयस्तां
 प्रकटयन्तु सच्चन्द्रिपौरुषपराक्रमप्रकर्षं पुनरतिवाहितमध्यमवयो-
 भावानि संश्रयन्तु जराजीर्णतां दर्शयन्तु वक्षीपक्षिताम्रमङ्गकरस-
 विकसलमलजम्बाखाविलस्यरौरतां समाचरन्तु विपरीतस्वभावतां
 पुनर्थवकक्षितसकलजीवितभावानि देहत्यागेन काटयन्तु मृतरूपतां
 ततः पुनः प्रविशन्तु योनिजवनिकाभ्यन्तरे अनुभवन्तु तत्र गर्भक-
 लमखान्तर्गतानि विविधदुःखं पुनश्च निर्गच्छन्तु रूपान्तरसुपादास्य
 कुर्वन्स्वेवमननवाराः प्रवेशनिर्गमनं । तदेवं सा काञ्चपरिणति-
 र्महादेवी तेषां संसारनाटकान्तर्गतानां समस्तपापाषामवस्थित-
 रूपेण चण्डदधमप्यासितुं न ददाति किं तर्हि क्षणे क्षणे वराकाण्डि
 तान्यपरापररूपेण परावर्तयति । किं च । तेषां नृत्यतां चान्युप-
 करणानि पुद्गलस्खन्धनामामि पूर्वमाख्यातानि तान्यप्यतिचपलसख-
 भावतया सात्मनः प्रभुत्वं दर्शयन्ती क्षणे क्षणे ऽपरापररूपं भाज-
 यति । तानि च पाचाणि किं क्रियते तत्र राजाप्यस्या वशवतीं न
 चान्योऽस्ति कश्चिदात्मनो मोचनोपाय इति विचिन्ध निर्गतिकानि
 यन्ति । अथा यथा सा काञ्चपरिणतिराज्ञापयति तथा तथा नाना-
 कारमात्मानं विदम्बयन्तीति । किं च । कर्मपरिणामादपि सका-
 शात्सा काञ्चपरिणतिरात्मन्यधिकतरं प्रभुत्वमावेदयत्येव स्वचरितैः ।

तथाहि । कर्मपरिणामस्य संसारनाटकान्तभृतजन्तुसन्तानापरापर-
रूपकरणगोचर एव प्रभावः । तस्याः पुनः कालपरिणतेः संसार-
नाटकव्यतिकरातीतरूपेष्वपि निर्द्वन्द्वनिगरीनिवासिलोकेषु चणे चणे
ऽपरापरावस्थाकरणघातुर्थं समस्येवेति । अतः सा संजातोत्सेकाति-
रेका किं न कुर्यादिति । तदेवमनवरतप्रवृत्तेन परमाहुतभृतेन
तेन नाटकेन तयोर्देवीनृपयोर्विखोक्तितेन संपद्यते मजःप्रमोदः ।
तद्दर्शनमेव तौ स्मराख्यफलमवबुध्येते इति ।

तयोश्च तिष्ठतोरेवमन्यदा रहसि स्थिता ।

सहर्षं वीक्ष्य राजानं सा देवी तमवोचत ॥

भुक्तं यस्माद्य भोक्तव्यं पीतं यत्पेयमक्षसा ।

मानितं यन्मया मान्यं साभिमानं च जीवितम् ॥

नाख्येव तत्सुखं लोके यस्य नास्मादितो रसः ।

प्राप्तं समस्तकल्याणं प्रसादाद्देवपादयोः ॥

दृष्टं द्रष्टव्यमप्यत्र लोके यस्माद्य सुन्दरम् ।

किं तु पुत्रसुखं देव मया नाद्यापि वीक्षितम् ॥

यदि तद्देवपादानां प्रसादादेव जायते ।

ततो मे जीवितं स्नाद्यमन्यथा जीवितं वृथा ॥

नरपतिरुवाच ।

साधु साधूदितं देवि रोचते मङ्गमप्यदः ।

समदुःखसुखो देव्या वर्तेऽहं सर्वकर्मसु ॥

किं च ।

न विषादोऽत्र कर्तव्यो देव्या यस्मात्प्रयोजने ।

आवथोरेकचित्तत्वं यच्च तज्जायते ध्रुवम् ॥
कालपरिणतिरुवाच ।

चारु चारुदितं नाथैर्विहितो मदनुग्रहः ।
भविष्यतीत्यमेवेदं बद्धो घन्धिरचं मया ॥
आनन्दजलपूर्णाक्षी भर्तुर्वाक्येन तेन सा ।
ततः संजातविश्रम्भा सतोषा समपद्यत ॥

अन्यदा पश्चिमे घामे रजन्याः श्रयणं गता ।
स्वप्ने कमलपत्राक्षी दृष्ट्वैवं सा व्यबुध्यत ॥
वदनेन प्रविष्टो मे जठरे निर्गतस्ततः ।
गीतः केनापि मित्रेण नरः सर्वाङ्गसुन्दरः ॥
ततो हर्षविषादाद्यं वहन्ती रसमुत्थिता ।
तं स्वप्नं नरनाथाय साचक्षुः विचक्षणम् ॥
नरपतिरुवाच ।

स्वप्नस्यास्य फलं देवि मम चेतसि भासते ।
भविष्यत्युत्तमः पुत्रस्तवानन्दविधायकः ॥
केवलं न चिरं गेहे तावके स भविष्यति ।
धर्मसूरिवचोबुद्धः स्वार्थसिद्धिं करिष्यति ॥
कालपरिणतिरुवाच ।

जायतां पुत्रकस्तावत्पर्याप्तं तावतैव मे ।
करोतु रोचते तस्मै यत्तदेव ततः परम् ॥
ततश्चाविरभूद्गर्भस्तं वहन्त्या प्रमोदतः ।
अथ मासे द्वतीयेऽस्याः संजातोऽयं मनोरथः ॥

अभयं सर्वसत्त्वेभ्यः सर्वार्थिभ्यो धनं तथा ।
 ज्ञानं च ज्ञानशून्येभ्यश्चेच्छामि यथेच्छया ॥
 तथाविधविकल्पं तं निवेद्य वरभ्रसुजे ।
 संपूर्णैश्चा ततो जाता कृत्वेष्टं तदनुज्ञया ॥
 अथ संपूर्णकालेन मुहूर्तं सुन्दरेऽनघा ।
 सा दारकं शुभं सूता सर्वलक्षणसंयुतम् ॥

ततः समभ्रमसुपगम्य निवेदितं दारकस्य जन्म नरपतये
 प्रियनिवेदिकाभिधानया दासदारिकया । दत्तं च तेनाह्लादातिरे-
 कसंपाद्यमनाख्येयमवस्थान्तरमनुभवता तस्यै मनोरथाधिकं पारि-
 तोषिकं दानं । दत्तस्यामन्दपुलकोद्भेदसुन्दरं देहं दधानेन महत्त-
 मानामादेशः । यदुत भो भो महत्तमाः देवीपुत्रजन्माभ्युदय-
 सुद्दिश्य घोषणापूर्वकं ददध्वमनपेक्षितमारासाराधारविचाराणि
 महादानानि पूजयत गुह्यजनं संमानयत परिजनं पूरयत प्रणयि-
 जनं मोचयत बन्धनागारं वादयतानन्दमर्दलसन्दोहं नृत्यत यथेष्ट-
 सुहामतया पिवत पानं सेवध्वं दयिताजनं मा गृह्णीत शुल्कं
 मुञ्चत दण्डं आश्वासयत भीतलोकं वसन्तु सुखस्यचित्ताः समस्ताः प्रजाः
 नास्ति कस्यचिदपराधगन्धोऽपीति । ततो यदाज्ञापयति देव इति
 विनयगतोत्तमाङ्गैः प्रतिपद्य संपादितं तद्राजशासनं महत्तमैः ।
 निर्वर्तितो ऽश्लेषजनचमत्कारकारी जन्मदिनमहोत्सवः । प्रतिष्ठापितं
 च समुचिते काले दारकस्य नरनाथेन स्वचित्तेनैवं पर्यालोच्य
 यतोऽस्य गर्भावतारकाले जननी सर्वाङ्गसुन्दरं नरं वदनेन प्रवि-
 शन्नं दृष्टवती ततो ऽस्य भवतु भव्यपुरुष इति नाम । ततस्तदाकर्षं

देवी राजानमुवाच । देवाहमपि पुत्रकस्य किंचिन्नाम कर्तुमभि-
 क्षमामि तदनुजानातु देव इति । नृपतिराह । देवि कः कस्या-
 णेषु विरोधः अभिधीयतां समीहितमिति । ततस्तथोक्तं । यतोऽप्य
 गर्भस्थे मम कुशलकर्मकरणपक्षपातिनी मतिरभूत्ततोऽस्य भवतु
 सुमतिरित्यभिधानं । ततो ऽहो क्षीरे खण्डक्षेपकक्षमेतद्देवीकौश-
 लेन संपन्नं यद्भव्यपुरुषस्य सतः सुमतिरित्यभिधानान्तरमिति
 ब्रुवाणः परितोषमुपागतो राजा विशिष्टतरं नामकरणमहोत्सवं
 कारयामास ॥

इतश्चास्ति तस्यामेव मनुजगतौ नमर्था ममृहीतसङ्केता नाम
 ब्राह्मणी । सा जनवादेन नरपतिपुत्रजन्मानामकरणवृत्तान्तमवगम्य
 सखीं प्रत्याह । प्रियसखि प्रज्ञाविशाले पश्य यच्छ्रूयते महासूर्यं
 लोके यथा काक्षपरिणतिर्महादेवी भव्यपुरुषनामानं दारकं
 प्रसूतेति । ततः प्रज्ञाविशालोक्तं । प्रियसखि किमचासूर्यं ।
 अमृहीतसङ्केताह । यतो मयावधारितमासीत् । किञ्चैव कर्मपरि-
 णाममहाराजो निर्बीजः स्वरूपेण इयमपि काक्षपरिणतिर्महादेवी
 वन्ध्येति । इदानीं पुनरनयोरेपि पुत्रोत्पत्तिः श्रूयत इति महदेव
 तदासूर्यं । प्रज्ञाविशालाह । अयि सुगधे सत्यममृहीतसङ्केतासि
 यतो न विज्ञातस्त्वया परमार्थः । अयं हि राजा अविवेकादिभि-
 र्मन्त्रिभिरतिबहुबीज इति मा भूद्दुर्जनचक्षुर्दोष इति हत्वा
 निर्बीज इति प्रकाशितो लोके । इयमपि महादेव्यनन्तापत्यजन-
 यित्री तथापि दुर्जनचक्षुर्दोषभयादेव तैरेव मन्त्रिभिर्वन्ध्येति
 लोके प्रख्याप्यते । तथाहि । यावन्तः क्वचित्क्वेषिञ्जन्तत्रो जायन्ते

तेषां सर्वेषामेतावेव देवीनृपौ परमवीर्ययुक्ततया परमार्थतया जननीजनकौ । अन्यच्च । किं न द्रष्टुं श्रुतं वा कश्चिदपि प्रियसख्या अनयोर्नाटकं पश्यतीर्यन्माहात्म्यं । यदुत राजा समस्तपाचाणि यथेच्छया नारकतिर्यङ्गरामरगतिलक्षणासंसारान्तर्गतानेकयोनि-लक्षप्रभवजन्तुरूपेण नाटयति । महादेवी पुनस्तेषामेव महाराज-जनितानारूपानां समस्तपाचाणां गर्भावस्थितबालकुमारतरुणम-ध्यमजरजीर्णमृतगर्भप्रविष्टनिष्क्रान्तादिरूपायनन्तवाराः कारय-तीति । अमृहीतसङ्केताह । प्रियसखि श्रुतमेतन्नया । किं तु यदि नाम कर्मपरिणामस्य राज्ञः समस्तपाचपरावर्तने सामर्थ्यं काक्षपरिणतेर्वा महादेव्यास्तेषामेवापरापरावस्थाकरणे शक्तिः तत्किमेतावतैवानर्थोर्जननीजनकत्वं संभवति । प्रज्ञाविद्याज्ञाह । अथि प्रियवयस्येऽत्यन्तमुग्धासि यतो गौरपीडार्धकथितमवबुध्यते त्वं पुनः परिस्फुटमपि कथ्यमानं न जानीषे । यतः संसार एवात्र परमार्थतो नाटकं । तस्य च यौ जनकावेतौ परमार्थतः सर्वस्य जननीजनकाविति । अमृहीतसङ्केताह । प्रियसखि यदि समस्त-जगज्जननीजनकयोरपि देवीनृपयोर्देव्या वन्ध्यात्वं नृपस्य निर्बीजत्वं दुर्जनचक्षुर्दोषभयादविवेकादिभिर्मन्त्रिभिः प्रस्थापितं लोके तत्कि-मित्यधुनायं भव्यपुरुषोऽनयोः पुत्रतया महोत्सवकलकलेन प्रका-शित इति । प्रज्ञाविद्याज्ञाह । समाकर्णथास्य प्रकाशने यत्का-रणं । अस्त्वस्थानेव नगर्यां शुद्धसत्यवादी समस्तसत्त्वसङ्गातहित-कारी सर्वभावस्वभाववेदी अनयोश्च काक्षपरिणतिकर्मपरिणाम-योर्देवीनृपयोः समस्तरुणस्थानेष्वत्यन्तभेदज्ञः सदागमो नाम

परमपुरुषः । अस्ति च तेन सार्धं मम घटना । स चान्यदा
दृष्टो मया सहर्षः । पृष्टो निर्वन्धेन हर्षकारणं । तेनोक्तं ।
आकर्ण्य भद्रे यदि कुतूहलं । येयं कालपरिणतिर्महादेवी
अनया रहसि विज्ञापितो राजा । यदुत निर्विषाहमनेनात्मनो-
ऽलौकवन्ध्याप्रवादेन । यतोऽहमनन्तापत्यापि दुर्जनचक्षुर्दोषभयाद्-
विवेकादिभिर्मन्त्रिभिर्वन्ध्येति प्रख्यापिता लोके ममैवापत्यान्यन्य-
जनापत्यतया गीयन्ते । सोऽयं खेदजनिमित्तेन शाटकत्याग-
न्यायः । तदिदं वन्ध्याभावलक्षणं ममायग्रःकलङ्कं चाक्षयितुमर्हति
देवः । ततो नृपेणोक्तं । देवि ममापि निर्वीजतया समानमेतत् ।
केवलं धीरा भव । लब्धो मयायग्रःपङ्कचाक्षनोपायः । देव्याह ।
कतमोऽसौ । प्रभुराह । देवि अस्यामेव मनुजगतौ महाराज-
धान्यां वर्तमानाया भवत्या मन्त्रिमण्डलवचनमनपेक्ष्य प्रकाशते
प्रधानपुत्रस्य जन्म । क्रियते महानन्दकलकलः । ततश्चिरकालेऽह-
मयावथोर्निर्वीजत्ववन्ध्याभावलक्षणमयग्रःकलङ्कं चाक्षितं भविष्य-
तीति । ततः सतोषया प्रतिपन्नं महाराजवचनं देव्या कृतं च
यथासोचितं ताभ्यां । ततः प्रज्ञाविशाखे योऽयं भव्यपुरुषो जातः
स ममात्यन्तवल्लभः । अस्य जन्मनाहमात्मानं सफलमवगच्छामी-
त्यतो हर्षमुपागत इति । ततो मयोक्तं । शोभनं ते हर्षकारणं ।
ततोऽयमनेन कारणेन भव्यपुरुषो देवीनृपपुत्रतया प्रकाशित इति ।
अगृहीतसङ्केतयोक्तं । साधु वयस्ये साधु सुन्दरमाख्यातं भवत्या
नाश्रितो मे सन्देहः । यथा च त्वत्समीपमुपगच्छन्त्या मया इह-
मार्गं समाकर्णितो लोकप्रवादस्तथा देवीनृपयोः चाक्षितमेवायग्रः-

कलङ्कमवगच्छामि । प्रज्ञाविशालयोक्तं । किमाकर्णितं प्रियसख्या ।
तद्योक्तं । दृष्टो मया तत्र बङ्गलोकमध्ये सुन्दराकारः पुरुषः । स
च सविनयं पृष्टः पौरमहत्तमैः । भगवन् य एष राजदारको जातः
स कौटुम्बुणो भविष्यतीति । तेनोक्तं । भद्राः शृणुतः । समस्त-
गुणभारभाजनमेष वर्धमानः कालक्रमेण भविष्यतीति । अतो न
ग्रह्यन्तेऽस्य सर्वे गुणाः कथयितुं । कथिता अपि न पार्श्वन्तेऽवधार-
यितुं । तथापि लेशोद्देशतः कथयामि । भविष्यत्येष मिर्द्रग्नं रूपस्य
निलयो यौवनस्य मन्दिरं लावण्यस्य दृष्टान्तः प्रश्रयस्य निकेतन-
मौदार्यस्य निधिर्विनयस्य सदनं गाम्भीर्यस्य आलयो विज्ञानस्य
आकरो दाक्षिण्यस्य उत्पत्तिभूमिर्दाक्षस्य इयत्तापरिच्छेदः स्वैर्यस्य
प्रत्यादेशगोचरो लज्जयाः उदाहरणं विषयप्रागल्भ्यस्य सङ्कर्ता धृति-
स्थतिश्रद्धाविविदिषादिसुन्दरीणामिति । अन्यच्च अनेकभवाभ्यस्त-
कुश्रलकर्मतया बालकालेऽपि प्रवर्तमानोऽयं न भविष्यति केलिप्रियः
दर्शयिष्यति जने वत्सलतां समाचरिष्यति गुरुविनयं प्रकटयिष्यति
धर्मानुरागं न करिष्यति लोभतां विषयेषु विजेष्यते कामक्रोधादि-
कमान्तरमरिषद्भगं नन्दयिष्यति भवतां चित्तानीति । ततस्तदाकर्ण्य
सभयं सहषं च दिशो निरीक्षमाणैस्त्रैरभिहितं । अहो विषमशील-
तया समस्तजनविडम्बनाहेतुभूतयापि कालपरिणत्या कर्मपरिणामेन
चेदमेकं सुन्दरमाचरितं यदाभ्यामस्यां सकलदेशविख्यातायां मनु-
जगती नगर्यामेष भयपुरुषः सुमतिर्जनितः । चास्त्रितान्येतज्जन-
नेनाभ्यामात्मनः समस्तदुश्चरितान्यपुचत्वायग्रश्चेति । तदिदं समस्त-
मवहितचित्तया मयाकर्णितं । तत एव संजातो मे मनसि वितर्कः ।

कथं पुनरनपत्यतया प्रसिद्धयोर्देवीनृपयोः पुत्रोत्पत्तिः । को वैष
 पुरुषः सर्वज्ञ इव भविष्यत्काशभाविनीं राजदारकवक्रव्यतां समस्तां
 कथयतीति । ततश्चिन्तितं मया । प्रियसखीमेतद्दूषमपि प्रअथि-
 य्यामि । कुग्रहा हि सा सर्ववृत्तान्तार्ता । तत्रापनीतो भवत्या
 प्रथमसन्देहः । साम्प्रतं मे द्वितीयमपनघतु भवती । प्रज्ञाविद्यास-
 योक्तं । वयस्ये कार्यद्वारेणाहमवगच्छामि स एव मम परिचितः
 परमपुरुषः सदागमनामा तदाचचाणोऽवस्योक्तो भवत्या । घतः
 स एवातीतानागतवर्तमानकाशभाविनो भावान् करतलगतामस-
 कमिव प्रतिपादयितुं पटिष्ठो नापरः । घतो विद्यन्तेऽस्यां मनुज-
 गतौ नगर्यामन्येऽपि तादृशा अभिनिबोधवधिमनःपर्यायकेवच-
 नामानस्यत्वारः परमपुरुषाः । केवचं न तेषां परं प्रति प्रतिपादन-
 शक्तिरस्ति । मूका हि ते चत्वारोऽपि स्वरूपेण । तेषामपि स्वरूपं
 सत्पुरुषचेष्टितमवस्यन्मानः परगुणप्रकाशमव्यस्यनितया लोकसम-
 नेष एव सदागमो भगवानुत्कीर्तयति । अगृहीतसङ्केतयोक्तं ।
 वयस्ये किं पुनः कारणमेष राजदारकोऽस्य सदागमस्यात्यन्तवक्रमः ।
 किं चैतज्जन्मानात्मनमथं सफलमवगच्छतीति श्रोतुमिच्छामि ।
 प्रज्ञाविद्यासयोक्तं । एष हि महापुरुषतया सततं परोपकार-
 करणपरायणः समस्तजन्तुभ्यो हितमाचरत्येव । केवचमेते पापिष्ठाः
 प्राणिनो नास्य वचने वर्तन्ते । ते हि न लक्षयन्ति वराका घदस्य
 भगवतो माहात्म्यं । ततस्तेभ्यो हितमुपदिशन्तमप्येनं सदागमं
 केचिद् दूषयन्ति केचिदपकर्णयन्ति केचिदुपहसन्ति केचित्तदुप-
 दिष्टाकरणशक्तिमात्मनो दीपयन्ति केचित्तद्वचनाद् दूरत एव

चक्षन्ति केचित्तं प्रतारकधिया शङ्कन्ते केचित्तद्वेषनमादित एव
 नावबुध्यन्ते केचित्तद्वेषनं श्रुतमपि न रोचयन्ति केचित्तद्रोषितमपि
 नानुतिष्ठन्ति केचिदनुष्ठानमधिकृतमपि पुनः शिथिलयन्ति ।
 ततश्चैवं स्थिते नास्य सम्बन्धुः संपद्यते परोपकारकरणस्य च समी-
 क्षितसिद्धिः । ततोऽयमनया सततं प्राणिनामपाचतया गाढमुद्दे-
 क्षितः । भवत्येव हि बहुरूपामपि निष्कलतया क्षुपाचगोचरो
 महाप्रयासश्चित्तखेदहेतुः । अयं तु राजदारको भव्यपुरुष इति
 पाचभूतोऽस्य प्रतिभासते । भव्यपुरुषः सन्नपि यदि दुर्मतिः स्यात्
 ततो न पाचतां क्षभेत । अयं तु राजदारको यतः सुमतिरतः
 पाचभूत एवेति क्लृप्तमुच्य सदागमस्यात्यन्तवह्नभः । अन्वञ्च । अयं
 सदागमो मन्यते । यतोऽस्य दारकस्यैवंरूपतया जनकत्वादेव
 सुन्दरः कर्मपरिणामः जननीत्वादेव चानुकूला काञ्चपरिणतिः
 ततोऽयं विसुप्तवासभावः सुन्दरतया निजस्यभावस्य प्रत्यासन्नतया
 कल्याणपारम्पर्यस्य प्रमोदहेतुतयैवंविधपुरुषाणां महर्गमस्य मासुप-
 लब्ध नियमेनास्य भविष्यति मनस्येवंविधो वितर्कः । यथा सुन्दरेण
 मनुजगतिर्नगरी यस्यामेष सदागमः परमपुरुषः प्रतिवसति ।
 ममाप्यस्ति प्रायेण योग्यता काचित्तथाविधा यथा तेन सह
 मौलिकः संपन्नः । ततोऽसुं परमपुरुषं विनयेनाराध्यास्य सम्बन्धि
 ज्ञानमभ्यस्थामि । ततो मदनुकूलत्वाज्जननीजनकयोस्ताभ्यां समर्पितो
 भविष्यति ममैव शिष्यः । ततोऽहमस्य संक्रामितनिजज्ञानः क्लृ-
 त्तयो भविष्यामीति बुद्धान्यं सदागमोऽस्य सुमतेर्भव्यपुरुषस्य
 जन्मना सफलमात्मानमवगच्छतीति । अत एव संजातपरितोषतया

जनसमक्षं राजदारकगुणानेष वर्णयति ॥ अष्टद्वीतसङ्केतयोक्तं ।
 प्रियवशि किं पुनरस्य भगवतः सदागमस्य माहात्म्यं यदैते
 पापिष्ठसत्त्वा नावबुध्यन्ते ऽनवबुध्यमानाश्च नास्य वचने वर्तन्त
 इति । प्रज्ञाविशालाद्योक्तं । वयस्ये समाकर्षय । य एव सर्वथा-
 निवारितग्रन्थिप्रसरः कर्मपरिणामो महाराजो यद्येष्टेष्टया संसार-
 नाटकमावर्तयमानः सततमीश्वरान्दरिद्रयति सुभगान्दुर्भगयति
 सुरूपान् कुरूपयति पण्डितान्मूर्खयति शूरान् क्लीबयति मानिनो
 दीनयति तिरस्यो नारकयति नारकान्मनुष्ययति मनुष्यान्देव-
 यति देवान् पशुभावमानयति नरेन्द्रमपि क्रीडयति चक्रवर्तिन-
 मपि द्रमकयति दरिद्रादीनौश्वरादिभावान् प्रापयति किं वञ्चना
 यद्येष्टं भावपरिवर्तनं विदधानो न कश्चित्प्रतिहन्यते । अथमप्यस्य
 भगवतः सदागमस्य सम्बन्धिगोऽभिधानादपि विभेति गन्धादपि
 पञ्चाक्षते । तथाहि । तावदेष कर्मपरिणाम एतास्मसक्तसोका-
 न्संसारनाटकविडम्बनया विडम्बयति यावदयं सदागमो भगवान्
 ऊंकारयति । यदि पुनरेष ऊंकारयेत्ततो भवातिरेकस्यस्य-
 यमस्तानापो महासमरसङ्घट्टे कातरनर इव प्राणान् स्वयमेव
 यमस्तानपि सुञ्चेत् । मोचितास्त्रानेनामुष्मादनक्ताः प्राणिनः ॥
 अष्टद्वीतसङ्केतयोक्तं । ते किमिति न दृश्यन्ते । प्रज्ञाविशालाह ।
 अस्ति कर्मपरिणाममहाराजभुक्तेरतिक्रान्ता निर्दृतिर्नाम महाननरी ।
 ततस्तो सदागमञ्जकारेण कर्मपरिणाममप्रभवत्समात्मन्युपस्यभ
 मोचिता वयं सदागमेनेति मत्वा कर्मपरिणामशिरसि पाददान-
 दारेणोद्गीय तस्यां गच्छन्ति । गतास्य तस्यां सकलकालं यमस्यो-

धृष्टव्याधरहिताः परमसुखिनस्त्रिष्टम्भि । तेन कारणेन ते मेह
 वृश्चन्ते । अमृहीतसङ्केतयोक्तं । यद्येवं किमित्येष सर्वलोककाण
 मोचयति । कदर्शिता ह्येते वराकाः सर्वेऽप्यनेनातिविषमग्रीह्यतया
 कर्मपरिष्णामराजेन । तन्न युक्तमस्य महापुरुषश्रेष्ठस्य सत्यामेवं-
 विधशक्तौ तत्कदर्शनस्योपेक्षणमिति । प्रज्ञाविद्यासाह । सत्यमेत-
 त्येवसं प्रकृतिरिथमस्य भगवतः सदागमस्य यथा वचनविपरीतका-
 रिषु क्षुपाचेन्वबधौरणां विधन्ते । ततस्तेनावधीरिताः सन्तो
 नाधरहिता इति मत्वा गाढतरं कर्मपरिष्णामराजेन कदर्शन्ते ।
 ये तु पाचभूततत्त्वास्य निर्देशकारिणो भवन्ति तानेव स्त्रां प्रकृति-
 मनुवर्तमानः कर्मपरिष्णामकदर्शनायाः सर्वथायं मोचयति । वेऽपि
 लोका भगवतोऽस्य सदागमस्योपरि भक्तिमत्तोऽप्यस्य सम्बन्धि वचनं
 तथाविधशक्तिविकस्यतया संपूर्णमनुष्ठातुं न शक्नुवन्ति किं तर्हि
 तन्मध्याद्भुतमं वज्रतरं वज्र स्त्रोकं स्त्रोकतरं स्त्रोकतमं वा कुर्वन्ति
 भक्तिमाचकं वास्योपरि विदधति नाममाचं वास्य गृह्णन्ति यदि
 वा वेऽस्य भगवतः सम्बन्धिनि वचने वर्तन्ते महात्मानस्त्रोषासुपरि
 धन्याः कृतार्थाः पुष्टभावाः सुसम्भजन्मान एत इत्यादिवचनशिङ्ग-
 गन्धं पश्यपातं कुर्वन्ति ब्रह्मास्य भगवतो ऽभिधानमाचमप्यजानानाः
 प्रकृत्यैव वे भद्रका भवन्ति ततस्य मार्गानुष्ठारिसदम्बन्धावेनाना-
 भोगतो ऽप्यस्य वचनानुष्ठारेण वर्तन्ते तानप्येवंविधानमप्यविकस्या-
 लोकाणेषु कर्मपरिष्णामो महानरेन्द्रो यद्यपि संसारनाटके क्रिय-
 न्तमपि कासं नाटयति तथापि सदागमस्याभिप्रेता एत इति
 मत्वा नाधमपाचभावं नारकनिर्धकृकुमानुषकदम्बररूपं तेषां

विधत्ते । किं तर्हि केषांचिदनुत्तरसुररूपं दर्शयति केषांचिद्
 यैवेयकामराकारं प्रकटयति केषांचिदुपरितनकस्योपपन्नदेवरूपतां
 जनयति केषांचिद्धस्त्रानकस्योपपन्नमहर्द्धिलेखकरणिं कारयति
 केषांचिद्भुविभुसुररूपतां लक्षयति केषांचिस्रक्वर्तिमहामण्डलिकादि-
 प्रधानपुरुषभावं भावयति । सर्वथा प्रधानपात्ररूपतां विहाय न
 कदाचिद्रूपान्तरेण तास्मर्तयति । तत्पर्याप्तमेतावताश्च भगवतः
 सदागमस्य माहात्म्येन यदेवंविधसामर्थ्ययुक्तोऽप्येष कर्मपरिणामो
 महानृपतिरेतद्गत्याक्रान्तहृदयः स्वप्नेवं वर्तते ।

अन्यच्च कथ्यते तुभ्यं कौतुकं यदि विद्यते ।

रूपं सदागमस्यास्य तद् बुध्यस्व मृगेच्छे ॥

एष एव जगन्नाथो वत्सलः परमार्थतः ।

एष एव जगन्नाणमेष एव सुबान्धवः ॥

एष एव विपङ्गर्तं पततामवलम्बनम् ।

एष एव भवाटव्यामटतां मार्गदेशकः ॥

एष एव महावैद्यः सर्वव्याधिनिवर्हणः ।

एष एव गदोच्छेदकारणं परमौषधम् ॥

एष एव जगद्दीपः सर्ववस्तुप्रकाशकः ।

प्रमादराक्षसान्तूर्णमेष एव विमोचकः ॥

एषोऽविरतिजाम्बालकस्यपञ्चासनचमः ।

एष एव च योगानां दुष्टानां वारणोद्यतः ॥

शब्दादिचरटाक्रान्ते हतधर्मधने जने ।

समर्थो भगवानेष गान्यस्तस्य विमोचने ॥

एष एव महाघोरनरकोडुरणक्षमः ।
 पशुत्वदुःखसङ्घातघायकोऽप्येष देहिनाम् ॥
 एष एव कुमानुस्यदुःखविच्छेदकारणम् ।
 एष एव कुदेवत्वमनःसन्तापनाग्रकः ॥
 अज्ञानतद्विच्छेद एष एव कुठारकः ।
 एष एव महानिद्राद्रावणप्रतिबोधकः ॥
 एष स्नाभाविकानन्दकारणत्वेन गीयते ।
 सातासातोदयोत्पाद्यमिथ्याबुद्धिविधूनकः ॥
 एष एव गुह्यक्रोधवह्निविध्यापने जलम् ।
 एष एव महामानपर्वतोद्गमने पविः ॥
 एष मायामहाव्याघ्रीघातने शरभायते ।
 एष एव महासोभनीरधेः शोषणानिष्ठः ॥
 एष हास्यविकारस्य गाढं प्रशमनक्षमः ।
 एष मोहोदयोत्पाद्यां रतिं निर्णाशयत्यक्षम् ॥
 एष एवारतिघते अनेऽस्मिन्नमृतायते ।
 एष एव भयोद्भ्रान्तसत्त्वधरं चणक्षमः ॥
 एष शोकभराक्रान्तं संधीरयति देहिनाम् ।
 एष एव जुगुप्सादिविकारं शमयत्यक्षम् ॥
 एष कामपिशाचस्य दृढमुञ्चाटने पटुः ।
 एष एव च मार्तण्डो मिथ्यात्वध्वान्तसूदनः ॥
 एष एव चतुर्भेदजीवितोच्छेदकारणम् ।
 यतो जीवं ततोऽतीते नयत्येष शिवाक्षये ॥

शुभेतरैण या नाम्ना कृता लोकविडम्बना ।
 छिन्ते तामेष लोकानामनङ्गस्त्रानदानतः ॥
 सर्वोत्तमत्वं भक्तानां विधायाद्यथमथ्यथम् ।
 एष एव छिन्त्युच्चैर्नीचैर्गोचविडम्बनाम् ॥
 एष एव च दानादिशक्तिसम्बोद्धकारणम् ।
 एष एव महावीर्ययोगश्चेतुर्ददाहृतः ॥
 अन्यच्च ये महापापा निर्भाग्याः पुद्गलाधमाः ।
 न ते सदागमस्यास्य नामापि बद्ध मन्वते ॥
 ततोऽनेन नरेन्द्रेण ते पूर्वोक्तविधानतः ।
 संसारनाटकेनोच्चैः कदर्शन्ते निरञ्जरम् ॥
 य एव भाविकस्याणाः पुण्यभाजो नरोत्तमाः ।
 ते सदागमनिर्देशं कुर्वन्ति विहितादराः ॥
 ततोऽपकर्षं राजानं ते विडम्बनकारणम् ।
 संसारनाटकाभ्याम्ना मोदन्ते निर्द्वैतौ गताः ॥
 राजभुक्तौ बसन्तोऽपि राजानं दृष्टतुल्यकम् ।
 सदागमप्रसादेन मन्यन्ते ते निराकुलाः ॥
 किं वाच बद्धनोक्तेन नास्ति तदस्य किंचन ।
 सदागमेऽस्मिन् भक्तानां सुन्दरं यत्न जायते ॥
 तदेतदस्य माहात्म्यं किंचित्सेनेन वर्णितम् ।
 विशेषतः पुनः कोऽस्य गुणानां वर्णनचमः ॥
 ततः प्रज्ञाविशाखाया वाक्यमाकर्ष्य विस्मिता ।
 हृदये छिन्नवत्येवं सा सन्देहसुपागता ॥

यदिदं प्रियसखा मे विहितं गुणवर्णनम् ।
 यदि सत्यमिदं तेन नास्ति तुल्यस्ततोऽपरः ॥
 अतः पश्चामि तं तावत्करोमि खविनिश्चयम् ।
 परप्रत्ययतो ज्ञाते न सन्देहो निवर्तते ॥

ततश्चैवं विचिन्व्य तद्यागृहीतसङ्केतयाभिहिता प्रज्ञाविज्ञासा ।
 प्रियसखि सुनिश्चितसत्यवादिनीमपि भवतीमधुनाहमनेन सदा-
 गमस्यासंभावनीयगुणवर्णनेनात्यर्गलभाषिणीमिव परिकल्पयामि ।
 भवन्ति च मे मनसि विकल्पाः । किञ्च परिचितमिति क्त्वा एषा
 वर्णयति । अन्यथा कथं कर्मपरिणामो महानरेन्द्रः कुतश्चिद्विभि-
 यात् । कथं वैकच पुरुषे एतावान् गुणसङ्गतः संभाष्येत । न च
 प्रियसखी कदाचन मां विप्रलम्बयति । ततः सन्देहापन्नं दोषायते
 मे मनः । अतस्तमात्मपरिचितं परमपुरुषं विशेषतो दर्शयितुमर्हति
 मे भवती । प्रज्ञाविज्ञासाह । सुन्दरमेतदभिप्रेतमेव मे हृदयस्य
 अभिगमनीयो द्रष्टव्य एवासौ भगवान् ॥

ततो गते द्वे अपि तन्मूलं । दृष्टस्य ताभ्यां तस्य महाविजय-
 रूपावपनपङ्क्तिभिर्विराजितस्थानेकमहापुरुषाकीर्णस्य महाविदेह-
 रूपस्य विपणिमार्गस्य मध्ये वर्तमानः प्रधानजनपरिकरितो भूतभ-
 वद्भविष्यद्भावस्त्रभावाविर्भावनं कुर्वाणो भगवान् सदागमः । ततः
 प्रत्यासञ्चीभूय प्रणम्य तत्परण्युगलसुपविष्टे ते तन्निक्टे । तदाकृति-
 दर्शनादेव सब्रह्मण्यं सुहृत्सुहृत्सो कनादगृहीतसङ्केतायाः प्रनष्ट
 इव सन्देहः वर्धितसिन्धुनागन्दः समुत्पन्नो विश्रम्भः मतात्मनः कृतार्थता
 तद्दर्शनेनेति । ततः प्रज्ञाविज्ञासां प्रत्यभिहितमनया । अपि च ।

धन्यासि त्वं महाभागे सुन्दरं तव जीवितम् ।
 यस्याः परिचयोऽनेन पुरुषेण महात्मना ॥
 अहं तु मन्दभाग्यासं वञ्चितासं पुरा यथा ।
 न दृष्टोऽयं महाभागः पुरुषः पूतकल्पायः ॥
 नाधन्याः प्राप्नुवन्तीमं भगवन्तं सदागमम् ।
 निर्लक्षणमरो नैव चिन्तामणिमवाप्नुते ॥
 संजाता पूतपापाहमधुना मृगलोचने ।
 तव प्रसादाद् दृष्ट्वेमं महाभागं सदागमम् ॥
 त्वया कमलपत्राक्षि येऽस्य संवर्णिता गुणाः ।
 ते तथैव मया सर्वे दर्शनादेव निश्चिताः ॥
 नाहं विशेषतोऽद्यापि वेद्यस्य गुणगौरवम् ।
 नाख्यन्यः पुरुषोऽनेन तुल्य एतत्तु लक्षणे ॥
 आसीन्मे मन्दभाग्यायाः पुरेमं प्रति संग्रहः ।
 गुणेषु दर्शनादेव साम्प्रतं प्रसन्नं गतः ॥
 निगूढचरितासि त्वं सत्यं सद्भाववर्जिता ।
 यथा न दर्शितः पूर्वं ममैषः पुरुषोत्तमः ॥
 तत्साम्प्रतं मयाप्यस्य भवत्या सह सुन्दरि ।
 दिने दिने समागत्य कर्तव्या पर्युपासना ॥
 गुणाः स्वरूपमाचारं चिन्ताराधनसुच्चकैः ।
 त्वयास्य सर्वं चार्वाङ्गि ज्ञातं कालेन भूयसा ॥
 अतो ममापि तत्सर्वं निवेद्यं वल्गुभाषिणि ।
 येनाहमेनमाराध्य भवामि तव सञ्जिभा ॥

ततः प्रज्ञाविज्ञासाह चारु चारुदितं प्रिये ।
 यद्येवं कुरुषे ह्यन्त यफलो मे परिश्रमः ॥
 अहो विशेषविज्ञानमहो वचनकौशलम् ।
 अहो कृतज्ञता गुर्वी तवेयं चारुसोचने ॥
 सहेताभावतो भद्रे न जानीषे सदागमम् ।
 तथापि परमार्थेन द्योग्यता तव विद्यते ॥
 एवं च कुर्वती नित्यं मया सार्धं विचारणम् ।
 अज्ञातपरमार्थापि ज्ञाततत्त्वा भविष्यसि ॥
 ततः संजाततोषे ते नमस्कृत्य सदागमम् ।
 प्रियसख्यौ गते तावत्स्वस्थानं तत्र वासरे ॥
 एवं दिने दिने सख्योः कुर्वत्योः सेवनां तयोः ।
 सदागमस्य गच्छन्ति दिनानि किल लीलाया ॥

अद्यान्यदा विज्ञासाची प्रोक्ता सा तेन धीमता ।

प्रज्ञाविज्ञासा सानन्दं पुरुषेण महात्मना ॥
 एष सर्वगुणाधारो भवत्या खेदनिर्भरः ।
 बालकासासमारभ्य कर्तव्यो राजदारकः ॥
 गत्वा राजकुलं भद्रे विधाय दृढसंगतम् ।
 आवर्ष्य जननीचित्तं धात्री भव कथंचन ।
 त्वयि संजातविश्रम्भो येनाद्यं राजदारकः ।
 सुखं विवर्धमानोऽपि प्रयाति मम वक्ष्यताम् ॥
 ततो निश्चिप्य निःशेषमात्मीयज्ञानकौशलम् ।
 सुपात्रेऽपि भविष्यामि कृतकृत्योऽहमस्मसा ॥

ततो सदादिग्रथार्थं इत्युक्त्वा नतमस्तका ॥
 प्रज्ञाविशाखा तदाक्यमनुतस्थौ कृतादरा ॥
 अथासौ भव्यपुरुषस्तां धार्षीं प्राप्य सुन्दराम् ।
 लल्लमानः सुखेनास्ते देववद्विवि लीलया ॥
 क्रमात्सर्वधर्मानोऽसौ कल्पपादपसन्निभः ।
 संजातः सर्वलोकानां लोचनानन्ददायकः ॥
 ये ते सदागमेनोच्चैर्भाविनो वर्षिता गुणाः ।
 आविर्भूताः समस्तास्ते कौमारे तस्य तिष्ठतः ॥
 ततः परिचयं कर्तुं तथा प्रज्ञाविशाखया ।
 नीतः सदागमाभर्षे सोऽन्यदा राजदारकः ॥
 स च तं वीक्ष्य पुण्यात्मा महाभागं सदागमम् ।
 भाविभद्रतया धन्यः परं हर्षसुपागतः ॥
 ततः प्रणम्य सङ्गत्वा निषण्णोऽसौ तदग्निके ।
 आकर्णितं मनोहारि तदाक्यमष्टतोपमम् ॥
 आवर्जितो गुणैस्तस्य गगनाङ्ककरनिर्मलैः ।
 स भव्यपुरुषश्चित्ते ततस्त्रेदमचिन्तयत् ॥
 अस्याहो वाक्यमाधुर्यमहो रूपमहो गुणाः ।
 अहो मे धन्यता येन नरोऽयमवलोकितः ॥
 धन्येयं नगरौ यस्यां वसत्येष सदागमः ।
 संजातः पूतपापोऽहं दर्शनादस्य धीमतः ॥
 गूढमेष भवद्भूतभाविभावविभावनम् ।
 भावतो भगवानुच्चैः करोत्येव सदागमः ॥

तदेष सदुपाध्यायो यदि संपद्यते मम ।
 ततोऽहमस्य नेदिष्ठो गृह्णामि सकलाः कलाः ॥
 ततः प्रज्ञाविद्यासायास्तेनाकृतं निवेदितम् ।
 जननीजनकयोर्गत्वा तथापि कथितं वचः ॥
 प्रादुर्भूतस्तयोक्तोषः प्रविधाय महोत्सवम् ।
 ततः समर्पितस्ताभ्यां सोऽन्यदा शुभवासरे ॥

कथं ।

कृतकौतुकसत्कारः परिपूज्य सदागमम् ।
 स भव्यपुरुषस्तस्य शिष्यत्वेन निवेदितः ॥
 सिताम्बरधरो धीरः सितभूषणभूषितः ।
 सितपुष्पभरापूर्णः सितचन्द्रमचर्षितः ॥
 ततो महाप्रमोदेन विनयेन विनेयताम् ।
 प्रपन्नस्तस्य पुण्यात्मा कलापहणकाम्यया ॥
 ततो दिने दिने याति स पार्श्वं तस्य धीमतः ।
 सदागमस्य जिज्ञासुः सार्धं प्रज्ञाविद्यालया ॥

अन्यदा दृष्टमार्गेऽसौ लीलायास्तो सदागमः ।

स भव्यपुरुषोऽभ्वर्णे युक्तः प्रज्ञाविद्यालया ॥
 स भूरिनरसङ्घातपरिवारितविपद्दः ।
 अग्रेषभावसङ्गावं वदन्नास्तो सदागमः ॥
 अथागृहीतसङ्केता सख्याः पार्श्वं समागता ।
 गत्वा सदागमं सापि निषणा शुद्धभृतले ॥
 पृष्टा प्रियसखी वार्तां मानितो राजदारकः ।

स्थिता सदागमसुखं पश्यन्ती क्षिमितेषुषा ॥

इतस्यैककालमेवैकस्यां दिशि समुत्सृष्टो वाक्कलकलः श्रूयते
विरसविषमंङ्गिष्ठिमध्वनिः समाकर्ण्यते दुर्दान्तलोककृतोऽद्भुतहासः ।
ततः पातिता तदभिसुखा समस्तपर्वदा दृष्टिः । चावद्विधिप्र-
समस्तगात्रो भस्मना चर्षितो गैरिकहस्तकैः खचितसृष्टमघीपुष्ट्रकै-
र्विनाटितो सस्रमानया कण्वीरमुष्टमासया विडम्बितो वचःसुखे
घुर्षमानया शरावमासया धारितातपत्रो जरत्पिटकसुखेन
बहुस्रोत्रो गञ्जैकदेशे आरोपितो रासभे वेष्टितः समन्ताद्राज-
पुरसैः निन्द्यमानो लोकेन प्रकल्पमानशरीरः तरलतारमितसेत-
सातिकान्तरथा भयोद्भ्रान्तहृदयो दशापि दिशो निरीचमासो
नातिदूरादेव दृष्टः संसारिजीवनामा तस्करः ।

तं च दृष्ट्वा संजाता प्रज्ञाविज्ञासाधाः कदम्बा । चिन्तित-
मनया । यदि परमस्य वराकस्यासुप्तात् सदागमासुकाशात् चासं
नान्ब्रह्मात्कृतसिन्त् । ततो गता तदभिसुखं । दर्शितोऽसौ यत्नेन
सदागमो ऽभिहितं च । भद्रानुं भगवन्तं शरणं प्रतिपद्यन्तेति । स
च सदागमसुपलभ्य सद्गता संजातास्यास इव किञ्चिच्चिन्तयन्नस्ये-
यमवस्थान्तरं वेद्यमानः पश्यतामेव लोकानां निमीक्षितासुः
पतितो धरणीतले । स्थितः कियन्तमपि कासं निन्द्यतः । किमेत-
दिति विक्षिता नागरकाः । सन्धा कथञ्चिच्चेतना । ततः समुत्थाय
सदागमसुहिष्णसौ चायध्वं नाथास्वायध्वमिति मन्त्रा शब्देन
पूक्तवान् । ततो मा भैवीरभवमभयं तवेत्यासुरसितोऽसौ
सदागमेन ।

ततस्तदाकर्णं प्रपन्नोऽयं सदागमस्य शरणं । अङ्गीकृतस्यानेन ।
अतो न गोचरोऽधुना राजशासनस्येति विचिन्थ विदितसदागम-
माहात्म्याः सभयाः प्रत्यक्षपदैरपसृताः प्रकम्पमानास्ते राजपुरुषाः
स्थिता दूरदेशे । ततो विभ्रम्भीभूतो मनाक् संसारिजीवः । पृष्टो
ऽगृहीतसङ्केतया । भद्र कतमेन व्यतिकरेण गृहीतस्त्वमेभिः
कृतान्तासङ्गुये राजपुरुषैरिति ।

सोऽवोचत् । अस्मन्नेन व्यतिकरेण । अनास्थेयः स्वप्नेव व्यतिकरः ।
यद्दि वा जानन्थेवासुं व्यतिकरं भगवन्तः सदागमनाथाः । किमा-
स्यातेन । सदागमेनोक्तं । भद्र महत्कुद्वृक्षमस्याः । अतस्तदपनो-
दायं कथयतु भवान् । को दोषः । संसारिजीवेनोक्तं । यदाज्ञा-
पयन्ति नाथाः । केवलं जनसमक्षमात्मविडम्बनां कथयितुं न पार-
यामि । ततो विविक्तमादिशन्तु नाथा इति । ततः सदागमेन
विशोकिता परिचत् । स्थिता गत्वा दूरदेशे । प्रज्ञाविशाखाप्युत्ति-
ष्ठन्ती त्वमप्याकर्णयस्वेति भणित्वा धारिता सदागमेन । तस्यास्य
निकटवर्ती सदागमवचनेनैव भव्यपुरुषोऽपि स्थित एव । ततस्तेषां
चतुर्णामपि पुरतः केवलमगृहीतसङ्केतासुद्दिश्य प्रजल्पितोऽसौ
संसारिजीवः ।

अस्तीह लोक आकाशप्रतिष्ठमनन्तजनाकुलमसंयवहारं नाम
नगरं । तत्र सर्वस्त्रिण्वेव नगरेऽनादिवनस्यतिनामानः कुलमुचकाः
प्रतिवसन्ति । तस्मिंश्चास्त्रैव कर्मपरिणामस्य महानरेन्द्रस्य सम्बन्धिनाव-
त्यन्ताबोधतीव्रमोहोदयनामानौ सकलकालस्यायिनौ ब्रह्माधिकृत-
जहन्तमौ प्रतिवसतः । ताभ्यां चात्यन्ताबोधतीव्रमोहोदयाभ्यां तत्र

नगरे यावन्तो लोकास्ते सर्वेऽपि कर्मपरिणाममहाराजादेशेनैव सुप्ता इवास्मष्टचेतन्यतया मत्ता इव कार्वाकार्यविचारशून्यतया मूर्छिता इव परस्परं लोलुभूततया मृता इव लक्ष्यमाणविशिष्टचेष्टाविक-
स्यतया निगोदाभिधानेष्वपवरकेषु प्रक्षिप्य संपिण्डताः सकलकाण्डं धार्यन्ते । अत एव च ते लोका गाढसंमूढतया न किञ्चित्तद्विनि न भाषन्ते न विशिष्टं चेष्टन्ते नापि ते क्षिप्तन्ते न भिद्यन्ते न दहन्ते न श्लाघन्ते न कुह्यन्ते न प्रतिघातमापद्यन्ते न व्यक्तां वेदाना-
मनुभवन्ति नाप्यन्यं कंचन लोकव्यवहारं कुर्वन्ति । इदमेव च कारणमुदररौक्त्य तस्मिन्मसंख्यवहारमिति माया गीयते । तत्र नगरे संसारिजीवनामाहं वास्तव्यकुटुम्बिकोऽभूत् । गतश्च तत्र वसतो ममानन्तः कासः ॥

अन्यदा दत्तास्थाने तीव्रमोहोदयमहत्तमे तन्त्रिकटवर्तिनि चात्यन्ततापोधवसाधिष्ठिते प्रविष्टा समुद्रवीचिरिव मौक्तिकनिकर-
वाहिनी प्रावृट्कालखलीरिव समुद्रतपयोधरा मलयमेखलेव चन्दमगन्धधारिणी वसन्तश्रीरिव दक्षिणपक्षतिलकाभरणा तत्परि-
णतिर्नाम प्रतीहारौ । तथा चावनितलन्यस्तजालुहस्तमस्तकथा विधाय प्रणामं विरचितकरपुटमुकुलया विभ्रन्तं । देवैष सुगृहीतनामधेयस्य देवस्य कर्मपरिणामस्य सम्बन्धौ तन्त्रियोगो नाम दूतो देवदर्शन-
मभिषेधन् प्रतीहारभूमौ तिष्ठति । तदेवमवस्थिते देवः प्रमाण-
मिति । ततो निरीक्षितं तीव्रमोहोदयेन संसंभ्रममत्यन्तापोधवदनं । स प्राह । शौभ्रं प्रवेश्यतु तं भवती । ततो यदाज्ञापयति देव इत्यभिधाय प्रवेशितः प्रतीहार्या तन्त्रियोगः । तेनापि सविनय-

सुपसृत्य प्रकृतो महत्तमो ब्रह्माधिकृतश्च । अभिनन्दितस्त्राभ्यां ।
दापितमासनं । उपविष्टोऽधौ ; कृतोचिता प्रतिपत्तिः । ततो
विमुत्थासनं बद्धा करमुकुलं कृत्वा सखाटतटे तीव्रमोहोदयेनोक्तं ।
अपि कुग्रहं देवपादानां महादेव्याः प्रेषपरिजनश्च च । तन्नियोगे-
नोक्तं । सुष्टु कुग्रहं । तीव्रमोहोदयेनोक्तं । अनुपहोऽयमस्माकं
यदचभवतः प्रेषणेनानुसृता वयं देवपादैरिति । अतः कथय यदा-
गमनप्रयोजनमिति । तन्नियोगेनोक्तं । कोऽन्यो भवन्तं विहाय
देवपादानामनुग्रहार्थः । आगमनप्रयोजनं पुनरिदं ।

अस्ति तावद्विदितैव भवतां विशेषेण माननीया प्रष्टव्या सर्व-
प्रयोजनेष्वस्त्राभ्यां वाक्यापिन्यमाहात्म्या च भगवती लोकस्थिति-
र्नाम देवपादानां महत्तमा भगिनी । तस्याश्च तुष्टेर्देवपादैः
सकलकालमेषोऽधिकारो वितीर्णः । यथास्ति तावदेषोऽस्माकं सर्वदा
परिपन्थी कथंचिदुन्मूलयितुमशक्यः सदागमः परमशुभः । ततो
ऽयमस्मद्वक्ष्यमभिभूय कश्चिदन्तरान्तरा सत्यप्रसरतयास्त्रादीयभुक्तेर्नि-
स्सारयति कांसिस्त्रोकान् स्थापयति चास्माकमगम्यायां निर्द्वैतौ
नगर्था । एवं च स्थिते विरक्षीभविष्यत्येष कास्त्रेण लोकः । ततः
प्रकटीकरिष्यत्यस्माकमश्रयः । तत्र सुन्दरमेतत् । अतो भगवति
लोकस्थिते त्वधेदं विधेयं । अस्ति ममाविचलितरूपमेतदेव प्रयो-
जनमपेक्ष्य संरक्षणीयमसंबन्धवहारं नाम नगरं । ततो यावन्तः सदा-
गमेन मोचिताः सन्तो मदीयभुक्तेर्निर्गत्य निर्द्वैतिनगर्थां गच्छन्ति
ल्लोकास्तावन्त एव भगवत्या तस्मादसंबन्धवहारनगरादान्तीय मदीयशेष-
स्त्रानेषु प्रसारणीयाः । ततः प्रचुरल्लोकतया सर्वस्त्रानानां सदागम-

मोचितानां न कश्चिदार्तामपि प्रअथिष्यति । यतो न भवत्यस्माकं
 छायास्त्रानिरिति । ततो महाप्रसाद् इति कृत्वा प्रतिपन्नः सोऽधि-
 कारो लोकस्त्रित्या । अहं च यद्यपि देवपादोपजीवी तथापि
 विशेषतो लोकस्त्रितेः प्रतिबद्धः । अत एव तद्द्वारेण तन्त्रियोग इति
 प्रसिद्धोऽहं लोके । मोचितास्य कियन्तोऽपि साम्प्रतं सदागमेन
 लोकाः । ततोऽहं भगवत्या लोकस्त्रित्या युगन्मूलं तावतां लोका
 नामानयनायेह प्रहित इति । एतदाकर्ष्य भवन्तः प्रमाणं ।

ततो यदाज्ञापयति भगवतीति प्रतिपन्नं तच्छासनं महत्तमेन
 वशाधिकृतेन च । ततो महत्तमेनोक्तं । भद्र तन्त्रियोग तावदुन्निष्ठ
 दर्शयामो भद्रस्यासंख्यवहारनगरलोकप्रमाणं येन गतः सन् निवेद-
 यमि त्वं देवपादेभ्यः कालान्तरेऽपि येन न भवति तेषां लोकवि-
 रलीभवनचिन्ता । तन्त्रियोगेनोक्तं । यदाज्ञापयत्यार्थः । ततः ससु-
 त्थितास्त्रयोऽपि नगरं निरीक्षितुं । दर्शिताः समुष्कृतकरेण
 पर्यटता तीव्रमोहोदयेनासंख्येया गोलकनामानः प्रासादास्तन्त्रियो-
 गस्य । तन्मध्यवर्तिनस्यासंख्येया एव दर्शिता निगोदनामानोऽपव-
 रकाः । ते च विद्वङ्गिः साधारणशरीराणीत्यभिधीयन्ते । तदन्तर्भू-
 तास्य दर्शिता अनन्ता लोकाः । ततो विस्मितस्तन्त्रियोग उक्तो
 महत्तमेन । भद्र दृष्टं नगरप्रमाणं । स प्राह । सुष्ठु दृष्टं । ततः
 सहस्रतासमदृष्ट्यामेन विहस्य तीव्रमोहोदयेनोक्तं । पश्यत विमूढतां
 सदागमस्य । स हि किञ्च सुगृहीतनामधेयस्य देवस्य कर्मपरिष्ठा-
 मस्य समन्धिनं लोकं निर्वाहयितुमभिलाषति । न जानीते वरा-
 कस्तप्रमाणं । तथाहि । अत्र नगरे तावदसंख्येयाः प्रासादास्त्रेषु

प्रत्येकमसंख्येया एवापवरकाः । तेषु चैकैकस्मिन्नमन्त्रलोकाः प्रतिव-
सन्ति । अनादिरूढस्यास्य सदागमस्यायं लोकनिर्वाहणारूपो ग्रहः ।
तथापि तेनेयता कालेन निर्वाह्यता यावन्तोऽचैकस्मिन्नपवरके
लोकास्तेषाममन्त्रभागमात्रं निर्वाहितं । ततः केयं देवपादानां
लोकविरलीभवनचिन्ता । तस्मिन्योगेनोक्तं । सत्यमेतदस्त्वैव चायं
देवस्याप्यवष्टम्भः । विशेषतः पुनर्युग्मद्वयमेतदहं कथयिष्यामि ।
अन्यच्च । उक्तं भगवत्या लोकास्त्रित्या यथा न भवता कास्तत्पे-
कार्थः । तत्संपाद्यतां ग्रीष्मं तदादेव इति ।

ततः स्थितावुत्सारके महत्तमवसाधिक्तौ । महत्तमेनोक्तं ।
केऽत्र प्रस्थापनायोग्या इति । अत्यन्ताबोधः प्राह । आर्यं किमत्र
बहुनालोचितेन । ज्ञाप्यतामेष व्यतिकरो नागरलोकानां दीयतां
पटहकः क्रियतां घोषणा । यथा । देवकर्मपरिणामादेशेन कियद्भि-
रपि लोकेरितः स्थानात्तदीयशेषस्थानेषु गन्तव्यं । अतो येषामस्ति
भवतां तत्र गमनोत्साहस्ते स्वयमेव प्रवर्तन्तामिति । ततोऽनुकूल-
तया शेषस्थानानामुत्सुकक्षिता वयमिति च मत्वा भूयांसो लोकाः
स्वयमेव प्रवर्तिष्यन्ते । ततो विशेषतो नेयलोकसंख्यां पृष्ट्वा तस्मि-
योगं तेषां मध्याद्येऽस्मभ्यं रोचिष्यन्ते तानेव तावत्संस्थान् प्रहेष्याम
इति । महत्तमेनोक्तं । भद्रं स्वयमपि परिहितस्य भक्तिं न
जानीषे त्वं । यतोऽमीभिर्लोकैर्न कदाचिद्दृष्टं स्थानान्तरं अतो न
जानन्ति तत्स्वरूपमपि किं पुनस्तस्थानुकूलतां । अनादिप्रवाहेण
चात्रैव वसन्तो रतिमुपगताः स्वल्पेते । तथानादिसम्बन्धेनैव रूढ-
स्नेहाः परस्परं नेच्छन्ति वियोगं । तथाहि । पश्यतु भद्रो येऽत्र

लोकः एकैकस्मिन्नपवरके वतन्ते ते ऽतिस्निग्धतथात्मनो नाहं
 सम्बन्धमुपदर्शयन्तः समकमुच्छ्रयन्ति समकं निःश्रयन्ति समकमा-
 हारयन्ति समकं निर्हारयन्ति एकस्मिन्मिथ्यमाषे सर्वे मिथ्यन्ते
 एकस्मिन्जीवन्ति सर्वेऽपि जीवन्ति । तत्कथमेते स्थानान्तरसुखज्ञान-
 रक्षिता एवंविधप्रेमबद्धात्मानस्य स्वयमेव प्रवर्तितव्यन्ते । तस्मादपरः
 कश्चित्प्रस्थानोपितलोकपरिज्ञानोपायस्मिन्मथतां भवतेति । ततः
 पर्याकुलीभूतो ब्रह्माधिष्ठितः किमप्य विधेयमिति ।

इतश्चास्ति भवितव्यता नाम मम भार्या । सा च द्वाटिका-
 बद्धः सुमटो वर्तते यतोऽहं नाममात्रेषैव तस्या भर्तृति प्रसिद्धः ।
 परमार्थतः पुनः सैव भगवती मदीयगृहस्य श्रेयसोक्तगृहाणां च
 सम्बन्धिनीं समसामपि कर्तव्यतां तन्मथति । यतः सा अचिन्त-
 त्प्राहात्यतया स्वयमभिरक्षितमर्थं षट्यन्ती नापेक्षतेऽन्यसम्बन्धि-
 न्पुरुषकारं सहायतया न विचारयति पुरुषानुकूलप्रतिकूलभावं न
 गणयत्यवसरं न निरूपयत्यापद्रुतं न निवार्यते सुरगुरुणापि बुद्धि-
 विभवेन न प्रतिस्खल्यते विबुधपतिनापि पराक्रमेण नोपलभ्यते
 योगिभिरपि तस्याः प्रतिविधानोपायः । अत्यन्तमसंभावनीयमप्यर्थं
 सा भगवती स्वकरतलवर्तिनमिव स्त्रीलया संपादयति । स्वयति
 च प्रत्येकं समस्तलोकानां यस्य यदा यच्च यथा यावद्यच्च प्रयोजनं
 कर्तव्यं ततस्तस्य तदा तच्च तथैव तावन्तदेव प्रयोजनं रचयन्ती न
 चिन्तुवनेनापि निवारयितुं पार्यते । किं च । यदि शक्रचक्रवर्त्या-
 दीनामपि कथ्यते यथा भद्रिका भवतामुपरि भवितव्यतेति तत-
 स्तेऽपि तुष्यन्ति हृदये दर्शयन्ति सुखप्रसादं विस्फारयन्ति लोचने

ददति कथकाय पारितीथिकं कुर्वन्मयात्मनि बद्धमानं कारयन्ति
महोत्सवं वादयन्म्यानन्ददुन्दुभिं चिन्तयन्मयात्मनः कृतकृत्यतां मन्यन्ते
सफलं जन्मेति किं पुनः श्रेयसोका इति । अथ तेषामपि शक्र-
चक्रवर्त्यादीनां कथ्यते यथा न भद्रिका भवतामुपरि भवितव्यतेति
ततस्ते कल्पन्ते भयातिरेकेण प्रतिपद्यन्ते दीनतां कुर्वन्ति क्षणेन
कृष्णमुखं निमील्यन्ति वीक्षणे ह्यन्ति कथकाय समध्यास्यन्ते
चिन्तया गृह्यन्ते रणरणकेन परित्यजन्ति शोकातिरेकेणेतिकर्तव्यतां
आलोचयन्ति तन्मसादार्यमनेकोपायान् — किं बद्धना — न क्षमन्ते
तस्मान्मुष्ठायां मनागपि चिन्तनिर्दृतिं कथनेषापि पुनः प्रसृष्टी-
भविष्यतीत्युद्देगेन किं पुनः समान्यजना इति । सा पुनर्भगवती
घदात्मने रोचते तदेव विधत्ते न परं विज्ञापयन्तं विक्षपन्तं
प्रतिकुर्वन्तं वापेक्षते । अहमपि तद्गतोद्भ्रान्तचित्तो घदेव सां
किंचित्कुर्वते खेष्टया खेष्टया तदेव बद्ध मन्यमानस्तस्याः पतिरपि
कर्मकर इव जय देवि जय देवीति ब्रुवाणस्त्रिष्टामि । अपि च ।

सा सर्वथ कृतोद्योगा सा ज्ञातभुवमोचिता ।

सा जागर्ति प्रसृष्टेषु सा सर्वस्य निरूपिका ॥

सा केवलं जगत्यच विचरन्ती निराकुला ।

न कुतश्चिद्विभेत्युच्चैर्मन्तवद्गन्धस्तिनी ॥

सा कर्मपरिष्णामेन महाराजेन पूजिता ।

यतोऽनुवर्तयत्येव तामेषोऽपि प्रयोजने ॥

तथान्येऽपि महात्मानः कुर्वन्ति स्वं प्रयोजनम् ।

यान्तोऽनुकूलतां तस्या सत एतदुदाहृतम् ॥

बुद्धिरुत्पद्यते यादृग् व्यवसायस्य तादृशः ।

सहायास्तादृशाश्चैव यादृशी भवितव्यता ॥

तस्यास्य मदौघटदृष्ट्या भवितव्यतायाः सम्बन्धिनमेनं गुण-
सन्दोहं जानात्येव सोऽत्यन्ताबोधो ब्रह्माधिकृतः । ततस्तस्य तदा
पर्यालोचयतश्चेतसि परिस्फुरितं । अथे किमहमेवं सत्यभ्युपाये
ध्विन्तयात्मानमाकुञ्जयामि । यतो जानात्येव सा संसारिजीवपत्नी
भवितव्यता येऽपि प्रज्ञापनोचिता लोकास्तेषां स्वरूपमिति । अतस्ता-
मेवाङ्गय पृच्छामि । ततः कथितस्त्रीप्रमोहोदयाय तेन स्त्राभि-
प्रायः । सुन्दरमेतदिति बद्धमतं तस्यापि तस्या आकारणं । ततः
प्रहितः पुरुषः । समाङ्गता भवितव्यता । समागता वेगेन प्रवेष्टिता
प्रतीहार्या । महाप्रभावेयं सर्वापि स्त्री किञ्च देवतेति विचिन्ध
कृतं तस्याः पादपतनं वाचिकं महत्तमब्रह्माधिकृताभ्यां । अभि-
नन्दितौ तौ तथाग्रीर्वादिन । दापितमासनं । उपविष्टा भवित-
व्यता । ततो ब्रह्माधिकृताभिसुखं महत्तमेन चाक्षिता भूषता ।
ततस्तेन कथयितुमारब्धस्तस्यै तस्मिन्योगव्यतिकरः । ततो हसितं तथा ।
स प्राह । भद्रे किमेतत् । भवितव्यताह । न किञ्चित् । ब्रह्माधि-
कृतेनोक्तं । तत्किमकाण्डे हसितं । भवितव्यताह । अत एव यतो न
किञ्चिदिदं । ब्रह्माधिकृतेनोक्तं । कथं । भवितव्यताह । सत्यमत्यन्ता-
बोधोऽसि यस्त्वमेनमपि व्यतिकरं मह्यं कथयसि । कृतोद्योगाह-
मेवंविधेषु व्यतिकरेषु । साक्षयाम्यनन्तकालभाविनोऽपि सर्वव्यति-
करणहं किं पुनः साम्प्रतिकान् । अतो निष्प्रयोजनत्वाच्च किञ्चिदे-
तत्त्वदीयकथनं ममेति । अत्यन्ताबोधः प्राह । सत्यमिदं । विस्मृतं मे

तावकं माहात्म्यं । सोढव्योऽयमेको ममापराधो भवत्या । अन्यच्च ।
प्रस्थापय त्वमेव येऽच प्रस्थापनोचिता श्लोकाः । किं नो व्यापारेण ।
भवितव्यतयोक्तं । एकस्तावदेष एव मदीयो भर्ता प्रस्थापनयोग्यः
तथान्ये च ये तज्जातीयाः । बलाधिकृतेनोक्तं । त्वमेव जानीषे
किमचोक्तेन ॥

ततो निर्गता भवितव्यता । आगता मम समीपे । कथितो
व्यतिकरः । मयोक्तं । यद्देवी जानीते । ततः समुच्चक्षितोऽहमन्ये
च मज्जातीयास्तन्त्रियोगाभिप्रेतसङ्ख्यानुसारेण । उक्तौ च भवितव्यतया
महत्तमबलाधिकृतौ । यदुत मया युवाभ्यां चामीभिः सह
यातव्यं । यतो भर्तृदेवता नारीति न मोक्तव्यो मया संसारिणीवो
यतस्यास्ति युवयोरपि प्रतिजागरणीयमेकाचनिवासं नाम नगरं—
तचामीभिर्लोकैः प्रथमं गन्तव्यं—अतो युष्यते युवाभ्यां सहैवामीषां
तचासितुं नान्यथा । ततो यद्भवती जानातीत्यभिधाय प्रतिपन्नं
तद्वचनं महत्तमबलाधिकृताभ्यां । प्रवृत्ताः सर्वेऽपि समागतास्तदे-
काचनिवासं नगरं ।

तत्र च नगरे महान्तः पञ्च पाटका विद्यन्ते । ततोऽहमेकं
पाटकं करागेण दर्शयता तीव्रमोहोदयेनाभिहितः । भद्र संसारि-
णीव तिष्ठ त्वमत्र पाटके । यतोऽयं पाटकोऽसंख्यवहारनगरेण
बहुतरं तुल्यो वर्तते ततो भवितव्यतश्च तिष्ठतो धृतिरिति ।
तथाहि । यथा तत्रासंख्यवहारनगरे गोलकाभिधानानां प्रासादानां
मध्यवर्तिनो ये निगोदाभिधाना अपवरकास्तेषु ये श्लोकाः प्रत्येक-
मनन्ताः संपिण्डिताः स्नेहाबन्धेन प्रतिवसन्ति अत्रापि पाटके बहु-

तमा लोकास्तथैव प्रतिवसन्ति । केवलमसंख्यवहारनगरसम्बन्धिनां न कश्चिन्नोकव्यवहारेऽवतरन्तीति असांख्यवहारिका इत्युच्यन्ते । ते हि यदि परं यूयमिव भगवत्या लोकास्त्रितेरादेग्रेण सद्यदेवा-
म्यस्थानेषु गच्छन्ति नान्यथा । एते पुनरस्य पाटकस्य सम्बन्धिनां लोकाः कुर्वन्ति लोकाव्यवहारं समाचरन्ति श्रेष्ठस्थानेषु गमागमं । तेन सांख्यवहारिका इत्यभिधीयन्ते । तथा तेषामसंख्यवहारनगर-
सम्बन्धिनामनादिवनस्यतथ इति सर्वेषामपि सामान्याभिधानं एत-
त्पाटकसम्बन्धिनां तु वनस्यतथ इत्येतावान् विशेषः । तथा प्रत्येक-
चारिणीऽपि प्रासादापवरकन्यायरक्षितां सुत्कल्लचारेणाच विद्यन्ते
तेऽसंख्येया लोकाः । ततस्तिष्ठन् त्वमच पूर्वपरिचितनगरसमानं
एवाद्यं पाटकस्तवेति । ततो मयोर्कं । यदाज्ञापयति देवः ॥

ततः स्थापितोऽहमेकस्मिन्नपवरके । श्रेष्ठलोकास्तु केचिन्मदीय-
विधानेनैव स्थापितास्तथैव पाटके केचिन्सुत्कल्लचारेण केचित्पुनर्गीताः
पाटकान्तरेऽस्त्विति । ततोऽहं तत्र साधारणग्ररीरनास्त्रि भद्रे ऽप-
वरके पूर्वोक्तस्थित्यैव सुप्त इव मत्त इव मूर्छित इव मृत इवानन्त-
लोकैः संपिण्डितैस्तैः समकसुच्छसन् समकं निःसृजन् समकमा-
हारयन् समकं निर्हारयन् स्थितोऽनन्तकालमिति ॥

अन्यदा कर्मपरिणाममहाराजादेग्रेनैवानुमतो महत्तमवस्त्राधि-
हताभ्यां निःसारितस्ततोऽपवरकन्यायाद् भवितव्यतया धारितस्तथैव
पाटके पुनरसंख्यकालं प्रत्येकधारितयेति ॥

इतश्च पूर्वमेव कर्मपरिणाममहाराजेन परिपृच्छ्य लोकास्त्रितिं
समालोच्य सह काञ्चपरिणत्या ज्ञापयित्वा नियतियदुच्छादीनाम-

सुमते भवितव्यताया अपेक्ष्य विचिन्ताकारं श्लोकसंभवमात्मैयसा-
मर्थप्रभवैः परमाणुभिर्निष्पादिताः सर्वार्थकारिण्य एकभववेद्यसंज्ञाः
प्रधानगुटिकाः । समर्पिता भवितव्यतायाः । सा चाभिहिता
तेन । यथा भद्रे समस्तश्लोकव्यापारकरशोद्यता त्वं श्रान्ताधि
समस्तश्लोकानां क्षणे क्षणे नानाविधसुखदुःखादिकार्याणि संपादयन्ती
ततो गृह्याणामूर्मुटिकाः । ततस्त्वया तासामेकैकस्य सत्त्वस्य जीर्णार्था
जीर्णार्थामेकैकस्यां गुटिकायामन्या दातव्या । ततः संपादयिष्यन्धेताः
स्वयमेव विविधमध्येकत्र जन्मवासके वसन्तु प्रत्येकं सत्त्वेषु तवेष्टं
सर्वं प्रयोजनमिति भविष्यति ते निराकुलता । ततः प्रतिपन्नं
भवितव्यतया तद्वाजप्रासनं । विधत्ते च सकलकाष्ठं समस्तसत्त्वानां
तद्यैव सा तं गुटिकाप्रयोगं ।

ततोऽहं यदा तपासंब्यवहारनगरेऽभूवं तदा मम जीर्णार्था
जीर्णार्थामपरां सा गुटिका दत्तवती । केवचं सूक्ष्ममेव मे
रूपमेकाकारं सर्वदा तत्प्रयोगेण विहितवती । तत्र पुनरेकाक्षनि-
वासनगरे समागता तीव्रमोहोदयात्यन्ताबोधयोः कुट्टरक्षमिव
दर्शयन्ती तेन गुटिकाप्रयोगेण ममानेकाकारं स्वरूपं प्रकटयति
स्य । यतः कृतोऽहं तत्र पाटके वर्तमानः कश्चिद्वसरे सूक्ष्मरूपः ।
तत्रापि कश्चित्पर्याप्तकरूपः कश्चिदपर्याप्तकरूपः । तथा कश्चिद्वसरे
विहितोऽहं बादराकारः । तत्रापि कश्चित्पर्याप्तकरूपः कश्चिदपर्याप्त-
करूपः । तथा बादरः सन् कश्चिदपरवरकवतीं कश्चित्प्रत्येकचारी ।
अत्रापि कश्चिदफुराकारधारः कश्चित्कन्दरूपः कश्चिन्मूलभाजी
कश्चित्कृशारी कश्चित् स्कन्धवतीं कश्चिच्छाखाचरः कश्चित्प्रशाखागतः

कश्चित्प्रवाससञ्चरिष्णुः कश्चित्पञ्चाकारः कश्चित्पुष्पसंस्त्रः कश्चित्फला-
त्मकः कश्चिद्द्वीजस्वभावः तथा कश्चिन्मूत्रबीजः कश्चिदगबीजः कश्चि-
त्पर्वबीजः कश्चित् स्कन्धबीजः कश्चिद्द्वीजरुहः । कश्चित्सम्पूर्णजः तथा
कश्चिद् ट्टाकारः कश्चिद्गुल्मरूपः कश्चित्तात्मकः कश्चिदस्त्रीस्वभावः
कश्चिद्भूरितात्मक इति । तथारूपेण च वर्तमानं मामुपलभ्यान्या-
मनगरसम्बन्धिनां श्लोकाः कम्पमानं भवितव्यतायाः समक्षमेव
छिन्दन्ति भिन्दन्ति दक्षन्ति पिंषन्ति मोटयन्ति कुञ्चयन्ति
तच्छृण्वन्ति दृष्टन्ति गानाकदर्शनाभिः कदर्शयन्ति । तथापि
भवितव्यता तत्रोपेक्षां कुरुते ॥

ततोऽतिवाहिते तथाविधदुःखैरनन्तकाले जीर्णायां पर्यवसान-
कालदत्तायां गुटिकायां दत्ता भवितव्यतया ममान्या गुटिका ।
तत्रभावाद्गतोऽहं द्वितीयपाटके । तत्र च पार्थिवसंज्ञया श्लोकाः
प्रतिवसन्ति । ततोऽहमपि तेषां मध्ये संपन्नः पार्थिवः । विडम्बि-
तस्तत्रापि भवितव्यतयापरापरगुटिकादानद्वारेण सूक्ष्मवाटरपर्षाप्त-
कापर्याप्तकरूपतया कृष्णनीलश्वेतपीतलोहितवर्णादिरूपतया सिक-
तोपलक्षवणहरितालमनःशिलाञ्जनशुद्धपृथिव्याद्याकारतया चासं-
ख्येयं कालं । तितित्चितानि च तत्र पाटके वसता मया भेदनद-
लनसूर्णनखण्डनदहनादीनि दुःखानि ॥

ततः पर्यन्तगुटिकाजरावसाने दत्ता भवितव्यतया ममान्या
गुटिका । गतोऽहं तन्माहात्म्येन तृतीये पाटके । तत्र चाप्याभिधानाः
कुटुम्बिनः प्रतिवसन्ति । ततो ममापि तत्र गतस्य संपन्नमायूरूपं ।
विगोपितस्तत्रायहं जीर्णायां जीर्णायामपरापरां गुटिकां दत्ता

रूपान्तरं संपादयन्त्या भवितव्यतया असंख्यमेव काशं । तथाहि ।
 गतोऽहमवस्थायद्विषमहिंसाहरतशुशुद्धोदकाद्यनेकभेदरूपो रूपरस-
 मन्वाद्यर्गभेदेन विचित्राकारस्तथा । सोढानि च तत्र पाटके वर्त-
 मानेन मया ग्रीतोऽप्यचारश्चाद्यनेकप्रस्नसंपाद्यानि नामादुःखानि ॥

तदन्वत्कालपर्यन्ते जीर्णायामन्यगुटिकार्था दत्ता ममापरा
 गुटिका भवितव्यतया । गतोऽहं तत्तेजसा चतुर्थे पाटके ।
 तथाप्यसंख्येयकोऽस्काद्यनामानो ब्राह्मणाः प्रतिवसन्ति । ततोऽहमपि
 तेषां मध्ये भस्वरौ वर्धेन उष्णः सूर्येन दाहात्मकः कायेन
 सूक्ष्मरूपः संस्थानेन संपन्नस्तेजस्कायो ब्राह्मणः । प्रवृत्तासु मम तत्र
 वसतो ज्वालाङ्गारसुर्मुर्चिर्छातश्लद्धाम्निविद्युदुस्काग्निप्रभृतयो
 व्यपदेशाः । जातानि विध्वंसनादितो नामादुःखानि । स्थितः
 सूक्ष्मवाटरपर्याप्तकापर्याप्तकरूपतया विवर्तमानोऽसंख्येयं काशं ॥

दत्ता च तदन्ते ममापरा गुटिका पथर्त्तगुटिकाण्णरणावसाने
 भवितव्यतया । गतोऽहं तदुपयोगेन पञ्चमपाटके । तथाप्यसंख्येया
 वायवौषाभिधानाः क्षत्रियाः प्रतिवसन्ति । ततोऽहमपि तत्र गतो
 ऽनुष्णग्रीतः सूर्येन अलक्ष्यसुक्ष्मतां रूपेण पताकाकारः संस्थानेन
 संजातो वायवौषः क्षत्रियः । आहृतसु तत्र वर्तमानोऽहमुत्कलि-
 कावातो मण्डलिकावातो गुञ्जावातो झञ्झावातः संवर्तकवातो
 घनवातस्तनुवातः शुद्धवात इत्यादिभिरभिधानैः । समुद्भूतानि तत्र
 मे शस्त्राभिधातनिरोधादीनि नामादुःखानि । विनाटितस्तत्रापि
 सूक्ष्मवाटरपर्याप्तकापर्याप्तकाकारतया पूर्णमानोऽसंख्येयं काशं
 भवितव्यतया ॥

इतस्तदवसाने जाते पर्यन्तगुटिकाजरणे दत्तापरां गुटिकां पुनर्नीतोऽहं प्रथमपाटके भवितव्यतया । स्थितस्तत्र पुनरगन्तं काष्ठं । ततः पुनरपरापरगुटिकाप्रयोगेणैव प्रापितो द्वितीयादिपाटकेषु स्थितस्यैकैकस्त्रिसंख्येयं काष्ठं । ततस्थानेन प्रकारेण तस्मिन्नेकाच-निवासे नगरे कारितोऽहमगन्तवाराः समस्तपाटकपर्यटनविडम्बनं तौत्रमोहोदयात्यन्ताबोधयोः समञ्चं भवितव्यतया ॥

अन्यदा मनाकूपसन्नचित्तयाऽभिहितं । यथार्थपुत्र स्थितो भूयांसं काष्ठं त्वमत्र नगरे । ततोऽपनयामि भवतः स्थानाजीर्णं नयामि भवन्तं नगरान्तरे । मयोक्तं । यदाज्ञापयति देवो । तत्र प्रयुक्ता गुटिका भवितव्यतया ॥

इतस्त्राप्ति विकसाचनिवासं नाम नगरं । तत्र च त्रयः प्रधानपाटका विद्यन्ते । तस्य नगरस्य परिपालकः कर्मपरिष्काम-महाराजनियुक्तमार्ग एवोन्मार्गोपदेशो नाम महत्तमः । तस्य च माया नाम गृहिणी । ततोऽहं गुटिकामाहात्म्येन प्राप्तस्तत्र प्रथमे पाटके । तस्मिंश्च सप्तकुलकोटिलक्षत्रतिगोऽसंख्येया दिहृषीकाभिधानाः कुलपुत्रकाः प्रतिवसन्ति । ततोऽहमपि संपन्नस्तेषां मध्ये दिहृषीकः । ततोऽपगता मे सा सुप्रमत्तमूर्ध्नि तमृतरूपता । जातो मनागभिव्यक्तचैतन्यः । ततश्च

हृतोऽहं गुटिकादानद्वारेणैव ततस्तथा ।

कामिरूपोऽशुचिस्थाने महापापः स्वभार्यया ॥

मूचान्मत्तक्लेदजम्बालपूरिते जठरे स्थितम् ।

मां पश्यन्ती विग्राहाची ततः सा परितुष्यति ॥

कदाचित्सारमेधादिदुर्गन्धिप्रणकोटरे ।
 मामन्यक्तमिजालेन संयुतं वीक्ष्य मोदते ॥
 वर्षापघसराद्येषु क्षोक्तमानं सुदुःखितम् ।
 मां दृष्ट्वा कृमिभावेन तुष्टाभङ्गवितव्यता ॥
 जनूकाभावमापाद्य गुटिकादानतस्तथा ।
 ममेत्यं चाकरोद्दुःखं हसन्ती सह मायया ॥
 माये पश्य मदीयस्य भर्तुः सामर्थ्यमीदृशम् ।
 त्वसुन्मार्गोपदेशेन भर्तात्मीयेन गर्विता ॥
 क्षुधार्ता वारके क्षिप्तस्ततो निर्गत्य मत्पतिः ।
 निःशेषं कर्षयत्येष प्रणारिं वीर्ययोगतः ॥
 अन्यच्च त्यागसामर्थ्यं पश्य भर्तुर्ममेदृशम् ।
 यदेष रक्तसर्वस्वं ददते हस्तधारिणे ॥
 ततोऽगृहीतसङ्केते भद्रे भार्याविडम्बितः ।
 उपहासेन तेनाहं द्विगुणं दुःखमागतः ॥
 पुनश्च गुटिकां दत्त्वा कृत्वा शङ्कं महोदधौ ।
 मामेषा प्राङ्घ्निकैश्चिन्नं रटनं वीक्ष्य तुष्यति ॥
 तदेवं पाटके तच्च वर्तमानः स्वभार्यया ।
 अपरापररूपेण संख्यातीतं विडम्बितः ॥

अन्यदा पुनर्यथेष्टचेष्टयैव प्रयुक्ता भवितव्यतया ममान्यगुटिका ।
 नीतोऽहं तस्यामर्थ्येन द्वितीये पाटके । तच्च चाष्टकुलकोटिलक्ष्मि-
 यिनोऽसंख्येयास्त्रिकरणनामानो गृहपतयोऽधिवसन्ति । ततोऽहमपि
 तेषां मध्ये संपन्नस्त्रिकरणो गृहपतिः । ततश्च ।

यूकामस्फुणमङ्कोटकुम्भरूपविवर्तिनम् ।
 पिपीलिकादिरूपं च कृत्वा मां भवितव्यता ॥
 पर्यटन्तं बुभुक्षातिं पिष्यमाणं च बालकैः ।
 दग्धं दृष्ट्वा तथा तोषादानन्दमवगाहते ॥
 तदेवं पाटके तत्र गुटिकादानपूर्वकम् ।
 असंख्यवाराः पापोऽहं कारितो ऽनेकरूपताम् ॥

अथान्यदा पुनर्दत्ता गुटिका मे ऽव[म?]हेल्लया ।
 द्रुतौघे पाटके जीतस्त्वैवोचितहेल्लया ॥
 कोटील्लघाः कुञ्जानां च वसन्ति नव तत्र ये ।
 असंख्यास्त्रेषु विद्यन्ते चतुरचाः कुटुम्बिनः ॥
 ततोऽहमपि संजातश्चतुरक्षः कुटुम्बिकः ।
 पतङ्गमच्चिकाद्दंष्ट्रश्चिकाकारधारकः ॥
 सोढानि तत्र दुःखानि ज्ञानाकाराणि तिष्ठता ।
 निर्विवेकजनादिभ्यो मर्दनादिविधानतः ॥
 जीर्णं जीर्णं पुनर्दत्त्वा गुटिकामपरापराम् ।
 असंख्यरूपैस्तत्रापि पाटके नाटितस्तथा ॥
 भूयो भूयश्च तेष्वेव पाटकेषु विवर्तनम् ।
 संख्यातीतानि वर्षीणां सहस्राणि विधापितः ॥

एवं च स्थिते

क्वचित्पर्याप्तरूपेण तथापर्याप्तरूपकः ।
 तेषु चिष्वपि पत्न्याऽहं पाटकेषु विनाटितः ॥
 अथान्यदा प्रहृष्टेन चेतसा भवितव्यता ।

ज्ञात्वा तदुचितं काष्ठं ततः सेत्वमभाषत ॥
 आर्यपुत्र भवन्तं किं नयामि नगरान्तरम् ।
 विकलाचनिवासेऽत्र नगरे नास्ति ते धृतिः ॥
 मयोक्तं देवि यत्तुभ्यं रोचते तद्विधीयताम् ।
 किमत्र वञ्चना त्वं मे प्रमाणं सर्वकर्मसु ॥
 ततो जीर्णं मम ज्ञात्वा गुटिकामग्नवर्तिनीम् ।
 नगरान्तरयानाय प्रयुक्ता गुटिका तथा ॥
 अथोन्मार्गोपदेशश्च प्रतिजागरणे स्थितम् ।
 पञ्चाक्षरसंस्थानं नामास्ति नगरं परम् ॥
 तत्र सार्धत्रिपञ्चाशत्कोटीलक्षप्रमाणके ।
 वसन्ति कुलसङ्घनते लोकाः पञ्चाक्षरनामकाः ॥
 अलक्ष्यज्ञानभङ्गराः स्पष्टचैतन्यसंयुताः ।
 संज्ञिनस्तोऽभिधीयन्ते गर्भजा इति वा बुधैः ॥
 ये पुनस्तत्र विद्यन्ते स्पष्टचैतन्यवर्जिताः ।
 असंज्ञिन इति ख्यातास्ते ससूर्क्ष्णजा जनाः ॥
 ततोऽहं तेषु संघातः स्पष्टचैतन्यवर्जितः ।
 पञ्चाक्षो नाम विख्यातो गुटिकायाः प्रभावतः ॥
 रट्कुञ्चैर्विना कार्यं दर्दुराकारधारकः ।
 केलिप्रियतया तत्र भार्द्यथाहं विनाटितः ॥
 तत्र च ससूर्क्ष्णजमध्ये
 रूपैरेवमसंख्येयैर्धर्मयित्वा ततस्तथा ।
 विहितो गर्भजाकारधारकोऽहं महेलया ॥

ततश्च जलक्षरेषु वर्तमानः

गृहीतो धीवरैस्तत्र विभ्राणो मत्सररूपताम् ।

हृदपाकादिभिर्दुःखं प्रापितोऽहं सहस्रशः ॥

तथा चतुष्पदस्तलक्षरेषु वर्तमानस्त

ग्रग्रसूकरसारङ्गरूपमाविशतो मम ।

व्याधैर्भिन्ना ग्ररैर्गात्रं कृता गानाविकर्तनाः ॥

तथा भुजपरिसर्पारःपरिसर्पेषु वर्तमानेन

गोधाहिनकुलादीनां रूपं धारयता चिरम् ।

अन्योन्यमचषाद् दुःखं प्राप्तं कूरतथा मया ॥

तथा ।

काकोल्लूकादिरूपाणां पक्षिणां मञ्जचारिणा ।

संस्थातीतानि दुःखानि षोढानि क्षुचिरं मया ॥

असंख्यजनसंकीर्षं तदेवं तत्र पञ्चने ।

जलस्तलनभस्यारी संजातोऽहं कुञ्जे कुञ्जे ॥

अन्यच्च । तस्मिन् पञ्चाक्षपशुसंस्थाने नगरे

सप्ताष्ट वारा रूपाणि नैरन्तर्येषु कारितः ।

नीतस्ततोऽन्यस्थानेषु तत्रानीतः पुनस्तथा ॥

एवं च स्थिते ।

शेषेषु सर्वस्थानेषु गत्वा गत्वाप्तरान्तरा ।

मया तत्र पुरेऽनन्ताः कृता रूपविडम्बनाः ॥

कासतस्तु

स्थितश्च नैरन्तर्येषु परं पद्मोपमचयम् ।

अहं तत्र पुरे किञ्चित्साधिकं पूर्वकोटिभिः ॥

असंश्लिष्टसंश्लिष्टरूपेण पर्याप्तेतरभेदतः ।

तदेवं नगरे तत्र नामाकारैर्विजम्बितः ॥

अन्यदा कुरङ्गरूपः संपादितोऽहं भवितव्यतथा । स्थितो यूथमध्ये
तरङ्गिततारं भयेन निरीक्षमाणो दृश्यापि दिश्र उद्भवमानस्तद-
श्रिखराणौतस्येतस्य पर्यटामि थावदेकेन शुभ्रककुमारकेण कक्षध्व-
निना प्रारब्धं गीतं । ततस्तेनाक्षिप्तं मृगधूयं । परित्यक्तमुत्प्लवनं ।
निरुद्धा चेष्टा । निश्चलीकृतानि क्षोचनानि । निवृत्तः श्रेषेन्द्रिय-
व्यापारः । संजातः कर्णैन्द्रियमाचनिमग्नोऽन्तरात्मा । ततो निष्पन्द-
मन्द्रीभूतं तप्ताद्गुं हरिणयूथमवस्रोक्त्याभ्यर्णीभूतो व्याधः । प्रगुणी-
कृतं कोदण्डं । सन्धितस्तत्र शिलीमुखः । बद्धमास्त्रीढस्थानकं ।
ईषदाकुञ्चिता कन्धरा । समाकृष्टो बाणः कर्णान्तं थावत् । ततो
मुक्तेन तेनाराङ्गागे वर्तमानोऽहं निर्भिद्य पातितो भूतले ॥

अचान्तरे जीर्णा मे पूर्वदत्ता गुटिका । ततो जीर्णायां तस्यां
हरिणभवनिबन्धनभूतायामेकभववेद्यायां गुटिकायां दत्ता ममान्या
गुटिका भवितव्यतथा । संपन्नस्तन्माहात्म्येनाहं करिवररूपः । वर्धितः
कालक्रमेण संजातो यूथाधिपतिः । ततः स्वभावसुन्दरेषु नक्षत्रनेषु
अभीष्टतमेषु सल्लकौकिसल्लयेषु अत्यन्तकमनीयेषु वनविभागेषु
परिकरितः करेणुकाटुन्देन चित्तानन्दसन्दोहसागरमवगाहमाणो
यथेष्टचेष्टया विचरामि थावदेकदाकाष्ठ एव संचस्तं तत्करिण्युथं ।
नश्यन्ति श्वापदानि । श्रूयते वेणुस्फोटरवः । संसर्पितं धूमवितानं ।
ततः किमेतदिति निरीक्षितो मया पञ्चाङ्गभागो थावन्निकटीभूतो

ज्वालामालाकुलो द्वागलः । ततः प्रादुर्भूतं मे अरुणमयं परित्यक्तं
 पौरुषं अङ्गीकृतं दैन्यं समाश्रितात्मभरिता व्यपगतोऽहङ्कारः
 परित्यक्तं शून्यं पलायितो गृहीत्वैकां दिशं गतः शोकं भूभागं ।
 तत्र चासीच्चिरन्तनयामपद्रुसन्ध्वी विशालः शुष्कोऽन्धकूपः । स
 च तटवर्तिद्वणव्यवहिततया भयाकुलतया च न लक्षितो मया
 धावता वेगेन । ततः प्रविष्टौ मम तत्रापपादौ । तन्निरासम्भनवधा
 पर्यस्तः पश्चाद्भागः । ततः पतितोऽहमुक्तानशरीरस्तथान्धकूपे
 संसृष्टितो गात्रभारेण मूर्च्छितः क्षणमात्रं । लब्धा कथंचिन्नेना ।
 यावन्न चालयितुं शक्नोमि शरीरं प्रादुर्भूता च सर्वाङ्गीणा
 तीव्रवेदना ततः संजातो मे पश्चान्तापः । चिन्तितं च मया ।
 यथेदुःशमेव कुच्यते मादृशानां ये प्रतिपन्नमृत्युभावं चिरकालपरि-
 चितमुपकारकमापन्नमग्रमनुरक्तमात्मवर्गं परित्यज्य हतज्ञतया
 कुचिभरिताशुररीकुर्वन्तः पलायन्ते । अहो मे निर्दोषता । मध्यपि
 किल यूथाधिपतिशब्दो रूढः । तत्किमनेनाधुना । स्वचेष्टितानुरूप-
 मेवेदं मम संपन्नं । अतो न मया मनसि खेदो विधेयः । ततो
 ऽनया भावनया प्रतिपन्नं मया मनाड् माध्यस्थ्यं तितिचिता
 भवन्ती तीव्रापि वेदना । स्थितस्तदवस्थः सप्तरात्रं यावत् ॥

अत्रान्तरे तुष्टा ममोपरि भवितव्यता । ततस्तथाभिहितं ।
 साध्वार्यपुत्र साधु । शोभनस्तेऽध्यवसायः । तितिचितं भवता परमं
 दुःखं । तुष्टाहमिदानीं भवतो ऽनेन चेष्टितेन । नयामि भवन्तं
 नगरान्तरे । मयाभिहितं । यदाज्ञापयति देवी । ततो दर्शितस्तथा
 सुन्दराकारः पुरुषः । अभिहितस्त्रायं । यथार्थपुत्र तुष्टया मयाय-

मधुना भवतः सहायो निरूपितः पुष्टोदयो नाम पुरुषः ।
तद्वेन सह भवता गन्तव्यं । मघाभिहितं । यदाज्ञापयति
देवी । अचान्तरे जीर्णा मे पूर्वदत्ता गुटिका । ततः प्रयुक्तान्वा
गुटिका भवितव्यतया । अभिहितं च तथा । यथार्थपुत्र तव
गतस्यायं पुष्टोदयस्ते प्रच्छन्नरूपः सहोदरः सहचरस्य भवि-
ष्यतीति ॥

एवं च वदति संसारिजीवे भव्यपुरुषः प्रज्ञाविज्ञासाधाः
कर्णाभर्षे स्त्रिवेदमाह । यथाम् कोऽयं पुरुषः किं वनेन
कथयितुमारब्धं कानि चामूनि असंख्यवहारादीनि नगराणि का
चेयं गुटिका यैकैकवासके प्रयुक्ता सती नानाविधरूपाणि कारयति
विविधसुखदुःखादिकार्याणि दर्शयति कथं वा पुरुषस्येयन्नं काश्च-
नेकस्यावस्थितिः कथं चासंभावनीयानि मनुष्यस्य सतः क्षमिपिपौ-
क्षिकारूपाणि जायेरन् । तदिदं सकलमपूर्वाज्ञासकल्पमस्य
तस्करस्य चरितं मम प्रतिभासते । तत्कथयाम्येके कोऽस्य भावार्थ
इति । प्रज्ञाविज्ञासयोक्तं । वस्य यदस्येदानीन्तनं विशेषरूपमुपलभ्यते
तज्ञानेन कथितं । किं तर्हि सामान्यरूपेण संसारिजीवनामायं
पुरुषः । अतस्तदेवानेनात्माभिधानमाख्यातमनेन चात्मचरितं सर्व-
मिदं घटमानकमेव निवेदयितुं प्रकान्तं । तथाहि । असांख्यवहा-
रिकजीवराशिरासांख्यवहारनगरं । एकेन्द्रियजातयः पञ्चापि
पृथिव्यग्नेजोवायुवनस्पतिरूपाः । तेषां स्थानं एकाचनिवासं ।
विकसेन्द्रियाणां द्वीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियस्रचणानां स्थानं विक-
साचनिवासं । पञ्चेन्द्रियतिरखां निस्रयः पञ्चाचपशुसंस्थानं । एक-

जन्मप्रयोगं कर्मप्रकृतिजासमेकभववेद्या मुक्तिमेत्युच्यते । तदुद्देशेन
 भवन्त्येव नामाविधेरूपाधि संपद्यन्त एव विविधसुखदुःखानि
 कार्याणि । अथरामरक्षां ह्युच्यते । ततो युक्तमेवाद्यानन्तमपि
 नासन्नवस्थानं । संसारिजीवस्य चाथ भवन्त्येव क्षमिपिपीषिकादि-
 रूपाधि । किमप्याद्यर्थं । अथवा सुगन्धबुद्धिरस्यापि वस्तु न जानीते
 यदस्य स्वरूपं । वस्तु न संभवत्येव सुवनोदरे तत्संविधानकं यदस्य
 संसारिजीवस्य सम्बन्धि चरिते नावतरति । तदस्य निषेद्यतु
 तावदेव सर्वं अद्यात्तं । पश्चात्तवाद्यमस्य भाषार्थं निरास्तुत्या
 कथयिष्यामि । भव्यपुत्रवेद्योक्तं । यदाज्ञापयत्यग्नेति ॥

उत्पत्तिज्ञावदक्षा भवति निश्चमतो वर्धमानुष्यभूमौ
 भव्यस्य प्राज्ञभाजः समन्वयपरिणतेः कर्मस्य प्रभावान् ।
 इतश्चाख्यातमथ प्रथममनु ततस्तस्य बोधार्थमित्यं
 प्रकाशोऽथं समस्तः कथयितुमतुषो जीवसंसारसारः ॥

अथ च सदानमवाप्तमपेक्ष्य भो
 अस्मिन्नाथ च तेन निवेद्यते ।
 बुधजनेन विचारपरायण-
 स्तद्वस्तु भव्यजनः प्रतिबुध्यते ॥

प्रसावेऽथ निवेदितं तद्वस्तु संसारविस्फूर्धितं
 धन्यानामिदमाकलय्य विरतिः संसारतो जायते ।

षेषां तेषु भवो विमूढसमूहां भोः सुन्दरो भाषते ।
ते नूनं पद्मवो न सन्ति मनुजाः कार्येण मन्यामहे ॥

इत्युपमितभवप्रपञ्चायां कथायां संसारि-
जीवचरिते तिर्यग्गतिवर्णनो नाम
द्वितीयः प्रस्तावः ॥ २ ॥

तृतीयः प्रस्तावः ।

भवप्रपञ्चस्त्रिंशु वर्तमानस्य देहिनिः ।

एष प्रोक्तो मनुष्यत्वे यस्यान्तदधुमोच्यते ॥

संसारिणीव उवाच । ततोऽहं भद्रेऽऽट्टहीतसङ्घेते समास्त्रादि-
 तैकभववेद्यगुटिकः प्रवृत्तो गर्भुं । इतस्यास्त्रस्यामेव मनुजगतौ
 नगर्थां भरताभिधानः पाटकः । तस्य च विशेषकभूतमस्त्रि
 जयस्त्रसं नाम नगरं । तत्र च महानुपतिगुणसम्पदास्त्रिभित्तमूर्तिः
 पद्मो नाम राजा । तस्य च रतिरिव मकरकेतनस्य गन्दा नाम
 प्रधानदेवी । ततोऽहं तस्याः कुक्षौ प्रवेशितो भवितव्यतथा ।
 स्थितस्तपोचितकाशं । निर्गतः सह पुष्टोदयेन । दृष्टो गन्ध्या ।
 संपन्नस्तस्याः पुत्र मम जात इत्यभिमानः । निवेदितः प्रमोद-
 कुम्भाभिधानेन दासदारकेण नरपतये । प्रादुर्भूतः सुतो म इति
 समुत्पन्नस्तस्याप्यनुग्रहः । र्धविशेषादुल्लसितो गात्रेषु पुत्रकोद्वेदः ।
 दापितं निवेदकदारकाथ पारितोषिकं । समादिष्टो मज्जन्ममहो-
 त्सवः । ततो दीयन्ते महादानानि सुच्यन्ते बन्धनानि पूज्यन्ते
 नगरदेवताः क्रियन्ते हृद्ददारग्रोभाः शोध्यन्ते राजमार्गाः आहन्यन्त
 आनन्दभेर्यः आगच्छन्ति विशेषोऽञ्जलनेपथ्या राजकुले नागरक-
 लोकाः विधीयन्ते तदुपचाराः प्रयुज्यन्ते समाचाराः आस्त्रास्त्रन्ते
 त्वर्यसङ्घाताः गीयन्ते धवलमङ्गलानि नृत्यन्ति ललनालोकाः सह
 कस्युक्किवामनकुञ्जादिभिर्नरेन्द्रदृन्देनेति । ततस्त्वेवं वृत्ते जन्ममहा-

नन्दे ऽतिक्रान्ते मासे तिरोधाय संसारिजीव इत्यभिधानं प्रतिष्ठितं
मे नन्दिवर्धन इति नाम । जातो ममाप्यहमनयोः पुत्र इत्यभि-
मानः । ततो जनयन्मानन्दं जननीजनकयोः पञ्चभिर्धात्रीभिर्लक्षितः
संपन्नोऽहं चिद्वार्षिकः ।

मम चासंख्यवहारनगरादारभ्य सकलं कालं द्विविधः परिकरो
ऽनुवर्तते । तद्यथा । अन्तरङ्गो बहिरङ्गश्च । तच्चान्तरङ्गपरिकरमध्ये
ऽस्ति ममाविवेकिता नाम नाञ्छणजातीया धात्री । सापि प्रसूता
मञ्जन्नादिने । जातो दारकः । प्रतिष्ठितं तस्य नाम वैशानर इति ।
स चादित एवारभ्यामभिव्यक्तरूपतयासीदेव । केवलमधुनाभिव्यक्त-
रूपः संपन्नः । ततो मयासौ धारयन् वैरकल्लाभिधानौ विषम-
विस्तीर्णौ चरणौ दधानः परिस्फुल्लकठिनदृष्टे र्द्विधाक्षेयाभिधाने
ज्जे समुदहस्यनुग्रथानुपग्रमनामानौ विषमप्रतिष्ठितावूरु बिभ्राणः
पैशुन्यसंज्ञकमेकपार्श्वोन्नतं कटीतटं दर्शयन् परमनोद्दृष्टननामकं
वक्रविषमं सन्मसुदरं कक्षितोऽन्तस्तापनामकेनातिसङ्कटेनोरःसखेन
युक्तः चारमत्सरसंज्ञाभ्यां विषमपरिदृष्टाभ्यां बाहुभ्यां विराजमानः
क्रूरतारूपया वक्रया सुदीर्घया च शिरोधरया विशद्व्यमानो
ऽसम्भवावशादिरूपैर्विजितदन्तश्च देवैर्विरलविरलैर्महद्भिर्दृग्मैर्विगोप्य-
मानश्च षड्वासहनत्वनामकाभ्यां शुषिरमाचरूपकाभ्यां कर्णाभ्यामुप-
हास्यस्नानं तामसभावसंज्ञया स्थानमात्रेण सख्यमाणयातिचिपिटया
नाभिकया बिभ्रङ्गासुरतां रौद्रत्वनृग्रंसलसंज्ञाभ्यामतिरक्ततया
गुञ्जार्धसन्निभाभ्यां वर्तुलाभ्यां लोचनाभ्यां विनाम्बमानोऽनार्थाचरण-
संज्ञकेन महता चिकोषेन शिरसा यथार्थीकुर्वाणो वैशानरतां

परोपतापसंज्ञनेनातिपिङ्गलतया ज्वालाकलापकल्पेन वेगभारेण
दृष्टो वैशानरो ब्राह्मणदारक इति ।

ततोऽनादिपरिषदादाभिर्भूतो मम तच्छोचरि सहः । गृहीतो
मिचवुद्ध्या । न सञ्चिता परमार्थग्रभुतता । अविवेकितापुत्रो
ऽबमिति संपन्नास्योपरि गाढमन्तरङ्गपरिजनतया हितकारी ममा-
यमिति बुद्धिः । ततो सञ्चितस्तेन मदीषो भावः । अथे करोत्सेष
ममोपरि राजपुत्रः प्रीतिं । तदेनसुपसर्पामि । ततः समान्तो
निकटे । समासिङ्गितोऽहं । दर्शितः खेदभावः । प्रहृष्टस्यावयोः
प्रवचः । सग्नौ मैत्री । ततो यत्र यत्र कश्चिद्दहं संचरामि गृहे
वहिस्य तत्र तत्र न मामसौ षण्मपि सुसृतीति । ततो इहः
सञ्चितमध्ये ममोपरि पुच्छोदयो वैशानरेण सह मैत्रीकरणेन ।
चिन्तितं च तेन । अथे मम रिपुरेष वैशानरः । तथाथेदस्य-
विशेषज्ञोऽहं नन्दिवर्धनो जेन मामनुरक्तमवधीर्षानेन समस्तदोष-
रात्रिरूपेषामनोऽपि परमार्थवैरिणा सह मैत्रीं करोति । अथस्य
किमचाक्षर्यं । न सञ्चयन्त्येव मूढाः पापमिचस्वरूपं नावबुध्यन्ते
तस्यङ्गसेर्दुरन्तां न यद् नन्यन्ते तस्यङ्गनिवारकं सद्गुपदेष्टारं
परित्यजन्ति तस्मिन्ने सञ्चिषाणि प्रतिपद्यन्ते तद्ग्रेण कुमार्गे । त्रे
हि यदि परं भावन्तोऽन्धा इव कुशादौ गाढं स्फोटसाभेन पाप-
मिचसङ्गाभिर्वर्तन्ते न परोपदेशेनेति । मूढसाधं नन्दिवर्धनकुमारो
जोऽनेनापि सह साङ्गत्यं विधन्ते । तस्मिन् ममानेन निवारितेन ।
निर्दिष्टसाधमस्य अवितथतया सहचरत्वेनावर्जितसाधमनेन करि-
रूपतायां वर्तमानेन वेदनासुहातेऽपि निश्चलतया माधस्यभावक्या ।

तस्मादेव नन्दिवर्धनकुमारः पापमिचरुतिपरोऽपि नाकाष्ठ एव
मम तावन्मोक्षं युक्त इति । पर्वालोक्यासौ पुच्छोदयो इष्टोऽपि
मम पार्श्वे प्रच्छन्नरूपतया तदा तिष्ठत्येव ।

जाताश्चान्येऽपि बहिरङ्गा मम बहवो वयस्याः । ततस्त्रैः
सार्धमनेकक्रीडाभिः क्रीडन्नहं प्रवर्धितुं प्रवृत्तः । प्रस्तुते च क्रीडने
मत्तो महत्तरा अपि जिम्नाः प्रधानकुसुजा अपि पराक्रमवन्तोऽपि
मां वैश्वानराधिष्ठितमवसोक्त्य भवेन कम्पन्ते गच्छन्ति च मम
प्रणतिं कुर्वन्ति चाटुकर्माणि प्रतिपद्यन्ते पदातिभावं भावन्ति पुरतो
न प्रतिकूलयन्ति मद्वचनं किं वज्रना सिञ्चितादपि मत्तो विभ्य-
तौति । तस्य च सर्वस्यापि व्यतिकरस्याचिन्त्यमाहात्म्यतया प्रच्छन्न-
रूपोऽपि पुच्छोदयः कारणं । मम तु महामोक्षवशात्तदा चेतसि
परिस्फुरितं । यदुत यदेते दृष्टन्तमा अपि जिम्ना ममैवं कुर्वाणा
वर्तन्ते सोऽयमस्य वरमिचस्य वैश्वानरस्य गुणः । यतोऽयं सञ्चिहितः
सन्नात्मीयसामर्थ्येन वर्धयति मम तेजस्वितां करोत्युत्साहं प्रोत्सव-
यति वचनं संपादयत्योजः स्थिरीकरोति मनः जनयति धीरतां
विधत्ते श्रौण्डीरतां किं वज्रना समस्तपुद्गलगुणैर्मामिव धोञ्जयति ।
ततोऽनया भावनाया संजातो वल्लभतरो मे वैश्वानरः ॥

ततः संजातोऽहमष्टवार्षिकः । समुत्पन्ना पद्मनृपतेस्त्रिणा ।
पाञ्चतामधुना कुमारः कक्षा इति । ततो निरूपितः प्रशस्तदि-
वसः । समाहृतः प्रधानः कक्षाचार्यः । पूजितोऽसौ विधिना ।
हृतमुचितकरणीयं । समर्पितोऽहं तस्य पित्रा महतादरेणेति ।
समर्पितास्य मदीयभ्रातरोऽन्येऽपि बहवो राजदारकाः प्रागेव तस्य

कलाचार्यस्य । ततस्तैः सार्धमहं प्रवृत्तः कलाग्रहणं कर्तुं । ततः
 संपूर्णतया सर्वोपकरणानां गृह्यतया तातोत्साहनस्य हिततया
 कलाचार्यस्य निश्चिन्ततया कुमारभावस्य सन्निहिततया पुण्योदय-
 स्योत्कटतया क्षयोपग्रमस्थानुकूलतया तदा भवितव्यताया अग्न्य-
 हृद्यतया मया गृहीतप्रायः स्वल्पकालेनैव सकलोऽपि कलाकलापः ।
 केवलमतिवल्लभतया सदा सन्निहितोऽसौ वैश्वानरः सन्निमित्तम-
 निमित्तं वा करोति मम समाक्षिप्तं । ततस्तेन समाक्षिप्तोऽहं
 न स्मरामि गुरुरूपदेशं न गणयामि कुलकलङ्कं न विभेमि तात-
 मनःखेदस्य न लक्षयामि परमार्थं न जानाम्यात्मनोऽन्तस्थापं न
 वेद्मि कलाभ्यासनिरर्थकत्वं किं तु तमेव वैश्वानरमेकं प्रियं कृत्वा
 तदुपदेशेन गलत्खेदविन्दू रक्तौकृतलोचनो भुग्नभ्रुकुटिः करोमि
 समस्तदारकैः सह कलहं विदधामि सर्वेषां मर्मोद्भङ्गं उच्चारणा-
 म्यसम्भवचनानि न क्षमे तेषां मध्यस्थमपि वचनं ताडयामि प्रत्येकं
 यथासन्निहितेन फलकादिना । ततस्ते सर्वेऽपि वैश्वानराक्षिप्तं
 मामवलोक्य भयेन चक्षमानसाः सन्तो वदन्यनुकूलं कुर्वन्ति चाटूभि
 आराधयन्ति मां पादपतनैः किं बह्वना मदीयगन्धेनापि ते
 वीर्यवन्तोऽपि राजदारका नागदमनीहतप्रतापा इव विषधरा न
 स्वतन्त्रं चेष्टन्ते । ततस्ते समुद्दिग्नाः कम्पमाना बन्धनागारगता इव
 महादुःखेन जननीजनकानुरोधेन कलाग्रहणं कुर्वन्तः काशं नयन्ति ।
 न कथयन्ति तं व्यतिकरं कलाचार्याय मा भूत्सर्वेषां प्रलय इति
 भावनया । तथापि नित्यसन्निहितत्वात्प्रचयत्येव तस्मामकं चेष्टितं
 सकलं कलाचार्यः केवलं दारकेषु दृष्टविपाकतया भयेन चक्षुदयो

ऽसावपि न मम संसुखमपि शिष्यणार्थं निरीचते । यदि पुनरन्य-
व्यपदेशेनापि मां प्रत्येष किंचिद् ब्रूयान्ततोऽहमेनमपि कक्षाषार्थ-
माक्रोशामि ताडयामि च । ततोऽसावपि मम राजदारकवदन्ते ।
ततो महामोहदोषेण मया चिन्तितं । अहो मे वरमिच्छ
माहात्म्यातिग्रहः अहो हितकारिता अहो कौशलं अहो वत्सलता
अहो स्थिरानुरागः यदेष समालिङ्गनद्वारेण मम सर्वीर्यतां संपाद्य
मामेवं सर्वत्राप्रतिहताशं जनयति न च मां चणमपि सुसृतीति ।
तदेष मे परमो बन्धुरेष मे परमं शरीरमेष मे सर्वस्वमेष मे
जीवितमेष एव मे परं तत्त्वमिति । अनेन रहितः पुरुषोऽकिं-
श्चित्करतया हृणपुरुषाश्च विशिष्यते । ततश्चैवंविधभावमया संजातो
मम वैश्वानरस्योपरि स्थिरतरानुरागः ॥

अन्यदा रहसि प्रवृत्ते तेन सह विश्वम्भजस्ये मयाभिहितं ।
वरमिच्छ किमनेन बद्धना जल्पितेन । युष्मदाद्यन्ता मम प्राणाः ।
तदेते भवता यथेष्टं नियोजनीया इति । ततश्चिन्तितं वैश्वानरेण ।
अथे सफलो मे परिश्रमो यदेष मम वशवतीं वर्तते । दर्शितो
ऽनेनैवं वदता निर्भरोऽनुरागः । अनुरक्ताश्च प्राणिनः समाकर्षयन्ति
वचनं गृह्णन्ति निर्विकल्पं प्रवर्तन्ते तत्र भावेन संपादयन्ति
क्रियया । तद्विदमत्र प्राप्तकालमिति विचिन्त्य तेनाभिहितं ।
कुमार एवमेतत्कः स्वप्नच सन्देहः । यच्च गृह्येत हृदयसङ्घावानामपि
माहृशां पुरतः कुमारोऽप्येवं मन्त्रयति महाप्रसादोऽत्र कारणं ।
स हि हृषीकृषार्ज्यातार्थमपि वाक्यं ब्रह्माङ्गाण्यति । तत्किमनेन ।
करोमि कुमारस्याहमचयान् प्राणान् । एष एवमेतन्निथोगः ।

मयाभिहितं । कथं । तेनोक्तं । जानाम्यहं किञ्चिद्रसाद्यमं । मया-
भिहितं । करोतु वरवचस्यः । तेनोक्तं । यदाज्ञापयति कुमारः ।
ततः कृतानि तेन क्रूरचित्ताभिधानानि वटकानि । समुपनीतानि
मे रहसि वर्तमानस्य । अभिहितस्याहं । कुमार एतानि मदीय-
सामर्थ्यप्रभवाणि वर्तन्ते वटकानि । कुर्वन्त्युपयुज्यमानानि वीर्यो-
त्कर्षसंपादनेन पुरुषस्य सर्वं यथेष्टं दीर्घतरं शायुष्कम् । तस्माद्
गृह्णाण लभेतामि ।

अचान्तरे स्रग्धुमिना कच्चान्तरस्थितेन केनाप्यभिहितं ।
भविष्यति तवाभिमतं स्थाने कोऽपि सन्देहः । न श्रुतं तस्मया ।
श्रुतं वैश्वानरेण । ततः संपत्स्यते मम समीहितं । यास्यत्येष
वटकोपयोगेन महानरके । भविष्यति तत्र गतस्यास्य दीर्घमा-
युष्कं । कथमन्यथैवंविधः शब्दः । महानरक एव ममाभिमतं
स्थानमिति भावनया तुष्टोऽसौ चित्तेन ।

मयाभिहितं । किं न संपद्यते मे भवाद्दृग्नि वरमिचेऽनुकूले ।
तदाकर्णं द्विगुणतरं परितुष्टोऽसौ । समर्पितानि वटकानि ।
गृहीतानि मया । अभिहितं च तेन । कुमाराद्यमपरो मम
प्रसादो विधेयः कुमारेषु यदुत मयावसरे संश्रितेन निर्विकल्प-
मेतेषां मध्यादेकं वटकं भक्षितव्यं कुमारेणेति । मयाभिहितं ।
किमत्र प्रार्थनया । निवेदित एवाद्यमात्मा वरमिचस्य । वैश्वानरे-
णाभिहितं । महाप्रसादोऽनुगृहीतोऽहं कुमारेणेति ॥

इतश्च तातेन सर्वत्र विश्वसनीयो नियुक्तो राजवत्सभो दारकः ।
यदुत अरे विदुर समादिष्टो मया कुमारः । यथानन्यमनस्केन

भवता कलाग्रहणं विधेयं । अहमपि न द्रष्टव्योऽहमेव भवन्तमा-
 गत्य द्रष्ट्यामि । तदेवं स्थिते मम राज्यकार्यव्याकुलतया कदा-
 चित्तत्समीपे गमनं न संपद्यते । ततो भवता प्रतिदिनं कुमारग्र-
 रौरवार्तां मम संपादनौघा । विदुरेषोक्तं । यदाज्ञापयति देवः ।
 ततः संपादयता तेन तद्राजग्रासनं ललितः स सर्वोऽपि मदीयो
 राजदारककलाचार्यकदर्थनव्यतिकरः । तथापि मनःक्षतिभयेन
 कियन्तमपि काशं न कथितोऽसौ ताताय । अतिभरमवलोक्य
 निवेदितोऽन्यदा । ततश्चिन्तितं तातेन । नैष विदुरस्त्वावदसत्यं
 भाषते । न चापि कुमारः प्रायेणैवंविधमाचरति । तत्किमत्र तत्त्वं
 भविष्यतीति न जानीमहे । यदि च कलाचार्यस्यापि कदर्थनं
 विधत्ते कुमारो निष्पन्नं ततः कलाग्रहणप्रयोजनं । इति चिन्तया
 समुद्दिग्धो ऽभूत्तातश्चित्तेन । पुनश्चिन्तितमनेन । इदमत्र प्राप्त-
 काशं । पृच्छामि तावत्कलाचार्यमेव । यथावस्थितं ततो निश्चित्य
 वृत्तान्तं तन्निवारणोपाये यत्नं करिष्यामि । ततः प्रेषितस्तदाका-
 रणाय सबद्धमानं विदुरः । समागतः कलाचार्यः । अभृत्यित-
 स्तातेन दापितमासनं विहिता परिचर्या । ततस्तदनुज्ञातविष्टरोप-
 विष्टेन तातेनाभिहितं । आर्यं बुद्धिसमुद्रं अपि समुत्सर्पति कला-
 ग्रहणं कुमारानां । तेनाभिहितं । देव वाढसुत्सर्पति युगदनु-
 भावेन । तातेनाभिहितं । किं परिणताः काश्चिन्नन्दिवर्धनकुमारस्य
 कलाः । कलाचार्येणाभिहितं । सुष्ठु परिणताः । देव निष्पन्न
 एव कलासु नन्दिवर्धनकुमारः । तथाहि । स्त्रीकृतमनेन समस्तं
 क्षिपिज्ञानं । स्वयं सृष्टमिव गणितं । उत्पादितमिवात्मना

व्याकरणं । चेत्तौभूतमस्य व्योतिषं । सात्मीभूतमष्टाङ्गं महानि-
 मित्तं । व्याख्यातमन्येभ्यश्चन्दोऽनेन । अभ्यस्तं नृत्तं । ग्रिच्छितं
 गेद्यं । प्रणयिनोवाच हस्तिप्रिया । वचस्य इव धनुर्वेदः । मित्र-
 मिव वैद्यकं । निर्देष्टकारोव धातुवादः । अनुचराणोव नरकच-
 षादौनि आधेयविक्रयाणि पचच्छेद्यादौनि । किं वज्रना । नास्ति
 सा काचित्कला या कुमारमासाद्य न प्राप्ता परां काष्ठामिति ।
 ततः प्रादुर्भवदानन्दोदकपरिपूरितमथनयुगलेनाभिहितं तातेन ।
 आर्य एवमेतत् किमचास्यर्थं । किं वार्यं कृतोद्योगे न संपद्यते
 कुमारस्य । धन्यः कुमारो यस्य युष्मादृशा गुरवः । बुद्धिसमुद्रेषोक्तं ।
 देव मा मैवमादिश । केऽत्र वयं । युष्मदनुभावोऽयं । तातेना-
 भिहितं । आर्य किमनेनोपचारवचसा । युष्मत्प्रसादेनैवास्मदानन्द-
 सन्दर्भदायिकां संप्राप्तः कुमारः सकलगुणभाजनां । बुद्धिसमुद्रे-
 षोक्तं । यद्येवं ततो देवकर्तव्येषु नियुक्तेरनुचरैर्न वक्षणीयाः स्नामिष
 इति पर्यालोचनया किंचिद्देवं विज्ञपयितुमिच्छामि । तच्च युक्त-
 मयुक्तं वा सन्तुमर्हति देवः । यतो यथार्थं मनोहरं च दुर्लभं वचनं ।
 तातेनाभिहितं । वदत्वार्थः । यथावस्थितवचने कोऽवसरोऽचमायाः ।
 बुद्धिसमुद्रेषोक्तं । यद्येवं ततो यदादिष्टं देवेन यथा सकलगुण-
 भाजनां संप्राप्तः कुमार इति तथैव स्नाभाविकं कुमारस्य स्वरूपं
 प्रतीत्य नास्यच सन्देहः । किं तु सकलमपि कुमारस्य गुणसन्दोहं
 कलशकेनेव शशधरं कण्टकेनेव तामरसं कार्पण्येनेव वित्तनिषधं
 मैर्षज्येनेव स्त्रीजनं भीरुलेनेव पुरुषवर्गं परोपतापेनेव धर्मं
 वैशामरसम्पर्केण दूषितमहमवगच्छामि । यतः सकलस्यापि कला-

कक्षापकौशलस्य प्रश्नोऽस्यहरणं । एष तु वैश्वानरः पापमिचतया
सन्निहितः सन्नात्मीयसामर्थ्येन तं प्रश्नं कुमारस्य नाशयति ।
कुमारस्य महामोक्षवशात्परमार्थवैरिणमप्येवं वैश्वानरं परमोप-
कारिणमाकलयति । तदनेनेदुग्नेन पापमिचेण यस्य प्रतिहतं ज्ञानसारं
प्रश्नमाहृतं कुमारस्य तस्य निष्कलौ गुणप्राग्भार इति ।

ततस्तदाकर्ण्य तातो वज्राहत इव गृहीतो महादुःखेन । तत-
स्तातेनाभिहितं । भद्र वेदक परित्यजेदं चन्द्ररससेकश्रीतलं
तालवृत्तं न मामेष बहिस्तापो बाधते । गच्छ समाह्वय कुमारं
धेवापनयामि तस्य पापमिचसंसर्गवारणेन दुःसहमात्मनोऽन्तस्ताप-
मिति । ततो विमुच्य तालवृत्तं क्षितिनिहितजानुकरमस्तकेन
वेदकेनाभिहितं । यदाज्ञापयति देवः । किं तु महाप्रयोजनम-
पेक्ष्य भविष्यान्वहमस्त्रापितमहत्तमः । ततो न तत्र देवेन कोपः
करणीयः । तातेनाभिहितं । भद्र हितभाषिणि कः क्रोधावसरः ।
वदतु विवक्षितं भद्रः । वेदकेनाभिहितं । देव यद्येवं ततः कुमार-
परिचयादेवावधारितमिदं मया । यदुतायं वैश्वानरोऽन्तरङ्गभूतः
कुमारस्य वयस्यो न शक्योऽधुना केनाप्यपसारयितुं । गृहीतः
कुमारेणात्यर्थं हितबन्धुबुद्ध्या । न शक्नोति तद्विरहे क्षणमप्यासितुं
कुमारः । यतो न क्षभते धृतिं गृह्यते रक्षरणकेन मन्यते द्रपतुस्य मनेन
रहितमात्मानं । ततो यद्यप्ययं कुमारो वैश्वानरसंसर्गत्यागं प्रति
किंचिदुच्यते ततोऽहमेवं तर्कयामि महान्तमुद्देगं कुर्यात् आत्मघाता-
दिकं वा विदध्यात् अन्यथा किंचिदकाण्डविष्टुरादिकमनर्थान्तरं
संपादयेदिति । अतो नाचार्यं किंचिद्वक्तुं कुमारमर्हति देवः ।

बुद्धिसमुद्रेषोक्तं । देव सत्यमेव सर्वमिदं यदावेदितं वेदकेन तथाहि । वयमपि कुमारस्य पापमित्रसम्बन्धवारणे गाढमुद्युक्ताः सकलकाष्ठमास्महे । चिन्तितं चास्माभिः । यद्यथं कुमारोऽनेन वैश्वानरपापमित्रेण वियुज्येत ततः सत्यं नन्दिवर्धनः स्यात् । केवल-
मौद्ग्यं कथंचिदनयोर्गाढनिरूढं प्रेम येन न शक्यतेऽधुना कुमारोऽनर्थभौहतया वियोजनं विधातुमिति । अतोऽग्रव्यानुष्ठानरूपं कुमारस्य वैश्वानरेण सह मैत्रीवारणमिति मन्यामहे । तातेनाभि-
हितं । आर्थं कः पुनरुपोपायो भविष्यति । बुद्धिसमुद्रेषोक्तं । अतिगहनमेतदद्यमपि न जानीमः । विदुरेणाभिहितं । देव श्रूयतेऽथ कश्चिदतीतानागतवर्तमानपदार्थवेदी समागतो जिन-
मतज्ञो नाम सिद्धपुत्रो महानैमित्तिकः । स कदाचिदुपोपायं लक्षयति । तातेनाभिहितं । साध्वभिहितं भद्र साधु ग्रीध्रं समा-
ह्वयतां स भवता । विदुरेणाभिहितं । यदाज्ञापयति देव इति ।

निर्गतो विदुरः समागतो नैमित्तिकेन सह श्लोकवेल्लकथा । दृष्टो नैमित्तिकस्तातेन । तुष्टचेतसा दापितमासनं हतमुचितकर-
णीयं कथितो व्यतिकरः । ततो बुद्धिनाडीसञ्चारेण निरूप्य तेनाभिहितं । महाराज न विद्यतेऽचान्यः कश्चिदुपायः । एक एवाथ परमुपायो विद्यते दुर्लभश्चासौ प्रायेण । तातेनाभिहितं । कौद्ग्यः स इति कथयत्वार्थः । जिनमतज्ञेनाभिहितं । महाराजाकर्णय ।

अस्ति रहितं सर्वोपद्रवैर्निवासस्थानं समसंगुणानां कारणं कल्याणपरम्पराया दुर्लभं मन्दभागधेयैस्त्रिन्तसौन्दर्यं नाम नगरं । तथाहि ।

वसतां तत्र शोकानां नगरे पुण्यकर्मणाम् ।
 रागादिचरटाः सर्वे जायन्ते नैव बाधकाः ॥
 यतश्च क्षुत्पिपासाद्या बाधन्ते तत्र नो जन्मम् ।
 ततस्तदुच्यते धीरैः सर्वोपद्रववर्जितम् ॥
 ज्ञानादिभाजनं शोकस्तदग्रेणैव जायते ।
 कक्षाकक्षापकौश्लं न ततोऽन्यत्र विद्यते ॥
 भवन्त्यौदार्यगाम्भीर्यधैर्यवीर्यादयो गुणाः ।
 वसतां तत्र तत्सर्वगुणस्त्रानमतो मतम् ॥
 यतश्च वसतां तत्र धन्यानां संप्रवर्तते ।
 उत्तरोत्तरभावेन विप्रिष्टा सुखपद्धतिः ॥
 न च संपद्यते तस्याः प्रतिपातः कदाचन ।
 कक्षाणपद्धतेर्हेतुरतस्तन्नगरं मतम् ॥
 सर्वोपद्रवनिर्मुक्तं समस्तगुणभूषितम् ।
 कक्षाणपद्धतेर्हेतुर्थत एव च तत्पुरम् ॥
 अत एव सदानन्दं तत्सपुण्यैर्निषेवितम् ।
 नगरं चित्तसौन्दर्यं मन्दभाग्यैः सुदुर्लभम् ॥

तत्र च नगरेऽस्ति हितकारी सर्वशोकानां हतोद्योगो दुष्ट-
 नियन्त्रे दत्तावधानः प्रिष्टपरिपाक्षने परिपूर्णः कोशदण्डसमुदयेन
 शूभपरिणामो नाम राजा ।

यतोऽसौ सर्वशोकानां चित्तसन्तापवारकः ।
 तथा सम्यर्कमात्रेण महानन्दविधायकः ॥
 सदनुष्ठानमार्गैऽपि जन्तूनां च प्रवर्तकः ।

अतो वीरजनैर्लोके हितकारी निगद्यते ॥
 रागदेषमहामोहक्रोधखोभमदभ्रमाः ।
 कामेर्थाग्नोकदैत्याद्या ये चान्ये दुःखहेतवः ॥
 दुष्टचेष्टतथा नित्यं लोकसन्नापकारिणः ।
 तेषामुद्दखनं राजा स कुर्वन्नवतिष्ठते ॥
 ज्ञानवैराग्यसन्तोषत्यागसौजन्यलक्षणाः ।
 ये चान्ये जनताङ्गादकारिणः शिष्टसंमताः ॥
 तेषां स राजा सततं परिपालनतत्परः ।
 आसे निःशेषकर्तव्यव्यापारविमुक्तः सदा ॥
 धीष्टतिस्त्रुतिसंवेगग्रमाद्यैः परिपूर्यते ।
 भाण्डागारं सतस्तस्य गुणरत्नैः प्रतिषण्णम् ॥
 दण्डस्य वर्धते तस्य चतुर्भेदबलात्मकः ।
 ग्रीक्षाङ्गलक्षणेर्नित्यं रघदन्तिहयादिभिः ॥
 दुष्टानां निघ्नहासक्तः शिष्टानां परिपात्तकः ।
 कोग्रदण्डसमृद्धस्य तेनाद्यौ गीयते नृपः ॥

तस्य च शुभपरिणामस्य राज्ञो गृहीतजयपताका शरीर-
 सौन्दर्येण विनिर्जितभुवनत्रया कक्षाकलापकौशलेनापहसितरति-
 विभ्रमा विश्वासविस्तरेणाधरितारुन्धतीमाहात्म्यातिशया निजपति-
 भक्ततया निष्प्रकल्पता नाम महादेवी ।

एकत्र सर्वथलेन कृतासङ्कारचर्षणम् ।
 सुरासुरनरस्त्रैषं यस्याल्लोकेऽतिसुन्दरम् ॥
 चोभार्थं श्रुनिषङ्गस्य कदाचिदुपतिष्ठते ।

अन्वक्षां दिग्नि संस्थाप्य सा देवी निष्प्रकल्पता ॥
 आसक्तिर्मुनिचिन्तानां तस्यामेवोपजायते ।
 अतः शरौरसौन्दर्यात्सा गृहीतपताकिका ॥
 बद्धेन्द्रोपेन्द्रचन्द्राद्याः कक्षाकौशल्यग्राहिनः ।
 ये चान्ये लोकविख्याता विद्यन्ते भुवनत्रये ॥
 लोभकामादिभिः सर्वे जितास्ते भावग्रचुभिः ।
 न कौशल्यमतस्तेषां विद्यते परमार्थतः ॥
 तस्यास्तु देव्यास्तत्किंचित्कौशलं येन लीलया ।
 तान्पराजयते तेन साभिभूतजगत्त्रया ॥
 रतेर्विज्ञासाः कामस्य केवलं तोषहेतवः ।
 सुमयस्तु पुनस्तेषां न वार्तामपि जानते ॥
 तस्याः सक्ताः पुनर्देव्या व्रतनिर्वाहणादयः ।
 विज्ञासा मुनिस्तोकस्य मानसाद्येपकारिणः ॥
 अतोऽपहृषिता सत्यं स्वविज्ञासै रतिसतया ।
 यथा च भर्तुर्भक्ता सा तद्येदानौ निगद्यते ॥
 आपन्निसमग्रं भर्तारं प्रक्राम्य निजजीवितम् ।
 निर्वाहयति वीर्येण तेनासौ भर्तृवत्सखा ॥
 अदन्वती पुनर्मेव पत्युः संरक्षणप्रदा ।
 निष्प्रकल्पतया तस्माद् भर्तृभक्ततया जिता ॥
 किं चेह बद्धनोक्तेन राज्ञः कार्यप्रसाधनी ।
 तस्य राज्ये परं सारा सा देवी निष्प्रकल्पता ॥
 तद्योस्य निष्प्रकल्पताशुभपरिणामयोर्देवीनुपधोरसि प्रकर्षः

सुन्दराणासुत्पन्निभूमिरास्यर्थाणां मञ्जूषा गुणरत्नरात्रेः वपुर्वैखच-
खेन सुनीनामपि मनोहारिणी चान्तिनाम दुष्टिता ।

यतः सा सततानन्ददायिनी पद्मपाशिता ।

स्मरणेनापि निःश्रेयसोपमोषविधायनी ॥

निरोचते विभ्राजासी यं नरं किञ्च लीलया ।

पण्डितैः च महात्मेति कृत्वा गाढं प्रशस्यते ॥

आलिङ्गनं पुनस्तस्या मन्वे वो लस्यते नरः ।

स सर्वनरवर्मस्य पद्मवती भविष्यति ॥

अतश्चादतरं तस्या नाम्ना जगति विद्यते ।

प्रकर्षः सुन्दराणां सा विद्वङ्गिणेन गौचते ॥

सङ्ख्यानकेवलज्ञानमहर्द्धिप्रशमादयः ।

लोकानामहृता भावा ये समत्कारकारिणः ॥

ते भवन्ति भविष्यन्ति भूतास्वानन्तग्रे यतः ।

तत्प्रसादेन सत्त्वानां तामाराधयतां सदा ॥

उत्पन्निभूमिः सा तस्मादास्यर्थाणासुदाहता ।

यथा च रत्नमञ्जूषा तथेदानीं निबोधत ॥

दानग्रीवतपोज्ञानसुखरूपपराक्रमाः ।

सत्यग्रीवार्जवासोभवीर्यैश्वर्यादयो गुणाः ॥

ये केषिसुन्दरा लोके वर्तन्ते रत्नरूपिणः ।

चान्तिरेव हि सर्वेषां तेषामाधारतां गता ॥

तेनासौ रत्नमञ्जूषा विद्वङ्गिः परिकीर्तिता ।

चान्तिनीना गुणाः सर्वे न शोभन्ते निराश्रयाः ॥

अथवा ।

आग्निरेव महादानं आग्निरेव महातपः ।
 आग्निरेव महाज्ञानं आग्निरेव महादमः ॥
 आग्निरेव महाश्रीसं आग्निरेव महासुखम् ।
 आग्निरेव महावीर्यं आग्निरेव पराक्रमः ॥
 आग्निरेव च सन्तोषः आग्निरिन्द्रियनिबन्धः ।
 आग्निरेव महाश्रीचं आग्निरेव महादया ॥
 आग्निरेव महारूपं आग्निरेव महाबलम् ।
 आग्निरेव महैश्वर्यं आग्निर्धैर्यमुदाहृता ॥
 आग्निरेव परं ब्रह्म सत्यं आग्निः प्रकीर्तिता ।
 आग्निरेव परा बुद्धिः आग्निः सर्वार्थसाधिका ॥
 आग्निरेव जगदन्धा आग्निरेव जगद्भिता ।
 आग्निरेव जगज्ज्येष्ठा आग्निः कक्षापदाधिका ॥
 आग्निरेव जगत्पूज्या आग्निः परममङ्गलम् ।
 आग्निरेवौषधं चारु सर्वव्याधिनिवर्धणम् ॥
 आग्निरेवारिनिर्माणं चतुरङ्गं महाबलम् ।
 किं वाच ब्रह्मनोक्तेन आन्तौ सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥
 एव एव तु वा कन्या बुनिशोकमनोहरा ।
 सुर्वादीदृशरूपायां को न चित्तं सचेतनः ॥

अन्वयः ।

यन्त्रं चित्तं समारोहेद्विषयन्ती खलीसया ।
 सा कन्या धन्वतां प्राप्य खोऽपि तद्रूपतां ब्रजेत् ॥

अतः सम्यग्गुणाकाङ्क्षी कः सकर्णो न तां हृदि ।
कुर्थात्कन्यां सदाकाशं सर्वकामसमर्पिकाम् ॥

एवं च स्थिते ।

सा गुणोत्कर्षयोगेन कन्या सर्वाङ्गसुन्दरा ।
अस्य वैश्वानरस्योच्चैः प्रतिपद्यतया स्थिता ॥
तस्या दर्शनमात्रेण भीतभीतः सुविह्वलः ।
एष वैश्वानरो मन्त्रे दूरतः प्रपलायते ॥
निःश्रेयद्दोषपुञ्जोऽयं सा कन्या गुणमन्दिरम् ।
साक्षाद्ग्निरयं पापः सा पुनर्हिमश्रीतला ॥
सहावस्त्रानमेवं हि मानयोर्विद्यते कश्चित् ।
विरोधभावात्तेनैवमस्त्राभिरभिधीयते ॥
अदृष्ट कन्यां तां धन्यां कुमारः परिणेष्यति ।
अनेन पापमित्रेण तदा मैत्र्यो विहास्यति ॥

अश्वान्तरे चिन्तितं विदुरेण । अथे अनेन जिनमतज्ञेन नैमि-
त्तिकेनेदमभिहितं । यथा चित्तसौन्दर्यं यः शुभपरिणामः तस्य चा-
निष्प्रकम्पता तच्छ्रमिता या चान्तिः सैवासुं नन्दिवर्धनकुमारस्यानेन
पापमित्रेण वैश्वानरेण सह संसर्गं निवारयितुं समर्था नान्बलाभि-
वारणे कश्चिदुपाय इति । तत्सर्वमनेन युक्तमुक्तं । अथवा किम-
चास्यर्थं । न हि जिनमतज्ञः कदाचिदयुक्तं भाषते । ततस्तथैमि-
त्तिकवचनमाकर्ण्य तातेनावस्योक्तितं पार्श्ववर्तिनो मतिधनस्य महा-
मन्त्रिणो वदनं । स्थितोऽथौ प्रकृततरः । अभिहितस्तातेन । आस्यं
मतिधनं श्रुतमेतद्भवता । मतिधनेनाभिहितं । देव श्रुतं । ताते-

नाभिहितं । आर्यं यद्येवं ततो महदिदं मम चित्तोद्देगकारणं
 चदेव विशिष्टजनस्यृष्टषीषोऽपि कुमारस्य गुणकक्षापः पापमिच-
 सन्नन्धदूषितो निष्कलः संपन्न इति । तद् गच्छ ग्रौघ्रं प्रेषय
 चित्तसौन्दर्यं वचनविन्यासकुशलान् प्रधानमहत्तमान् यावद्य
 तद्देशासम्भवीनि प्राभृतानि उपदिश गच्छतां तेषां निरन्तरसम्-
 न्धकरणपटून्युपचारवचनानि यावद्य कुमारार्थं शुभपरिणामं
 चाभिदारिकाभिति । मतिधनेनाभिहितं । यदाज्ञापयति देव ।
 इति निर्गन्तुं प्रवृत्तो मतिधनः । जिनमतज्ञेनाभिहितं । महाराज
 अस्मिन्नेनारभ्येण । न खल्वेवंविधगमनयोग्यं तन्नगरं । तातेनाभि-
 हितं । आर्यं कथं । जिनमतज्ञेनाभिहितं । महाराज समस्तान्ये-
 वाच लोके नगरराजभार्यापुत्रमिच्छादीनि वस्त्रानि द्विविधानि
 भवन्ति । तद्यथा । अन्तरङ्गाणि बहिरङ्गाणि च । तत्र बहिरङ्गेष्वेव
 वस्तुषु भवादृशां गमनाज्ञापनादिव्यापारो नाम्तरङ्गेषु । एतच्च
 नगरं राजा तत्पत्नी दुहिता च सर्वमन्तरङ्गं वर्तते । तत्र युज्यते
 तत्र महत्तमप्रेषणं । तातेनाभिहितं । आर्यं कः पुनस्तत्र प्रभवति ।
 जिनमतज्ञेनाभिहितं । योऽन्तरङ्ग एव राजा । तातेनाभिहितं ।
 आर्यं कः पुनरसौ । जिनमतज्ञेनाभिहितं । महाराज कर्मपरि-
 णामः । तस्य हि शुभपरिणामस्य कर्मपरिणामेनैव भट्टसुत्वा
 दत्तं तन्नगरं । अतस्तदायत्तोऽसौ वर्तते । तातेनाभिहितं । आर्यं
 किं भवत्यसौ कर्मपरिणामो मादृशमभ्यर्थनाविषयः । जिनमत-
 ज्ञेनाभिहितं । महाराज नैतदेवं । स हि यथेष्टकारौ प्राथेण
 नापेक्षते सत्पुद्गाभ्यर्थनां न रज्यते सदुपचारवचनेन न मृच्छते

परोपरोधेन नानुकम्बते दृष्ट्याप्यपद्रुतं जनं । केवलमसावपि कार्यं
विदधानः पृच्छति महत्तमभगिनीं लोकसितिं पर्यालोचयति
सुभार्थं काणपरिणतिं कथयत्यात्मीयमहत्तमाय सुभावाच्च
अनुवर्तते नन्दिवर्धनकुमारस्य समस्तभवान्तरानुवाचिनीं प्रच्छन्नरूपां
भार्थं भवितव्यतां विभेति कियन्नाचं नन्दिवर्धनकुमारवीर्यादपि
सुप्रसूतौ । ततश्चैवंविधमन्तरङ्गपरिजनं सुसम्भावनया सन्त्याग्वैच
कर्मपरिणाममहाराजः कार्यं कुर्वाणो न बहिरङ्गलोकं रटन्ममचि
मन्वयति किं तर्हि यदात्मने रोचते तदेव विधत्ते । तस्मात्ता-
पमभ्वर्षणोचितः । किं तु यदास्य प्रतिभासिष्यते तदा सुखमेव
कुमाराय दापयिष्यति शुभपरिणामेन शान्तिदारिकाभिति ।
तातेनाभिहितं । आर्यं हतासर्हि क्वं । यतो न ज्ञायते कदापि
तस्य प्रतिभासिष्यते अस्मिन्ज्ञानपसारिते पाचमिषे कुमारस्य वनस्य-
गुणविप्लवतया न किञ्चिदस्माकं जीवतीति कृत्वा । जिनमत-
ज्ञेनाभिहितं । महाराजाखं विवादेन । किमपि क्रियते यदीदृश-
मेवेदं प्रथोक्तमिति । तथाहि ।

नरः प्रमादौ ब्रह्मेऽर्धे स्यादुपास्यश्चभाजनम् ।

अब्रह्मस्यसुविषये पुद्बो नापराध्यति ॥

अपि च ।

सोऽब्रह्मेऽर्धे प्रवर्तेत अनपेक्ष्य बलावकम् ।

आत्मनश्च परेषां च स हासः स्याद्विपक्षितम् ॥

तदपैवं स्थिते कार्ये यद्भविष्यतया परम् ।

भवतां त्यक्तचिन्तामाम्नाचितं बुज्यते भुजम् ॥

अथ कथ्यते किंचिद्वेतसः स्थास्थकारणम् ।

निरालम्बनतामेत्य मा भूदैन्यं भवादृशाम् ॥

तातेनाभिहितं । आर्यं साधून् । समासाचिता वयमनेन भवतां पश्चिमवचनेन । तत्कथं किं तदस्माकं चेतसः स्थास्थकारणमिति । जिनमतज्ञेनाभिहितं । महाराज शक्यस्य कुमारस्य प्रकृतिरूपः पुण्योदधौ नाम वयस्यः । स यावदस्य पार्श्ववर्ती तावदेव वैशानरः पापमिषतया यं यमनर्थं कुमारस्य संपादयिष्यति स योऽस्य प्रत्युत्तार्यरूपतया पर्यवस्यतीति । तदाकर्णं मनाक् सखी-भूतस्नातः ॥

अथान्तरे दिनकरमन्तरतस्य मध्यभागमारूढं निवेदयन्नाडिकाच्छेदप्रहतपटहनादानुसारी समुत्थितः शङ्खग्रन्थः । पठितं काण्डनिवेदनेन ।

न क्रोधान्तेजसो वृद्धिः किं तु मध्यस्थभावतः ।

दर्शयन्मिति लोकानां सूर्षो मध्यस्थतां गतः ।

तातेनाभिहितं । अथे मध्याह्नसमयो वर्तते । ततः समुत्थात-व्यमिदानीमिति कृत्वा विस्मर्तितो राजलोकः । पूजितौ कक्षाचार्य-नैमित्तिकौ प्रस्थापितौ सबहुमानं । ततो नैमित्तिकवचनाद्ग्रन्थानुष्ठानमेतदिति जातनिर्णयेनापि तातेनातिमोहहेतुतथापत्यस्येहस्य समादिष्टो विदुरः । यदुत परीक्षितस्यो भवता कुमाराभिप्रायः किं शक्यतेऽस्मात्पापमिषाद्विधोजयितुं कुमारो न वेति । विदुरे-णाभिहितं । यदाज्ञापयति देवः । ततः समुत्थितस्नातः । कृतं दिवसोचितं कर्तव्यं ॥

द्वितीयदिने समागतो मम समीपे विदुरः । विहितप्रज्ञामो
निषण्णो मदन्तिके । पृष्टो मया । भद्रं ह्यः किं नामतोऽसि ।
विदुरेण चिन्तितं । अथे समादिष्टस्तावदहं देवेन । यथा स्वचक्षि-
तथो भवता कुमाराभिप्रायः । ततोऽहमस्मै यत् तत्साधुभ्यः सका-
शादाकर्णितमासीन्मया दुर्जनसंसर्गदोषप्रतिपादकमुदाहरणं तत्क-
थयामि । ततो विज्ञास्यते स्वप्नेतदीयोऽभिसम्भिरिति । एवं
विचिन्त्य विदुरेणाभिहितं । कुमार किंचिदाचक्ष्यमभूत् । मया-
भिहितं । कौटुम्बं । विदुरेणाभिहितं । कथानकमाकर्षितं । मया-
भिहितं । वर्णय कौटुम्बं तत्कथानकं । विदुरेणाभिहितं । वर्ण-
यामि । केवलमवहितेन श्रोतव्यं कुमारेण । मयाभिहितं । एष
दत्तावधानोऽसि । विदुरेणाभिहितं ॥

अस्त्वस्थानेव मनुजगतौ नगर्यामस्मिन्नेव भरताभिधाने पाटके
चित्तिप्रतिष्ठितं नाम पुरं । तत्रास्ति वीर्यनिधानभृतः कर्मविस्वाखो
नाम राजा । तस्य च द्वे अग्रमहिष्यौ शुभसुन्दरी अकुग्रसमासा
च । तत्र शुभसुन्दर्याः पुत्रोऽस्ति मनीषी नाम बालोऽकुग्रस-
मासायाः । तौ च मनोषिबालौ संप्राप्तकुमारभावौ नागाकारेषु
काननादिषु क्रीडारसमनुभवन्तौ यथेष्टेष्टया विचरतः । अन्यदा
स्वदेहाभिधाने कानने नातिदूरादेव दृष्टस्ताभ्यां कश्चित्पुरुषः । स
च तयोः पश्यतोरेव समारूढस्तदुच्छ्रयाभिधानं वस्त्रीकं । निबद्ध-
स्तेन मूर्धनामकतरुग्राखायां पाशको निमित्तः शिरोधरायां प्रवा-
हितस्यात्मा । ततो मा साहसं मा साहसमिति वदन्तौ प्राप्तौ
ससम्भ्रमं तत्समीपं कुमारौ । ह्यः पाशको बालेन । ततः

यथाहविष्णो भग्नोपनय पतितोऽथै पुंसो भूतले । समाह्वा-
 दितो वायुदानेन कुमाराभ्यां । सन्धा चेतना उन्मीलिते लोचने
 निरीक्षिता दिग्ः दृष्टौ कुमारौ । अभिहितस्त्राभ्यां । भद्र
 किमेतदधमपुंसोषितं भवता थवधितं किं वा भद्रस्त्रेदृशाध्यवसा-
 यस्य कारणमिति कथयतु भद्रो यद्यनाख्येयं न भवति । ततो
 दीर्घदीर्घं निःश्वस्य पुंसेषामिहितं । अस्मत्प्रदौयकथया । न
 सुन्दरमनुष्ठितं भद्राभ्यां यदहमात्मदुःखानखं निर्वापयितुकामो
 भवद्भ्यां धारितः । तदधुनापि न कर्तव्यो मे विघ्न इति त्रुवाणः
 समुत्थितः पुनरात्मानमुत्सन्नयितुमसौ पुंसः । धृतो बालेन अभि-
 हितस्य । भद्र कथय तावदस्माकमुपरोधेन खटुत्तान्तं । ततो
 यद्यस्मत्प्रतीकारः स्यात्ततो यद्गुचितं तत्कुर्याः । पुंसेषामिहितं ।
 यदि निर्बन्धस्ततः श्रूयतां । आसीन्मम ग्ररौरमिव सर्वस्वमिव
 जौवितमिव हृदयमिव द्वितीयं भवजन्तुर्नाम मित्रं । स चातिस्त्रे-
 हनिर्भरतया न क्षणमात्रमपि मां विरहयति । किं तर्हि सकल-
 काखं मामेव साक्षयति पाक्षयति पृच्छति च मां चचे चचे ।
 यदुत भद्र स्पर्शनं किं तुभ्यं रोचते । ततो यद्यदहं वदामि
 तत्तदसौ भवजन्तुर्मम वयस्यो वसस्यतया संपादयति न कदाचि-
 न्मत्प्रतिकूलं विधत्ते । अन्यदा मम मन्दभाग्यतया दृष्टस्त्रेण सदा-
 गमो नाम पुंसः । पर्यालोचितं च सद्य तेन किंचिदेकान्ते भव-
 जन्तुना । भावितस्त्रिन्नेन हृष्ट इव सञ्च्यते । ततस्तत्कासादारम्भ
 ग्रिचिञ्जीभृतो ममोपरि स्त्रेहावन्धः । न करोति तथा साक्षयां
 न दर्शयत्वात्प्रबुद्धिं न प्रवर्तते मदुपदेशेन न मम वार्तामपि

प्रअथति प्रत्युत मां वैरिकमेव मन्यते दर्शयति विप्रियाश्चि
सकक्षं प्रतिकूलमासेवते । ततो मया चिन्तितं । हा हन्त किमे-
तत् । न मया किंचिदस्य व्यलीकमाचरितं । किमित्ययमकाण्ड
एव भवजन्तुः षष्ठिकापरावर्तित इवान्यथा संवृत्तः । हा हतोऽस्मि
मन्दभाग्य इत्यारारव्यमानो वज्राहत इव पिष्ट इव हतसर्वस्व
इव शोकभराक्रान्तमूर्तिः प्राप्तोऽहं दुःखातिरेकं । सञ्चितं च
कथंचित्पर्यालोचयता मया । अथे सर्वोऽप्यर्थं सदागमपर्यालोचन-
नितोऽनर्थव्यतिकरः । विप्रतारितोऽहं मम वयस्योऽनेन पापेन । स
चोन्मूलयन्निव मम हृदयं पुनः पुनस्तेन सदागमेन सह रहसि
पर्यालोचयति । तन्निवारणार्थं रटन्तमपि मां प्राकर्णयति ।
यथा यथा च भवजन्तोः सदागमपर्यालोचः सुतरां परिणमति
तथा तथा मामेष नितरां ग्रिथिञ्चयति । ततः प्रवर्धते मे
गाढतरं दुःखं । अन्यदा दृढतरं पर्यालोच्य सदागमेन सह
किंचिदेकान्ते चोटितो मया सह सम्बन्धः सर्वथैव भवजन्तुना ।
परिच्छिन्नोऽहं चिन्तेन । त्यक्तानि मम वस्त्रभानि मदचनेनैव
वृत्तैतानि यानि पूर्वं कोमलत्वलौगण्डपिधानादिसनायानि
ग्रथनानि । विरहितानि चंसपञ्चादिपूरितान्यासनानि । मुक्तानि
वृद्धिकाप्रावाररस्त्रिकाचीनांशुकपद्मांशुकादीनि कोमलवस्त्राणि ।
प्रत्याख्यातानि मम सुखदायीनि ग्रीतोष्णार्तुप्रतिकूलतया सेव्यानि
कस्त्रिकाशुभचन्द्रमादौनि विलेपनानि । वर्जितः सर्वथा ममाङ्गा-
दातिरेकसम्पादकः कोमलतनुसताकलितो सखनासङ्गतः । ततः-
प्रथति स भवजन्तुः करोति केश्रोत्पाटनं श्रेते कठिनभूमौ धार-

यति शरीरे मलं परिधत्ते जरञ्जीवराणि वर्जयति दूरतः
स्त्रौगात्रसङ्गं कथंचिदापन्ने तस्मिन् करोति प्रायश्चित्तं सद्दते
माघमासे श्रौतं गृह्णाति ज्येष्ठाषाढयोरातपं सर्वथा परमवैरिक
इव यद्यत्किंचिन्मे प्रतिकूलं तत्सर्वमाचरति । ततो मया चिन्तितं ।
परित्यक्तस्त्रावत्सर्वथाहमनेन गृहीतश्च ग्रन्थुबुद्ध्या । तथाप्यामरणान्ताः
प्रणयाः सञ्जनानामिति वृद्धवादः । ततो यद्यप्यहमनेन सदागम-
पापमिच्छेण विप्रतारितो मामेवं कदर्थयति तथाप्यकाष्ठ एव न
मया मोक्तव्यः । यतो भद्रकोऽयं ममात्मौघप्रकृत्या लक्षितो बज्रना
काष्ठेन कृतानि भृथांसि ममानुकूलानि । सदागममौलकजनितो
ऽयमस्य विपर्यासः । तत्कदाचिदपगच्छत्येष कालेन । ततो भवि-
ष्यति ममोपरि पूर्ववदस्य खेहभावः । एवं पर्यालोच्य व्यथितोऽहं
बहिष्कृतोऽपि तेन भवजन्तुना तस्मैव सम्बन्धिनि शरीराभिधाने
प्रासादे महादुःखानुभवेन कालसुदीचमाणो दुराग्रापाग्रावपाश्रितः
सन् कियन्तमपि कालमिति : अन्यदा सदागमवचनमनुवर्तमान-
स्तिरस्त्राय मां पश्यक्रियथा निष्कास्य ततोऽपि प्रासादात्परमाधा-
र्मिक इव निर्घृणतया मामाक्रन्दन्तमवगणस्य इष्ट इव तत्र यास्यामि
यत्र भवन्तं सोचनाभ्यां न द्रष्टव्यामीत्यभिधाय गतः कुचक्षित् ।
स चेदानौ निर्हतौ नगर्यां प्राप्तः श्रूयते । सा च मादृशामगम्वा
नगरी । ततो मया चिन्तितं । किमधुना मया प्रियमिच्छपरि-
भूतेन तदिरहितेन चाजागसस्तनकल्पेन जीवितेन । ततश्चेदमध-
वक्षितमिति ॥

वालेनाभिहितं । साधु त्यग्रं साधु । खाने भवतो व्यवसायः ।

दुःखं हि प्रियमिषपरिभवदुःखं । तदिरहस्यज्ञापस्य न ग्रह्यते
ऽन्यथा यापयितुं । तथाहि ।

न ग्रह्यः सहजात्सोढुं क्षमिष्यापि पराभवः ।

कनकेन हि निर्मुक्तः पाषाणोऽपि प्रक्षीयते ॥

मानिनां मिषविरहे जीवितुं नैव युज्यते ।

इदं हि नश्यता त्वणं वासरेण निवेदितम् ॥

अहो ते मिषवत्सङ्गता अहो स्त्रिरानुरागः अहो क्लमङ्गता
अहो साहसं अहो निर्भिद्यभावतेति । भवजन्तोः पुनरहो लष-
रत्नविरक्तता अहो क्लमङ्गता अहो अक्षौकिकत्वं अहो मूढता अहो
खरहृदयत्वं अहो अनार्यानुष्ठानप्रवृत्तिरिति । केवलमेवमपि क्षिते
ब्रवीन्ब्रह्मण किञ्चित्तदाकर्णयतु भद्रः । स्वर्गमेनाभिहितं । वदतु
निर्विकल्पमार्यः । बालेनाभिहितं ।

असत्प्रतिकाराणामभिमानावकृन्मिनाम् ।

खेहैकवद्वकचाणां युक्तमेतद्गवाद्गाम् ॥

तथापि मदनुपशेषेण धारणीया भद्रेण प्राणाः । इतरथा
ममापौचमेव गतिः । रक्षितोऽहमनेन भवतो निष्कृषिमिषवा-
त्सङ्गेन । दाक्षिण्यमहोदधयस्य सत्पुरुषा भवन्ति । सत्पुरुषस्य भद्रः
कार्यतो गम्यते । अतः कर्तव्यमेवैतन्निर्विचारं मामकं वचनं भद्रेण ।
यद्यपि चूतमनोरथा न शिक्षिष्यिकथा पूर्यन्ते तथापि मदनुकम्पया
भवता मत्सम्बन्ध एव भवजन्तुविरहदुःखप्रतीकारबुद्ध्या मन्तव्यः ।
स्वर्गमेनाभिहितं । साधु आर्य साधु । धारिता एव भवतानुप-
शेषतवसङ्गेनातिस्त्रिगधवचनामृतसेकेनानेन स्वयमेव विक्षीयमाना

मदीयप्राणाः । किमत्र वक्तव्यं । नष्टो मेऽधुना शोकसन्तापः ।
विस्मारित इव भवता भवजन्तुः । श्रौतस्त्रीभृतं नयनयुगलं
आह्लादितं चित्तं निर्वापितं मे शरीरं भवहर्शनेन । किं
ब्रह्मणा । त्वमेवाधुना भवजन्तुरिति । ततः संजातस्तयोर्निरन्तर-
खेपभावः ॥

मनीषिणा चिन्तितं । न खलु सहजोऽनुरक्तो वयस्यः केन-
चित्प्रेषापूर्वकारिणा पुरुषेण निर्दिषस्त्वव्यते । न च सदागमो
निर्दिषं कदाचित्थाजयति । स हि गाढं पर्यालोचितकारीति
श्रुतमस्माभिः । तदत्र कारणेन भवितव्यं । न सुन्दरः स्वप्नेषु
स्वर्गनः प्रायेण । तदनेन सह मैत्रीं कुर्वता विरूपमाचरितं
वास्तेन । एवं चिन्तयन्नेव मनीषी संभाषितः स्वर्गनेन । कृतं
मनीषिणापि लोकयाचानुरोधेन सम्भाषणं । संजाता तेनापि सह
बहिष्कारायया मैत्री स्वर्गनस्य ॥

प्रविष्टाः सर्वेऽपि नगरे । संप्राप्ता राजभवनं । दृष्टो दत्ता-
स्त्रानः कर्मविश्वासः सह महादेवीभ्यां । कृतं पादपतनं जननी-
जनकानां । आनन्दितासौराश्रीवादेन । दापितान्यासनानि ।
नोपविष्टास्त्रेषु निषणा भृत्ये । दर्शितः स्वर्गनः । कथितस्त-
द्वृत्तान्तः । प्रकाशितस्वात्मनस्य तेन सह मैत्रीभावः कुमारार्म्भा ।
परितुष्टः कर्मविश्वासः चिन्तितमनेन । मम तावदपद्याश्वेवनमिव
व्याधेरुपपद्यहेतुरेष स्वर्गनो दृष्ट एव मयानेकशः पूर्वं । तत्सुन्दर-
मेतत्संपरं यदनेन सहानयोर्मैत्री संजातेति । केवलं प्रकृतिरिधं
ममानादिहृडा वर्तते । यदुत योऽस्यानुकूलस्तस्य मया प्रतिकूलेन

भवितव्यं । यः पुनरस्य प्रतिकूलो निरभिव्यक्तया मया तस्य सुन्दरं
वर्तितव्यं । यः पुनरेनमेकान्ततस्यजति स मयापि सर्वथा मोक्तव्य
एव । तदेवं स्थिते निरीक्ष्य निरीक्ष्य कुमारयोरेनं प्रति चेष्टितं
यथोचितं करिष्यामीति । विचिन्त्याभिहितं कर्मविलासेन । भो
वत्सौ सुन्दरमनुष्ठितं भवद्वा यदेष स्पर्शनः प्राणत्यागं विदधानो
धारितो मैत्रीकरणेन पुनः सुन्दरतरं । शीरस्युद्योगतुल्यो हि
वत्सयोरनेन सार्धं सम्बन्धः ॥

अकुशलमालया चिन्तितं । अहो मे धन्यता । भविष्यत्येतत्स-
म्बन्धेन मम यथायं नाम । यो ह्यस्य स्पर्शनस्तानुकूलः स ममा-
त्यन्तवल्लभः । स एव स मां वर्धयति पालयति मदीयस्त्रेहफलं
चानुभवति नेतरः । बह्व्योऽनुभूतपूर्वमेतन्मया । एष स मदीयः
सूनुरेनं प्रति सुखरागेण गाढमनुकूलो लक्ष्यते । ततो भविष्यति
मनोरथपूर्तिरिति । विचिन्त्य तथा वाचं प्रत्यभिहितं । वत्स
सुन्दरमनुष्ठितं । अविद्योगो भवतु भवतः सुमिषेणेति ॥

शुभसुन्दर्या चिन्तितं । न सुन्दरः स्वप्नेष मम तनयस्य
पापमिषसम्बन्धः । रिपुषु परमार्थेन कारणमनर्थपरम्परायाः ।
शुचुरयं ममापि सहजो वर्तते । कदर्शिताहमनेन बह्व्यः पूर्वं ।
नास्त्रेव मयास्य स सहावस्थानं । केवलमेतावानस्य चिन्तसन्धारणा-
हेतुः यदेष मदीयपुत्रोऽसुं प्रति सुखच्छायया दृष्टिविकारेण स
विरक्त इव लक्ष्यते । ततो न प्रभविष्यति प्रायेण ममायं पापः ।
यदि वा न ज्ञायते किं भविष्यति । विषमः स्वप्नेष दुरात्मा ।
इत्याद्यनेकविकल्पमाहाकुलमानसापि गभीरतया मौनैव स्थिता

शुभसुन्दरी ॥ अचान्तरे संजातो मध्याह्नः । उपसंहृतमाख्यानं ।
गताः सर्वेऽपि स्नानेषु ॥

ततस्तद्दिनादारभ्य प्रवर्धते बालस्य स्पर्शनेन सह स्नेहाबन्धः ।
शक्तिस्तिष्ठति सर्वथा मनीषी । न गच्छति विभ्रमं । स्पर्शनस्तु सदा-
सन्निहिततया कुमारयोरन्तर्बहिः न पार्श्वं मुञ्चति । ततः पर्यटन्ति
ते सहिता एव नामाख्यानेषु क्रीडन्ति विविधक्रीडाभिः । ततो
मनीषिणा चिन्तितं । कौटुम्बमेन स्पर्शनेन सह विचरतां सर्वचा-
विभ्रमचिन्तानां सुखं । न चैष तावदद्यापि सम्यग् लक्ष्यते कौटुम्ब-
स्वरूप इति । न चाज्ञातपरमार्थैरेष निर्धारयितुं संयद्हीतुं वा
पार्थते । तदिदमत्र प्राप्तकालं । गवेषयामि तावदस्य मूलशुद्धिं ।
ततो विज्ञाय यथोचितमाचरिष्यामीति स्थापितः सिद्धान्तः । ततः
समाहृतो रहसि बोधो नामाङ्गरक्षः । अभिहितसाधौ । भद्र
ममास्य स्पर्शनस्योपरि महानविभ्रमः । तदस्य मूलशुद्धिं सम्यगव-
बुध्य ग्रीष्ममावेदथ । बोधेनाभिहितं । यदाज्ञापयति कुमार इति ।
निर्गतो बोधः । ततोऽभ्यस्तसमस्तदेशभाषाकौशलो बहुविधवेष-
विरचनाचतुरः स्नामिकार्थबद्धकस्यो लब्धलक्ष्योऽनुपलक्ष्यस्य प्रहि-
तस्तेनात्मनीयः प्रभावो नाम पुरुषः प्रणिधिः । आदिष्टसाधौ
प्रस्तुतप्रयोजनं । ततो विविधदेशेषु कियन्तमपि कालं पर्यस्य
समागतः सोऽन्यदा । प्रविष्टो बोधसमीपे । विहितप्रणामो
निषण्णो भूतस्ते । बोधेनापि विधायोचितां प्रतिपत्तिमभिहितो
ऽसौ । भद्र वर्णयात्मनैयवृत्तान्तं ।

प्रभावः प्राह । यदाज्ञापयति देवः । अस्ति तावदहमितो

निर्गत्य गतो बहिरङ्गेषु नानादेशेषु । न सन्धो मया तच्च प्रस्तुत-
 प्रवृत्तिगन्धोऽपि । ततो गतोऽहमन्तरङ्गेषु जनपदेषु । तच्च च
 दृष्टमेकत्र मथा भिक्षपत्नीकल्पमाकीर्णं समन्तात्कामादिचरटैर्नि-
 वासः पापिष्ठलोकानामाकरो मिथ्याभिमानस्य हेतुरकञ्जाणपरम्ब-
 राथाः अवष्टब्धं सततं विततेन तमसा रक्षितं प्रकाशसेत्रेनापि
 राजसचित्तं नाम नगरं । तच्च च सूडामणिसुरटचक्रस्य कारणं
 समस्तपापवृत्तीनां वज्रपातः कुग्रस्यमार्गगिरेः दुर्जयः प्रकादौनाम-
 तुल्यवस्त्रपराक्रमो रागकेसरौ नाम नरेन्द्रः । तस्य च चिन्तकः
 सर्वप्रयोजनानां अप्रतिहताश्वः समस्तस्थानेषु निपुणो जगद्वशीकरश्चे-
 क्कताभ्यासो जन्तुविमोहने पटुबुद्धिः पापनीतिमार्गेषु अनपेक्षः
 स्त्रकार्यप्रवृत्तौ परोपदेशानां निश्चितसमकराव्यभारो विषयाभि-
 स्त्रापो नामामात्यः । ततस्तस्मिन्नगरे यावद्दृष्टं राजकुलस्याभ्यर्ष-
 भूभागे प्राप्तस्तावदकाण्ड एव समुत्पन्नसितो बहसः कोचाहसः ।
 निर्गच्छन्ति घोषयता बन्दित्वन्देन प्रस्थापितमाहात्म्या सौख्यादि-
 नरेन्द्राधिष्ठिता मिथ्याभिनिवेशादयो भूयांसः स्रन्दनाः । पूरयन्ति
 गल्लगर्जितेन दिगन्तराणि राजमार्गमवतरन्तो ममत्वादयः करि-
 वराः । चक्षिता हेषारवेण बधिरयन्तो दिक्पक्षवात्ममज्ञानादयो
 वरवाजिनः । विराजन्ते गृहीतनानायुधा रणश्रीश्रीरतया वल्ल-
 मानाः पुरतो धावन्तश्चापलादयोऽसंख्येयाः पदातयः । ततः
 कन्दर्पप्रयाणकपटहृद्यब्दाकर्षणसमनन्तरं खरपवनप्रेरितमेघजालमिव
 क्षणमात्रेणैव विश्वासध्वजमालाकुलं विष्योकशङ्काहसाध्वनिपूरित-
 दिगन्तरं मिलितमपरिमितं बभूव । ततस्तदवसोक्य मया चिन्तितं ।

अथे किमेतत् । गन्तुमिव प्रवृत्तः कश्चिदथ राजा लक्ष्यते ।
तत्किमस्य गमनप्रयोजनमिति । यावद्विदितर्काकुलस्तिष्ठामि तावद्दृष्टो
मया पर्यन्तदारुणः स्वरूपेणादर्शकः संसारवैचित्र्यस्य बोधकोऽविदुषां
निर्वेदभूमिर्विवेकिनामविज्ञातस्वरूपो निर्विवेकैस्तस्यैव विषया-
भिलाषस्य मन्त्रिणः सम्बन्धो विपाको नाम पुरुषः । ततः प्रियसम्भा-
षणपूर्वकं दृष्टोऽसौ मया । भद्रं कथय किमस्य नरेन्द्रस्य प्रस्थान-
कारणं । कुतश्च मे । विपाकेनाभिहितं । आर्यं यद्येवं ततः
समाकर्षय ॥

पूर्वमिह कश्चिदवसरे सुगृहीतनामधेयेन देवेन रागनेसरिणा-
भिहितोऽमात्यः । यदुत आर्यं विषयाभिलाष तथा कथंचिदिधेष्टि
यथा मम समस्तमपि जगत् किङ्करतां प्रतिपद्यते । मन्त्रिणाभि-
हितं । यदाज्ञापयति देवः । ततो मान्यः कश्चिदस्य राजादिष्ट-
प्रयोजनस्य निर्वर्तनस्यम इति मनसि पर्यालोच्य किं वाचान्येन
साधनेन बद्धना क्लेशितेन साधयिष्यन्त्येतान्येवाधिगन्धर्वीर्यतथा
प्रस्तुतप्रयोजनमिति संजातावष्टम्भेन मन्त्रिणा गाढमनुरक्तभक्तानि
विविधस्थानेषु निर्बूढसाहसानि स्वामिनि भृत्यतथा सन्धजयपता-
कानि अनहृदयात्तेपकरणपटूनि प्रत्यादेशः शूराणां प्रकर्षस्यटुलानां
निकषभूमिः परवञ्जनचतुराणां परमकाष्ठा साहसिकानां निदर्शनं
दुर्दान्तानामात्मीयान्येव स्वर्गनादीनि पञ्च गृहीतानि मानुषाणि
प्रहितानि जगद्ग्रीकरणार्थं ॥ ततो मया चिन्तितं । अथे
सन्धं स्वर्गनस्य तावन्मूर्खोत्थानं ॥ विपाकेनाभिहितं । ततो
वितते जगति विचरन्निस्सर्वग्रीहृतप्राथं भुवनं वर्तते पाहितप्राथं

रागकेसरिकिङ्करतां । केवलं महासख्यसमुदायानामौतिविशेष इव
तेषामुपद्रवकारी समुत्थितः श्रूयते किञ्च कश्चित् सन्तोषो नाम
चरटः । निर्वाहितास्य तान्यभिभूय किञ्च किञ्चन्तोऽपि लोकास्तेन
प्रवेष्टितास्य देवभुक्तेरतिक्रान्तायां निर्द्वैतौ नगर्यामिति च श्रूयते ॥
ततो मद्या चिन्तितं । व्यभिचरति मनागद्यमर्थो यतोऽस्माकं
समक्षमेव मनीषिबाह्ययोः स्यर्गनेन निर्द्वैतौ नगर्या भवजन्तोर्गमनं
सदागमबलेनाख्यातं । अयं तु स्यर्गनादीन्यभिभूय सन्तोषेण
निर्वाहिता लोकाः स्थापितास्य निर्द्वैतौ नगर्यामिति कथयति ।
तत्कथमेतत् । अथवा किमनयाकाण्डपर्यालोचनया । अवहितस्तावदा-
कर्षयाम्यस्य वचनं । पश्चादिचारयिष्यामि ॥ विपाकेनाभिहितं ।
ततोऽथमाप्तलोकश्रुतेराकर्णितोऽस्य देवेन रागकेसरिणा स्यर्गनास्य-
भिभवव्यतिकरः । ततोऽतिदुःसहमश्रुतपूर्वं च रूपदातिपरिभव-
वचनमाकर्ष्य कोपानलजनितरक्तलोचनयुगलेन विषमस्फुरिताधरेण
कराक्षभ्रकुटिभङ्गकुटिलीकृतललाटपट्टेनावड्गनिरन्तरखेदविन्दुना
निर्दयकराभिहतधरणीपृष्ठेन प्रलयज्वलनभासुरं रूपमाविभ्रतामर्ष-
वशपरिस्त्रल्लदचनेन देवेन रागकेसरिणा स्थापितः परिजनः । अरे
त्वरितास्ताडयत प्रयाणकपटहं सञ्जीवुरत चतुरङ्गं बखं । परि-
जनेनाभिहितं । यदाज्ञापयति देवः । ततस्तथा देवमायस्तमानस-
मवलोक्य विषयाभिलाषेणाभिहितं । देव अस्मादेवेन । किथा-
नसौ वराकसन्तोषः । अस्यानमादरस्य । न खलु केसरी लीला-
दक्षितचिगण्डगलितवरकरिनिकरो हरिणं व्यापाद्यतयोद्दिश्यायस्त-
चित्तो भवति । देवेनाभिहितं । सखे सत्यमिदं । केवलं युष्मन्मा-

नुषकदर्शनां कुर्वता दृढमुदेजितास्त्रेण पापेण सन्तोषेण । न खलु
 तमनुष्मूख मम मनसः सुखासिका संपद्यते । मन्त्रिणाभिहितं ।
 देव सोकमेतत् । सुप्यतां संरम्भः । ततस्तदचनेन मनाक् स्वस्त्री-
 भूतो देवः । कृतमशेषं गमनोचितं । स्नापितः पुरतः स्नेहसस्त्रि-
 पूर्णः प्रेमावन्धाख्यः कनककण्ठगः । उद्दोषितः केसिजल्पनामको
 जयजयग्रन्धः । गीतानि चाटुवचनादीनि मङ्गलानि । प्रहतं
 रतिकलहनामकमुद्दामातोद्युष्टन्दं । निर्वर्तितान्यङ्गरागभूषणादीनि
 समस्तकौतुकानि । प्रवृत्तो रथावरोहणार्थं देवः । अचान्तरे
 स्यतमनेन । अथे न दृष्टो नाप्यापृष्टोऽद्यापि मया तातः । अहो
 मे प्रमत्तता अहो मे दुर्विनीतता अहो मे तुच्छत्वेन स्वल्पप्रयो-
 जनेऽपि पर्याकुलता यत्तातपादवन्दनमपि विस्मृतमिति । ततो
 निवृत्त्य चक्षितस्तद्दर्शनार्थं देवः ॥

मयाभिहितं । अद्भुतः कः पुनरस्य तातः । ततो विपाकेनाभि-
 हितं । आर्यं अतिसुगन्धोऽसि यतस्त्वमेतावदपि न जानीषे । यतोऽस्य
 देवस्य रागकेसरिणो वासावसादीनामपि सुप्रतीतोऽनेकाहुतकर्मा
 भुवनत्रयप्रकटिताभिधानो महामोहो जनकः । तथाहि ।

महामोहो जगत्सर्वं भ्रामयत्येष स्त्रीकथा ।

शक्रादयो जगन्नाथा यस्य किङ्करतां गताः ॥

अन्येषां सङ्घयन्तीह ग्रौर्यावष्टभूतो नराः ।

आज्ञां न तु जगत्यत्र महामोहस्य केचन ॥

वेदान्तवादिषिद्भ्रान्ते परमात्मा यथा किञ्च ।

चराचरस्य जगतो व्यापकत्वेन गीयते ॥

महामोहस्यैवाच सखीर्षण जगन्मये ।
 देवास्यग्रेषसोकानां व्यापकः समुदाहतः ॥
 तत एव प्रवर्तन्ते यान्ति तत्र पुनर्लभ्यम् ।
 सर्वे जीवाः परे पुंसि यथा वेदान्तवादिनाम् ॥
 महामोहात्प्रवर्तन्ते तथा सर्वे मदादयः ।
 लीयन्तेऽपि च तथैव परमात्मा च वर्तते ॥

अन्यच्च ।

यज्ज्ञातपरमार्योऽपि बुद्ध्या सन्तोषणं सुखम् ।
 इन्द्रियैर्बाध्यते जन्तुर्महामोहोऽत्र कारणम् ॥
 अधीत्य सर्वशास्त्राणि नराः पण्डितमानिनः ।
 विषयेषु रताः सोऽयं महामोहो विजृम्भते ॥
 जैनेन्द्रमततत्त्वज्ञाः कषायवग्रवर्तिनः ।
 जायन्ते यस्मिन् लोके तस्मिन्महामोहशासकम् ॥
 अवाप्य मानुषं जन्म सन्ध्या जैनं च ज्ञासनम् ।
 यन्तिष्ठन्ति मृदासक्ता महामोहोऽत्र कारणम् ॥
 विबन्धु च महामोहः सखीर्षण निराकुलः ।
 काश्चिद्विद्वन्मयत्युच्चैर्यतिभावस्थितानपि ॥
 मनुष्यलोके पाताले तथा देवास्येष्वपि ।
 विशसत्येष महामोहो गन्धहस्ती यथेष्वपि ॥
 सर्वथा मित्रभावेन गाढं विअन्धचेतसाम् ।
 कुर्वन्ति वञ्चनं यत्र महामोहोऽत्र कारणम् ॥
 विअन्धं निजभर्तारं परित्यज्य कुलस्थितः ।

परेषु यत्प्रवर्तन्ते महामोहस्य तत्फलम् ॥
 विशन्ध्य सुखमर्यादां पारदार्येऽपि यज्वराः ।
 वर्तन्ते विश्वसत्येष महामोहमहानृपः ॥
 यत एव असुत्पन्ना जातास्य गुणभाजनम् ।
 प्रतिक्रूणा गुरोस्तस्य वग्ने येऽस्य नराधमाः ॥
 अनार्याणि तथान्यानि यानि कार्याणि कर्षिषित् ।
 शौर्यादीनि विश्वासेन तेषामेष प्रवर्तकः ॥
 इत्थं प्रभूतवृत्तान्तः परिपास्य जगन्नयम् ।
 दृष्टोऽहमधुना युक्तं किं ममेति विचिन्त्य च ॥
 पार्श्वस्थितोऽपि शक्नोमि वीर्येण परिरक्षितुम् ।
 जगन्नेन स्वपुत्राय राव्यं यच्छामि साम्प्रतम् ॥
 रागकेशरिणो दत्त्वा ततो राव्यं विश्वरूपः ।
 महामोहोऽधुना सोऽद्यं श्रेते निश्चिन्मतां गतः ॥
 तथापीदं जगत्सर्वं प्रभावेण महात्मनः ।
 तस्यैव वर्तते नूनं कोऽन्यः स्यादस्य पादकः ॥
 तदेषोऽद्भुतकर्तव्यः प्रसिद्धोऽपि जगन्नये ।
 महामोहनरेन्द्रस्ये कथं प्रष्टव्यतां गतः ॥

ततो मयाभिहितं । भद्रं न कर्तव्योऽपि भवता कोपः । पथिकः
 खल्वहं । मुतस्य मयापि महामोहः पूर्वं सामान्येन न पुनर्विशेषतो
 रागकेशरिजनकतया । तदधुनापनीतं ममाज्ञानं भद्रेण । तदुत्तर-
 वृत्तान्तमप्याख्यातुमर्हति भद्रः ॥

विपाकेनाभिहितं । ततो गतो देवः शीघ्रं जनकपादमुखं ।

दृष्टोऽनेन तमःसंज्ञकेन सत्त्वमानेन भूयुगुलेन अविद्याभिधानया
 प्रकम्पमानया गात्रयस्या अराज्जीर्णकायस्तृष्णाभिधानायां वेदिकायां
 विपर्यासनाथि विष्टरे महत्युपविष्टो महामोहः । ततः चितितस-
 विन्यस्तहस्तमस्तकेन कृतं देवेन पादपतनं । अभिनन्दितो महा-
 मोहेन । निषीदतस्य भृतस्त्रे देवस्य दापितं महामोहेनासनं ।
 उपविष्टस्यच जनकसध्मवचनेन देवः । पृष्टा ग्ररीरकुग्रस्यवार्ता
 निवेदितस्य प्रसूतस्यतिकरः । ततो महामोहेनाभिहितं । पुत्र
 ममाधुना अरञ्चीवरस्येव पश्चिमो धावो वर्तते । ततो मदीय-
 ग्ररीरस्य पामापरिगतमूर्तेरिव करभस्य यद्वाङ्मते तस्मारं । ततो
 न युक्तं मयि तिष्ठति भवतः प्रस्नानं कर्तुं । तिष्ठ त्वं विपुसं राष्यं
 विदधानो निराकुस्यचित्तः । अहमेव प्रसूतप्रयोजनं साधयिष्या-
 मीति । देवेन कर्षीं पिधायाभिहितं । तात मा मैवं वोचः ।
 ग्रान्तं पापं । प्रतिहतममङ्गलं । अगन्तकस्यस्याधि भवतु धौम्याकं
 ग्ररीरं । न खलु युष्मदीयग्ररीरनिरावाधामात्रपरितोषिषि
 किङ्करजनेऽस्मिन्नेवमात्रपयितुमर्हति तातः । तत्किमनेन वञ्चना ।
 गच्छाम्यहं अनुजानीत धूमं । महामोहः प्राह । जात मया
 तावद्गन्तव्यमेव भवतस्तु केवलमवस्थानेऽनुज्ञेत्यभिधायोत्थितो महा-
 मोहः । ततो विज्ञाय निर्बन्धं देवेनाभिहितं । तात चक्षेवं
 ततोऽहमपि तातपादानुचरो भविष्यामि न प्रतिस्त्वन्ननीयस्तातेन ।
 महामोहः प्राह । जात एवं भवतु । न खलु वयमपि भवन्तं
 मोक्तुं क्षणमपि पारयामः । केवलं गृह्यतया प्रयोजनस्यैवं मन्वितम-
 स्माभिः । तद्धुना सुन्दरमिदं जातेन जल्पितं । देवेनाभिहितं ।

महाप्रसादः । ततस्तातोऽपि प्रस्थित इति ज्ञापितं समस्तनरेन्द्राणां देवेन । प्रवर्तितं निःशेषं विशेषतो बलं । ततः स्वयमेव महामोहनरेन्द्रो देवो रागकेसरी विषयाभिलाषादयस्य सर्वं मन्त्रिमहत्तमाः सर्वबलेन सन्तोषचरटस्थोपरि विग्रहेण चलिता इति वार्तया चुभितमेतत् समन्ताद्राजसचित्तं नगरं समुल्लसितोऽयं बहस्रः कस्यकस्यः ।

तदिदं भद्रं अस्मिन् नरेन्द्रस्य प्रस्थानप्रयोजनमिति । एतच्चातिकुतूहलिनं भवन्तमास्योक्तं मया निवेदितं । इतरथातित्वरया मम वचनमाचोच्चारणेऽपि नावसरोऽस्ति यतो ममापानीके निधमः । मयाभिहितं । आर्यं किमत्र वक्तव्यं । परोपकारकरणव्यया एव सत्पुरुषा भवन्ति । ते हि परे प्रियं कर्तुमुद्यताः श्रिधिलयन्ति स्वप्रयोजनं कुर्वन्ति स्वभुजोपार्जितद्रव्यव्ययं विषहन्ते विविधदुःखानि न गणयन्त्यात्मापदं ददति मस्तकं प्रकामन्ति प्राणान् । परप्रयोजनमेव हि ते स्वप्रयोजनं मन्यन्ते । ततश्चैवंविधैर्मदीयवचनैर्मनसि परितुष्टो नामयित्वा मदभिमुखमीषदुत्तमाङ्गं ब्रजाम्यहमधुनेत्यभिधाय च हतप्रणामो मया गतो विपाकः ॥

मया चिन्तितं । साधितप्रायं मयाधुना राजकार्यं । यतः स्यर्गनस्य मूषण्डुद्धिसुपसन्नभ्य भवतागन्तव्यमेतावानेव मम राजादेशः । तत्र यावन्तोऽनेन विपाकेन स्यर्गनादीनां गुणा वर्णितास्ते सर्वे तत्र स्यर्गने घटन्ते । ममानुभवसिद्धमेतत् । तस्मादेतदुपवर्णितमानुषपक्षकस्याद्योऽसौ भविष्यति । सत्या मया तस्य मूषण्डुद्धिः । केवलमेकं सन्तोषव्यतिकरमद्यापि नावगच्छामि । एतावच्च वितर्क-

यामि । सदागमानुचर एवाद्यं कश्चिद्भविष्यति । अन्यथा पूर्वापर-
विषद्भवेतत्स्यात् । अथवा किमनेने । गच्छामि तावत् स्वामि-
पादमूखं । निवेदयामि यथोपसम्बन्धतान्तं । ततो देव एवाद्य
यथोचितं विज्ञास्यतीत्यालोच्य समागतोऽहं । एतदाकर्ण्य देवः
प्रमाद्यमिति । बोधेनाभिहितं । साधु प्रभाव साधु सुन्दरमनुष्ठितं
भवता । ततः सहैव प्रभावेण प्रविष्टो बोधः कुमारसमीपं ।
कृतप्रणामेन च निवेदितः कुमाराय समस्तोऽपि प्रभावानीतवार्ता-
वृत्तान्तः । परितुष्टो मनीषी पूजितः प्रभावः ॥

पृष्टोऽन्यदा मनीषिणा स्वर्गजः । यदुत भद्र किं भवतः
सदागमेनैव तेन भवजन्तुना सुमित्रेण सह विरहः संपादित उत
तत्र कश्चिदन्योऽप्यासीदिति । स्वर्गनेनाभिहितं । आर्घ्यं आसीत् ।
केवलमस्यं तत्कथया । न खल्वहं भयविह्वलतया तस्य क्रूरकर्मणो
नामायुस्वारयितुं शक्नोमि । स हि सदागमस्य केवलं भवजन्तो-
रुपेदग्रं ददाति मत्कदर्शनविषयं । स तु तस्मैवानुचरः क्रूरकर्मा
नामायातनाभिः साक्षात्मां कदर्शयति भवजन्तुं मत्तो विमुञ्च-
यति । तेनैव चाहं शरीरप्रासादाभिःसारितो भवजन्तुश्च निर्वृतौ
नगरीं प्रापितः । स एव तत्र कारणं पुरुषः । सदागमस्य केवल-
मुपेदग्रदाने व्यापारः ॥ मनीषिणाभिहितं । भद्र किं तस्याभि-
धानं । स्वर्गजः प्राह । कथितमिदमार्थस्य मया । नाहं भयाकुल-
तया तदभिधानमुच्चारयामि । अत एव पूर्वमपि मया न युष्माकं
तदाख्यातं । किं चातिपापिष्ठोऽसौ । ततोऽस्यं तस्मान्मपहृष्टेन ।
पापिष्ठजनकथा हि क्रियमाणा पापं वर्धयति यत्रो दूषयति

साधवमाधत्ते मनो विश्वावयति धर्मबुद्धिं ध्वंसयतीति । मनी-
 षिणाभिहितं । तथापि महत्कुट्टरुचं तदभिधानश्रवणेऽस्माकं । न
 चास्मदभ्रर्णे वर्तमानेन भवता तद्गुणं विधातव्यं । न च नामग्रहण-
 मात्रेण किञ्चित्पापं । न चाग्निरित्युक्ते सुखदाहः संपद्यते । ततो
 विज्ञाय निर्वन्धं तरस्त्रितारं दद्यापि दिग्गोऽवलोकयता स्यर्गने-
 नाभिहितं । आर्यं यद्येवं ततः सन्तोष इति तस्य दुर्गामकस्य
 नाम ॥ मनीषिणा चिन्तितं । सम्यगुपसन्ना मूखशुद्धिरस्य स्यर्ग-
 नस्य प्रभावेण । यतः सन्तोषव्यतिकर एवैकस्यचाघटमानक आसीत् ।
 सोऽप्यधुना घटितः । सम्यक् च मया पूर्वं वितर्कितं यथा न सुन्दरः
 खल्वेव स्यर्गनः प्रावेशेति यतो विषयाभिसाधप्रयुक्तोऽयं लोकवसुन-
 प्रवहः पर्यटति । तद्गोभन एवायं । तथापि प्रतिपन्नोऽयं मया
 मिषतया । दर्शितो बहिर्भवायथा खेहभावः । क्रीडितमेकस्य
 वज्रकाशं । तस्मात्तु युक्तोऽकाश एव परित्यक्तुं । केवलं विज्ञात-
 स्वरूपेणास्य मयाधुना सुतरां न कर्तव्यो विप्रभो नाचरितव्य-
 मस्मानुब्रूयं न समर्पणीयमात्मस्वरूपं न निवेदनीयं गुह्यं नापि
 दर्शनीयो बहिर्भावः । विषमप्रकृतिरेव वर्तते । ततोऽनेन यद्
 घापनया वर्तितव्यं पूर्वस्थित्यैव पर्यटितव्यं सर्वत्र सद्दितेन कर्तव्यं
 चात्मीयप्रयोजनाबाधकमस्य वचनं । केवलमभिस्वप्नोऽस्योपरि न
 कार्यो मया यावदस्य सर्वथा परित्यागावसरो भवति । एवं च
 वर्तमानस्य मे न भविष्यत्येष बाधक इति । स्थापितो मनीषिणा
 खचेतसि सिद्धान्तः । ततः पूर्वस्थित्यैव विस्वसन्ति ते स्यर्गनमनीषि-
 वाक्का नानास्थानेषु । ब्रजन्ति दिगानि ॥

अन्वदा स्यर्गनेन कृतो जल्पप्रस्तावः । अभिहितं च तेन ।
 अरे किमत्र लोके सारं किं वा सर्वं जन्तवोऽभिलषन्ति । बाखे-
 नाभिहितं । वयस्य किमप्य ज्ञातव्यं । सुप्रसिद्धमिदं । स्यर्गनः प्राह ।
 कथय किं तत् । बाखो जगाद् । वयस्य सुखं । स्यर्गनः प्राह ।
 तत् किमिति तदेव सदा न वेद्यते । बाखेनाभिहितं । कस्यस्य
 सेवनोपायः । स्यर्गनेनोक्तं । अहं । बाखो जगाद् । कथं । स्यर्गनः
 प्राह । अस्ति मे योगशक्तिः । तथाहं प्राणिनां शरीरमनुप्रविश्य
 बहिरन्तश्च त्वयि लीनस्तिष्ठामि । ततश्च ते यदि भक्तिपुरःसरं
 मामेव ध्यायन्ति कोमलसखितस्यर्गसम्बन्धं कुर्वन्ति ततो निश्चयं
 सुखं लभन्ते । तेनाहं सुखसेवनस्योपायः । मनोषिणा चिन्तितं ।
 अवे रचितोऽनेनावयोर्वञ्जनप्रपञ्चः । बाखेनाभिहितं । वयस्य तन्नि-
 मिषन्तं कासं नावेदितमिदमस्माकं । अहो वञ्चिता वयमधव्याः
 सत्यप्येवंविधे सुखोपाये तदनासेवनेन । अहो ते गञ्जीरता यदेवं-
 विधामपि योगशक्तिमात्मनो न प्रकटयसि । तदिदानीमपि कुह
 प्रसादं दर्शय कुतूहलं व्यापारय योगशक्तिं भवावयोः सुखसेवन-
 हेतुरिति । ततः किं क्रियतामेतदिति दृष्टिविकारेणैव दर्शयता
 साञ्जुतेन निरौचितं मनोषिणो वदनं स्यर्गनेन । ततः पश्यामि
 किं तावत् करोतीति संचिन्त्य मनोषिणाभिहितं । वयस्य क्रियतां
 बाखभाषितं कोऽत्र विरोधः । ततः स्यर्गनेन विरचितं पद्मासनं
 क्षिरौकृतः कायः परित्यक्तो बहिर्विच्छेपः निश्चलीकृता दृष्टिः
 समर्पिता नासिकाग्रे निबद्धं हृत्पौण्डरीके मानसं । धृता धारणा ।
 संजाता तत्प्रत्ययैकतानता । समापूरितं ध्यानं । निरुद्धाः करणवृत्तयः ।

आविर्भूतः स्वरूपशून्य इवार्थनिर्भासः । संजातः समाधिः ।
विहितोऽन्तर्धानहेतुः संयमः । कृतमन्तर्धानं । अनुप्रविष्टो मनी-
षिबाणधोः शरीरं । अधिष्ठितः स्वाभिहितप्रेदशः । विस्मितौ
मनीषिबाणौ । प्रवृत्ता द्वयोरपि कोमलस्यर्गच्छा ॥

ततो बालो मृदूनि शयनानि सुखान्यासनानि कोमलानि
वंसनानि अस्त्रिमासत्वधोमसुखदायीनि संवाहनानि सखितसखना-
नामनवरतसुरतानि चतुर्विपर्यस्तवीर्याणि सुखस्यर्गविलेपनानि
अन्यानि चोदरतनूनादीनि स्यर्गनप्रियाणि मृदू मूर्च्छितः सतत-
मासेवते । तच्च शयनादिकं भस्मकव्याधिरिव भङ्गपानं स्यर्गनः
समस्तसुपभुङ्क्ते । बाणस्य तु गार्हत्याधिविज्ञस्यौभूतचित्तस्य सन्तोषरूप-
स्वास्थ्यविकलतया पामाकण्डूयनमिव परमार्थतद्गदुःखकारणमेव ।
तथाप्यसौ विपर्यासवशेन तदुपभोगे सति चिन्तयति । अहो मे सुखं
अहो मे परमानन्दः । ततो मिथ्याभावनया परमसुखसन्दर्भनिर्भरः
किञ्चाहमिति वृथा निमोक्षिताणोऽनाख्येयं रसान्तरमवगाहते ॥

मनीषी पुनर्मृदुस्यर्गच्छायां प्रवर्तमानाद्यामेवं भावयति ।
अथे स्यर्गनजनितोऽयं मम विकारो न स्वाभाविकः । परमरिपुस्वायं
मम वर्तते । सुनिर्णीतमिदं मया । ततः कथमयं सुखहेतुर्भ-
विष्यतीति मत्वा तदनुकूलं न किञ्चिदाचरति । अथ कथंचित्प्रति-
पन्नोऽयं भिषतथानुवर्तनीयस्तावदिति भावनया काञ्चयापनां
कुर्वाणस्तदनुकूलमपि किञ्चिदाचरति । तथापि तस्य सौख्यरोग-
विकलतया सन्तोषान्मृतसखस्यौभूतमानसस्य रोगरहितशरीरस्त्रेव
सुपय्यायं तच्छयनादिकसुपभुञ्जमानं सुखमेवोत्पादयति । तथापि

नास्ती तथाभिव्यङ्गं विधत्ते । ततो न भवत्यागामिनोऽपि
दुःखस्यावन्धः ॥

अन्यदा प्रकटीभूतः स्पर्शनः । अभिहितोऽनेन बाह्यः । अपि
वयस्य मदीयपरिग्रमस्यास्ति किञ्चिन्मूलं संपन्नस्य कश्चिदुपकारः । ।
बाह्यः प्राह । सखेऽनुग्रहीतोऽस्मि दर्शितो ममाचिन्त्याह्लाद-
सम्पादनेन भवता साक्षात्स्पर्शः । अथवा किमप्यास्यर्थं । परार्थमेव
निर्मितस्त्वमपि विधाया । तथाहि ।

परार्थमेव जायन्ते लोके नूनं भवादृशाः ।

मादृशानां तु सम्भूतिस्त्वत्प्रसादेन सार्थिका ॥

इदं हि तेषां सौजन्यं यत्स्वभावेन सर्वदा ।

परेषां सुखहेतुत्वं प्रपद्यन्ते नरोत्तमाः ॥

स्पर्शनेन चिन्तितं । अथे संपन्नत्वावदेव मे निर्व्यभिचारः
किङ्करः प्रतिपद्यते मथादिष्टमेव कृष्यं श्रेतं श्रेतं कृष्यमिति
निर्विचारं । एवं विचिन्त्य स्पर्शनेनाभिहितं । वयस्य इत्येव नः
प्रथोक्तं । चरितार्थोऽहमिदानीं भवदुपकारसंपत्तेति ।

ततो मनीषिसमीपमुपगम्याभिहिमनेन । सखे किं सार्थकः
भवतोऽर्थसम्पादनेन मदीयः प्रयास उत नेति । मनीषिषोक्तं । भद्र
किमप्योच्यतां । अनाख्येयत्वावकोऽतिशयः । स्पर्शनेन चिन्तितं ।
अथे साभिप्रायकमेतत् । दुष्टः स्वप्नेव मनीषी न शक्यते मादृशै
रक्षयितुं । अहितोऽहमनेन स्वरूपतः प्रायेण । तस्मात्सख्य एव
तावदास्तां । नात्र बद्धविकल्पनं श्रेयस्करमिति । विचिन्त्य धूर्ततया
कृता स्पर्शनेन काकली न दर्शितो सुखविकारोऽपि स्थितो मौनेनेति ॥

इतश्च वाञ्छेनापि स्वमातुरकुग्रस्रमाञ्छायाः कथितः समस्तोऽपि
 सरभसेन यो योगशक्तिदीपनपुरःसरं सुखसम्पादनसामर्थ्यलक्षणः
 स्वर्गन्यतिकरः । अकुग्रस्रमाञ्छोवाच । जात सूचितमिदमादावेव
 मया यथा सुन्दरस्तवानेन वरमिषेण साधं सम्बन्धः हेतुः सुख-
 परम्परायाः । किंच । अस्ति ममापीदृशी योगशक्तिरिति । दर्श-
 यिव्याम्यहमपि जातस्य कुद्वेषं । बाह्यस्त्रवाच । यद्येवं ततो
 बद्धतरमन्वायाः प्रसादेनास्माभिरद्यापि द्रष्टव्यं । अकुग्रस्रमाञ्छो-
 वाच । तत्कथनीयं भवता यदा प्रयुज्यते योगशक्तिरिति ॥

इतश्च मनीषिणापि स्वमातुः शुभसुन्दर्या निवेदितः सर्वोऽपि
 स्वर्गनष्टपान्तः । तथाभिहितं । वत्स न चारुस्तवानेन पापमिषेण
 सह संसर्गः । कारणमेव दुःखपङ्कतेः । मनीषिणाभिहितं । सत्य-
 मेतत् । केवलं न कर्तव्यमत्र भयमन्मया । सच्चितो मयायं स्वरूपेण ।
 नाहमस्य यत्नवतोऽपि वञ्चनगोचरः । केवलमस्य परित्यागकालं
 प्रतिपाश्यामि । यतः प्रतिपन्नोऽयं मया मित्रतया नाकाण्ड एव
 हातुं युक्तः । शुभसुन्दर्युवाच । जात सुन्दरमिदमनुष्ठितं भवता ।
 अहो ते लोकज्ञता अहो प्रतिपन्नवात्सल्यं अहो नीतिपरता अहो
 गम्भीरता अहो स्वैर्धातिरेकः । तथाहि ।

नाकाण्ड एव सुञ्जन्ति सदोषमपि सञ्जनाः ।

प्रतिपन्नं गृहस्थाथी तपोदाहरणं जिनः ॥

प्रतिपन्नमकाञ्छे तु सदोषमपि यस्त्वजेत् ।

स निम्बः स्यात्सतां मध्ये तन्नाथौ स्वार्थसाधकः ॥

यस्तु मूढतया काञ्छे प्राप्तेऽपि न परित्यजेत् ।

सदोषं लभते तस्मात् स्वयं नाच संग्रयः ॥

हेयबुद्ध्या गृहीतेऽपि ततो वस्तुनि बुद्धिमान् ।

तत्त्यागावसरापेक्षी प्रशंसां लब्धुमर्हति ॥

कर्मविलासराजस्तु महादेवीभ्यां सकाशात् कुमारव्यतिकरमा-
कर्षं परितुष्टो मनीषिणो ह्यो वासस्य चिन्तमध्ये । बालेनापि
ततः प्रभृति गाढतरं कोमलस्रग्धनसुरताद्यासेवनामि स्पर्शनप्रियाणि
दिवानिग्रमाचरता परित्यक्तो राजकुमारोचितः श्रेयव्यापारः परि-
हृतं देवगुरुपादवन्दनं विमुक्तं कक्षाग्रहणं शिथिलीकृता लज्जा
अङ्गीकृतः पशुधर्मः । ततोऽसौ न गच्छति लोकवचनीयतां न
रक्षति कुलकलङ्कं न जानीते स्वस्वोपहास्यतां नापेक्षते कुत्राप्यपचं
न गृह्णाति सदुपदेशान् । केवलं यत्र कुचपिन् नारीश्रवणमास-
नमन्यदा किंचित्कोमलसुपलभते तत्र तत्राविचार्य तत्स्वरूपं सौख्या-
तिरेकेण प्रवर्तत एव । ततो मनीषी संजातकदम्बं शिष्यवति
स्पर्शनस्य मूलशुद्धिमाचष्टे वस्तुकोऽयमिति दीपयति । भ्रातर्नास्य
विश्वसनीयं परमरिपुरेष स्पर्शन इति तं वाचं पुनः पुनस्योदयति ।
वासः प्राह । मनीषिणसमनेनादृष्टार्थेन प्रसापेन । य एष मे वर-
वयस्योऽनन्तागाधसुखसागरावगाहने हेतुः स एव ते परमरिपुरिति
कैषा भाषा । मनीषिणा चिन्तितं । मूढः स्वल्पेन न शक्यते निवार-
यितुं । अतोऽस्मिन्नेतन्निवारणेन । स्वरक्षणे मया यज्ञो विधेयः । तथाहि ।

अकार्थवारणोद्युक्तो मूढे यः परिशिष्यते ।

वाञ्छितारो वृथा तस्य भस्मन्यव्याहृतिर्यथा ॥

नोपदेश्यतेनापि मूढोऽकार्यान्निवर्त्यते ।

श्रीतांशुपसनात्केन राज्जर्वाक्यैर्निवारितः ॥ .

अकार्यं दुर्विगौतेषु प्रवृत्तेषु ततः सदा ।

न किञ्चिदुपदेष्टव्यं सता कार्यावधीरणा ॥

इत्याद्योच्य सख्यं चित्ते हित्वा वास्यस्य शिष्यणम् ।

स्यकार्यकरणोद्युक्तो मनीषी मौनमाश्रितः ॥

इतस्य तस्यैव कर्मविलासस्य राज्ञोऽस्ति सामान्यरूपा नाम देवी । तस्यास्वाभीष्टतमोऽस्ति मध्यमबुद्धिर्नाम दारको वल्लभतमो मनीषि-
वास्योः । क्रीडितस्वाभ्यां सह भ्रूयांसं कासं । स च प्रयोजन-
वशाद्गामादेशेनैव देशान्तरं गत आसीत् तदानीमागतः । दृष्टौ
मनीषिवासौ सह स्पर्शनेन । आस्त्रिङ्गितस्वाभ्यां स्पर्शनेन च । ततः
सकौतुकेन मध्यमबुद्धिना कर्णाभ्यर्णं निधाय वदनं पृष्टो वास्यः क
एष इति । निवेदितो वास्येनास्य यथा स्पर्शनामायमपिप्य-
प्रभावोऽस्मात्सहचर इति । मध्यमबुद्धिस्त्वाच । कथं । ततः कथितो
वास्येन सर्वोऽपि व्यतिकरः । संजातो मध्यमबुद्धेरपि स्पर्शनस्योपरि
सोऽहभावः । वास्येनाभिहितं । भद्र स्पर्शन दर्शयास्य स्यकौथं
माहात्म्यं । स्पर्शनः प्राह । एष दर्शयामि । ततः प्रयुक्ता योगशक्तिः
कृतमन्तर्धानं अधिष्ठितं मध्यमबुद्धेः शरीरं । विस्मितो मध्यमबुद्धिः ।
प्रवृत्ता कोमलस्पर्शच्छा । उपभुक्तानि सखितशयनसुरतादीनि ।
संजातस्त्रिणाह्लादः । प्रीणितो मध्यमबुद्धिः । प्रकटीभूतः स्पर्शनः ।
पृष्टं सप्रयाससाफल्यं । अनुगृहीतोऽहं भवतेति निवेदितं शरभसेन
मध्यमबुद्धिना । ततः पाचभूतोऽयमपि न दूरयायी वर्तत इति
विचिन्वितं स्पर्शनेन ॥

मनीषिणा चिन्तितं । वशीकृतप्रायोऽथमपि मध्यमबुद्धिरनेन
 पापेन स्पर्शनेन । अतो यद्युपेदग्रं गृह्णाति ततः शिष्यात्वेन ।
 मा भूदस्य सुगधतया वराकस्य वक्ष्यमिति ॥ ततो रक्षि मध्यम-
 बुद्धिरभिहितो मनीषिणा । भद्रं न भद्रकोऽयं स्पर्शनः । विषया-
 भिन्नाद्यप्रयुक्तोऽयं लोकानां वक्षकः पर्यटति । मध्यमबुद्धिस्त्वाच ।
 कथं । ततः कथिता मनीषिणा बोधप्रभावोपलब्ध्या समस्तापि तस्य
 स्पर्शनस्य मूलशुद्धिः । मध्यमबुद्धिणा चिन्तितं । स्नानुभवसिद्ध्या
 मम तावदस्य स्पर्शनस्य सम्बन्धिनी वत्सलतापिन्त्यप्रभावता सुख-
 हेतुता च । अथमपि च मनीषी नायुक्तभाषी । तस्य ज्ञानीमः
 किमत्र तत्त्वं । किं वा वयमेवं स्थिते क्षुर्म रति । अथवा किमनेन
 चिन्तितेन । तावदस्मां पृच्छामि । तदुपदिष्टमाचरिष्यामीति ।
 विशिष्य गतः सामान्यरूपायाः समीपं । कृतं पादपतनं । अभि-
 नन्दितस्तथा निविष्टः चित्तितले । निवेदितो व्यतिकरः । सामान्य-
 रूपयोक्तं । वत्स तावत्त्वयाधुना स्पर्शनमनीषिणोर्द्वंद्वोरपि वक्ष-
 मनुवर्तयतोभयाविरोधेन मध्यस्ततथैव स्नातुं युक्तं । कास्मान्तरे
 पुनर्य एव बलवन्तरः पचः स्नात् स एवाग्रयणौथः । तथाहि ।

संग्रथापञ्चचित्तेन भिक्षे कार्यद्वये सता ।

कार्यः कालविलम्बोऽच दृष्टान्तो मिथुनद्वयम् ॥

मध्यमबुद्धिस्त्वाच । अन्व किं तन्मिथुनद्वयं । सामान्यरूपयोक्तं ।
 पुष्पाकर्णथ ॥

अस्ति तथाविधं नाम नगरं । तत्र ऋजुर्नाम राजा । तस्य
 प्रगुषा नाम महादेवी । तयोर्मकरध्वजाकारो सुगधो नाम तनयः ।

Mārkaṇḍeya Purāna, (English) Fasc 1-9 @ 1/- each	...	Rs. 9	0
*Mārkaṇḍeya Purāna, Fasc. 5-7 @ /10/ each	...	1	14
*Mīmāṃsā Darśana, Fasc. 10-19 @ /10/ each	...	6	4
Nyāyavārtika, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3	12
*Nirukta, Vol IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	5	0
*Nīṭisāra, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	1	14
Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Nityācārapradīpa, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-2, @ /10/ each	...	6	4
Nyāyabinduṭīkā, Fasc. 1 @ /10/ each	...	0	10
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. I, Fasc 2-6; Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	5	0
Padumāvati, Fasc. 1-5 @ 2/-	...	10	0
*Pariśiṣṭa Parvan, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	1	14
Prākṛita-Paṅgalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Parikṣā Mukhasutra	...	1	0
Prithvirāj Rāsa, Part II, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	3	2
Ditto (English) Part II, Fasc. 1 @ 1/- each	...	1	0
Prākṛita Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ /1/8 each	...	1	8
Parācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	12	8
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each	...	1	0
Parikṣamukha Sūtram	...	1	0
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	3	12
Rasarnavam, Fasc. 1-2	...	2	8
Saddarśana-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	1	4
*Sāma Vēda Saṁhitā, Vols. I, Fasc. 7-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8 @ /10/ each	...	19	6
Samaraiicca Kaha, Fasc. 1-2, @ /10/	...	1	4
Sāṅkhyā Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
Ditto (English) Fasc 1-3 @ 1/- each	...	3	0
*Sāṅkara Vijaya, Fasc. 2-3 @ /10/ each	...	1	4
Srāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	3	12
Sragdharā Stotra (Sanskrit and Tibetan)	...	2	0
*Srauta Sūtra Lātyayan, Fasc. 4-9 @ /10/ each	...	3	12
*Ditto Asbalayana, Fasc. 4-11 @ /10/ each	...	5	0
Suśruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	...	1	0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
*Taittiriya Brāhmaṇa, Fasc., 11-25 @ /10/ each	...	9	6
Ditto Pratisaṅkhyā, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	1	14
*Taittiriya Saṁhitā, Fasc. 27-45 @ /10/ each	...	11	14
*Tāṇḍya Brāhmaṇa, Fasc. 10-19 @ /10/ each	...	6	4
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-6 @ 1/4	...	7	8
*Tattva Cintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol II, Fasc. 2-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	23	12
Tattvārthādhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ /10/	...	1	14
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/	...	1	14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ /10/	...	3	2
*Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1, 5-13 @ /10/ each	...	6	4
Uvāsagadaśō, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	...	6	0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/	...	0	10
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/	...	3	12
*Vāya Purāna, Vol. I, Fasc. 3-8; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each	...	6	14
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/	...	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-3, @ 1/4/	...	2	8
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Vṛhat Svayambhū Purāna, Fasc. 1-6 @ /10/	...	3	12
*Yoga Aphorisms of Patanjali, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	1	14
Yogaśāstra, Fasc. 1-2	...	2	8

Tibetan Series.

Banddhastotrasaṅgraha, Vol. I	...	2	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-4, @ 1/- each	...	4	0
Nyayabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1	...	1	0
Pag-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	4	0
Rtogs brjod dpag khkri S'iñ (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-6 Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/- each	...	11	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	...	14	0

Arabic and Persian Series.

*Ālamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /10/ each	...	8	2
Al-Muqaddasi (English) Vol I, Fasc. 1-3 @ 1/-	...	3	0
Āim-i-Akbari, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each	...	33	
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 2/- each	...		

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

Akbarnamah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each	Rs. 55	8
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-6 @ 1/4/ each	17	8
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ 10/	0	10
*Bādsāhnāmāh, with Index, Fasc 1-19 @/10/ each	Rs. 11	14
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @/10/ each	5	10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each	2	0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal, Fasc 1-3 @ 1/- each	3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc. 1-21 @ 1/8/ each	31	8
Fārnang-i-Rashidī, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each	21	0
Fihrist-i-Tusi, or Tūsy's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4	0
Futūn-ush-Shām of Wāqidi, Fasc. 1-9 @/10/ each	5	10
Ditto of Āzādī, Fasc. 1-4 @/10/ each	2	8
History of Gujarat	1	0
Haft Asmān, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @/12/ each	Rs. 0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each	7	8
Iqālnāmāh-i-Jahāngiri, Fasc. 1-3 @/10/ each	1	14
Isābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each	51	0
Ma'āsir-i-'Ālamgiri, Fasc. 1-6 @/10/ each	3	12
Ma'āsir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @/1/ each	35	0
Maghāzi of Wāqidi, Fasc. 1-5 @/10/ each	3	2
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 10/ each	9	6
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/- each	16	0
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @/10/ each	11	14
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1 @/10/	0	10
Nizāmī's Khiradnāmāh-i-Iskandari, Fasc. 1-2 @/12 each	1	8
Qawānīn 's-Sayyad of Khuda Yar Khan 'Abbasi, edited in the original Persian with English notes by Lieut.-Col. D. C. Phillott	5	0
Riyāza-s-Salātin, Fasc. 1-5 @/10/ each	3	2
Ditto (English) Fasc. 1-5 @ 1/-	5	0
Tubāqat-i-Nasiri (English), Fasc. 1-14 @ 1/- each	14	0
Ditto Index	1	0
Tarikh-i-Firūz Shāhi of Ziyān-d-dīn Barni, Fasc. 1-7 @/10/ each	4	6
Tārīkh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, Fasc. 1-6 @/10/ each	3	12
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	3	0
Tuzuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Wis o Rāmin, Fasc. 1-5 @/10/ each	3	2
Zafarnāmāh, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @/10/ each	10	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES Vols. XIX and XX @ 10/- each ... 20 0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1870 to 1904 @/8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/- per No. to Non-Members.
N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date (Nos. 1-4 of 1905 are out of stock), @ 1-8 per No. to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members.
5. Memoirs, 1905, to date. Price varies from number to number. Discount of 25% to Members.
6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 3 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, Part I, A to E; Part 2, F to M ... 4 0
8. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to, @ 6/- each ... 18 0
9. Kaqmiraqābdāmra, Parts I and II @ 1/8/ ... 3 0
10. Persian Translation of Haji Baba of Ispahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott. ... 10 0

Notice of Sanskrit Manuscripts Fasc. 1-34 @ 1/- each ... 34 0
 Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

30-11-09.

Books are supplied by V.P.P.

Ind L 212.
ly

BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1270.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा
सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPAÑCĀ KATHĀ
OF
SIDDHARṢI.

4/3 Reprints of the Upamitibhavaprapañcā Kathā, Fasc. ³/₂ and
5, from pp. 243-340.
*Not reprints, but Jacobi's recdition
of what he claims Peterson did sloppily.*

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.
FASC. III. PART 2. XV

~~~~~
CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET,
1912.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

NO. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.,
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	Rs.	1	14
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	...	14	6
Aitareyalocana	...	...	2	0
Amarakosha, Fasc. I	...	...	2	0
*Anu Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	...	2	8
Anumana Dīdhiti Prasārini, Fasc. 1-2 @ /10/	...	...	1	4
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3	12
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...	...	0	10
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3	2
Avadāna Kalpalatā, (Sāns. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-10. Vol. II, Fasc. 1-10 @ /	...	...	20	0
Bālam Bhāṭṭī, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	...	1	14
Bandhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	5	0
Bhasavṛitty	...	...	0	10
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	...	4	6
Banddhastotrasaṅgraha	...	...	2	0
Brhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	2	8
Bṛhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3	12
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3	12
Cri Çantinatha Çharita, Fasc. 1-3	...	...	1	14
Çatadūṣaṇī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS, Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	...	8	0
*Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	14	6
Ditto	Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	3	2
Ditto	Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	...	3	2
Ditto	Vol. IX, Fasc. 1-2	...	1	4
Çatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-17 @ /10/ each	...	...	10	10
*Çaturvarga Çhintāmaṇī, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	36	14
Ditto	Vol. IV, Fasc. 7-8, @ 1/4/ each	...	2	8
Ditto	Vol. IV, Fasc. 9-10 @ /10/	...	1	4
Çlokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	...	8	12
*Çrauta Sūtra of Çānkḥyānā, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	...	...	10	0
Çrī Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1	14
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1	4
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4	6
Ditto	Āçarasāra, Vol. II, Fasc. 1-4	...	3	2
Gobhīliya Gṛhya Sūtra, Vol. I, @ /10/ each	...	...	3	2
Ditto	Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	2	8
Ditto	Sūtra, (Appendix) Gobhīla Parisista	...	2	0
Ditto	Grihya Saṅgraha	...	0	10
Haralata	...	...	1	14
Karmapradīph, Fasc. 1	...	...	1	4
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4	6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	...	4	8
Kurma Purana, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	...	5	10
Kīranavali, Fasc. 1-2, @ /10/	...	...	1	4
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	...	6	14
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-10 @ /10/ each	...	...	19	6
Ditto	Vol. IV, Fasc. 1-2 @ 1/4 each	...	2	8
Manṭikā Saṅgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1	14

तस्य च रतिसञ्जिभा अकुटिला नाम भार्या । ततस्तयोर्मुग्ध-
कुटिलयोरन्योन्यवद्भानुरागयोर्विषयसुखमनुभवतोर्ब्रजति कालः ।
अन्यदा वसन्तसमये उपरितनप्रासादभूमिकावासभवने व्यवस्थितः
प्रभातोत्थितो मुग्धकुमारो मनोहरविविधविकसितकुसुमवनरा-
जिराजितं गृहोपवनमुपलभ्य संजातक्रीडाभिलाषो भार्यामुवाच ।
देवि अतिरमणीयेयमुपवनश्रीः । तदुत्तिष्ठ गच्छावः कुसुमोच्चय-
निमित्तं आगथाव एनां । अकुटिलयाभिहितं । यदाज्ञापयत्यार्थ-
पुत्रः । ततो गृहीत्वा मणिस्रचिते कनकशूर्पिके गते गृहोपवनं ।
प्रारब्धः कुसुमोच्चयः । मुग्धः प्राह । देवि पश्चावस्तावत्कः कनक-
शूर्पिकां स्रटिति पूरयति । ब्रज त्वमन्यस्यां दिशि अहं त्वस्यां
ब्रजामीति । अकुटिलयाभिहितं । एवं भवतु । गतौ कुसुमोच्चयं
कुर्वाणौ परस्परं दर्शनपथातीतयोर्गहनान्तरयोः । अचान्तदे
कथंचिन्तं प्रदेशमायातं व्यन्तरदेवमिधुनकं कालज्ञो देवो
विचक्षणा देवी । तेन च गगनतले विस्तरतावसोक्तितं तन्मानुष-
मिधुभं । ततोऽचिन्त्यतया कर्मपरिणतेरतिसुन्दरतया तस्य मानु-
षमिधुनस्यापर्यालोचितकारितया मन्मथस्य मदनजननतया मधु-
मासस्यातिरमणीयतया तस्य प्रदेशस्य केलिवञ्जलतया व्यन्तरभा-
वस्यातिचपलतथेन्द्रियाणां दुर्निवारतया विषयाभिलाषस्य चटुष्प-
चारितया मनोवृत्तेस्तथाभवितव्यतया च तस्य वस्तुनः कालज्ञस्या-
भृदकुटिलायां तीव्रोऽनुरागस्तथैव च मुग्धस्योपरि विचक्षणायाः ।
ततः किलैनां वक्ष्यामीति बुद्ध्या कालज्ञेनाभिहिता विचक्षणा ।
देवि ब्रज त्वमगतः तावद्यावद्दृष्टमितो राजगृहोपवनाद्देवार्चननि-

भित्तं कतिचित्कुसुमान्यादाद्यागच्छामि । सा तु सुगधहृतद-
 यतया स्थिता मौनेन । गतोऽकुटिलाभिसुखं कालज्ञः । अवतीर्षो
 घनतरगहने । अदर्शनौभृतो विचक्षणायाः । चिन्तितमनेन । अथे
 किं पुनः कारणमाश्रित्येदं मिथुनं परस्परतो द्वीघोद्देशवर्ति
 वर्तते । ततः प्रयुक्तमनेन विभङ्गज्ञानं । सञ्चितं तयोर्दूरीभवन-
 कारणं । ततोऽयमेवात्रोपाय इति विचिन्त्य हृतमनेन देवशक्ता-
 त्मनो वैक्रियं सुगधरूपं । निर्वर्तिता कनकशूर्पिका भृता कुसु-
 माणां । गतोऽकुटिलासमीपं ससम्भ्रममाह च । जितासि प्रिये
 जितासि । ततः कथमार्यपुत्रो स्रष्टियेवायातो जिताहमिति
 विलक्षीभृता मनागकुटिला । कालज्ञेनाभिहितं । प्रियेऽस्यं विषा-
 देन सञ्चमिदं कारणं । केवलं निर्वर्तितोऽधुना कुसुमोच्चयः ।
 ब्रजामोऽसुभिक्षुपवनविभूषणे कदलीसतागृहेके । प्रतिपन्नमनया ।
 ततो गत्वा हृतमाभ्यां तत्र पल्लवग्रयनीयं ॥ इतश्च विचक्षणाया
 चिन्तितं । अथे गतस्तावदेष कालज्ञः । ततो यावदयं नागच्छति
 यावच्छेयं नारी दूरे वर्तते तावदवतीर्थं मानयाम्येनं रतिविद्युक्त
 मकरकेतनाकारं तरुणं । करोम्यात्मनो जन्मनः साफल्यं । सञ्चि-
 तस्यानयापि विभङ्गज्ञानेनैव तयोर्दूरीभवनहेतुः । ततो विधावाकु-
 टिलारूपं कुसुमहृतकनकशूर्पिका गता सुगधसमीपं । आह च ।
 जितोऽस्वार्थपुत्र जितोऽसि । ततः ससम्भ्रमं तां निरीक्ष्य सुगधः
 प्राह । प्रिये सुष्ठु जितः किमधुना क्रियतां । विचक्षणाथोक्तं ।
 यदहं वदामि । सुगधः प्राह । किं तत् । विचक्षणाह । ब्रजामो
 क्षताभवनं मानयामो विशेषतः सदुपवनश्रियं । प्रतिपन्नमनेन ।

ततो गतौ तौ विष्वङ्गामुग्धौ तत्रैव कदलीलतागृहके । दृष्टं
तन्मिथुनं । निरीक्षितं विस्मिताभ्यां परस्परामिमुखं मिथुनाभ्यां ।
न दृष्टस्त्रिस्तुपचिभागमात्रोऽपि स्त्रैतरयोर्विशेषः । मुग्धेन
चिन्तितं । अथे भगवतीनां वनदेवतानां प्रसादेन द्विगुणोऽहं
संपन्नो देवो च । तदिदं महदभ्युदयकारणं । तन्निवेदयामीदं
ताताय । ततो निवेद्य स्त्रामिप्राथमितरेषां गच्छामस्तावन्तातस-
मीपमित्यभिधायोत्थितो मुग्धः । चिन्तितं चतुष्टयमपि प्रविष्टं
चञ्जुराजास्थाने । तद्विस्तोक्य विस्मितो राजा महादेवी परिक-
रय । किमेतदिति पृष्टो मुग्धः । स प्राह । वनदेवताप्रसादः ।
चञ्जुराह । कथं । ततः कथितो मुग्धेन व्यतिकरः । चञ्जुना
चिन्तितं । अहो मे धन्यता अहो मे देवतानुग्रहः । ततो हर्षाति-
रेकेण समादिष्टस्त्रेणाकाशमहोत्सवो नगरे दापितानि महादा-
नानि विधापितानि नगरदेवतापूजनानि । स्वयं च राजा राज-
मण्डलमध्यस्थः प्राह ।

एकेन सुतेन सुतद्वयं वध्वा जातमयो वधूद्वयं ।

स्त्रादत्त पिबताथ सञ्जना गायत वादयताथ नृत्यत ॥

ततः प्रगुणापि महादेवी एतदेव नरेन्द्रोक्तमनुवदन्ती वादि-
तानन्दमर्दलसन्दोहबधिरितदिगन्ता विहितोर्ध्वभुजा नर्तितुं
प्रवृत्ता । द्विगुणाहं संपन्नेति गता हर्षमकुटिला । प्रनृत्ताः शेषा-
न्नाःपुरिकाः प्रसुदितं नगरं वृत्तो वृहता विमर्देन महानन्द इति ॥

केचिप्रियतया वृष्टः काशज्ञः । केवलं चिन्तितमनेन । का
पुनरेषा द्वितीया योषित् संजातेति । उपयुक्तो ज्ञाने । ज्ञातम-

नेन । मैवैषा मदीयभार्था विषच्छणेति । ततः संजातः क्रोधः । चिन्तितमनेन । मारयाम्येनं दुराचारं पुरुषं । एषा पुनरमरतया न शक्यते मारयितुं । तथाप्येवं पीडयामि यथा न पुनः परपुरुषगन्धमपि प्रार्थयते । एवं हतनिश्चयस्याप्यस्य कालज्ञस्य तथाभवितव्यतया प्रवृत्ता प्रर्यासोचना । स्फुरितं चित्ते । यथा न सम्यक् चिन्तितमिदं मया । न पीडनीया तावद्विषच्छणा यतो ऽहमपि न शृङ्गाचारः । ममापि समानोऽयं दोषः । मारणमपि मुग्धस्य न युक्तं । यतो मारितेऽस्मिन्नन्यथाभावं विज्ञाय न भजते मामकुटिला विरव्यते सुतरां विषच्छणा । तत्किमकुटिलां गृह्यौत्वादृष्टस्वकलचधर्षण इतोऽपक्रामामि । एतदपि नास्ति । यतो ऽकाण्डप्रस्थानेन न स्वाभाविकोऽयमिति लक्षितविकारा कदाचिदकुटिला मां न भजते । तथा रक्षितस्य पुनर्गमनमनर्थकमेव । तस्मादीर्ष्याधर्मं परित्यज्य कालविलम्ब एवात्र त्रेयानिति ॥ विषच्छणयापि चिन्तितं । अथे स एवायं मदीयभर्ता कालज्ञोऽनेन रूपेण स्थितः । कुतोऽन्यस्यात्र सम्भव इति । ततः कथमस्य पुरतः परपुरुषेण सह तिष्ठामीति संजातलज्जा अथमन्यां भजत इति समुत्पन्नेषु दुःशकमेवं स्थिते स्यात्सुमित्याविर्भूतकुलभावा गताया अपि न काचिदर्थसिद्धिरिति स्थानेनात्मानं तोषयन्ती न चान्या गतिरस्तीति निरासन्ना सापि यद्गविव्यतया कालविलम्बमेवाश्रित्य तत्रैव स्थिता । तत्प्रभृत्यदर्शितवैक्रियौ परित्यक्तेषुर्धर्मौ देवमायया समस्तमानुषकर्तव्यान्याशरन्तौ प्रत्येकं दयं भजमानौ स्थितौ विषच्छणाकालज्ञौ प्रभृतकालं ॥

अन्यदा मोहविक्षयाभिधाने कामने सातिशयज्ञानादिरक्षा-
 करो वज्रशिख्यपरिकरः समागतः प्रतिबोधको नामाचार्यः ।
 निवेदितो नरेन्द्राथोद्यानपालेन । ततः सपौरजगो निर्गतस्तद्वन्द-
 नार्थं राजा । भगवतोऽपि देवैर्विरचितं कनककमलं । दृष्टस्त्वो-
 पविष्टस्तेभ्यो धर्ममाचक्षाणो भगवान्हरपतिना । इच्छातस्त्विक्षुलि-
 तमौखिना वन्दितं तत्पादारविन्दं शेषमुनयस्य । अभिनन्दितः कर्म-
 विटपिपाटनपटिष्ठनिष्ठुरकुठारायमाणेन धर्मस्त्राभाश्रीवादेन भग-
 वता शेषयतिभिश्च । उपविष्टो भूतले । कालज्ञादयोऽपि प्रयुञ्च्य
 समस्तं वन्दनादिविनयं यथास्थानमुपविष्टाः । प्रस्तुता भगवता
 विशेषतो धर्मदेशना दर्शिता भवनिर्गुणता वर्णिताः कर्मबन्धहेतवः
 निन्दितः संसारचारकावासः स्नाचितो मोक्षमार्गः स्थापितः शिव-
 सुखातिशयः कथिता विषयाभिस्त्वङ्गस्य भवभ्रमणहेतुः शिवसुख-
 प्रतिरोधिका दुरन्ता । ततस्तद्गुणवदचनान्मृतमाकर्ष्य विचक्षण-
 कालज्ञयोर्विदलितं मोहजालं आविर्भूतः सम्यग्दर्शनपरिणामः
 समुच्चलितः कर्मबन्धनदहनप्रवणः सुदुस्वरितपञ्चात्तापामलः ॥ अचा-
 क्तरे तयोः शरीराभ्यां निर्गतै रक्तकण्ठैः परमाणुभिर्घटितशरीरा
 बीभत्सा दर्शनेन भौषणा स्वरूपेण उद्वेगहेतुर्विवेकिनां एका
 स्त्री भगवतः प्रतापं सोढुमन्त्रमा निर्गत्य पर्वदः पञ्चान्मुखी स्थिता
 दूरवर्तिनि भूभागे । पञ्चात्तापाद्वीर्यतद्दयतया गलदश्रुसलिलौ
 समकमेव विचक्षणाकालज्ञौ पतितौ भगवच्चरणयोः । कालज्ञेना-
 भिहितं । भगवन्धमाधमोऽहं येन मया विप्रतारिता स्त्रभायां
 आचरितं पारदायं द्रुग्धः सरलहृदयो मुग्धो जनितो नरेन्द्रम-

हादेव्यादीनां शस्त्रीकसुतव्यामोहः वञ्चितोऽयं परमार्चनात्मा ।
 तस्य ममैवंविधपापकर्मणः कथं शूद्रिर्भविष्यतीति । विषय-
 योक्तं । ममापि कथं । यतः समाचरितं पापिष्ठया मद्यापीदं
 सर्वं । किं वा निवेद्यते दिव्यज्ञानस्य । प्रत्यक्षमेवेदं समस्तं भगवतः ।
 भगवानाह । भद्रौ न कर्तव्यो युवाभ्यां विषादः । न भद्रयोर्दे-
 वोऽयं । निर्मलं भवतोः स्वरूपं । तावाहतुः । कस्य पुनर्दोषोऽयं ।
 भगवानाह । येयं युष्मच्छरीराभिर्गत्य दूरे स्थिता नारी तस्याः ।
 तावाहतुः । भगवन् किं नामिकेयं । भगवताभिहितं । भद्रौ
 भोगदृष्टोपमभिधीयते । विषयकाकास्यज्ञाभ्यामभिहितं । भगवन्
 कथं पुनरियमेवंविधदोषहेतुः । भगवताभिहितं । भद्रौ श्रूयतां ।

रजनौव तमिस्रस्य भोगदृष्टौव सर्वदा ।

रागादिदोषदृन्दस्य सर्वशैषा प्रवर्तिका ॥

येषामेषा भवेद्देहे प्राणिनां पापचेष्टिता ।

तेषामकार्येषु मतिः प्रसभं संप्रवर्तते ॥

दृणकाष्ठैर्बथा वज्रिर्जलपूरैर्यथोदधिः ।

तथा न दृष्यत्येषापि भोगैरासेवितैरपि ॥

यो मूढः श्रमयत्येनां किल शब्दादिभोगतः ।

जले निग्रीथिनीनाथं स हस्तेन जिष्टवति ॥

मोहादेनां प्रियां कृत्वा भोगदृष्ट्यां नराधमाः ।

संसारसागरे घोरे पर्यटन्ति निरन्तरे ॥

सदोषेयमिति ज्ञात्वा ये पुनः पुरुषोत्तमाः ।

स्वदेहगेहास्त्रिःसार्यं चित्तदारं निबन्धते ॥

ते सर्वोपद्रवैर्मुक्ताः प्रस्त्रीनाग्रेषकल्पयाः ।
 आत्मानं निर्मलौक्यं प्रयान्ति परमं पदम् ॥
 येऽनया रक्षिताः सन्तस्ते वन्द्या भुवनत्रये ।
 वग्रे गताः पुनर्येऽस्याः साधुभिस्तो विगर्हिताः ॥
 अनुकूला भवन्त्यस्या ये मोहादधमा नराः ।
 तेषामेषा प्रकृत्यैव दुःखसागरदायिका ॥
 प्रतिकूला भवन्त्यस्या ये पुनः पुरुषोत्तमाः ।
 तेषामेषा प्रकृत्यैव सुखसन्दोहकारिका ॥
 तावन्मोक्षं नरो द्वेष्टि संसारं वञ्च मन्यते ।
 पापिष्ठा भोगदृष्टेयं यावच्चित्ते विवर्तते ॥
 यदा पुनर्विस्तीयेत कथंचित्पुण्यकर्मणाम् ।
 एषो भवस्तदा सर्वो धूलिरूपः प्रकाशते ॥
 तावचाशुचिपुञ्जेषु योषिदङ्गेषु मूढधीः ।
 कुन्देन्दौवरचन्द्रादिकल्पनां प्रतिपद्यते ॥
 यावदेषा शरीरस्या वर्तते भोगदृष्टिका ।
 तदभावे मनस्त्रेषु न ह्यप्रेऽपि प्रवर्तते ॥
 समाने पुरुषत्वे च परकिङ्करतां गताः ।
 निम्नं यत्कर्म कुर्वन्ति भोगदृष्ट्याच कारणम् ॥
 येषां पुनरिदं देहास्त्रिगता सुमहात्मनाम् ।
 निर्धना अपि ते धीराः शक्रादेरपि नायकाः ॥
 किञ्चित्तामससन्धिर्त्रै राजसैः परमाणुभिः ।
 निर्वर्तितशरीरेयं गीता तन्नाम्नरेष्वपि ॥

तद्देषा भवतोः पापा पापकर्मप्रवर्तिका ।
 अतोऽस्या एव दोषोऽयं विद्यते नैव भद्रयोः ॥
 स्वरूपेण सदा भद्रौ निर्मलौ परमार्थतः ।
 एषैव सर्वदोषाणां कारणत्वेन संखिता ॥
 इह स्यात्सुमश्रुतिष्ठा एषा दूरस्थिताधुना ।
 भवन्तौ मत्समीपाच्च निर्गच्छन्तौ प्रतीचते ॥

विचक्षणकाकलज्ञाभ्यामभिहितं । कदा भगवन् पुनरस्याः
 सकाशादावयोर्मोक्षः । भगवानाह । भद्रौ नैह भवेऽद्यापि भव-
 ज्ञामिदं सर्वथा त्यक्तुं शक्या । केवलमस्या निर्दक्षने महासुद्धरा-
 यमाणं प्रादुर्भूतं भवतोः सम्यग्दर्शनं । तदुद्दीपनीयं पुनः पुनः
 सुगुहसन्निकर्षणं । नाचरण्यमस्या भोगदृष्ट्याया अनुकूलं ।
 लक्षयितव्यो मनसि विवर्तमानो ऽस्या सम्बन्धौ विकारः । निरा-
 करणीयोऽसौ प्रतिपन्नभावनया । ततः प्रतिक्षणं तनुतां गच्छन्ती
 न भविष्यतीयं शरीरेऽपि वर्तमाना भवतोर्बाधिका । भवान्तरे
 पुनरस्याः सर्वथा त्यागसमर्थी भविष्यतो भवन्ताविति । तदाकर्ण्य
 ततो महाप्रसाद इति वदन्तौ विचक्षणकाकलज्ञौ पतितौ भगवच्च-
 रणयोः । ततोऽसुं व्यतिकरमालोक्य श्रुत्वा च भगवद्वचनं ऋजुप्र-
 गुणासुगुहाकुटिलानामपि प्रादुर्भूतः पश्चात्तापेन सह विशुद्धाध्य-
 वसायः । ऋजुप्रगुणाभ्यां चिन्तितं । अहो अस्मीकसुतवधूद्विगुणता-
 यामोहेन निरर्थकं विडम्बितं विहिता सुतवध्वोरुत्सार्गप्रवृत्तिरा-
 वाभ्यामिति । सुगधेन चिन्तितं । अहो कृतं मया परस्त्रीगमनेन
 कुलस्य दूषणं । अकुटिलया चिन्तितं । वत संजातं श्रीलक्ष्मण-

नमिति । ततश्चतुर्णामपि स्थितमेतच्चित्ते । यदुत निवेदयाम
 एवंस्थितमेवेदं भगवतां । एत एवास्त्र दुस्वरितस्य प्रतिविधानमुप-
 देष्यन्ति ॥ अत्रान्तरे चतुर्णामपि ग्ररीरेभ्यो निर्गतैः परमाणुभि-
 र्चटितग्ररौरं शुक्लं वर्णं परिगतं तेजसाद्भादकं लोचनानां
 प्रीणकं चेतसामुपलभ्यमानं मया रचितानि मया रचितानि
 यथामिति ब्रुवाणमेकं डिम्बरूपं सवर्षं भगवन्मुखमीचमाणं स्थितं
 सर्वेषां पुरतः । तावत्तदनुमार्गेष्वेव कृष्णं वर्णं वीभक्षमाकारेण
 उद्वेगहेतुः प्राणिनां तथैव निर्गतं द्वितीयं डिम्बरूपं । तस्माच्च
 तदाकाररूपधरमेव क्लिष्टतरं प्रकृत्या संजातमन्यदपि द्वितीयं
 डिम्बरूपं । तच्च वर्धितुमारब्धं । ततः शुक्लडिम्बरूपेण मस्तके हस्त-
 तस्त्रप्रहारं दत्त्वा तद्वर्धमानं निवार्य प्रकृत्या धारितं । निर्गतं च
 भगवदवघाहाद् द्वे अपि ते कृष्णे डिम्बरूपे । ततो भगवताभि-
 चितं । भो भद्राणि यद्भवद्भिस्त्रिभित्तं यथा कृतमस्त्राभिर्विपरी-
 ताचरणमिति न तच्च भवद्भिर्विषादो विधेयः । यतो न भवतामेष
 दोषः निर्मलानि यूथं स्वरूपेण । तैरभिहितं । भगवन् कस्य
 पुनरेष दोषः । भगवानाह । यदिदं शुक्लानन्तरं भवच्छरौरेभ्यो
 निर्गतं कृष्णवर्षं डिम्बरूपमस्यायं दोषः । तान्याहुः । भगवन्
 किं नामकमिदं । भगवतोक्तं । अज्ञानमिदमुच्यते । तैश्च ।
 भगवन् यदिदमेतस्माद्ज्ञानात्प्रादुर्भूतं द्वितीयं कृष्णडिम्बरूपमनेन
 च शुक्लरूपेणास्त्रोद्य वर्धमानं धारितमेतत् किं नामकं । भगवा-
 नाह । पापमिदं । तान्याहुः । अस्य शुक्लडिम्बरूपस्य तर्हि
 किमभिधानं । भगवतोक्तं । आर्जवमिदमभिधीयते । ततस्तान्याहुः ।

भगवन् कौटुम्बमिदमज्ञानं कथं चेदं पापमेतस्माज्ज्ञातं किमिति
 चानेनार्जवेनेदं विवर्धमानं निवारितमिति सर्वं विस्तरतः श्रोतु-
 मिच्छामः । भगवानाह । यद्येवं ततः समाकर्णयत यूयं ।

यत्तावदिदमज्ञानं युष्मद्देहाद्विनिर्गतम् ।
 एतदेव समस्तस्य दोषवृन्दस्य कारणम् ॥
 अनेन वर्तमानेन शरीरे जन्तवो यतः ।
 कार्याकार्यं न जानन्ति गम्यागम्यं च तत्त्वतः ॥
 भक्ष्याभक्ष्यं न बुध्यन्ते पेयापेयं च सर्वथा ।
 अन्धा इव कुमार्गेण प्रवर्तन्ते ततः परम् ॥
 ततो निबध्य घोराणि कर्माण्यस्ततश्चमत्साः ।
 भवमार्गं निरन्तेऽत्र पर्यटन्ति सुदुःखिताः ॥
 अज्ञानमेव सर्वेषां रागादीनां प्रवर्तकम् ।
 स्वकार्यं भोगदृष्ट्यापि यतोऽज्ञानमपेक्षते ॥
 अज्ञानविरहे नैव भोगदृष्ट्या प्रवर्तते ।
 कथंचित्संप्रवृत्तापि झटित्येव निवर्तते ॥
 सर्वज्ञः सर्वदर्शी च निर्मलोऽयं स्वरूपतः ।
 अज्ञानमशिनो ज्ञात्मा पाषाणाञ्च विशिष्यते ॥
 याः काश्चिदेव मर्त्येषु निर्वाणे च विभूतयः ।
 अज्ञानेनैव ताः सर्वा ज्ञताः सन्मार्गरोधिना ॥
 अज्ञानं मरको घोरस्तमोरूपतया मतम् ।
 अज्ञानमेव दारिद्र्यमज्ञानं परमो रिपुः ॥
 अज्ञानं रोगसङ्घातो जराप्यज्ञानमुच्यते ।

अज्ञानं विपदः सर्वा अज्ञानं मरणं मतम् ॥
 अज्ञानविरहे नैष घोरसंसारसागरः ।
 अत्रापि वसतां पुंसां बाधकः प्रतिभासते ॥
 याः कासिदनवस्थाः स्युर्यासोन्मार्गप्रवृत्तयः ।
 यथासमञ्जसं किञ्चिदज्ञानं तत्र कारणम् ॥
 त एव हि प्रवर्तन्ते पापकर्मसु जन्तवः ।
 प्रकाशाच्छादकं येषामेतच्चेतसि वर्तते ॥
 येषां पुनरिदं चित्ताद्भ्रान्त्यानां विनिवर्तते ।
 शुभ्रभ्रूभूतान्तरात्मानस्ते सदाचारवर्तिनः ॥
 वक्ष्यास्त्रिभुवनस्यापि भूत्वा भावितमानसाः ।
 अशेषकल्मषोन्मुक्ता गच्छन्ति परमं पदम् ॥
 एतच्चाज्ञानमत्रार्थं सर्वेषां भवतां समम् ।
 संजातं तेन दोषोऽयमस्यैव न भवादृश्याम् ॥
 डिम्भरूपमनेनैव द्वितौषं पापनामकम् ।
 सर्वत्र अन्यते तस्माद्चापि जनितं किञ्च ॥
 एतद्धि सर्वदुःखानां कारणं वर्णितं बुधैः ।
 उद्वेगसागरे घोरे च्छादेतत्प्रवर्तकम् ॥
 मूढं संक्षेपज्ञास्यस्य पापमेतदुदाहृतम् ।
 न कर्तव्यमतः प्राज्ञैः सर्वं यत्पापकारणम् ॥
 हिंसानृतादयः पञ्च तत्त्वाद्भ्रान्तमेव च ।
 क्रोधादयस्य चत्वार इति पापस्य हेतवः ॥
 वर्जनीयाः प्रयत्नेन तस्मादेते मनौषिणा ।

ततो न जायते पापं तस्माच्चो दुःखसम्भवः ॥
 युष्माकं पुनरज्ञानाज्जातं पापमिदं यतः ।
 अज्ञानमेव सर्वेषां हिंसादीनां प्रवर्तकम् ॥
 वर्धमानमिदं पापमार्जवेन निवारितम् ।
 यद्ब्रूय कारणं सम्यक् कथ्यमाणं निबोधत ॥
 मार्जवं हि स्वरूपेण शुद्धाग्रयकरं परम् ।
 वर्धमानमतः पापं वारयत्येव देहिनाम् ॥
 एतस्मार्जवमचार्यं सर्वेषां वर्तते समम् ।
 अज्ञानजनितं पापं युष्माकममुना जितम् ॥
 रचितानि मया यूयमत एव सुहृद्गुणैः ।
 सवर्षमेतदाचष्टे डिम्भरूपं स्मिताननम् ॥
 धन्यानामार्जवं येवामेतच्चेतसि वर्तते ।
 अज्ञानादाचरन्तोऽपि पापं ते स्वरूपपापकाः ॥
 यदा पुनर्विजानन्ति ते शुद्धं मार्गमञ्जसा ।
 तदा विधूय कर्माणि चेष्टन्ते मोक्षवर्त्मनि ॥
 मार्जवेन ततो धन्यास्ते शुद्धीभूतमानसाः ।
 निर्मलाचारविस्ताराः पारं गच्छन्ति संसृतेः ॥
 तदेवंविधभावानां भद्राणां बुध्यतेऽधुना ।
 अज्ञानपापे निर्धूय सम्यग्धर्मनिषेवनम् ॥
 उपादेयो हि संसारे धर्म एव बुधैः सदा ।
 विशुद्धो मुक्तये सर्वं यतोऽन्यदुःखकारणम् ॥
 अनित्यः प्रियसंयोग इहेर्याशोकवत्सलः ।

अनित्यं धौवनं चापि कुम्भिताचरणास्यदम् ॥
 अनित्याः सम्पदस्तीव्रक्लेशवर्गसमुद्भवाः ।
 अनित्यं जीवितं चेह सर्वभावनिबन्धनम् ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युर्हीनादिस्थानसंश्रयः ।
 पुनः पुनश्च यदतः सुखमच न विद्यते ॥
 प्रकृत्यसुन्दरं ह्येवं संसारे सर्वमेव यत् ।
 अतोऽच वद किं युक्ता कश्चिदास्या विवेकिनाम् ॥
 मुक्ता धर्मं जगदन्धमकलङ्कं सनातनम् ।
 परार्थसाधकं धीरैः सेवितं ग्रीलशास्त्रिभिः ॥

ततो भागवतं वाक्यं श्रुत्वेदममृतोपमम् ।
 संसारवासात्तैः सर्वैः खं खं चित्तं निवर्तितम् ॥
 राजाह क्रियते सर्वं यदादिष्टं महात्मना ।
 प्रगुणाह महाराज किमद्यापि विलम्ब्यते ॥
 चारु चारुदितं तात सम्यग्म्व प्रजस्थितम् ।
 युक्तमेतदनुष्ठानं सुगुणैव प्रभाषितम् ॥
 हर्षोत्फुल्लसरोजाक्षी तथापि गुरुसख्यया ।
 तदुक्तं बभूव मन्वाना बधूमैनेन संस्थिता ॥

ततः पतितानि चत्वार्यपि भगवच्चरणयोः । अजुराजिनोक्तं ।
 भगवन्संपादयामो यदादिष्टं भगवता । भगवानाह । उचितमिदं
 भवाद्दुःखभयानां । ततः पृष्टो भगवाननेन प्रशस्तदिनं राज्ञा ।
 भगवतोक्तं । अद्यैव श्रुयतीति । ततस्तत्रस्थेनैव नरेन्द्रेण दापितानि
 महादानानि कारितानि देवपूजनानि स्थापितः शुभाषा-

राभिधानः स्नातनद्यो राज्ये जनितो नागरिकजनानां चित्तानन्द
इति ।

ततो निर्वर्त्य कर्तव्यं प्रव्रज्याकरणोचितम् ।
गुरुणार्पितसङ्गावं दौचित्तं तच्चतुष्टयम् ॥
ततस्ते कृष्णरूपे द्वे डिम्बे ठूणं पञ्चायिते ।
शुक्लरूपं पुनस्तेषां प्रविष्टं तनुषु चणात् ॥
काञ्चन्येन ततश्चित्ते सभार्येण विचिन्तितम् ।
पश्चाद्दो धन्यतामीषां सुखम् जन्मजौवितम् ॥
एतैर्भागवती दौचा येः प्राप्ता पुण्यकर्मभिः ।
दुरन्तोऽप्यधुना मन्ये तैस्तीर्णोऽयं भवार्णवः ॥
चारिचरत्नादेतस्मात्संसारोत्तारकारणात् ।
वयं तु देवभावेन व्यर्थकेनात्र वञ्चिताः ॥

अथवा ।

मिथ्यात्वोद्घनं यस्मादस्माभिरपि साध्यतम् ।
दुर्लभं भवकोटौभिः प्राप्तं सम्यक्कमुत्तमम् ॥
अतोऽस्ति धन्यता काचिदस्माकमपि सर्वथा ।
नरो दारिद्र्यभाक् नैव लभते रत्नपुञ्जकम् ॥
ततः सद्दुर्षो तौ सूरेः प्रणम्य चरणदयम् ।
तेनानुग्रिष्टौ स्नानं संप्राप्तौ देवदम्पती ॥
प्रविष्टा भोगदृष्ट्यापि शरीरे गच्छतोस्तयोः ।
शुद्धसम्यक्कमाहाव्यात् केवलं सा व बाधिका ॥

विषयबाह काञ्चन्येन्यदा रश्मि श्लिता ।

आर्यपुत्र यदा दृष्टा त्वयाहं कृतवच्चना ॥
 तदा किं चिन्तितं सोऽपि स्वाभिप्रायं न्यवेदयत् ।
 विचक्षणाह सत्यस्त्वं कालज्ञ इति गीयसे ॥
 तेनापि पृष्टा सोवाच पर्यालोचं तदातनम् ।
 कालज्ञः प्राह सत्यैव त्वमप्यत्र विचक्षणा ॥
 यतः कालविलम्बेन क्रियमाणेन वल्लभे ।
 भोगा मुक्ताः स्थिता प्रीतिर्जातं नाकाण्डविष्णुर्म ॥
 प्राप्तो धर्मो नृपादौनामुपकारः कृतो महान् ।
 ततः कालविलम्बोऽयं फलितोऽत्यर्थमावयोः ॥
 विचक्षणाह को वाच सन्देहो नाथ वस्तुनि ।
 किं वा न जायते चारु पर्यालोचितकारिणाम् ॥
 ततः प्रीतिवमायुक्तौ संजातौ देवदम्पती ।
 सद्धर्मलाभादात्मानं मन्यमानौ कृतार्थकम् ॥
 इदं पुत्र मया तुभ्यं कथितं मिथुनद्वयम् ।
 संदिग्धेऽर्थे विलम्बेन कालस्य गुणभाजनम् ॥

ततश्च ।

संदिग्धेऽर्थे विधातव्या भवता कालचापना ।
 पसाद्वङ्गुणं यच्च तदेवाङ्गीकरिष्यते ॥
 मध्यमबुद्धिराह । यथाज्ञापयत्यम्ना ।
 ततो मनीषिणो वाक्यं स्मरतो नास्य जायते ।
 प्रीतिवन्धो दृढं तत्र स्यर्शने भाववैरिणि ॥
 बालासापैः पुनस्तत्र स्नेहबुद्धिः प्रवर्तते ।

दोस्त्रायमानचित्तोऽसौ कुरुते कालचापनाम् ॥

ततश्च तेन बाह्येन सा प्रोक्ता जननी निजा ।

अग्न्य संदर्शयात्कीयं योगशक्तिबन्धं मम ॥

तयोक्तं दर्शयान्येषा पुत्र त्वं सद्युच्छो भव ।

ततः सा ध्यानमापूर्य प्रविष्टा तच्छरीरके ॥

अथाकुशलमास्त्रायाः प्रवेशानन्तरं पुनः ।

स बाह्यः स्पर्शनेनापि गाढं हर्षादधिष्ठितः ॥

ततः शरीरे तौ तस्य वर्तमानौ क्षणे क्षणे ।

अभिस्त्राषं मृदुस्पर्शं कुरुतस्त्रीप्रवेदनम् ॥

परित्यक्तान्यकर्तव्यस्तावन्मात्रपरायणः ।

स बाह्यः सुरतादीनि दिवा रात्रौ च सेवते ॥

कुविन्दोम्बमातङ्गजातीयास्त्रपि तदग्रः ।

अतिसौख्येन मूढात्मा खलनासु प्रवर्तते ॥

ततोऽकर्तव्यनिरतं सत्कर्तव्यपराङ्मुखम् ।

तं बाह्यं सकलौ लोकः पापिष्ठ इति निन्दति ॥

अज्ञोऽयं गतसज्जोऽयं निर्भाग्यः कुलदूषणः ।

एवं स निन्द्यमानोऽपि मन्यते निजचेतसि ॥

अर्शनाम्नाप्रसादेन ममास्ति सुखसागरः ।

लोको यदस्ति तदङ्गु किमेतज्जन्यचिन्तया ॥

अथाकुशलमालापि निर्गत्य परिपृच्छति ।

कीदृशी मामकी जात योगशक्तिर्विभाति ते ॥

स प्राश्नानुगृहीतोऽस्मि निर्विकल्पमयाम्बया ।

सुखसागरमध्येऽपि यथाहं संप्रवेगितः ॥
 अन्यस्यान्व त्वया विद्यं मदनुपहृत्कान्तया ।
 न मोक्षयं प्ररीरं मे यावज्जीवं सतेजसा ॥
 अथाकुग्रहमासाह चतुर्भुवं वसु रोचते ।
 तदेव सततं कार्यं मया सुकान्तपेष्टया ॥
 साधीनां तां निरीक्ष्यैवं वाखेन परिचिन्तितम् ।
 स्वर्गनोऽपि ममावतः सामग्री कार्यसाधिका ॥
 अहो मे धन्यता लोके नास्वतो वत मादृशः ।
 ततोऽसौ गाढहृत्तात्मा स्नानुरूपं विषेष्टते ॥
 अथ निन्दापरे लोके खेदविक्रममाणसः ।
 लोकापवादभौदत्वान्मध्यबुद्धिः प्रभाषते ॥
 वाच नो युज्यते कर्तुं तव लोकविरहकम् ।
 अगम्यागमनं निन्धं सपापं कुलदूषणम् ॥
 स प्राह विप्रसन्धोऽसि नूनं मित्र मनीषिणा ।
 स्वर्गे विवर्तमानं मां नैवसे कथमन्यथा ॥
 ये मूढा जातिदोषेषु कोमलं सञ्जानादिकम् ।
 नेच्छन्ति ते महारत्नं मुञ्चन्ति स्नानदोषतः ॥
 तदाकर्षं ततश्चित्ते कृतं मध्यमबुद्धिना ।
 नैव प्रज्ञापनाद्योग्यो व्यर्षो मे वाक्परिभ्रमः ॥
 एवं च तिष्ठतां तेषां वाचमध्यमनौषिणाम् ।
 अथान्यदा समाधातो वसन्तः कृतमन्त्रयः ॥
 संजाताः काननाभोगाः सुमनोभरपूरिताः ।

भ्रमङ्गमरञ्जहारहारिगीतमनोहराः ॥
 कामिनीहृदयागन्ददायकं प्रियसन्धिधौ ।
 विजृम्भते वनान्तेषु कञ्चकोकिलकूजितम् ॥
 प्रोत्फुल्लकिंशुकापेषु पुष्पभारोऽतिरक्तकः ।
 विधोगदक्षितस्त्रीणां पिश्रितप्रकरायते ॥
 मञ्जर्यः सहकाराणामामोदितदिगन्तराः ।
 हृष्टा वसन्तराज्येन धूलिक्रीडां प्रकुर्वते ॥
 देवकिन्नरसम्बन्धिमियुनेः कथिता वने ।
 भ्रमेष माकाम्यार्थस्य तदानीं रमणीयता ॥
 चर्चयो निर्भरीभूता बद्धा दोषा गृहे गृहे ।
 मदमोहीपनो मन्दः प्रसृत्तो मञ्जयानिलः ॥
 अथेदृशे वसन्तेऽसौ सह मध्यमबुद्धिना ।
 क्रीडार्थं निर्गतो बालः कामकालप्रमोदितः ॥
 जनन्या देहवर्तिन्या संयुक्तः स्पर्शनेन च ।
 गतो स्त्रीलाभरं नाम सोद्यानं गन्दमोपमम् ॥
 तस्यास्ति मध्यभूभागे शुभ्रशृङ्गो महाशयः ।
 जनतानयनानन्दः प्रासादस्तुङ्गतोरणः ॥
 कामिनीहृदयाह्लादकारको रतिवत्सलः ।
 जनेः प्रतिष्ठितस्तत्र देवो मकरकेतनः ॥
 इतस्तु तस्य देवस्य पूजासत्कारकारणम् ।
 तिथिक्रमेण संजाता दिने तत्र षयोदशी ॥
 कन्यका वरलाभाय बध्नः सौभाग्यवृद्धये ।

दुर्भगास्तु पतिप्रेममोहेन हतमानसाः ॥
 मोहान्धाः कामिनोऽभीष्टघोषित्सन्धसिद्धये ।
 गृहीतार्चनिकाः कामपूजनार्थं समागताः ॥
 ततो बालो महारोचं तथाकर्णं सविस्मयः ।
 प्रविष्टः कामसदनं सह मध्यमवुद्धिना ॥
 दृष्ट्वापि रतेर्गायः प्रणतो भक्तिपूर्वकम् ।
 पूजितस्य प्रथमेन संस्तुतो गुणकीर्तनैः ॥
 अथ प्रदक्षिणां तस्य ददागो देवसपन्नः ।
 बालो ददर्श पार्श्वस्थं गुप्तस्थाने व्यवस्थितम् ॥
 तस्यैव रतिगायस्य देवस्य हतकौतुकम् ।
 संवासभवनं रम्यं मन्दमन्दप्रकाशकम् ॥
 कुट्टकवस्त्रेणाथ द्वारि संस्थाप्य मध्यमम् ।
 मध्ये प्रविष्टः सहसा च बालस्तस्य सपन्नः ॥
 अथ तत्र सुविक्षीर्णां सपर्यङ्गां सद्भक्तिकाम् ।
 मृदूपधानसंपन्नां कोमलामलपेक्षिकाम् ॥
 सुप्तेन रतियुक्तेन क्लान्तमग्धां मनोभुवा ।
 स ददर्श महाशय्यां देवानामपि दुर्लभाम् ॥
 ततो मन्दप्रकाशत्वात् संवासभवनस्य सः ।
 किमेतदिति संचिन्त्य शय्यां पत्यर्गं बालकः ॥
 हतचेतस्य हस्तेन स्पृशता सुचिरं सुदा ।
 ततो विभाविता नेन शय्येषा माकरध्वजी ॥
 विचिन्तितं च तत्स्पर्शकौमल्यहतचेतसा ।

अहो कोमलता मन्वे बान्धव भवतीदृशी ॥
 ततः प्ररीरवतिन्वा जगन्वा स्वर्गनेव च ।
 प्रेक्षमासः स्रक्कीलेन चापलेन च दूषितः ॥
 च प्राकश्चिन्तयत्येवं मानयामि चषेच्छया ।
 हर्षा कोमलिका प्रप्यां सुप्राहं चषमाचकम् ॥
 देवः सुप्तोऽपि मदनो रतिशुक्रो न चिन्तितम् ।
 अपापो देवप्रप्यायां सुप्तस्तेति न भावितम् ॥
 दृष्टस्य चाचवं लोकैरिति नैव मनस्कृतम् ।
 विद्यातं नेति संपत्स्ये चास्यो मध्यमवुद्धितः ॥
 अनास्योऽप्यायति मोहात् केवचं सुप्त एव चः ।
 आदस्य प्रप्यां तां दिव्यां कृतं वाकविषेष्टितम् ॥
 ततस्तस्यां विद्यालायां प्रप्यायां बहूमानसः ।
 इतस्तेतस्यः कुर्वाणः सर्वाङ्गाणि पुनः पुनः ॥
 अहो सुखमहो स्वर्गस्यहाहो धन्यता मम ।
 चिन्तयन्मिति प्रप्यायां सुटमानः च तिष्ठति ॥
 इतस्य जगरे तत्र बहिरङ्गो नृपोत्तमः ।
 अन्वोऽप्यसि महातेजाः प्रख्यात प्रथमदर्शनः ॥
 तस्यासि पद्मपचासी प्राणेशोऽपि सुवत्सभा ।
 प्रधानकुलसंभृता देवो मदनकन्दली ॥
 साहितार्थनिका सा च परिवारेण संयुता ।
 आद्याता तत्र सद्ने कामदेवस्य पूजिका ॥
 देवकोष्ठस्थितं सा च संपूज्य मकरध्वजम् ।

संवासभवमस्तस्य प्रविष्टा तस्य पूजिका ॥
 प्रविशन्तीसुदीप्यासौ तां स्त्रीति कृतनिश्चयः ।
 स्रग्भयाभ्यां निश्चेष्टो बाहः काष्ठमिव स्थितः ॥
 ततो मन्दप्रकाशे सा भवने मृगलोचना ।
 हस्तस्यर्गेण श्रव्यायां देवमर्चयते किञ्च ॥
 चन्दनेन च कुर्वत्या रतिकामविशेषनम् ।
 स बाहः सर्वगात्रेषु स्पृष्टः कोमलपाणिना ॥
 ततोऽकुशलमास्ताया वशेन स्यर्गेणस्य च ।
 स बाहश्चिन्तयत्येवं विपर्यासितमानसः ॥
 यादृशोऽयं मृदुस्यर्गे हस्तस्यास्तानुभूयते ।
 नानुभूतो मया तादृग् जन्मन्यपि कदाचन ॥
 अहो मयान्यस्यर्गेषु सौन्दर्यं कल्पितं वृथा ।
 वातः परतरं मन्ये पिच्छोकेऽप्यस्ति कोमलम् ॥
 इतश्च कामदेवस्य परिचर्या विधाय सा ।
 स्नानं प्रगता काष्ठे राशौ मदनकन्दली ॥

ततोऽसौ बाहः कथं ममेद्यं स्त्री संपत्स्यत इति चिन्तया
 विह्वलीभूतहृदयोऽनाख्येयमन्तस्तापातिरेकं वेद्यमानो विस्फुतात्मा
 तस्थानेव श्रव्यायां सुस्रज्जुष्णोष्णान्दीर्घदीर्घाभिःश्यासान् मूर्च्छित
 इव मूक इव मत्त इव भीत इव इतसर्वस्य इव तप्तशिश्यायां
 निश्चितमस्त्यक इव इतस्येतस्य परिवर्तमानो विचेष्टते । ततो
 हारे वर्तमानेन मध्यमबुद्धिना चिन्तितं । अथे किमित्येष
 बाहोऽस्मात् संवासभवनादिद्यतापि काष्ठेन न निर्गच्छतीति किं

वा करोतीति प्रविश्य तावन्निरूपयामि । ततः प्रविष्टो मध्यम-
 बुद्धिः । अक्षिता हस्तस्यर्गेन कामग्रय्या । इतमस्यापि इदं
 तत्कामस्यतया । ततो विमर्षीभूतदृष्टिना तेन दृष्टः ग्रथैकदेशे
 विचेष्टमानस्तदवस्थो बाहः । चिन्तितमनेन । अहो किमनेनाका-
 र्यमाचरितं । न युक्तं देवग्रय्यायामधिरोहणं । न खलु रतिरूप-
 विभ्रमापि गुर्वङ्गना सतां गम्या भवति । तथेयं ग्रय्या सुखदापि
 देवप्रतिमाधिष्ठितेति हत्वा केवलं वन्दनीया न पुनरुपभोगमर्ह-
 तीति । ततस्त्रोत्थापितोऽनेन बाहो यावन्न किंचिज्जल्पति
 मध्यमबुद्धिराह । अहो अकार्यमिदं । न युक्तं देवग्रय्यायामधि-
 रोहणमित्यादि । तथापि न दत्तमुत्तरं बाहनेन । अचान्तरे
 प्रविष्टस्तदेवकुलाधिष्ठायको व्यन्तरः । बहूस्तेनाकाग्रबन्धैः बाहः ।
 पातितो भूतस्ते । समुत्पादितास्त सर्वाङ्गीषा तीव्रवेदना । ततो
 सुमूर्धन्तमुपसन्नश्च हतो मध्यमबुद्धिना हाहारवः । ततः किमेत-
 दिति सम्भ्रमेण अक्षितो देवकुलान्तदभिमुखं लोकः । निःसा-
 रितो व्यन्तरेण वासभवनाद् बहिर्वासो महास्रोटेन क्षिप्तो
 भूतस्ते । भयनयनः कष्टगतप्राणोऽसौ दृष्टो लोकेन । तदनुमार्गेषु
 दीनमनस्को निर्गतो मध्यमबुद्धिः । किमेतदिति पृष्टोऽसौ
 जनेन । अथवा न किंचिज्जल्पितमनेन । ततोऽवतीर्थं कंचित्पु-
 र्वं व्यन्तरेण कथितो जनेभ्यस्तदीयव्यतिकरः । ततो देवापथका-
 रीति पापिष्ठोऽयमिति धिक्कारितोऽसौ बाहो मकरभ्रजभक्तैः
 कुलदूषणोऽयमस्माकं विषतद्वरिव संपन्न इति गर्हितः स्वजातीयैः
 अनुभवतु पापकर्मणः फलमिदानीमित्याक्रोशितः सामान्यलोकैः

कियदेतदसमीक्षितकारिणां समस्तानर्थभाजनत्वात् तेषामित्यप-
 कर्षितो विवेकिसोकैः । ततोऽसौ व्यन्तरः कृतविकृतरूपः सञ्जाह ।
 सूर्षणीयोऽयं दुरात्मा भवतां पुरतो मयाधुना बाह्य इति । ततः
 कृतहाहारवः प्रसीदतु प्रसीदतु भङ्गारको ददातु भ्रातृप्राणभि-
 क्षामिति ब्रुवाणः पतितो व्यन्तराधिष्ठितपुरुषपादयोर्मध्यमबुद्धिः ।
 ततस्तत्कृष्णपरीतचेतसा लोकेनाप्यभिहितो व्यन्तरः । यदुत
 भङ्गारक मुच्यतामेकवारं तावदेष न पुनः करिष्यतीति । ततो
 मध्यमबुद्धिकरुणया लोकोपरोधेन च मुक्तोऽसौ व्यन्तरेण बाह्यः ।
 सञ्जा चेतना । सुत्कञ्जीभृतं शरीरं । निःसारितस्वरूपं देवकुला-
 न्मध्यमबुद्धिना गीतः कृष्णेषु स्रभवम् । ज्ञातोऽयं व्यतिकरः
 परिकरात्कर्मविज्ञासेन । चिन्तितमनेन । कियदेतदस्यापि मयि
 प्रतिकूलो बाह्यस्य । यद्गुर्विच्यति तन्न सञ्चयन्ते लोकाः । ततो
 ऽभिहितः कर्मविज्ञासेन परिकरः । किमस्माकं दुर्विनीतचिन्तया ।
 नोचितः सोऽनुग्राह्यः । न बोड्यस्तदीयः केनापि व्यापारः ।
 परिकरेणोक्तं । यदाज्ञापयति देव इति ॥

पृष्ठोऽसौ मध्यमबुद्धिना बाह्यः । भ्रातर्न किञ्चित्तेऽधुना
 शरीरके बाधते । बाह्येनाभिहितं । न शरीरके केवचं प्रवर्धते
 ममान्तस्थापः । मध्यमबुद्धिराह । जानासि किंनिमित्तोऽयं ।
 ततो वामश्रीकृतया कामस्य बाह्यः प्राह । न जानामि केवचं
 द्वारस्त्रेण भवता तत्र संवासभवने प्रविशन्ती गच्छन्ती वा किं
 विस्त्रोकिता काश्चिन्नारी न वा । मध्यमबुद्धिराह । विस्त्रोकिता ।
 बाह्येणोक्तं । तत्किं सञ्चिता कासाविति भवता । मध्यमबुद्धिराह ।

सुष्ठु सञ्चिता । सा हि शत्रुमर्दनस्य राज्ञो भार्या मदनकन्दस्त्री-
त्युच्यते । तदाकर्ष्य कथं सा मादृशामिति चिन्तया दीर्घदीर्घ-
तरं निःश्रुतं बालेन । तदर्थी सञ्चयमिति सञ्चितो मध्यमबु-
द्धिना । चिन्तितमनेन । तथापि खाने तावदस्त्रायमभिविद्येयः ।
जनयत्येवं सा मदनकन्दस्त्री सुन्दरतरातिशयेन स्रगोचरमभि-
लाषं । यतो हारशास्त्रास्रगेन मयाप्यतिसङ्कटतया कामसंवासभव-
नहारस्य निर्गच्छन्त्यास्रस्त्रा मदनकन्दस्त्राः संवेदितोऽङ्गस्य स्रगः ।
न तादृशः प्रायेणान्यवस्तुनः स्रगो भुवने विद्यते । दोषायितं
ममापि तदभिसरणगोचरं मनसादागोमासीत् । किं तु न युक्तं
कुक्ष्यानां परस्त्रीगमनं । तस्मात्तद्वारयाम्येनमपि यदि निवर्तते
मद्वचनेन । ततः स ब्राह्मं प्रत्याह । केधमविद्या भवतः । किं न
दृष्टमिदानीमेव फलमविनयस्य भवता । किमधुमैव विस्मृतं वत्कष्ट-
गतप्राणः कथंचिन्मोचितस्त्रं मया दुर्विनयकुपिताङ्गगतो मकर-
ध्वजात् । ततो निवर्तस्त्रास्त्राहुरध्ववसायात् । नयनविषनागश्रिरो-
रत्नसूचिकस्या हि सा मदनकन्दस्त्री । तां प्रार्थयतस्त्रे केवलं भस्त्री-
भाव एव न पुनः काचिदर्थसिद्धिः । बालेन चिन्तितं । अथे
सञ्चितोऽहमनेन । तत्किमधुनाभिप्रायगोपनेन । ततस्त्रेनोक्तं । यद्येवं
ततः किं ब्रूषे मोचितस्त्रं मया न पुनर्ब्रूषे यथा गाढतरं मारित
इति । यतस्त्रेण कामेन युगद्वचनेन मां सुञ्चता केवलं मे शरीरवेद-
नामाचमपसारितं हृदये पुनर्निश्चितो वितर्कपरम्परारूपः प्रव्यञ्जित-
खादिराङ्गारराशिस्रेण दंष्ट्रयते मे समन्ताच्छरीरं । यद्यहं काम-
बन्धनकास एवामरिष्यं नैतावन्तमन्तस्तापमन्वभविष्यं । ततो भवत्प्र

मोक्षयता प्रत्युत महानयमनर्घः संपादित इति । नाधुना
ममैनामस्तथेकाग्रमार्गा मदनकन्दर्षी विरहव्याम्ययास्यान्तस्ता-
पस्त्रोपग्रमः । किं बज्जनाप जल्पितेनेति । ततो लक्षितो
मध्यमबुद्धिनास्यानिवर्तको निर्बन्धः । स्थितोऽसौ तूष्णीभावेन ॥

अचान्तरे गतोऽस्तं सविता । बालहृदयादिव समुल्लसितं तमः-
पटवं । लक्षितः प्रथमः प्रदोषः । निःसञ्चारीभूतो लोकोः । ततो
ऽविचार्य कार्याकार्यं समुत्थितो बालः । निर्गतः स्वकीयभवनात् ।
अत्रतीर्णा राजमार्गं । प्रवृत्तः ग्रन्थमर्दनराजकुलाभिसुखं गन्तुं । गतः
किञ्चनमपि भूभागं । इतश्च खेपवशेन किमस्य संपास्यत इति
चिन्तया निर्गतस्तदनुमार्गेषु मध्यमबुद्धिः । दृष्टो बालेन गच्छता
कश्चित्पुरुषः । तेन चास्कोस्य बद्धोऽसौ मधूरबन्धेन । कूजितं
नाखेन । प्राप्तः प्राप्त इति ब्रुवाणः प्राप्त एव मध्यमबुद्धिः । ततः
समुत्पास्य बालं पश्यत एव मध्यमबुद्धेः समुत्पतितः पुरुषोऽम्बर-
तलं । आरटतश्च बालश्च लक्षितं वदनं । प्रवृत्तः पश्चिमाभिसुखो
गन्तुं । ततो मध्यमबुद्धिरपि अरे रे दुष्टविद्याधर क याधि
मृष्टीत्वा मदीयभ्रातरमिति चाडौं सुसञ्जाकृष्टसन्नः प्रस्थितो भूमौ
तदनुमार्गेषु । निर्गतो नगरात् । अदर्शनीभूतः पुरुषः । निराश्री-
भूतो मध्यमबुद्धिः । तथापि बालखेपानुबन्धेन किल कश्चिन्मोक्ष-
तीति बुद्ध्या नासौ धावन्नुपरमति । धावत एव लक्षिता रजनी ।
ततोऽनुपानस्कतया विद्धोऽनेककष्टककीलकैः परिगतः अनेषु
चामो बुभुक्षया पीडितः पिपासया विह्वलः शोकेन अध्यासितो
दैन्येन अनेकधामनगरेषु पृच्छत् बालवार्त्तां भ्रान्तोऽसौ सप्ताहो-

राधाधि । प्रपन्नः कुम्भस्थानं नाम नगरं । खितखल वदिभिर्गो ।
 दृष्टोऽनेन जीर्णो ऽम्बूपः । ततः किं भमाभुवा भ्रातृविक्रमेण
 जीवितेनेति प्रषिपाव्यवात्मानमिति संचिन्व यद्वा मध्यमबुद्धिना
 निर्वोक्तमनार्थमात्मगणके शिवा । दृष्टं तन्नन्दननाया राजपुरुषेण ।
 ततो सा साहसं मा साहसमिति नृवाणः प्राप्तोऽथौ तत्समीपं ।
 भारितः कूपतटोपात्नवतीं सुखवात्मानं मध्यमबुद्धिरनेन ।
 विमोहितः शिवा । निवेशितो भूतखे पृष्टस्य । भद्र किमिती-
 दमधमपुरुषोचितं भवता व्यवहितं । ततः कश्चितोऽनेन वाक्त्रवि-
 प्रोगव्यतिकरः । नन्दनेनाभिहितं । भद्र यद्येवं ततो सा विद्यादं
 कार्वाः । भविष्यति भ्राता साधं प्रायेण मीलकः । मध्यम-
 बुद्धिराह । कथं । नन्दनेवोक्तं । यमाकर्षय । अक्षय वमरेऽस्माकं
 ज्ञानी हरिसन्त्रो नाम राजा । स च प्रतिपन्नसुपद्रुयते विजय-
 माठरभङ्गादिभिः प्रात्यग्निकैर्मण्डलद्वैर्नृपतिभिः । इतश्चाधि
 रतिशेषिर्नाम विद्याधरः परममिषं । अन्यथा यमायतेन प्रूपद्रु-
 तमवलोक्त्य देवं तेनाभिहितः । हृदामि तुभ्यमहं कूरविद्यां
 ज्ञानभावेन न लसेतैः परिभूयसे । देवेनाभिहितं । अतुपरो मे ।
 ततः कारथित्या षण्णशिकां पूर्वदेवामितो दिनादहने दिने
 नीतः कश्चित्तेन देवो हरिसन्त्रः । कारितो विद्यासाधनं ।
 प्राक्कीतो द्वितीयदिने स एव पुरुषेण । कृता तस्य पुरुषस्य
 साधकधारेण ज्योमन्त्रियया अग्न दिनाणि विद्यायाः पद्यान्वेव ।
 कुक्तोऽधाराधुना पुरुषः । स एव प्रायस्ते भ्राता भविष्यतीति मे
 वितर्कः । स च ममैव समर्पितो ऽधुना देवेन । मध्यमबुद्धिराह ।

भद्रं धर्मेणं ततो ब्रह्मसि ममोपरि दद्या भवतस्तत्समानं
 तावदिहैव पुत्रं येनाहं प्रत्यभिज्ञानमीति । ततश्चैवं करोमीत्य-
 भिधास्य गतो नन्दनः । समाधातः समुत्पास्य गृहीत्वा वाचं ।
 दृष्टोऽस्मिन्मात्रावशेषे सञ्जासनिःसाधोपसञ्जमाषजीवितो निरङ्ग-
 वाक्प्रसरो मध्यमबुद्धिना वाचः । प्रत्यभिज्ञातः सञ्जेष ।
 अभिहितो नन्दनः । भद्रं य एवायं मम भ्रातेति । सत्यं
 नन्दनस्त्वमसि । अनुगृहीतोऽहं भवता । नन्दनः प्राह । भद्रं
 राजद्रौघमिदं भवत्कदम्बया मयाध्यवधितं । अन्यच्च । अधुनागतेन
 मयाकर्षितं । यथा किञ्च राशौ राजा पुनस्तर्पयिष्यति इधिरेष
 विषयं भविष्यत्यनेन पुत्रवेषे प्रयोजनमिति । तदिदमवगन्तु
 मम यद्भवति तद्भवतु । भवद्भ्यां तु दर्शमपकृतमित्यं । ततो
 यदाज्ञापयति भद्रो रक्षणीयस्य यज्ञतो भद्रेणात्मैत्यभिधास्य
 समुत्पाटितो वाचः । प्रवृत्तो गन्तुं मध्यमबुद्धिः । ततो मधविधुर-
 इदयो धावन्नर्निग्रं वेगेन क्षिप्रदशे वाचं पाचयन्नुदकं
 समाह्लादयन्वायुना प्रौषयन्नग्नादिरसेनागषयन्नात्मनः प्ररीरपीडां
 महता क्षेपजालेन प्राप्तः स्वस्थानं मध्यमबुद्धिः ॥

गतानि कतिचिद्दिनानि । जातो मनाक् सवको वाचः ।
 दृष्टो मध्यमबुद्धिना । भ्रातः किं भवतानुभूतं । य प्राह ।
 अस्मि तावदुत्थितोऽहं बद्धा भवतः पश्यत एव गगनचारिणा
 गीतः क्षताज्जपुराकारमतिभीषणतथेकं अज्ञानं । दृष्ट्वाचं
 प्रज्वलिताङ्गारभूताग्निकुण्डपार्श्ववर्ती मया पुरुषः । ततस्तं प्रति
 तेनाम्बरचरेणाभिहितं । महाराज सिद्धं ते ऽधुना समीहितं ।

लब्धोऽयं मया प्रसूतविद्यासिद्धेर्बन्धितः सलक्षणः पुरुषः । इतरेषोक्तं ।
 महाप्रसादः । ततोऽभिहितो नभस्त्रेण स पुरुषः । यथैकैकस्मिन्
 विद्याजापपर्यन्ते मया दत्ताऽऽतिरग्नौ भवता प्रचेत्तथा । प्रति-
 पन्नमनेन । प्रारब्धो जापः । ततो विद्याधरेणाकृष्टा यमजि-
 ङ्गेवातितीक्ष्णा भास्वराकारा शस्त्रिका । तथा चोत्कर्तिता
 मदीयपृष्ठात्नेन दीर्घा मांसपेग्नी । निष्पीय्य तत एव प्रदेशात्
 निर्गाञ्चितं हृदिरं मृतसुषुक्तः । अचान्तरे समाप्तमितरस्त्रैकं
 विद्यापरावर्तनं । समर्पिता विद्याधरेण हृदिरमांसमयी
 तस्याऽऽतिः । प्रतिक्षिप्ता तेन साग्निबुद्धे । पुनः प्रारब्धो
 जापः । ततश्चैवं सोऽम्बरचरो मदीयं शरीरं परापरप्रदेशा-
 स्त्रकपास इव गारकसारटतो मे मांसपेग्नीसुत्कर्तयति तं
 प्रदेशं निष्पीय्य हृदिरं निर्गाञ्चयति तस्य च सुषुक्तं मृत्ना
 साधकायाऽऽतथे ददाति । स च विद्यापरावर्तनपरिसमाप्तौ
 मृहीना उताग्रने प्रक्षिपति । ततो वेदनाविज्ञो मूर्ध्वा
 पतितोऽहं भूतस्त्रे । विद्याधरस्तु प्रगुणशरीरतथा चष्ट इव
 निष्कण्ठो गाढतरं मां विकर्तयति । अचान्तरेऽऽद्यासैर्हन्धितमिव
 प्रकथनेष्वेगुञ्जुञ्जितमिव समुद्रेण प्रचक्षितेव पृथिवी रक्षितं
 दीप्तिजिह्वाभिः शिवाभिः प्रनृत्तं च विकृतरूपैर्विनाशैः निपतितं
 हृदिरवर्षं । ततश्चैवंविधेषु रौद्रेषु विभीषिकाविशेषेषु सस्त्रप्यु-
 भितचित्तस्य तस्य राज्ञोऽभिसुखीभूता सा क्रूरविद्या । समाप्तं
 जापस्याष्टमं । ततः सिद्धाहं भवत इति वदन्ती प्रकटीभूता
 विद्या प्रणता साधकेन प्रविष्टा तच्छरीरे । ततः समुत्कर्तितशरीरं

निष्पीडितदधिरबीभत्सं कश्यपमारटन्तं मामुपलभ्य स राजा
मधि जातः सदयः । कृतोऽनेन दन्तशीत्कारः । ततो वारितोऽसौ
विद्याधरेण । अभिहितं च तेन । राज्ञेष एवास्या विद्यायाः
कस्यो यदुत न कर्तव्यास्योपरि दद्या । ततो विद्याधरेण क्षिप्तं
मे केनचित्क्षेपेन शरीरं । ततोऽहं समन्ताद्दृन्दृशमान इव
तीव्रवक्रिणा चूर्खमान इव वज्रेण पीद्यमान इव धन्नेष प्रविष्टो
वेदनाप्रकर्षं । तथापि सुबद्धं न गतमेतन्मे हतजीवितं । संजातं
क्षेपेन मे तेनैव क्षेपेन द्रवदग्धस्त्राणुकस्यं शरीरं । समुत्पाटित-
स्त्राभ्यां गीतस्तत्र नगरे । खादितस्य श्वयपुनिमित्तमन्नभोजनं ।
शून्यं मे शरीरं । ततो भ्रूयस्तेनैव विधिना मदीयमांसदधिरा-
ञ्जतिभिस्तेन राज्ञा दन्तमष्टग्रतमष्टग्रतं विद्याया जापस्य सप्त
दिनामीति । दृष्ट्य तदवस्थोऽहं भवता । तदिदं भ्रातर्मया-
नुभूतं । क्षितं च मम हृदये । यदुत न प्रायेण नरकेऽप्येवंविधो
दुःखविन्यासो यादृशो मयानुभूत इति । मध्यमबुद्धिराह । हा
भ्रातर्नोचितस्त्वमेवंविधदुःखानां अहो निर्दण्डता विद्याधरस्य
अहो रौद्रता विद्यायाः ॥

अत्रान्तरे लोकाचारमनुवर्तमानो वार्त्ताश्लेषणार्थमागतो
मनीषी । अतस्तेन द्वारि स्थितेन तथा परिदेवमानो
मध्यमबुद्धिः । प्रविष्टो ऽभवन्तरे । कृतेतराभ्यामासनदानादिका
प्रतिपत्तिः । विहितं संभाषणं । ततो मनीषिणाभिहितं ।
मध्यमबुद्धे किमिति त्वं परिदेवसे । मध्यमबुद्धिराह । भ्रातर-
शौकिकमिदं परिदेवनकारणं । मनीषिणोक्तं । कथं । ततः

कश्चितो मध्यमबुद्धिना समस्तोऽप्युद्यानगमनादिविद्याधरविकर्तव्य-
 पर्यन्तो वास्तव्यतिकरः । ततः पूर्वमेव ज्ञातनिःशेषव्यतिकरेणापि
 सुगुणेनैव विज्ञितेष्वेन समस्तमाकर्ष्य मनीषिणाभिहितं ।
 किमीदृक् संपन्नं वास्तव्यं । सा न युक्तमिदं । यदि वा
 कश्चितं मद्या प्रागेवास्तव्यं यथा न सुन्दरोऽनेन स्वर्गनेन
 पापमिच्छेद्यं धर्मं सम्बन्धः । तज्जनितेयमद्यानर्घपरम्बरा ।
 तथाहि । हेतुरवावर्णार्थकार्यसङ्कल्पस्य । अनार्थकार्यसङ्कल्पे च
 प्रवर्तमानाः प्राणिनः संक्लिष्टतया चिन्तस्य प्रवृत्ततया पापोद्वे-
 र्णाप्राप्ताभिप्रेतार्था एव बहिःशयस्यप्रवृत्ता इव मत्स्यका निपत-
 न्यापद्महने सभन्ते मरणं । न सन्ननुप्रायतोऽर्धसिद्धिः । अनुपा-
 र्णानार्थकार्यसङ्कल्पः सुखसाभार्गा । स हि क्रियमाणो धैर्यं
 धंसयति विवेकं नाग्रयति चिन्तं मस्तिनयति चिरन्तनपाप-
 न्युदौरवति ततः प्राणिनं समस्तनर्घसार्थं शोभयति । तत्
 सुतोऽनार्थकार्यसङ्कल्पात् सुखसाभगन्वोऽपौति । तस्मादिदं सर्वं
 सद्दुश्चरितविलसितं वास्तव्यं योऽयं मदनं न विधत्ते ।
 किमत्र भवतः परिदेवितेनेति ॥ वास्तव्यं प्राह । मनीषि-
 क्षमनेनासम्बद्धप्रसापेन । न खलु सत्युत्पाणा महार्थसाधनप्रवृत्ता-
 नास्यपान्तराले स्वयं मनो दुःखयति । यद्वापि तां कमल-
 कोमलसङ्घिततनुं मदनकन्दलीं प्राप्नोमि ततः किञ्चदेतदुःखं ।
 तदाकर्ष्यं कासादृष्टवद्वाधोऽयं सदुपदेशमन्त्रतन्त्राणामित्याक-
 लस्य मनीषिणा गृहीतो दक्षिणापभुजे मध्यमबुद्धिः उत्थाप्य
 ततः स्वानात् प्रवेष्टितः कक्षान्तरे । अभिहितस्वाद्यौ ।

भ्रातर्येषु वाचः सत्यं वाच इव ज्ञातमहितं जानीते तत्किं
 भवताश्च वृष्टतो विशन्नेन विनष्टम् । मध्यमबुद्धिराह । बोधितो
 ऽस्मिदागौ भवता । सोऽयं भवदुपदेशमपि ज्ञायति तेनासं
 मम वास्तेनेति । अन्यथा । अतिजज्ञनीषो ऽयं व्यतिकरः ।
 तत्किमेव न ज्ञातज्ञातेन । मनीषिणाभिहितं । न केवलेन
 किं तर्हि समस्ताननरोपेतेन । भद्रं केन हि प्रभातं पटकेना-
 ष्णाद्यते । मध्यमबुद्धिराह । कथं ज्ञातः । मनीषिणाभिहितं ।
 कामदेवभवनवृत्तान्तस्त्रावदुक्तोक्तप्रतीत एव किं तस्य ज्ञास्यते ।
 विद्याधरहरवृत्तान्तस्तु धे प्राप्तः प्राप्त इति तदीयवाहारवात्
 प्रबुद्धास्त्रा कौकाशीविंशत्यनगरे प्रचारितः । मध्यमबुद्धिना
 चिन्तितं । अथे किञ्चाहं मातुः पुत्रोऽसुं व्यतिकरं मोषयामि ।
 चावता गाढतरं प्रकाशः संवजः । सुप्रच्छन्नमपि विहितं प्रयोजनं
 प्रायः प्रकाशत एव लोके विशेषतः पापं । तस्माद्बुद्धिरेवा
 प्राणिनां यथा स्थाचरितं पापं प्रच्छादयन्ति । इयं हि
 केवलमधिकतरं मोहविश्रुतं सूचयतीति । एवं विचिन्त्य
 ततस्तेनाभिहितं । मनीषिणस्तु वृत्तान्तमुपलभ्य भवता किमाचरितं
 किं तातेन किमन्वाभ्यां किं वा नगरलोकेनेति श्रोतुमिच्छामि ।
 मनीषिणाभिहितं । भ्रातः समाकर्षणं । मम तावदुपेक्षा निर्गुणेषु
 यतामिति भावनाया संजातं वाचं प्रति माच्छस्यं । तथा
 क्लिष्टमात्रेषु दृष्टावन्तः सन्त इति पर्यालोचनया प्रादुर्भूता
 तयोपरि महती कष्टता । तथा सुक्तोऽहं पापमिवाभिव्यक्तमिना-
 नामेवंविधानामपायानामित्याकलनया संजातात्मन्यास्त्राबुद्धिः ।

गुणाधिकेषु प्रमोदवन्तो महात्मान इति विमर्शनं धन्वः पुष्प-
 भागसौ भवजन्तुर्वेनाथं समक्षानर्षहेतुः स्यर्शनः पापवचसः सर्वथा
 निराकृत इत्यालोचयतः समुत्पत्तिसं प्रति हर्षः । तातेन तु
 केवलमदृष्टहासेन हसितं । मयाभिहितं । तात किमेतत् । तातेना-
 भिहितं । पुष चक्षुषि प्रतिकूले संपद्यते तत्संपन्नं वासस्य ।
 अतो मे हर्षः । हा जात क गतोऽसीति परिदेवितं सामान्य-
 रूपया । न संजातो मामकतनयस्त्रापाय इति हृष्टा चित्तेन
 मदीयजननी । नगरस्य तु संपन्नो वासहरणेन प्रमोदः ।
 संजाता तदीयगमनेन कथया । प्रादुर्भूतः स्रस्त्रावस्त्रानदर्शनेन
 समोपरि पक्षपातः ॥ मध्यमबुद्धिराह । कथमेतत्प्रहितं भवता ।
 मनीषिणाभिहितं । निर्गतोऽहमासं तदा नगरे कुतूहलेन
 भ्रमणिकया । ततः अता मया परस्परं जल्पन्तो लोकाः । यदुत ।
 अहो सुन्दरं संपन्नं यदसौ कञ्चद्देतुर्निजकुलस्य दुष्टोऽन्तः-
 करणेन वर्जितो मर्षादया बहिर्भूतः सदाचाराभिरतः सततम-
 गम्बगमने ऽत एवोपतापकरो नगरस्य वासः केनापि महात्म-
 नापहत इति । अम्बेनाभिहितं । सुष्टु सुन्दरमेवं तु सुन्दरतरं
 भवति यद्यसौ द्विजो भिजो व्यापादितश्च अयते । यतस्तस्मिन्ने-
 कान्ततः प्रसीन एव पापे नागरिकाणां शीघ्रसंरक्षणं संपत्स्यते
 नान्वया । अम्बेनाभिहितं । सुन्दरमिदं केवलं यदसौ मध्यम-
 बुद्धिस्तपस्वी तस्य पृष्ठतो जग्नः क्लिश्यते तस्य चाह । स हि
 विशिष्टप्रायः प्रतिभासतेऽस्माकं । ततोऽपरः प्राह । भद्रं चे
 पापप्रवृत्तानां वत्सला भवन्ति तेषां कौटुम्भी विशिष्टता ।

न खलु आत्यकनकं श्यामिकया सह संसर्गमर्हति । अत एव लभन्ते
तद्द्वारेणैव दुःखपरम्परामयग्रहं लोके । किमप्युच्यते । ये पुनरादित
एव पापानुष्ठानासक्तजनसम्पर्के रहयन्ति तेषां नैव दोषोऽनुपपद्यते ।
अचार्येऽयमेव मनीषी दृष्टान्तः योऽयं महात्मा परिहृतपापप्रवण-
वासवात्सल्यो निष्कलङ्कं सुखेन जीवतीति । ततस्तं लोकवाद-
माकर्णयता मत्तेदं लक्षितमिति । मध्यमबुद्धिना चिन्तितं । अथे ।

दोषेषु वर्तमानस्य नरस्याचैव जन्मनि ।

नास्त्वैव सुखगन्धोऽपि केवलं दुःखपट्टतिः ॥

स हि दुःखभराक्रान्तसावता नैव सुच्यते ।

आक्रोशदानतस्तस्य लोकोऽन्यदैरिकायते ॥

एकं स दुःखैर्निर्दग्धो द्वितीयं निन्दितो जनैः ।

गण्डस्योपरि संजातः स्फोटो वासस्य दुर्मतेः ॥

जनाणां कदवास्यानं जातोऽहं वासमीशकात् ।

कलितस्नादृग्गः प्रायः कैश्चित्तत्त्वविचारकैः ॥

दुःखाकरः सतां निन्द्यो ममेदानो विजानतः ।

तस्मात्त युक्तः संसर्गो वास्त्रेण सह पापिना ॥

गुणेषु वर्तमानस्य नरस्याचैव जन्मनि ।

जायन्ते सम्पदः सर्वा यथास्त्रैव मनीषिणः ॥

तथाहि ।

अकलङ्कः सुखो नित्यं स्नाघनीयो विपश्चिताम् ।

वासस्यग्रंनसंसर्गभौहत्वादेश वर्तते ॥

तथापि लोका दोषेषु सततं विहितादराः ।

गुणेषु त्रिषिद्धोत्साहा वर्तन्ते पापकर्मणा ॥
 तदेवं गुणदोषाणां विशेषं पश्यता मया ।
 गुणेषु यत्रः कर्तव्यो च आदिष्टो मनीषिणा ॥
 ततश्चैवं विचिन्व्यासौ भाषते तं मनीषिणम् ।
 न शक्यमधुना लोके प्रकाशमटितुं मया ॥
 लोका मां प्रअचिन्वन्ति बालवृत्तान्तमञ्जसा ।
 अतिलज्जाकरं तं च नाहमाख्यातुमुत्सहे ॥
 अन्यच्च दुर्जना लोकाः श्रुत्वा मत्तः कदर्शनाम् ।
 तदीयां नितरां तुष्टा इचिन्वन्ति विशेषतः ॥
 तस्माद्भातममाचैव ख्यातुं सप्तानि युज्यते ।
 जनस्य विस्मरत्येतद्यावद्बालविषेष्टितम् ॥
 मनीषिणोक्तं यत्तुभ्यं रोचते तद्विधौयताम् ।
 केवलं पापमित्रीयः सम्यको वार्यते मया ॥

ततः कश्चिदपि बहिरनिर्गच्छंस्तत्रैव सद्ने स्थितो मध्यमबुद्धिः ।
 गतो मनीषी स्वस्वानं ॥

इतश्च बालशरीरादाविर्भूतः स्वर्गोऽकुश्रसमासा च ।
 अकुश्रसमासयाभिहितं । साधु पुत्रक साधु । यन्मत्तो जातो
 ऽनुतिष्ठति तदनुष्ठितं भवता । यतो निराकृतस्वपायमस्त्री-
 कवाचालो मनीषी । स्वर्गनेनाभिहितं । अम्ब युक्तमेवेदृशमी-
 दृशपुरुषाणामनुष्ठानं । दर्शितः स्वप्नेवमाचरता प्रियभिषेण मधि
 निर्भरोऽनुरागः । अथवा किमनेन । निर्वटितेदानीं चद्यासा-
 मयस्माकं भावसारं समसुखदुःखता । ये तु वृहदर्थसाधनप्रवृत्ता-

नामपान्तराले विद्वा भवन्ति तान् को गच्छति । बाहः प्राह ।
 वयमप्येतदेव ब्रूमः । श्वेत्समेतस्य मनीषी न जानाति । स्यर्शनेना-
 भिहितं । किं तव तेन । सुखविघ्नहेतुरसौ पापकर्मा भवतः ।
 अयं जनोऽस्मा च केवलं ते सुखकारणं । बाहः प्राह । कोऽपि
 विकल्पो निःसन्दिग्धमिदं । ततः कृतान्ताभ्यां योगशक्त्यापार-
 पूर्वको भूयस्तदीयग्ररीरे प्रवेशः । प्रादुर्भूतं मदनकन्दलीगोचरं
 भृशतरमौत्सुक्यं । प्रवृद्धोऽन्तस्तापः । प्रवृत्ता जृम्भिकाः । पतितः
 शयनौषे । तत्र शानवरतमुदरतमानेनाङ्गेन तथा विचेष्टमानो
 ऽसौ दृष्टो मध्यमबुद्धिना । समुत्पन्ना कल्पना । तथापि मनीषि-
 वचनमनुस्मरता न पृष्टो वार्त्तामपि बाहस्तेन ॥

अचान्तरेऽस्मिं गतो दिनकरः । ततः प्रथमप्रदोष एव निर्गतो
 बाहः । अवधीरितो मध्यमबुद्धिना । प्राप्तः शुचुमर्दनराजकुलं ।
 प्रविष्टोऽभ्यन्तरे । दृष्टं वासभवनं । चलितस्तदभिमुखं । ततः प्रचुर-
 तथा लोकस्य सान्धकारतया प्रदोषस्य व्ययतयाष्टप्राहरिकाणां
 कथंचिदसञ्चित एवासौ प्रविष्टो वासभवनं । विसोकितस्तन्म-
 ध्यभागः प्रकाशितो मणिप्रदौपैः सनाथो महार्हशयनेन । इतस्य
 तस्मिन्वसरे सा मदनकन्दली तस्यैव वासभवनस्यादूरवर्तिन्यां
 प्रसाधनशास्तिकायामात्मानं चर्चयन्ती तिष्ठति । ततस्तच्छून्य-
 मवसोक्य स बाहो बाह्यतथैवाकूढः शय्यायां । आः कोमलेति
 भावनया समुद्भूतो हर्षः । क्षिप्रमुच्छीर्षके प्रावरणं । किञ्च
 तिरस्त्रीनो भविष्यति । यावद्विहिताग्नेषप्रदोषकर्तव्यो विसर्जिता-
 स्नानलोकः कतिचिदाप्रपुरुषपरिकरो ज्वलत्प्रदीपदर्शितमार्गः

समागतः शत्रुमर्दनस्तद्वारदेशे । दृष्टः प्रविशन् बालेन । ततोऽति-
तेजस्वितया शत्रुमर्दनस्य सत्त्वविकलतया हृदयस्य साध्वसहेतु-
त्वादकार्याचरणस्य प्रतिकूलतया कर्मविलासस्य स्तूपलदानोन्मुख-
तयाकुशलमासायाः स्वविपाकदर्शितया स्पर्शनस्य भयोत्कर्षेण
वेपमानमाचयष्टिर्निपतितो बालो भूतले । ततोऽत्युच्चतया पर्यङ्कस्य
कणकणकतया मणिकुट्टिमस्य शिथिलनिसृष्टतया शरीरस्य
समुत्थितो महानास्कोटरवः । ततः किमेतदिति तूर्णतरं प्रविष्टो
राजा । दृष्टस्तेन बालः । कथमथमिह प्रविष्ट इति समुत्पन्नो
मनसि वितर्कः । दृष्टमुच्छीर्षके प्रावरणं । लक्षितं शय्यारोहणं ।
दुष्टोऽयमिति संजातो निश्चयः । मत्कलत्राभिलाषुको ऽयमिति
च समुत्पन्नः क्रोधः । विज्ञातं तस्य दैन्यं । तथाप्यतिदुरात्मा
स्वल्पमपनयाम्यस्य दुर्विनयमिति बुद्ध्या दत्तो बालपृष्ठे निजचरणो
राज्ञा आमोदितं पश्यान्मुखं भुजयुगलं । बद्धो विरारव्यमानस्त-
त्प्रावरणेनैव । आहृतो विभीषणः । अभिहितस्यासौ । अरे एष
पुरुषाधमो भवतासैव राजाजिरे यथाहमाकर्षणाम्यस्य कदण्धनिं
तथा समस्तरजनीं कदर्थनीयः । विभीषणेनाभिहितं । यदाज्ञा-
पयति देवः । ततः समाकृष्टस्तेन केशेषु गृह्यौत्तारटमानो बालो
नीतोऽभर्षराजप्राङ्गणे । बद्धो वज्रकण्टकाकुले लोहस्तम्भे चोटितः
कशाघातैः सिक्रोऽग्निवर्णतप्ततैलबिन्दुभिः । प्रवेष्टिता अङ्गुल्यादि-
व्यवःशलाकाः । ततश्चैवविधेषु नरकाकारेषु दुःखेषु विभीषणेनो-
दीर्घमानेषु क्रन्दतो बालस्य लङ्घिता रजनी । तदाक्रन्दरवेण
अवणपरम्परया च किमेतदिति कुतूहलेन प्रभाते समागतं

राजकुले नगरं । दृष्टो बाह्वः । स एवायं पापिष्ठोऽद्यापि जीवती-
 त्यादिः प्रवृत्तः परस्परं नागराणां बहुविधस्तदाक्रोशजल्पः ।
 तमाकर्णयतः श्रतगुणीभूतं तत्तस्य दुःखं । कथितो नागरिकेभ्यो
 विभीषणेन राक्षस्यतिकरः । ततोऽहो धृष्टतास्येति गाढतरं
 प्रदिष्टाः सर्वे । विज्ञापितो महत्तमै राजा । यदुत यो देवपा-
 दानामेवायमपथ्यकारी स तथा क्रियतां यथान्योऽप्येवं न
 करोतीति । अस्ति च तस्य राज्ञो भगवदर्द्धदागमावदातबुद्धिः
 सुबुद्धिर्नामामात्यः । केवलं तेन क्वचिदवसरे वरं प्रार्थितो राजा ।
 यदुत चिंत्तकर्मणि नाहं पर्यालोचनीयो भवता । प्रतिपन्नश्च स
 वरो नरपतिना । ततः सुबुद्धिमपर्यालोच्यैव दत्तः शत्रुमर्दनेन
 राजपुरुषाणां नियमः । यदुत कर्त्तव्यत्वात् बहुप्रकारमेनं
 नरापसदं व्यापादयतेति । तदाकर्ष्य महाराज्यलाभ इव जातो
 जनानां प्रमोदातिशयः । ततः समारोपितो रासभे विद्वम्ब्यमानः
 श्रावमास्यया समन्ताच्चूर्णमानो यष्टिमुष्टिमहालोष्टप्रहारै
 रोरुच्यमाणो विरसध्वनिना तुद्यमानो मनसि कर्णकटुकैराक्रोश-
 वचनैर्महता कलकलेन समस्तेषु चिकचतुष्कचत्वरहट्टमार्गादिषु
 बभ्रस्वमाणो विगोपितो बाह्वः । ततो विशालतथा नगरस्य
 प्रेक्षकप्राचत्वात्तस्य भ्रमणेनैवातिक्रान्तं दिग् । सन्ध्यायां नीतो
 वध्यस्नानं । उल्लम्बितस्तरुशाखायां । प्रविष्टो नगरं लोकः ।
 भवितव्यताविशेषेण तस्य च्रुटितः पाग्नकः । पतितो भूतले ।
 गतो मूर्खी । स्थितो मृतरूपतया । कुम्भो वायुना । कम्भा चेतना ।
 प्रवृत्तो गन्तुं मृदाभिमुखं भूमिकषणेन कूजमानः ॥

अचान्तरे ऽग्टहौतसङ्केतधोक्तं । हे संसारिजीव तत्र स्थितिप्रति-
 छितपुरे प्रथमं भवता वौर्यनिधानभूतः कर्मविलासो नाम राजा
 निवेदितः । अधुना दशापराधप्रभविष्णुरेष शत्रुमर्दनो निवेद्यते ।
 तत्कथमेतदिति । संसारिजीवेनाभिहितं । सुग्धे मयापि मन्दि-
 वर्धनेन मता पृष्ट एवेदं विदुरः । ततो विदुरेणाभिहितं । कुमार
 कर्मविलासस्तचान्तरङ्गो राजा शत्रुमर्दनस्तु बहिरङ्गः । तेन नास्ति
 विरोधः । यतो बहिरङ्गाणामेव राज्ञां दशापराधप्रभविष्णुता
 भवति बहिरङ्गनगरेषु नेतरेषां । ते हि केवलं सुन्दरासुन्दर-
 प्रयोजनानि जनानां प्रच्छन्नरूपा एव सन्तः स्ववीर्येण निर्वर्तयन्ति ।
 तथाहि । कर्मविलासप्रतिकूलताजनितोऽयं बाह्यस्य परमार्थतः
 सर्वोऽप्यमर्थः संपन्न इति । ततो मयाभिहितं । अपगतोऽधुना मे
 सन्देहः । अद्यतः कथय । विदुरेणाभिहितं ॥

ततः कृच्छ्रेणातिक्रान्ते याममात्रे रजन्याः प्राप्तः स्वसद्वनं
 बाह्यः । इतस्त्वाकर्णितः प्रभात एव तदीयवृत्तान्तो मध्यमबुद्धिना ।
 ततो बाह्यस्त्रेहस्त्रेहस्थानुवर्तमानतया संजातो मनाग् विषादः ।
 चिन्तितमनेन । हा किमीदृशं संपन्नं बाह्यस्येति । पुनः पर्थास्तोच्यतः
 प्रादुर्भूतोऽस्य मनसि प्रमोदः । चिन्तितमनेन । पश्यताहो
 मनीषिवचनकरणाकरणयोरिह लोक एवात्तरं । तथाहि ।
 तदुपदेशवर्तिनो मेऽधुना न संपन्नः क्लेशः नोदौर्षमद्यः । पूर्वं
 पुनर्विपरीतचारिणो द्वयमप्यासीत् । बाह्यस्य पुनरेकान्ततो
 मनीषिवचनविपरीताचरणनिरतस्य यत्संपद्यन्ते दुःखसङ्घाता
 विजृम्भते जगत्पथप्रःपट्टः संजायते मरणं तत्र किमाश्चयं । तदस्ति

ममापि काश्चिद्बुद्ध्या यथा मनीषिवचने बद्धमानः संपन्न इति ।
तथाहि ।

नैवाभव्यो भवत्यत्र सतां वचनकारकः ।
पक्विः कांकटुके नैव जाता यत्नगतैरपि ॥
एवं भावयतश्चित्ते बालस्येहं विमुञ्चतः ।
प्रमोदपूर्णचित्तस्य लङ्घितं तस्य तद्दिनम् ॥
ततः समागते बाले लोकाचारानुवर्तनम् ।
कुर्वता विहितं तेन तस्य सम्भाषणं किल ॥
पृष्टस्वाग्नेष्वृत्तान्तं विषादगतबुद्धिना ।
तेनापि कथिता तस्मै बालेनात्मविस्मयना ॥
न शिष्यस्य योग्योऽयं मत्वा मध्यमबुद्धिना ।
ततस्तदनुरोधेन कृतेष्वपरिदेवना ॥
ततस्सूर्णितसर्वाङ्गो दुःखविष्टस्तमानसः ।
तथा राजभयादुपाद् बालस्तत्रैव संश्रितः ॥
प्रच्छन्नरूपः सततं न निर्गच्छति कुपचित् ।
एवं च तिष्ठतोः कास्तस्योर्भूयान् विलङ्घितः ॥

अथान्यदा निजविलसिताभिधाने जीर्णोद्याने गन्धर्वसौव
वरकलभदृन्देन परिकरितः सातिशयगुणवता निजशिव्यवर्गेण
प्रवाहः कल्पारसस्य संतरणसेतुः संसारसिन्धोः परशुसृष्ट्यास्तताग-
हनस्य अग्ननिर्मानपर्वतोद्दलने मूलसुपग्नमतरोः सागरः सन्तोषा-
मृतस्य तीर्थं सर्वविद्यावताराणां कुलभवनमाचाराणां नाभिः
प्रज्ञाचक्रस्य वडवानसो लोभार्णवस्य महामन्त्रः क्रोधभुजङ्गस्य

दिवसकरो मोहान्धकारस्य निकषोपस्यः शास्त्ररत्नानां दावान्तो
 रागपल्लवदहने अर्गलाबन्धो नरकदाराणां देशकः सत्यधानां
 निधिः सातिशयज्ञानमणीनामायतनं समस्तगुणानां समवसृतस्तत्र
 पुरे प्रबोधनरतिर्नामाचार्यः ॥

इतस्य स्पर्शनं प्रति प्रतिकूलचारिणमुपसभ्य मनीषिणं प्रादुर-
 भूत्कर्मविलासस्य तस्योपरि खरतरः पक्षपातः । ततोऽप्यौ
 शुभसुन्दरौ प्रत्याह । प्रिये सस्यत्येव तावदिदं भवती यथाना-
 दिच्छा प्रकृतिरियं मम वर्तते । यद्युत योऽस्य स्पर्शनस्यानु-
 कूलस्य मया प्रतिकूलेन भायं प्रतिकूलस्य पुनरनुकूलतया
 वर्तितयं मम च प्रतिकूलमाचरतः सर्वचाकुशसमासोपकरणं अनु-
 कूलं विदधतः पुनर्भवती ममोपकरणं वर्तते । तदेवं स्थिते स्पर्शान-
 नुकूलचारिणो वासस्य दर्शितो मयाकुशसमासाव्यापारणदारेण
 कश्चिदात्मनः प्रतिकूलताफलश्लेषः । अस्य तु मनौषिणः स्पर्शन-
 प्रतिकूलवर्तिनो न मयाद्यापि निजानुकूलताफलविशेषो दर्शितः ।
 यद्यपि यदिदमस्य स्पर्शने निरभिष्वङ्गतया मृदुशयनसुरतादीन्यनु-
 भवतः संपद्यते सुखं यस्यायं समुल्लसितो लोकमध्ये यत्रःपटहो
 न च संपन्नः कश्चिदपायगन्धोऽपि विचरतः अस्य समस्तस्य सति-
 करस्याहमेव भवत्योपकरणभूतया कारणं तथापि मयि सप्रसादे
 नैतावन्माचमेवास्य फलमुचितं । अतिप्रिये विशिष्टतरफलसम्पाद-
 नार्थमस्य मनौषिणः प्रयत्नं कुरुष्वेति । शुभसुन्दर्युवाच । साध्वार्यपुत्र
 साधु सुन्दरमभिहितं देवेन । स्थितं ममापीदं हृदये योग्य एव
 मनौषी देवप्रसादानां । तदेषानुतिष्ठामि यदाज्ञापितं देवेन

इत्यभिधाद्य व्यापारिता शुभसुन्दर्या द्योगशक्तिः । विहितमन्त-
धानं । प्रविष्टा गत्वा मनीषिग्ररीरे । प्रादुर्भूतोऽस्य प्रमोदः ।
शिक्षाममृतसेकेनेव ग्ररीरं । प्रवृत्ता निजविक्षसितोद्यामगमनेच्छा ।
प्रक्षितस्तदभिमुखं । चिन्तितमनेन । कथमेकाकी गच्छामि ।
बडस्य कालो मृहप्रविष्टस्य तिष्ठतो मध्यमबुद्धेरतीतः । विस्मृतो
ऽधुना लोकस्य बाह्यवृत्तान्तः । व्यपगतं तस्य लज्जाकारणं । अतस्त-
मपि निजविक्षसिते नयामि । इति विशिष्य मतो मनीषी
मध्यमबुद्धिसमीपं । निवेदितं तस्मै निजाकृतम् ॥ इतस्य कर्म-
विज्ञानेन तस्यापि जननी सामान्यरूपा तत्फलविपाकसम्पत्तये
तथैव प्रोत्साहिता । सा ह्यकुशलासाशुभसुन्दर्याः साधारणवीर्या
विशिष्यफलदायिनी स्वरूपतो वर्तते । ततस्तयाधिष्ठितमूर्तमध्यम-
बुद्धेरपि प्रवृत्ता तत्र गमनेच्छा । बालस्तु भवताप्यवश्यं गन्तव्य-
मिति वदता बलामोटिकया प्रवर्तितो मध्यमबुद्धिना । मत्प्र-
त्ययोऽपि निजविक्षसितोद्याने ।

अथ नानाविधैस्तत्र विक्षसन्तः कुतूहलैः ।

प्रमोदशेखरं नाम प्राप्तास्ते जिगमन्दिरम् ॥

तच्च नेत्रवदुत्तुङ्गं विशालं साधुचित्तवत् ।

देवल्लोकाधिकं मन्ये सौन्दर्यौदार्यद्योगतः ॥

युगादिनाथविम्बेन श्रीमता तदधिष्ठितम् ।

समन्ताद्दूरगोत्तुङ्गप्राकारपरिवेष्टितम् ॥

पुरतो लोकनाथस्य स्तोत्राणि पठतो मुदा ।

तत्र आवकलोकस्य ध्वनिमाकर्ण्य पेशलम् ॥

किमेतदिति संचिन्ध कौतुकाच्चित्तमानसाः ।
 प्रविष्टा जिनसद्मे ते षडोऽपि कुमारकाः ॥
 अथ दक्षिणमूर्तिस्थो देवाग्निरविभूषणः ।
 विनीतसाधुलोकस्य मध्यवर्ती तपोधनः ॥
 जिनेन्द्रगदितं धर्ममकसकं सनातनम् ।
 संसारसागरोत्तारमाचष्टाणः सुदेहिनाम् ॥
 प्रविशद्भिर्महाभागस्यैवन्तारकैर्दृतः ।
 प्रबोधनरतिधीरः स स्वरिसौर्विशोकितः ॥
 भाविभद्रतथा जैनं विभं गत्वा मनोषिष्या ।
 सूरैः शेषसुनीनां च विहितं पादवन्दनम् ॥
 ततस्तदनुरोधेन मनाक् संशुद्धबुद्धिना ।
 देवसाधुनमस्कारः कृतो मध्यमबुद्धिना ॥
 पापमाहवयस्याभ्यामधिष्ठितशरीरकः ।
 बाह्योऽकस्याणभाङ् नैव कस्यचित्प्रणतिं गतः ॥
 किं तु पामेयकाकारं विभ्राणः क्षब्धमानसः ।
 मनोषिमध्यमासन्ने षडोऽपि गत्वा व्यक्थितः ॥
 अथ संभाषितास्तोऽपि धर्मसाभपुरःसरम् ।
 गुह्या कस्यवाक्येन निषणास्तच भूतले ॥
 इतश्च स्वरिदृत्तान्तः कथंचिस्लोकवार्तथा ।
 मन्त्रिणा जिनभक्तेन श्रुतस्तेन सुबुद्धिना ॥
 ततः प्रोत्साहितस्तेन स राजा शत्रुमर्दनः ।
 वन्दनार्थं सुनीन्द्रस्य ब्रजाम इति भाषिणा ॥

विधूतपापमात्मानं वन्दनेन महात्मनाम् ।
 साधूनां येषु कुर्वन्ति ते धन्यास्तो मनीषिणः ॥
 ततो मदनकन्दलया सार्धमन्तःपुरैस्तथा ।
 सुबुद्धिवचनाद्राजा निर्गतो सुनिवन्दकः ॥
 ततः सर्वं पुरं तत्र नृपे चक्षति विस्मितम् ।
 सैन्यं च गतसुद्याने कौतुकाच्छृण्वन्मानसम् ॥
 निपत्य पादयोस्तत्र जिनस्य सबन्धो नृपः ।
 प्रबोधनरतिं भक्त्वा वन्दे च्छृण्वन्मानसः ॥
 प्रणम्याग्नेषसाधून्श्च दत्ताग्नीर्गुरुसाधुभिः ।
 निषण्णो भूतखे राजा विनयानघमस्तकः ॥
 सुबुद्धिरपि जैनेन्द्रपादपद्मस्तानतिः ।
 निरूपयति सर्वाणि देवकर्माणि यत्नतः ॥
 देवपूजनसङ्घूपदीपदानादिपूर्वकम् ।
 भक्त्योत्कण्ठितसर्वाङ्गो भूयस्त्वाकरजानुकः ॥
 दुर्लभं भवकान्तारे जन्तुभिर्धिनवन्दनम् ।
 इति भावनया धन्यो निर्मलीभूतमानसः ॥
 आनन्दजलपूर्णाद्यः चाक्षयन्मात्मकस्त्वपम् ।
 तथा भागवते विन्ने न्यस्तदृष्टिर्विचक्षणः ॥
 शक्रस्तवं शनैर्धीरः पठित्वा भक्तिनिर्भरः ।
 पञ्चाङ्गप्रणिपातान्म निषण्णः शूङ्गभूतखे ॥
 परस्परतिरोभूतकरग्राखाविनिर्मिताम् ।
 कोत्राकारकरः कृत्वा योगसुद्धां समाहितः ॥

ततो भुवननाथस्य स्तोत्राणि कलया गिरा ।
 स तदानीं पठत्येवं तदर्थापितमानसः ॥
 नमस्ते अगदानन्द मोक्षमार्गविधायक ।
 जिनेन्द्र विदिताग्रेषभाव सद्भावनाथक ॥
 प्रसङ्गीनाग्रेषसंसारविस्तार परमेश्वर ।
 नमस्ते वाक्पथातीत चिन्तोकनरग्रेष्ठर ॥
 भवाब्धिपतितानन्तसत्त्वसन्तानतारक ।
 क्षीरसंसारकान्तारसार्थवाह नमोऽस्तु ते ॥
 अमन्तपरमानन्दपूर्णधाम व्यवस्थितम् ।
 भवन्तं भक्तिः साक्षात्पश्यतीह जनो जिन ॥
 सुवतस्त्रावकं विम्बमन्यथा कथमोद्दृग्गः ।
 प्रमोदातिग्रयस्त्रिंशत्ते जायते भुवनातिगः ॥
 पापाणुजमितस्त्रावन्तः संसारिचेतसाम् ।
 यावन्तेषां सदानन्द न मध्ये नाथ वर्तसे ॥
 येषां पुनर्विवर्तया नाथ चिन्तेषु देहिनाम् ।
 बापाणवः क्षणान्तेषां ध्वंसमायान्ति सर्वथा ॥
 ततस्ते द्राविताग्रेषपापपङ्क्तया जनाः ।
 सद्भावामृतसंशिक्षा मोदन्ते नाथ सर्वदा ॥
 ते वराका न सुख्यन्तां रागादिचरटैः कथम् ।
 येषां नाथ भवास्त्रास्ति तन्निसानाथ्यकारकः ॥
 भवन्तसुररीकृत्य नाथं मिःशङ्कमानसाः ।
 श्रिवं यान्ति मदादीनां विधाव गलपादिकाम् ॥

म्यपतिष्यदिदं नाथ जगन्नरकक्रूपके ।
 अहिंसाहस्तदानेन यदि त्वं नाधरिष्यथाः ॥
 विष्णोर्नयकसङ्कोशं निर्विकारं मनोहरम् ।
 शरीरं पश्यतां नाथ तावकीनमदो वरम् ॥
 अनन्तवीर्यः सर्वज्ञो वीतरागस्त्वमस्त्रया ।
 न भाषि यदभयानां तत्तेषां पापजृम्भितम् ॥
 रागद्वेषमहामोहसूचकैर्वीतकल्लष ।
 हास्यहेतिविज्ञासाक्षमासाद्यैर्हीन ते नमः ॥
 अनन्तगुणसंपूर्णं कियद्वाच वदित्यति ।
 तावकस्त्ववने नाथ जडबुद्धिरयं जनः ॥
 तथापि गाढसङ्गावबद्धोऽप्यर्थमयं जनः ।
 सङ्गावोऽप्यथवा नाथ भवतैवावबुध्यते ॥
 तदस्य कर्षणां कृत्वा विधातव्या मवे भवे ।
 भवोच्छेदकरौ नाथ भक्तिरात्मनि निश्चला ॥
 संस्तुत्यैवं जगन्नाथमुत्याथ जिनसुद्रथा ।
 विधाथ वन्दनं भूयः पञ्चाङ्गनमनादिकम् ॥
 तदन्ते प्रणिधानं च मुक्ताशुक्लादिसुन्दरम् ।
 कृत्वा कृतार्थमात्मानं मन्यमानः सुकर्मणा ॥
 सूरैः पादयुगं शिञ्जन्मानन्दोदकबिन्दुभिः ।
 वन्दनं द्वादशावतं च ददौ दोषसूदनम् ॥
 कृतसामाधिकोऽग्रेषसाधुनागम्य भक्तिः ।
 अवाप्तधर्मसाभोऽसौ निषण्णः शुद्धभुतले ॥

प्रष्टसूरितनूदन्ते सुबुद्धौ तत्र मन्त्रिणि ।
 अथाचार्या विशेषेण चक्रिरे धर्मदेशनाम् ॥
 कथितं भवमैर्गुण्यं वर्णिताः कर्महेतवः ।
 प्रख्यापितं च निर्वाणं दर्शितं तस्य कारणम् ॥
 ततश्चामृतसंश्लेषकारुणा वचसा सुमेः ।
 आताप्ते जन्तवः सर्वे चित्तसन्नापवर्जिताः ॥

अचान्तरे

नखांशुविशदं कृत्वा सञ्जाटे करकुङ्मलम् ।
 जगाद् भारतीमेवं स राजा प्रचुमर्दनः ॥
 भगवन्नत्र संसारे नरेषु सुखकामिना ।
 किमादेयं प्रयत्नेन सर्वसम्पत्तिकारणम् ॥

सूरिदवाच ।

आदियोऽत्र महाराज धर्मः सर्वज्ञभाषितः ।
 स एव भगवान् सर्वपुरुषार्थप्रसाधकः ॥
 सोऽनन्तसुखसंपूर्णं मोक्षे नयति देहिजम् ।
 अनुषङ्गेण संसारे स हेतुः सुखपङ्कतेः ॥

नरपतिदवाच । यद्येवं

कस्मान् सर्वं न कुर्वन्ति तं सर्वसुखसाधनम् ।
 धर्मं संसारिणः किं वा क्षिप्रान्ते सुखकाम्यया ॥

सूरिराह ।

सुखाभिलाषः सुकरो दुष्करोऽप्यौ नृपोत्तम ।
 यतो जितेन्द्रियामसं साधयति मानवः ॥

अनादिभवकान्तारे प्राप्तानि परमं ब्रह्मम् ।
 दुर्मेधोभिर्न ग्रह्यन्ते जेतुं तानीन्द्रियाणि वै ॥
 तेनैव जन्तवो मूढाः सुखमिच्छन्ति केवलम् ।
 धर्मं पुनः सुदूरेण त्यजन्ति सुखकारणम् ॥

नरपतिरवाच ।

येषां जडमग्रक्रिष्टाः कर्तुं नो पारथक्यमी ।
 धर्मतः प्रपन्नायन्ते ततो जीवाः सुखैषिणः ॥
 कानि तानीन्द्रियाणीह किंस्वरूपाणि वा मुने ।
 कथं वा दुर्जयानीति श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥

मुनिरवाच ।

स्यर्ग्रनं रसना प्राणं चक्षुः श्रोत्रं च पञ्चमम् ।
 एतानि तानि राजेन्द्र इषीकाणि प्रचक्षते ॥
 इष्टैः स्यर्गादिभिस्तोषो देषट्द्विस्त्रयेतरैः ।
 एतत्स्वरूपमेतेषामिन्द्रियाणां नृपोत्तम ॥
 दुर्जयानि यथा तानि कथ्यमाणं तथाधुना ।
 दत्तावधानस्त्रं सर्वमनुश्रुत्यावधारय ॥
 अनेकभटसंकौर्षे समरे योधयन्ति ये ।
 मत्तमातङ्गसङ्घातमेतैस्तेऽपि विनिर्जिताः ॥
 अशुश्रुष्ये निधायेदं भुवनं नाटयन्ति ये ।
 ग्रन्थादथोऽपि श्रुतिष्ठास्तेऽप्यमीभिर्वशीकृताः ॥
 हिरण्यगर्भवैकुण्ठमण्डेश्वरपुरःसराः ।
 एतैर्निराकृताः सन्तः सर्वे किङ्करतां गताः ॥

अधीत्य सर्वग्राह्याणि परमार्थविदो जनाः ।
 एभिर्विधुरिताः सन्तश्चेष्टन्ते बाह्यिणा इव ॥
 एतानि हि स्ववीर्येण ससुरासुरमानुषम् ।
 वराकमिव मन्यन्ते सकलं भुवनत्रयम् ॥
 दुर्जयानि ततोऽमूनि हृषीकाणि नराधिप ।
 एवं सामान्यतः कृत्वा हृषीकगुणवर्षणम् ॥

ततश्च

ज्ञानेनाहोक्त्वा वृत्तान्तं बोधनार्थं मनीषिणः ।
 सूरिर्बभाषे सह्यन्तदीधितिष्कुरिताधरः ॥

अथवा महाराज

तिष्ठन्तु तावच्छेषाणि हृषीकाणि जगज्जये ।
 स्यग्रनेन्द्रियनेवैकं समर्थं यत वर्तते ॥
 यतो न शक्यते लोकैर्जितुमेकैकमप्यदः ।
 शीघ्रया जयतीदं तु भुवनं सचराचरम् ॥

नरपतिरुवाच ।

भगवंस्तस्य जेतारो नराः किं सन्ति क्लृप्तचित् ।
 आसोस्त्रिजैव विद्यन्ते भुवनेऽपि तथाविधाः ॥

मुनिरुवाच ।

राजसहि न विद्यन्ते केवलं विरक्षा जनाः ।
 ये ह्यस्य विनिहतारस्तत्राकर्ण्य कारणम् ॥
 जघन्यमध्यमोक्तष्टास्तथोक्तष्टतमा गुणैः ।
 सतुर्विधा भवन्तीह पुरुषा भुवनोदरे ॥

तथोत्कृष्टतमास्त्रावधैरिदं स्वर्गनेन्द्रियम् ।
 अनादिभवसम्बन्धसाक्षितं पाक्षितं प्रियम् ॥
 जैनेन्द्रागमसम्पर्कादिज्ञाय बद्धदोषकम् ।
 ततः सन्तोषमादाय महासत्त्वैर्निराकृतम् ॥
 गृहस्था अपि ते सन्तो ज्ञाततत्त्वा जिनागमे ।
 स्वर्गनेन्द्रियसौख्येन नाचरन्ति कुचेष्टितम् ॥
 यदा पुनर्विशेषेण तिष्ठन्धते जिनागमे ।
 स्वर्गनेन्द्रियसम्बन्धं चोटयन्ति तदाखिलम् ॥
 यतो दीर्घा समादाय निर्मन्त्रीमसमानसाः ।
 सन्तोषभावतो धन्या जायन्तेऽत्यन्तनिःस्पृहाः ॥
 ततस्ते भवकान्तारनिर्विघ्ना वीतकल्पषाः ।
 स्वर्गप्रतिकूलानि सेवन्ते धीरमानसाः ॥
 भूमौग्रथनलोचादिकायक्लेशविधानतः ।
 ततः सुखस्पर्शां हिला जायन्ते ते निराकुलाः ॥
 ततः सकलकर्मांशक्लेशविच्छेदभाजनम् ।
 भूत्वा ते निर्द्वेषं यान्ति निर्जित्य स्वर्गनेन्द्रियम् ।
 तेनोत्कृष्टतमा राजभिर्दिष्टास्ते विचक्षणैः ।
 ये सेवमनुतिष्ठन्ति विरक्षास्ते अगन्तव्ये ॥
 ततो भागवतं वाक्यमाकर्ष्येदं मनोषिणः ।
 अभ्रूचेतसि सङ्कल्पसादानीं चारुचेतसः ॥
 अथे भगवता यादृग् वर्णितं स्वर्गनेन्द्रियम् ।
 अत्यन्तविषमं लोके स्वर्गनस्तादृशः परम् ॥

यतो बोधप्रभावेण मम पूर्वं निवेदितः ।
 यथान्तरङ्गनगरे वास्तव्योऽयं महाबलः ॥
 तन्मूनं पुरुषव्याजसंस्थितं स्वर्गनेन्द्रियम् ।
 अस्मान् प्रतारयत्येतदन्वया कथमीदृशम् ॥
 ततो भगवतादिष्टा ये चोत्कृष्टतमा नराः ।
 कथितः स्वर्गनेनापि भवजन्तुस्तथाविधः ॥
 तथाहि मां निराकृत्य सदागमबन्धेन च ।
 सन्तोषाच्छिर्दन्ति प्राप्त इति तेन निवेदितम् ॥
 तस्मान्नास्त्वय च सन्देहः साम्प्रतं पुरुषपथं ।
 श्रुत्वाग्नेषं विजानामि सद्य परमाचरम् ॥
 अयं हि भगवान् सूरिर्भुवनं सचराचरम् ।
 ज्ञानासौकेन जानीते सन्देहदहनः परम् ॥
 चावत्स चिन्तयत्येवं साकूतो विस्मितेषणः ।
 तावन्नचितचित्तेन पृष्टो मध्यमबुद्धिना ॥

कथं ।

मनीषिन्नितरां चित्ते भावितस्त्वं विष्णोःकथे ।
 किमत्र भवता किंचित्सतत्त्वमवधारितम् ॥
 मनीषिणोक्तं किं भ्रातर्भवता किं न सचितम् ।
 किमेवं स्फुटवाक्येन कथयत्यपि सम्भुनौ ॥
 अनेन हि समादिष्टं चादृशं स्वर्गनेन्द्रियम् ।
 वयस्वस्तावकस्तादृक् स्वर्गनो नात्र संग्रहः ॥
 कथमेतत्ततः पृष्टे पुनर्मध्यमबुद्धिना ।

आख्यातं कारणं तेन निःश्रेयं तु मनीषिणा ॥

बाह्वस्तु पापकर्मत्वात्केवचं वीचते दिशः ।

अनादरपरस्ताप चितेऽपि वचने गुरोः ॥

अथ राज्ञः समीपस्था पिबन्ती वचनामृतम् ।

आचार्यीचं विग्राहाची राज्ञी मदनकन्दली ॥

सा दृष्टा तेन बालेन ततोऽस्य हृदि संक्षितम् ।

नूनं मे हृदयस्त्रेष्टा सेयं मदनकन्दली ॥

अतोऽवदातमेतस्यास्तापनीयसमप्रभम् ।

शरीरं दर्शनादेव मृदुतां सूचयत्यसम् ॥

रत्नराजिवसच्छाद्यं विभाति चरणद्वयम् ।

असञ्चितधिरावाचं कूर्मोन्नतमनुत्तमम् ॥

विभर्ति तोरणाकारं भवने माकरध्वजे ।

जङ्गायुग्मं स्वसौन्दर्यादितस्यास्त्रेण राजते ॥

नेत्रसायाः कक्षापेन बद्धमन्मथवारणम् ।

नितम्बविम्बमेतस्या विग्राह्यममृतायते ॥

भारेणैव कृशीभूतो विराजितवस्त्रिषयः ॥

एतस्या राजते मथ्यो रोमराजिविभूषणः ॥

गम्भीरा सख्यनख्येव हृदयं सुमनोहरा ।

राजते नाभिरेतस्याः सत्कामरसकूपिका ॥

वहत्येषा घनौ वृक्षौ पीवरौ कुम्भविभ्रमौ ।

उत्तुङ्गकठिनौ चारु हृदयेन पयोधरौ ॥

अन्यच्च भारयत्येषा सुकुमारमनोहरम् ।

पुष्पप्राग्भारसंप्राप्यं रम्यं वाञ्छतादयम् ॥
 कराभ्यां निर्मितौ मन्ये नूतनौ रागसुन्दरौ ।
 एतस्याश्वासरूपाभ्यां रक्ताग्रोकस्य पक्षवौ ॥
 दधत्यां पारिमास्यस्यं कन्धरायां सुवेधसा ।
 कृतं रेखाचयं मन्ये भिन्नलोकजयसूचकम् ॥
 अधरो विद्रुमच्छेदसन्निभो भाति पेशसः ।
 राजेते विस्रसद्दीप्ती कपोलौ क्रोमसामसौ ॥
 ये कुन्दकक्षिकाकारा विस्रसत्किरणोत्कराः ।
 एतस्या वदने दन्ता नास्ति ते भुवनपथे ॥
 शिताशितं सुविस्तीर्णं तास्यराजिविराजितम् ।
 पक्षस्यं अनितामन्दमेतस्या लोचनदयम् ॥
 उत्तुप्नो नासिकावंशो ध्रुवते दीर्घपक्षणे ।
 अस्या ललाटमलकैः कक्षितं वत राजते ॥
 अनुरूपं करोमीति नूनं जातः प्रयापतेः ।
 बद्धमानो निजे चित्ते कृत्वासाः अवच्छदयम् ॥
 मासतीकुसुमामोदमोदितास्त्रिकुञ्जाकुञ्जः ।
 अस्याः सुखिग्धकुटिभः श्रेयपाशो विराजते ॥
 एतस्या मन्मथोत्पापानाकर्ष्यं अतिपेशसाम् ।
 मन्ये स्रविस्तरत्वेन सञ्चिता कक्षकोकिसा ॥
 उच्चित्योच्चित्यं पत्नारमेतस्या वरपुङ्गवेः ।
 धापा विनिर्मितं रूपमन्यथा कथमीदृशम् ॥
 अतोऽस्यासादृशः स्रग्भिर् युक्त एव न संग्रहः ।

न जालस्यतकुण्डेषु कटुममिव तिष्ठते ॥
 एषाप्यभिन्नवत्येव मां यतोऽर्धनिरीक्षितैः ।
 निरीक्षतेऽतिस्त्रोत्राची खिग्धदृष्ट्या सुऊर्मुङ्कः ॥
 एवंविधविपर्यासविकल्पाकुलमानसः ।
 स बाह्योऽस्त्रीकसौभाग्यगर्वितो मूढतां गतः ॥

सूरिदवाच ।

तदेवं कथितास्त्रावस्त्रोत्कृष्टा मया नराः ॥
 इदानीमुत्कृष्टानां यत्स्वरूपं तदुच्यते ।
 एवं च वदति भगवति सूरौ
 चारुणं सूरिणा चारु परिचिन्त्य मनीषिणा ।
 श्रोतव्यं भवतापीदं मध्यवृद्धिः प्रबोद्धितः ॥
 सूरिदवाच ।

उत्कृष्टास्ते नरा ज्ञेया चैरिदं स्यर्धनेन्द्रियम् ।
 अवाप्य मानुषं जन्म ग्रन्थबुद्ध्यावधारितम् ॥
 भाविभद्रतया तेषां परिस्फुरति मानवे ।
 नैवेतकुन्दरं हन्त जीवानां स्यर्धनेन्द्रियम् ।
 ततो बोधप्रभावेण सच्चयन्त्यपि ते नराः ।
 कुर्वन्तोऽन्वेषणं तस्य मूलाशुद्धिं परिस्फुटात् ॥
 ततो विज्ञातव्यं ते तस्य लोकवस्तुकर्ता नराः ।
 सर्वेषु चकिता नैव विम्वसन्ति कदाचन ॥
 न चानुकूलचारित्वं भजन्ति विजितसृष्टाः ।
 ततस्तस्मिन्निर्देवैर्न युज्यन्ते विषयवाः ॥

शरीरस्त्रितिमाचार्यमाचरन्तोऽपि तन्निषम् ।
 तत्र मद्भैरभावेन भवन्ति सुखभाजनम् ॥
 प्राप्नुवन्ति अग्नः शुभ्रमिह लोकेऽपि ते नराः ।
 स्वर्गापवर्गमार्गस्य निकटे तादृशाश्रयाः ॥
 गुरवः केवलं तेषां नाममात्रेण कारणम् ।
 मोक्षमार्गं प्रवर्तन्ते स्वत एव हि ते नराः ॥
 अन्येषामपि कुर्वन्ति ते सन्मार्गावतारणम् ।
 तदाक्यं ये प्रपद्यन्ते विज्ञाय मुषकारणम् ॥
 ये पुनर्न प्रपद्यन्ते तदाक्यं बाह्यिग्रा जनाः ।
 तेषामनादरं कृत्वा ते तिष्ठन्ति निराकुलाः ॥
 प्रकृत्यैव भवन्त्येते देवाचार्यतपस्विनाम् ।
 पूजासत्कारकरणे रतचित्ता महाधियः ॥

एवं भाषिषि च भगवति प्रबोधनरतिसूरौ मनीषिषा
 चिन्तितं ।

यथेदमुत्कृष्टानां ज्ञाधितं चरितं नृणाम् ।
 तथानुभवसिद्धं मे किञ्चिदात्मनि भासते ॥
 मध्यमबुद्धिना चिन्तितं ।

उत्कृष्टपुंसां धादृषा गुरुणा वर्णिता गुणाः ।
 एते गुणाः परं सर्वे घटन्तेऽप्य मनीषिषि ॥
 गुरुत्वाच्च ।

तदेवं तावदुत्कृष्टा वर्णिताः पुरुषा मया ।
 अधुना मध्यमानां यत्स्वरूपं तन्निबोधत ॥

मध्यमासो नरा श्लेषा चैरिदं स्पर्शनेन्द्रियम् ।
 अवाप्य मानुषं जन्म मध्यबुद्ध्यावधारितम् ॥
 स्पर्शनेन्द्रियसंपाद्ये ते सुखे गृह्यमानसाः ।
 पश्चित्तरसुभिष्टास्य दोषाद्यन्ते स्वप्नेतया ॥
 चिन्तयन्ति निजे चित्ते ते दोषाद्यितबुद्धयः ।
 विचित्ररूपे संसारे किमप्य वत कुर्महे ॥
 भोगानेके प्रशंसन्ति रमन्ते सुखनिर्भराः ।
 अन्ये श्रान्तान्तरात्मानो निन्दन्ति विगतस्युहाः ॥
 तदप्य कतरो मार्गे मादृश्यामिह युज्यते ।
 न स्वप्नसामोऽतस्त्रिपुं सन्देहमवगाहते ॥
 तस्मात्काञ्चविलम्बोऽप्य युक्तोऽस्माकं प्रथोजने ।
 नैवैकपञ्चमिच्छेपो विधातुमिह युज्यते ॥
 एषा च जायते बुद्धिर्था तेषां कर्मपद्धतिः ।
 तत्सकाशाश्रुणां यस्माद् बुद्धिः कर्मानुसारिणी ॥
 ततस्ते स्पर्शनाद्यस्य मन्यन्ते सुखहेतुताम् ।
 अनुकूले च वर्तन्ते किं तु नात्यन्तसोऽनुपाः ॥
 ततो लोकविद्वद्भ्यानि नाचरन्ति कदाचन ।
 स्पर्शनेन्द्रियसौख्येन नापायान् प्राप्नुवन्त्यतः ॥
 विचक्षणोक्तं बुध्यन्ते विग्रहं वचनस्य ते ।
 अदृष्टदुःखासादाक्यं केवलं नाचरन्ति भोः ॥
 मैत्रीं वाञ्छिग्रसौख्येन कुर्वन्ति स्वहनिर्भराम्
 स्वभन्ते तदिपाकेन रौद्रां दुःखपरंपराम् ॥

अवरुणवाहं लोके च प्राप्नुवन्ति न संग्रहः ।
 संसर्गः पापलोकेन सर्वानर्थकरो घतः ॥
 यदा पुनः प्रपद्यन्ते विदुषां वचनानि ते ।
 आचरन्ति च विज्ञाय तदीयां हितरूपताम् ॥
 तदा ते विगताबाधा भवन्ति सुखिनो नराः ।
 महापुरुषसम्पर्कात्मने मार्गमुत्तमम् ॥
 पश्चिता इव ते नित्यं गुरुदेवतपस्विनाम् ।
 ब्रह्ममानपराः सन्तः कुर्वन्वर्षनवन्दनम् ॥
 तदिदमाचार्यीयं वचनमाकर्षं मध्यमबुद्धिना चिन्तितं ।
 च एते सूरिणा प्रोक्ता मध्यमार्गा गुणागुणाः ।
 स्वसंवेदनसंघिद्धास्ते ममापि स्वगोचरे ॥
 मनीषिणा चिन्तितं ।
 यदिदं सूरिणादिष्टं वचनैः सुपरिस्तुटैः ।
 चरितं मध्यमार्गा तन्मदीये धातरि हितम् ॥
 सूरिस्त्वाच ।
 तद्देवं कचितास्त्वावन्मध्यमार्गा गुणागुणाः ।
 जघन्वन्नरसन्निधि स्वरूपमधुनोच्यते ॥
 जघन्वास्ते नरा ज्ञेया धैरिदं स्वर्गनेन्द्रियम् ।
 अवाप्य मानुषं जन्म बन्धुबुद्ध्यावधारितम् ॥
 परारिरूपतामस्य न जानन्थेव ते स्वयम् ।
 परेषामपि ह्यव्यन्ति विदुषां हितभाषिणाम् ॥
 स्वर्गनेन्द्रियसंपाद्ये पामाकण्डूयनोपमे ।

परमार्येन दुःखेऽपि सुखलेशेऽतिगृध्रवः ॥
 स्वर्गाऽयं परमार्थाऽयं सन्धोऽयं सुखसागरः ।
 अस्माभिरिति मन्यन्ते विपर्यासवशं गताः ॥
 ततो हार्दं तमस्तेषां प्रविशति सर्वतः ।
 विवेकशोषकाश्चित्ते वर्धन्ते रागरश्मयः ॥
 नष्टसत्पथसङ्गावा ध्यान्यान्धीभूतबुद्धयः ।
 कुर्वन्तोऽनार्यकार्याणि वार्यन्ते केन ते ततः ॥
 धर्मलोकविहङ्गानि निन्दितानि पृथग्जनैः ।
 कार्यास्याचरतां लोकः शत्रुभावं प्रपद्यते ॥
 कुलं चन्द्रांशुविग्रहं ते कुर्वन्ति मलीमसम् ।
 आत्मीयचरितैः पापाः प्रयान्ति जनहास्यताम् ॥
 अगम्यगमनासक्ता निर्मर्यादा नराधमाः ।
 अर्कद्वलादपि परं ते जने यान्ति लाघवम् ॥
 दुर्लभस्त्यादिविषयः कथंचिदसदाग्रहः ।
 यदा पुनर्विवर्तत हृदयेऽतिमहाग्रहः ॥
 तदा ते यानि दुःखानि यास्य लोके विडम्बनाः ।
 प्राप्नुवन्ति न शक्यन्ते ता व्यावर्णयितुं गिरा ॥
 केवलं गदितुं शक्यमियदेव समासतः ।
 ज्ञान्ते ते नराः सर्वा लोके दुःखविडम्बनाः ॥
 प्रकृत्यैव भवन्त्येते गुरुदेवतपस्त्रिनाम् ।
 प्रत्यनीका महापापा निर्भाग्या गुणदूषणाः ॥
 सन्मार्गपतितं वाक्यमुपदिष्टं हितैषिणा ।

केनचिन्न प्रपद्यन्ते ते महामोहदूषिताः ॥

ततश्चेदं सुनेर्वाक्यं विनिश्चित्य मनीषिणा ।
 विचिन्तितमिदं चित्ते तथा मध्यमबुद्धिना ॥
 स्यर्गनेन्द्रियसुध्यानां यदेतदुपवर्णितम् ।
 गृणां वृत्तं जघन्यानां सूरिभिर्विश्रदाचरैः ॥
 तदेतत्सकलं बाले प्रतीतं स्फुटमावयोः ।
 नाप्रतीतं वदन्त्येते यदि वा वरसूरयः ॥
 बालेन तु गुरोर्वाक्यं न मनागपि लक्षितम् ।
 तस्यां मदनकन्दल्यां चिन्नचित्तेन पापिना ॥

सूरिरुवाच ।

तदेवं भो महाराज जघन्यनरचेष्टितम् ।
 निवेदितं मया तुभ्यं तचेदमभिधीयते ॥
 एते जघन्या भूयान्मो भुवने सन्ति मानवाः ।
 इतरे तु यतः श्लोकाः सकलेऽपि जगत्त्रये ॥
 स्यर्गनेन्द्रियजेतारो विरला भुवने नराः ।
 तेनास्माभिरिदं पूर्वं भवद्भ्यः प्रतिपादितम् ॥

नरपतिरुवाच ।

धर्मं यतो न कुर्वन्ति स हेतुः प्रतिपादितः ।
 भगवन्नाश्रितोऽस्माकं भवद्भिः संग्रथो महान् ॥
 अत्रान्तरे तु सुबुद्धिमन्त्रिणाभिहितं । भगवन् य एते
 जघन्यमध्यमोत्कृष्टोत्कृष्टतमरूपतया चतुर्भेदाः पुरुषाः पश्चादनुपूर्व्या
 भगवद्भिः स्वरूपतो व्याख्याताः एते किमेवंस्वरूपाः प्रकृत्यैवं भवन्ति

आहोस्त्रिदेवविधस्वरूपजनकमेतेषां किंचित्कारणमस्तीति कथयन्तु
 भगवन्तः । भगवानाह । महामन्त्रिन्नाकर्ण्य । न तावत्प्राक्तमि-
 द्मेषां स्वरूपं किं तर्हि कारणञ्च । तच्च ये तावदुत्कृष्टतमाः
 पुमांसः प्रतिपादिताः ते केवलमुत्कृष्टेभ्यो निष्पन्नप्रयोजनतया
 भिद्यन्ते न परमार्थेन । यतस्त एवोत्कृष्टा यदावाप्य मनुष्यभावं
 विज्ञाय भवस्वरूपमाकलय्य मोक्षमार्गं तदाशेवनेन दक्षयित्वा
 कर्मजातं निराकृत्य स्पर्शनेन्द्रियं निर्दृष्टिं प्राप्ता भवन्ति तदोत्कृष्ट-
 तमा इत्यभिधीयन्ते । निर्दृष्टौ च तेषां स्वरूपेषावस्त्वनं । ताम-
 वस्त्वामपेक्ष्य न किंचिज्जनकमस्ति । तेनोत्कृष्टतमानां पुरुषाणां न
 कश्चिज्जनको जननी वा । एते पुनर्जघन्यमध्यमोत्कृष्टाः पुरुषाः
 संसारोदरविवरवर्तिनः स्वकर्मविचिचतया जायन्ते । तस्मात्स एव
 कर्मविलासस्तेषां जनकः । तच्च कर्म चिचिधं वर्तते । तद्यथा ।
 शुभमकुशलं सामान्यरूपं च । तच्च या कर्मपद्धतिः शुभतया
 सुन्दरी सा शुभसुन्दरी मनुष्यत्वेनोत्कृष्टानां जननी । या पुनर-
 कुशलकर्ममाला सा जघन्यमनुष्याणां जननी । या पुनः कुशला-
 कुशलतया सामान्यस्वरूपा कर्मपद्धतिः सा मध्यमनराणां जन-
 यित्री विज्ञेयेति ॥ मनीषिणा चिन्तितं । अथे न केवलं
 गुणैश्चरितेन चैतेऽस्माकमुत्कृष्टतमोत्कृष्टमध्यमजघन्याः पुरुषाः
 समानरूपा भगवद्भिर्व्याख्याताः किं तर्हि जननीजनकव्यतिकरो
 ऽप्यस्माकमेतैः सह तुल्य एव भगवता दर्शितः । तस्मात्स्वनेतद्रू-
 पैरेवास्माभिर्भवितव्यं । तथाहि । योऽसौ भवजन्तुर्मां निराकृत्य
 निर्दृष्टिं प्राप्त इति स्पर्शनेनास्मभ्यं निवेदितो न तस्य तेन जननी

जनको वा कश्चिद्विख्यातः । तस्मादुत्कृष्टतमोऽसाविति निश्चीयते ।
 अस्माकं पुनस्त्रयाणामपि कर्मविज्ञासो जनकः भगवदादिष्टाभि-
 धाना एव जनन्यः । तस्मादिदमचावसीयते यदुत जघन्यो बाह्यो
 मध्यमो मध्यमबुद्धिः उत्कृष्टोऽहमिति ॥ सुबुद्धिनाभिहितं ।
 भगवन्नेतेषामुत्कृष्टतमादीनां पुरुषाणां किं सर्वदावस्थितमेव रूपं
 उत परस्परं स्वरूपपरावर्तोऽपि भवति । भगवानाह । महा-
 मन्त्रिस्तुत्कृष्टतमानां तावदवस्थितमेव रूपं न कदाचिदन्यथाभावं
 ते भवन्ते । इतरेषां पुनरनवस्थितं स्वरूपं यतः कर्मविज्ञासा-
 यन्ताः स्वप्नेते वर्तन्ते । विषमश्रीलक्षासौ प्रकृत्या कदाचिदुत्कृष्टा-
 नपि मध्यमयति जघन्ययति वा मध्यमानपि चोत्कृष्टयति जघन्य-
 यति वा जघन्यानपि मध्यमयति उत्कृष्टयति वा । तस्मादनेन
 कर्मविज्ञासेन सुक्लानामेवैकरूपता भवति नेतरेषां ॥ मनौषिणा
 चिन्तितं । एतदपि घटत एवास्मद्भृतिकरे । तथाहि । विषम-
 श्रील एवास्मत्जनकः यतः कथितं तेनैव मे यथा मयि प्रतिक्रूढे
 यत्संपद्यते तत्संपन्नं बाह्येति । ततश्च यो निजतनयस्यापि प्रति-
 क्रूढाचारितया एवंविधां दुःखपरंपरां संपादयति स कथमन्वेषां
 धनायिष्यति ॥ सुबुद्धिनाभिहितं । भगवस्तुत्कृष्टतमाः पुरुषाः कस्त
 महात्मेन भवन्ति । गुह्यराह । न कस्यचिदन्यस्य किं तर्हि
 स्ववीर्यं । सुबुद्धिनाभिहितं । कस्तथाविधवीर्यज्ञाभोपायः ।
 मुनिराह । भागवती भावदीक्षा ॥ मनौषिणा चिन्तितं । अथे
 यद्येवं ततो युष्यते ममोत्कृष्टतमस्य भवितुं । किमनयाग्रेषविडम्ब-
 नया । गृह्णात्येनां भगवदादिष्टां भागवतीमेव दीक्षां । इति

भावयतः संजातो मनीषिणस्वरूपपरिणामः । मध्यमबुद्धेरप्येवं
गुह्यमन्त्रिणोः परस्परजल्पमाकर्णयतः संजातस्वराभिलाषः ।
केवलं नाहमेतावतो नैष्ठिकानुष्ठानस्य चम इति चिन्तितमेनन ।
सुबुद्धिनाभिहितं ।

भदन्त थोऽथमस्माभिर्गृह्णितोऽभिधीयते ।

एष तादृशवीर्यस्य किं भवेत्कारणं न वा ॥

गुरुराह ।

स्यादेष पारम्पर्येण तादृशस्यापि कारणम् ।

वीर्यस्य न पुनः साक्षाद्यतो मध्यजनोचितः ॥

उल्लस्यतां करोत्येष साक्षात्सम्यङ् निषेवितः ।

ततस्तादृशवीर्यस्य पारम्पर्येण साधकः ॥

अग्रेषुक्तेषुविच्छेदकारिका भवदारिका ।

तावद्भागवती दीक्षा दुर्लभैव सुनिर्मला ॥

किं तु आवकधर्मोऽपि भवतानवकारकः ।

अत्यन्तदुर्लभो ज्ञेयो महामात्य भवोदधौ ॥

तदेष परमार्थः ।

उल्लस्यतमतां साक्षाद्दीर्घातिशययोगतः ।

प्रब्रज्या साधयत्युच्चैरेष तु व्यवधानतः ॥

तदाकर्ण्य ततस्त्रित्तं कृतं मध्यमबुद्धिना ।

युक्तो ममेषोऽनुष्ठातुं गृह्णितो जिनोदितः ॥

इतस्मात्कुशलमालया स्पर्शनेन च मध्यवर्तितया विधुरितचित्त-
वृत्तेर्बालस्य विवर्धने विपर्यासविकल्पाः । यदुत अहो अस्या रूपाति-

शयः अहो सुकुमारता । अन्यच्च । अभिमतोऽहमस्थाः यतो विस्त्रो-
कयत्येषा मामर्धाच्चिविचेपैः एतदङ्गसङ्गसुखामृतसेकानुभवनेनाधुना
मे सफलं भविष्यति जन्मेति । ततश्चैवंविधवितर्कपरम्परापर्याकुली-
भूतचेतसस्तस्य विस्मृतमात्मस्वरूपं नष्टाग्नेषसंज्ञा ज्ञातं मदनकन्दली-
यह्नौकतानमन्तःकरणं । ततोऽविचार्य कार्याकार्यमन्ध इव मत्त इव
यह्नोऽग्रहीत इव तस्यामेव मदनकन्दस्यां निश्चलविन्यस्तनयनमानसः
पश्यत एव तावतो जनसमुदायस्य शून्यपादपातं तदभिमुखं
धावति स्म । ततः किमेतदिति उत्थितो जनहाहारवः । प्राप्तो
ऽसौ मदनकन्दलीसमीपं । ततः सावेगं क एष इति निरीचि-
तोऽसौ नरपतिना । ललितं दृष्टिविकारेण तदाकृतं । स एवायं
पापो बाल इति प्रत्यभिज्ञातोऽनेन । जातास्य कोपावृणा दृष्टिः
क्षतं भासुरं वदनं मुक्तो जङ्कारः । ततो बालस्यादृष्टविपाकतया
प्रादुर्भूतभयातिरेकस्य नष्टो मदनज्वरः प्रत्यागता चेतना समुत्पन्नं
दैव्यं । ततः पश्चान्मुखं नष्टुं प्रवृत्तो थावच्छिथिलीभूतानि सन्धि-
बन्धनानि विलीयते शरीरं भग्नो गतिप्रसरः । तथापि कतिचि-
त्यदानि कथंचिद्गत्वा प्रकम्पमानसमस्तगात्रः पतितोऽसौ भूतले ।
अत्रान्तरे प्रकटीभूतः स्यर्गनो निर्गतो भगवदवयवात् गतो
दूरदेशे स्थितस्त्वं प्रतीक्षमाणः । विरतः कलकलः । लज्जितौ
मनीषिमध्यमबुद्धौ बालचरितेन । ततः कोऽस्यापि वराकस्योपरि
कोप इति विचिन्त्य शान्तीभूतो राजा । पृष्टोऽनेनाचार्यः । यदुत
भगवन्नलौकिकमिदमस्य पुरुषस्य चेष्टितं अतीतमिव विचारणाया
अश्रद्धेयमननुभूतवृत्तान्तानां । तथाहि । विमलज्ञानासोकेन साक्षा-

ञ्जुतसमस्तभुवनवृत्तान्तः पश्यत्येव भगवाननेन यत्पूर्वमाचरितमासीत्
यच्चेदानीमध्यवसितं । तथापि ममेदमत्र कौतुकं । यदुत तत्पूर्व-
कमस्याचरणं कदाचिद्विचिचतथा सत्त्वचरितस्य संभाव्येत । इदम-
धुनातनं पुनर्महद्विद्वज्जालमिव प्रत्यक्षमपि ममाश्रद्धेयं प्रतिभा-
सते । यतो भगवति रागादिविषधरोपश्रमवैनतेये सञ्चितेऽपि
कथमतिक्लिष्टजन्तूनामप्येवंविधोऽध्ववसायः प्रादुर्भवेदिति । भगव-
ताभिहितं । महाराज न कर्तव्योऽत्रातिविस्मयो यतो नास्य पुरु-
षस्य तपस्विनो दोषोऽयं । नृपतिरुवाच । तर्हि कस्यायं दोषः ।
भगवानुवाच । दृष्टस्वथास्य शरीराभिर्गत्य योऽयं बहिःस्थितः
पुरुषः । नृपतिनाभिहितं । सुष्टु दृष्टः । भगवानाह । यद्येवं
ततो ऽस्यैवायं समस्तोऽपि दोषो यतोऽस्य वशवर्तिनानेन पूर्वक-
मिदं समस्तमाचरितं । अनेन हि वशीकृताः पुरुषास्तस्मात्स्येव
किञ्चिज्जगति पापं यस्माचरन्ति । तस्मान्नात्र किञ्चिदलौकिकं
विचारातीतमश्रद्धेयं वा भवद्भिः संभावनीयं । नरपतिरुवाच ।
यद्येवं ततः किमित्ययं पुरुषोऽसुं शरीरवर्तिनमात्मनोऽनर्थहेतु-
भूतमपि धारयति स्म । भगवानाह । न जानात्येष वराकोऽस्य
दुःशीलतां । परमरिपुरपि गृहीतोऽयमनेन स्निग्धबन्धुबुद्ध्या ।
नरपतिरुवाच । किमत्र पुनः कारणं । भगवताभिहितं । अस्यस्य
शरीरे योगशक्तिद्वारेण कृतानुप्रवेशा अकुशलमासा नाम
जगनी । साच कारणं । किं च । यदिदमतिदुर्जयमधुनैव
स्पर्शनेन्द्रियमस्माभिः प्रतिपादितं तद्रूप एवायमस्य स्पर्शनाभिधानः
पापवयस्यो वर्तते । अयं तु जघन्यपुरुषो बालः । इयं च तद-

भिधानैव अकुशलकर्ममालारूपेव जननी । तदच किं न संभा-
येत । यज्ञोक्तं भगवत्सन्निधानेऽपि कथमेवंविधाध्यवसायप्रादुर्भाव
इति तदप्यत एव नास्तर्यबुद्ध्या घाञ्चं यतो द्विभेदं जन्मनां
कर्म । सोपक्रमं निरूपकमं च । तच्च सोपक्रममेव महापुरुषसन्नि-
धानादिना चयचयोपग्रमभावं प्रतिपद्यते न निरूपकमं । तदग्र-
गास्य जन्तवस्तत्समीपेऽपि विरूपकर्माचरन्तः केन वार्यन्ते ।
तथाहि । येषामचिन्त्यपुष्पप्राग्भारवतां भगवतां तीर्थकृतामिह
जगति गन्धहस्तिनामिव विचरतां विहारपवनगन्धादेव चुद्राशेष-
गजकृष्ण दुर्भिक्षेतिपरचक्रमारिवैरप्रभृतयः सर्व एवोपद्रवाः सम-
धिकयोजनग्रताद् दूरत एव भव्यन्ते तेषामपि भगवतां सन्नि-
धाने निरूपकमकर्मपाशावपाशिताः चुद्रसत्त्वा न केवञ्च नोपशा-
म्यन्ति किं तर्हि तेषामेव भगवतां तीर्थकृतां चुद्रोपद्रवकरणे
प्रवर्तन्ते । श्रूयन्ते हि तथाविधा भगवतामप्युपसर्गकारिणो गोप-
सङ्गमकादयः पापकर्माण इति । अन्यच्च । तेषामेव भगवतां
देवविरचितसमवसरणानामध्यासितसिंहासनचतुष्टयानां मूर्तिमाच-
दर्शनादेव प्राणिनां किल विलीयन्ते रागादयो विदलन्ति कर्म-
जासं प्रशाम्यन्ति वैराबन्धाः विच्छिद्यन्तेऽस्त्रीकस्त्रेहपाशाः प्रलीयते
विपरीताभिनिवेशो यावता तत्रापि केषांचिदभयतया निरूपक-
मकर्मघनपटलतिरस्कृतविवेकदीधितिप्रसराणां वा न केवञ्च पूर्वा-
क्तगुणलेशदेशोऽपि न संजायते किं तर्हि प्रादुर्भवन्धेवंविधा
भगवन्तमधिकृत्य कुविकल्पाः । यदुत । अहो सिद्धमस्त्रेन्द्रजासं अहो
अस्य लोकवञ्चनचातुर्यं अहो गाढमूढता लोकानां यदेतेऽनेना-

धर्मीकवाचाखेनाखजाखरचवाचतुरेख प्रतार्थन्त इति । तदेवंस्थिते महाराज न किञ्चिदिदमत्यद्भुतं षडनेन पुरुषेण मन्त्रविधानेऽप्येवंविधमध्यवसितं । अथमपि हि निरुपक्रमयानद्याकुशलासाक्षया खदेहवर्तिन्या निजजनन्या प्रेथमाणोऽसुं स्पर्शनं पापसहचरसुररीकृत्यैवं चेष्टते । तन्नाच भवद्भिर्विस्मयो विधेयः ॥ सुबुद्धिनाभिहितं । भदन्त न किञ्चिदिदमाश्चर्यं भगवदागमावदातधियां । एवंविध एव निरुपक्रमकर्मपरिणामो नाच सन्देहः । केवलमिदानीमेव भगवत्पादप्रसादादेव देवः खल्वेवंविधपदार्थेषु सुबुद्धिर्भविष्यति । तेनैवं भगवन्तं विज्ञपयति । राजा सङ्घर्षः प्राह । चार्वंभिहितं सखे चाह अहो तेऽवसरभाषिता । ततो राजैव भगवन्तं प्रत्याह । अथा कोऽस्य पुनः पुरुषस्य परिणामो भविष्यति । भगवताभिहितं । इदानीं तावदेष दृष्टयुक्ताकोपविपाकतया भयातिरेकप्रसङ्गदयो न किञ्चिञ्चेतयते । गतेषु पुनरितो युद्धादिषु प्रत्युपसन्नसंशयः सञ्जेष भूयो ऽप्यधिष्ठास्यते ऽनेन स्पर्शनेन । ततो युद्धादेव सुचचिन्निदेशे धामीत्याकूतेन प्रपञ्चायमानो महता क्लेशेन यास्यत्येष कोष्ठाकसन्निवेशे । तत्र च कर्मपूरकाभिधानस्य यामस्य प्रत्यासन्नभूभागे पथि आन्तः पिपासितो दूरत एव द्रक्ष्यति दृहन्तडागं । ततः खानपानार्थं चखिष्यते तदभिमुखं । इतश्च पूर्वमेवागमिष्यति तत्र चाष्टाक्षमिधुनं । ततश्चाष्टाक्षस्तडागतटवर्तिषु तद्गहनेषु पतन्निगणमारणप्रवणः सन्नटाटिष्यते । चाष्टाक्षी पुनर्विजगमिति मत्वा खानार्थमवतरिष्यति तडागं । ततोऽवतीर्णार्थां तस्यां प्रास्यत्येष तस्य तीरं । ततोऽमुमुपसन्न स्या

मातङ्गी स्पृश्यपुरुषोऽयं कलहयिष्यति मां सरोवरावतरणापराध-
 मुद्दिश्येति भयेन निमंच्छति यत्तिले । स्थासति पद्मखण्डे स्त्रीणां ।
 अयमपि मञ्जुमार्यमवतीर्यानाभोगेनैव चासति तस्यमीपं ।
 भविष्यति तथा सार्धमाञ्जेषः । वेदयिष्यते तद्ब्रह्मणं । संजनिष्यते
 तस्योपरि सान्यन्मस्य । कथयिष्यति सात्मानसाष्टाक्षभावं ।
 तथापि करिष्यत्येव तस्याः शरीरग्रहणं बलामोटिकया । विधा-
 सति सा हाहारवं । तमाकर्ष्य धाविष्यति कुपितसाष्टाक्षः ।
 विशोकयिष्यत्येनं तथावस्थितं । प्रञ्चलिष्यति नितरां कोपानखेन ।
 संधासति कोदण्डे शिलीमुखं । मारयिष्यति च अरे रे दुरा-
 त्मस्यधमपुरुष पुरुषो भवेत्याह्वय स चाष्टाक्षः । कम्पमानमेक-
 प्रहारेण प्रहरिष्यति स च तं । तदाध्यासितो रौद्रध्वानेनेति
 मृत्वा च चासति नरकेषु तेभ्योऽप्युत्तसतः कुयोनिषु पुनर्नर-
 केखेवानन्तवाराः । एवं दुःखपरम्परया स्थासत्यनन्तमपि काष्ठं
 पतितः संसारचक्रवाले पर्यटयति ॥ नरपतिरुवाच । भदन्त
 अतिदारुणेषुमकुश्रलमाला स्पर्शनस्य यद्दग्नेनेदमस्य संपन्नं संपश्यते
 च । भगवताभिहितं । महाराज किमचोच्यतां । पर्याप्तमीदृश्या
 दारुणतया ॥ सुबुद्धिनाभिहितं । भदन्त किमेते स्पर्शनाकुश्रलमाले
 अस्त्यैव पुरुषस्य प्रभवतः आहोस्त्रिदन्येषामपि प्राणिनां । भगवा-
 नाह । महामात्य केवलमप्यपुरुषेऽभिव्यक्तरूपे लज्जेते । पर-
 मार्यतः पुनः सर्वेषां सकर्मसंसारिप्राणिनां प्रभवत एव । यतो
 योगिनीयमकुश्रलमाला योगेश्वरसाधं स्पर्शनः । योगिनां च
 भवत्येनेदृशी शक्तिः यथा कश्चिदभिव्यक्तरूपाः कश्चिदनाविर्भूता

वर्तन्त । नृपतिनाभिहितं । भगवन्नयोः किमस्मद्गोचरोऽप्यस्ति
प्रभावः । भगवानाह । बाढमस्ति ॥

ततो राजा मन्त्रिणं प्रत्याह । सखे पापयोरनघोरमर्दितयोः
कौदृशी ममाद्यापि शत्रुमर्दनता । ततो यद्यपि न युक्तं भगव-
त्समीपस्त्रैरेवंविधं जल्पितुं तथापि दुष्टमियद्गो राज्ञां धर्म इति
कृत्वेदमभिधीयते । तदाकर्णयत्वार्थः । सुबुद्धिनाभिहितं । समा-
दिशतु देवः । राज्ञाभिहितं । आदिष्टमेतन्नावद्भगवता यथैते
स्पर्शनाकुश्रकमाले अनेन पुरुषेण सह वास्यतः । ततो नेदानौ
तावदेते वधमर्हतः । केवलं समाज्ञापय त्वमेते । यथा । मदिष-
षास्त्रिर्गत्य युवाभ्यां दूरतोऽपि दूरं गन्तव्यं । मृतोऽप्यस्मिन् पुरुषे
नास्माकौनविषये प्रवेष्टव्यमितरथा युवयोरस्माभिः शारीरो दृष्टः
करिष्यते । अथैवमप्यादिष्टे पुनरेते अस्मद्विषये प्रविशेतां ततो
भवता निर्विचारं सोऽहयन्त्रेण पीडनीये । एवमतिदुष्टयोरारट-
तोरप्यनयोदपरि नेषदपि दद्या विधेया ॥ सुबुद्धिना चिन्तितं ।
अहो देवस्थानयोदपर्यावेगातिशयः । यतोऽस्य तद्गमेन विस्मृतं
तदपि हिंस्रकर्मणि न भवन्तं नियोज्य इति मद्गोचरं वरप्रदानं ।
भवतु । तथापौदमेव प्रतिबोधकारणं भगवन्तः कल्पयिष्यन्ति ।
मम त्वाज्ञाप्रतिपत्तिरेव व्यायसीति । विधिन्थाभिहितमनेन ।
यदाज्ञापयति देवः ॥ ततः प्रवृत्तोऽसौ तयोराज्ञापनार्थं । सूरि-
णाभिहितं । महाराज अस्ममनयोरेवमाज्ञापनेन । न खल्वेतयोर-
यमुन्मूलनोपायो यतोऽन्तरङ्गलोकाजातीये एते स्पर्शनाकुश्रकमाले ।
अन्तरङ्गलोकेषु च न प्रभवन्ति सोऽहयन्त्रादीनि । अगम्यरूपा

हि ते बाह्यग्रस्तासां । नृपतिस्त्वाच । भद्रं कर्तव्यं नद्योरन्यौ
निर्दलनोपायो भविष्यति । भगवताभिहितं । अप्रमादाभिधान-
मन्तरङ्गमेव चन्द्रमनवोर्निर्दलनोपायः । तद्भूते साधवोऽनद्योरेव
निष्पीडयार्थमहर्निशं वाहयन्ति । नृपतिस्त्वाच । कामि पुनस्त-
स्माप्रमादाभिधानस्त चन्द्रस्योपकरणानि । भगवानाह । चान्येन
एव साधवः प्रतिचक्षमनुग्रीहयन्ति । नृपतिस्त्वाच । कथं । भग-
वतोक्तं । समाकर्षय । यावज्जीवमेते नाचरन्ति तनीयसीमपि
परपौडां न भाषन्ते सूक्ष्ममयसीकवचनं न गृह्णन्ति दन्तबोधन-
माचमप्यदन्तं धारयन्ति नवगुणिसमायं ब्रह्मस्यै वर्जयन्ति मिःशेष-
तथा परिग्रहं न विदधते धर्मोपकरणग्रहीरक्षोरपि ममत्वबुद्धिं
नाशेवन्ते रजन्यां चतुर्भेदमप्याहारजातं आददते दिवा प्रवचनो-
पवर्षितं समस्तोपधिगुह्यं संयमवाचामाचसिद्धये निरवयमाहा-
रादिकं वर्तन्ते समितिगुणपरिपूरितेनाचारेण पराक्रमन्ते विवि-
धाभिग्रहकरणेन परिहरन्त्यकक्षाणमिचयोगं दग्धयन्ति सतामा-
त्यभावं न सङ्गयन्ति मित्रासुचितस्त्रितिं अपेक्षन्ते लोकमूर्ध-
मानयन्ति गुह्यसंहतिं चेष्टन्ते तत्तन्मत्तथा आकर्षयन्ति भगवदा-
गमं भावयन्ति महायत्नेन अवलम्बन्ते द्रव्यापदादिषु धैर्यं पर्यासी-
चयन्त्यागामिनमपायं यतन्ते प्रतिचक्षमसपत्नयोगेषु कृष्यन्ति
चित्तविक्षोभिकां प्रतिविदधते चानागतमेव तस्याः प्रतिविधानं
निर्मल्ययन्ति सततमसङ्गताभ्यासरततथा मानसं अभ्यस्यन्ति योग-
भागं स्थापयन्ति चेतसि परमात्मानं निबध्नन्ति तत्र धारणां
परित्यजन्ति बहिर्विषेपं कुर्वन्ति तत्प्रत्ययैकतानमन्तःकरणं यतन्ते

द्योगसिद्धौ आपूरयन्ति शुक्लध्यानं पश्यन्ति देहेन्द्रियादिविविक्त-
 भात्मानं सन्ते परमसमाधिं भवन्ति शरीरिणोऽपि सन्तो सुक्ति-
 सुखभाजनमिति । तदेवमेते महाराज सुनयोऽमूनि परपौडाव-
 र्जनादीनि सुक्तिसुखभाजनत्वपर्यवसानानि तस्याप्रमादनाच्चो यन्त्र-
 स्थोपकरणानि प्रतिक्षणमनुग्रीहयन्ति । ततोऽमौभिरनुग्रीहितै-
 रत्यथं तद्दृढोभवति यन्त्रं । तथाभूतं च तदनयोः स्पर्शना-
 कुग्रसमासयोरपरेषामप्येवंजातीयानामन्तरङ्गभूतानां दुष्टलोकाणां
 निष्पीडने क्षमं संपद्यते । तेन च निष्पीडितास्तोऽन्तरङ्गलोका न
 पुनः प्रादुर्भवन्ति । ततो महाराज यद्येतन्निष्पीडनाभिखाषोऽस्ति
 भवतस्तदिदमप्रमादयन्त्रं स्रजेतसि निधाय दृढवीर्ययज्ञ्यावष्टभ्य
 स्वप्नेते निष्पीडनीये स्त एव । न मन्त्रिणोऽप्यादेशो देयः । न
 स्रजु परेण निष्पीडिते अध्येते परमार्थतो निष्पीडिते भवतः ॥

एवं च भगवति नृपतिगोचरमुपदेशं ददाने मनीषिणः कर्म-
 न्धनदाहौ शुभपरिणामानलो गतोऽभिष्टुङ्गिं भगवद्वचनपवनेन ।
 केवलं पूर्वोत्तरवाक्ययोर्विषयविभागमनवधारयन् मनाक् ससन्देह
 इव विरचितकरमुकुलः स भगवन्तं प्रत्याह । मदन्त यासौ भग-
 वद्भिर्भागवती भावदीक्षा वीर्योत्कर्षसाभहेतुतया पुरुषस्थोक्तवृत्त-
 मत्वं साधयतीति प्राक् प्रतिपादिता चक्षेदभिदानौ दुष्टान्तरङ्ग-
 लोकनिष्पीडनक्षमं सर्वीर्ययष्टिकमप्रमादयन्त्रं प्रतिपाद्यते सनयोः
 परस्परं कियान् विशेषः । भगवताभिहितं । भद्रं न कियानपि
 विशेषः केवलमनयोः शब्दो भिद्यते नार्थः यतोऽप्रमादयन्त्रमेव
 परमार्थतो भागवती भावदीक्षेत्यभिधीयते । मनीषिणाभिहितं ।

ततो दीयतां भगवता सा भागवती भावदौष्टा यद्युचितोऽहं
 तस्याः । भगवानाह । बाढसुचितः सुष्टु दीयते ॥ नृपतिनाभि-
 हितं । भदन्त ममानेकसमरसङ्घट्टनिर्बूढवाहसस्थापौदमप्रमादयन्मं
 युद्धदक्षनतः श्रूयमाणमपि दुरनुष्ठेयतया मनसः प्रकल्पसुत्यादयति ।
 एष पुनः कः कुतश्चो महात्मा येनेदं सर्वेषु महाराज्यमिव
 जिगीषुणाभ्युपगतमिति । भगवताभिहितं । महाराज मनीषि-
 नामायमत्रेव चितिप्रतिष्ठिते वास्तव्यः । राज्ञा चिन्तितं । अत्रे
 यदायं पापः पुरुषो मया व्यापादयितुमादिष्टस्तदा लोकैः स्थाप्य-
 मानः श्रुत एवासीन्ननीषी । अदुत एकस्मादपि पितृजातयोः
 पश्यतानयोरियान् विशेषः अस्त्रेदं विचेष्टितं स तु तथाभूतो
 मनीषी महात्मेति । तदेष एव स मनीषी प्रायो भविष्यति ।
 अथवा भगवन्तमेव विशेषतः पृच्छामीति । विचिन्त्याभिहित-
 मनेन । भदन्त कौ पुनरस्याच नगरे मातापितरौ चे वा ज्ञातश्च
 इति । भगवानाह । अस्त्यस्त्रेव चितिप्रतिष्ठितस्य भोक्ता कर्म-
 विस्वासो महानरेन्द्रः सोऽस्य जनकः तस्यैवायमहिषी शुभसुन्दरी
 नाम देवी सा जननी । तस्यैवेयमकुश्रस्रमाला भार्या अयं च
 पुरुषो बाह्याभिधानः सुत इति । तथा योऽयं मनीषिणः पार्श्व-
 वर्ती पुरुषः सोऽपि तस्यैव सामान्यरूपाया देव्यास्तनयो मध्यम-
 बुद्धिरभिधीयते । एतावदेवाचेदं कुटुम्बकं । शेषज्ञातयस्तु देश-
 न्तरेष्वतः किं तद्वार्तया । नृपतिराह । किमस्य नगरस्य कर्म-
 विस्वासो भोक्ता न पुनरहं । भगवानाह । बाढं । राजोवाच ।
 कथं । भगवानाह । समाकर्षय ।

यतस्तदाज्ञां सर्वेऽपि भीतकम्पितमानसाः ।
 एते नागरिका नैव लङ्घयन्ति कदाचन ॥
 तवापि राज्यद्वारे तद्द्वारे वा यथेच्छया ।
 शक्तोऽसौ न तथा तेऽत्र राजसाम्राज्ञा प्रकाशते ॥
 परमार्थेन तेनासौ भोक्तास्येत्यभिधीयते ।
 यतः प्रभुत्वमाज्ञायां प्रभूणां किल गीयते ॥

नरपतिरुवाच ।

यद्येवं भगवन्नेष कस्मान्नेहोपसभ्यते ।
 सूरिणाभिहितं राजन् समाकर्षय कारणम् ॥
 यतः कर्मविलासोऽयमन्तरङ्गो महानृपः ।
 अतो न दर्शनं याति सर्वदेव भवादुशाम् ॥
 अन्तरङ्गा हि ये लोकास्तेषां प्रकृतिरीदृशी ।
 स्थिताः प्रच्छन्नरूपेण सर्वकार्याणि कुर्वते ॥
 केवलं बुद्धिदृश्यैव धीराः पश्यन्ति तान् सदा ।
 आविर्भूता इवाभान्ति अन्येषामपि तत्पुरः ॥
 न चावभावना कार्या भवताच प्रयोजने ।
 न केवलं अतोऽनेन भवानेव पराजितः ॥
 किं तु प्रायेण सर्वेऽपि संसारोदरवर्तिनः ।
 स्ववीर्येण विभिर्जित्य प्रभवोऽपि वशीकृताः ॥
 ततो गृहीततत्त्वेन राजा प्रोक्तः सुबुद्धिना ।
 देव ज्ञातो मथाप्येष राजा योऽवर्णिं सूरिणा ॥
 देवाय कथयिष्यामि रूपमस्य परिस्फुटम् ।

अहमेव भदन्तैस्तु सर्वमेव निवेदितम् ॥

इतस्तु ।

विज्ञायावसरं तेन पूर्वं संजातबुद्धिना ।

अथानतग्निरस्केन प्रोक्तं मध्यमबुद्धिना ॥

योऽसौ भगवतादिष्टः संसारतनुताकरः ।

गृह्णिधर्मः स मे नाथ दीयतामुचितो यदि ॥

गुरुस्वाच ।

श्रुत्वा भागवतीं दीक्षां न कर्तुं शक्नुवन्ति ये ।

तेषां गृह्णधर्मोऽसौ युक्त एव भवादृशाम् ॥

नृपतिस्वाच ।

भदन्त किंस्वरूपोऽयं गृह्णधर्मोऽभिधीयते ।

सूरिराह महाराज समाकर्षय कथ्यते ॥

ततो भगवता वर्णितं परमपदकल्पपादपनिरूपहतबीजं सम्य-
ग्दर्शनं प्रतिपादितानि संसारतद्दकन्दस्फेदकतयाचिरेण स्वर्गाप-
वर्गमार्गसंसर्गकारीष्यणुन्नतगुणन्नतग्निसत्त्वापदानि । ततः संजाततदा-
वरणीयकर्मण्योपपन्नतथा भावतः प्रादुर्भूतसम्यग्दर्शनदेशविरति-
परिणामेन शक्योऽयमस्माद्दृशामप्सनुष्ठातुं गृह्णधर्म इति संक्षिप्त-
नरपतिनाभिहितं । भदन्त क्रियतामेतद्दानेनास्माकमप्यनुग्रहः ।
भगवानाह । सुष्ठु क्रियते । ततो दत्तस्तयोर्द्वयोरपि विधिना
गृह्णधर्मो भगवता । मनीषिदीक्षादानार्थं पुनरश्रुयते भगवति
भगवच्चरणयोर्निपत्य नरपतिस्वाच । भदन्त गृहीतैवानेन महात्मना
भावतो भागवती दीक्षेति हतकृत्य एवायमधुना वर्तते । तथापि

वयमेनं मनीषिणसुद्दिश्य किंचित्सन्तोषानुरूपमाचरितुमिच्छामः
तदनुजानातु भगवानिति । तदाकर्ण्य स्थिता भगवन्स्त्रुष्यो-
भावेन । सुबुद्धिनाभिहितं । देव न पृच्छन्ते द्रव्यस्तवप्रवृत्तिकाखे
भगवन्तः । अनधिकारो ह्यत्र भगवतां । युक्त एव यथोचितः
स्वयमेव द्रव्यस्तवः कर्तुं युष्माद्ग्रां । केवलमेतेऽपि विहितं तमनु-
मोदन्त एव द्रव्यस्तवं । ददति च तद्गोचरं शेषकालमुपदेशं यथा
कर्तव्योदारा पूजा भगवतां न ह्यत्र वित्तस्थान्यङ्कुभतरं स्नानमि-
त्यादिवचनसन्दर्भेण । तस्मात्स्वत एव कुर्वत यथोचितं यूथं । केवल-
मभ्यर्थयामः कालप्रतीक्षणं प्रति मनीषिणं । नृपतिरवोचत् । एवं
कुर्मः । ततोऽभ्यर्थितः सबुद्धमानं राजमन्त्रिभ्यां मनीषी । चिन्तित-
मनेन । न युक्तः कालविद्यन्तो धर्मप्रयोजने । तथापि महापुरुष-
प्रणयभङ्गोऽपि सुदुष्कर इति मन्यमानेन प्रतिपन्नं तस्यभीहितं ।

ततस्त्वरयता तेन नरनाथेन तोषतः ।

व्यापारिता महाबोद्धैः सर्वे मन्त्रिमहत्तमाः ॥

ततस्तैः क्षणमात्रेण तत्सर्वं जिनमन्दिरम् ।

विचित्रवस्त्रविस्तारैर्विहितं विगतातपम् ॥

कुरङ्गनाभिकञ्जीरमलयोद्भवरूपया ।

कर्पूरोन्मिअया गार्था तदधस्तादिलेपितम् ॥

तथाश्लिक्कुलसङ्गीतैः पञ्चवर्षैर्भनोहरैः ।

आजानूत्सेधिभिः पुष्पैः सर्वतः परिपूरितम् ॥

सौवर्णस्तम्भविन्यस्तमणिदर्पणराजितम् ।

दिव्यवस्त्रकृतोत्सोचबद्धमुक्तावचूलकम् ॥

नष्टान्धकारसम्बन्धं रज्जोद्घोतैः सुनिर्मलैः ।
 विध्वस्ताग्नेषुदुर्गन्धं सङ्कषणाग्रधूपतः ॥
 देवलोकाधिकामोदं पटवासैर्विषर्षिभिः ।
 लसत्केतकसङ्घातगन्धेन सुवनातिगम् ॥
 लसद्विलासिनीलोकप्रारम्भस्नानसाधनम् ।
 एवं विधाय तत्सद्यः प्रस्तुतं देवपूजनम् ॥

अचान्तरे ।

पारिजातकमन्दारमनेरुहरिचन्दनैः ।
 सन्तानकैश्च देवौघास्तथान्यैर्ध्वजैतरैः ॥
 पुष्पैर्ध्वत्वा विमानानि द्योतयन्तो नभस्तलम् ।
 कृतोत्कृष्टिरवास्वर्णमाजग्मुस्तं जिनालयम् ॥
 ततः प्रसुदिताग्नेषलोकलोचनपूजिताः ।
 पूजां अगद्गुरुणां ते जातामन्दाः प्रचक्रिरे ॥
 सुस्रिष्टवर्णविन्यासां पूजामालोक्य तत्क्षताम् ।
 निस्सलाचतया लोकास्ते जग्मुर्देवरूपताम् ॥
 ततोऽनन्तगुणानन्दपरिपूरितचेतसा ।
 मरेन्द्रेण सलोकेन देवानामन्ध सद्गिरा ॥
 शुभे सुमेखवत्तुङ्गे सुवेद्यां भद्रविष्टरे ।
 निवेश्य विभ्रं जैनेन्द्रं विधिनारम्भि मञ्जनम् ॥

तत्र च ।

स्नातस्य शुभवस्त्रस्य किरीटाङ्गदधारिणः ।
 गोशौर्षेण विक्षिप्तस्य हारराजितवचसः ॥

कुण्डलोद्गासिगण्डस्य प्रकाकारानुकारिणः ।
 षड्विंशन्नाविकारस्य निर्मखीभृतचेतसः ॥
 महत्तमोऽथमस्माकमेष एव च नायकः ।
 एष एव महाभाग एष एव च पूजितः ॥
 येन भागवती दीक्षा दुष्करापि जिघृक्षिता ।
 एवं प्रभाषमाणेन नरेन्द्रेण मनीषिणः ॥
 सत्तीर्थोदकसंपूर्णस्नापनीयो मनोहरः ।
 सद्गुणसंसारसंपूर्णसुनिमानससन्निभः ॥
 गोश्रीर्षचन्दनोन्मिश्रो दिव्यपद्माट्टाननः ।
 समन्तात्परितस्त्राद् शूभैस्सन्दनहस्तकैः ॥
 संस्त्राय प्रथमस्थाने स्नाचकारतथा मुदा ।
 समर्पितोऽभिषेकार्थं दिव्यकुम्भो भवच्छिदः ॥
 आनन्दपुष्पकोद्भेदं दधानो भक्तिनिर्भरः ।
 जगद् नृपतिः कुम्भं स्त्रयमेव द्वितीयकम् ॥
 तथा मध्यमवृद्धिस्त्र स्त्रपुत्रस्त्र सुस्त्रोचनः ।
 कृतौ भुवननाथस्य स्नाचकारणतत्परौ ॥
 चन्द्रोद्घोतच्छटाच्छेन चामरेण विभूषिता ।
 स्त्रिता चिस्त्रोकनाथस्य पुरो मदनकन्दस्त्री ॥
 द्वितीया स्त्रापिता रास्त्रा तस्त्रास्त्रामरधारिणी ।
 देवी पद्मावती नाम तदाकारानुकारिणी ॥
 धूपभाजनमादाय गाढं भावितमानसः ।
 सुवृद्धिर्वर्धितानन्दः स्त्रितोऽग्रे पिस्त्रिताननः ॥

तेनैव राजादिष्टेन श्रेयकर्मसु सादरम् ।

ये ये श्रेष्ठतमा लोकास्ते ते सम्यक् नियोजिताः ॥

यतः ।

त एव कृतिनो लोके ते जातास्ते समुत्तमाः ।

ते कक्षास्त्रापविज्ञानशास्त्रिनस्ते महाधनाः ॥

ते रूपवन्तस्ते शूराः ते कुलस्यापि भूषणाः ।

ते सर्वगुणसंपूर्णाः स्नाय्यास्ते भुवनत्रये ॥

किङ्करीकृतशक्रस्य लोकनाथस्य मन्दिरे ।

येऽत्र किङ्करतां यान्ति नराः कक्षाण्यभागिनः ॥

ततः प्रवृत्तो भगवतोऽभिषेकमहोत्सवः । पूरयति दिक्पञ्च-
 वाह्यमुद्दामदेवदुन्दुभिनिर्घोषः । बधिरयति जगत्कर्णकोटराणि
 रटत्पट्टपाटवप्रतिनिनादसंमूर्च्छितो विविधतूर्धनिनादः । समुत्ता-
 स्यते कणकणकभाणकरवोष्मिभ्रः कक्षकाहलाकक्षकक्षः । गीव-
 न्तेऽन्तरान्तरा प्रथमसुखरसास्वादावेदनचतुराणि भगवत्साधुगुण-
 सम्बन्धप्रबद्धानि अवणोत्सवकराणि गीतकानि । पथक्ते परिशुद्ध-
 गन्धोरेण ध्वनिना सर्वज्ञप्रणीतवचनोत्थितकराणि रागादिविषध-
 रपरममन्त्ररूपाणि भावधारं महासोचाणि । प्रवृत्ताणि विविध-
 करणाङ्गहारहारौषि प्रमोदातिरेकसूचकानि महानृत्तानि ।
 तदेवं महता विमर्देन सुरासुरैरिव कनकगिरिशिखरे निर्वर्तिते
 भगवद्भिषेकमङ्गले पूजितेषु सविशेषं भुवनाधिनाथविम्बेषु विहि-
 तेषु निःशेषकृत्यविधानेषु वन्दितेषु साधुलोकेषु दक्षेषु महादानेषु
 सत्कानितेषु विश्लेषतः साधर्मिकगणेषु मनीषिणः स्वगेहनयनाथ

प्रह्वीकारितो नरपतिना जयकुञ्जरः । आरोपितस्तत्र मनीषी ।
 स्थितोऽस्य स्वयमातपप्रधारकः । घोषितं च नरपतिना हर्षाति-
 रेकरोमाञ्चितवपुषा वृहता शब्देन । यदुत । भो भोः सामन्ता भो
 भो मन्त्रिमहत्तमाः समाकर्णयत यूयं ।

विभ्रुतिरथ संसारे नरस्य ननु तत्त्वतः ।
 सत्त्वमेवाविगात्रेण प्रसिद्धं सर्ववादिनाम् ॥
 ततो यस्याधिकं शक्तं नरस्त्रेह प्रकाशते ।
 च श्रेयनरवर्गस्य प्रभुत्वं कर्तुमर्हति ॥

एवं च स्थिते ।

सत्त्वोत्कर्षस्य माहात्म्यं यदथास्य मनीषिणः ।
 तद्वृष्टमेव युष्माभिः सर्वैरेव परिस्फुटम् ॥

तथाहि ।

यत्तद्भगवतादिष्टं माहृश्रीं चासकारणम् ।
 अत्रेण रभसा यन्मं याचितं तन्महात्मना ॥
 तदेष यावदस्माकं सदनुपपत्काम्बया ।
 गृहे तिष्ठति तावन्नः स्वामी देवो गुरुः पिता ॥
 वयमस्य भवन्तस्य सर्वे किङ्करतां वताः ।
 विधूतपापमात्मानं विनयात्करवामहे ॥
 ततः समस्रैशैवकं प्रमोदोद्गुरमानसैः ।
 यदादिशति राजेन्द्रः कस्मै तन्नाच रोचते ॥
 अचान्तरेऽतितोषेण देहस्या सा मनीषिणः ।
 विजृम्भिता विशेषेण जननी शुभसुन्दरी ॥

ततः सश्रीकतामाप्य क्षणेन भुवनातिगाम् ।
 रराज राजसौकेन परिवारितविग्रहः ॥
 करेणुकाधिरुडेन सह मध्यमबुद्धिना ।
 अथावाप पुरदारं स्तूयमानः सुबुद्धिना ॥
 हृतोऽपि पताके च हृष्टग्रीभामनोरमे ।
 विशेषोऽयस्यनेपथ्ये र्षात्सस्यमागते ॥
 अथासौ नगरे तत्र मनीषी तोषनिर्भरैः ।
 एवं नागरकैलोकैः प्रविवेश हृतस्तुतिः ॥

तद्यथा ।

धन्योऽयं हृतस्तुत्योऽयं महात्मायं नरोत्तमः ।
 अस्यैव सफलं जन्म भूषितानेन मेदिनी ॥
 अस्यैव धन्यतास्माकं येषामेष स्वपत्तने ।
 संजातो न ह्यधन्यानां रत्नपुञ्जेन मीलकः ॥

ततश्च ।

कामिनीनयनानन्दं कुर्वाणोऽर्थाभिलाषिणाम् ।
 ददानश्च महादानं दधानो देवरूपताम् ॥
 सङ्गमे पञ्चपातं च देहिनामात्मचेष्टितैः ।
 जनयश्चनितानन्दो विषचार पुरेऽखिले ॥
 ततो महाविमर्देन संप्राप्तो राजमन्दिरम् ।
 रत्नराशिप्रभावाद्यैः सदा बद्धेन्द्रकार्मुकम् ॥
 तत्र चाग्नेयराजादिस्तोकसम्मानमानितः ।
 सकामकामिनीवृन्दस्तोत्रस्तोत्रचनवीक्षितः ॥

गीतनृत्तप्रबन्धेन सोऽमराक्षयविभ्रमे ।
 देवराजवदास्थानं दत्त्वा निःशङ्कमानसः ॥
 ततो विलीनरागोऽपि नृपतेस्तोषट्कृत्ये ।
 उत्थाय मञ्चनास्त्रानं अगाम विगतस्त्रयः ॥

तत्र च गतस्य तस्य ।

धातुः सूनोरिवात्यक्तवत्तमस्य शगौरवम् ।
 कृतं मदनकन्दल्या शरीरपरिभार्यमम् ॥
 शेषान्तःपुरनारीभिर्व्याभिः स्नानकर्मणा ।
 रराज पेशलास्त्रापचरुभिः परिवारितः ॥
 वज्रैर्नृणैश्चैर्दूर्यपद्मरागादिरोचिषा ।
 रञ्जिते यन्त्रवापीनां ममञ्ज विमले जले ॥
 ततो भुजगनिर्मोकसूक्ष्मशुक्ले सुवाससौ ।
 परिधायागतो देवभवनं सुमनोहरम् ॥

तत्र च सुबुद्धिसम्बन्धिनि विरचनाचारतया चित्तनिर्वाणका-
 रिणि जिनमन्दिरे मार्गानुधारितया परमार्थतः सकलकालहृदय-
 वर्तिनोऽपि विशेषतस्तद्दिन एव प्रबोधनरतिसूरिपादप्रसादोपल-
 ब्धस्वरूपस्य सकलनिष्कलावस्त्रस्य भगवतः परमात्मनो रागद्वेषमो-
 हविषापहरणकरणचतुरमनुकृतमर्षतः स्वरूपं । ततो निर्गत्य विर-
 ष्टविरक्षात्तपरिजनः पूर्वोपकल्पिताशेषभोजनोपकरणसामग्रीसमायं
 प्राप्तो भोजनमस्युपं । तत्र च विरचितेऽनेकाकारे चित्तरसनोत्स-
 वकारिणि भक्ष्यपेयाद्याहारविस्तारे नृपतिना स्वयमुपदिशमान-
 मभिमतरसास्त्रादनं तदनुरोधेन विदधानो निरभिष्वङ्गतया

वर्धमानस्त्रास्थितिरेको निर्वर्तयामास भोजनमिति । ततो ऽह्नित-
 पञ्चसुगन्धिकोष्णित्वात्सु मलयजमृगनाभिकम्प्रीरजसोदाङ्गरागे
 विन्यस्तप्रवरविभूषणे दिव्यांशुकाष्ठादितग्ररीरे मास्त्रविष्किन्ति-
 सौरभाकृष्टदृष्टचञ्चरीने अध्यासितमहार्हसिंहासने प्रथतासंख्यम-
 हासामन्तकिरीटांशुजास्त्ररश्मितपरणे उद्दामवन्दिदृग्दस्त्रथमाने
 यथावस्थितगुणसन्दोहे दत्तास्थाने मनीषिणि र्घातिरेकनिर्भरो
 राजा सुबुद्धिं प्रत्याह । सखे युष्मदनुभावजन्धेयमस्माद्दृशां कक्षा-
 णपरम्परा येनोत्साहितोऽहं भवता भगवद्वन्दनाथ । तथाहि ।

विशोकितो मया नाथो जगदानन्ददायकः ।

भक्तिनिर्भरचित्तेन वन्दितो भुवनेश्वरः ॥

दृष्टः कल्पद्रुमाकारः स सूरिर्वन्दितो मुदा ।

सन्धो भागवतो धर्मः संधारोच्छेदकारकः ॥

जातसेदृशरूपेण नररत्नेन मौलिकः ।

कृतज्ञानेन सर्वेषामस्माकं हृदयोत्सवः ॥

अथवा किमचास्यर्थं ।

महाभागः प्रजायन्ते परेषां तोषदृष्टये ।

सकार्यमेतदेवेषां यत्परप्रीतिकारणम् ॥

तदस्य युक्तमेवेदं विधातुं पुष्पकर्मणः ।

मम्महृतमिदं जातं क्व डोम्बः क्व तिस्ताडकम् ॥

तदेवंविधकक्षाणमास्तिका मित्रवत्सल ।

एवमाचरता मूनं त्वया संपादिता मम ॥

राज्ञो हितकरो मन्त्रो सुप्रसिद्धं जगत्सथे ।

तस्यान्तर्भवत् मन्त्रित्वं यथावर्षात्ते सुवुद्धिता ॥
 सुवुद्धिस्त्वाच । देव मा मैकमादिग्रह । न चक्षु देवपुत्र-
 प्राग्यारावत्तवीवित्त्येऽप किङ्करकनेऽप्येवमतिनौरकमारोपकिङ्क-
 मर्षति देवः । अस्माः सन्पादने केऽप वधं । उचित एव देवः
 खल्वेवंविधकस्त्रापपरम्परायाः । नैव हि निर्मसाम्परतखे निम्नि
 प्रक्याग्रमाना रक्षिरा नक्षत्रवृद्धिः कस्त्रापिद्वंभावनीवेत्वास्वर्षवुद्धिं
 ज्ञानयति । मनौषिणाभिहितं । महाराज मगवति सप्रवादि-
 किञ्चित्तौचमहापि भवतः कस्त्रापपरम्परा । भाविदिगन्त्रीसम्बन्धखेव
 ननननकस्त्रापयोद्योतकयो हि भवतो भविष्येवहास्त्रोक्तसचिदप-
 रमपदानन्तानन्दबन्धोहसम्बन्धस्य प्राथमकस्थिकः खल्वेव सम्पद-
 र्शवभनितः प्रमोदः । नृपतिस्त्वाच । वाच महप्रसादः । कोऽप
 सन्देशः । किं न संपद्यते युषदसुचराणां । ततो मन्त्रित्वं
 प्रस्थाप । सखे पश्य जमीषामद्यदिनप्रवुद्धानामपि विवेकातिग्रहः ।
 सुवुद्धिस्त्वाच । देव किमप चिषं । मनौषिणः खल्वेते यथावर्षम-
 मिधौकने । प्रवुद्धा एव खेवंविधपुद्वा जायन्ते । गुरवः केवस-
 मोद्ग्रां प्रतिबोधे निमित्तभाषं भवन्ति ॥

इतस्य मनौषिणो राजमन्दिरप्रकेन्द्रवधरे राजानमनुष्वाप्या-
 दित एव सुवुद्धिना साधर्मिकवात्सल्येन मध्यमवुद्धिर्भूति चाबौ-
 दात्मोयसदने । कारितस्तदागमनमिन्मिन्तः परम्प्रागन्धो दत्तानि
 महादानानि । ततः खोऽपि निर्वर्तितस्त्रानभोजनतस्त्रयस्त्रविशेषना-
 सहरणनेपद्यमास्त्रोपभोगकर्तव्यः खेहनिर्भरसुवुद्धितत्परिकरनि-
 सपचरितकृतिगर्भपेक्षस्त्रास्त्रापसमानन्दितेन्द्रियसदस्यः समागतस्ये-

वाञ्छाने । कृतोचितप्रतिपत्तिः स्वस्वभ्रमं मनीषिणा दापिते तदु-
पकण्डमुपविष्टो महति विहरे । ततो राजा तसुहृद्भिश्च सुबुद्धिं
प्रत्याह । खल्वे महोपकर्तायमस्माकं महापुरुषः । सुबुद्धिनाभि-
हितं । देव कथं । नृपतिराह । समाकर्षय । यतो भगवतोपदिष्टे
तस्मिन्प्रमादयन्ने तस्मै दुरनुष्ठेयतामाशोचयतो मम महायमरे
कातरनरखेव प्रादुर्भूता चित्ते समाकुलता ततोऽहमेन महात्मना
तथावसरे भगवन्तं गृह्णिधर्मं चापता तद्गृह्णन्नुत्पादकमेव
समाश्रासितः । यतो जातो गृह्णिधर्माङ्गीकरणेनापि मे चेतसो
महानवदृशः ततो ममायमेव महोपकारक इति । सुबुद्धिनाभि-
हितं । देव अचार्याभिधानो मध्यमबुद्धिरेवः । समानग्रीह्यस्यनेषु
स्वस्वमिति च लोकप्रवादः । ततः समानग्रीह्यतया युक्तमेवास्व
मध्यमजनानां समाश्रासनं ॥ नृपतिना चिन्तितं । अथे ममासं
मिथ्याभिमानसेतवीर्यकं काकमासौत् किञ्चाहं नरेभ्यस्तथा पुद्-
घोत्तमो यावताधुनामेव सुबुद्धिनार्यापत्या गणितोऽहं मध्यमजन-
सेखे । ततो धिष्णां मिथ्याभिमानिमिति । अथवा वस्तुस्थितिरेषा
न मयाच विवादो विधेयः । तथाहि ।

गजेन्द्रस्त्रावदाभाति शूरः सन्नासकारकः ।

यावद्गासुरदंष्ट्रापो न सिंह उपसृज्यते ॥

अदा तु सिंहगन्धोऽपि आदाघ्नतः करेणुना ।

आयते कम्पमानोऽसौ तदाहो कातरः करी ॥

मनीषिणमपेक्ष्यतो युक्ता मे मध्यरूपता ।

असं सिंहो महाभागो मादृशाः करिकातराः ॥

तदत्र न विवादो मे कर्तुं युक्तः प्रयोजने ।

यतो द्वितीयश्लेषापि मादृशैरपि दुर्लभा ॥

तथाहि ।

भवेत्सर्वोत्तमस्मावत्पुराणो यदि पारयेत् ।

अग्रंती मध्यमोऽपि स्यात्त जघन्यः कदाचन ॥

मिथ्याभिमानो नैवाद्यमेक एवाभवत्पुरा ।

किं तर्हि बहवोऽन्येऽपि किं वा मे चिन्तया तथा ॥

एवं चिन्तयति राजनि सुबुद्धिराह । देव सत्यगवधारितं
 देवेन यथैव मे महोपकारक इति । यतो जिन्धर्मानुष्ठाने प्रवर्त-
 मानस्यास्य जीवस्य यो निमित्तमाद्यमपि भवति न ततोऽन्यः
 धरमोपकारी जगति विद्यते । नृपतिराह । एवमेतस्यास्य सन्देशः ।
 केवलमिदानीमेव मनसि वितर्को भगवद्वचनानुस्मरणेनाद्यकृत्रि-
 क्ततोऽपि निर्द्वेषप्राप्त्यर्थ इव प्रकरणे पुनः पुनः प्रविशतीति ।
 तदेनसुपनेतुमर्षत्यार्थः । सुबुद्धिराह । कौटुम्भोऽसौ । नृपतिश्चाह ।
 यमाकर्षय । ससंवेदनसंचिह्नमिदमासीत्तदा । यदुत । तत्र चैत्यभवने
 प्रविष्टमाषाणामस्त्राकं शान्तानीव सर्वदम्भानि सञ्जाटितेव केन-
 चिद्राज्यकार्यचिन्तापिशाचिका विष्ठीगमिव सकलं मोहजालं
 विघ्नात् इव प्रवस्यरागानलः प्रगृह्य इव प्रदेषवेतासः विध्वस्त
 इव विपरीताभिनिवेशघ्नः निर्द्वेषममृतसेकसम्पर्कशेषेव शरीरं
 सुखसागरावगाढमिव हृदयं ससमापेशासीत् । यत्पुनर्नमस्तुभुवन-
 वापस्य प्रकृतगुह्यरणस्य वन्दितसुनिवृन्दस्य भगवद्वचनानुस्मृतमाकर्ष-
 यतस्तत्र मे निरुपमं सुखसंवेदनमभूत् तस्मिन्सवाग्मोचरातीतमिति

कृत्वा न प्रकृते कथयितुं । तदेवविभेऽपि तत्र जैनेन्द्रमन्दिरे
 यच्चिहितेऽपि तादृञ्चि भवति गुरौ कथयति रागविवशमनं
 विरागमागं नेदीचचि शान्तचित्तेऽपि तपस्विच्छोके एति तावति
 जनसमुदाये कथं तत्र वाक्यं तथाविधो ऽध्वव्यायः सन्वय
 इति । सुबुद्धिनाभिहितं । देव यन्नावदुक्तं देवेभ्य जया तत्र
 विनमन्दिरे प्रविष्टमत्तत्र मे चक्षमापेद्याधिन्वयुष्यचन्द्रोद्याविर्भा-
 योऽभूदिति तत्रार्थं । प्रसोदमेखरं हि तद्गणपद्वयनमभिधीयते ।
 हेतुरेव तत्रादुश्रगुषकसापस्य । अत्युत्तरभ्रमावि जया कथं
 पुनश्चक्षेत्रंविधानमध्यामचि वाक्यं तथाविधो ऽध्वव्यायः संवय
 इति तत्र निवेदितमेव भगवद्भिः कारणं । किं च । अविधान-
 नैव तत्रान्यन्त्रि विचार्यमात्रं वन्दे चं दक्षयति । यतो न किञ्चिदा-
 र्थं यद्वाक्याः वापनिवारणयानपीसद्भावेऽपि सापाचरयेन् प्रवर्तय
 इति । अत्रापि । भगवदुपदेशादेषाद्यमेव कित्तर्कयामि यदुत इत्य-
 चेषक्यास्तथाभववाच्येषयथा प्राप्तिनां प्रस्ताशुभपरिणामो भवति ।
 तदत्र वाक्यं चेषजनितो ऽवतश्रुतः चरिण्यमः । नृपतिराह ।
 मनु गुणाकरसन्धौगसद्वं । तदेव तत्र च चेषं । तत्कथं तद्दृष्टम-
 चरिण्यमहेतुर्भवेदिति । सुबुद्धिराह । न मन्दिरोपोऽयौ किं
 तर्हि उद्यानद्वेषः । तस्युद्यानं तत्र यामात्रचेषं तत्र हेतुस्तत्र वाक्यं
 तथाविधाद्दुःखाध्वव्यायकोति । नृपतिराह । यदि दुष्टाध्वव्याय-
 चेतुस्तस्युद्यानं यतो ऽस्यात् किमिति किञ्चिन्तकारकं तत्र संपत्तं ।
 सुबुद्धिनाभिहितं । देव त्रिचिपक्षभावं तत्काननं पुनश्चदिकमये-
 च्छायेकाकारकार्यकारकं संवयते । अत एव तद्विषयविक्षचित्तमिति

माया नीयते । प्रकटयत्येव तज्जन्तूनां सविशेषव्यहकारिकारणक-
 सापैर्निजं निजं विवक्षितं । तथाहि । तस्य वाक्यस्य तेन स्वर्गनेन
 तथा चाकुग्रहमाद्यथा युक्तस्य मदनकन्दर्षी प्राप्य तेन तथा-
 विधो ऽथवसाधः संपादितः । मनीषिमध्यमबुद्धिवुभ्रदादीनां
 पुनर्विभ्रिष्टपुरुषाणां पुष्ट्यप्राप्त्यारवतां सूरिपादप्रसादमासाद्य तेभ्यैव
 सर्वविरतिदेशविरतिपरिष्णामादयो भावा जनिताः । यद्यपि चेह
 सर्वस्यैव कार्यस्योत्पत्तौ द्रव्यशेषकास्यस्यभावकर्मविधितिपुरुषकारा-
 दयः कारणविशेषा दृष्टादृष्टाः बसुदासेनैव हेतुभावं भजन्ते नैकः
 कश्चित्कस्यचित्कारणं तथापि विश्वस्यैकस्यापि कारणत्वं वक्तुं शक्यत
 इति ज्ञत्वा तन्निजविलसितसुष्ठानमस्याभिर्नावाविधभावनिकज्ज-
 मविधीयत इति ॥ नृपतिराह । सखे चारुक्रमिदं । इदानीं
 षड्भ्यता तदाभिहितमाकौह्यभवतः पुरतो यथाहं देवासास्य कर्म-
 विज्ञास्यस्य राज्ञः सारुपं भिवेदयिष्यामि तन्निवेदयतु भवान् चहं
 श्रोतुमिष्यामि । सुबुद्धिराह । देव सखेकं ततो विविक्ते स्त्रीवतां
 देवेन । नृपतिनोक्तं । एवं भवतु ॥

ततोऽनुज्ञातौ मनीषिणा बसुत्याचास्त्रनमस्यपात् प्रविष्टौ
 कक्षाक्षरे राजामात्यौ । सुबुद्धिनाभिहितं । देव सयमस्य पर-
 मार्थः । ये ते भगवता चलारः पुत्र्याः प्रदक्षिन्त्यस्तेवासुत्सृष्टम-
 सायस्यकस्यकर्मप्रपञ्चरहिताः विद्वान् अभिधीयन्ते । कथम्यत्रयस्यो-
 त्कथाः पुनरेत एव वाक्यस्यमबुद्धिमनीषिणो विश्लेषाः । अतः
 स कर्मविज्ञास्यो राज्ञा यो भगवता प्रतिपादितः स एतेषामेववि-
 धकस्यसां जनको निजनिजकर्मोदयो विज्ञेयः । स एव हि

अथावर्षितवीर्यो नापरः । तस्य च तिस्रः शुभाशुभमित्ररूपाः
 परिणतयः । ता एव भगवतामीर्षा मनीषिवाक्यमध्यमबुद्धीर्णा
 शुभसुन्दर्यकुश्रसमासा सामान्यरूपेति नामभिर्जगन्व इति प्रति-
 पादिताः ता एव यतोऽमृगीदृशरूपतया जनितवत्यः । नृपति-
 राह । स तर्हमीर्षा वधस्थः कोऽभिधीयतां । सुबुद्धिश्वाच ।
 देव तत् सर्वानर्घकारि स्वर्गनेन्द्रियं विज्ञेयं ॥ नृपतिना चिन्तितं ।
 अथे मयापीदं भगवता कथ्यमानं सर्वमाकर्षितमासीत् केवलं न
 सम्यग् विज्ञातं अथागेन । तदस्य सुबुद्धेरेवंविधबोधिसुखाधुभिः
 सह चिरपरिचयः कारयं । अहो वचनकौश्रयं । भगवता कथित-
 मेवातस्तदामीर्षा मनीषिप्रवृत्तीनां समन्धि सर्वमन्यस्यपदेभ्येन
 चरितं । अथवा किमत्र चिचं । अत एव प्रबोधनरतसस्ये भगवन्तो
 ऽभिधीयन्ते । तदेवं विचिन्धाभिहितमनेन । सस्ये पर्याप्तमिदानीं
 विदितोऽस्माभिरेव वृत्तान्तः । केवलमिदमिदानीमभिधीयते ।
 यदुत । अथेव मनीषी विषयानुषङ्गं किञ्चनमपि काळं भजेत ततो
 वधमप्यनेनैव सह दीक्षापहणं कुर्वीमहि । अतः प्रथमदर्शनादारभ्य
 प्रवर्धितो ममास्थीपरि खेदाबन्धः न संहरति विरहकातरतयान्यत्र
 हृदयं न निवर्तेते एतददन्कमसावलोकनास्योचने ततो नास्य
 विरहे वयं अणमप्यासितुमुत्सहामहे । न च तथाविधोऽस्यापि
 अस्माकमाविर्भवति चरणकरणपरिणामः । तदेनं तावदभ्यर्चय
 प्रणवस्येहकारं । अनुभावय निरूपचरितग्रन्थादिभोगान् । प्रकटवाक्य
 पुरतस्तस्त्वामिभावं । दर्शय वज्रेन्द्रनीलमहामौलिककर्कतनप्याराम-
 नरकतवैदूर्यचक्रकामपुष्परागादिमहारत्नपूगान् । दर्शय्यापहसित-

चिद्ब्रह्मसुन्दरीसावस्त्रकाः कन्यकाः । सर्वथा तथा कथंचिदुपप्रसोभव
यथा किञ्चनमपि काश्चनसमोहितमेष मनीषी निर्विचारं
संपद्यति । सुबुद्धिनाभिहितं । यदाज्ञापयति देवः । केवलमपार्थं
किंचिद्दहं विज्ञपयामि । तद्युक्तमयुक्तं वा चन्तुमर्हति देवः ।
गृपतिराह । सखे सदुपदेष्टृदानाधिकारिणां भवतां शिष्यकल्पे
मन्वप्यस्मिन्नता सम्भवेण । वदतु विवक्षितं निर्विकल्पमार्थः ।
सुबुद्धिदवाच । देव वखेवं ततो यन्नावदुक्तं देवेन यथा ममात्र
मनीषिषि गुरुः खेदातिरेकः तद्युक्तमेव चतः समुचितो महतां
गुणेषु पश्यतातः । स हि क्रियमाणः पापाङ्गुमं दस्यति सदाग्रवं
स्त्रीतयति सुजनतां जनयति यत्रो वर्धयति धर्मसुपचिनोति
मोक्षयोग्यतामास्त्रयतीति । सत्युनदक्तं यथा कथंचिदुपप्रसोभव
किञ्चनमपि काश्चनेष धारणीय इति तस्मात्त्यन्तमुचितमाभासते
यतो नैवमस्योपरि खेदाबन्धो दर्शितो भवति किं तर्हि प्रत्युत
प्रत्यनीकतां संपद्यते । तथाहि ।

घोरसंसारकान्तारचारनिःसारकाम्यथा ।

प्रवर्तमानं जैनेन्द्रे धर्मं जीवजगद्धिते ॥

मनसा वचसा सम्यक् क्रियथा च कृतोद्यमः ।

प्रोत्साहयति यस्तस्य स बन्धुः खेदनिर्भरः ॥

अस्त्रीकखेदमोहेन यस्तु तं वारधेव्यमः ।

स तस्माद्धितकारिणात्परमार्थेन वैरिकः ॥

तस्माच्च धारणीयोऽयं खदितोद्यतमानसः ।

एवमाचरता देव खेदोऽत्र विहितो भवेत् ॥

न चैव प्रपद्यते देव इतोर्षमप्रतैरपि ।

मनीषी ज्ञोभमानेतुं विषयेर्देविकैरपि ॥

सतः प्रादुर्भूतोऽस्य महात्मनो विषयविषयविषयविषयाकावेद्य-
 पतुरे भगवदचमे सुनिश्चितः प्रबोधः विद्युरितं सकलसकलसु-
 खसाधनचमं चदधरोवरे विवेकरमं उद्युत्तितं यथावस्थितार्थ-
 स्वरूपनिरूपणविपुलं सम्यग्दर्शनं संजातो निःश्रेयोदोषप्रबोधकक्षर-
 करणप्रदिशामः । सति च भगवदवज्ञोकनया जीवसैवविषे
 कक्षाणभिमिवेककारिणि शुष्कदन्त्ये न रमते शिवेषु चित्तं
 प्रतिभासते देवबुद्ध्या भवप्रपञ्चः इन्द्रप्रासाद्यते निःशरतया सकलं
 जगद्विचक्षितं सप्रदर्शनपते चक्षुष्टमस्तथेष्टजनसमानमः । न
 निवर्तते प्रसक्तकालेऽपि कस्यचिद्गुरोर्भेन मोक्षमार्गसाधनप्रवण्य
 बुद्धिः । तदेवंस्थिते देव चक्षोपप्रज्ञोभनमाचरतामस्माद्गुं केवचं
 मोक्षविचक्षितमाविर्भविष्यति न पुनः काचिद्भिप्रेतार्थचिद्धिः ।
 तदक्षमनेनास्मानारभ्येति ॥ नृपतिराह । यद्येवं ततः किं पुनरधुना
 प्राप्तकाशं । सुबुद्धिराह । देव निरूप्य दौष्टाधहृत्कार्यमस्य प्रशस्तदिनं
 क्रियतां तदारात् सर्वदरेष महत्तरः प्रमोदः । नृपतिराह । यत्नं
 जानीषे ॥

ततः समाहृतः सिद्धार्था नाम सांख्यरः । समागतस्वरथा ।
 प्रविष्टोऽभ्यन्तरे । राज्ञा दापितमासनं । इतनुषितकरणीवं ।
 कथितमाज्ञानप्रबोधनं । ततो निरूप्य निवेदितमनेन चतुतासा-
 दिनाश्रवमे दिनेऽभ्यन्तरेऽस्मानेव भाविन्यां शुक्लचयोदकां शुक्लदिने
 चत्तरभद्रपदाभिर्बागमुपगते शशधरे वसति शिवयोगे दिनकरो-

दद्यादतीते षपादे प्रहरदये वृषक्षत्रं सप्तपङ्कमेकान्तनिरवद्यं
भविष्यति । तदाभीयतामिति । अभिमतं रात्रमन्त्रिणोः । परिपूज्य
प्रहितः सावत्सरः । गतं तद्दिनं । ततो द्वितीयदिनादारभ्य
प्रमोदश्रेष्ठरे तदन्वजिनासतनेषु च देवानामपि विष्मारितसुराक्ष-
यसौन्दर्यां विधापिता राज्ञा महोत्सवाः । दापितानि वरवरिका-
घोषणपूर्वकं सर्वत्र महादानानि । विहारितो देवेन्द्रवदैरावतविभ्र-
मजयकरिवराकूटः स्वयं पदातिमावं भजता त्रिकचतुष्कचलरा-
द्विषु सुराकारैर्नागरकजनेः स्वयमामी निरुपमविष्वासविष्कारमनु-
भावयता नरपतिना प्रतिदिनं नगरे मनीषी । प्राप्तोऽष्टम-
वासरः । तत्र तु गीतं निखिलजनसन्मानदानार्थमास्यानविनोदेन
प्रहरदयं । अचान्तरे दिनकरचरितेन मनीषिचरितं सूचयता
पठितं कालनिवेदनेन ।

नाग्रयित्वा तमो लोके कृत्वाद्वादं मनस्विनाम् ।

हे लोकाः कथयत्येष भास्करो वोऽधुना स्फुटम् ॥

वर्धमानः प्रतापेन यथाहसुपरि क्षितः ।

सर्वाऽपि स्वर्गेषु देवं जनस्योपरि तिष्ठति ॥

ततस्तदाकर्ण्य राजा सुबुद्धिप्रभृतीनुद्दिशाह । अथे प्रत्यासीदति
सुप्रवेद्या । ततः सञ्जीवुदत त्वर्यं भगवत्वाद्सूक्ष्मगमनसामयी ।
सुबुद्धिश्वाच । देव प्रकैव वर्तते मनीषियुष्यपरिपाटीव सर्वा
सामयी । तथाहि ।

अमी चण्डण्यारावं कुर्वन्तः क्वकोऽज्जप्याः ।

रथौघाः प्रक्षिप्तास्वर्षमायुक्त्वरवाजिनः ॥

एते संख्यामतिक्रान्ता राजवृन्दैरधिष्ठिताः ।
 जीमूता इव नागेन्द्रा द्वारे गर्जन्ति मन्दरम् ॥
 वर्याश्ववारैः संरुद्धाः कथंचिषट्टुखाननैः ।
 खमापिवन्तोऽमी देव इया हेषन्ति दर्पिताः ॥
 अथं पदातिसङ्घातः चीरनीरेश्वरोपमः ।
 मत्तः प्रयोजनं ज्ञात्वा सुवेषस्रक्षितोऽखिषः ॥
 रत्नासङ्कारनेपथ्यसद्रूपपटलाकुलाः ।
 प्रस्थिता वारनारीणामेते वारा वरेचणाः ॥
 मनीषिपुण्यसम्भाराकृष्टास्त्रुषं समागताः ।
 एते विबुधसङ्घाता द्योतयन्ति नभस्तल्लम् ॥
 एष नागरको लोकः कौतुकाच्चिन्तमानसः ।
 कुर्वते हर्षकल्लोलेः सागरचोभविभ्रमम् ॥

अथवा ।

मत्तो विदितवृत्तान्तो मनीषिगुणरञ्जितः ।
 ज्ञातयुग्मदभिप्रायः को वाचाप्रगुणो भवेत् ॥

देव तस्यामृतसुत्यातुमर्हथ यूथं । ततः समुत्थितौ मनीषिन-
 रेन्द्रौ निर्गतौ द्वारदेशे । ततो रत्नकिङ्किणीजासकविभूषिते
 समाकूटः प्रधानस्रन्दने मनीषी । ततः सुखसुकुमारासनोपविष्टः
 स्वयंप्रतिपन्नसारधिभावेन सह नरपतिना विलसत्किरीटांशुर-
 क्षितोत्तमाङ्गभागो भ्रियमाणेन निजयशोधवस्त्रेणातपसेण कपोल-
 ङीलायमानकुण्डलो धूयमानेन शशधरदीधितिच्छटाञ्जेन वरवि-
 द्यासिनीकरवर्तिना चामरप्रकरेण खूलमुक्ताफलककलापविराजित-

वचःस्थलः पठतातितारमुद्दामबन्दिष्टन्नेन कटककेयूरसचिपितबाड-
दण्डो मृत्यता तोषनिर्भरवारविलासिनीसार्थेन अतिसुरभिताम्-
लाङ्गरागप्रीणिताशेषेन्द्रियधामो बधिरयता दिक्चक्रवाहं वरदूर्ध-
निर्घोषेण विशददित्वांशुकप्रतिपन्नदेहो गायता मनोहारिकिन्नर-
सङ्घेन घूर्णमानविचित्रवमालानिचयचर्चितशरीरो सुस्रता
हर्षातिरेकादुल्लस्यसिंहनादसन्दर्भं देवसङ्घेन पूरिताशेषप्रणयिजन-
मनोरथः स्नाययता नागरसोकेन तथासुरकुमारकारधरोऽयमिति
सकौतुकाभिः समागतोऽस्माकमथं दृष्टिपथमिति सहर्षाभिरस्मद-
भिसुखमवलोकयतीति सशृङ्गाराभिर्मदनरसवग्नीहृतहृदयतया
नानाविधविलासाभिर्भामिथं तिरोधाय दर्शनसोलतया स्वयमव-
लोकयतीति परस्परं सेव्याभिर्गुहजनोऽस्मानेवमवलोकयन्तीः
पश्यतीति ससञ्जाभिः प्रव्रजितः किलायं भविष्यतीति सशोकाभि-
रस्यं संसारेण योऽयमेवंविधैरपि त्यज्यत इति संवेगाभिरेवमने-
करसभावनिर्भरं हृदयमुदहन्तीभिर्निरीक्ष्यमाणमूर्तिर्वातायनविनि-
र्गतवदनसहस्राभिः पुरसुन्दरीभिरभिनन्द्यमानोऽम्बरविवरवर्ति-
नीभिः सुरसुन्दरीभिः सहितो रथान्तरारूढेन सप्रतिबिम्बसञ्जिभेन
मध्यमबुद्धिनानुगम्यमानो रथकरिहरिगतैर्महासामन्तसमूहैर्महता
विमर्देन प्राप्तो मनीषी निजविक्षसितोद्याने । रथादवतीर्थं स्थितः
क्षणमात्रं प्रमोदशेखरदारे परिवेष्टितो राजदृष्टेन । इतस्त
सन्दनारोहणादारंभ्य राजा विशेषतस्तदा सत्त्वपरौघार्थं मनीषि-
स्वरूपं दत्तावधानो निरूपयति स्म । यावता तस्य विशुध्यमाना-
ध्ववसायप्रसाहितमनोमलकलङ्कस्य सत्यपि तादृशे हर्षहेतौ न

अचित्तस्तेन तिल्लतुषचिभागमात्रोऽपि चेतोविकारः प्रत्युत गाढतरं
 चारमृत्युटपाकादिभिरिव विचित्रसंसारविचित्रितदर्शनसमुद्भूतैर्भाव-
 नाविशेषैर्निर्मलौभूतं चित्तरत्नं । ततः परस्परानुविद्धतया मनःश-
 रीरघोर्जातमस्य देदीप्यमानं शरीरं । विद्वोक्तितं च राज्ञा
 यावत्तत्तेजसाभिभूतं दिनकरकरनिकरतिरक्ततमिव तारकाणि-
 कुदम्भं न राजते मनीषिणोऽभ्रर्णवर्ति तद्वाजकं । ततस्तदीयगुण-
 प्रकर्षबहुमानेन राज्ञोऽपि विद्वीजं तद्विवन्धकं कर्मजासं संजात-
 शरणपरिणामो निवेदितः सुबुद्धिमध्यमबुद्धिमदगकन्द्रीषामन्ता-
 दिभ्यो निजोऽभिप्रायः । ततोऽचिन्त्यमाहात्म्यतया महापुरुषसच्चि-
 धानस्य विचित्रतया कर्मस्योपशमस्य रश्चितचित्ततया निष्कृषिम-
 मनीषिगुणैः समुत्सहितं सर्वेषां तदा जीववीर्यं । ततस्त्वेरभिहितं ।

साधु साधूदितं देव बुद्धमेतद्गवाद्गुणाम् ।

संसारे ह्यत्र निःसारे नान्यथाह विवेकिनाम् ॥

तथा हि ।

देव यद्यत्र संसारे किञ्चित्साद्रामणीयकम् ।

स्नाथं सारसुपादेयं वस्तु सुन्दरमेव वा ॥

ततः किमौदृशाः सन्तः पूज्या युष्माद्गुणामपि ।

संसारमेतं मुञ्चेद्युज्जातितत्त्वा महाधिपः ॥

ततोऽमूढशसप्तोक्त्यागादेवावगम्यते ।

नास्त्वत्र किञ्चित्संसारे सारं चारकसन्निभे ॥

अतो मनीषिभिस्तुक्ते देव नैवात्र युज्यते ।

स्यातुं विज्ञाततत्त्वानां भवे भूरिभयाकरे ॥

अन्यश्च देव सर्वेषामस्माकमपि साम्प्रतम् ।
 दृष्ट्वा मनीषिणश्चित्तं न चित्तं रमते भवे ॥
 यथैवास्त्र प्रभावेण संजातश्चरणोद्यमः ।
 अस्माकमेष निर्वाहं तथा तेनैव यास्यति ॥
 ततोऽस्माननुजानीत संसारोच्छेदकारिणीम् ।
 येन भागवतीं दीक्षामङ्गीकुर्मः सुनिर्मलाम् ॥

नृपतिरुवाच ।

अहो विवेको युष्माकमहो गम्भीरचित्तता ।
 अहो वचनविन्यासस्तथाहो सत्त्वसारता ॥
 साध्वध्ववहितं भद्रैः साधु प्रोत्साहिता वचम् ।
 साधु भो अथमाचरेण चोटितं भवपञ्जरम् ॥
 एवं सामान्यतस्मावत् सर्वेषामभिनन्दनम् ।
 कृत्वा प्रत्येकमप्याह स राजा हर्षनिर्भरः ॥

तत्र सुबुद्धिं तावदुवाच ।

सखे विदितसंसारस्वभावेन लघा गृहे ।
 रथन्तं तिष्ठता काष्ठं वचमेव प्रतीचिताः ॥
 अन्यथा ते गृहे किं वा स्यादवस्मानकारणम् ।
 को नाम राज्यसामेऽपि भवेत्सास्त्रग्रन्थरूपताम् ॥
 तस्माधु विहितं साधु कृतोऽस्माकमनुपहः ।
 एवमाचरता मित्र दर्शिता च सुमित्रता ॥

मध्यमबुद्धिं प्रत्याह ।

तस्मादावेव धन्योऽसि यस्य सङ्गो मनीषिणा ।

नैव कल्पद्रुमोपेतो नरोऽकस्त्राणमर्हति ॥
 अधुना चरितेऽप्यस्य दधानेन मतिं त्वया ।
 स्वभ्रातुर्निर्विग्रेषैव दर्शिता तुस्वरूपता ॥
 तस्माधु विहितं भद्रं यः पश्चादपि सुन्दरः
 सोऽपि सुन्दर एवेति यतो वृद्धाः प्रसञ्चते ॥

ततो मदनकन्दर्षी प्रत्याह ।

शारं च सुकुमारं च देवि काञ्चनपद्मवत् ।
 तावकीनमिदं चित्तं येनाङ्गीकृतमीदृशम् ॥
 प्रसिद्धा धर्मपत्नीति यत्त्वं लोकोपचारतः ।
 मम तत्सत्यतां नीतं कर्तव्येन त्वयाधुना ॥
 तस्माधु विहितं देवि नास्त्यत्र भवपञ्चरे ।
 नियन्त्रितानां जीवानां कर्तव्यमपरं वरम् ॥

तथा ।

धैरभ्युपगता दीक्षा तानन्यामपि भावतः ।
 स राजा मधुरैरेवं वाक्यैरानन्द्य तोषतः ॥

तद्यथा ।

धन्या यूथं महात्मानः कृतकृत्या नरोत्तमाः ।
 धैरभ्युपगता त्वणं सद्दीक्षा पारमेश्वरी ॥
 तस्माद् विहितं भद्रा युक्तमेतद्गवाद्गुणम् ।
 धूयमेव परं लोके निर्मिथ्या मम बान्धवाः ॥

ततश्च ।

राजचिह्नार्पणाद्वाज्ये स्थापयित्वा सुसोचनम् ।

ततः कृतान्यकर्तव्यः प्रविष्टो जिनमन्दिरे ॥

तत्र च ।

विहिताशेषकर्तव्याः पूजयित्वा जगद्गुरुम् ।
 आचार्यैर्भ्यो निजाकृतं ते सर्वेऽप्याचमन्दिरे ॥
 ततोऽभिनन्दितास्तेऽपि सूरिभिः कक्षया गिरा ।
 अक्षं विस्त्रम्बितेनाच संसार इति भाषिणा ॥
 ततः प्रवचनोक्तेन विधिना धूतकक्षयैः ।
 सर्वे ते क्षणमात्रेण दीक्षिता गुरुभिर्जनाः ॥
 अथ संवेगदृष्ट्यं कक्षोऽयमिति वा क्षणम् ।
 कृता समक्षं लोकस्य सूरिभिर्धर्मदेशना ॥

तद्यथा ।

अनाद्यनन्तसंसारे जन्ममृत्युभयाकरे ।
 मौनीन्द्रो दुर्लभा सत्त्वैः प्रब्रज्येयं सुनिर्मला ॥

यतः ।

तावद्दुःखान्यनन्तानि तावद्भागादिसन्ततिः ।
 प्रभवः कर्मणस्तावन्तावज्जन्मपरम्परा ॥
 विपदस्तावदेवैतास्तावत्सर्वा विउम्बनाः ।
 तावद्दीनानि जल्पन्ति नरा एव पुरो नृषाम् ॥
 तावद्दौर्गत्यसङ्गावस्तावद्भोगसमुद्भवः ।
 तावदेष बद्धक्षेत्रो घोरसंसारसागरः ॥
 यावन्निःशेषसावद्योगोपरतिष्ठक्षणा ।
 एषा न क्षम्यते जीवैः प्रब्रज्यात्यन्तदुर्लभा ॥

प्रसादात्लोकनाथस्य सकर्मविवरेण च ।
 यदा तु सत्त्वैर्लभेत प्रमथ्येयं जिगोदिता ॥
 तदा निर्धूय पापानि धाम्नि ते परमां गतिम् ।
 अमन्तानन्दसंपूर्णां निःशेषकेशवर्जिताम् ॥
 ततोऽमी चे पुरः प्रोक्ताः सर्वेऽपि भवभाविनः ।
 बुद्धोपद्रवसङ्घाता दूरापाप्सा भवन्ति ते ॥

किं च ।

इहापि भो भवन्त्येते प्रमथामृतपायिनः ।
 प्रमथ्यापाहिणो जीवा निर्वाधाः सुखपूरिताः ॥
 सा च भागवती दीक्षा युष्माभिरधुना स्फुटम् ।
 संप्राप्ता तेन संप्राप्तं यत्प्राप्तयं भवोदधौ ॥
 केवलं सततं यत्नः प्रमादपरिवर्जितैः ।
 यावज्जीवं विधातव्यो भवद्भिरिदमुच्यते ॥

यतः ।

नाधन्याः पारमेतस्या गच्छन्ति पुरुषाधमाः ।
 ये तु पारं ब्रजन्त्यस्यास्य एव पुरुषोत्तमाः ।
 ततस्तैः प्रपन्तैः सर्वैर्जल्पे स्वरिसंमुखम् ।
 इच्छामोऽनुग्रहं नाथ कुर्मो नाथानुग्रासनम् ॥
 अगिताननदेगेन सुखवस्त्रिकाया मुदा ।
 अचान्तरे कृतः प्रमथः प्रभुमर्दनसाधुना ॥

कथं ।

विशासं निर्मलं धीरं गभीरं गृहदक्षिणम् ।

दद्यापरीतं निश्चिन्नं देवाभिव्यङ्गवर्जितम् ॥
 स्तिम्भिनं जगदानन्दं यदा वाग्योचरातिगम् ।
 कथमोद्भूयमे पित्तं माय चादृक् मनोविद्यः ॥
 पक्ष चेष्टितमाशोक्य त्रिविधोभूतवन्धनाः ।
 एते सर्वे वचं बुक्ता भौज्यात् संशारचारकात् ॥

गुरुवाच ।

था विज्ञाता तयाप्यस्य जननी शुभसुन्दरी ।
 थावन्तस्तस्युताशेषां सर्वेषामोद्भवं मनः ॥
 ततो गृहीततत्त्वोऽपि राजर्षिरिदमब्रवीत् ।
 बोधार्थं सुगुणलोकानां विनयानतमस्तकः ॥
 किं तस्याः शुभसुन्दर्यां विद्यन्ते बहवः सुताः ।
 अस्माभिश्च पुरा ज्ञातमयमेककपुत्रकः ॥

गुरुवाच । वाढं विद्यन्ते । तथाहि ।

ये ये त्रिभुवनेऽप्यत्र दृश्यन्तेऽनेन चादृशाः ।
 ते सर्वे शुभसुन्दर्याः पुत्रा नाप्यत्र संग्रहः ॥
 किं च ।

ये केचिदुत्तमा लोके सत्त्वमार्गावुयायिनः ।
 ते पुत्राः शुभसुन्दर्यास्तस्या ज्ञेया मनोविद्या ॥

राजर्षिवाच ।

थाप्यौ कश्चन जननी भवद्विद्वयवर्जिता ।
 भदन्त वासाह्न्येऽपि तस्याः किं वृत्तिं सुप्रभः ॥

सूरिणाभिहितं । नितरां सन्ति । तथाहि ।

ये ये चिभुवनेऽप्यत्र जघन्याः क्लिष्टजन्तवः ।

ते तेऽकुग्रसमासायाः पुत्रा नास्वप संभवः ॥

ते बाह्यसदृशैरेव विज्ञेया दुष्टचेष्टितैः ।

एतेऽकुग्रसमासायाः सूनवः सुपरिस्फुटाः ॥

राजर्षिर्हवाच । यद्येवं तर्हि ।

तस्याः सामान्यरूपायाः किमग्रे सन्ति सूनवः ।

भदन्त किं वा नो सन्ति मध्यनुद्धेः सहोदराः ॥

सूरिणाभिहितं । वज्रतमास्ते विद्यन्ते । यतः ।

ये बाह्यचरिताः केचिन्मनोविचरितास्तु ये ।

एतेभ्यो ये परे सत्त्वाः सर्वे तेऽमुख्य सोदराः ॥

ये केचिच्छ्रवसाचाराः समा मध्यमबुद्धिना ।

सुताः सामान्यरूपायास्ते जीवा भुवनोदरे ॥

सकाशादितराभ्यां ते गण्यमाना जगत्तये ।

अनन्तगुणितास्तेन प्रोक्ता भूरितमा मया ॥

राजर्षिर्हवाच । भदन्त यद्येवं ततो मम चेतसि परिस्फुरति ।

यद्येवं व्यवस्थिते सत्येतदापन्नं । यदुत ।

भार्वाचयेण जनितं जघन्योत्तममध्यमम् ।

तस्य कर्मविज्ञासस्य जगदेतत्कुटुम्बकम् ॥

सूरिर्हवाच ।

आर्य नैवाच सन्देहः सम्यगार्थेषु लक्षितम् ।

मार्गाणुषारिणी बुद्धिर्भवत्येव भवाद्ग्राम् ॥

तथा हि ।

अचन्यमध्यमोत्कृष्टाः सर्वयोगिषु जन्तवः ।

विद्यन्ते केवलं नृत्वे व्यक्तभावा भवन्ति ते ॥

ततश्च ।

नरत्वेऽपि विनिर्दिष्टं व्याप्यैवेदं कुटुम्बकम् ।

यद्वच विदुषा कार्यं तदिदानीं निबोधत ॥

त्यक्त्यं वास्तुचरितं न कार्यस्तस्मात्तमः ।

मनीषिचरिते चक्षुः कर्तव्यः सुखमिच्छता ॥

यतोऽत्र बहवो जीवाः प्रायो मध्यमबुद्धयः ।

ते च सम्यगनुष्ठानात् संपद्यन्ते मनीषिणः ॥

एतदिच्छाय भो भव्याः सर्वेऽपि गदिता मया ।

कार्यं मदनुरोधेन वृत्तमस्य मनीषिणः ॥

वर्जनीयस्य यत्नेन पापमित्रैः समागतः ।

यतः स्वर्गसम्पत्कात् स वास्तो निधनं गतः ॥

वर्जनेन पुनस्तस्य मनीषी सुपरिस्फुटाम् ।

सोमे श्रेष्ठरतां प्राप्य आतोऽयं मोक्षसाधकः ॥

कस्यास्यमित्रैः कर्तव्या मैत्री पुंसा हितैषिणा ।

रहासुच च विज्ञेया सा हेतुः सर्वसम्पदाम् ॥

दोषायेह कुसंसर्गः सुसंसर्गो गुणावहः ॥

एतच्च इयमप्यत्र मध्यबुद्धौ प्रतिष्ठितम् ॥

तथा हि ।

वास्तुः स्वर्गसम्पत्साधकः सुभुद्दुःखभाजनम् ।

युक्तोऽभूत्सतताद्वाद् एष एव मनीषिणा ॥
 तदिदं भो विनिश्चित्य बहिरङ्गान्तरेः सदा ।
 न कार्षीं दुर्जनेः यद्गुणः कर्तव्यः सुजनैः सह ॥

ततश्च ।

इदमाकर्ण्य मौनीशं कथं सुमनोहरम् ।
 प्रबुद्धा कर्षवः यत्ना जाता धर्मवराचराः ॥
 प्राप्ता देवा मित्रं ज्ञानं खितो रात्र्ये सुखोचनः ।
 गतोऽम्बुविहारस्य सूरिः त्रिजगत्सैः सह ॥

ततश्च ।

विद्यथ कासं भूयांसमानमोक्षेण वर्त्मना ।
 पर्यन्तकाले संश्रिते विभ्रय सकलं विधिम् ॥
 ज्ञानध्यानतपोवीर्यबुद्धिनिर्दग्धकल्पः ।
 मनीषी निर्द्विषिं प्राप्नो हिमा सं देहपञ्चरम् ॥
 वेत्तु मध्यमवदीर्यस्ये तगूढतकर्मकाः ।
 मता मध्यमवुद्ध्याया देवलोकेषु बाधवः ॥
 वाञ्छन्तु तु यदादिष्टं भदन्तेर्भाविषेष्टितम् ।
 तत्तथैवाशिक्षं जातं नाम्बया मुनिभाषितम् ॥

॥ संप्रति कथायानकं समाप्तम् ॥

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा

(दशमस्कन्धे जगद्गुरुभागः)

विदुर उवाच । कुमार तदिदं मया ह्यः कथानकमाकर्षि-
 तमाकर्षयतश्च मम अहितं दिनं । तेन युक्तसमीपे भागतोऽस्मि ।
 मयाभिहितं । भद्रं सुन्दरमनुष्ठितं । यतोऽतिरमणीयमिदं कथा-
 नकं बुध्यत एव श्रोतुं । अहो अत्यन्तदुरन्तः पापमिचसम्बन्धो
 यतस्तस्य बालस्तस्य स्वर्गसम्पर्कादिहामुप च निविडविडम्बनागर्भा
 दुःखपरंपरैव केवलं संपन्ना नान्यत्किंचनेति । विदुरेण चिन्तितं ।
 बुद्धसावदनेन कथानकतात्पर्यार्थ इति । भविष्यति मे वचनाव-
 काशः ॥ इतश्च तत्रावसरे मत्तो नातिदूरे वर्तते वैशानरः । श्रुतं
 तेन मामकीनं वचनं । चिन्तितमनेन । अये विरूपको मन्दि-
 वर्धनस्योच्चारो । कृत्यादितप्रायोऽद्यमनेन विदुरेण । तत्र सुन्दर-

मिदं वर्तते । दृष्टः स्वप्नेषु विदुरो ज्ञापयिष्यत्यस्य मदीयस्वरूपं ।
इति साग्रहः संपन्नो वैश्वानरः ॥ विदुरेषाभिहितं । कुमार
सत्यमिदं सम्यगवधारितं कुमारेण । अन्यच्च । प्रकृतिरेषा प्रायः
प्राणिनां यथा यथा कुपयित्किंचन दृष्टं श्रुतं वा सर्वमात्माविषये
षोडशमिति । ततो मयापीदं कथानकमनुश्रुत्य साहृदये चिन्तितं ।
यदुत । यदि कुमारस्य कदाचिदपि पापमिषसम्बन्धो न भवति
ततः सुन्दरं संपद्यते । मयाभिहितं । भद्र किमपि चिन्तनीयं ।
नास्त्वैव मे नापि भविष्यति पापमिषसम्बन्धमन्धोऽपीति । विदुरः
प्राह । वचमप्येतावदेवार्थधामहे । ततः स्त्रितो मदीयकर्णाभ्यर्ष
विदुरः । ग्रनेः ग्रनेरभिहितं चानेन । यदुत । केवलमेवोऽपि
वैश्वानरो लोकवार्त्तवा दृष्टप्रकृतिः श्रूयते । तदद्यं सम्यक् परी-
क्षणीयः कुमारेण । मा भूदेष स्वर्गवद्वास्तस्य पापमिषतया
भवतोऽनर्घपरंपराकारणमिति ।

निरौचते च तस्मिन्कवचरे वैश्वानरः साकूतः सस्यभिसुखो
मदीयवदन् । सञ्चितोऽहमेनेन सुखविकारतस्यैर्विदुरवचनेर्दूषमाणः ।
ततः कृता वैश्वानरेण मां प्रति सा पूर्वसाङ्केतिका संज्ञा । भक्षितं
मया क्रूरचित्ताभिधानं तद्वटकं । ततस्तत्रभावात्मे षष्णेन दृष्टो
ऽन्तस्थापः समुत्सृष्टिताः स्नेहविन्दवो जातं गुञ्जार्धसक्तिभं ग्ररीरं
संपन्नं विषमदृष्टोऽहं भग्नोपश्लकुटितरङ्गमतिकरासं वक्रकुहरं । ततो
भद्रे अगृहीतसङ्केते तथा वैश्वानरवटकप्रभावाभिभूतात्मना मया
पापकर्मणामाकलय्य तस्य वत्सलतामनाशोच्य हितभाषितामवि-
सृष्टस्य धिरपरिचयं परित्यज्य स्नेहभावसुररीकृत्य दुर्जनां सर्वेषां

Mārkaṇḍeya Purāna, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each			
*Mīmāṃsā Darśana, Fasc. 10-19 @ /10/ each			
Mugdhahodha Vyakarana, Fasc. 1-4, @ /10/ each		...	
Nirukta, (2nd edition) Vol. I, Fasc. I @ Rs. 1-4		...	
Nyāyavārtika, Fasc. 2-6 @ /10/ each		...	
Nityōcārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each		...	
Nityōcārapradīpa, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-4 @ /10/ each		...	
Nyāyabinduṭīkā, Fasc. 1 @ /10/ each		...	0
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each		...	1
Nyāya Vartika Tatparya Parisudhi, Fasc. 1-2 @ /10/ each		...	2
Nyāyasarāh		...	0
Padmāvatī, Fasc. 1-6 @ 2/ each		...	12
Prākṛita-Pāṅgalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each		...	4
*Parācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 2-8, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each		...	11
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each		...	1
Pariksamukha Sūtram		...	0
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each		...	3
Rasarnavam, Fasc. 1-3		...	3
Ravisiddhanta Manjari, Fasc. 1		...	0
Saddarśana-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each		...	1
Samarāloca Kaha Fasc. 1-5, @ /10/ each		...	3
Sāpkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each		...	2
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each		...	3
Six Buddhist Nyaya Tracts		...	0
Srāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each		...	3
Sūcruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each		...	1
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each		...	2
Sundaranandam Kavyam		...	1
Suryya Siddhanta, Fasc. 1-2 @ 1-4 each		...	2
Syninika Sastra		...	1
*Taittreya Brāhmana, Fasc. 11-25 @ /10/ each		...	9
*Taittirīya Saṁhitā, Fasc. 27-45 @ /10/ each		...	11
*Tāṇḍya Brāhmana, Fasc. 10-19 @ /10/ each		...	6
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-10 @ 1/4		...	12
*Tattva Cintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 2-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each		...	23
Tattva Cintāmaṇi Didhiti Vivṛiti, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each		...	4
Tattva Cintāmaṇi Didhiti Prakas, Fasc. 1-5 @ /10/ each		...	3
Tattvārthadhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ /10/		...	1
Tirthacintāmaṇi, Fasc. 1-3, @ /10/ each		...	1
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/		...	1
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ /10/		...	3
*Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-2, 5-13 @ /10/ each		...	6
Uvāśagadaśā, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-		...	6
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/		...	0
Vāra Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/		...	3
*Vāyu Purāna, Vol. I, Fasc. 3-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each		...	6
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/		...	5
Ditto Vol. II, Fasc. 2-5 @ 1/4		...	5
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each		...	4
Vṛhat Svayambhū Purāna, Fasc. 1-6 @ /10/		...	3
Yogaśāstra, Fasc. 1-3		...	3

Tibetan Series.

Amarakosaḥ	...	...	2	0
Bauddhistotrasaṅgraha, Vol. I	...	...	2	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-4, @ 1/- each	...	...	4	0
Nyāyabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1	...	...	1	0
Pag-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	...	4	0
Rtogs brjod āpag hkhri S'iñ (Tib. & Sans. Avadaṇa Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-10, Vol. II, Fasc. 1-10 @ 1/- each	...	...	20	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	...	...	14	0

Arabic and Persian Series.

Amal-i-Salih, or Shah Jahan Namah	
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1	

* The other Fasciculi of these works are supplied.

... 22 @ 1/8/ each ...	Rs. 33	0
(English) Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5,		
Index to Vol. II, @ 2/- each ...	22	0
..., with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each ...	55	8
Iqālnamah, English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-7; Vol. III,		
Fasc. 1-2, @ 1/4/ each ...	21	4
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ /10/	0	10
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ /10/ each ...	5	10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each ...	2	0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the		
Asiatic Society of Bengal, Fasc. 1-3 @ 1/- each ...	3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc. 1-21 @		
1/8/ each ...	31	8
Faras Nama, of Hashini ...	1	0
Ditto of Zabardast Khan ...	1	0
Farnang-i-Rashidi, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each ...	21	0
Fihrist-i-Tusi, or Tūsy's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4	0
Gulriz ...	2	0
Hadiqatu'L, Haqiqat, (Text & Eng.) ...	3	8
History of Gujrat ...	1	0
Haft Asmān, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @ /12/ each ...	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each ...	7	8
Iqālnamah-i-Jahāngiri, Fasc. 1-3 @ /10/ each ...	1	14
Isābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each ...	51	0
Kashf al-Hujub wal Astār; A Bibliography of the Shī'a Literature ...	2	0
Ma'āṣir-i-Rahīmī, Part I, Fasc. 1-3 @ 2 each ...	6	0
Ma'āṣir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10;		
Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc.		
10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ /1/ each ...	35	0
Ditto (Eng.) Vol. I, Fasc. 1-2, @ 1/4/ each ...	2	8
Memoirs of Tahmasp ...	1	0
Marhamu 'L-Ilali 'L-Mu'Dila, Fasc. 1-2 ...	2	0
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 10/ each ...	9	8
Ditto (English), Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc.		
1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/-		
each ...	16	0
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ /10/ each... ..	11	14
Ditto Part 3, Fasc. 1-2 @ 1/- each ...	2	0
Nukhbātu-l-Fikr, Fasc. 1 ...	0	10
Nizāmi's Khiradnamah-i-Iskandari, Fasc. 1-2 @ /12 each ...	1	8
Persian and Turki Divans of Bayran Khan, Khan Khanan ...	1	0
Qawānīn 's-Sayyad of Khuda Yar Khan 'Abbasi, edited in the original		
Persian with English notes by Lient.-Col. D. C. Phillott ...	5	0
Riyāzu-s-Salātīn, Fasc. 1-5 @ /10/ each ...	3	2
Ditto (English) Fasc. 1-5 @ 1/- ...	5	0
Shah Alam Nama ...	1	0
Tadhkirah-i-Khushnavisān ...	1	0
Tubaquat-i-Nasiri (English), Fasc. 1-14 @ 1/- each ...	14	0
Ditto Index ...	1	0
Tarikh-i-Firūz Shāhi of Ziyān-d-dīn Barni, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	6
Tārīkh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	3	12
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each ...	3	0
The Mabani 'L Lughat: A Grammar of the Turki Language in Persian	1	8
Tuzuk-i-Jahāngiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- ...	1	0
Wis o Rāmīn, Fasc. 1-5 @ /10/ each ...	3	2
Zafarnāmah Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /10/ each ...	10	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vol. XX @ 10/- each ... 10 0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1875 to 1899 (1900 to 1904 are out of stock) @ /8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1875 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 ( ), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 ( ), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (8), 1902 ( ), 1903 ( ), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and Non-Members.

(Nos. in brackets give the number of Nos. in each year.)

Orders must be made payable to the "Treasurer."